

కన్నడ కథానికలు

అంతర ఖారతియ పుస్తకమాల

కథాభారతి కన్నడ కథానికలు

సంకలన కర్త
జి.హెచ్. నాయక్

అనువాదం
శార్వాణి

నేషనల్ బుక్ ట్రస్ట్, ఇండియా

ISBN 81-237-1203-0

1995 (శక 1916)

© రచయితలు

తెలుగు అనువాదం © నేషనల్ బుక్ ట్రస్ట్, ఇండియా

Original title in Kannada:

Kannada Sanna Kathagalu compiled by G.H. Naik

Telugu Translation: Kannada Kathanikalu

రూ. 41.00

డైరెక్టర్, నేషనల్ బుక్ ట్రస్ట్, ఇండియా, ఎ-5, గ్రీన్ పార్కు.

న్యూఢిల్లీ - 110 016 ద్వారా ప్రచురింపబడినది.

ప్రస్తావన

క్రీ.శ. 1900 సంవత్సరంలో పంజె మంగేశరాయలు (1874-1937) సువాసిని పత్రికలో ప్రకటించిన 'భారత శ్రవణ', కమలాపురం హెలాట్లినల్లి (కమలాపురం హెలాట్లల్), 'నన్న చిక్కతాయి', 'నన్న చిక్కతందెయవర ఉయిలు' కథలతో ఆధునిక కథా సాహిత్యపు చరిత్ర మొదలయింది. ఆయన కథలలోని వస్తువు సాంఘికం మరియు చారిత్రకం. చారిత్రక కథలలో ఆదర్శాలకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత వున్నది. ఆయన రాసిన నాలుగు చారిత్రక కథలు వీర నారీమణుల పవిత్ర ప్రేమ, అద్భుత సాహస కార్యాలను వర్ణించేవి. ఆ నారీమణుల జీవితాలన్నీ విపాదాంతాలే. ఈ నారీమణుల పేర్లనే ఆయన ఆ కథలకి శీర్షికలుగా వాడుకున్నారు. పంజెగారి తొమ్మిది కథలలోని వస్తువు, చిత్రీకరణలలో ప్రముఖంగా కనిపించే లక్షణం హాస్యం. ఆయన కన్నడ కథలన్నిటిలోను నవ్య కన్నడ గద్యపు తేజస్సు కనిపిస్తుంది. ఆ తరువాత ఇంచుమించు ఒకే సంవత్సరంలో కీ.శే. ఎం.ఎన్. కామత్, కీ.శే. కెరూర్ వాసుదేవాచార్యులు, శ్రీ మాస్తి వెంకటేశ అయ్యంగార్ (శ్రీనివాస) వీరు చిన్న కథలు రాశారు. (మాస్తి వెంకటేశ అయ్యంగార్ కన్నడ సణ్ణకతెయల్లి వాస్తవికత -1957) చారిత్రకంగా చూసినా కన్నడంలో చిన్న కథల రచయితల్లో శ్రీ మాస్తి గారే మొదటివారు అనడానికి వీలేకపోయినా, ఆయన కన్నడంలోని మొదటి ముఖ్యమైన కథా రచయిత అన్నది నిర్వివాదమైన విషయం.

చాలా తీవ్రమైన ధార్మిక శ్రద్ధతో జీవితపు అన్ని వ్యవహారాలనీ పరిశీలించి, వ్యాఖ్యానించి, విలువల్ని నిర్ణయించే సాత్విక మనస్తత్వం మాస్తి వెంకటేశ అయ్యంగార్ (శ్రీనివాస) గారి కథల్లో కనిపించే అనుభవాల్ని రూపొందిస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. తరతరాలుంచీ వస్తున్న సంస్కృతిలోని చైతన్యాన్ని, దాని స్థిర స్థాయిని, దాని అంతులేని వైవిధ్యాన్ని, వ్యక్తి విషయాల సందర్భాల్లో తీసుకొచ్చి కీర్తించే ప్రయత్నం ఆయన రచనల్లో కనిపిస్తుంది. అందువల్ల జీవితంలోని దుష్ట, అధార్మిక, నిష్ఠూర ముఖాలన్నీ, సంస్కృతి విలువలని నిరూపించడానికి కావల్సినంతవరకు నేపథ్యంగా వినియోగించుకుంటారు. కనుక పరంపరాగత శ్రద్ధ, నమ్మకాల్ని ప్రశ్నించే సన్నివేశం, సందర్భాలు ఎదురైనప్పుడు కూడా సాంప్రదాయికమైన విలువల పరిధిలో దానికి పరిష్కార మార్గాన్ని వెతికే దృక్పథం, ఆత్మ విశ్వాసం మాస్తిగారి రచనల్లో కనిపిస్తుంది. ఆ విలువల

హద్దుల్లో పక్కమైన అనుభవం, జీవితం ఇచ్చిన వివేకం ఆయనలో కనిపిస్తాయి. వాటితో బాటే వస్తు నిరూపణ తులనాత్మకంగా చేసే లక్షణం కూడా వుండటంతో ఆయన కళకు వినూత్నమైన తేజస్సు, ప్రత్యేకంగా ఏర్పడుతాయి.

మాస్తి గారి చాలా భాగం కథలలో ప్రధాన పాత్ర లేకుండా జనుల నమ్మకాల అడుగున పరిపూర్ణమైన ముగ్ధత్వం ఎల్లప్పుడూ కనిపిస్తుంది. కథకుడిగా మాస్తిగారు, ఆ ముగ్ధత వల్ల వచ్చే దురుంత పరిణామాలను సానుభూతి, మానవతా కోణాలున్నూడి మాత్రమే కాక వాటికి ఒక గొప్పదనాన్ని అపొదించడంతో ఆయన ఒక ఆరాధక స్థానంలో నిలుస్తారు. అందువల్ల కథకుడు కూడా అతని పాత్రలలాగానే, వాటి జీవితాల్లో విపదాంతాన్ని మించి వేరే సార్థకతనుగాని, సాధ్యతనుగాని చూడలేని, ఆలోచించలేని ముగ్ధమైన నిస్సహాయ స్థితిలో వున్నట్టనిపిస్తుంది. అందువల్ల మాస్తిగారి కథనంలో కనిపించే ఒక రకమైన నిర్భావుకత సృజనాత్మకమైన సందర్భాలలో జీవితపు అనుభవాల తర్కించి, జీవితపు సాధ్యతల్ని, అన్వేషించే తులనాత్మక దృక్పథం అనిపించదు. మాస్తిగారి రచనలకున్న ముఖ్యమైన పరిధి ఇదే.

మాస్తిగారి నిర్భావుకతకు ఆయనుపయోగించే రచనా ప్రక్రియ కూడా చాలా చోట్ల తోడ్పడుతుంది. ఎప్పుడో ఎక్కడో జరిగిన సంఘటనను ఎవరికో చెపుతున్నట్లు లేక ఎవరో చెపుతున్నట్లు ఉంటుంది. “మొసరిన మంగమ్మ” (పెరుగు మంగమ్మ) లోని కథనం కూడా ఇలాంటి ఒక ప్రక్రియ. ఇందులో మాస్తిగారికి ఆయన కథల్లో సామాన్యంగా కథను నడిపించే ఆత్మత లేదు. తరతరాలుంచి వస్తున్న విలువలని కీర్తించే కోరిక అంత ముఖ్యమైనదీ కాదు. ఒక ప్రత్యేకమైన సాంసారికమైన, సామాజికమైన సందర్భంలో కలిగేటటువంటి అనుభవాన్ని పొరలు పొరలుగా విడదీస్తూ తాను చెప్పదలచుకున్న విషయాల్లో భిన్నమైన అర్థాలని స్పష్టంగా చెప్పకుండా ధ్వనింప చేసే ప్రక్రియ ఇది. కథను చెపుతున్నది కథలోని పాత్ర మాత్రమే కాదు. కథలోని ఆశయాన్ని ఎత్తి చూపే కథకుడి నుంచి విడదీయలేని అంగం కూడాను. మధ్య తరగతి గృహిణిఅయిన ఆమె చివర్లో చేసిన తాత్విక వ్యాఖ్యానం ఆ సందర్భంలో కృతకమని అనిపించకపోయినా, కథకుని అభిప్రాయాన్ని ఆమె వ్యాఖ్యానంతో కలిసిపోయేలా సన్నివేశాన్ని ఏర్పరచడంతో కథా సంవిధానం చాలా సరళంగా అనిపిస్తుంది. మాస్తిగారు ఒక తాత్వికమైన అభిప్రాయాన్ని వెలిబుచ్చడానికి ప్రయత్నించి నప్పుడల్లా దానికి కావల్సిన బౌద్ధికమైన ఆలోచనను తోడు చేయకపోడంతో దానికి తగిన బలం లేకుండా పోతుంది. అయినా ఈ కథలో నిరూపించిన విషయాలు ఈ కథా సందర్భంలో చాలా సహజమైనట్లు

చూపెడుతూనే, ఒక విషయానికి మరో విషయానికి గల సంబంధాన్ని సున్నితంగా చూబెడుతూ వాటి అర్థ సంపదని హెచ్చిస్తూ, కథని అల్లడంలో చాలా సున్నితమైన పనితనం కనబడుతుంది.

ఎ.ఆర్. కృష్ణశాస్త్రి (శ్రీపతి) గారు మాస్తిగారికన్న వయసులో పెద్ద వారైనా ఆయన కథానికలు అలస్యంగా వ్రాయడానికి మొదలుపెట్టారు. సాహితీ విలువల దృష్టితో చూసినా మాస్తిగారి చిన్న కథలకున్న విలువ ఈయన కథలకు లేదు. ఈ సంకలనంలో మాస్తి గారి కథ ముందు వుండడానికి కారణం అదే. మొత్తం పదమూడు కథలు రాసిన కృష్ణశాస్త్రిగారు 1923 నుంచి 1930 వరకు రాసిన ఎనిమిది కథల్ను శ్రీపతి అనే పేరుతోను, 1940 నుంచి 1949 వరకు రాసిన కథల్ని వరుసగా కమల, ఆర్.వి. కుప్పణ్ణ, శామణ్ణ, గోపాల, పద్మనాభ అనే పేర్లతోను ప్రకటించారు. “దేవుని సృష్టి చాలా విచిత్రమైనది. అందులో ఒక్కొక్క వస్తువు స్వరూపం ఒక్కొక్కటి. అది ఎందుకు అలాగున్నదో, ఎలాగ వుండాలో అతనికే తెలుసు”. “కర్త ఎవరైనా కానీ, దాత ఎవరైనా కానీ, భోక్త మాత్రం జీవుడు. కాని ఆ కారణంగా జీవుడు జగన్నాయకునితో డెబ్బలాడగలడా? సమ్మె చేసి గెలవడం సాధ్యమా? వాడు తన సంకల్పాన్ని నెరవేర్చుకోనీ! లీల అలా నడవనీ నిస్సహాయుడైన నరమానవు డేమన గలడు!” (శ్రీపతియ కథెగళు-మున్నుడి) గరుగళమహిమ (గురువుల మహిమ) ను అర్థం చేసుకోవడానికి కావల్సిన వాతావరణాన్ని ఇది కల్పిస్తుంది.

హిందూ సంస్కృతిలోని సాంప్రదాయ సిద్ధమైన తత్వ సిద్ధాంతాలను పరిపూర్ణమైన శ్రద్ధతో నమ్మిన మనస్సు అల్లిన కథ ఇది. గురువు ఆ తాత్విక అవగాహనకు ప్రతీకగా, ఆ అవగాహన లభించక అల్లాడుతున్న జీవానికి ప్రతీకగా ఆ స్త్రీని నిలిపి, గురువు జ్ఞానాన్ని ఆ స్త్రీ జీవి పరం చేసే ప్రక్రియలోనే ఈ కథలోని అనుభవానికి ఒక అకారం వస్తుంది. కథలో వచ్చే అద్భుతాలనిపించే విషయాలు, వాటిని ఆ కథా సందర్భంలో తాత్విక దృష్టికి అనుగుణంగా ఒక తత్వ సిద్ధాంతానికి అన్వయించి, వ్యాఖ్యానించే గురువుకున్న జీవితానుభవం, వాటి సత్యతను గురించి కథకుడికి ఎట్టి అనుమానమూ లేదు. దీని మూలంగా జీవన సత్యాల పరిశోధన గురించి ఎక్కువ అనుమానాలకు తావిచ్చేలా వుంది. అయినా మొత్తం మీద కృష్ణ శాస్త్రిగారు, “తమ సామాజికమైన నమ్మకాలను ఉపయోగించు కోవడంలో సమర్థులైనందువల్ల ఈ కథలో ఆయన నిరూపించే సత్యాలు వ్యక్తి పరంగా ఘాతమే మిగలక మొత్తం సాంప్రదాయాన్ని బలపరుస్తాయి”. (ఎ.జి. కృష్ణమూర్తి

అధునిక కన్నడ సాహిత్య అధునిక భారత సాహిత్య) ఇలా పూర్వ నిశ్చితమైన భావాలను కథా వస్తువుగా తీసుకుని రాసినప్పుడు, మాస్తిగారు కూడా ఇలాంటి ఎమర్శకే గురి అవుతారు. సంభాషణలోనే మొత్తం కథంతా అల్లబడింది. ఈ కథా విధానాన్ని ఇంతకు ముందే “అత్తై”, “ఊటద ఉపచార” కథల్లో కృష్ణశాస్త్రిగారే ఉపయోగించారు. కాని ఈ రకమైన కథా సంవిధానపు శక్తిలో కథకుడికే నమ్మకం వున్నట్టు కనిపించదు. అందువల్లే “తల్లి బాధ, గురువుగారి ఓదార్పు, వీటి మధ్యలో కథను కనుక్కోవడం కష్టం అవుతుంది కదా అని ఆయన కథా సంగ్రహాన్ని మొదట్లోనే పొందుపరచారు. అది అనవసరమని పించదు”.

మాస్తిగారి తరువాత ఆ తరం కథకులలో ఎక్కువ ప్రజాదరణ పొందిన రచయిత అజ్ఞాపుర సీతరామం(అనంద) గారు. ఈయన కథలలో చాలా భాగం ఒక కుటుంబపు పరిధిలోనే నడుస్తాయి. అందులోనూ భార్య, భర్త ఉంటే ఒక బిడ్డ మాత్రమే వున్న కుటుంబాలను తీసుకొంటారు. మధ్య తరగతిలో పెద్ద ఇబ్బంది లేని, పరస్పర సౌహార్దం, రసికత వున్న దంపతుల సంసారాలవి. అక్కడ కూడా సరస సంభాషణ, ప్రణయ సల్లాపాలకి ప్రాధాన్యత కుటుంబపరిధి నుంచి బయటకి పోతే కూడా వివాహ పూర్వ ప్రేమ వ్యవహారాలు, ప్రణయం కనిపిస్తాయి. అయినా కాని గృహస్థుల వివాహ ధర్మాల ఆవరణ దాటి ప్రేమ ప్రకరణాలు వుండటానికి సాధ్యం లేదు. భార్య పట్ల అంత పరిపూర్ణమైన విశ్వాసము, శ్రద్ధలేని భర్త బహుశ ఒక్కడు కూడా లేడు. భార్య కూడా అంతే. అలాంటిదేదయినా వున్నాఅది ఒక మాయ లేదా ఉన్నాద స్థితిలో మాత్రమే. అలాంటి సందర్భాల్లో పురుషుడు నిజమైనా స్త్రీ మాత్రం కల్పనగాని, కలగాని అయి వుంటుంది. పైన పేర్కొన్న సందర్భాల్లోని పురుషుడు సాధారణంగా కథకుడే, నటుడే చిత్రకారుడే అయి వుంటాడు. మొత్తంమీద శృంగార భరితమైన ప్రేమ కలాపాలను, లేదా సంభాషణలను మళ్ళీ మళ్ళీ చప్పరించే స్వభావం ‘అనంద’ గారిలో కనిపిస్తుంది. ఈ లాలసనే కళగా మార్చే రసికత, నైపుణ్యం ఈయన విశిష్టత, మొత్తంమీద ‘అనంద’ గారి రచనా శక్తి చాలా చిన్న ప్రపంచానికి పరిమితమై వుంది. మాస్తి గారి కున్న ధార్మిక విశ్లేషణ గాని, సాంస్కృతిక పరమైన ఆలోచనగాని ఈయనకు లేవు. జీవితాన్ని గురించిన మరే విధమైన గంభీరమైన ఆలోచన ఈయనలో లేకపోవడంవల్ల అనుభవానికి అంతర్ముఖమైన ఆలోచన జోడు కాక ఆయన కథలు శృంగార భావనతో నిండి వుంటాయి. దీనికి విరుద్ధంగా వుండి మంచిపేరు పొందిన కథ ‘నాను కొందహుడుగి’ (నేను చంపిన అమ్మాయి). అంతేకాక

నవ తరులని చిన్న కథలలో చాలా ముఖ్యమయిన కథ కూడా. మాస్తిగారి “మొసరిన మంగమ్మ” లో లాగానే ఈ కథ రచనా విధానంలో కూడా సామాజికంగానూ, సాంస్కృతికంగానూ, పై స్థాయిలో వున్న వ్యక్తి కథలోని ప్రాత, కథకుడు కూడాను. కథకుడు తెలసిగాని, తెలియకగాని చేసే పనులు, చెప్పే మాటలు, కల్పించే ఉపాయాలు కథను విపాదాంతానికి దారి తీయడాన్ని చాలా కళాత్మకంగా నిర్వహించారు. అస్తవ్యస్తమైన శ్రద్ధ, నమ్మక, వ్యవస్థల తెర ముందు ఈ కథ విపాదాంతంగా తయారు కావడం చాలా నేర్పుగా చూపబడింది. దానితో బాటే తన క్రియ, ప్రతిక్రియలకున్న అసంబద్ధతను దాటి నిలువలేని వ్యక్తి, ఇంకో వ్యక్తి నమ్మకాల పట్ల తీర్పు నివ్వడం వల్ల కలిగే దుష్పరిణామాన్ని ధ్యనింప జేసేటంతటి కథా వస్తువు ఇక్కడుంది. కాని ఆ విషయాన్ని వ్యంగ్యంగా వ్యాఖ్యానించే ఆలోచనా స్థాయి రచయితలో లోపించడంతో కథ భావపరమైన విలువనే కలిగి వుంది.

కె.వి. పుట్టప్ప (కు.వెం.పు) గారు కావ్యం, నాటకం, నవలలను చిత్రించినంత గంభీరంగా, చిన్న కథను తమ సృజనాత్మకమైన చైతన్య వ్యక్తీకరణకు మార్గంగా మలచుకోలేదు. అదర్హం - దాన్ని అపహసించడం, హాస్యం-విపాదము, మోసపోయే మోసపుచ్చే, దెయ్యమని భ్రాంతి కలిగించే మనిషి - మనిషినే భ్రమ కలిగించే దెయ్యాలు, పురాణ పురుషులను భారతదేశంలో తిప్పించడం భార్య మగ వేషంలో వచ్చి అర్నెల్లు స్నేహం చేసినా అతను కనుక్కోలేకపోవడం లాంటి భిన్నమైన కథా వస్తువులతో, మరే ప్రత్యేకమైన దృక్పథం, ఆశయాలు అంటూ లేనట్టే కథలు రాశారు కు.వెం.పు. అందువల్ల ఆయన కథలన్నీ కలిపి చూస్తే ఒక ప్రత్యేకమైన జీవన దృక్పథం వాటిల్లే కనిపించదు. కాని విడిగా చూస్తే చాలా భాగం కథల్లో కనిపించే విషయాలు, కథా సంవిధానం, ఆయన కావ్యాల్లో కనిపించే అపురూపమైన భాషలోని మాధుర్యం సహజమైన లయకు, మొత్తం మీద కనిపించే కళా నైపుణ్యం నవతరం కథల్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని చూస్తే చాలా ప్రత్యేకమైనవి అనవచ్చు. రెండు కథా సంకలనాల్ని ప్రకటించిన కు.వెం.పు. గత ముప్పై నాలుగేళ్ళలోనూ మళ్ళీ కథలేమీ రాసినట్టు అనిపించదు. ఆయన లాగానే వేరే సాహితీ ప్రక్రియలలో పేరు పొందిన, నవ తరానికి చెందిన ద.రా.చేంద్రె, శివరామ కారంత, పు.తి. నరసింహాచారీ మొదలైన వారు కూడా చిన్న కథలు రాసినా ఆ ప్రక్రియ వారికి చివరి వరకూ ఎందుకు లొంగిరాలేదో ఒక ప్రశ్నగానే మిగిలి పోయింది.

‘అజ్ఞాత వీరుడు’ (యారూ అరియద వీర) సామాన్య మానవునిలో కూడా కనిపించగలిగే అసామాన్య కృతజ్ఞతా భావం, త్యాగాలను, చిత్రించే కథ. భావా

వేశానికి లోను కాకుండా రచయిత, చాలా హేతుబద్ధంగా కథ నడుపుతోనే కథలోని ఆశయాన్ని చాలా బలంగా చెప్ప గలిగారు దీనిలో. 'యారూ అరియద వీర' కు. వెం.పు కథా సంవిధానంలో చివరి మెట్టు నెక్కగలిగారు". అన్న కుర్త కోటి గారి అభిప్రాయం. (యుగధర్మ మత్తు సాహిత్య దర్శన) కు. వెం.పు గారి కథలకు మాత్రమే వర్తించినట్లయితే సరయినదే.

మాస్తి, 'అనంద' గారి లాగ అశ్వత్థ గారి అనుభవ ప్రపంచానికి ప్రత్యేకమైన ఎల్లలంటూ లేవు. ఏ రకమైన సనాతన భావాల సంకెళ్ళు, బంధాలు లేకుండా, జీవితంలో అన్ని రకాలయిన అనుభవాల్ని అహ్యానించిన మనస్థితి ఆయనది అలా ధ్యేయ రహితం అనిర్దిష్టం అనిపించే ఆయన రచనల వెనుక ఒక మానవతా దృష్టి ఎల్లపుడూ కనిపిస్తుంది మానవుని ఉదాత్తత, దౌర్బల్యం, బలహీనతల్ను సాంప్రదాయిక ధర్మం యొక్క నీతి నియమాల చట్రంలో బిగించ కుండా మనిషి మనస్సు మరియు మానవీయతలోని మిగిలిన అన్ని రకాల కోణాలుండడానికి వీలున్నదన్న విషయం గుర్తించగల ఉదారత ఈయనలో కనిపిస్తుంది దాని వ్యక్తీకరణలో ఒక రకమైన యథాలాప ధోరణి (Casualness) చివరి వరకు ఉండటంతో కథనంలో కావల్సిన బిగి, సృజనాత్మకమైన ఏకాగ్రత వుండదు. 'అనంద' గారి కథల్లో వున్న కళాత్మక ధోరణి అశ్వత్థగారి కథల్లో లేదు. కాని అశ్వత్థ గారికి విషయాల్ని మలచుకోవడంలో వున్న సరళత బహుశ నవ్య కథా రచయితలలో ఎవరికీ లేదు.

ధర్మకొండద కథె(ధర్మ కొండకథ) లో అశ్వత్థ గారు జీవ పోషకం కావాల్సిన ధర్మం జీవ వినాశనానికి కారణం కావటాన్ని మానవతా దృష్టితో విశ్లేషిస్తారు. తీర్పు అడిగే వారు, తీర్పు ఇచ్చే వారు, తీర్పుకు లోబడే వారు అందరినీ నిస్సహాయుల్ని చేసే ధర్మ శాస్త్రంలోని క్రౌర్యం ఈ కథలోని విషాదానికి కారణం అవుతుంది. ధర్మ కొండ (కొండ-కుండ యొక్క తదృవ రూపం) అన్న శిర్షిక కాళప్ప (కాళ-కాలుని యొక్క తదృవ రూపం కాలుడు=యముడు) గుండమ్మ (గుండు = రాయి), దేవమ్మ, గంగమ్మ ఈ పేర్లు కూడా రసార్థకమైన పేర్లుగా ఉండేలా చేయడంలో, ఆ యా గుణాలకు వారు ప్రతినిధుల్లా ఉండేలా చూడటంలో, ఒక కళాత్మక దృష్టి వున్నా, వాటినలా ఉపయోగించుకోవడంలో చాలా తెలివి తేటలు కనిపిస్తాయి. త్రాగే నీటి బావి సాంకేతికమైన చిహ్నంగా వాడుకోవడంలో ఉత్తమ స్థాయి కళా కుశలత కనిపిస్తుంది.

అభ్యుదయ పథానికి చెందిన నాలుగు కథల్ని దీనిలో చేర్చాను: చదురంగ గారి "నాలుగు మూరల భూమి" (నాల్గు మొళ భూమి), బసవరాజు కట్టిమని

గారి అజ్ఞాతవాసి, త.రా.సు. గారి 0-0=0, మరియు నిరంజన గారి “కొనెయ గిరాక్” (అఖరి గిరాక్) చదురంగ గారు అభ్యుదయ రచయితలందరిలోకి సామాజిక స్పృహతో రాస్తారు. ఒక సాంఘిక సందర్భంలో అన్యాయానికి గురి అయిన వ్యక్తి యొక్క జీవితపు దుస్థితి పట్ల జాలి చూపేటటువంటి సాత్వికాంశం ఈయన రచనల్లో కనిపిస్తుంది. మిగిలిన అభ్యుదయ రచయితల్లో, అన్యాయం పట్ల నిప్పులు కక్కే ధోరణి వుండటంతో అన్యాయానికి గురైన వ్యక్తి లేక వర్గం పట్ల వున్న సానుభూతిలో రాజసాంశ కనిపిస్తుంది.

చదురంగా గారి “నాల్కు మొళ భూమి” (నాలుగు మూరల భూమి) లో కథలో కథ అనే ప్రక్రియ వుంది. కథలోని కథను మాత్రమే చూసినట్లయితే నవ్య కథల కోవకి అందునా మాన్తిగారి రచనలకి దగ్గరగా వున్నట్టనిపిస్తుంది. కాని ఈ ముఖ్య కథ ద్వారా ఆయన చూపెట్ట దల్చుకున్న అనుభూతికి ఈ లోపలి కథ కావల్సిన ప్రేరేపణ ఇచ్చి వెనక్కి తప్పకుంట్టుంది. లాయరు భార్య లలిత సంజీవుడి కథను తనదిగా చేసుకుంటుంది. కాని సంజీవుడి కథలో కాళింగయ్యను బాధ పెట్టే పాప పుణ్యాల ఆలోచన ఆమెకు లేదు. ఈ వ్యంగమే ఈ కథలో వున్న ముఖ్యమైన ధ్వని. ఈ వ్యాజ్యాలకు పరిష్కారమే లేదా అని పరితపిస్తున్న లాయరుకు కథలోని కథలో జవాబు కనిపించి, దాన్నతడు ఆమోదించే క్షణంలో అతని భార్య నేరం బయటపడడంలో కఠినమైన వాస్తవికత వేలెత్తి చూపే వ్యంగ్యపు ఇంకో ముఖం కనిపిస్తుంది. పల్లెటూరి పేద రైతుకున్న న్యాయ బుద్ధి, పాపప్రజ్ఞ, ఆ పట్న వాసపు లాయరు భార్యకు లేదు అన్న పరోక్షమైన సూచన ఈ కథపై అభ్యుదయ భావాల ప్రభావాన్ని ఎత్తి చూపెడుతుంది. ఈ రకంగా వర్గాలలో తేడాను తీసుకుని, దీని దళిత వర్గపు గొప్పదనాన్ని ఎత్తి చూపెడుతూ రాసే ధోరణి అభ్యుదయ రచయితలలో చాలా సామాన్యం. దానికి చదురంగ మినహాయింపు కాదు. కాని ఆయన ప్రత్యేకత ఏమంటే, ఆ రచనల్లో కోపం కాని, ద్వేషం గాని కనిపించవు.

బసవరాజ కట్టేమని గారు చాలా ప్రజాదరణ పొందిన అభ్యుదయ రచయితల్లో ఒకరు. “వాస్తవ పరిస్థితులను తెలుసుకుని, మంచి జీవితం కోసం పోరాడుతున్న ప్రజలకు స్ఫూర్తినిచ్చే రచనలు చేయడమే అభ్యుదయ వాదం” అని ఆయన అభిప్రాయం. (కట్టేమని: బదుకు-బరవా, పూర్వ దృష్టియ పథ (హ.మా.నాయక) 1942, ఆగస్ట్ ఉద్యమాన్ని కథా వస్తువుగా తీసుకుని రాసిన ఏడు కథల సంపుటి “ఆగస్ట్ ఒంటత్తు”. (మే 1947) సంపుటిలోంచి ఎన్నుకొన్న అజ్ఞాతవాసి ఈ అభిప్రాయాన్ని ప్రతిపాదించే కథలలో

ఒకటి. నవ్య కథా రచయితలు, మిగిలిన అభ్యుదయ రచయితలందరి కన్నా ఎక్కువ ఆవేశం, తీవ్రతలలో స్వాతంత్ర్య పోరాటం, గోవా విముక్తి, పాకిస్థాన్ యొక్క దాడి లాంటి కథా వస్తువులతో కథల్ని రాసిన వ్యక్తి ఈయన. ఇలాంటి కథా వస్తువులతో చిత్రీకరించేటప్పుడు కన్నడ కథలలో సాధారణంగా కనిపించే ధోరణి, భావ పక్షపాతం మొదలైన వాటికి ఈ కథ ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుంది. కన్నడ ఐతిహాసిక కథలు ప్రతిపాదించే ధోరణి కూడా ఇది ప్రతిబింబిస్తుంది. ఎక్కువ బలమయిన సంస్కృతిలోని అన్ని కోణాలను పరిశీలించే ప్రక్రియలతో కూడిన మాస్తి గారి చారిత్రక పరమయిన కథలు మాత్రం దీనికి మినహాయింపుగా కనిపిస్తాయి. అభ్యుదయ రచనల్లో సాధారణంగా కనిపించే ఆవేశం, మెలో డ్రెమటిక్ వాతావరణం, పాత్రలు మరియు సన్నివేశాల అమరికలో కొట్టాచ్చినట్లు కనపడే ప్రత్యేకత ఈ కథలో కూడా వుంది మొత్తం మీద కన్నడ కథా పరంపరలో ఓ వైవిధ్యమైన అంశానికి ఈ కథ ప్రతినిధి

త.రా.సు. గారు 'చదురంగ' గారలా తమ సృజనాత్మక కళను వ్యక్తీకరించడానికి చిన్న కథల్ని మాత్రమే వాడుకోలేదు. మిగిలిన అభ్యుదయ రచయితలకు కూడా ఈ మాట వర్తిస్తుంది. నవల వారందరికీ స్వతసిద్ధమైన ప్రక్రియ. త.రా.సు గారి మొదటి సంకలనాల్లో వున్న అభ్యుదయ వాదపు మత్తు క్రమేణా తగ్గిపోయింది. "ఇదే నిజవాద సంపత్తు" సంకలనంలోని కథల్లో అభ్యుదయ వాదపు వాసన కూడా కనిపించదు. ముందు ముందు కథలు రాయాలన్న ఉత్సాహం కూడా ఆయనలో మిగిలినట్టు అనిపించదు. పది సంవత్సరాల్లో రాసిన కథలు రెండే అని తెలుపుతూ నవల రాయడం కన్న చిన్న కథ రాయడం కష్టం అన్న సత్యం నాకిప్పుడే తెలిసింది" అన్నారాయన.

'త.రా.సు' గారి 0-0=0 మొదలైన కథల్లో అభ్యుదయ వాదపు ధోరణి వున్నా, దాన్ని మించి కథా వస్తువును వ్యక్తీకరించడంలో కొత్త ప్రయోగాలు చేయాలన్న కుతూహలం కనిపిస్తుంది. కన్నడంలో చిన్న కథల చారిత్రకుడు కథావస్తువు, మరియు ప్రక్రియల దృష్ట్యా '0-0-0' కథ యొక్క చారిత్రక స్థానాన్ని గుర్తించకుండా ముందుకు పోవడానికి కుదరదు. నవ్య మరియు అభ్యుదయ రచయితల కథలలో సామాన్యంగా కనిపించే బలమైన కథ, తిన్నగా కథను చెప్పుకుపోయే పద్ధతి దీనిలో లేదు. నాకు తెలిసినంత వరకు కన్నడంలో చైతన్య స్రవంతిని ఉపయోగించిన మొట్టమొదటి చిన్న కథ ఇదే. చిన్న కథకు భావగీతాలకుండే లక్షణాన్ని అపాదించే ప్రయత్నంలో కూడా కొత్త దనం కనిపిస్తుంది. ఈ కథలోని కథా వస్తువు జీవితం - చావులను గూర్చిన

ఒక తాత్వికమైన ఆలోచన. ఒక సూత్రాన్ని ఆమోదించి దాన్ని ఒక సిద్ధాంతానికి అన్వయించడంలో దాన్ని స్వంతం చేసుకోవాలన్న ఆత్మత కనిపిస్తుంది. చిహ్నం, రూపకం లాంటి ప్రక్రియలను వాడుకోవడంలో ఏర్పడిన కుంగారు మూలంగా ఒకదానికొకటి వుండాల్సిన సంబంధం లేకపోవడంతో ఆయన చెప్పదల్చుకున్న తత్వవిచారం పాఠకునికి అందదు.

నిరంజన గారు తమ రచనల ధ్యేయానికి తగినట్టు తమ గద్య రచనల శైలి, రచనా ధోరణి మార్చుకోవడమన్నది చాలా గొప్ప విషయం. త.రా.సు గారి శైలికి కూడా 'ఒక ప్రత్యేకత వున్నా, అది సాంప్రదాయికమైన భాషలో చెప్పాలంటే కావ్యమయం కావడంతో నిరంజన గారి శైలిలా నేల మీద నడవదు. అభ్యుదయ రచయితలందరిలో ఉన్నతమైన ఆలోచనా ధోరణిలో కూరమైన వాస్తవికతను చూడడంతో సమస్యకున్న మిగిలిన కోణాలు కూడా నిరంజన గారికి కనిపిస్తాయి. సమాజం, మరియు దేశంలో కనిపించే వ్యక్త్యత పరిస్థితి, లేదా వ్యక్తికే ప్రత్యేకించిన కుటుంబ పరమైన లేదా సాంప్రదాయికమైన హద్దులు, వ్యక్తికి వున్న మానసిక ఇబ్బందులు అతని నిస్సహాయకతకు, అవస్థకు కారణభూతం కావటాన్ని గుర్తిస్తారు నిరంజన గారు. ఇక్కడ పొందుపరిచిన 'కొనెయ గిరాకి' (అఖిరి గిరాకి) ఈ అంశానికి నిదర్శనం కాజాలదు. అది అచ్చమైన అభ్యుదయ వాదానికి, దాని హద్దులకు, కళాత్మకమైన సాధ్యా సాధ్యతలకు ప్రతినిధి. ఈ కథకు ప్రక్రియలోని కొత్త దనం మూలంగా చారిత్రకంగా చాలా ప్రాముఖ్యత వున్నది. పదిమంది నడిచి వెళ్ళే సర్కిల్ కి అవతల చచ్చి పడి వున్న దిక్కులేని కాణి (కాణి= చూడండి ఈ అర్థాన్ని ఇక్కడ గమనించాలి మనం) ని చూడకుండా వెళ్ళే వారిని కూడా వదల కుండా చుట్టుముట్టే మూగ కాణి శవపు దుర్గంధం, కథ ప్రారంభంలోను, మళ్ళీ చివరి భాగంలోను కనిపించే కొన్ని వాక్యాలు కథలోని కొన్ని సహజమైన అంశాలను నిరూపించడమే కాక వేరే ధ్వని పరివేశాన్ని కూడా పొంది వున్నాయి. అలాగే చివర్లో వచ్చే బలమైన గ్రద్ద ఏక కాలంలోనే మానవత అన్నది లేని, కనిపించని సమాజాన్ని హేళన చేస్తుంది. కాణి శరీరంపై కన్ను వేసిన విషయ లంపటులకు చిహ్నం అవుతుంది. కాణికి సంబంధించిన విషయాలన్నీ అస్పష్టంగా సూచ్యమయ్యే కుక్క జన్మ పరిస్థితిని వ్యక్తీకరిస్తాయి. ఇంతా వున్నా కథాసారం, సరళమైన సిద్ధాంతంలో భావాదంబరత వుండటం వల్ల అనుభూతిలోని అవేశానికి కళ కన్న ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత వున్నట్టుగా అనిపిస్తుంది.

కనిపించింది గాని, కథావస్తువు, ప్రక్రియ మరియు సాహిత్య ధోరణికి సంబంధించినంతవరకు మొత్తం మీద మొట్టమొదట కనిపించేది బి.సి. రామచంద్ర శర్మగారి కథల్లో అభ్యుదయ వాదుల కథల్లో కనిపించే సంఘ సంస్కరణ, సామాజిక న్యాయం వీటినుంచి కథల కేంద్రాన్ని (Focus) తప్పించి, మనిషి మనసు, మరియు మూల ప్రవృత్తి వేపు మరల్చడం అన్నది చారిత్రకంగా చాలా ముఖ్యమైన విషయం. కాని కొత్త సాహితీ ప్రక్రియల పట్ల అత్యుత్సాహం, ఎక్కువగా ప్రయోగించిన చిహ్నాలు, కామం పట్ల యువకుల కుండే కుతూహలం వీటి మూలంగా శర్మగారి కథలకు సాహితీ విలువలు ఎక్కువ కాలేదు. వారి ఇటీవలి కథల్లో ఈ అంశాలకు సంబంధించినంత వరకు కొంచెం ఎక్కువ జిజ్ఞాస కనిపించినా అంత గుర్తించ దగిన మార్పు కనిపించదు.

‘యారు వాతవరు నినగె’ (ఆ ముగ్గురిలో అతనెవరు) శర్మ గారి ముద్ర వున్న కథల్లో ఒకటి. నవ్య, అభ్యుదయ రచనల్లో కనబడే అంశాలన్నీ వున్నా నవ్య విధానాన్ని పట్టుదలతో సాధించే తీరు, మార్పు జరుగుతున్న కాలం యొక్క ప్రభావం ఈ కథ నిడిపించే విధానంలో కనిపిస్తాయి. కథ పాడుగునా అచేతనమైన వస్తువు, విషయాలకు కూడా చేతన రూపాన్నిచ్చే సంకేతాలు-

చిహ్నాలు, ఉపమా - రూపకాలు, పర్లసలు, రతి సంబంధమైన వివరాలు తెలుపుతూనే చైతన్య వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తాయి. అలా చేయటంలో ఔచిత్యమైతే వుంది గాని, ఆయన వుపయోగించిన ప్రక్రియల అడంబరతతో ధ్వని లోని సున్నితత్వమంతా పోయింది. కథ చివరలో మల్లిని వానతో తడిసిన నేలకు పోల్చి, ఆమెను అస్పష్ట స్థితిలో వదిలి వేయకుండా ఆమె భావాల అర్థతను, ‘దాని విషాద స్వభావాన్ని చూపడం ద్వారా కథలో అనుభూతి తీవ్ర స్థాయిని చేరుకుంటుంది.

యశవంత చిత్తాల గారి కథల్లో క్రియాస్థలి సాధారణంగా ఉత్తర కన్నడ జిల్లాలోని హనేహళ్ళి బంకి కొడ్ల ఇంకా దాని చుట్టు పక్కల వున్న పల్లెల పరిసరాలకే పరిమితం (ప్రయణ లాంటి కథలు కొన్ని ఈ సూత్రానికి మినహాయింపు) వ్యక్తులు, ఆ పరిసరాలు మళ్ళీ మళ్ళీ వేరువేరు కథల్లో కనపడటంతో, వీరంతా మనకు తెలిసిన వ్యక్తుల, పరిసరాల కథ అని ఒక ఆత్మీయత కలుగుతుంది. మొదట్లో చిత్తాల గారు అంతఃకరణ చిత్రీకరణ, కొంతవరకు సాహితీ ప్రక్రియల ప్రయోగ విధానంలో మాస్తిగారి రచనా ధోరణికి దగ్గరగా వుండేలా రాసేవారు. కాని ‘అట’ సంకలనంలోని కథల్లో యశ్వంత చిత్తాల గారి ప్రత్యేకత ఎత్తి కనిపిస్తుంది. కళ, దాని తీరు తెన్నులు మాత్రమే

దృష్టిలో వుంచుకుని చెప్పాలంటే చిత్తాలగారు బహుశా నవ్య కథా రచయిత లందరిలోను శ్రేష్ఠులు. మృత్యువు కథా వస్తువుగా ఆయన చాలా కథల్లో తలెత్తుతుంది. కాని అది ఆయనలో ఆలోచన రేకెత్తించదు. తాత్వికమైన అన్వేషణా కాదు. కేవలం ఆశ్చర్యానికి కారణమైన విషయమది.

కాని 'సెరె' (దిగ్రుమ) కథలో చావు కాదు కథావస్తువు. 'కామం'. కామం కథావస్తువుగా కొత్తదేమీ కాదు. నిజం చెప్పాలంటే బాగా అరిగి పోయేవరకు వాడబడ్డ వస్తువది. కాని చిత్తాలగారి 'సెరె' (దిగ్రుమ) లో "అంతరంగమంతా నిండి హృదయాన్ని నెక్కివేసే కాముక ప్రవృత్తి ప్రవాహాన్ని నిగ్రహించే ప్రయత్నంలో పుట్టే సెగ, బిగి, పట్టుదల, తన మనస్సును అధీనంలో వుంచుకోవడానికి పోరాడే 'బర్మచారి దొర' (బ్రహ్మచారి దొర) విఫల ప్రయత్నం, ఆ ప్రయత్నంలోని అసహజత, దాని అనివార్యమైన ఓటమి, ఇవి బయట జరిగే సంఘటనల్లో, ముఖ్య పాత్ర నడవడి, మాట తీరు, ధ్వనిలో చాల సహజంగా ప్రతిబింబించిన ఈ అద్భుతం కన్నడానికి కొత్తదనిపిస్తుంది" (గోపాల కృష్ణ అడిగ- "ఆట" సంకలనంలోని ముందుమాట) రామచంద్ర శర్మగారి "యారు హితవరు నినగె" (ఆ ముగ్గురిలో అతనెవరు కథను దృష్టిలో వుంచుకొని "సెరె" (దిగ్రుమ) లో రచనల్లో కనిపించే పరిపక్వత, అనుభవాన్ని పరిశోధించే విధానాన్ని గమనిస్తే కథా సంవిధానంలో ఒక అభివృద్ధి పరిపక్వత ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తాయి.

ఎ.కె. రామానుజన్ గారు కథా రచయితలుగా పేరెన్నిన వారేమీ కాదు. ఆయన ఈ మధ్య రాసిన రెండు కథల్లో కన్నడ కథానికల ప్రపంచంలో కొత్తదనాన్ని తీసుకొచ్చారు. "అణ్ణయ్యన మానవ శాస్త్రం"లోని శైలి కన్నడానికి చాలా విశిష్టమైనది. కథ సుసంబద్ధమైన తీరులోనే ఒక అసంబద్ధమైన స్థితిని చాలా సమర్థవంతంగా చూపెడుతుంది. అణ్ణయ్య తండ్రి చావు హిందూ ధర్మం చనిపోయిందన్న విషయాన్ని ధ్వనిస్తే అతని తల్లి వైధవ్యపు చిత్రం, ఆ చనిపోయిన దాన్నే నమ్మి జీవిస్తున్న వాస్తవ స్థితిలోని క్రొర్యాన్ని, దాని అసంబద్ధ స్థితిని ధ్వనింప జేస్తుంది. దానితో బాటే అతని తల్లి వైధవ్య స్థితికీ, హిందూ ధర్మంలోని నిరర్థకాలైన ధర్మ సూత్రాల అధ్యయనం షికాగోలో చేస్తున్న అణ్ణయ్య స్థితికీ సంబంధాన్ని విర్పరిచే సూచన వున్నట్టే అనిపిస్తుంది. సుందరరావుకి హిందూ ధర్మం ఒక వ్యాపార సామగ్రి. సుందర రాయుని వ్యాపార బుద్ధిని అసహ్యించుకుంటాడు. కాని అణ్ణయ్య కూడా మౌలికంగా సుందర రాయుని కన్న భిన్నమైన వాడేమీ కాదు. సుందరరాయుడు హిందూ ధర్మాన్ని అమ్మితే ఇక్కడ వేరే అర్థంలో అణ్ణయ్య దాన్నే కొంటున్నాడు. ఎంగిలి,

మలం అనేవి అశుభం అని ధర్మ సూత్రాన్ని చదువుతున్న అణ్ణయ్యకు ఫెర్గూసన్ వ్యాఖ్యానం కూడా ఎంగిలే అని తోచదు. ఈ ఎంగిలి, మలాల పట్ల సంశయ బుద్ధిని చూపే అతను ఎంగిలి చప్పరిస్తున్న తన స్థితిని గురించి ఆలోచిస్తున్నట్టే కనిపించదు.

శాంతి నాథ దేశాయి గారిలో వ్యక్తుల మనస్సుల్లోని భావ పరంపరను చాలా సూక్ష్మంగా పరిశీలించాలనే కుతూహలం కనిపిస్తుంది. స్వంత ఆలోచనాత్మకమైన లేదా భావాత్మకమైన పూర్వ నిశ్చితాలైన పూహలను కథ మీద వేయక, అనుభవపు పొరలను తటస్థమని పించే లాంటి భాష మరియు ఆలోచనల ద్వారా ఎడదీస్తూ తమ శిల్పానికి అమర్చుకునే తీరు ఆయనది. అనుభూతిని విశ్లేషించడంలో, సన్నివేశాలను చిత్రించడంలో కథకుడి సమర్థమైన ఆలోచనల ప్రాబల్యం కనిపిస్తుంది. కాని ఈ విశ్లేషణ, చిత్రీకరణ వీటి నైతికమైన లేదా తాత్వికమైన బాధ్యతను తీసుకోడానికి అది వెనుదీస్తుంది. లేదా దానికి ఆ కోరిక కూడా లేదు. అంటే చిన్న కథల మూలంగా వ్యక్తమయే దేశాయి గారి వ్యక్తిత్వం, బహుశా మొత్తం మీద జీవితానుభవాల్ని తర్కించి దాని ద్వారా ఒక దృఢమైన జీవన దృక్పథాన్ని పొందినది కాదు. ఎడి సన్నివేశాల్లోనే తన సృజనశీల చైతన్యాన్ని యుక్తంగా, ఆ పరిమితమైన ఆవరణలోనే సునిశితమైన నైపుణ్యాన్ని చూబెడతారు.

క్షీతిజ (క్షీతిజము) దేశాయిగారి కథల సందర్భంలో పేర్కొన్న హద్దుల్ని దాటి సఫలమైన కథ మాత్రమే కాక కన్నడంలో చాలా పేరుపొందిన కథల్లో ఒకటి. మిగిలిన కథల్లో లాగానే ఒక ప్రత్యేకమైన సన్నివేశం మరియు పరిస్థితుల వల్ల ఒక వ్యక్తి లేదా వ్యక్తుల ప్రవర్తనను కళాత్మకంగా చిత్రించడమే కాక అక్కడ విశ్లేషించబడిన అనుభూతికి ఒక సాంస్కృతిక ప్రాతినిధ్యం వుండేలా చిత్రించబడింది. ఒక సంస్కృతిలోని కట్టుబాట్లను వదిలించుకునే తీరుని ఒక ప్రత్యేకమైన వ్యక్తి మరియు వంశపు సందర్భంలో ఏ మాత్రం తొందరపాటు ఆవేశం లేకుండా ఈ కథలో చిత్రించారు. రచయిత మందాకిని మనసులోని సందిగ్ధాన్ని, లోపలి, వెలుపలి వివరాలు రూపొందించడంలో చూపించిన సంయమనం, నేర్పు చాలా ఉత్తమ స్థాయికి చెందినవి.

మాస్తిగారి తరువాతి కాలంలోని కథా రచయితల్లో యు.ఆర్. అనంత మూర్తిగారికి చాలా పెద్ద పేరుంది. మన, ఇతర రచయితల్లో కనిపించని గొప్ప ధ్యేయం ఆయన కథలకుంది. జీవిత అర్థాన్ని వెతకాలి! గుర్తించాలి అన్న మహాత్మ్య కాంక్ష ఆయన కథల అడుగున కనిపిస్తుంది. అందుకనే ఏమో ఆయన కథలు సృజనాత్మకమైన సందర్భంలో తమ శక్తికి మించిన

దాన్ని సాధించే ప్రయత్నంలో వున్నట్లుగా కానవస్తాయి. దాని మూలంగా కథకుడు స్వీకరించే సవాలు కూడా మహాత్మ్య పూర్ణమయినదే అయి వుంటుంది. సామాన్యంగా బ్రాహ్మణ కుటుంబ జీవనాల్లో, వల్లెటూరి పరిసరాల్లో గాని లేక దానికి సంబంధించిన క్రియాస్థలి ఆయన కథల్లో వుంటుంది. ('క్లివ్ జాయింట్' కథలో ఇంగ్లండ్ లోనే కథ నడుస్తుంది గాని కేశవుని గతమంతా, కొంత వర్తమానం కూడా బ్రాహ్మణ పరిసరాల్లోనే ముఖ్యంగా రూపొందించ బడింది. ఈమధ్యనే వచ్చిన 'రూత్ మరియు రసూల్' మరియు 'అక్రమణ' ఈ సూత్రానికి లోబడవు). పరంపరాగతమైన ఎలువల్ని తీవ్రమైన పరీక్షకి గురిచేసే దృక్పథం వున్న ఆయన రచనలకు, బ్రాహ్మణ పరిసరాలు, బహుశ దాని గుణదేవాల దృష్ట్యా, ప్రమాణంలో కూడా ఎక్కువ చైతన్యంగా వుండడం కూడా దీనికి ఒక ముఖ్యమైన కారణం కావచ్చును. వేరే కులాల ఆడపిల్లల పాత్రలు-ముఖ్యంగా శూద్రుల ఆడపిల్లలు వస్తే పరంపరాగతమైన ఎలువల అవగాహనలోని అర్థహీనతను ఎత్తి చూబెట్టడం కోసం వస్తాయి. అందులోనూ ముఖ్యంగా కామం లేక ప్రేమ సంబంధమైన నీతి అవినీతులను వ్యాఖ్యానించడాని క్కావలసిన సమర్థన ఇవ్వడానికి జీవనేత్సాహపు చిహ్నాలుగా వస్తాయి.

అనంత మూర్తిగారి కథల్లో వచ్చే పరంపరాగత ఎలువల పరీక్షకు క్రియాస్థలియైన వల్లెటూరి పరిసరాల్లో ఆయన పరీక్షించే ఎలువలు, ఈకాలంలో చదువుకున్న వారి ప్రపంచంలో సర్వత్రా తమ ప్రాముఖ్యతను పోగొట్టు కుంటున్నాయి. అందువల్ల అధునికం అనిపించే ధోరణి వున్న రచయిత అత్య విశ్వాసము, మరియు ఒక నిర్దుష్టమైన అభిప్రాయం కలిగిన పూర్వ సిద్ధత మరియు అవగాహనతో ఇటువంటి మూల భౌతిక పరిశోధన చేయవచ్చు. కాని ఇలాంటి పరిసరాల్లో పరంపరాగత ఎలువల పరిశోధనలో బౌద్ధికమైన సవాలు తీవ్రమైనది కాదు. (కన్నడంలో మరి ఏ ఇతర కథకుల్లోను కనిపించ నటువంటి శక్తివంతమైన ఆలోచనా మార్గాన్ని ఎన్నుకొన్న కథకుడు అనంత మూర్తి అన్న గ్రహింపు తోటే ఆయన రచనల ఉదాహరణ తీసుకుంటున్న సందర్భంలో ఈ మాట చెబుతున్నాను. ఎందుకంటే కథలోని అనుభవాన్ని నియంత్రించే బౌద్ధిక సిద్ధాంతం తీవ్రమైన పరీక్షకు లోనయ్యే సందర్భం అంతగా రాదు. ఈ లోపాన్ని నివారించడానికి గాను పరస్పర విరుద్ధమైన ధోరణి, జీవన దృక్పథం వున్న పాత్రల్ని విరుద్ధంగా నిలబెట్టే ప్రక్రియను అనంతమూర్తి గారు కొన్ని కథల్లో ప్రయోగించారు. (ఉదా: 'ప్రశ్న', 'ఘటశ్రాద్ధ' ఆయన పేరు పొందిన నవల 'సంస్కార' లో ఈ ప్రక్రియను చాలా విజయవంతంగా వాడుకున్నారు) 'క్లివ్ జాయింట్'లో కూడా కేశవ్ కి విరుద్ధంగా స్వవర్ణని చాలా

చక్కగా నిలిపారు. అక్కడి సమస్య మన తరతరాల నుంచి వస్తున్న విలువల పరిధికి లోబడని రెండు సంస్కృతుల విలువల పరిశోధన. కేశవుని ఆలోచనా ధోరణికి విరుద్ధంగా నిలబడే లేక కేశవుని ఆలోచనా విధానానికి ఇంకో ముఖంగా పోయే పద్ధతి, ఆ రకంగా కేశవ్ కథకుని ముఖవాణి కాకుండా చేసే ప్రయత్నం ఇక్కడ చాలావరకు ఫలించింది. కాని ఈ ప్రక్రియలోని మేధాశక్తి కొన్నిచోట్ల కరిగిపోకుండా నిలిచిపోయినట్టుగా అనిపిస్తుంది. అనంత మూర్తిగారి 'ప్రకృతి', 'కార్తీక', 'ఘటశ్రాద్ధ' లాంటి కథల్లో వున్న కళాత్మకత దీనిలో లేకపోయినా అనంతమూర్తి గారి కథల్లోనే కాక, మొత్తం కన్నడ కథల సందర్భంలోనే 'క్లివ్ జాయింట్' చాలా మహత్య కాంక్షతో కూడిన, చిన్న కథల ప్రక్రియలో తన జీర్ణశక్తిని పణమొడ్డిన కథ

రాఘవేంద్ర భాసనీస గారు కూడా రామానుజన గారిలాగానే కథకులుగా పెద్ద పేరు తెచ్చుకున్న వ్యక్తి కాదు. ఆయన రాసిన కథల సంఖ్య ఎక్కువ కాదు కాని ఆయన తబ్బరిగళు (నిరాశయులు) కన్నడంలో పరిణతి చెందిన కథల్లో ఒకటి 'అణ్ణయ్యన మానవశాస్త్రం' లో అణ్ణయ్యలో ఒక అసంబద్ధత వుంది. కాని తెలివిగా విశ్లేషించి తెలుసుకోదగిన దానికన్న మించినలోతు, తీవ్రత లేదు. కాని తబ్బరిగళు కథలో చెల్లి, తమ్ముడు, తల్లి, తండ్రి, సంబంధాల్లో వుండే అనివార్య అసంబద్ధత, నిర్దేశిత స్థితి కథలో రూపొందే విధానంలో విషాదాన్ని చూపుతూ సాగే తీరు కొత్తగా వుంది. కథ మొదట్లోనే బస్సు చెడి నిల్చిపోడం అఖర్న రథం బురదలో కూరుకుపోయి మళ్ళి పైకి లేవడం, చెల్లి రథానికి నిప్పుంటుకున్నదని కేకలు పెట్టడం, ఒకర్నొకరు వెతకటం, దొరకడం, దొరక్కపోవడం - ఇలాంటి విషయాలన్నీ వ్యాస్తవిక సంఘటనల్లో వివరాలుగా వుంటూనే సాంకేతిక చిహ్నాలుగా కూడా ని చేసి కథ యొక్క వ్యంజన శక్తిని ఎక్కువ చేసేలా వున్నాయి.

కె.సదాశివ గారు 'నల్లయల్లి నీరు బందితు' (1955) 'గిడ్డి' (19557) కథల మూలకంగా చాలా ప్రసిద్ధులైన నవ్య కథా రచయిత. ఆయన కథలన్నీ కలిపి పరీక్షించినట్టయితే సగం కథలు ఏదీ కథలయితే, మిగిలిన సగం కథలు విరస దాంపత్యాలు, లేదా వివాహ పూర్వమైన అవాతమైన సంబంధపు సెగలో వేగుతున్న జీవితపు వివిధావస్థలను చిత్రించడం కనిపిస్తుంది. 'అనందగారు దాంపత్యపు' లేదా వివాహ పూర్వపు సంబంధాల్లోని సంతోషపు, లేదా విజయవంతమైన రూపాన్ని చూపితే సదాశివగారు దానిలోని ఓటమి బాధ ఘర్షణల రూపాన్ని చూపుతారు. ఇద్దరికి ఆయా రూపాల అనేకానేక భావభేదాల్ని సూక్ష్మాల్ని చాలా శక్తివంతంగా చూపే సామర్థ్యం వుంది. కాని

ఇద్దరూ దానితోనే సంతృప్తిపడి పూరుకుంటారు తప్ప, పరిపూర్ణమైన జీవితపు సందర్భంలో వాటి అర్థాల్ని ఎత్తేషించి, తాత్విక ఎన్ను తిని ధ్యనింపజేసే ప్రయత్నం చేయరు.

‘రామన సవారి సంతెగె హెలాదద్దు’ (రాముడి సవారి సంత కెళ్ళినపుడు) కథలో కె. సదాశివగారి రచనల్లో కనిపించే క్రమనిర్మాణ రీతి వుంది. దాంపత్యంలోని ఎరసం ఎభేదం కూడా వుంది. కాని ఆయన రచనల్లో సామాన్యంగా కనిపించని మరికొన్ని అంశాలు కూడా కనిపిస్తాయి కథలో. (1) ప్రత్యేకమైన ప్రక్రియ ఏదీ ఉపయోగించకుండా తిన్నగా కథ చెప్పే విధానం వుంది. (2) వస్తువు దృష్ట్యా చూస్తే జీవనేత్సాహం నిండిన అబ్బాయి దృష్టికే ప్రాధాన్యత నిచ్చి, పెద్దవాళ్ళ బ్రతుకులోని ఎరసాన్ని నేర్పుగా ఎడదీసి చూపడం కనిపిస్తుంది. (3) సరదా అయిన సులభశైలి వుంది. మొత్తంమీద సదాశివగారి రచనల్లో కొత్త గుణాలు వచ్చే అవకాశాన్నీ కథ సూచిస్తుంది.

టి.జి.రాఘవగారి చిన్న కథల్లో సామాజిక సందర్భాల్లో అంగీకరింప బడని వ్యక్తికి ఏకాంతంలో కలిగే ఆలోచన, ఆశానిరాశల్లో కొట్టుమిట్టాడే అస్వస్థత, పరకీయ, దుర్బల నాయకులే ఎక్కువ. “ తన మనుసులోని ఆలోచనల్ని ఇంకొకరికి చెప్పకోలేని, పరస్పర అవగాహన దెబ్బతిన్న ప్రపంచం ఆయనది. అందువల్ల పరస్పర సంభాషణ వల్ల పుట్టే నాటక క్రియకు బదులుగా స్వగతంలో నడిచే ద్వందం యొక్క నాటకమే ఈయన కథావస్తువు.” (యు.ఆర్.అనంతమూర్తి) - హాదినైదు వర్ణగళ నవ్య గద్య సాహిత్య) ఇలాంటి అనుభవాలకు రూపాన్నిచ్చే టప్పుడు చైతన్య స్రవంతి ప్రక్రియను చాలా ఎక్కువగా, విజయవంతంగా పువయోగిస్తారు. ఈయన కథల్లో వస్తు వైవిధ్యం తక్కువ కాని చెప్పే విషయాన్ని తరచి తరచి తీసి చూపిస్తారు. ఈయన “శ్రాద్ధ” (శ్రాద్ధం) కథలో “వస్తువు భావం వేరే వేరే కాదు. వర్ణన వేరే కాదు. అంతా కలిపే కథ నుడుస్తుంది. రెండోది ఏమిటంటే మనం ఏ వాత్సల్యాల నయితే పరమ మౌల్యాలని అనుకున్నామో వాటిని ప్రశ్నించి, గ్రుచ్చి పరిశీలించే కుతూహలం, ధైర్యం ఇక్కడ కనిపిస్తుంది; మూడవదిగా బట్టలు తీసే ఆశలో, పనిలో పూర్తిగా నిమగ్నమై మిగిలిన వారి అధికారాన్నుంచి బయటపడి పారిపోవాలన్న ఆశ చాలా సంగ్రహంగానూ, సమర్థకంగానూ వ్యక్తీకరింపబడింది; నాలుగవదిగా, తండ్రి అధికారం, నియంతృత్వం, ఉపాధ్యాయ వృత్తికి సంకేతమై, కొడుకు వాటి నుంచి తప్పించుకుని తన ప్రత్యేకతను పెంపొందించుకునే స్వాతంత్ర్యానికి సంకేతమవుతాడు. వీటన్నిటితో బాటే ‘శ్రాద్ధ’ కథలో చాలాకాలం నుంచి వస్తున్న ఆచారాన్ని పరీక్షించే, మరియు ఆ ఆచారం వట్ల

గల ద్వంద్వమైన భావాల్ని నిలబెట్టుకునే తీరు గమనార్హం". పి. లంకేశ్ గారి (కళేద ఇవ్వుత్తు వర్సగళ సణ్ణ కథె - ఎరదు ఘట్టగళు) ఈ మాటలు కథ ప్రాముఖ్యతను చాలా సంక్షిప్తంగా వివరిస్తాయి. అయినా మొత్తంమీద "కొన్ని రచనల్లో కనిపించే అనవసరమైన రొషంలో పుట్టి తీవ్రత మూలంగా రాఘవగారు తమ కథా-వస్తువైన బాల్యంలోని దౌర్బల్యాలకు అనవసరమైన ప్రాముఖ్యత ఇస్తారు" అన్న అనంతమూర్తిగారి విమర్శలోని మాట మరిచిపోవటానికి వీలేదు.

పి.లంకేశ్ గారు వీడన, హింసలను గీటురాయిగానూ, రచనా ప్రక్రియగానూ కూడా వాడుకుని, వ్యక్తిలోని ఊసరవెల్లితనాన్ని లేక వ్యక్తిలో నిద్రాణమై, అతను కూడా గుర్తించని అనుభవంలోని పగుళ్ళను, అల్పత్వాన్ని ఒక్కొక్క పాఠే విప్పుతూ లోపలి సత్యాన్ని నగ్నంగా కాని, లేక పైకి కనిపించే వ్యక్తిత్వాన్ని దాని మృత స్థితిలో కాని చూపి భయపెట్టటానికి 'షాక్' ఇచ్చే ప్రయత్నం చేస్తారు. రెండేదిగా, ప్రస్తుతం జరుగుతున్న సంఘటన, వ్యక్తి ఎదురు బదులైనప్పుడు నిజం బయటకు వస్తుందన్న భావన లంకేశ్ గారి రచనల వెనుకావున్నట్టుగా తోస్తుంది. అందువల్ల గతం, తరతారాలుంచి వస్తున్న ఆలోచనలు వీటి మధ్య పెద్ద ఘర్షణ లేని మనోస్థితిలోనే వ్యక్తి క్రియ, ప్రతిక్రియలు నిర్ధారింపబడతాయి. మూడవదిగా గాథమైన మానవ సంబంధాలే ఈయన కథలో ఎదురుపడవు. తల్లి, తండ్రి, అన్న, అక్క, చెల్లి, తమ్ముడు,

స్నేహితుడు, మరోవ్యక్తి - వీరిలో ఒకరికింకొకరి గురించిన అత్యయ సంబంధాల ఋణానుబంధాల గొడవే వుండదు. అందువల్ల లంకేశ్ గారి కథల ద్వారా వ్యక్తమయ్యే మనఃస్థితికి మానవుడి మనస్సులోని అప్తమైన క్షణాలకు, ఉదాత్తమైన భావాలకు స్పందించలేని శూన్యత కనిపిస్తుంది. ఇలాంటి రచనకు విషాదాన్ని అర్థం చేసుకునే శక్తి వుండదు. అందువల్ల మనిషిలోని అల్పత్వం, ఊసరవెల్లితనం వీటిని తరచి చూపెట్టటంలో రచయిత నైతికమైన ఆలోచన కూడా నిజమయినది కాదేమోనన్న అనుమానం మనకు పలుచోట్ల కలుగుతుంది. మాస్తిగారి కథల్లో కూడా మనకు నైతికమైన లేదా ధార్మికమైన చింతన కనిపిస్తుంది. కాని అయినది మనిషి మనస్సు ఎంత ఉదాత్తంగా ఉండగలదో చూపుదామన్న తపన కనిపిస్తుంది. అందువల్ల మనిషిలోని అల్పత్వం, అధార్మిక లక్షణాలన్ని కించపరిచి చిత్రించడం కనిపిస్తుంది. లంకేశ్ గారి రచనల్లో దీనికి విరుద్ధంగా మనిషిలోని ఉదాత్తత, పెద్దమనిషి తరహాను అనుమానం, అపనమ్మకాలతో చూపే ధోరణి కనిపిస్తుంది. ఈ రెండు రకాల వైఖరులు వాటికి సహజమయిన అనుభవంలోని ఒక ముఖానికి

ఇచ్చే ప్రాముఖ్యత, ఇంకో ముఖానికి చూపే నిర్లక్ష్యము లేదా ఉదాసీనత మూలంగా వాటికే పరిమితమయిన పరిధులకు లోనవుతాయి. తాత్వికమైన సిద్ధాంతాలను ధ్వనింపచేయటానికి ప్రయత్నించినపుడు, ఈ రెండు రకాల ధోరణుల మూలంగా రూపొందే అనుభవాలకు తగిన ఆలోచనా శక్తి కొరవడటంతో అవి ఓటమి చెందుతాయి.

లంకేశ్ గారికే ప్రత్యేకమయిన, ఇదివరకే మనం గుర్తించిన ధోరణి మూలంగా, అయిన రచనా విధానం అననుకరణేయం అనే లాంటి ప్రత్యేకతను పొంది వుంది. లంకేశ్ గారి రచనల్లోని ఇక మిగిలిన లక్షణాల్ని కలిగివున్న నివృత్తరు (నివృత్తులు) కథలో రెండు అంశాల్లో భేదం కనిపిస్తుంది.

(1) ఇక్కడ మనిషిలోని అల్పత్వం వల్ల కనిపించే రచయిత నైతిక చింతన, అయిన వేరే కథల్లోలాగా వేత్యాత్మక మనిషింపకుండా, విషాదపు భాయలు శక్తివంతంగా చేరి ఉండటంవల్ల, గుణాత్మకమై వుంది.

(2) తాత్విక విస్తృతిని పొందించుకునే ప్రయత్నం, అయిన మరింకే కథలోని కనిపించని అంతర్ముఖత, గుణాత్మకమైన నిరపేక్షత ఈ కథలో కనిపిస్తుంది.

కె.పి.పూర్ణచంద్ర తేజస్వి గారి మొదటి కథా సంకలనం 'హులియూరిన సరహద్దు' లోని కథ ఏదైనా నిర్దిష్టమైన ధోరణిని ప్రతిబింబించే కథలు కావు. అవి విడిగా ఉన్న కథలు. కాని ఒకటి చెయ్యబోతే మరొకటి అయ్యే, లేదా మోసపోయే అంశం ఒకటి అన్ని కథలలోనూ కనిపిస్తుంది ఇదే అంశం 'అబచూరిన పోస్టాఫీసు' అనే ఇంకో సంకలనంలో, ఆ పేరు గల కథలో కలుపుకుని సుమారు సగం కథల్లో కనిపిస్తుంది. తేజస్విగారి ఔచిత్యమయిన, హాస్యపూరిత రచనాశైలి దాని స్వారస్యాన్ని హెచ్చరిస్తుంది.

ఇటీవల వచ్చిన కథా సంపుటి "అబచూరిన పోస్టాఫీసు" లోని కథలు చిన్న కథల ప్రక్రియలో కొత్త దారిని చూపే, కొత్త రూపాన్ని పొందే ప్రయత్నంలోంచి వచ్చిన కథలు. "కన్నడంలో నవ్య సాంప్రదాయాన్ని మనం పూర్తిగా వదిలివేసి కొత్త మార్గంలో మనం ఇప్పుడు అన్వేషించాలి". "సరళంగా, తిన్నగా చూసే, కేవల దృష్టి కోణం మాత్రమే సాహితీ కథల్లో వ్యక్తమయ్యే ఒక కొత్త తీరును, శైలిని నేను అలవాటు చేసుకోవాల్సి వచ్చింది. దీనికి ఒక కారణం నేను మన గ్రామాల్లో కేవలం ప్రేక్షకుడిగా ఉండాల్సి రావటం". "ఈ నవ్య మార్గాన్ని త్యజించడమే కాక, దాని స్ఫూర్తి కారకాలను, దాని వ్యక్తీకరణ ప్రక్రియలనూ, ఎటువలనూ అన్నింటినీ త్యజించాలి అంటే రాజకీయంగా, సాంఘికంగా, తాత్వికంగా సమగ్రమైన మార్పు కలగటం ద్వారా మాత్రమే నిజమైన కొత్త సాహిత్యం ఉద్భవిస్తుంది." - ఇలా తేజస్విగారు

తమ “అబచూరిన పోస్టాఫీస్” కథా సంకలనపు “ హెసున దిగంతద కడెగి” అనే శీర్షిక వున్న ముందు మాటలో ఘోషించారు. ఈ మాటల్ని సమర్థించు కోవటానికి ఆయన నవ్య సాహిత్యాన్ని గురించి తీసుకుని వచ్చే సాహిత్యానికి సంబంధించిన మరియు సాహిత్యేతర అంశాల్లో కొన్ని తప్పు అభిప్రాయాలు వున్నాయి కాని చాలా ముఖ్యమైన నవ్య సాహితీ కారుల్లో ఒకరైనా ఆయన ఘోషణ వెనక వున్న సృజనాత్మకమైన ప్రేరేపణను కొట్టివేయలేదు. ఇటీవలి సంవత్సరాల్లో నవ్యసాహితీకారుల్లో ప్రముఖులైన వారిలో చాలా మంది ఏదో ఒక తీరులో - ధ్యాసము, ఉపన్యాసము మరియు సృజనశీల ప్రయోగాల ద్వారా - నవ్యసాహిత్యపు ఎల్లలను విస్తరించి, దాని మూలంగా కొత్త కాంతిని విరజిమ్మే ప్రయత్నాలను చేస్తూనే ఉన్నారు. అయినా కొత్త రచనల సాధారణం అనదగిన సడలింపులేని ఆత్మగత రచన మరియు ఆలోచనా భారం వీటి పరిమితులనుంచి బయట పడి వేరే ప్రక్రియలను అన్వేషిస్తూనే, జీవితానికి అంచున నిలబడి ఛాయా చిత్ర గ్రాహకుడిలా ఓ ప్రత్యేకమైన దృష్టి కోణంలో జీవితాన్ని చూపే ప్రక్రియలో కథకుడు తన అవగాహనా శక్తిని ధ్వనింపచేసే రచనలు అని తేజస్విగారి 1972 తరువాత వచ్చిన కథల్ని చదివితే అనిపిస్తుంది.

ఆ దిశలో చేసిన మొట్టమొదటి ప్రయోగం ‘అబచూరిన పోస్టాఫీసు’ అన్న కథ. అది నవ్య కథల్లో సామాన్యంగా కనిపించే కథ తిన్నగా నడిపే రీతిలోనే సాగుతుంది. ఆ సంకలనంలో మిగిలిన కథలూ అంతే. ‘అబచూరిన పోస్టాఫీసు’ అన్న కథ మిగిలిన అభ్యుదయ రచనల కన్నా ఏ రకంగా భిన్నమైనది, ఆ సంకలనంలోనే ‘తబరన కథె’ ప్రగతి మార్గపు కథలకన్నా ఎలాగా భిన్నమైనది అని ప్రశ్నిస్తే జవాబు చెప్పడం అంత తేలిక కాదు. ఆ సంకలనంలోని ‘అవనతి’, ‘కుచిమత్తు ఇయాలా’, ‘తుక్కోజి’ లాంటి కథలు వరుసక్రమంలో చుట్టూ వున్న ప్రపంచంలోని కోరిక, నమ్మకం మరియు నాగరకతలో వాంఛ - వీటికి వ్యక్తిలోని ప్రతిభ, బుద్ధికుశలత, వ్యక్తిగతమైన పాట్లకూ ఉండే సంబంధాన్ని చూపే రీతి వున్న రచనలు. మాస్తిగారి ‘మొసరిన మంగమ్మ’ లాంటి నవేదయ పథానికి చెందిన కథకూ తేజస్విగారి ఇటువంటి కథలకూ వైఖరి దృష్ట్యా వున్న మాలిఖమైన తేడా ఏమిటి అని ప్రశ్నించినా జవాబు అంత సులభం కాదు. ఇలా ఇంకా అడగ గలిగిన ప్రశ్నల్ని పెంచుకోకుండా, ప్రారంభావస్థలో వున్న కొత్త ప్రయోగాల్ని సానుభూతితో అర్థం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నించడం అన్ని విధాలా అపేక్షించ దగిన విషయము.

రచయితలు చిన్న కథల్ని రాస్తున్నారు కాని జి.ఎన్ సదాశివ, రాజశేఖర నీరమాన్య, వీణా ఎలబర్గి, శ్రీ కృష్ణ ఆలనహళ్ళి మరియు దేవనూర మహాదేవ ఈ అయిదుగురి కథల్ని మాత్రమే ఇక్కడ చేర్చాను. ఈ అయిదుగురూ ఇప్పుడే సూ. రమాకాంత. రామచంద్రదేవ మొదలైన కథకులకన్నా ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత వున్న కథకులన్న అభిప్రాయం ఈ ఎన్నికకు కారణం కాదు. అలాంటి ఎమర్సనాత్మకమైన అభిప్రాయం వ్యక్తపర్చటానికి ఇంకా కొంతకాలం మనం వేచి వుండాలి. ఎందుకంటే ఒకరినొకరు మించి వీరు ఆభివృద్ధి చెందే అవకాశం ఎక్కువగా వుంటుంది. ఇక్కడ ఎన్నుకొన్న కథలు నవ్యోత్తరము⁽¹⁾ అనదగిన తరం కథా రచయితల వేర్వేరు రీతులను స్థూలంగా ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నాయని నాకు అనిపించటమే ఈ ఎన్నికకు కారణము.

జి.ఎన్ సదాశివగారి అన్ని కథల్ని స్థూలంగా పరిశీలిస్తే మనిషి- మానవ సంబంధపు నిజాన్ని విభజించి చూసే నిరంతరాన్వేషణలోని ప్రత్యేకమైన భాగాలుగా కనిపిస్తాయి. ఏ చొక్క కథలోనూ మానవ సంబంధాలను గురించి తాత్వికమైన సందేశాన్ని ఇవ్వటం కనిపించకపోయినా, అన్ని కథల్లోనూ బయటపడే నిజాలు మానవ సంబంధాల్లోని విషాద యోగంలోని వేర్వేరు అధ్యాయాల్లాగా వున్నాయి. ఆసక్తి కలిగించే కథ, కుతూహలాన్ని పుట్టించే సంఘటన,, అలంకారయుతమైన భాష - ఇలాంటి సాంప్రదాయికమైన ప్రక్రియలను ఉద్దేశ పూర్వకంగానే నిరాకరించి, మనిషి మనస్సులోని లయగతులను అనుసరించి సాగే, స్వగతం రీతిలో నడిచే సదాశివగారి రచనారీతి చాలా విశిష్టమైనది. అందువల్ల ఇలాంటి కథలను తన మనస్సు ఒప్పుకోవటమే ఓ సమస్య అయి, పాఠకుడు ముందు ఆ సమస్యను పరిష్కరించుకోవాల్సి వస్తుంది. సదాశివగారి “హ్యాంగ్‌వర్” స్వగతంగా చెప్పిన కథ కాదు. కథలోని వివరాలు, మాటల అర్థం పాఠకునిలో ఆసక్తిని రేకెత్తించి, ఆ వ్యంగ్య ధ్వని వేపు పాఠకుల కుతూహలాన్ని మళ్ళించే ప్రయత్నం మెచ్చదగినది.

రాజశేఖరనీరమాన్య ఇంతవరకు రాసినవి రెండే కథలైనా అనుభవాల్ని తాత్వికమైన మరియు ఆలోచనా చట్రంలో పెట్టి చూడాలన్న వాంఛపూరితమైన రచన ఆయనది. “హాంగినరమనెయ హెరగె” (కట్టుబాట్ల కోట బయట) కథలో అసుపత్రిలో రోగిగా, శస్త్ర చికిత్స కోసం కాచుకున్న కథానాయకుడి అంతరంగంలో అక్కడ జరిగే సంఘటనలు, వ్యక్తుల క్రియ - ప్రతిక్రియలు, ముద్రపడే, వ్యాఖ్యానింపబడే రీతిలో రచన వుంది. ఆ సమయంలో అతడు సినికల్‌గా అవడం, తాత్వికమైన ఆలోచనా ధోరణి చూపడం, భావాతిరేకానికి

లోనవడం - వీటిలో గంభీరం అనిపించే ధ్వని వుంది కాని, అవన్నీ కథానాయకుని గతంలోని అనుభవాలను సరించి వున్నాయి కనుక, ఒకటి ఇంకొకదాన్ని తీసిపారేస్తూ ఉద్యేగ భరితమయిన అతని మనసులోని అస్థిరతను సూక్ష్మంగా సూచించేలా వున్నాయి. అతడి రోగం, దానిక్కావల్సిన శస్త్రచికిత్స, ఆస్పత్రి, వీటిని కేవలం విషయాలుగా చూడకుండా, వాటికి కథ సందర్భంలో కలిగే సాంకేతికమైన అర్థాన్ని కూడా గమనించాలి. అప్పుడతని దైవాక ఆరోగ్యానికి సంబంధం చూబెట్టే ప్రయత్నం అర్థమౌతుంది. కథానాయకుని కథను నిరూపిస్తున్న ప్రక్రియ మూలంగా కథలోని అనుభవం, ఆలోచనా, వ్యాఖ్యానాలను వ్యంగ్యాలోచన ద్వారా వెలకట్టడం సరైన ప్రమాణంలో జరగలేదనిపిస్తుంది.

చిన్న కథా రచయిత్రుల సంఖ్య, వారు రాసిన కథల సంఖ్య హెచ్చుగానే వుంది, కాని కన్నడంలో చిన్న కథల చరిత్రను సాహిత్యపరమైన దృష్టితో చూసినపుడు మహాత్మ పూర్ణమనిపించే ప్రత్యేకత చూపినవారెవరూ లేరు. ఉన్న వారిలో కొంత నమ్మకం, అశ కలిగించిన ఇరవయ్యేడవ ఏట చనిపోయిన కొడగిన గౌరమ్మ (1912 - 1939) ముప్పయి అయిదేళ్ళకే చనిపోయిన త్రివేణి (1928 - 1963) నవ్య కథల ప్రారంభ కాలంలో తమ సంగమ కథాసంకలనం ద్వారా కొంత అశ చూపిన రాజ్యలక్ష్మి ఎన్.రామ్ మరియు వీరికన్న యువతరానికి చెందిన వీణా ఎంబుర్లి గారి పేర్లను ఇక్కడ మనం చెప్పుకోవచ్చును. కథలోని వస్తువు, ఎన్నేషణ వీటిలో - మన రచయిత్రులను దృష్టిలో పెట్టుకుంటే - అపూర్వమనిపించే ధైర్యమే వీణాగారి కథల్ని అసక్తితో చదివేలా చేస్తుంది.

సామాజికమైన మౌలిక వ్యవస్థ పట్ల సాధారణంగా తిరుగుబాటు ధోరణికల ఈమె కథావాయికలు బాధా తప్పులు అసంతృప్తులు. వారి మానసిక స్థితి యొక్క అన్నేషణ వీణాగారి కథల్లో ప్రధానంగా వుంటుంది. ఈ ప్రక్రియలో ఆమె సంప్రదాయం లేదా ఆచారం గురించి ఏ మాత్రం పట్టించుకోరు. స్త్రీల గురించి, విధవ, వేశ్య, అత్తలు పెట్టే బాధలకు - లేదా భర్త నిర్లక్ష్యానికి గురైనది, కారణాంతరాల వల్ల కాలు జారినది, విరహిణి - ఇలాంటి స్త్రీల పట్ల సానుభూతి కలిగించే లేదా వారి ఆదర్శం, నిష్ఠల పట్ల ఆరాధన కలిగించే కథలు మన చిన్న కథల్లో చాలానే కనిపిస్తాయి. అందులోనూ స్త్రీల రచనల్లో ఇది మరి ఎక్కువ. ఈ విధమైన వస్తువు మరియు వైఖరికి ఎరుద్దమైన దిక్కులో స్త్రీ మనస్సును పరిశీలించే వీణాగారి కథలు సంప్రదాయస్థులకు అందోళన కలిగిస్తాయి. "కొనెయదారి" (అఖరిదారి) అలాంటి కథల్లో ఒకటి.

రెండవదిగా, ఎప్పుడో, ఏదో కారణం వల్ల మనస్సులో నిలిచిపోయిన పురుషుడు, అతని గురించిన జ్ఞాపకాలు, అకర్తవ్య మనస్సును కదిలించే విషయం వీణాగారి కథల్లో తరుచూ కనిపిస్తుంది. “కొనెయ దారి” కథ అలాంటి మిగిలిన కథల తీరులోనే వుందని చటుక్కున చెప్పలేము కాని శంకర గౌడ పట్ల ఆమె కున్న అకర్తవ్యంలో ఈ అంశం తప్పక వుంది. మూడవదిగా, కథానాయికల భర్తలంతా చాలా సాధువైన మనుష్యులు. ఏ విషయంలోనైనా భార్య ఇష్టానికి - అది విచిత్రమనిపించినా - వ్యతిరేకాన్ని సూచించరు. ‘కొనెయదారి’ కథానాయిక మొదటి భర్త చెడ్డవాడన్న ‘సూచన’ వుంది కాని, అప్పటికి కథలోని నాయిక ‘కొత్త వ్యక్తి’ కాలేదు. రెండవ భర్త కానున్న శంకర గౌడ వీణాగారి కథల్లో వచ్చే మిగిలిన భర్తల్లాగానే వున్నాడు. నాలుగవదిగా, ఉన్నదానిలో సుఖం కనిపించకుండా లేని దాని కోసం తపించి, ఆ కారణంగా మనస్సు పాడుచేసుకునే కథానాయికలే అందరూ. ‘కొనెయదారి’ లోని నాయిక అలాంటిదే. ఈ కారణాల మూలంగా ‘కొనెయదారి’ వీణాగారి కథలకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుంది. పైన పేర్కొన్న అంశాల ‘ఫార్ములా’ ల పరిధి దాటి జీవితాన్ని గురించిన గుంభీర దృష్టి, కళాత్మక తృప్తి నిరూపించటం ద్వారా సాహిత్య దృష్టి లో మహాత్మ్యమనిపించదగిన కథల్ని వీణాగారు ఇంకా రాయాల్సి వుంది.

శ్రీకృష్ణ అలనహళ్ళి గారి కథల్లో జీవితం పట్ల అమితమైన ప్రేమ వుంది. వారి తరంవారు జీవితానుభవాలు తమను ప్రభావితం చేయటాన్ని చూపకుండా ఉండలేరు. వ్యతిరేకత పట్ల విపరీతమైన సంకోచాన్ని పెంచుకుని, జీవితంలో పండిన వేషం వేస్తున్న ఈ రోజుల్లో శ్రీ కృష్ణ గారికి జీవితం పట్ల గల ప్రేమ చాలా ప్రముఖమైన లక్షణంగా కనిపిస్తుంది. రెండవదిగా, చాలా కొత్తది అనే లాంటి జీవితానుభవం ఆయన ‘కథల ద్వారా ధ్వనించదు కాని, వారు చిన్న కథల ద్వారా చెప్పదల్చుకున్న దానిని చక్కటి నిర్మాణశిల్పానికి అమర్చే పద్ధతి మనస్సును అకర్షించేలా వుంటుంది. సంబంధం కొంచెం హెచ్చు తక్కువగా నవేదయ కథల్లాగానే పాఠకుల అంతఃకరణాన్ని కదిలించే కథ. కథలోని సంఘటనల కూర్పులో సరళమైన విధానం వుంది అనిపిస్తుంది కాని కథ ధ్యేయాన్ని సాధించడంలో కథ విజయవంతమయినది.

దేవనూర మహాదేవ గారు, తేజస్విగారి లాగానే, 1972 తర్వాత రాసిన కథల్లో, నవ్య కథల రీతి, మరియు వైఖరులకు చెందని మార్గాన్ని వెతికే ప్రయత్నంలో వుండటం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. కథకుడు తటస్థంగా నిలబడి కథను నిరూపించటం, సాంఘిక దృష్టి కోణం నుండి కథలో సాగే సంఘటనలకు,

ఎవరాలకు అర్థాన్ని కల్పించడం- ఇలాంటి కొన్ని అంశాల్లో తేజస్వి, మహాదేవ గారి కథల్లో సామ్యం ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. కాని మహాదేవ గారు పల్లె ప్రాంతాల భాషను కథను నిరూపించడానికి వాడుకొనడమే కాక, ఆ భాషకే సాధ్యమైన భావ వ్యక్తీకరణ ప్రక్రియల పరిశోధన అనన్యమైన తీరులో సాగించడంలో చాలా ప్రత్యేకతను చూపుతారు. రెండవదిగా అర్థికంగా, సాంఘికంగా క్రింద స్థాయిలో వున్నవారు, పై స్థాయిలో వున్నవారి చేతుల్లో తమకు జరుగుతున్న అన్యాయం గురించిన జ్ఞానమే లేక దానికి బలి అవుతున్న, అది తెలిసినా ఏమీ చేయలేని నిస్సహాయతను అంగీకరించి కాలం గడిపే, మహా అయితే తాగిన మత్తులో వున్నప్పుడు, అంటే అజాగ్రత్త మనఃస్థితిలో వుండగా మత్రమే, దానిని మాటలతో, పరోక్షంగా ప్రతిఘటించి, ఊరుకునే ప్రజల జీవితం, ఆలోచనల వెనక వున్న విపాదపు లయ గమనాన్ని భావోద్వేగానికి లోను కాకుండా మన ముందు పెట్టే మహాదేవ గారి రచనా శైలి చాలా విశిష్టమైనది. “ అమాస ” లో కురిపయ్య జీవితమే అమాసలో కూడా పునరావృత మవుతున్న సూచనతో కథ ముగించడంలో అన్యాయ చక్రపు పునరావృతాన్ని సూచిస్తున్నట్లుగా అనిపిస్తుంది. ఈ సూచనలో వున్న విధ్యర్థకమైన ధ్వని రైల్వే గ్యాంగ్ మన్ సిద్ధప్ప తాగిన మత్తులో వాగే మాటల నేపథ్యంలో గమనించి నప్పుడు కథకుడు నియంత్రించటం ద్వారా అమాసుడి జీవితపు మరో సాధ్యతను చెప్పకనే చెప్పుతున్నట్టని పిస్తుంది.

5

సాంఘికమైన సభ్యతా సంస్కారాల చట్రంలోనే కోరుకున్న పరిణామాలను, అందంగా నవేదయ రచయితలు సాధిస్తారు. సాంఘికంగా అంగీకరింపబడిన విలువలు, ఆదర్శాల పట్ల శ్రద్ధను ఇనుమడింప జేయటం వారి ఆశయం కావటమే దీనికి కారణం. వారికి సమాజం, దాని మౌలికమైన ఆదర్శాల పట్ల కోపం గాని, విరోధం కాని లేదు. విపాదం లేక దుఃఖానికి గురైన వ్యక్తి పట్ల సానుభూతి, దానికి కారణమైన వ్యక్తి లేదా వర్గం పట్ల సాత్వికమయిన కోపం లేదా దుఃఖం కనిపిస్తుంది. మొత్తం సమాజాన్నివాటి విలువలు, ఆదర్శాలను బాధ్యులుగా చేసి, అపరాధి స్థానంలో నిలబెట్టే రోషం ఇక్కడ వుండదు.. అశ్చుత్త గారి ‘ధర్మకొండద కథ’ లాంటి కొన్ని కథల్లో ఈ అంశపు ఛాయ కనబడుతుంది, కాని అభ్యుదయ ధోరణిలో వున్న నిరంజన గారి కథ ‘కొనెయగిరాకి’ (అఖరి గిరాకి) తో పోల్చి చూస్తే ఈ తేడా స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. వారి ఉద్దేశంలో వ్యక్తి యొక్క నైతిక, ధార్మిక ఆధ్యాత్మిక శ్రద్ధ, నమ్మకాలు తమ మీద పడే ఎటువంటి లాకికమైన ఒత్తిడికి లొంగని

ఓర్పు కలిగినవి. ఓరిమి ఇంక సాధ్యమే లేదు అన్నంత, అసహనీయమైన ఒత్తిడి పై నుండి వచ్చినా, రాజీవడక చావు మూలంగా నైనా సరే - తన నమ్మకం, ఆదర్శాలను స్థాపించే వైఖరి కనిపిస్తుంది. ఈ కథల్లోని దుఃఖాంతము కూడా బాధ భయాల కన్నా నైతిక, ధార్మిక, ఆధ్యాత్మిక విలువల గొప్పదనం, శాశ్వతత్వాల పట్ల మన శ్రద్ధను, ఆరాధనా భావాన్ని హెచ్చించేలా వుంటాయి. అది వ్యక్తి, అతను నమ్మిన విలువల గెలుపు అనిపిస్తుందే కాని నిజమైన విపాదాంతం అనిపించదు.

1940 ప్రాంతాల్లో ప్రారంభమయిన అభ్యుదయ రచనల వైఖరి అది కాదు. సమాజంలో పైకి కనిపించే ఆచార విచారాలన్నీ కూడా కపటము. పైకి మర్యాద, సభ్యతల పేరుతో కనిపించేది నిజం కాదు. వాటిని బయటకు లాగటం ద్వారా సమాజపు క్రూరమైన నిజరూపం కనిపిస్తుంది. సమాజం యొక్క ఆర్థిక, నైతిక, సాంఘిక వ్యవస్థలు దీన దళిత వ్యక్తి లేక వర్గాన్ని మానవతా భావంతో చూడక క్రూరంగా చూసేలా వున్నాయి. ఆ క్రౌర్యపు ఒత్తిడికి తట్టుకోలేని దీన దళితులు, వారి నమ్మకాలు, ఆదర్శాలు దాని కోరల్లో చిక్కి నాశనమవుతాయి. సామాజిక న్యాయం దొరకాలంటే సాంఘిక వ్యవస్థ మారాలి - అన్నది వారి నమ్మకం. ఆ విషయంలో వారు చూపే బాధ చాలా తీవ్రమైనది. అందువల్ల మానవతతో కూడిన సానుభూతి క్రోధమై, రోషంగా మారిన మానసిక స్థితిలోనే వారు కథలు రాస్తారు. సమాజాన్ని బల, బలహీన వర్గాలుగా విభజించి చూడటంలో వీరు మార్క్స్ వాదం నుండి ప్రేరేపణ పొందినా, మొత్తం సమాజపు మౌలికమైన మార్పుల గురించిన విషయాల్లో చాలా సరళమైన ధోరణిని చూబెడతారు. అభ్యుదయ వాదుల విలువలు, ఆదర్శాలు, మౌలికంగా పరంపరాగత ఆదర్శాలు విలువకన్నా భిన్నమైనవి కావు. వారి కథల తీవ్రత అప్పుడప్పుడూ పరంపరాగత విలువలు, ప్రజ్ఞ, నమ్మకాల కన్నా భిన్నమైన ధోరణి వీరికుందేమో ననిపిస్తుంది కాని నిజం అది కాదు.

ఈ దృష్టిలో పరికిస్తే నవేదయ మరియు అభ్యుదయ రచయిత కథల్లో ఒక స్పష్టమైన తేడా కనిపిస్తుంది. నవేదయ రచయితలకు బాధకు గురయ్యే వ్యక్తి, ఒక వ్యక్తిలా కాక, ఓ సిద్ధాంతపు, ఆదర్శపు లేదా విలువకు ప్రతినిధిగా కనిపిస్తాడు. అందువల్ల వ్యక్తిగా అతని అనుభవాల్ని, ఆలోచనల్ని అంత సునిశితంగా పరిశీలించక, కొంచెం హెచ్చు తక్కువగా ఓ విలువకు ప్రతినిధి స్థానంలోనే చూడబడతాయి. అయితే అతనిని అన్యాయం చేసేవారిని, కష్టానికి గురిచేసే వారిని మాత్రం వ్యక్తులుగా చూసే ధోరణి వుంటుంది. అలాంటి వారికి సాంఘిక లేదా తాత్విక ప్రాతినిధ్యం వుండదు. కేవలం జీవితంలో

ఎదురయ్యే సందర్భాలుగానే, సంఘటనలు గానే వారు కనిపిస్తారు. కాని అభ్యుదయ వాదులు అల్లా కాదు. అన్యాయం చేసే వాడికి, అన్యాయానికి గురయ్యే వాడికి ఇద్దరికీ ప్రాతినిధ్యం వుంటుంది. అన్యాయానికి గురయ్యే వ్యక్తి దళిత వర్గపు, పీడిత వర్గపు ప్రాతినిధి అయితే, అన్యాయానికి కారణమైన వ్యక్తి లేదా సన్నివేశాలు సంఘంలో పీడనకు విధమైన అంశాలు, ఉపకరణాలు. ఈ రకమైన ధోరణి వుండటం వల్ల ఓ సిద్ధాంతం లేదా ఆదర్శం గురించి పొట్లాడే వ్యక్తికి ప్రత్యేకమైన వ్యక్తిత్వం, శక్తి ఉంటుంది అన్న నిజాన్ని గుర్తించకుండా ముందుకు వచ్చినప్పుడు నవేదయ దృష్టి ఉదాత్తమయినదే కాక భావ పూరితమవుతుంది, ఓ స్వప్నమూ అవుతుంది. ఓ సిద్ధాంతం, ధర్మం, నీతి వీటి పట్ల వ్యక్తికి ఉండవచ్చు ననిపించే నమ్మకం, శ్రద్ధలను సామాన్యంగా చేసి సామాజికమైన ఒత్తిడి, అన్యాయాల సర్వాధికారానికి వ్యక్తిని గురి చేసే అభ్యుదయ దృష్టి కూడా చాలా తీవ్రమయినది.

1950 తర్వాతి కాలంలో రాయటం మొదలుపెట్టిన నవ్య చిన్న కథా రచయితల దృష్టిలో నైతిక ధార్మిక, ఆధ్యాత్మికమైన నమ్మకాలు, విలువలు వ్యక్తిలో సంస్కార రూపంలో ఎంతవరకూ నెలకొని వున్నాయో అంత మాత్రమే ఆ సందర్భంలో సత్యము. ఆ సత్యమే అతని క్రియల్ని ప్రతిక్రియల్ని నిర్ణయిస్తుంది. బయట ప్రపంచపు ఒత్తిడి, పరిస్థితిలోని యిబ్బందులు వ్యక్తిని ఇరుకులో పెట్టినప్పుడు ఆ సత్యం వీగిపోయే అవకాశాన్ని వెప్పుకుని వ్యక్తి ప్రజ్ఞా కేంద్రం నుంచి అనుభవాలకు విలువ కల్పించే ప్రక్రియ నిరంతరమూ నవ్యకథల్లో కనిపిస్తుంది. అందువల్ల నవ్య కథలు చాలా అంతర్ముఖాలై నడుస్తాయి. అంతర్ముఖతకు కారణం భావాల తీవ్రత అయితే, నవ్యుల అంతర్ముఖత అనుభవపు సున్నితమైన పొరల పరిజ్ఞానం వల్ల కలిగేది. అందువల్ల ఒక నవ్య కథ కేవలం ఒక వ్యక్తి, ఒక సమాజం, ఒక సిద్ధాంతం గురించిన జిజ్ఞాసగా వుండి పోక, అన్నీ ఒకే కేంద్రంలో బలంగా ఎదుర్కోనే, ఘర్షణ చెందే చైతన్య వంతమయిన క్షణాల్లో తమను తామే అనన్యంగా పొందే క్రియ అవుతుంది. అందువల్ల నవ్య రచయితల ప్రతి ఒక్క మంచి కథా, అనుభవపు సద్యోజాత, అవిష్కారాన్ని అభినయిస్తున్నట్టు వుంటుంది. మొత్తం మీద భావావేశపు ఒత్తిడి, బౌద్ధిక, జ్ఞానం జీవితపు నిష్ఠురమైన వాస్తవికతను ఎదిరించి నిలబడాలన్న కల - ఈ అన్ని అంశాలు ప్రజ్ఞావంతుడి మనస్సులో ఏకకాలంలో ఎదుర్కోవటం పరిణతి చెందిన నవ్య కథల్లో మనం చూడవచ్చు.

నవేదయం, అభ్యుదయ రచయితలకు చెప్పటానికి బలమైన కథ వుంటుంది. ఆ కథలో హృదయాన్ని కదిలించే లక్షణం లేదా సంఘటనల్ని

అమర్పడంలో రచయిత శైలి, చాతుర్యం మనస్సుపై చూపే ప్రభావం వారికి అతి ముఖ్యం. ఈ ధ్యేయాని కోసం భాషను, దాని సాధారణమైన అర్థాన్ని మించిన తెలివితేటలతో ఉపయోగించాల్సిన అవసరం వీరికి కనిపించలేదు. కాని నవ్య కథా రచయితలు చిన్న కథలోని సృజనాత్మకమైన ప్రక్రియ, అది మనసు పై చూపే ప్రభావం ఓ కవిత్వపు సృజనాత్మక ప్రక్రియ, ప్రభావాలకన్నా భిన్నమైనది కాదు అనే పరిజ్ఞానంతోనే రాస్తారు. అందువల్ల భాషలో దాని సాధారణమైన అర్థాన్ని మించిన సాంకేతికమైన ధ్వనిని వెతుకుతారు. వీరికి కథా భాగం లేదా సంఘటనల సంయోజనా చాతుర్యమే అంత ముఖ్యం కాదు. అవన్నీ కూడా కథలో రూపొందుతున్న అనుభవం ప్రకటింప బడటానికి కావలసిన వస్తు ప్రతి రూపాలుగా మాత్రమే అస్తిత్వాన్ని పొంది వుంటాయి.

6

1) కన్నడంలోని చిన్న కథల ప్రక్రియ చారిత్రక దృక్పథం కనిపించేలా వుండాలి. ప్రారంభకాలం నుంచి, ఇప్పటి యువకులు రాస్తున్న కథల వరకూ దానికి కాలవ్యాప్తి వుండాలి.

2) సాధ్యమైనంతవరకూ చారిత్రకమైన మరియు / లేదా సాహిత్యంలో ప్రాముఖ్యత వున్న కథకులకు మరియు / లేదా కథలకు ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వాలి. అలా చేసేటప్పుడు వైవిధ్య పూర్ణమైన ప్రయోగాలను కూడా దృష్టిలో వుంచుకోవాలి. ఆ వైవిధ్యం కథా వస్తువు కన్నా కథా ప్రక్రియ సృజనాత్మక శక్తికి సంబంధించి వుండాలి.

3) ఏ వెక్క కథకుడి దయినా ఒక కథ కన్నా ఎక్కువ వుండకూడదు.

4) ఈ సంకలనంలో ఇరవై అయిదు కథలుండాలి.

స్వస్థులంగా ఈ నాలుగు సూత్రాల్ని మనస్సులో వుంచుకుని కథల ఎన్నిక చెయ్యడమయినది. ఈ సూత్రాల చట్రం, మరియు పరిధిలోనే అయినా సంకలనకారుని చారిత్రక మరియు సాహిత్యపు దృష్టి నుంచి మరియు అతనికి ఎమర్స గురించి వున్న పరిజ్ఞానము దృష్ట్యా కన్నడ కథల అభివృద్ధి మరియు సాహిత్య పరమైన ప్రాముఖ్యతను మొత్తం మీద గుర్తించి, పరిశీలించే ధోరణి ప్రభావం తప్పకుండా వుంటుందని ప్రత్యేకంగా చెప్పనక్కర్లేదు.

విషయ సూచిక

	పేజీ
ప్రస్తావన	v
1. కమలాపురం హోటెల్లో పంజె మంగేశరావు	1
2. పెరుగు మంగమ్మ డా. మాస్తి వెంకటేశ అయ్యంగార్	10
3. గురువుల మహిమ ఎ.ఆర్.క్రిష్ణశాస్త్రి	20
4. నేను చంపిన అమ్మాయి అనంద	31
5. ఆజ్ఞాత ఏరుడు కు. వెం. పు	50
6. ధర్మ కొండ కథ అశ్వత్థ	60
7. నాలుగు మూరల భూమి చదురంగ	77
8. ఆజ్ఞాత వాసి బసవరాజ కట్టిమని	84
9. 0 - 0 = 0 త.రా.సు	95
10. అఖిరి గిరాకి నిరంజన	99
11. ఆ ముగ్గురిలో అతనెవరు బి.సి.రామచంద్రశర్మ	107
12. చెర యశవంత చిత్తాల	113
13. అణ్ణయ్య మానవ శాస్త్రం డా. ఎ.కె. రామానుజన్	124
14. దిగంతం శాంతినాథ దేశాయి	133

	పేజీ
15. క్లిప్ జాయింట్	154
యు.ఆర్.అనంతమూర్తి	
16. నిరాశ్రయులు	196
రాఘవేంద్ర భాసనీస	
17. రాముడి సవారి సంతకెళ్ళింది	218
కే. సదాశివ	
18. శ్రాద్ధం	234
టి.జి. రాఘవ	
19. నివృత్తులు	240
పి. లంకేశ్	
20. అబచూరు పోస్టాఫీసు	247
కె.పి.పూర్ణ చంద్ర తేజస్వి	
21. హ్యాంగోవర్	264
జి.ఎన్.సదాశివ	
22. కట్టుబాట్ల కోట బయట	272
రాజశేఖర వీరమాన్య	
23. అఖరి దారి	290
వీణా	
24. సంబంధం	298
శ్రీకృష్ణ ఆలనహళ్ళి	
25. అమాస	309
దేవనూర మహాదేవ	
కథకుల సంక్షిప్త పరిచయం	318

1. కమలాపురం హోటల్

పంజె మంగేశరావు

కమలాపురం రేవు వసంత ఋతువులో సాయంకాలపు హాయి ననుభవిస్తోంది. వీరాపురం నుంచి వచ్చి ఒడ్డున ఆగిన ఒకటి రెండు పడవలు అలల తాకిడికి అల్లల్లాడుతున్నాయి. పడవ వాడు కత్తి వీటని కాలిత్ తొక్కి పట్టి, చేతిలో చేపని తరిగి, దగ్గరే వున్న నీళ్ళు నిండిన మట్టి పాత్రలో వేస్తున్నాడు. అప్పుడప్పుడు ఎగిరి వస్తున్న కాకుల్ని తోలు తున్నాడు. కొంచెం దూరంలో బెస్త స్త్రీలు నడుం లోతు నీళ్ళ వరకూ దిగి, గబుక్కున మునిగి బురదలోని 'చిప్ప చేపల్ని' చేతినండా తీసుకుని తమ ఒంటిన చీరతోనే కట్టుకున్న సంచుల్ని నింపుతున్నారు. ఒడ్డున నుంచున్న మావీళ్ళె యువకుడు కృష్ణకాయులైన ఈ యోజన గంధుల వేపు దొంగ చూపులు చూస్తూ ఏదేదో ఆలోచిస్తున్నాడు. ఎక్కడ చూసినా జనం, గోల, బళ్ళమోత, కూలీల గడబిడ - ఇటు పక్కన కొండ మీంచి దిగిన కాఫీ గింజల బస్తాలని సముద్రం మీదున్న ఒడలోకి తరలిస్తున్నారు. ఇదుగో, ఈ పక్కన రాశిపోసిన బియ్యం బస్తాలని లెక్క పెట్టి, లెక్క పెట్టి కూలీల్ని కేకేస్తున్నాడు ఒక వర్తకుడు. అటునుంచి బొంబాయినుంచి వచ్చిన సరుకుల్ని ఒడ్డుమీదకి దింపుతున్నారు. ఇక్కడ 'మాసిఫెన్' రాసే ముసలి గుమాస్తా కళ్ళజోడు ఎత్తి పట్టుకుని చెవి పక్కన వున్న లేఖనిని అప్పుడప్పుడూ సవరించుకుంటూ పెత్తనం చేస్తున్నాడు. తెల్లదొర ఒకతను తెల్లటి పడవ చుక్కానిని చేత్తో పట్టుకుని సముద్రం వేపు వెళుతున్నాడు. పడవలో అతని సేవకుడు తుపాకి పట్టుకుని నిలుచున్నాడు. ఇటు కొందరు గృహస్థులు గాలి వీల్చుకోవడానికి కమటి వేసుకుని తమ గొప్పదనాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నారు. సర్కారు ఆఫీసుల గుమాస్తాలకి సాయంకాలం విహారానికి రావటానికొక వేళ కాలేదు. వచ్చిన వాళ్ళలో కొందరు మూడు పైసల 'హోటల్' వేపు వెళుతున్నారు. హోటల్లో 'నైవేడ్యం' పూర్తి చేసిన కొందరు జేబురుమాళ్ళతో మీసాలు ఒత్తుకుంటున్నారు. కొందరు చుట్టపాగతో ధూపం వేస్తున్నారు. ఇంకొందరు బీడి తాగడానికి అగ్గిపుల్లతో దీపారాధన చేస్తున్నారు. అందరూ మొదటే అర్ఘ్యాన్ని వదిలిపెట్టారు.

హోటల్ యజమాని పూర్ణస్వామి అయ్యంగార్లు. ఆ పేరుని కొందరు పొన్నుస్వామి అని క్లుప్తంగా అనేవారు. కొందరు పెణ్ణుస్వామి అనీ, మరికొందరు పెణ్ణామి అనీ సకారణంగా పిలిచే వారు. ఎందుకంటే ఇరవై ఏళ్ళ క్రితం అయ్యంగార్లు ఒక స్త్రీ కోసం ఊరొదిలేసి వెళ్ళారు. తరువాత శ్రీరంగం,

తిరుపతి, జగన్నాథం, రామేశ్వరం మొదలైన పుణ్య క్షేత్రాల్ని దర్శించి, ఎలాగో అలాగా కొంత డబ్బు సంపాదించి మళ్ళీ కమలాపురం వచ్చి పరోపకారార్థం 'హోటల్' స్థాపించారు. యాత్రలవల్ల లాభం వుందని చెప్పేవారు. దేశవిదేశాల మిఠాయి తయారీలను, నానాభాషల్లోవున్న కొద్ది కొద్ది పరిచయాన్ని, ఆశ్చర్యకరమైన విశేషాల్ని సంగ్రహించి వుంచుకున్నారు. ఆయనకు పిల్లా పాప లేరు. కాని, నల్లారు నీలాంబ చిన్న కొడుకు మాత్రం "నాన్నా, నాన్నారూ" అని పిలుస్తూ రోజుకి రెండు సార్లయినా డబ్బు పట్టుకుపోతూ వుండేవాడు. స్వతంత్రంగా బ్రతకాలన్న పుద్గేశుతో 'హోటెల్' పెట్టానే గాని దాని వల్ల నాశ్రం లాభం లేదని ఎందువల్లే ఆయన రోజూ గొణుక్కుంటూనే వుండేవారు. అయినా హోటెల్ కి వచ్చే వారి సంఖ్య రోజూ రోజుకీ పెరిగిపోతూ వుండేది. ఒక పైసా కాఫీ తాగి వెళదామని వచ్చినవాళ్ళు కూడా అయ్యంగార్ల యాత్రా విశేషాలు ఎంటూ ఏం తింటున్నారో కూడా చూసుకోకుండా చేతిలో వున్న డబ్బు పూర్తిగా సమర్పించుకుని వెళ్ళేవారు. ఒకరిద్దరు అయ్యంగార్లని వారి విశేషాల 'మూట' విప్పేటట్లు చేసి తరువాత ఆయన విశేషాలు చెప్పే అనందంలో మునిగిపోగానే చల్లగా జారుకునేవారు. కాని ఆయన వెంటనే పసిగట్టి వారి వెంటబడి డబ్బు వసూలు చేసుకునేవారు.

మొట్టమొదట్లో పూర్ణస్వామిగారికి కమలాపురం యువకులంటే మంచి అభిప్రాయమే వుండేది. ఈ మధ్య ఆ అభిప్రాయం మారిపోయింది. చాలామంది హోటెల్లో లడ్డూలు తినడానికి బదులు డబ్బులు తినడం మొదలెట్టారు. ఈ రోగనివారణ కోసం అయ్యంగార్లు ఎన్నో ఉపాయాలు చేశారు. రావల్సిన డబ్బుని లెక్కల పుస్తకంలో రాయసాగారు. కారణాంతరాల వల్ల దూర దేశాలకి పోయిన బేరాలకి తమ క్షేమసమాచారాలు తెలుపుతూ తరుచు ఉత్తరాలు రాసేవారు. 'పేదవాడి విన్నపం' అంటే నల్లబల్ల మీద అప్పులవాళ్ళ పేర్లు రాసి గోడకి వేలాడ దీశారు. అఖిరికి ఎలాగోలా లెక్కల్ని మాత్రం సరిచేయ్యకుండా పూరుకోలేదు. అరేళ్ళుగా లాక్కొచ్చిన అప్పుల వాళ్ళ పేర్లన్నీ లెక్కల పుస్తకంలో ఎర్ర సిరా గీత మాటున దాచేశారు.

ఆ రోజు సాయంత్రం హోటెల్లో చాలామంది చేరారు. కరియూరు శ్యామరావుగారు గోధుమ రొట్టెను కాఫీ వాడిన గిన్నెలో తడుపుతున్నారు. పలెనాడు కుప్పణ్ణగారు టీ గ్లాసుని ముందు పెట్టుకుని పెదవులతో మెల్లి మెల్లిగా చప్పరిస్తున్నారు. వీళ్ళిద్దరిమీద అయ్యంగార్లకి చాలా కోపంగా వుంది.

ఆయనకి కోపం తెప్పించే ఉద్దేశంతోనే వాళ్ళిద్దరూ వేళాకోళం అరంభించారు. రెండురోజుల క్రిందట ఈ మహానుభావులిద్దరూ హోటెల్లో

కడుపునిండా తిని, తాగి అయ్యంగార్లకి కోపం తెప్పించి వెళ్ళారు. అయ్యంగార్లు తమ స్వానుభవాలు కొన్ని మనోరంజకంగా చెబుతున్నారు. అప్పుడు వీళ్ళిద్దరూ ఆయన చెప్పేవన్నీ అబద్ధాలనీ, వచ్చిన వాళ్ళు ఆ ధ్యానలో పడిపోతే వ్యాపారం బాగా సాగుతుందనే ఈ ఉపాయం పన్నారనీ ఆ మూర్ఖులిద్దరూ గొడవ పెట్టుకున్నారు. అయ్యంగార్లు తను చెప్పిన సంగతులేవీ అబద్ధాలు కావనీ ఆ అధములిద్దరికీ నిరూపించాలని నిశ్చయించుకున్నారు. ఆ రోజు కుప్పణ్ణగారు కలహానికి నాందిగా “రావుగారూ, అయ్యంగార్లు రామేశ్వరానికి సముద్రంలో ఈదుతూ వెళ్ళిన సంగతి తెలుసా మీకు? అన్నారు.

పూర్ణస్వామి అయ్యంగార్లు ఎప్పటిలా మొహం చిట్లించకుండా మనసులోనే మురిసిపోతున్నారు.

శ్యామరావు: ఆరోజు మీతో ఎవరున్నారండీ? ఆ అపద నుంచి మిమ్మల్ని కాపాడింది గుండాచారి గారే కదూ!”

కుప్పణ్ణ : కావచ్చు. లేకపోతే మన అయ్యంగార్లు అండమాన్ ద్వీపంలో తేలేవారో ఏమో.

అయ్యంగార్లు మౌనవ్రతం అవలంబించటంతో శ్యామరావుగారు, “మీ గుండాచారిగా రిప్పుడెక్కడున్నారు?” అనడిగారు.

ఇంతలో ఒకాయ నెవరో హోటెల్లోకి అడుగు పెట్టారు. అయ్యంగార్లేదో పనిమీద లోపలి వెళ్ళారు. మిగతా వారెవరికీ ఆయన పరిచయం లేకపోవడంతో ఆయన ఒక్క నిమిషం అక్కడే నిలుచుండిపోయారు. అయ్యంగార్లు బయటకి రాగానే ఆ వ్యక్తిని చూసి ఆనందంతో పొంగిపోయారు. వచ్చినతను ప్రతిగా నవ్వుతూ “ ఏం అయ్యంగార్లవారు ? క్షేమమా?” అన్నాడు.

అయ్యంగార్లు వచ్చినతన్ని యధోచితంగా సత్కరించి, గౌరవించి “ఎప్పుడొచ్చారండీ, గుండాచారి గారు?” అని విశేషాలడిగారు.

మిగతా వాళ్ళంతా స్థబ్దులై పోయి వచ్చినతన్ని కళ్ళార్పకుండా చూడసాగారు.

ఆ వ్యక్తి “ అయ్యంగార్ల వారూ! ఏమి చెప్పమంటారు? మిమ్మల్ని పదేళ్ళుగా వెతుకుతున్నాం ఇవాళ మీ దర్శనం లభించింది.” అంటూ అలసట తీర్చుకోసాగాడు. అయ్యంగార్లు కాసేపు ఆలోచిస్తే పడ్డట్టు మొహం పెట్టి, “ ఆ తరువాత మళ్ళీ మనం కలుసుకోనే లేదు కదూ!” అని నవ్వుతూ కుప్పణ్ణ వేపాకసారి చూశారు.

కుప్పణ్ణ : ఎవర్ని కలుసుకోవడం ?

అయ్యంగార్లదేమీ లక్ష్య పెట్టకుండా “ మీరు, మేము ఆ తరువాత మళ్ళీ కలుసుకోనే లేదు. నేను రామేశ్వరం సముద్రం దాటి మునిగిపోయిన ఓడకు

వెన్నిచ్చి పైకి లేపి (కన్యా) కుమారి అగ్రం చేరాక మళ్ళి మిమ్ముల్ని చూడలేదు నిజమే ” అని అన్నారు. ఆ మాటలంటూ శ్యామరావు వేపు నిశితంగా చూశారు.

ఆ వ్యక్తి “ సరేండి, ఆ రోజులన్నీ పోయాయి. ఇప్పుడు మన మాటల్ని ఎవరూ నమ్మరు కూడా....” అంటూ తమ వేపే చూస్తున్న కుప్పణ్ణగార్ని చూపించి “ ఈయన ఎవరు?” అని అడిగారు.

కుప్పణ్ణగారు అందుకోసమే కాచుకున్నట్లు ముందు కొచ్చి “ అచారిగారూ, మీ పేరు అయ్యంగార్ల నేటివెంట రోజూ ఎంటూనే వుంటాం గనుక తెలుసు. మా పూర్వస్వామి అయ్యంగార్లు కావేరీ స్నానం చేస్తూ....” అని మొదలు పెట్టాడు.

ఆ వ్యక్తి అవునవును.... అని తలపూపి, “ ఆయన్ని రక్షించిన గుండాచారిని నేనే. నేను లేకపోతే ఈయనగారు ఆ రోజు మొసలికి అహుతయిపోయేవారు. ఎమంటారు అయ్యంగార్లు? ఎట్లా అడుగులు పాడుగున్న మొసలి ఎక్కడ? మన చేతిలోని పవిత్రమైన చిన్న దర్భ ఎక్కడ? ఈయనెవరు?” అని మళ్ళి అయ్యంగార్లను అడిగారు.

అయ్యంగార్లు అలక్ష్యంగా “ ఆయన దళారి కుప్పణ్ణ. మనం చెప్పేవన్నీ శుద్ధ అబద్ధాలనే గృహస్థు, మనకి వారి గొడ వెందుకు లెండి, ఈ పూళ్ళో ఎవరికి తెలుస్తాయి ఆ సంగతులన్నీ?” అన్నారు.

శ్యామరావు : “ ఈయనే నేమిటి గుండాచారి?”

గుండాచారి : “కావేరీ స్నానంలో మొసలి బారి నుంచి అయ్యంగార్లని కాపాడిన గుండాచారిని నేనే. మలయాళ సీమలో ఆయన జబ్బు పడినపుడు శుశ్రూష చేసి బ్రతికించిన గుండాచారిని నేనే. నిన్నెప్పటికీ మరచిపోలేను. నీకేదైనా సాయం చేసే అవకాశం వస్తే వదులుకోను. అది నా అదృష్టంగా భావిస్తాను. అని నాకు మాటిచ్చారు. నేను ఒంటరిగా దేశదిమ్మరిలా తిరుగుతుంటే ఎన్నేసార్లు అయ్యంగార్లు గుర్తొచ్చారు. ఒక్కసారి ఆయన్ని చూస్తే నా కష్టాలన్నీ తీరిపోతాయనిపించింది. శ్రీకృష్ణుని దయవల్ల ఈ రోజు ఆయన దర్భనం కలిగి ధన్యుణ్ణయాను అయ్యంగార్లు, మర్చిపోయారా?”

అయ్యంగార్: లేదు స్వామీ లేదు. నాప్రాణాన్ని నిలబెట్టింది మీరు. తమ ఉపకారాన్ని అజన్మాంతం మర్చిపోలేను. ప్రత్యుపకారం చేసే శక్తి వుంటే చెయ్యడానికి సిద్ధంగా వున్నాను.

కుప్పణ్ణ : ఆయన చావు బ్రతుకుల్లో వుంటే తిరిగి సాయం చెయ్యడమే ప్రత్యుపకారం.

ఆ లోపల అయ్యంగార్ల అదేశం ప్రకారం నౌకరు కాఫీ నిండిన పాత్రల్ని ఉపాహారపు దొన్నెల్ని తెచ్చిపెట్టాడు. గుండాచారులు ఒక కన్ను భక్ష్యాల వేపు

వదేసి మరో కన్ను అక్కడ కూర్చున్న వారి వేపు తిప్పి.

“దాని కంటే సింహళంలో మూడు అడవి ఎనుగులు తరుముకుంటూ వచ్చినపుడు...” అంటూ సగంలో అపేసి తిండి మీద పడ్డాడు.

టిఫిన్ తినేసి కూర్చున్న కుప్పణ్ణ, శ్యామరావు ఆ విషయం గురించి తెలుసుకోవాలన్న ఆశతో గుండాచారి దగ్గర కొచ్చారు. అయ్యంగార్లు, “తినండి, తినండి” అనగానే ఆ మాట తమకే చెప్పినట్లుగా కుప్పణ్ణ, శ్యామరావు దొన్నెల్లో చేతులు పెట్టి, ఎడం చెత్త కాఫీ పంచపాత్రని అందుకున్నారు. అయ్యంగార్లకి తేలు కుట్టినట్లయింది.

నిమిషంలో భక్త్యాలన్నీ మాయమయ్యాయి. గుండాచార్యులు “నా కింకా తనివితీర లేదు” అన్నారు ఎసుగ్గా. అయ్యంగార్లు మిగతా ఇద్దరివేపు కోరగా చూస్తూ అయిష్టంగానే మరింత ఫలహారం తెచ్చి గుండాచారి దగ్గరగా పెడుతూ శ్యామరావు, కుప్పణ్ణ గార్లతో “అయ్యా ఇప్పటికేనా నేను చెప్పిన దంతా నిజమేనని నమ్మకం కుదిరిందా?” అనడిగారు.

కుప్పణ్ణ: “ఈ రోజు ఫలహారంతో మొసలి కథనం నిజంలాగే అనిపించింది. గుండాచారిగారు మీరింకా ఎన్నాళ్ళుంటారు?”

గుండాచార్య: మా రుణానుబంధం వున్నంతవరకూ ఇక్కడుంటాం.

అయ్యంగార్లకి ఈ మాట రుచించలేదు. గుండాచారిగారు చేతులు కడుక్కుని నశ్యం అడిగారు. అయ్యంగార్లు నశ్యం డబ్బీ ఇచ్చారు. గుండాచారి నశ్యం చేతిలోకి పంపుకుని డబ్బీ శ్యామరావు చేతిలో పెట్టారు. ఆయనరెండు మూడు సార్లు చేతిలోకి తీసుకోవాలని ప్రయత్నించినా పట్టు దొరకలేదు. దానితో అర తులం నశ్యాన్ని ముక్కులోకి బదులు తమ డబ్బీలోకి పంపేశారు. అయ్యంగార్లు కోర పీకిన పాములా అల్లాడిపోయారు. అఖిరికి శ్యామరావుగారు, కుప్పణ్ణగారు మర్నాడు వస్తామని ఇద్దరికీ అభయమిచ్చి వెళ్ళిపోయారు.

హోటల్లోకి వచ్చినవాళ్ళంతా వెళ్ళిపోయాక గుండాచారి మీసం మెలేస్తూ “అయ్యంగార్లు ఎలావుంది నాటకం? ఆ పాపిష్టి వాళ్ళు మిమ్మల్ని నమ్మేలా చేశానా లేదా చెప్పండి ” అన్నారు.

అయ్యంగారు : “కొంచెం అతి చేశావు. నేను చెప్పినంతే మాట్లాడి వుంటే బాగుండేది. అనవసరంగా అబద్ధాలెక్కువ చొప్పించేశావు.”

“అలా చెయ్యడం వల్లనే ఆ దుర్మార్గులు నమ్మారు. నేను ఎంత కల్పించినా ఎవరూ అబద్ధాలనరు.”

అయ్యంగారు : నా నశ్యమంతా పంచిపెట్టి ఖాళీ డబ్బా మిగిల్చావు.

గుండాచారి : నేను మాటల జోరులో ఆవేశానికి లోనయాను. మీరు

చెప్పినదంతా మర్చిపోయాను.

“అవును, నువ్వు ఎల్లుండి స్టీమ్ బోటెక్కి కొన్నూరికి పోతానని చెప్పలేదే?”

గుండాచారి : రేపు చేబితే సరి. అది సరేగాని, మనమాడిన నాటకం ఆ వెర్రి వెంగళాయిల నేళ్ళు మూయించింది కదూ !

అయ్యంగారు: రేప్పొద్దుటనుంచే నువ్వు వళ్ళే సంగతి చెపుతాండు. అల్లుడింటికి వెళ్ళాలని చెప్పు. ఎల్లుండి వెళ్ళేమాటుంటే మన ఒప్పందం ప్రకారం ఒక వరహా ఇస్తాను.

గుండాచారి గారు నవ్వాపుకుని మాట్లాడ బోయే లోపుగా ఎవరో హెలాటెల్ తలపు తట్టి పిలిచారు. అయ్యంగార్లు కంఠాన్ని బట్టి కుప్పణ్ణగారనుకుని “ ఈ వేళప్పుడిక్కడ కాఫీ దొరకదయ్యా” అనేసి లోపలికి వెళ్ళిపోయారు. గుండాచారి గారికి ఇక అకలి లేకపోవడంతో అయ్యంగార్ల పక్క పరుచుకుని పడుకున్నారు. అయ్యంగార్లు భోంచేసి వచ్చి శయ్యానీనులైన గుండాచారి గార్ని చూసి మనసులోనే వుడుక్కుంటూ పళ్ళు నూరుకుంటూ లోపలికెళ్ళారు.

అదివారం స్టీమ్ బోట్ కమలాపురం చేరింది. అయ్యంగార్లవారు స్టీమ్ బోటు వచ్చింది అని ఒకటికి రెండుసార్లు గుండాచారితో చెప్పారు. గుండాచారిగారు ఆ మాట విననట్లే వుండిపోయారు. హెలాటెల్ కి వచ్చిన వాళ్ళందరికీ “గుండాచారి ఇవ్వాళ వెళ్ళిపోతారని” తెలుసు. కాని ఆయన మాత్రం వచ్చిన వాళ్ళతో చెప్పే కబుర్లతో ఆ మాట చూచాయగానైనా అనటంలేదు. అయ్యంగార్లు అప్పుడప్పుడు ఆయన మాటల్ని మళ్ళించాలని ప్రయత్నించినా ఫలించలేదు. అయ్యంగార్లు హెలాన్మూరు రథేత్సవం గురించి ప్రస్తావిస్తూ కనుబొమ లెగరేసి సూచన ఇవ్వబోతే, గుండాచారిగారు మహా శ్రద్ధగా ప్లేగు వ్యాధికి ఇచ్చే ఔషధాన్ని గురించి మాట్లాడ సాగారు. అయ్యంగార్లు చాలా కష్టపడి ఓర్పు తెచ్చుకున్నారు. గిరాకీలంతా చీకటి పడ్డాక తమ తమ ఇళ్ళకి వెళ్ళిపోయారు.

అయ్యంగార్లు కోపంతో మండిపడుతూ “ఏమిటి దీనర్థం?” అనరిచారు.

గుండాచారిగారు సావధానంగా “ దీనర్థం పొన్నామి?” అన్నారు.

“నన్ను పొన్నామి అని పిలవకు. రేపు పొద్దున్నే నువ్విక్కడినుంచి వెళ్ళి పోవాలి తెలిసిందా?” అని అయ్యంగార్లు గర్జించారు.

గుండాచారి : “ వెళ్ళాలా? ఎక్కడి కెళ్ళాలి?”

అయ్యంగార్లు: “ ఎక్కడికైనా వెళ్ళు. ఇక్కడ వుండకపోతే సరి.”

గుండాచారి : “ అయ్యంగార్లు ఏదేదో మాట్లాడుతారు రాత్రి సరిగ్గా నిద్ర పట్టలేదా ఏమిటి?”

అయ్యంగారు: “ రేప్పొద్దున్న వెళ్ళావే సరి. లేకపోతే మెడ పట్టి గెంటుతాను. మనం చేసుకున్న ఒప్పందం గుర్తులేదా?”

గుండాచారి : “ ఒప్పందమా ? ఒప్పందమేమిటి? నా బొంద! రేపు శుభ్రంగా తలంటు పోసుకుందా మనుకుంటున్నాను.”

అయ్యంగార్లు కోపం అపుకోలేక “పోతావా లేదా ? ఆ అధముల కేదో నేను చెప్పినదాని మీద నమ్మకం పుట్టించడానికి ఏదో సరసంగా నిన్ను పిలుచు కొచ్చాను. నువ్వేమో ఇక్కడే అతుక్కుపోయేటట్లున్నావు ” అన్నారు.

గుండా : “ ఆ నాడు నేను చేసిన ఉపకారం అంతా మర్చిపోయారన్నమాట. మొసలి పట్టుకున్నప్పుడు నేనెక్కడినే పవిత్రమైన దర్భత్ ....”

అయ్యంగారు: “ ఊరికే నా ప్రాణం తీయ్యకు. నన్ను మొసలి పట్టుకోనూ లేదు, గుండాచారి ఎడిపించనూ లేదు.”

గుండాచారి : “ కృతఘ్నుతకి మందు లేదు. నేను నీ ప్రాణం కాపాడిన సంగతే మర్చిపోయావా?” అంటూ రాని కన్నీళ్ళని తుడుచు కోసాగాడు. అంతలో బయట ఎవరో మాట్లాడినట్ల యింది”

అయ్యంగారు : “హు.... పదిహేను రూపాయలు ఇస్తాను మాట్లాడకుండా పోతావా?”

గుండాచారి : అయ్యంగార్లూ, మీరిప్పుడు నిద్ర పొండి. రేపు మాట్లాడెచ్చు. నిద్ర సరిగ్గా లేకపోతే బుద్ధి చెడిపోతుంది.

అయ్యంగారికి, గుండాచారికి దెబ్బలాట జరిగిందన్న సంగతి ఊళ్ళో వ్యాపించింది. కుప్పణ్ణ, శ్యామరావు దీని గురించి అయ్యంగార్లని అడగాలని అనుకున్నారు గాని, ఈ మధ్య అయ్యంగార్లు హోటల్లో అరువుబేరాలకి స్వస్తి చెప్పటంతో వీళ్ళకి అక్కడికి వెళ్ళే ధైర్యం లేకపోయింది. ఆదివారం స్టీమ్ బోటు ఎక్కి వెళ్ళకపోతే ఇక మూడు నాలుగు రోజుల్లో తన హోటల్ని పీల్చి పిప్పి చేస్తాడని భయపడి అయ్యంగార్లవారు, “ఒరేయ్ గుండా, నువ్వు రేపు వెళితే సరి, లేకపోతే నేనే నేరు ఎప్పి అందరితో చేప్పేసి నిన్నిక్కడుంచి గెంటిస్తానంతే” అన్నారు.

గుండా: నేను వచ్చే చంద్రవారం వెళతాను సరేనా? నువ్వెచ్చే పదిహేను రూపాయలూ దారి ఖర్చుకే చాలవు. నీకోసం అబద్ధాలు చెప్పి పాడయ్యాను నేను.

అయ్యంగారు : “ఇదిగో నువ్వేళ్ళే చాలు ” అంటూ అతని చేతిలో పదహారు రూపాయలు పెట్టారు.

సోమవారం పది గంటలకి గుండాచారిగారు వెళతారని వూళ్ళో అందరికీ తెలిసింది. కుప్పణ్ణగారు, శ్యామరావుగారు హోటల్లోకి వచ్చారు. గుండాచారి

గారు వెళ్ళడానికి సిద్ధంగా వున్నారు.

గుండాచారిగారు వాళ్ళని చూడగానే “నేను ఎన్నే వూళ్ళు చూశాను. ఎందరో జనాల్ని చూశాను. కాని ఇంత మంచి వూరిని, మీ ఇంత యోగ్యుల్ని ఎక్కడా చూడలేదు.” అన్నారు.

కుప్పణ్ణగారు గుండాచారితో “ మమ్మల్ని మరవకండని” వేడుకున్నారు.

గుండాచారి : “ ఈ వృద్ధాప్యంలో దిక్కు లేక నేను వూళ్ళ వెంట తిరుగుతుంటే మీ జ్ఞాపకం రాక తప్పదు. కడుపు కోసం అగచాట్లు పడ్డప్పుడల్లా ఈ హోటెల్ జ్ఞాపకం.....”

శ్యామరావు : “ మీరు మీ కూతురింటికి హోలన్నూరు వెళ్ళటం లేదా ?

గుండాచారి చిన్నగా నవ్వుతూ “ నాకు కుతురూ లేదు, ఎయ్యంకుడూ లేదు. ఈ ప్రపంచంలో నాకు నేనే. నానుంచి ఉపకారం పొందిన వాళ్ళున్నారు గాని, ...”

ఈ మాట విని అందరూ జాలిపడుతూ అయ్యంగార్ల వేపు చూశారు.

కుప్పణ్ణ : మీరు కూతురింటికి వెళుతున్నట్టు అయ్యంగార్లు నాతో చెప్పారే! అయ్యంగార్లు కోపంగా లేచి నిలుచున్నారు. ఆయన మొహం కందగడ్డలా వుంది.

శ్యామరావు : అయ్యంగార్లు మిమ్మల్ని వుండమని బలవంత పెట్టినా మీరు పట్టుబట్టి వెళ్ళిపోతున్నారని చెప్పారు.

గుండాచారి : శుద్ధ అబద్ధం! ఆయన ఒక్కమాట చెబితే నేనిక్కడ వుండిపోవడానికి సిద్ధంగా వున్నాను. ఆయనకి నేనిక్కడ ఉండడం ఇష్టం లేదు. నాకు ఒకపూట భోజనం పెట్టడమే కష్టంగా వుందాయనకు. నేను హోలన్నూరికి పోతున్నానని కూడా ఆయనే పుట్టించారు. ఆయన మాటల్ని అబద్ధం చేయడం నా కిష్టం లేదు. అబద్ధాలతోనే అబద్ధాలని బిగించాలని అన్నారు. ఆఖరికి నే నెత్తినా వెళ్ళిపోవాలని నిశ్చయించుకున్నాను. కాని పోయేటప్పుడు మీతో అబద్ధం ఎందుకు చెప్పాలి!

ఆ మాట విని అందరూ స్తబ్ధులైపోయారు.

గుండాచారి : నాకు పిల్లా - పాప లేరు. నన్ను బయటకి గెంటుతానని అయ్యంగార్లు అల్లరి చేస్తున్నారు గనుక పోతున్నాను. ఆయన ఒక్క మాట చెబితే వుండేవాడినే.

గుండాచారిగారు కళ్ళతో నవ్వుతూ అయ్యంగార్ల వేపు చూస్తూ బయటకెళ్ళి పోయారు. ఆయనెక్కడకి వెళ్ళారో ఇంతవరకూ ఎవరకీ తెలీదు. కుప్పణ్ణ, శ్యామరావుగార్లు, ఆయన వెళ్ళాక ఆయన జాతకం తిరగేయడంతో గుండాచారి,

నల్లూరు నీలాంబ తమ్ముడన్న సంగతి తేలిపోయింది. ఇప్పటికీ కొందరు అయ్యంగార్ల జీవిత చరిత్రని ఆయనెదుటే వ్యాఖ్యానించేటప్పుడు గుండాచారి ఆగమనాన్ని గురించిన సంగతులన్నీ విశదంగా చెప్పడం కద్దు.

2. పెరుగు మంగమ్మ

డా. మాస్తి వెంకటేశ అయ్యంగర్

చాలా ఏళ్ళుగా మాకు వాడుకగా పెరుగు పోస్తోంది మంగమ్మ. వాడుకగా అంటే ఇది బెంగళూరు వాడుకన్నమాట. మిగతా వూళ్ళలో వాడుకంటే రోజూ వచ్చి పెరుగుపోసి నెలాఖారున డబ్బు తీసుకోవడం. బెంగళూర్లో బహుశః ఆ అలవాటు లేదనుకుంటాను. మంగమ్మ మామూలుగా మా పేట వేపు వచ్చినప్పుడు మా ఇంటికి రావడం, “పెరుగు తీసుకుంటారా అమ్మా, మంచి పెరుగు తెచ్చాను” అనడం మేం అవసరమైతే తీసుకుని, ఆ రోజు ధర ఎలా వుందో తెలుసుకుని అప్పుడే డబ్బు ఇచ్చెయ్యడం, లేదా మర్నాడివ్వడం, ఇదీ మా వాడుక. వాళ్ళ వూరు అవలూరు వక్కన ఏదో పల్లెటూరు. వెంకటాపురమో ఏదో పేరు. వస్తూ మా ఇంటి ముందునుంచే రావాలి. వేళ్ళేటప్పుడు మా ఇంటి మీదుగానే వెళ్ళాలి. నేను కాస్త నేరారా మాట్లాడేమనిషిని గనుక మంగమ్మ వచ్చేటప్పుడొకసారి, వెళ్ళేటప్పుడు ఒకసారి మా ఇంటికి రావడం అలవాటు. వచ్చి మా లోగిట్లో కాసేపు కూర్చుని, మమ్మల్ని పలుకరించి, తమలపాకులు, వక్క నేట్లో వేసుకుని, లేకపోతే మా దగ్గర పుచ్చుకుని తరువాత వూరికి వెళ్ళేది. ఇలాంటి సమయాల్లో నేను కొంచెం తిరిగ్గా వుంటే తన కష్ట సుఖాల్ని చెప్పుకుని, నన్ను కూడా ఏ మైనా చెప్పమంటుంది. నాకేమున్నాయి కష్టాలు? దేవుడి దయవల్ల అంతా బాగానే వుంది. ఏవేవో చిన్న విషయాలు. పిల్లి వచ్చి పాలు తాగిందనే, ఎలుక వచ్చి గుమ్మడికాయ తిన్నదనే నేను చెబితే, “అయ్యో! ఈ పాడు లోకమే ఇంత!” అని తన అనుభవసారాన్ని చెప్పి దానితో ఏ విధంగా వ్యవహరించు కోవాలో నాకు నేర్పేది. మొత్తం మీద మంగమ్మ నాకు చాలా కావల్సిన మనిషి. మా కిద్దరికీ ఎంతో సఖ్యత.

ఇప్పటికీ సుమారు నెలాళ్ళ క్రితం మంగమ్మ పొద్దున్నే “పెరుగు తీసుకుంటారామ్మా?” అంటూ వచ్చినప్పుడు, నేను లోపలెక్కడో వున్నాను. మా కుర్రాడు, “ఆ తీసుకుంటారు” అని చెప్పి, దగ్గరకెళ్ళి నుంచుని “ఇయ్యి పెరుగు” అంటూ చెయ్యి జాపాడు. మంగమ్మ కుండలోంచి గరిటెడు పెరుగు తీసి వాడి చేతిలో వేపింది. “అమ్మని తొరగా రమ్మను, నే పోవాల” అంది. ఆ లోపల నేనే వచ్చాను. మంగమ్మ, “అమ్మయ్యా, బంగారం లాంటి పిల్లాడిని కన్నావు. నీ గుణం ఎట్లాంటిదో నీ పిల్లాడూ అంతే. కాని ఇయ్యన్నీ ఎన్నాళ్ళు? కుర్రోడు పెద్దోడయ్యే వరకే. అప్పుడెవతో వస్తుంది. ఇప్పుడు ‘అమ్మ, అమ్మ! అని కొంగట్టుకు తిరిగిన కొడుకు అప్పుడు అమ్మ వుందో సచ్చిందో కూడా

అడగడు" అంది. నేను "ఎమైంది మంగమ్మా? కొడుకు నువ్వు చెప్పిన మాట ఎన్నేదా?" అన్నాను. "నర్లే తల్లి, కట్టుకున్న మొగుడిన్నేదు, ఇక కొడుకేటి ఎన్నేది?" "మొగుడు నీ మాట ఎన్నేదా మంగమ్మా" అని అడిగాను. "అయ్యో, నాయమ్మ! నేనేనాడూ మంచి కోక్కట్టుకుని ఎరగను. మరెవత్ కట్టుకుంది. కోక అందు చూసి మురిసిపోయి అటెల్లాడు. ఎట్టాగ్ అట్టా వుణ్ణి. నా ఇల్లు, నా అడది అనుంటే చాలు మగాడికి అనూరుకున్నాను. అయితే ఏటంట అమ్మయ్యా! అమురుతం అమ్మాను. మొగుణ్ణి పోగొట్టుకున్నాను. ఏదో నా కంటే రాసుంది. నువ్వు మటుకు మొగుడొచ్చే ఏలకు మంచి కోక కట్టుకునుండు. మగాళ్ళ మనసు శానా చంచలం. ఆళ్ళ కంటికి నదురుగా కనిపించే కోకో, రైకో ఆడేళ్ళు తొడుక్కోవాలి. పూలు, గంధం తోచిందేదో పెట్టుకుని వాళ్ళ మనసుకి నచ్చేలా మసులుకోవాలి. ఇదుగో, ఇప్పుడు కట్టుకున్నావే, ఇలాంటి కోకలు పనీ-పాటు చేసేటప్పుడు కట్టు కోవాలి తల్లి" నా కొద్దిగా నవ్వెచ్చింది. కాని ఆమె అనుభవంలోంచి వచ్చిన మాటల్లోని తెలివి గొప్పగా తోచింది. ఆ మాటల వెనకాల ఆమె స్వానుభవంలో కలిగిన నెప్పి తాలూకు ఛాయలు కనిపిస్తున్నాయి. అది గ్రహించగానే నా కెంత బాధ కలిగింది. నేను, "అవును మంగమ్మా, నీ మాట నిజం" అన్నాను. ఆ తరువాత మంగమ్మ అంది కదా, "చూడు తల్లి భర్తని సరిగ్గా వుంచుకోవాలంటే నాలుగు చిటకాలు. ఆళ్ళు-ఈళ్ళు చెబుతారనుకో, మందో మాకో పెట్టమనే, నారో వేరో పెట్టమనే. వేరు పెట్టి వల్లకాటికి పంపు" అని సామెతే వుంది. అట్టాంటోళ్ళ మాట ఇనమాకు. అప్పుడప్పుడు తింటానికి రుచిగా ఏమన్నా చేసి పెట్టడం, సక్కగా కళ్ళ కింపుగా తయారై, కష్టమోనిష్టారమో ఏదెలా వున్నా నవ్వుతూ పలుకరించాలి. ఇంటికావల్సినవన్నీ ఒక్కసారే సరిగ్గా తెప్పించుకుని, మళ్ళీ మళ్ళీ అడక్కుండా వుండాలి. మూడు పైసలో, ఆరు పైసలో పోగేసి దాచి, అవసరమన్నప్పుడొక రూపాయి చేతిలో పెట్టాలి. ఇదే తల్లి మందూ - మాకూ. అడదిట్టా సేస్తే మొగుడన్నేదు ఇంటి కుక్కలా పడుంటాడు. లేదనుకో ఈదులెంట తిరుగుతాడు. నాకు మంగమ్మ మాటల చమత్కారం చూసి ఆశ్చర్యమేసింది. మరో రెండు మాటలాడి ఆ వేళటికి ఇంటికి పంపించేశాను.

ఇప్పటికి పదిహేను రోజుల క్రితం మంగమ్మ వచ్చినపుడదేలాగ వున్నట్టనిపించి, "ఏం మంగమ్మా అదేలా వున్నావేమిటి?" అనడిగాను. "ఏం చెప్పేది తల్లి, ఈ పాడు జలమ ఎవరికీ అక్కర్లేకుండా పోయింది" అంటూ మంగమ్మ కళ్ళు తుడుచుకుంది. నేను, "ఏమయింది మంగమ్మా, కొడుకేమన్నా అన్నాడా?" అనడిగాను. " హు , అన్నాడమ్మా. వాడి పెళ్ళాం ఏమెరగని పసివాణ్ణి, వాడేదో చేశాడని పట్టుకొట్టింది. ఏమే గయ్యాళి, ఎందుకు రాక్షసిలా

అ వసేవాడిని బాదుతావు?” అని అడిగాను. నాకే ఎదురు తిరిగిందది. నేటి కొచ్చినట్టంది. “ఇదేటే నీ మొగుణ్ణి కన్నదాన్ని నేను. నన్నే ఇంతలేసి మాటలంటావా? కానీయ్, అణ్ణే రానీ అడుగుతాను” అన్నాను. ఆ దొర ఇంటి కొచ్చాడు. “చూడయ్యా, సంటొణ్ణురికే బాత్తుంటే ‘ఒద్దే’ అన్నాని నన్ను నానా తిల్లు తిట్టింది. నీ పెళ్ళానికి కాస్త బుద్ధి చెప్పుకోరాదా” అన్నాను. కోడలొచ్చి “ఏటి నాకు బుద్ధి చెప్పేది? కుర్రోడల్లరి చేస్తే ఒద్దంటానికి నా కదికారం లేదా? నువ్వు నా మొగుణ్ణి కన్నట్టే, నేనూ ఈణ్ణి కనలేదా? నాకేటి బుద్ధి సెప్పేది?” అంది. ఎంతైనా అది అడి పెళ్ళాం కదా! నేను తల్లినాయె దాన్నేమన్నా అంటే అది ఎదురు తిరుగుతుంది. నన్నంటే నేనేటి సెయ్యగల్గు సెప్పు. అడన్నాడూ, “ఔనే అమ్మా! అది కన్న బిడ్డనది కొట్టుకుంటుంది. నువ్వెందుకు దాని జోలికి పోతావ్? నేను నీ కొడుకుని కదా. నన్నేమన్నా అను, చెల్లు” అన్నాడు. అయితే నే జేసింది తప్పా? అన్నాను. “తప్పా, ఒప్పా కన్న తల్లి కొడుకుని దండించద్దు, అనగలమా?” అన్నాడు. నా కోపం వచ్చేసింది. నేరు జారి అన్నాను, “ఏటిరా దాని మాయలో పడి అది బిడ్డని కొట్టినా, తిట్టినా నాయంగానే కనపడుతోంది నీకు. బాగానే వుందయ్యా రేపు అది మీ అమ్మని బయటకి పంపించమంటే పంపించేటట్టే వున్నావు” అన్నాను. అదు, “ఇంకేటి సెయ్యనమ్మా నీ పెళ్ళాముంటే నేనుండను. నేనుంటే నీ పెళ్ళాముండ కూడదు అని నువ్వంటే దిక్కులేని అడదాన్ని ఏం చేస్తాము?” అన్నాడు. “నాకెవరయ్యా దిక్కు ? ” అన్నాను. “ నీకేమిటమ్మా పాడి, డబ్బు వున్నాయి. నిన్ను నేను సాకక్కర్లేదుగా” అన్నాడు. “అంటే నన్ను వేరు పొమ్మంటావేటిరా?” అన్నాను. “నీ ఇష్టం పోతానంటే ఒద్దనను మీ ఇద్దరి గోల పడలేకుండా వున్నాను” అన్నాడు. “సరేనయ్యా, మద్దేన్నం నుంచి నేను వేరే పోతాలే. నువ్వు, నీ పెళ్ళాం సుకం. వుండండి అనేసి పెరుగు తీసుకుని సక్కా వచ్చాను తల్లి” అంటూ మంగమ్మ ఏడ్చింది. నేను ఓదార్చాను. “సర్లే మంగమ్మా ఇవన్నీ ఉట్టి మాటలే. మాములుగా ఇంటి కెళతావు. ఎప్పటిలా వుంటావు. అంతా సర్దుకుంటుంది”. అని ధైర్యం చెప్పి పంపాను.

మర్నాడు మంగమ్మొచ్చినప్పుడు నిన్నటంత దిగాలుగా లేదు. కానీ ఎప్పటిలా చురుగ్గానూ లేదు. “గొడవలన్నీ సర్దుకున్నాయా మంగమ్మా?” అనడిగాను. “సర్దుకోడానికిదుస్తుండా అది. నిన్న నేను పెరుగమ్మ ఇంటి కెళ్లేసరికి, నా కుండలవీ వారగా వుంచింది. ఓ దాంట్లో బియ్యం, మరో దాంట్లో రాగులు, ఉప్పు, మిరపకాయలు అన్నీను. తను, తన మొగుడూ అన్నం తిన్నామన్నట్లుగా కాళ్ళు జాపుక్కుర్చుంది. ఇంకేముంది తల్లి సర్దుకునేది

నేనూ ఒకింత ముద్ద (సంగటి) కెలుక్కుని తిన్నాను. నేనేదో అన్నాననుకో. అదే చాలన్నట్టు ఊరుకున్నారు వాళ్ళు. రోజూ ఆ పిల్లాడి కింత పెరుగు పెట్టిగాని అమ్మకాని కొచ్చేదాన్ని కాదు. పొద్దున్నే ఆ వేళకి అడ్డెక్కడో తీసికెళ్ళిపోయింది. ఆ పిల్లాణ్ణి నాకు దూరం చెయ్యాలనే ఆలా చేసింది. నే నెరుగుదును” అంది. ఒక చిన్న మాట ఎంత దూరం పోయింది అని ఆశ్చర్యమేసింది నాకు. కాని నేను చేయగలిగిందేముంది గనుక. ఏవే రెండు మాటలు చెప్పి మంగమ్మని పంపించాను.

తరువాత ఒకట్రెండు రోజులు ఆ మాట ఎత్తలేదు. మంగమ్మ వేరుగా వుంటున్నట్లే అనిపించింది. తరువాత రోజు మంగమ్మ, “తల్లీ నువ్వేసు కుంటావే, ఆ మకమల్ జాకెట్టు గుడ్డ గజ మెంత?” అనడిగింది. “ఎందుకు మంగమ్మా?” అన్నాను. ఇన్ని రోజులు కొడుక్కి, మనవడికి అనుకుంటూ పైసా పైసా కూడ బెట్టాను. ఇంకెందుకు? నేను మకమల్ జాకెట్టు కుట్టించుకుని తొడుక్కు తిరుగుతాను అంది. “జాకెట్టుకి ఏడెనిమిది రూపాయలవుతుంది మంగమ్మా” అన్నాను. ఆ వేళే దర్జీ కొట్లా మంగమ్మ మకమల్ గుడ్డ బేరం చేయ్యనూ చేసింది, కుట్టడాని కియ్యనూ ఇచ్చింది. మర్నాడు పూరికెళుతూ దాన్ని తొడుక్కునీ వచ్చింది. “చూశావా అమ్మయ్యా నా సింగారం. మావేడెచ్చి నప్పుడు కూడా మంచి కోక కట్టలేదు నేను. వాడెవతె వెంటనే పోయాడు కన్న కొడుకు కోసం పైసా పైసా కూడబెట్టి దాస్తే దాని కథ ఇట్టాగయింది. చూడు నా సింగారం” అంది.

కొడుకుని దూరం చేసుకున్న దుఃఖంలో మంగమ్మకొంచెం మతి చలించిందేమో ననిపించింది నాకు. తీవ్రమైన కోపానికి గురైనప్పుడు ఎవరికైనా అలా జరగడం సహజమే గనుక నేనేం మాట్లాడలేదు.

కాని ఆ జాకెట్టు వల్ల ఆమెకి మిగతా వాళ్ళతో గొడవొచ్చింది. వాళ్ళ పూళ్ళ కుర్రాడొకడు బెంగుళూర్లో చదువు కుంటున్నాడట. అతను తెల్లవాళ్ళ లాగానే, లేకపోతే మనలో చదువుకున్న వాళ్ళ లాగానే పై, కాలర్ వేసుకునే నాజుకు మనిషి. అతను మంగమ్మని చూసి, “ఎంటవ్వేయ్ ఏకంగా మఖమల్ జాకెట్టు తొడిగేసావ్?” అన్నాట్ట. “ఏం పిల్లాడా, అదుపు తప్పి మాట్లాడుతున్నావ్? నువ్వు గొంతుక్కి పురిపోసుకోగా లేంది నేను జాకెట్టు తొడుక్కుంటేనేం?” అందట. మాట మాట పెరిగింది. చుట్టూ వున్నవాళ్ళు నవ్వారు.

మర్నాడు మంగమ్మే నాకి సంగతి చెప్పింది. బయట వాళ్ళ సంగతలా వుంచి, మంగమ్మ కోడలే, “కోడలికో రవిక కుట్టించలేక అత్త వేరు పోయి, మఖమల్ జాకెట్టు తొడిగింది చూడండి” అందట పొరుగు వాళ్ళతో మంగమ్మకి

ఎనపడేలా. మంగమ్మ కోడలికి పెళ్ళిలో కమ్మలు, కడియాలు, చంపసరాలు, నాగరం, కంటి, ఒడ్డాణం అన్నీ పెట్టింది. తరువాత ఏడాదికొకటి చొప్పున ఏదో ఒక నగ కొంటూనే వుంది. అవన్నీ గుర్తులేవా కోడలికి? మంగమ్మ రెండు మూడు సార్లు వూరుకుని అఖరికి ఒక రాత్రివేళ కొడుకుతో “నీ పెళ్ళాం నన్నేదేదో అంటోంది, జాకీటు కొనుక్కున్నానని, తనక్కొనివ్వ లేదనీను. నేను దానికేమీ కొనివ్వ లేదా? కడియాలు, కంటి, నాగరం, ఒడ్డాణం, నేను కొనిచ్చినవి కాదా?” అందట. కోడలు మొగుణ్ణి మాట్లాడ నియ్యకుండా “మొగుడు లేని ముసల్దానివి నువ్వు, ఇప్పుడు కమ్మలు, ఒడ్డాణం కావల్సిచ్చాయా? తీసుకుపో, ఏస్కో” అంది. ఆ మొగుడు, “ఎందుకే అన్ని మాటలు!” అని పెళ్ళాంతో అని, తల్లితో “అమ్మా! మీ ఇద్దరి తగూల సంగతి నాకెందుకు గాని, నీ నగలు నీక్కావాలంటే పట్టుకుపో” అన్నాడట. మంగమ్మ “చూడు తల్లీ, ‘ఇరుగు పొరుగుతో అలాంటి మాటలెందుకే’ అని పెళ్ళానికి చెప్పుకోలేదు గాని, కావాలంటే నగలు తీసుకుపో అని నా మీదే తప్పు మోపాడు.” అని వాపోయింది. అదంతా విని చాలా బాధ పడ్డాను. ఈమె చూస్తే ముసల్ది. అతనా ఒక్కడే కొడుకు. ఆ మనిషి మొగుణ్ణి, మొగుడి తల్లిని కాస్త బాగా చూసుకో కూడదూ. ఇంతకీ ముసల్ది మనవణ్ణి కొట్టొద్దన్నందుకు ఇంత గొడవా? ఎందుకిలా చేస్తారో కదా అనిపించింది. అవును, ఎక్కడ చూసినా దెబ్బలాటలకి కారణా లిలాగే వుంటాయి. ఒకరికి ఒకరంటే పడక పోవడం వల్ల చిన్న చిన్న విషయాలే పెద్ద పెద్ద గొడవలవుతాయి. ఎక్కడ లేని తగువులూ వుట్టుకొస్తాయి. దానికి సంబంధించిన వాళ్ళంతా బాధల్లో ఇరుక్కోక తప్పుడు అనిపించింది.

ఇది జరిగిన కొన్నాళ్ళకి మంగమ్మ నాతో, “అమ్మా మీరు సత్యవంతులు. నాది కొంచెం డబ్బుంది. దాన్ని ఎక్కడైనా బ్యాంకి అంటారు కదా అలాంటి చోట దాచిపెట్ట గలరా? దానికి మీ సాయం కావాలి. ఆ డబ్బు మీద వాళ్ళు, వీళ్ళు కన్నేస్తున్నారు....” అంది. ఏం జరిగిందని అడిగాను. నిన్నేం జరిగిందంటే, మా వూళ్ళో రంగప్పని ఒకడున్నాడు జూదగాడు, సోకులెక్కువ. నేను పెరుగు తీసుకొస్తుంటే తోవలో ఎక్కడుంచో వూడి పడ్డాడు. “ఏటి మంగమ్మా, బాగుండావా?” అన్నాడు. “ఏం బాగులే రంగప్పా, నీకు తెలిందేముంది?” అన్నాను. అదన్నాడు, “ఔన్లే నువ్వు చెప్పేది నిజమే. ఇప్పుడు బాగు సంగ తెవడిక్కావాలి? ఈ కాలం కుర్రోళ్ళు నీ లెక్కేటన్నట్టు మాట్లాడతారు. మాలాంటి వయసు మళ్ళీ నేళ్ళు ‘అయ్యో’ ఇలా జరిగిందేటి?” అనుకుంటామంతే. ఇంకేటి సేస్తారే” అన్నాడు. అట్లాగే నడుసుకుంటూ వచ్చాం. దార్లో తోపు, నుయ్యి వున్నాయి. అక్కడికొచ్చేసరికి ఆ డేటి చేస్తాడేనని భయమేసింది. ఈ

నంచిలో డబ్బుందిలే. అందుకే అదు కొంచెం సున్నపుంటే ఇస్తావా?" అన్నాడు. ఇచ్చాను. తీసుకుని పోయాడు. ఈ రోజు వస్తూంటే ఆ తావులోనే మళ్ళి కలిసాడు. ఆ మాట, ఈ మాట చెప్పి, "మంగమ్మా! కాస్త డబ్బుతో పని బడింది. అప్పిస్తావా? ఈ నారి రాగులమ్మగానే తీర్చేస్తాను" అన్నాడు. "నా దగ్గర యాడుంది?" అన్నాను. "సరే మంగమ్మా, నాకు తెల్లా డబ్బు అదా, ఈడా పూడ్చి పెడితే ఏటాస్తాది? నాకు అప్పిస్తావా, నన్ను సమయానికి అదుకున్న దానివవుతావు. నీకు వడ్డీ వస్తాది." అన్నాడు. కాసేపాగి, "నువ్వు కొడుకు కలిసున్నట్టయితే నేనడిగే వాణ్ణే కాదు. ఏదో కోడలికి నగా- నట్రా చేయించుకునే దానివి. ఇప్పుడు అట్లాటిదేవీ లేదు కదా! అందుకే అడిగా" అన్నాడు. చూడమ్మయ్యా, అడదొంటిగా వుంటే జనం కళ్ళెట్లా పడతయ్యా. "అంది. మా వార్షడిగి చెబుతాను" అన్నాను.

నేనింకా మావారి దగ్గర ఈ సంగతింకా చెప్పనే లేదు. మర్నాడు మంగమ్మ పెరుగుపోసి, రొంటినవున్న సంచి తీసింది. "అమ్మయ్యా, లోపలికి పదండి లెక్కెట్టుకుందురుగాని," అంది. "నే నింకా ఆయనకి చెప్పలేదు, ఇంకో రోజు ఇద్దువు గానిలే" అన్నాను. మంగమ్మ, "నాకు శానా బయంగా వుందమ్మయ్యా. రంగప్ప ఇయాల కూడా వచ్చాడు." తోపు దగ్గర, "కూచో మంగమ్మ, తొందరేటి? ఎల్లువు గాన్లే" అన్నాడు. నా దగ్గర డబ్బు సంచి వుందేమో, గుండె గుబగుబలాడింది. కూచోను అంటే, పట్టుబట్టి కూచోబెడితే చేసేదేటుంది. అనుకుని కూర్చున్నా. ఆ మాట, ఈ మాట అడి అకరికి సెయ్యట్టుకున్నాడు. "మంగమ్మా నువ్వెంత సక్కగుంటావనీ" అన్నాడు. ఇంటున్నావా అమ్మయ్యా? మంచి ఒయసులో వున్నప్పుడే కట్టుకున్నేడే పట్టుకున్న సెయ్యొ దిలేశాడు. మరోడు ముట్టలేదు దాన్ని. ఇయాల ఈడట్టు కున్నాడు. ఇడివింసుకుని, "ఏటి రంగప్పా, సరసం ముదిరిందే. నా అంద సందాల వూసెత్తడానికి నువ్వేమన్నా నా కట్టుకున్న మొగుడివా? ఇడినిపెట్టు" అని ఇదిలించుకుని, లేచి సర సర వచ్చేసినా. నిన్న డబ్బుడిగాడు, ఇయాల మానవడిగాడు. వీటల మీద కూసాని, బాసిగం కట్టుకుని సెయ్యి పట్టుకున్న మా రాజు యాడకి పోయాడో తెలవదు. ఒయసులో వదిలేసినాడు. మరోత్తయితే, "కట్టుకున్నేడదిలేశాడు. కలిసుందాం రారా నా సావిరంగా" అని ఎగిరి గంతేసి పోయేది. కాని నేను మరియాడకి కట్టుబడ్డ మడిసి నమ్మయ్యా ఇయాల ఈ పోకిరోడు వచ్చి చెయ్యి పట్టుకున్నాడు సూన్చివా? అంది.

నాకు, ఇదేమిటి, ఈమె కథ ఏదో ప్రమాదానికి దారి తీసేటట్టుందే అనిపించింది. "ఇదంతా ఎందుకొచ్చిన గొడవగాని మంగమ్మా అయిందేదో

అయిందిగాని, వెళ్ళి కొడుకు దగ్గర వుండరాదా?" అన్నాను.

"నేనుంటానంటే ఏం లాబంటే అమ్మయ్యా, అడుండ్ నియ్యొద్దు."

"కొడుకుతో చెప్పు ఇదంతా".

"అయ్యో నా తల్లి, రచ్చకీడ్చి వెలివేయిస్తుంది నాకోడలు. నాకు పొద్దు పోతుంది. నేనెళ్ళొస్తా. అయ్యగార్నడిగి రేపు చెప్పు" అంటూ వెళ్ళి పోయింది మంగమ్మ.

మళ్ళి ఒంటి గంటకొచ్చింది. "అమ్మయ్యా, ఇవాళోక పనయింది".

"ఏమయింది?"

"పిల్లాడి కుంటుందిలే అని కాస్త మిటాయి. కొని తట్టలో పెట్టుకున్నా." అంది మంగమ్మ. మొన్ననే కదా, కోడలు పిల్లాడిని తన దగ్గరకి రానీకుండా చేస్తాడని చెప్పింది, ఇవాళ పిల్లాడంటే ఏ పిల్లాడనుకోవాలి? "ఏ పిల్లాడని అడిగాను?" "మా పిల్లాడికే అమ్మయ్యా." "నీదగ్గరకి రాడన్నావుగా!" "వెళ్ళొద్దని ఆళ్ళమ్మ సెబుతుంది గాని, అడుండ్ గలడా. ఆళ్ళు నూడకుండా ఎప్పుడో వచ్చి కాసిన్ని పాలు తాగుతాడు. కూసెంత పెరుగు బిళ్ళ పెట్టమంటాడు. ఏదైనా ఇస్తే గంతు లేస్తాడు. గోల చేస్తే మీ అమ్మకి చెప్తానంటే. అంటే, నేరు మూసుకుంటాడు. పిల్లల ఆటే ఆటకదా. అడి కోసమని ఒకింత మిటాయి తట్టలో పెట్టుకుంటే ఈ సంకరపురంలో వచ్చేటప్పుడు కాకి తన్నుకు పోయింది. చూడమ్మయ్యా ఇట్లా జరిగిందెందుకు?" అంది. "ఏమైందిలే, ఓ పొట్లాం కాకెత్తుకుపోతే మరోటి కొనుక్కెళ్తే పోలా?" అన్నా. "అట్లా కాదమ్మయ్యా, కాకి మనుషుల్ని ముట్టకూడదంటారు కదా! అందుకని అడుగుతున్నా." అంది. "ముట్టుకుంటే ఏమంట?" అన్నాను. "పానానికి ముప్పు-" అంటారు. నాకు కొనకాలం వచ్చిందేమోనని బయం వేసింది ముందు. మళ్ళి అనుకున్నా. ఇదీ మంచిదే ఎవరికీ పనికిరాని జల్మ మెందుకని. ఏమంటావమ్మయ్యా? "ఏం మాటలవి? కాకికి దొరికేలా మిటాయి పెట్టుకుని వీధిలో నడిస్తే కాకెత్తుకు పోదా? దానికేదో ముప్పునుకుంటే ఎలా? బుద్ధి లేకపోతే సరి. ఏం ఫరవాలేదుగాని, ఇంటి కెళ్ళిరా" అన్నాను. "అయితే భయం లేదంటావా అమ్మయ్యా?" "ఏమీ భయం లేదు, గియం లేదు. అవధల్చిన కొద్దీ ఆయుస్సు ఎక్కువంటారు. దీని గురించేంకాదు ఆలోచించకుండా హాయిగా ఇంటి కెళ్ళు"

మంగమ్మ వెళ్ళిపోయింది. నేను ఆమె మనఃస్థితి గురించి ఆలోచిస్తూ ఆశ్చర్యపోయాను. కొడుకు కావాలి, కోడలు కావాలి, మనవడు కావాలి. కాని తన పెద్దరికాన్ని అంతా గౌరవించాలి. మనిషన్న వాడికి ఈ చాపల్యం తప్పనిది. అది లేకపోతే బ్రతుకులో ఏదో బాధ. అయినా చాపడానికి ఇష్టం లేదు. కాని

ఆ ఇష్టం లేదని ఒప్పుకోవడానకి ఇష్టం వుండదు. పల్లె జానాలకి దాపరికం, మాయ-మర్కం లేదని మనం ఎంతనుకున్నా ఇలాంటి వాళ్ళ మనఃస్థితి ఇంతే. తెరల వెనుక తెరలు. ముడతల మాటున ముడతలు, పొరలు పొరలుగా ... మరుగుగా... అర్థమే కానట్లుంది. ఇదే రకం నాటక సూత్రమో అర్థం కాలేదు నాకు.

మంగమ్మ ఈ సారి మరొక సంగతి చెప్పింది. ఆ మనవడు అమ్మని, నాన్నని వదిలి ఈవిడ దగ్గరకే వచ్చేశాడట. ఆమెకి చాలా సంతోషంగా వుంది. ఆ కుర్రాడి ధైర్యం చూడమంటూ, “చూడమ్మయ్యా. ఇంతున్నాడో లేదో కుర్రకుంక నిన్న మద్దేన్నం నా కాడికి వచ్చినేడు మళ్ళీ అమ్మ దగ్గర కెళ్ళనని మొరాయించాడు. ఇన్నాళ్ళు దొంగచాటుగా వచ్చేవేడు ఎప్పుడైతే ఇట్టా చేశాడో ఆళ్ళమొచ్చి నానా గోలా చేసింది. “తంతాను నడింటికి ” అంది. పిల్లాడు నా కాళ్ళకి చుట్టుకుని రానని మొర్రోమన్నాడు. ఎల్లరా అని ఎంత సెప్పా. ఆళ్ళయ్యా పిల్పాడు. ఉహూ, ఎల్లనే లేదు. నాకాడే వుండిపోయాడు తెలుసా తల్లీ. పది నాళ్ళుగా ఏరే కొంపలో ఒక్కదాన్నే పడుకునే దాన్ని కదా, కొంచెం బయం వేసేది. నిన్న పసిపిల్లాడైనా ఈడు తోడుగా వుంటే ఎంత దయిర్యంగా వుందో నాకు. ఎంతైనా మగ నలుసు కదా! చూడమ్మయ్యా దేవుడాడికి ఎట్టాటి బుద్ధిచ్చాడో. ఎదిగిన కొడుకు ఎల్లి పొమ్మంటే ఈ బుల్లి మనవడెచ్చి నేనున్నానని తోడు నిలిశాడు. కోడలు రాతంతా నేరెట్టుకుని అరుస్తూనే వుంది. కదలమంటే ఈడు కదిలేనా? పొద్దుటే నేనిట్టా రావాలిగా. ఒక్కడే ఏడుంటావు? అమ్మకాడికి పోరా అని ఆళ్ళ గుమ్మం కాడా దిగిడిసా. అడు లోన కెళ్ళాడు. నేనిట్టా వచ్చా” “కోడలు పిల్లాణ్ణి కొడితే ఏం చేస్తావు?” అనడిగాను. “పిల్లాడిప్పటికేనా వచ్చాడని అమ్మకి సంతసంగా వుండదా ఏం? ఎప్పుడూ ఎదురుగుంటే కొట్టాలనుంటుంది గాని, ఇప్పుడు సూడమ్మా, ఒకే ఇంట్లో వుంటుంటే నా కోడలు ఎంత అందగత్తే నాకు తెలవనే లేదు. ఇప్పుడు దూరం నించి సూత్తానా... ఏదో మొకం ముడుసుకుంటే ఏదో లాగుంటుంది గాని, లేకపోతే మంచి అందగత్తెల్లోకే లెక్క. అందుకే నా కొడుకు ధాని వల్లో పడ్డాడు. అడినీ అంతే, పొలానికెప్పు డెస్తాడో సూసేదాన్ని కాదు. ఇప్పుడు గుమ్మం కాడ కూసుని ఇంకా రాలేదేటి అనే, ఇంత తొరగా ఎల్లున్నా డేటనే సూస్తాను కదా. దానికి అంతే కదా. ఇప్పుడు కొడితే, అడు రేపు నాతో బాటు ఇటొచ్చేస్తే ఏటి సేస్తాది? కొడుకునిడిసి పెట్టుకుంటాదా? అన్ని నెలలు మోసి కన్న కొడుకు నెట్టా వద్దనుకుంటాది? “అహ, ఈమె ఊహలు ఎంత దూరం పోతున్నాయి కదా” అని ఆశ్చర్యం వేసింది నాకు. ఈ లోపలే వీళ్ళ మధ్య పొరపొచ్చాలు తొలగిపోయే సూచలు కనవడుతున్నట్టుగా

తోచింది నాకు.

అలాగే జరిగింది కూడా. రెండు రోజులాగి తల్లి దగ్గర కెళ్ళిన కుర్రాడు మర్నాడు నాన్నమ్మతో బెంగుళూరొస్తానని పేచీ పెట్టాడు. ముసల్ది పెరుగుతట్ట నెత్తిన పెట్టుకుని కుర్రాణ్ణి చంకలో వేసుకుని మూడు మైళ్ళు రావడం సాధ్యమా? మంగమ్మకి ఏం చేయ్యాలో తోచలేదు. కొడుకు-కోడలు వచ్చి “ఏదో మా వల్ల తప్పయిందనుకో, నువ్వు కోపం చేసుకుంటే ఎట్లాగమ్మా?” అన్నారు. ఊళ్ళో వాళ్ళు నలుగురూ వచ్చి నాలుగు ఓదార్పు మాటలు చెప్పారు. తన బింకం సడలకుండా మంగమ్మ ఇష్టంగానే కోడలితో కలిసిపోయింది. కాని ఈ మనవడు నాన్నమ్మతో వుండాలని పట్టుబట్టాడు. దాని వల్ల కొత్త ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. మొదట్నుంచి పాలు-పెరుగు వ్యాపారం మంగమ్మ చేతిలోనే వుంది. కోడలు వచ్చాక కూడా మంగమ్మ ఆ పని తన చేతిలోనే పెట్టుకుంది. ఇంటి కోడలు అన్నాక వంట - వార్పు చెయ్యొద్దా? మరో కారణం ఏమిటంటే, పెరుగు అదీ అమ్ముకుంటే చేతిలో కాసిన్ని పైసలు అడతాయి. కాని ఎప్పుడైతే మనవడు నాన్నమ్మతోనే వుంటానని పట్టుబట్టాడో, “ఏటి ఎండలో పొడం, రాడం మాటలా! పెద్ద తనం వచ్చాక ఎన్నాళ్ళి చాకిరీ. ఇంత ముద్ద (సంగటి) కెలికి చారుపెట్టి ఇంట్లో వుండు. నేనెళ్ళి పెరుగమ్ముతాను” అంది. మంగమ్మ ఒప్పుకుంది. “ఎప్పుడైనా ఓ నాడు నే నెడతాను. రోజూ నువ్వే ఎళ్ళిరా” అంది. ఓ రోజు అత్త కోడళ్ళిద్దరూ వచ్చారు. ఒకరి చంకలో పిల్లాడు, మరొకరి నెత్తిమీద పెరుగు తట్ట. “ఇదిగో నమ్మయ్యా నా కోడలు. పాపం ముసల్ది, తనే వుడకేసుకుని అవస్థ పడుతుందని, మళ్ళి నన్నింట్లో చేర్చుకుంది. ఉట్టినే ఎండలో పడి తిరగద్దని అంది. సరే నన్నాను. ఇక నుంచదే తెస్తుంది పెరుగు. పోయించు కోండమ్మయ్యా” అని చెప్పి కోడలికి మా ఇల్లు అప్పజెప్పింది. నేను అత్తనీ కోడల్ని పలుకరించి సరిగ్గా చూసుకోండని మంచి మాటలు చెప్పి, అకు-వక్క ఇచ్చి పంపించాను. ఈ మధ్య ఆ కోడలే పెరుగుపోస్తోంది.

అత్త వేపు నుంచిన్ని మాటలు జరిగాయి కదా, ఇక కోడలేమంటుందో ఎందామనిపించి ఓ రోజు, “ఏమే నంజమ్మా! నువ్వన్నీ తెలిసినదానిలా కనిపిస్తున్నావు కదా, అత్తని ఇంటినుంచి వెళ్ళగొట్టచ్చా? అని అడిగాను. దానికి నంజమ్మ అంది కదా, “అత్త నెల్లగొట్టడానికి నేనేటి రాచ్చసినా అమ్మగారూ, అత్త అన్న మనిషి అన్నింటికీ నేనే పెద్దనంటూ తయారైతే, ఇక అదు మొగుడేటి, నేను పెళ్ళానేటి, మేం సంసారం చేసేదేటి? ఏదో అత్త, తను కన్నది, పెంచింది. నా మొగుణ్ణి కావాలంటే తనకి సొంతం అని అట్టే పెట్టుకోనీ. కాని నాకొడుకుని నేను కొట్టకూడదని రూలు పెడితే ఇదెక్కడి కోడంటికం అమ్మగారు?” అంది.

కోడితేనే కొడుకు నీ సొంతమని లెక్కా? అని అడిగాను. “కోడతానే, అడించుకుంటానే, కొట్టినందుకు ఎందుక్కొట్టావని అడిగినవాళ్ళు, అడించు కున్నప్పుడు ఎందుకాడిస్తున్నావనీ అడగచ్చు. వీటన్నిటికీ ఎవరు జవాబు చెప్పగలరమ్మయ్యా. నా కోడకంటే, నా కొడుకే. నా మొగుడంటే నా మొగుడే. కోడలంటూ వచ్చాక, అత్త ఒక మాటంటే అనచ్చు, ఒక దెబ్బ కొట్టిస్తే కొట్టించచ్చు. ఇది లేకుండా ఎవరి సంసారం మాత్రముంటుంది?” నాకు మంగమ్మ చెప్పినపుడు తను చెప్పింది ‘సరి’ అనిపించినట్టుగానే, కోడలు చెబుతుంటే కోడలిదీ సరిగ్గా వున్నట్టుగానే అనిపించింది. “అయితే ఇప్పుడు నీకు ఇంట్లో కొంత స్వతంత్రం వచ్చినట్టేనా?” అనడిగాను “ఇప్పుడు మొదటికన్నా నయం తల్లి. ఎట్లాగో సర్దుకుపోవాలి. లేకపోతే గొడవ పడితే మాకే నష్టం. మా అత్త డబ్బు మీద కన్నేసి వున్నా రెంత్మంది. కాజేసినా చెయ్యొచ్చు. రంగప్ప అని ఒకడున్నాడు. ఆడు మా అత్త వేరు కాపురం పెట్టినపుడు అప్పడిగాడట. ఈమె ఇస్తానందట. అదెచ్చి ఆ మాట చెప్పాడు. అప్పుడు నేను మా కుర్రాణ్ణి పిలిచి, “ఒరే నాన్నమ్మ దగ్గరకెళ్ళి అడుగు, మరాయి పెడుతుంది, తాయిలం పెడుతుంది. మళ్ళీ పిల్చేదాకా రామాకు.” అని కట్టడి చేశా. గొడవలెల్లాగైనా సర్దుకుంటే చాలని అట్లా చేశానమ్మా అంది. “అయితే పిల్లాడు మంగమ్మ దగ్గరకి వాడంత వాడు వెళ్ళలేదా?” అడిగాను. వెళ్ళాడమ్మగారు. వెళ్ళనీ అని నేనే వూరుకున్నాను. “కాని అమ్మగారూ, ఇయ్యన్నీ పైకి చెప్పుకోగలమా? మగవాళ్ళ కివన్నీ ఏం తెలుస్తాయి?”

మంగమ్మ కంటే నంజమ్మ తెలివితేటల్లో తక్కువదేం కాదు. ఆ ఇంట్లో ఇప్పుడు అత్తకి, కోడలికి స్వాతంత్ర్యపు పోటీ జరుగుతోంది. దాని అసలు స్వరూపం: ఆ తల్లి కొడుకు, ఈ పెళ్ళానికి మొగుడు. అతడిని తన పట్టునుంచి వదులుకో కూడదని తల్లి మనేవాంఛ, అతడిని గుప్పిట బంధించాలని ఈ కోడలి పట్టుదల. ఇదీ ప్రతిచోట జరిగే భాగోతమే. ఇందులో గెలుపు - ఓటమి, ఈ విధంగా వుంటాయని చెప్పడానికి లేదు. నిటిలో మొసలిలా కాలు పట్టుకుని లోపలి కిడ్చే కోడలు. ఒడ్డున నుంచుని మొసలి బారినుంచి రక్షించడానికై పైకి లాగే తల్లి - మధ్యన ఇరుకునపడ్డ బిడ్డ. పల్లెలో అయితే పెరుగు మంగమ్మ ఇంట్లో, పట్నంలో అయితే పెరుగుకొనే తంగమ్మ ఇంట్లో ఈ నాటకం జరుగుతూనే వుంటుంది. అఖిరి అంకం ఊహించలేని నాటకం.

3.గురువుల మహిమ

ఎ.ఆర్.క్రిష్ణశాస్త్రి

“స్వకర్మ సూత్ర గ్రథితో వా లోకః”

- అధ్యాత్మ రామాయణం

.(ఒక సంసారంలో అందరూ అడవిల్లలే పుట్టారు. తల్లికి ఒక మగనలుసు కావాలన్న ఆశ వుండేది. కాని ఆ కోరిక నెరవేరక పోవడంతో అఖిరి కూతుర్ని, అల్లుడిని ఇంట్లో వుంచుకుని అల్లుడినే కొడుకులా చూసుకో సాగారు. ఆ సమయంలో ఒక గురువుగారు కోరినదల్లా ప్రసాదిస్తారని విని, ఆ తల్లి ఆయన సేవ చేసి తనకి పుత్ర సంతానం కావాలని పట్టు పట్టింది. ఆయన ఎంత వారింపినా వినలేదు. ఒక దాని బదులు ఒకటి జరిగింది. తన కడుపున కొడుకు పుట్టడానికి బదులు, కూతురు ఒక మగపిల్లాడిని కని చనిపోయింది. ఆ బిడ్డని పెంచాల్సిన భారం ఆమె నెత్తిన పడింది. ఇదీ కథ.

తల్లి బాధ, గురువుల ఓదార్పు, వీటి మధ్య నలుగుతూ కథ కనిపించడం కష్టమవుతుందని దాని సంగ్రహం మాత్రం ఇవ్వబడిందిక్కడ.)

1

“ఎందుకు తల్లి ఇలా పూరొదిలి పెట్టి సంసారం వదిలి పెట్టి, ఉపవాసం, వనవాసం చేస్తూ అవస్థ పడుతున్నారు ?”

“నా కెక్కడిది సంసారం? చేసుకునే వాళ్ళు చేసుకుపోతున్నారు”.

అదేమిటి తల్లి అలాగంటున్నారు? నిండు సంసారం, భర్త, పిల్లలు, మనుమలు కావల్సినంత మంది వున్నారే!”

“ఎందరుంటేనేం? ‘నాది’ అన్న పదార్థం లేకపోయాక”.

“వాళ్ళంతా మీ వాళ్ళు కారా?”

“దానికేం, ప్రపంచమంతా నాదే!”

“అహా , నిజంగా దొడ్డమాటది. సత్యమైనమాట.”

“సత్యంగా కనిపిస్తేనే కదా సత్యం!”

“కాదూ మరి!”

“చూసిన వాళ్ళంతా ఇక్కడంతా సత్యం నిండి వుందని అన్నారు. దాని కోసరం వచ్చాను. నాకూ అది దర్శనమిస్తేనేగా సత్యం!”

“ దానికి అడ్డమీ లేదు. కాని, ఎన్ని రోజులు ఇలా ఇల్లు- వాకిలి ఎడిచిపెట్టి వుంటారు?”

“నా పని అయ్యేదాకా.”

“అయ్యే పని ఎక్కడున్నా అవుతుంది.”

“అయితే దేవుడు, గురువులు, యాత్ర, తీర్థం, సేవ, పూజ అని ఎందుకు ర్పాటు చేశారు?”

“అవన్నీ వెట్టి భ్రాతులమ్మా”

“మరి ఎంతమంది నేను ఇక్కడకి వచ్చాక వచ్చి, తమ కోరికలు 3రవేరాయని తిరిగి వెళ్ళారుగా మరి?”

“అది వాళ్ళ వాళ్ళ పూళ్ళల్లో వున్నా జరిగేదే. చెట్టు మీదే పండు కాబోయిన నాన్ని ఇక్కడకి తెచ్చుకుని ముగేసుకుని (కావేసుకుని) తీసికెళ్ళారంతే”

“నేను పూళ్ళ వుండి చెయ్యగలిగిన దంతా చేశాను. వ్రతాలు, నేములు, పూజలు, అన్నీ చేశాను. ఏదీ నాకు ఫలించలేదు. అందుకే ఈ సారి నా కోరిక ఫలించే దాకా ఎన్ని రోజులయినా ఇక్కడే వుండి పోవాలని మనసు గట్టి పరచుకుని వచ్చాను.”

“మహారాజులా వుండొచ్చు. దానికేమీ అడ్డు లేదు. నా కేమీ బరువు కాదు. దేవుడి సేవ చెయ్యడం మంచిదే. కాని మనసు నిండా ఆశ నింపుకుని చేసే సేవ ఫలించదు.”

“ఇది మరి బాగుంది. సేవ చెయ్యడమే ఆశలు తీర్చుకుందుకు కదా? ఆశలే లేకపోతే ఈ కష్టమెందుకు?”

“మీరు చెప్పేది నిజమే. అందరూ కష్టపడేది ఆశ పెట్టుకునే. ఆ కష్టానికి ప్రతిఫలమూ వుంటుంది. కాని తమ ఆశే నెరవేరుతుందన్న భరోసా ఇవ్వడం కష్టం.”

“ఈ మాట వినడానికేనా నే నిక్కడ కొచ్చింది? ఇన్ని రోజులు సేవ చేసింది ఇందుకేనా? ఇదే నా సత్యం?”

“సత్యం ఒక్కటే తల్లీ. అదెప్పుడూ ఒక్కటే. కాని అక్కర్లేని వారికి అది హితవుగా వుండదు. మిథ్య నానారూపాల్లో వుంటుంది. హితవుగానూ వుంటుంది.”

“సత్యం - మిథ్య , హితవు - అహితవు ఈ వేదాంత బోధ వినడానిక్కాదు. నే నిక్కడి కొచ్చింది. అదంతా నా కనవసరం....”

“ఒద్దంటే ఎలా తల్లీ! అఖిరికి అందరికీ దొరికేది అదే. మనం వద్దన్నా వొదలదు.”

“ప్రస్తుతం నాకు మరేదీ వద్దు. నేనిక దేనినీ కోరను.”

“అయితే మీరు కోరే దేమిటి?”

“నేను అప్పుడే చెప్పాను కదా! మళ్ళీ చెప్పాలా? ఇక్కడికి వచ్చి ఎవరూ దేనినీ అడగక్కర్లేదు. గురువుల దృష్టిపడితే చాలు కోరికలు నెరవేరుతాయి అన్నారు. ఆయన ఎవరితోనూ మాటలే అడరని ఎన్నాను.”

“అది నిజమే తల్లీ. నేనింతవరకూ ఎవరినీ ఇంతగా మాట్లాడించింది లేదు. అందరూ వాళ్ళ వాళ్ళ పని చూసుకుని ప్రసాదం తీసుకుని వెళ్ళేవారు. నేను ఎవరికేం చేశాను? ఏం చెయ్యగలను?”

“అయితే నా కోరిక తీరదని చెప్పడానికి నాతో ఇంతగా మాట్లాడుతున్నారా?”

“నేనేం చెయ్యను తల్లీ. పని జరిగేది, జరగనిది నా చేతుల్లో వుందా?”

“మరెవరి చేతుల్లో?”

“భగవంతుడి చేతుల్లో.”

“అతని చేతి నుండే చేయించి పెట్టండి.”

“అతడు నా అధీనంలో వున్నాడా?”

“మరి గురువులు, గురువులు అనడం దేనికి?”

“అది వారి వారి విశ్వాసం అంతే.”

“మరి నాసేవకు ఫలం లేదా?”

“శ్రమకు ఫలమెందుకు లేదు? వుంది. కాని, అశ పెట్టుకుని సేవ చేస్తే ఇంకా కర్మ చుట్టుకుంటుంది అంతే.”

“చుట్టుకుంటే చుట్టుకోనియ్యండి.”

“దాని వల్ల దేవుడు కూడా చిక్కుల్లో పడతాడు.”

“కానివ్వండి. సేవ చేయించుకునేది వూరికేనా?”

“అలా బేరాలకి దిగితే ఆయన కోమటవుతాడు.”

“అవనివ్వండి”

“మీ సేవ చాలదు. ఇంకా గట్టి వస్తువేదైనా ఇమ్మంటే.”

“ఇచ్చెయ్యడమే”

“ఏమివ్వగలరు?”

“ఏదైనా సరే.”

“ఏదైనా ఇస్తే కుదురుతుందా? మీరు పుత్రఫలం అడిగారు. మీకు ప్రాప్తమున్నంత దేవుడివ్వనే ఇచ్చాడు. ఇప్పుడొక కొడుకు కలిగితే వాడిని దేవుడి కొదిలేస్తారా?”

“దేవుడికి వదలడానికా కోరుకుంటున్నది?”

“మరేం చెయ్యమంటారమ్మా. దేవుడు మీకివ్వవల్సిన భత్యాన్ని కొలిచేశాడు.”

“వున్నదాల్లోనే ఏదైనా ఇస్తే కుదరదా ?”

“వున్న పిల్లల్లో ఎవరిస్తారు. వాళ్ళు ఇప్పుడు మీ సొత్తు కాదే. వాళ్ళనంతా దానం చేసేశారు కదా!”

“దానం చేస్తేనేం. మా వస్తువు కాకపోతుందా?”

“అవును, కాదు”

“అయితే నా కోరిక తీరదని చెప్పండి. ఇక్కడే ప్రాణత్యాగం చెయ్యడమే తరువాయి. ఇక ఊరికి వెళ్ళి నేను చెయ్యాల్సిన పని కూడా లేదు.”

“బాగా ఆలోచించి చెప్పండి. తొందరపాటు తగదు. తరువాత మీరు, నేను ఇద్దరం పశ్చాత్తాప పడాల్సింటుంది.”

“ఈ ఆడపిల్లల్లో ఒకరు లేకపోయినా బాధుండేది కాదు... ఒక్క మగపిల్లాడు....”

“రామ! రామ! ఎందుకలా అంటారమ్మా, ఆడపిల్లలు పిల్లలు కారా?”

“వాళ్ళేం పిల్లలు! చేయించుకునే దాకా చేయించుకుంటారు. తరువాత వెళ్ళిపోతారు. మా కష్ట-సుఖాలని అదుకునేదెవరు? మొదట మా ఇంట్లో వున్నప్పుడు చిన్న పిల్లలు. పెళ్ళయి అత్తవారింటికి వెళ్ళేసరికి పెద్దవాళ్ళవుతారు. ఎవరి సంసారం వాళ్ళది. కోడళ్ళా మనింట్లో పడుండడానికి?”

“మగపిల్లలున్న వాళ్ళందరికీ కోడళ్ళు వస్తారా? వచ్చినవాళ్ళంతా కలిసి వుంటారా? వున్నా సుఖంగా వుంటారా? అదంతా రుణానుబంధం. అమ్మా ఎవరి కెవరు?”

“వుంటారని గాని, వుండరని గాని కోరుకుంటామా?”

“అదంతా మన ఇష్టమేనా తల్లీ!”

“దేవుని ఇష్టమే కానియ్యండి. అందుకే అతన్ని అడుగుతున్నది. ఇప్పించమని మిమ్మల్నా దుగుతున్నది. లేకపోతే ఇక్కడి కెందుకు రావడం?”

“దేవుడైనా కొత్తగా ఎక్కడుంచి తెచ్చి ఇస్తాడమ్మా? వున్న దాంట్లోనే ‘తిరకాసు’ చేస్తాడు. ఇప్పుడున్నది అక్కర్లేదంటే తలది తీసి కాలికి వేస్తాడు. కాలిది తీసి తలకి వేస్తాడు. అప్పుడు అవలక్షణం అవుతుంది. అస్తవ్యస్తమవుతుంది. మనమూ దాన్ని అక్షేపిస్తాం.”

“నాకి వేదాంతం వెద్దు. నా కోరిక నాది, ఏమైనా సరే.”

“భగవంతుడా నీ సంకల్పం ఇలా వుందా? ఈ పాపానికి నన్ను గురి చేస్తున్నావా? నీ చిత్తం కానీయ్. అమ్మా, ఈ భరిణలోని కుంకుమ పెట్టుకోండి. వచ్చే సంవత్సరం బిడ్డ నెత్తుకుని దైవదర్శనానికి రండి.”

2

“ఏమిటి తల్లీ, కొడుకు నెత్తుకుని వచ్చారా? రండి.”

“అయ్యో! ఆ పుణ్యం నా కెక్కడిది?”

“మరి ఈ బిడ్డ ఎవరు?”

“ఈ బిడ్డా? తల్లీ లేని అనాథ.”

“ఏం మీరున్నారుగా?”

“ఈ బిడ్డ నా బిడ్డ కాదు తండ్రీ. నాకూతురిది. అది నన్నూ ఈ బిడ్డనీ అనాథల్ని చేసిపోయింది”

“ఉహూ, అలా కాదు. బిడ్డ అనాథ కాలేదు. మీరూ కాలేదు. దానికి మీరు, మీకు అదీ (బిడ్డా) దిక్కయ్యారు.”

“ఇదా నేనడిగింది?”

“మరి దేనిని ? కొడుకుని అడిగారు. దేవుడు కొడుకునిచ్చాడు.”

“కూతుర్ని పోగొట్టుకుని దిక్కులేని బిడ్డని పెంచుకోమనా?”

“అదీ మీరే అడిగారు కదమ్మా, అడపిల్లల్లో ఒకరు లేకపోయినా ఫరవాలేదు, ఒక మగ నలుసుండ కూడదా అని అడగలేదా?”

“ఎమో అలా అనుకున్నాను గాని, అంత మాత్రాన అది చనిపోవాలని నేను కోరుకున్నానా?”

“మీరు అడిగింది దేవుడిచ్చాడు.”

“తల్లీని పోగొట్టుకున్న ఏదో ఒక బిడ్డ నాదవుతుందా? ఈ వయసులో ఈ బిడ్డని కట్టుకుని వేగనా?”

“మరి దేవుడు మాత్రం ఏం చేస్తాడమ్మా? పూలు లేని చెట్టుకి పళ్ళెలా కాస్తాయి. కన్నబిడ్డ కాకపోతే, పెంచుకున్న బిడ్డ. మనవడు ఇంట్లోని బిడ్డే కదా! మనవల్ని దత్తత తీసుకునే వాళ్ళు కూడా వుంటారు కదా!”

“చాలాలు ధర్మ శాస్త్రాలు, ఈ బిడ్డని చూడలేను. వీడి నెవరేనా పెంచుకోసింది. మీ మఠంలోనే వుంచుకోండి. నా కూతుర్ని కూతురిగా పెంచానా? కూతురొకటి, కొడుకొకటి కాదన్నట్టుగా పెంచాను, కదా?”

“ అవునమ్మా దానికి ఎవరేం చేస్తారు తల్లీని పోగొట్టుకున్న బిడ్డని అవ్వ కాక మరెవరు ప్రేమగా పెంచుతారు? ఇంకెవరికి కావాలి? ఆ బిడ్డని పెట్టుకుని నేనేం చెయ్యగలను. పరదేశిని. ”

“ఉహూ, నా కొద్దు. నా కూతురు నాక్కావాలి”

“ఇదేం పిచ్చి మీకు? ఇప్పుడు ఆ అమ్మాయి వస్తే భూతంలా రాగలదు. ప్రేతంలా రాగలదు. మునుపటిలా రాగలదా? వస్తే మీరే బెదిరిపోతారు. ‘ఈ

దేయాన్ని తరిమేయండి' అని పరిగెట్టుకుని వస్తారు. ఒద్దు తల్లి వెద్దు. ఈ దుఃఖంలో మీకలా అనిపించవచ్చు. తరువాత అంతా సర్దుకుంటుంది. మనం దేనికి ఆశ పడకూడదు. దేవుణ్ణి 'ఇదియ్యి, అదియ్యి' అని అడగ కూడదు. ఆయన ఇచ్చిన దానిని మహాప్రసాదం అనుకుని సంతోషంగా స్వీకరించాలి - అని నేను క్రితం సంవత్సరమే చెప్పలేదా? ఒకసారి ఆశపడి అడిగితే ఇలా అయింది. మరోసారి మళ్ళీ ఆశపడకండి. భగవంతుడి దృష్టిలో. సంకల్పంలో ఏది ఎలా జరగాలని వుందో అలాగే జరగనియింది. ఇలా వుండటం బాగోలేదు, మార్పు కావాలని మనం అడిగితే ఆయన మాత్రం ఏం చేస్తాడు? యంత్రంలో ఒక చోట వున్న భాగాన్ని తీసి, మరొక చోట వెయ్యగలమా?"

"ఇలాంటి కొడుకే ప్రాప్తము అనుకుంటే అదేదో మొదటే జరిగేది కదా?"

"అలాంటి కొడుకూ వున్నాడు కదా!"

"లేడే? అందుకే కదా ఇక్కడికొచ్చి దేహాన్ని దండించుకున్నది."

"ఇంట్లో ఎదిగిన కొడుకుండేవాడు కదా?"

"ఎక్కడ ? ఎవరు?"

"మీ అల్లుడు."

"ఇది మరి బాగుంది. అల్లుడు కొడుకు కాదు, కోడలు కూతురు కాదని ఎనలేదా?"

"అతడే కావాలని కోరి తెచ్చుకున్నారు కదా. ఇంట్లో వుండే అల్లుడే కావాలని తల్లి- తండ్రులు లేని కుర్రాణ్ణి చూసి, కూతుర్ని ఇవ్వలేదా? " కొడుకు కన్నా బాగా చూసుకున్నారు. అతడూ మంచి కుర్రాడని పించుకుని విశ్వాసంగా వున్నాడు. అంతకంటే ఇంకేం కావాలి? ఎంతో మంది తెలియని వాళ్ళు అతనే మీ కొడుకని, కూతుర్నే కోడలనీ అనుకున్నారు."

"అయితే ఆ కొడు కొద్దు, ఈ కొడుకు రానీ అని అడిగానా నేను?"

"అలాగే అయింది మరి "

"ఎలాగ ? "

"అల్లుడు పోవల్సింది. అతడికి బదులుగా కూతురు పోయింది."

" అల్లుడే ఎందుకు పోవల్సింది ?"

"అతడి కర్మ."

"అతడేం కర్మ చేశాడు?"

"ఇదివరకేం చేశాడో తెల్లదు గాని, ఇప్పుడు మీ కళ్ళెదుట చేస్తూ వున్నాడు కదా? నవ్వుతూ నవ్వుతూ చేసినదానికి ఏడుస్తూ ఏడుస్తూ అనుభవించాలి."

" అలాంటి పాపపు పని అతనేమీ చెయ్యలేదు గురువుగారు. అతనేం

పోలీసు కాదు, జడ్జి కాదు. దొంగ కాదు, దోపిడిదారు కాదు. ఒకరిని కొట్ట లేదు. హింసించ లేదు. మరొకరితో గట్టిగా మాట్లాడికూడా ఎరుగదు...”

“నిజమే, అందుకే చెప్పాను, అతను మంచి కుర్రాడని. అందరూ అనడం కూడా అందుకే! అయ్యో! పిల్లాడు ఏడుస్తున్నాడు. ఎత్తుకోండి, సముదాయించండి.”

‘తల్లి లేని అనాథని నేనేం సముదాయించగలను ? పిల్లల్ని ఎత్తుకునే అలవాటు కూడా తప్పి పోయింది.’

“ఎత్తుకోండి. అదే అలవాటువుతుంది. ఇప్పుడు మీరెత్తు కోగానే పిల్లాడు పూరుకుంటాడు చూడండి. మీరే తల్లి అనుకుంటాడు. ఆ బుద్ధి తెలుస్తుంది పిల్లాడికి. మీ పిల్లాడన్న భావం మీరు కూడా తెచ్చుకోవాలి. అలా అయితే దేవుడి సంకల్పం కూడా నెరవేరుతుంది.”

“ కాస్త పాలుంటే తెప్పించండి పట్టి చూస్తాను.”

“ బికారి దగ్గర పాలెక్కడివమ్మా. ఇదిగో ఈ తీర్థం తీసుకోండి. ఊ , లేవండి. లేచి వచ్చి తీర్థం తీసుకుని మీరు తాగండి, పిల్లాడికి తాగించండి. అవే పాలవుతాయి. ఇప్పుడు పిల్లాడిని సముదాయించండి. మీ కూతురికి అల్లుడికీ మీరెలాగో ఈ పిల్లాడికి మీరు, అంతకన్న ఎక్కువగా తల్లి ....! ముందు మీరు సమాధాన పడాలి. పిల్లాడిని జేకోట్టండి. చూశారా ఇప్పుడు పూరుకున్నాడు ఇక నిద్రపోతాడు. మీరు సమాధాన పడగలిగితే వాడు హాయిగా వుంటాడు. నేను సమాధానపడితే మీరూ సమాధాన పడతారు. ఊ , ఇప్పుడడగండి. ఏదో అడుగుతున్నారుగా ....”

“ఎం చెబుతున్నాను ?”

“ పిల్లాడు ఏడవడం మొదలుపెట్టినప్పుడు ఏదేదో చెప్పుకుని ఏడిచారు కదా ఇక్కడికొచ్చి నన్ను ఏమి అడగదల్చుకున్నారు?”

“నా కూతురెందుకు చనిపోయింది అని అడగదల్చుకున్నాను?”

“ఎందుకని చెప్పను? ఎన్నో దారాలు కలిసి చిక్కుముడి ఏర్పడింది. దాన్ని ఎప్పటికీ ఓ దారం తెగిపోయింది.”

“దారం కాదు, తాడు అనండి”

“దాన్నే కర్మ సూత్రం అంటారు.”

“ అంటే....”

“ దాన్ని కూడా నా నేటితోనే చెప్పించాలా ? ‘చేసిన వాళ్ళ పాపం, చెప్పుకున్న వాళ్ళకి’ అన్నట్టు, అదంతా ఎందుకు ? ముఖ్యంగా భగవంతుడి సంకల్పం అనుకోండి.”

“మంచి భగవత్సంకల్పం వచ్చి పడిందే, అన్నింటికీ భగవత్సంకల్పం! భగవత్సంకల్పం! ఈ పాదు భగవంతుడు, ఎక్కడ ముక్కు మూసు కూర్చున్నాడో గాని”

“అవును తల్లీ, భగవత్సంకల్పం లేకుండా ఒక్క గడ్డిపోచ కూడా కదలదు.”

“నాకీ మాటలు అర్థం కావు. నాకు తెలిసే లాంటి మాటలేవైనా వుంటే చెప్పండి.”

“అలాగే, మీ కూతురు భర్త కోసం ప్రాణం ఇచ్చింది.”

“అయ్యో! ఇందుకేనా వాడికి పిల్లనిచ్చి ఇంట్లో పెట్టుకున్నది?”

“మరొకరికి, అందునా భర్తకి, తన ప్రాణం కన్న మరే మివ్వగలదు? తను బ్రతికినంత కాలం ప్రేమ నిచ్చింది. అఖరికి ప్రాణాన్నిచ్చింది. అలా కాకుండా అది తిరుగమరుగయ్యుంటే ఆమె ఇంట్లో ఏడుస్తూ కూర్చునేది, ఆమెను చూసి మీరు బెంగటిల్లి జబ్బు పడేవారు. ఇరుగు- పొరుగు, అయినవాళ్ళు - కానివాళ్ళు, ఆమెను శపిస్తూ, నష్ట జాతకురాలు, అపశకునం అని పొడుస్తుంటే దాన్ని చూసి మీరు భరించగలిగేవారా?”

“ఏమో ఏం చేసేదాన్నే!”

“రామ రామ, ఆ దుఃఖం ఎవరికీ వద్దు. మన సంఘంలో తలచెడిన ఆడపిల్ల పడే పాట్లు ఎవరికీ వద్దు. ఇప్పటికన్న అప్పుడు మరింత బాధపడేవారు. మీతో బాటు ఆ పిల్లా మీకన్నా ఎక్కువ బాధ పడేది. పుట్టిన తరువాత ఎవరికేనా చావు తప్పదు. కాస్త వెనుకా - ముందూ. ఆమె పసుపు - కుంకుమలతో వున్నంతకాలం అందరితో మంచి అనిపించుకుని పోయింది. ఆ పుణ్యం అందరికీ ఎక్కడుంచి వస్తుంది ?”

“ఇంత చిన్న వయసులోనే పోవాలా? సంసారంలో మంచి, చెడు ఏం చూసిందని?”

“ఇంకా బ్రతికి వుంటే తనేం కష్టాలు పడాల్సివచ్చేదో, మీరేమేమి కష్టాలు చూడాల్సి వచ్చేదో ఎవరికి తెలుసు?”

“బ్రతకడం కష్టపడ్డానికా ?”

“మరి దేనికమ్మా, సంసారంలో కష్టాలు కాక ఏముంది?”

“ఎంతో మంది సుఖంగా వుండటం లేదూ?”

“వున్నారు. ఎవరెవరి సుఖాల్ని దోచుకుని అనుభవిస్తారో మీకు తెలుసా? అదీకాక , ఏ పుట్టలో ఏ పాముందో ?”

“తను భర్తకోసం ఎందుకు ప్రాణాలివ్వాలి వచ్చింది? అతను చేసిన పాపమేమిటి? అతడెవరి సుఖాన్ని దోచుకున్నాడు? ఎవరికి అన్యాయం చేశాడు.

అతని కున్నదే మేష్టారి వుద్యోగం. అందులో వంచన, మోసం, అబద్ధం, అన్యాయం, లంచం, ఇలాంటివేమీ లేవే! పిండి కొద్దీ రొట్టె అన్నట్టు గవర్నమెంటు వారు ఇచ్చిన జీతం ఎంతో అంతే కదా. అందులో ఇక అతను చేసిన కర్మముంది?”

“మీరు చెప్పేది నిజమే తల్లీ. కాని వాళ్ళు చెప్పే పాఠాలేమిటో తెలుసా? పాఠాలు చెప్పేటప్పుడు చేసే పనులు ఏమిటో తెలుసా?”

“నాకేం తెలుసు? ఏదో కలకత్తా వెళ్ళి రెండేళ్ళు చదువుకుని వచ్చాడు. ఇక్కడ పనిలో చేరాడు.”

“మీకు తెలిసిదంతే అక్కడ చదువుకున్నప్పుడు, ఇక్కడ ఉద్యోగం చేస్తున్నప్పుడు ఆయనెన్నో జీవుల్ని చంపి, కోసి, హింసించాడు.”

“రామ , రామ”

“అడగండి కావాలంటే. దాన ఫలమంతా ఎక్కడికి పోతుంది ?”

“అయితే అలాంటి పాఠాలు చెప్పేవాళ్ళింకెవరూ లేరా ? వాళ్ళందరికీ ఇలా అవుతుందా ? కసాయి వాళ్ళు రోజూ అవుల్ని చంపుతారే, దాన్ని తినేవాళ్ళు రోజూ తింటారే, వాళ్ళందరికీ ఇలా అవుతుందా ?”

“దాన్ని అరిగించు కోగలిగే వాళ్ళు అరిగించుకుంటారు. అలా అందరూ జీర్ణించుకోలేరు. అదీ కాక ఎవరెవరు ఏయే పాపఫలితాన్ని ఎప్పుడెప్పుడు ఏయే తీరుల్లో అనుభవించాల్సి వస్తుందో మీకు నాకు కనిపిస్తుందా తల్లీ ?”

“అతను చేసుకున్న ఖర్చుకి నాకూతురెందుకు చావాలి ?”

“ఎన్నో రోజులు సాయంత్రాలు అతడు ఇంటికొచ్చి తలనెప్పిగా వుందని పడుకునేవాడు. ఏదో అలసట, ఆయాసం అంటూ నీరసపడేవాడు. సరిగ్గా అన్నం తినేవాడు కాదు. నిద్రపోయేవాడు కాదు. డాక్టర్ని అడిగితే “ఏమి లేదు, ఆయనకేం బాగానే వున్నారు అనేవారు కదూ! మీ అమ్మాయి మాత్రం భర్త బాధ చూడలేక “అయ్యో ఈ రోగం నాకైనా రాకూడదా, ఆయనకి ఆరోగ్యం చేకూర కూడదా!” అనుకుంది. ఆ పిల్ల పతివ్రత, సచ్చరితురాలు, దేవుడు ఆమె ప్రార్థన విన్నాడు, అలాగే చేశాడు.”

“ఇలా అని తెలిస్తే వాడిని కలకత్తా కి పంపేవాళ్ళం కాదు, వాడి కోసం వేల కొద్దీ రూపాయలు ఖర్చు పెట్టే వాళ్ళమూ కాదు. ఈ ఉద్యోగం కాకపోతే మరో ఉద్యోగం చేసుకునేవాడు.”

“ముందు జరిగేది ఎవరు చూడగలరమ్మా ? కళ్ళకి కనిపించినా, నేటి మాటతో చెప్పగలగాలి కదా!”

“మాట నేటికి రాక చేతి కొస్తుందా ?”

“నిజమే మాట రావడం నేటికే, చేతిక్కాదు. కాని నేరు మాట్లాడగలదా తల్లీ, అడించేవాడు అడిస్తే కదా, అది అడగలేది ? అది వెట్టి బాకా, ఊదేవాడు వూదితేగాని శబ్దం రాదు.”

“ఈ చమత్కారపు మాటలకేం!”

“చమత్కారం కదమ్మా, యాధార్థం. భగవత్సంకల్పాన్ని ఎవరు మీర గలరు? అదీగాక చెబితే మాత్రం మన చెవుల్లో పడుతుందా మనం ఎంటామా? దేవుడికి ఎన్నో నేళ్ళు ఏ నేటితో ఏమి మాట్లాడతాడో, ఎనడానికి మనకి చెవులుండెద్దూ. తెలుసుకోడానికి జ్ఞానం వుండెద్దూ? మీరొక్కసారి మీ వూర్నుంచి వస్తున్నప్పుడు చెన్నపట్నంలో ఒకరు రైలెక్కి, మాటలమధ్య “ఇప్పుడు కలకత్తా వెళ్ళడం ఎందుకు? ఇచ్చే దేవుడెక్కడున్నా ఇస్తాడు” అని అనలేదా? మీరు ఎన్నారా అప్పుడు? ఇవన్నీ బ్రాహ్మణులకు పనికొచ్చేవి కాదని చెప్పలేదా మీ పురోహితుడు? వాళ్ళ మాటలెందుకు లక్ష్మపెట్టలేదు? బండి తోలేవాడు పే హే అని అరుస్తూ పోతాడు. ఆ అరుపులు ఎనిపించుకోకపోతే బండి క్రింద పడతాం.... అటు చూడండి, పిల్లా దేడుస్తున్నాడు. ఎత్తుకోండి పాపం.... నేల మీద పడుకో బెట్టేశారే.... ”

“ఏడవసిండి, ఎవరికేం ?”

“ఇందుకేగా మీరు పిల్లాడిని ఎరికోరి తెచ్చుకున్నది?”

“పిల్లాడిని నేను కోరుకున్నానా? కోరి తెచ్చుకున్నానా ?”

“ఇంకెవరు అడిగారు ? మరెవరు పొందారు? దేవుడు ఇచ్చినదాన్ని బాగా చూసుకోవాలమ్మా, లేకపోతే అది దక్కదు.”

“అయితే నా కూతుర్ని నేను బాగా చూసుకోలేదా? అదెందుకు దక్కలేదు?”

“చూసుకున్నారు, కాదనలేదు. కాని ఎంత ఆదరం చూపగలరో అంతా చూపించలేదు. ఎంత అభిమానం చూపించవచ్చో అంతా చూపించలేదు. ఆ పిల్ల ఎన్ని సార్లు కన్నీళ్ళు పెట్టుకోలేదు. ఎన్ని సార్లు ‘ఇది’ ఎందుకు పుట్టిందో అనలేదు మీరు ? మీ ఇంటి నౌకరు తోటలో మొక్కలకి సరిగ్గా నీళ్ళు పొయ్యక పోయినా, చూసుకోక పోయినా వూరు కుంటారా మీరు ?”

“చెట్లు పోతే పోతాయి లెండి.”

“సంసారం కూడా ఒక తోట లాంటిదే తల్లీ! ఎదిగిన చెట్లు పెరుగుతాయి. లేత మొక్కల్ని సరిగా చూసుకోకుండా ఎండబెడితే ఎలా?”

“అయితే, ఎవర్నీ ఏమీ అననే కూడదా?”

“ఎందుకనాలి తల్లీ? ఎవరేనా ఏమన్నా అంటే ప్రతిగా మరొకరంటారు. ఏమీ లేకుండా మన పెద్దరికం, గొప్పదనం, అధికారం చూపించడానికి మరొకరి మనసు

నెప్పించాలా? తెలిసిన వాళ్ళు, దగ్గరవాళ్ళు నెచ్చుకోరు. మిగతావాళ్ళు....? సమాధానపడండి. బిడ్డని పెంచండి. వున్నవాళ్ళని చూసుకుని సంతోషంగా వుండండి. కుంకుమ పెట్టుకుని ఊరికి వెళ్ళిరండి.”

“నాకు కుంకుమా వొద్దు, ఏమి ఒద్దు. ఒకసారి పెట్టుకుని అనుభవించాను కదా!”

“ముత్తైదువ మీరు అలా మాట్లాడ కూడదు. తీసుకోండి. ఈ పాపాన్ని నా నెత్తిన రుద్దకండి. మనల్ని మనం సమాధాన పర్చుకోకపోతే ఎవరు చెయ్యగలరు? దేవుడొచ్చి సమాధానం చెప్పినా మన మనసుకి తడుతుందా? మన మనసుకదా సమాధాన పడాలి. అఖిరికి ఎవరికి ఎవరు? మనకి మనమే.”

“అవును, అడిగినదాన్ని ఇవ్వకుండా, మరేదో నెత్తిన రుద్ది సమాధాన పడు, అంటే ఎలా పడగలం? వెనకటికి ఎవరో మూగవాడు భార్య కావాలి అని అడిగినందుకు, వాడికి పెళ్ళి చెయ్యలేక పెళ్ళి - పిల్లల కోసమే కదా, ఇదిగో ఇవే నీ పిల్లలు - ఒకటి రెండు కాదు, మూడు. వీటిని పెంచు అని మూడు చెట్లని నాటి వాటికి వాడి చేత నడుం ఎరిగేలా నీళ్ళు పోయించారట. అలా వుండిప్పుడు.”

“నిజమేనమ్మా, నేనూ ఎన్నానా కథ. కాని అడిగినదంతా ఇచ్చెయ్యడానికి, ఎవరైనా దాన్ని సిద్ధంగా పట్టుకుని మన అజ్ఞాబద్ధుల్లా ఎదురుచూస్తూ నుంచున్నారా ఏమిటి? ఆ కుంకుమ పెట్టుకోండి.”

4. నేను చంపిన అమ్మాయి

అనంద

అరేళ్ళ క్రిందటి మాట. వేసవిలో మా మైసూరు సీమంతా తిరిగి రావాలని బయలుదేరాను. నాకు మా దేశంలో పేరుమోసిన శిలా శిల్పాల వైఖరిని చిత్రరూపంలో సంగ్రహించాలన్న పిచ్చి పట్టుకుంది. సోమనాథపురం, బేలూరు, హళేబిడు మొదలైన స్థలాల్లోని దేవాలయాల వర్ణని పుస్తకాల్లో చదివినప్పుడు “కానీయ్, బ్రతికుంటే ఎప్పుడైనా వాటన్నిటినీ కళ్ళారా చూడెచ్చు” అనుకునే వాడిని. ఇప్పుడు ఇలా బయలుదేరినపుడు నా కలలు నిజమవుతున్నాయి కదా అని అనందం కలిగింది. ఇక ముందు నేను చేప్పే సంగతి నా ప్రవాసం గురించి ఎవరణ కాదు. నా ప్రవాసం మధ్యలో ఒకటి రెండు రోజులు గడిపినపుడు జరిగిన విషయాన్ని గురించి.

ఆ పల్లె పేరు నాగవళ్ళి. నేను అక్కడికి వచ్చేసరికి నా ప్రవాసం ముప్పాతిక భాగం పూర్తయిందనెచ్చు. అప్పటికి నూరు, నూట ఏభై చిత్రాల్ని సంగ్రహించ గలిగాను. అన్నీ నేనే స్వయంగా తీసిన ఫోటోలు.

నాగవళ్ళిలో కరియప్పగారని, ఆ వూరి, ముఖ్యులు. ఆ పల్లెకే పెద్దగా చలామణి అవుతున్నవారు. నేను దిగినది వాళ్ళింట్లోనే. కథ ఇక్కడ్నుంచే ప్రారంభం అనెచ్చు.

నేను ఆ పల్లె చేరుకునేసరికి రాత్రి సుమారు తొమ్మిది గంటలు కావస్తోంది. నా సామాన్లని సంత నుంచి తిరిగొస్తున్న బండిలో వేసి, దాని వెనకాలే నడిచి వచ్చాను. రాతంతా ఆ ఎద్దుల బండిలో ప్రయాణం చెయ్యడం ఇష్టం లేక ఆ రాత్రి పల్లెలో గడుపుదా మనుకున్నాను. అవూళ్ళ వుండడానికి వసతి వుంటుందా అని బండివాడిని అడిగాను. అతను కరియప్పగారి పేరు చెప్పి, “అయ్యా, మీరు సరేనంటే వెళ్ళి అయ్యగారితో చెబుతాను. ఆయనంతా చూసుకుంటారు” అన్నాడు. నేను సరేనన్నాను. ఇంకో పదిభారలు వెళ్ళేసరికి వాళ్ళిల్లు వచ్చింది. బండివాడు దిగి ఇంటి వేపు వెళ్ళి, ఒకటి రెండు నిమిషాల్లో మరొకాయనతో కలిసి వచ్చి, “అయ్యా, ఈయనే కరియప్పగారు” అన్నాడు. కరియప్పగారు నా దగ్గరగా వచ్చి నమ్రభావంతో చేతులు జోడించి, “స్వామీ, దయచేసి ఇది మీ ఇల్లే అనుకోండి. రండి” అన్నారు. నేనూ చేతులు జోడించి నమస్కారం చేస్తూ “మీకు శ్రమ ఇస్తున్నాను” అన్నాను. అందుకాయన “అలా అనకండి, మాకేమీ శ్రమ లేదు. తమరు పెద్ద ఘనసుతో మా ఇంటికి రావాలను కోవడమే నా పుణ్యం. శ్రమ, గిమ అనకండి స్వామీ, ఇలా దయ చేయండి”

అంటూ తమ ఇంటి వేపు చూపిస్తూ, బండివాడిని పిలిచి “తిమ్మా అయ్యగారి సామాను తెచ్చి అరుగు మీద పెట్టరా” అన్నారు.

మేము వెళ్ళి అరుగుమీద వేసిన చాపమీద కూర్చున్నాం. కరియప్పగారిది పెద్ద సంసారం, నిండిన ఇల్లు. నేను వెళ్ళి కూర్చోగానే లోపల్నుంచి ముగ్గురు నలుగురు పిల్లలు బయటకు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి మమ్మల్ని చూస్తూ నుంచున్నారు. నా హ్యాట్, బూటు వాళ్ళకి తమాషాగా కనిపించి వుండాలి.

అరుగుకి ఒక పక్కగా ఒక గది. నౌకరు ఆ గది తలుపు తెరిచి తుడిచి ఒక చాప వేసి దీపం తెచ్చి పెట్టాడు. బండివాడు నా సామాన్లని గదిలోకి చేర్చాడు. నేనతని కివ్వాలన్న అద్దె ఇచ్చి వంపేశాను. కరియప్పగారు, “బాబుగారూ, ఇక గుడ్డలు మార్చుకోవచ్చుకదా!” అన్నారు. లేచి గదిలోకి వెళ్ళి ప్యాంటు షర్టు విప్పి, పంచె కట్టుకుని చొక్కా తొడుక్కుని వచ్చాను. ఆ సరికి ఎవరో లోపల్నుంచి వేడి నీళ్ళు తెచ్చి పెట్టారు. చేతులు, కాళ్ళు, మొహం కడుక్కున్నాను. మరో అరగంటలో భోజనాలయ్యాయి. మళ్ళి బయటి అరుగు మీద కూర్చుని, తాంబూలం వేసుకుంటూ మాటల్లో పడ్డాం. నా ప్రవాసం గురించి వాళ్ళకి వివరించాను. నేను వాళ్ళింట్లో దిగినందుకు వాళ్ళు ఎంతగానో సంతోషించారు. అది వాళ్ళ మాటల్లోనూ, చేతల్లోనూ తెలుస్తూనే వుంది. మాటల్లో వాళ్ళ సంగతులు కూడా కొద్దిగా తెలుసుకున్నాను. వాళ్ళు బాగా వున్న వాళ్ళే. నాలుగు వందల రూపాయలు పన్ను కడుతున్నారు. ఇంటి నిండా జనం. నౌకర్లు - చాకర్లు, దేనికి కొదవ లేదు. ఇల్లు పెద్దగా వుంది. ఆ పల్లెలోనే పెద్దిల్లు. అన్నిటికన్న నన్ను ఎక్కువగా ఆకట్టుకున్నది ఆయన నిష్కపటమైన నమ్రత. అది అక్కడి ప్రజలకి సహజంగా అభినట్టుంది. మొత్తమ్మీద నాకు మంచి ఉపచారమే జరగబోతుందనుకున్నాను.

భోజనాలయ్యాక ఎక్కువ సేపు మాట్లాడుకో లేదు. నడిచి వచ్చానేమో, అలసటగా వుంది. ఆ మాటే చెప్పి గదిలోకి వెళ్ళి దీపం అర్పి పడుకున్నాను.

2

ఉదయం మెలకువ వచ్చేసరికి గంట అరున్నరో ఏడే అయ్యుంటుంది. అప్పటికే నా గది ముందు వేడినీళ్ళు సిద్ధంగా వున్నాయి. మొహం కడుక్కుని గదిలో కూర్చున్నాను. కరియప్పగారు స్వయంగా చేతిలో ఓ గ్లాసుడు పాలు తీసుకుని వచ్చారు. వాళ్ళింట్లో కాఫీ అలవాటు లేదు. నాకు పాలు అలవాటు లేదు. ఎలాగో ఆయన అంత అప్యాయంగా తెచ్చినదాన్ని కాదనలేక త్రాగాను. ఆ తరువాత ఆయన్ని అక్కడే కూర్చో బెట్టుకుని నేను తెచ్చుకున్న ఫోటోలన్నీ ఆయనకి చూపించి విశేషాలన్నీ చెప్పాను. అవన్నీ విని ఆయనకి కలిగిన

అశ్వర్యాన్ని సంతోషాన్ని వివరించలేను. ఆయన నాతో “బాబుగారూ, మీరు సరేనంటే ఇక్కడికి దగ్గర్లోనే ఓ దేవాలయం వుంది. రంగప్ప దేవాలయం - చాలా పాతది. చూడదగ్గది. ఎక్కువ దూరం కూడా లేదు” అన్నారు. నేను ఆసక్తిగా....

“ఎక్కడిది?” అన్నాను.

“ఇక్కడే, ఇక్కడికో మూడు మైళ్ళు దూరంలో వుంటుంది. అదిగో ఆ మరడి కొండ కనిపించడం లేదా? దాని క్రింద భాగంలో వుంది.”

నేను బేలార్లో తీసిన ఫోటోల్లో కొన్నింటికి వివరణ, తాత్పర్యం వ్రాయవలసి వుంది. అదే కాక లక్ష్మికి వుత్తరం రాయాలి కూడా.

“సరే అయితే, రేపు ఉదయం అక్కడికి వెళ్దాం. ఇవ్వాలి కాస్త పని వుంది” అన్నా.

“తమ రిష్టం. అలాగే కానివ్వండి,” అన్నారాయన. ఆ రోజు వివరణ అంతా రాసేసరికి మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలయింది. భోజనాలయ్యాక లక్ష్మికి వుత్తరం రాస్తూ కూర్చున్నాను. నా యాత్రలో వీలు దొరికినపుడల్లా అమెకు వుత్తరం రాస్తున్నాను. ఉత్తరాల్లో ముప్పాతిక భాగం వాటి వర్ణన, ఇవే వుండేవి. నాకు ఎప్పుడూ లక్ష్మి గుర్తుస్తూనే వుండేది. ఎన్నో సార్లు అయ్యో! ఇంత అందమైన వాటిని చూడడానికి నా పక్కన లక్ష్మి లేదే, అమె వుంటే వాటి అందం ఇనుమడించేది కదా అనుకునే వాడిని. ఆ రోజు నేను నాగవల్లికి రావడం, కరియప్పగారి ఆదరంతో కూడిన ఆతిథ్యం, ఉపచారం, వాళ్ళ పిల్లా - పాప అందరి గురించి వ్రాసి - రేపు మరడి కొండకు వెళ్ళాలనుకుంటున్న సంగతి వ్రాసి తరువాత విషయాలేవే వ్రాసి వుత్తరం పూర్తి చేశాను. ఆ పల్లెలో టపా ఆఫీసు లేదు. ఒక టపా డబ్బా మాత్రం వుంది. వారానికి రెండు సార్లో మూడు సార్లో బేలారు నుంచి పోస్టుమాన్ వచ్చి వుత్తరాలని తీసికెళ్తాడు అని తెలిసింది. కాని పోస్టు డబ్బా ఎక్కడుందో తెలియదు. నౌకరు ఎవరైనా వుంటే ఉత్తరాన్ని పోస్టుకి పంపించవచ్చు అనుకుంటూ గదిలోంచి బయటకి వచ్చాను. గదికి ఎదురుగా కాస్త దూరంలో స్థంబాన్ని అనుకుని ఓ అమ్మాయి కూర్చుంది. ఇంటి యజమాని కూతురు అయ్యుంటుందనుకున్నాను. నేను నౌకరైవరన్నా కనిపిస్తారేమోనని చూస్తుంటే, ఆ అమ్మాయి లేచి వచ్చి, “ఏమి కావాలి బాబుగారు, చెప్పండి” అంది నవ్వు మొహంతో. ఆ పల్లెటూరి పిల్ల సహజ వినయంతో అలా అడిగేసరికి నాకెంతో సంతోషమయింది.

“ఏం లేదమ్మా. ఈ వుత్తరం పోస్టులో వెయ్యాలి. పోస్టు డబ్బా ఎక్కడుందో తెలియదు. కాస్త చెబుతావా?”

“అమె నవ్వుతూ నా వేపు రెండడుగులు వేసి, “ఎందుకు బాబుగారూ మీ కంత శ్రమ, ఆ వుత్తరం ఇటియ్యండి దొరా - నేనెళ్ళి వేసాస్తా” అంది.

ఆ అమ్మాయి మాటలు వింటుంటే ఇంకాసేపు మాట్లాడాలనిపించింది.

“నీకు శ్రమ కాదా?” అని అడిగాను.

“అయ్యో మాకేం శ్రమ బాబూ, మీరు పెద్దోళ్ళు.”

“అయితే నీకేం శ్రమ లేదంటావు?”

“లేదు బాబుగారూ, ఇటివ్వండి ఆ వుత్తరం.”

అలా అంటూ రెండు చేతులూ పట్టింది. నేను వుత్తరాన్ని ఆ అమ్మాయి చేతికిచ్చి “నీ పేరేమిటి?” అన్నాను.

“నా పేరు చెన్ని” సిగ్గుపడుతూ వెళ్ళిపోయింది.

“సొగసైన పేరు” అనుకున్నా. చెన్ని బాగా మాట్లాడింది. అమె మొహంలో నమ్రత, కళ్ళలో ప్రతిబింబించే ఆ ముగ్ధ హృదయపు నిర్మల ఛాయ - మాటల్లో పల్లె పడుచులకే పరిమితమైన ఒక లాలిత్యం - ఇవన్నీ నా మనసులో చోటు చేసుకున్నాయి.

ఆ రోజు మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక కాసేపు నిద్రపోయాను. మెలకువ వచ్చేసరికి నాలుగ్గంటలయింది. మొహం కడుక్కుందామని గది బయట కొచ్చాను. మళ్ళీ ఆ అమ్మయే. నేను మొదట చూసిన చోటనే స్థంబాన్ని అనుకునే కూర్చుంది. నేను బయటకి రావడం చూడగానే చాపిన కాళ్ళని ముడుచుకుని ఏదో పరధ్యానంలో కొంగు కొనకి వున్న దారపు పొగుని లాగ సాగింది. నాకు నీళ్ళు కావలసి వచ్చింది. అక్కడ మరెవరూ లేరు. ఇంతకు ముందు మాట్లాడిన చొరవతో, “చెన్నమ్మా, మొహం కడుక్కుందుకు కాస్త నీళ్ళు కావాలమ్మా” అన్నాను. “అలాగే బాబుగారూ, అంటూ చిరునవ్వుతో ఏదో సంభ్రమంతో లోపలి కెళ్ళింది.” చెన్నమ్మకు పుట్టుకతోనే ఆ చిరునవ్వు వరంగా వచ్చిందేమో అనిపించింది. నేను చూసినప్పుడల్లా అమె ముగ్ధమోహనంగా చిరునవ్వు చిందిస్తూనే కనిపించింది. పట్నాలలో యువతుల మందహాసాలని అనేక సందర్భాలలో చూశాను. అవి మహావృక్షాలని పడగొట్టేలాంటి ప్రభంజనం లాగే, మనసుని అల్లకల్లోలం చేసే విధంగానే వుంటాయా మందహాసాలు. చెన్నమ్మ చిరునవ్వు అలాంటిది కాదు. సున్నితంగా అలవేకగా పూలగుత్తుల నుంచి పరిమళాన్ని మోసుకొచ్చే చల్లగాలిలా, హృదయంలో చిన్ని చిన్ని తరంగాలని కదిలించే లాంటి మృదువైన చిరునవ్వు. తుఫానులో చిక్కుకుంటే వెట్టి దుమ్ము-ధూళి. కళ్ళకి, నేటికి మట్టి. అందులో సౌరభం వుండదు. ఈ పల్లె పడుచు నవ్వు? ఓ! అది మల్లెపూవు లాంటిది. మల్లెపూవు ఎంత

న్యచ్చంగా, నిర్మలంగా వుంటుంది! ఎనలేని పరిమళం! నేనిలా ఆలోచిస్తూ వుండగా చెన్నమ్మ నీళ్ళు తెచ్చింది. చేతులు, కాళ్ళు, మొహం, కడుక్కుని గదిలోకి వెళ్ళేసరికి చెన్నమ్మే కొంచెం ఫలహారం, ఓ గ్లాసులో పాలు తెచ్చిపెట్టింది. టోఫెన్ తిన్నాక, కొంత సేపు బయట తిరిగి వద్దామని నా పిల్లనగ్రోవిని, చిన్న క్యామెరాని తీసుకుని బయలుదేరాను.

నేను బయటకి వచ్చేసరికి చెన్నమ్మ అక్కడే కూర్చుని వుంది. నేను ఇల్లు వదిలి కాస్త దూరం వచ్చాను. ఎటువేపు వెళదామా అని ఆలోచించాను. ఇంటి వెనుక వాళ్ళ తోట వుందని ఎన్నట్టు గుర్తించింది. సరే, అక్కడికే వెళ్దామనుకున్నా. కానీ దారి తెలీదు. ఏం చేద్దామా అని ఆలోచించి, చెన్నమ్మనే అడిగితే సరి, అనే నిర్ణయానికి వచ్చాను. వెనుదిరిగి వచ్చి, “చెన్నమ్మా, మీ తోట వుందటగా, చూద్దామనుకుంటున్నాను. దారెట్ చొబుతావా?” అన్నాను. ఆమె, “అలాగే బాబుగారూ” అంటూ లేచి వచ్చి, ఇంటి వెనుక భాగానికి తీసికెళ్ళి, అక్కడే కాలిబాట చూపించి, “ఇదే బాబుగారూ మా తోటకి వెళ్ళే త్రోవ” అంది. సరే, ఇక వెళతానని చెప్పి ముందుకి నడిచాను. ఆ కాలిదారి పెరటి వేపున్న కూరగాయల తోటని చుట్టి, పెద్ద తోటకి చేరుకుంది. ఆ దార్లో నుమారు నలభై గజాల దూరం నడిచాను. అప్పుడు వీచిన గాలికి నేను కప్పుకున్న పై పంచె కొన కూరగాయల తోటకున్న కంచెలో చిక్కువడింది. ఎడిపించుకోవడానికి వెనుదిరిగాను. చెన్నమ్మ అప్పుడెక్కడ నుంచుందో అక్కడే నుంచుంది. నేను దారి తప్పుతానని చూస్తోందేమో ననుకున్నాను.

మళ్ళీ నుమారు నూరు గజాల దూరం నడిచాక తోట కనిపించింది. చాలా అందంగా వుంది తోట. ఎక్కువగా వక్క, కొబ్బరి చెట్లున్నాయి. వళ్ళ చెట్లు ఏవేవో వున్నాయి. సహజంగానే రమ్యమైన ఆ తోట అందం, ఆ సాయంకాలపు సూర్యుడి బంగారు కాంతిలో మరింతగా మెరసిపోతోంది. తోటలోకి అడుగు పెట్టి ముందుకి వెళ్ళేసరికి విశాలమైన బావి కనిపించింది. అది ఏతాం బావి. ఒక పక్కగా నీళ్ళ వరకూ దిగి వెళ్ళడానికి మెట్లున్నాయి. బావి చుట్టూ నుమారు రెండడుగుల ఎత్తున్న రాతి గోడ. నేను వెళ్ళి ఆ గోడ అంచున కూర్చుని తోట అందాన్ని పరికించసాగాను.

కాసేపు నా మనసు ఆ తోట అందాన్ని అస్వాదించడం వల్ల కలిగిన ఏదో వర్ణించలేని సుఖాన్ని అనుభవించింది. తోటలోని చల్లదనం, గాలిలో కలిసిపోయి వీస్తోంది. బావి చుట్టూ రకరకాల పూల చెట్లున్నాయి. వాటి పరిమళ మంతటిని చల్లగాలి తనలో చేర్చుకుంటోంది. రక రకాల పక్షుల కిలకిలా రావాలు అకాశంలో, చెట్లల్లో, వృక్షాల్లో ఎక్కడెక్కడో వినిపిస్తోంది. నా హృదయం పక్షుల్లో

పక్షిగా, పూలలో పూవుగా కలిసిపోయింది. కవులు మనం చూడని స్వర్గాన్నెందుకు వర్ణిస్తారా అని అనుకున్నాను. ఎక్కడ సుఖంగా వుంటుందో అదే స్వర్గం అన్న భావనతో మనసులో ఆనంద తరంగాలు వువ్వెత్తున లేచి పడతాయి. ఆవేశంలో పిల్లనగ్రోవిని వూద సాగాను. ఆ గానం ఒకటికి పదింతలై తోటంతా వ్యాపించింది. నా మురళి గానానికి నేనే పరవశించి పోయాను. ఒకటి రెండు కీర్తనలు వాయించి, తరువాత నేటి పాట ప్రారంభించాను. తోటలో నేనెక్కడినో అన్నభావంతో ధైర్యంగా ఇష్టంవచ్చినట్టు పాడసాగాను. ఉన్నట్టుండి నా వెనుక వేపు 'బుడు బుడు' మని చప్పుడు వినిపించింది. నేను చప్పున పాట ఆపేసి తిరిగి చూశాను. ఆ పిల్లే చెన్ని మెట్ల మీంచి దిగి బిందెలో నీళ్ళు నింపుకుంటోంది. నేను తిరిగి చూసేసరికి ఆ అమ్మాయి తలెత్తి నా వేపు చూస్తోంది. ఆమెకు చాలా సిగ్గేసింది. నేను పట్నవాసపు నాగరికుడినని వాళ్ళ నుకుంటున్నందుకు, నేనేదో గొల్లపిల్లవాడిలా పిల్లనగ్రోవి వూదుతూ, నేటి కొచ్చినట్టు అరుస్తున్నందుకూ సరిపోయింది - అనుకున్నాను. నేను మెట్ల వేపు వీపు పెట్టి కూర్చోవడంతో ఆమె రాక నాకు తెలిలేదు. నా పాట సంబరంలో ఆమె గాజుల చప్పుడు గాని, అందెల చప్పుడుగాని వినిపించలేదు. మొత్తం మీద నా పరిస్థితికి చాలా మోహమాటపడ్డాను. ఓ క్షణం నాలో నేనే "ఎమైంది లేరా" అనుకున్నాను. అయినా మనసుకి సమాధానం కలుగలేదు. నవ్వొచ్చి న్నట్టయింది. మరళి కింద పెట్టి, కమేరా చేతికి తీసుకుని దాన్ని చూస్తున్నట్టుగా నటిస్తున్నాను. ఆమె బిందెలో నీళ్ళు నింపుకుని ఒక్కొక్క మెట్టు ఎక్కి వస్తున్నట్టు లీలగా తెలుస్తోంది. మెట్లన్నీ ఎక్కాక ఆమె కాళ్ళ చప్పుడు వినిపించలేదు. కాళ్ళ చప్పుడికి బదులు చేతి గాజుల గలగల వినిపించింది. మళ్ళీ ఆమె మోహం చూడాలంటే సిగ్గేసింది. అయినా తిరిగి చూశాను. ఆమె శుభ్రంగా తోమిన రెండు ఇత్తడి బిందెల నిండా నీళ్ళు నింపుకుని, మెట్లన్నీ ఎక్కి వచ్చి వాటిని బావి గట్టు మీద పెట్టింది. అప్పుడామె మోహం చూశాను. నా చిత్రమైన సంగీతం వల్ల కలిగిని నవ్వు ఇంకా ఆమె మోహంలో తొంగి చూస్తూనే వుంది. నాకు చాలా సిగ్గుగా అనిపించింది. మోహం తిప్పుకుని కూర్చున్న వాడిని పైకి లేచాను. ఆమె ఏదో మాట్లాడినట్టయింది. నా మనసులో కలిగిన అలజడి వల్ల అదేమిటో తెలిలేదు నాకు. మళ్ళీ ఆమె వేపు తిరిగి ఏమిటమ్మా అని అడిగాను. ఆమె, "పదాలు చెప్పడం అపేశారెందుకు బాబుగారు" అంది. ఆమె ప్రశ్నతో నా మనసులో కలిగిన అవమానమూ, కలవరమూ దేవుడికే తెలియాలి. ఏం జవాబు చెప్పాలో తెలిక 'అ , ఊ , ' అంటూ పళ్ళికిలించి "అయిపోయిందమ్మా" అన్నాను. ఆమె అడిగిన ప్రశ్న నాకు అపహాస్యంగా

ఎనిపించినా దానివల్ల కోపం రాలేదు. కోపమెందుకు రావాలి? నేను చేసింది అలాంటి పని. నా అప్పటి మనఃస్థితిలో అది అపహాస్యంగా కనిపించిందే గాని, నిజంగా హాసన్ముఖియైన ఆ పల్లెటూరి ముగ్గుకి నన్ను హాస్యం చేసే అభిప్రాయం వుండి వుండదు, అనిపించింది. ఏదో అయింది అయిపోయింది. ఇక ఈ చోటు వదిలి వెడదాం అనుకుంటూ మురళినీ, కమేరాని చేతికి తీసుకుని రెండడుగులు వేసేసరికి ఆమె 'బాబుగారూ' అని పిలవడం ఎనిపించింది. మళ్ళీ బాబుగారేమిటా అనుకుంటూ వెనుదిరిగాను. ఆమె నిండు బిందెను తలమీద పెట్టుకుంది. ఇంకొకటి గట్టుమీద అలాగే వుంది. నా వేపు చూసి "బాబుగారూ, ఆ బిందె కాస్త అందిస్తారా?" అంది. సిగ్గు, మొహమాటంతో నేను, "ఓ! తప్పకుండా" అంటూ చేతిలోని కమేరాని, మురళిని కిందపెట్టి ఆ బిందెను ఎత్తి ఆమె చంకలో పెట్టుకోడానికి సాయం చేశాను. నేనీ మాత్రం చెయ్యడమే ఆమెకి చాలా గొప్పగా అనిపించి వుండాలి. ఆమె మొహం సంతోషంతో విప్పిరింది. నిండు బిందెల భారానికి అటు- ఇటు వూగుతూ వెళుతున్న ఆ నిండు యవ్వనం ఆ సాయంత్రపు సూర్యుడి బంగారు కాంతిలో అత్యంత మనోహరంగా కనిపించింది. వెంటనే నా మనసులో ఆమెను ఆ భంగిమలో ఒక ఫోటో తీయాలన్న ఆశ కలిగింది. క్యామెరా సిద్ధం చేసుకుని ఆ అమ్మాయి ఏమనుకుంటుందోనన్న మొహమాటమైనా లేకుండా "చెన్నమ్మా" అని పిలిచాను. ఆమె బరువు మోస్తూ మెల్లిగా వెనుదిరిగి "పిలిచారా బాబుగారూ" అంది. నేను "ఊ" అంటూ ఆమె దగ్గరగా వెళ్ళి "తల్లీ, ఒక క్షణం అలాగే వుండగలవా?" అడిగాను. ఆమెకు కొంచెం ఆశ్చర్యం కలిగినట్టయింది. మొహంలో ఆ భావం ప్రతిబింబిస్తుండగా నీరెండకు ఎదురుగా ఒయ్యారంగా నుంచుంది. ఆమె మొహం మీద మాయని చిరునవ్వు, ఇంకాసేపట్లో మాయమవబోతున్న బంగారు కిరణాలలో కలసిపోతున్నట్టుగా వుంది. నేను ఫోటో తీసి "ఇక నువ్వు వెళ్ళమ్మా" అన్నాను. ఆమె కుతూహలంగా "అదేం చేశారు బాబుగారూ?" అంది. ఆమెకి తెలిసేలా చెప్పటమెలా? "రేపు చెబుతాను" అన్నాను. ఆమె మెల్లిగా ఇంటివేపు నడిచి వెళ్ళింది.

ఆ రాత్రి భోజనం కాగానే వెళ్ళి పక్క మీద పడుకున్నాను. వెంటనే నిద్ర పట్టలేదు. సాయంకాలం తోటలో జరిగిన సంగతి ఇంకా నా మనసులో మెదులుతూ వుంది. నాలో నేను నవ్వుకుంటూ, లక్ష్మికి ఈ సంగతి చెబితే ఏమంటుందో, ఎంతగా నవ్వుకుంటుందో అనుకున్నా. మరింతగా నాలో నేనే నవ్వుకోసాగాను.

అలా నిద్రపట్టడానికి చాలా సేపయినట్టుంది. ఉదయం లేచేసరికి ఎనిమిది

గంటలయింది. తొందరగా మొహం కడుక్కుని, టిఫిన్ కానిచ్చి మరడి కొండకి బయలుదేరడానికి సిద్ధమయ్యాను. కరియప్పగారు ఒక నౌకర్ని తోడిచ్చారు. అతని చేతికి నాక్కావల్సిన సామాన్ల సంచి ఇచ్చి బయలుదేరాను. మరడికొండలో నా వనులన్నీ పూర్తి చేసుకుని వచ్చేసరికి పన్నెండు గంటలయింది. తిరిగి వస్తూ కాలి బాటకి కాస్త దూరంలో పశువులు పచ్చిక మేస్తుంటే రైతులు పొలం వనులు చేస్తుండడం కనిపించింది. అకస్మాత్తుగా కాస్త దూరంలో గొల్ల పిల్లవాడొక 'లావణి' పాడటం మొదలు పెట్టాడు. వాడికెవరి భయం లేదేమో. స్వేచ్ఛగా, గట్టిగా తారస్థాయిలో మొదలుపెట్టాడు. తమాషాగా అనిపించి కాసేపు నుంచుని వినాలనిపించింది. కాని నాతో బాటు నౌకరున్నాడు. నవ్వుకుంటాడని సంకోచ పడ్డాను. అదీ కాక వెనుకటి రోజు సాయంత్రం సంగతి గుర్తొచ్చింది. అగకుండా నడవసాగాను. చెన్నమ్మ గుర్తొచ్చింది. ఆ పిల్ల సహజమైన చిరునవ్వు నా కళ్ళ ముందు కదలాడింది. తళ తళ మెరుస్తున్న నిండు బిందెల్ని తల మీద, చంకలోను పెట్టుకుని, ఆ బరువుకి పూగుతూ నుంచున్న ఆ ఒక్కొక్కరిని విగ్రహం కళ్ళముందు కదలాడింది. చెన్నమ్మ ఇంటి యజమాని కూతురై వుండొచ్చని పూహించానే గాని నిజమైన సంగతి తెలియదు. తెలుసుకుందామన్న కుతూహలంతో నౌకరుతో....

“మీ యజమాని ఇంట్లో వున్న అమ్మాయి ఎవరయ్యా?” అనడిగాను.

నౌకరు అగి వెను దిరిగి నా వేపు చూస్తూ “ఏ అమ్మాయి అయ్యగారా?” అనడిగాడు. నేనెవర్ని గురించి అడిగానే తెలియలేదతడికి. నేను, “అదే, చెన్నమ్మ అని లేదా, అమె” అన్నా. నా వేపే చూస్తున్న నౌకరు నా ప్రశ్న విని నవ్వుకుంటూ “ఎందుకయ్యగారా ?” అని మొహం తిప్పుకుంటూ అడిగాడు. నాకు చాలా అవమాన మనిపించింది. సిగ్గు వేసింది. నౌకరు నా ప్రశ్నలో ఏదో దురభిప్రాయాన్ని ఊహించేలా అయిందేమోనని నా మనసులో ఓ క్షణం కలవరం కలిగింది. లక్ష్మిని తప్ప నా జీవితంలో మరెవర్ని కన్నెత్తి చూడనని ఈ మూర్ఖుడికి తెలిసేదెలా? వాడేమో నవ్వి, వ్యంగ్యంగా - “ఎందుకు అయ్యగారా ?” అని అడిగేశాడు.

నేను, “ఏం లేదు. పూరికే అడిగాను. అడక్కుదా?” అన్నాను.

మరో ప్రశ్న నా నాలుక చివరిదాకా వచ్చింది కాని అపుకున్నాను. ఎవరని అడిగితేనే నవ్వనవాడు, పెళ్ళయిందా అని అడిగితే మరేమనుకుంటాడోనని భయమేసి పూరుకున్నాను.

ఇంటికి రాగానే స్నానం చేసి, భోంచేసి ముందు రోజు సాయంత్రం తీసిన చెన్నమ్మ ఫోటోని నాలుగు కాపీలు తీశాను. బొమ్మ బాగా వచ్చింది. ఇంట్లో

వాళ్ళంతా దాన్ని చూసి చాలా సంతోషించారు. మధ్యాహ్నం ఆలస్యంగా భోంచెయ్యడంతో రాత్రి ఆకలిగా అనిపించలేదు. రాత్రికి భోంచెయ్యనని ఇంట్లో వాళ్ళతో చెప్పేశాను. తొందరగా నిద్రకూడా వచ్చేలా కనిపించలేదు. ఏ చెయ్యడానికి తోచక అలా తిరిగి వద్దామని బయలుదేరాను. మళ్ళీ గదిలోకి వచ్చేసరికి తొమ్మిది గంటలయ్యింది. అప్పుడే నిద్ర వచ్చేలా కనిపించలేదు. దీపం వెలిగించి పక్క పరుచుకుని పడుకుని ఏదో నవల తీసి చదువుకోసాగాను. సుమారు పది నిమిషాలయ్యాక తలుపు చప్పుడయింది. గాలికి చప్పుడయిందేమోనని చదువుకుంటూ వుండిపోయాను. మళ్ళీ చప్పుడయింది. ఈసారి మెల్లిగా తలుపు తట్టినట్టయింది. “ఎవరు బాబూ?” అన్నాను. ఎవరూ మాట్లాడలేదు. ఓ క్షణం అగి మళ్ళీ చప్పుడు. నెమ్మదిగా తలుపు కొట్టినట్టయింది. లేచి కూర్చుని “ఎవరది?” అన్నాను. గాజుల గలగలలు వినిపించాయి. క్షణస్వరంతో “నేను చెన్నిని” అని వినిపించింది. నాకు ఆశ్చర్యం వేసింది. ‘ఇంత పొద్దుపోయాక ఈమెకేం పని’ అనుకుని, ఏమైతే అయిందితే, తెలుసుకుందామనుకుని, లేచి తలుపు తెరచి బయటికి మొహం పెట్టి “ఏమిటమ్మా” అనడిగాను. నా గదిలోని వెలుతురు కొద్దిగా ఆమె మొహం మీద పడుతోంది. ఆమె చేతిలో ఒక పళ్ళెం, అందులో నాలుగారు అరటి పళ్ళు, కాస్త పంచదారం, ఓ గ్లాసులో పాలు వున్నాయి. నేను “ఏమిటమ్మా ఇదంతా?” అన్నాను. ఆమె “బాబుగారూ, మీరీ పూట భోంచెయ్యలేదు అందుకే ఇది తీసికొచ్చాను.” అంది. నా కప్పటికే కొద్దిగా ఆకలి మొదలైంది. “చాలా సంతోషం” అంటూ ఆమె చేతిలోంచి పళ్ళెం అందుకుని పక్క దగ్గర పెట్టబోయాను. చెన్నమ్మ నా వెనకాలే గదిలోకి వచ్చింది. నా గుండె వడి వడిగా కొట్టుకుంది. ఆ సమయం అలాంటిది మరి! నేను పళ్ళాన్ని పరుపు దగ్గరపెట్టి, “ఇంకేం అక్కరలేదమ్మా నువ్విక వెళ్ళొచ్చు” అన్నాను. ఆమె నవ్వుతూ, “నేను వుంటేనేం బాబూ మీరు తినకూడదూ?” అంది. నేను “ఓహో తినొచ్చు! అందుక్కాదు నేను చెప్పింది. కాని, ఇప్పుడు నాకింకేమీ అవసరం లేదు. అదీ కాక నువ్వీ వేళప్పుడు ఇక్కడ వుండ .... నా మాటలు పూర్తవకముందే ఆమె నా గది తలుపులు మూసి గడియ పెట్టేసింది. ఆమె నా గదిలోకి రాగానే నా మనసులో కలిగిన అస్పష్టభావన ఇప్పుడు స్పష్టంగా కనిపించసాగింది. ఆమె తలుపు వెయ్యగానే నా శరీరం వణికింది, వేడెక్కింది. మొహం నిండా చెమటలు పట్టాయి. గొంతు ఎండిపోయి గుటకలు మింగసాగాను. “ఎందుకమ్మా తలుపు వేశావు?” అంటూ తలుపు తెరవడానికి రెండడుగులు వేశాను. చెన్నమ్మ చప్పున తలుపుకి అడ్డంగా నుంచుని

చిరునవ్వు నవ్వింది. నా మోకాళ్ళల్లో పట్టు కోల్పోయినట్టుగా అయింది. సరే ఇక సంశయం ఏమీ లేదు. ఆమె అభిప్రాయం నా గుండెల మీద ఒత్తి వ్రాసినట్లయింది. మనసులోనే అనుకున్నా, “ఈ మేనా నేననుకున్న పల్లెటూరి ముగ్గు?”

ఇక నిలబడ లేకపోయాను. వెళ్ళి పక్క మీద కూర్చుని రెండు చేతులతో తల పట్టుకుని ఆలోచించసాగాను.

ఇక తరువాత జరిగిన సంగతి చెప్పబోయే ముందు, రెండు మాటలు చెప్పాలి. ఎనండి, ఆ రోజు రాత్రి నన్ను పాపపంకిలంలోకి పడకుండా రక్షించినది నా లక్ష్మి. ఆమె ప్రేమ నన్ను సంపూర్ణంగా కట్టవేసి కోటలో సురక్షితంగా బంధించింది. నేనూ, ఆమె ఒకటయిన తరువాత నాకు ఆమెలో లేనిది మరెక్కడా కనిపించదు అన్నట్టుగా మసలుకొంది. రూపం, గుణం, ప్రేమ - వీటి కోసం, ఆమె వేపు కాకుండా మరెటూ చూడాల్సిన అవసరం లేకపోయింది. లక్ష్మి నా పక్కన లేని ఆ రోజున నేను రాత్రి వున్న సన్నివేశంలో అరక్షితమైన నా మనసు ఆ పల్లెటూరి పిల్ల పట్ల మరొక రకంగా ప్రవర్తించినట్లయితే అశ్చర్యమేమీ వుండేది కాదని నా కిప్పటికీ అనిపిస్తుంది. ఈ సంగతి జరిగినప్పుడు నేను యవ్వనంలో వున్నాను. దృఢకాయుడ్ని. నా రూపం గురించి నేను చెప్పుకోకూడదు గాని, కురూపిని కానని ఖచ్చితంగా చెప్పగలను. విషయం బాగా అర్థమవ్వాలంటే చెన్నమ్మనీ వర్ణించాలి. ఆమెకి ఇరవైయేళ్ళ కంటే ఎక్కువుండదు. మరీ పొడుగు - పొట్టి కాని ఆకారం. గౌరవర్థం. లక్షణమైన ముఖం, యవ్వన శోభ నిండిన అవయవ సౌష్ఠ్యం. ఎప్పుడూ పెదవులపై సహజంగా నర్తించే చిరునవ్వు. కళ్ళల్లో ఇంకా పసితనపు మెరుపు, వెలుగు తొంగి చూస్తోంది. చిరునవ్వు , మెరుపు కలిసి ఒక అపూర్వమైన మాధుర్యంగా రూపొందింది. మనసుని అపహరించడానికి అవసరమైన సాధనాలన్నీ ఆమెలో వున్నాయని ఒక్క మాటలో చెప్పొచ్చు. అంతే కాకుండా ఆ రోజు రాత్రి ఆమె ప్రవర్తన పల్లెటూరి ముగ్గులాగ కాకుండా మరోవిధంగా వుంది. నేను పడకమీద కూర్చోగానే, నా బుర్ర రకరకాల ఆలోచనలతో నిండిపోయి గానుగలో తల పెట్టినట్లయింది. నా మనసు చీకటి గుయ్యారంలో పడిపోయినట్లు అనిపించింది. గొంతు, నేరు ఎండిపోయి మాట రావడమే కష్టమయిపోయింది. నేను ఆ యువతిలో కామాన్ని రెచ్చగొట్టానని కలలో కూడా అనుకోలేదు. నా విషయంలో ఆమెకేదైనా ఆశ కలిగి వుంటే, దానికి నేను ఏ విధమయిన ప్రోత్సాహమూ ఇవ్వలేదని ఎక్కడైనా ఎప్పుడైనా సరే ప్రమాణ పూర్తిగా చెప్పగలను. ఆమె ఏమీ ఎరుగనిది కాదు. అది

కనిపిస్తునే వుంది. తెలిసే ఇలాంటి పనికి ఇష్టపడుతోందే, ఏమిటి పిచ్చి! ఇదీ ఒకరకమైన పిచ్చే అయ్యుండాలి. ఇంట్లో వాళ్ళకి తెలిస్తే ఏమిటి గతి? నేనేదో పెద్దమనిషిలా పిళ్ళింట్లో అతిథ్యం తీసుకోవడం, ఈ అర్థ రాత్రిలో మేమిద్దరం ఈ గదిలో ఏకాంతంగా వుండడం ... మర్యాద దక్కేలా కనిపించడం లేదు. అమె గదిలోకి వచ్చిన తీరు చూస్తే , దొంగతనంగా వచ్చినట్టు తెలుస్తునే వుంది. ఈమెకు పెళ్ళి కాలేదేమో, నాకు జుగుప్స కలిగింది. ఇప్పుడెక్కొక్కటిగా ముందు రోజు సాయంకాలం అమె ప్రవర్తన అర్థం కాసాగింది. అమె ఆ సమయంలో నా వెంట తోటకి ఎందుకొచ్చింది? నీళ్ళ బిందె ఒక నెపం..... బిందె ఎత్తడానికి సాయం కోరడం .... నేను నీళ్ళ బిందెని అమె చంకలో పెట్టబోయినప్పుడు బిందె చుట్టూ చెయ్యి వేస్తూ తన చేతిని నాచేతికి తాకించింది. అప్పుడేదో యధాలాపంగా జరిగిందనుకున్నాను. అమె మొదట బిందె ఎత్తుకోవడానికి వంగినప్పుడు కొంగు జారింది. నేనామెను ఆ స్థితిలో చూసినప్పుడామె సిగ్గుపడిన లక్షణాలేమీ కనిపించలేదు. బిందె తలమీద పెట్టుకుని, మెల్లిగా కొంగు పైకి లాక్కుంది. అప్పుడు నేనామె అమాయకతని చూస్తున్నానని అనుకున్నానేగాని ఇదంతా నా కోసం ఎసురుతున్న ఉచ్చు తాలూకూ ఒక్కొక్క దారమని అనుకోలేకపోయాను.

ఈ ఆలోచనలతో అల్లకల్లోలమైన నా మనసుని సాధ్యమైనంత వరకు అదుపులో పెట్టుకుని ఈ ఇబ్బంది నుంచి ఎలా బయటపడ్డమా అని ఆలోచించ సాగాను. కోపం తెచ్చుకోవడం వల్ల ఫలితం వుండదు. ప్రమాదం జరగొచ్చు. వేరే ఏదైనా ఉపాయం ఆలోచించి మెల్లిగా అమెని బయటకి పంపాలి. ఎలా ముసుగేసుకుని పడుకోనా, అని ఆలోచించాను. కాని అది సాధ్య పడదు. ఈమె ఇక్కడున్నంత వరకు నాకు మనశ్శాంతి వుండదు. మరో ఆలోచన కలిగింది. అదే సరైనదని అనుకున్నా. ఎలాగైనా సరే అమె చేస్తున్న పని చాలా నీచమైనదని, పాపమని అమె మనసుకి నాటేలా చెప్పి ఉపాయంగా పంపించేద్దామనుకున్నా. దేవుడు, నగరవాసియైన నాకు ఈ పల్లెటూరి పిల్లకు పతివ్రతా ధర్మం గురించి ఉపన్యాసం ఇచ్చే పరిస్థితిలో కలిగించినందుకు లోలోపల నవ్వుకున్నాను. అలాగే తలెత్తి చెన్నమ్మ వేపు చూశాను. చెన్నమ్మ ఇంకా తలుపు నానుకుని అలాగే నుంచుని వుంది. నా మొహం మీది నవ్వును చూపి తనూ నవ్వింది. నా నవ్వులో ఆమెకేదైనా ప్రోత్సాహం కనిపిస్తుందేమోనని భయపడి వెంటనే నవ్వుని దిగమింగుకుని, మెల్లిగా “చెన్నమ్మా” అన్నాను. అమె “ఏమిటి దొరా?” అంటూ రెండడుగులు ముందుకి వేసి కాస్త నాకు దగ్గరగా నుంచుంది. నేను “కూర్చో” అన్నా. అమె నా పడకకి మరీ దగ్గరగా వచ్చి

కూర్చుంది. నేను కాస్త వెనక్కి జరిగి తడబడుతూ “చెన్నమ్మా” అన్నాను.

“ఏమిటి దొరా?” అంది మెల్లగా చెన్నమ్మా. ఆమె ప్రవర్తన ఇలా వున్నా ఆమె కంఠంలో ముగ్ధత అలాగే వుండడం నన్ను ఆశ్చర్యపరచింది.

“చెన్నమ్మా చూడు, నువ్వలా చేయచ్చా?” అంటూ ప్రారంభించాను .

“ఎలా దొరా? ”

“ఇలా అర్థరాత్రి దొంగతనంగా వచ్చి....” నా మాట పూర్తి కాక మునుపే ఆమె,

“నేను దొంగతనంగా రాలేదు దొరా.” అంది.

“అంటే ?”

ఆమె పలుకలేదు. నేను చెప్పాను.

“చూడు, మీ ఇంటి వాళ్ళకి తెలిస్తే నీకూ మర్యాద కాదు, నాకు మర్యాద కాదు.”

“వాళ్ళేమీ అనరు దొరా”

నా ఆశ్చర్యానికి అంతలేకపోయింది. అడిగాను,

“ఏమన్నావ్ ?”

“వాళ్ళు.... ఏమీ.... అనరు.... అంటున్నా”

“చూడు, వాళ్ళు అన్నా అనకపోయినా ఇది నాకు నచ్చని పని. నాకు పెళ్ళయింది. నేను మరొకరి భార్యని పాడు....”

“ అయ్యో దొరా అట్టాగంటారేమిటి ? నాకు పెళ్ళి కాదు దొరా, నేను ‘బస్వీ’ , ఏమిటి ? ఏమంటున్నావ్ ?”

“నన్ను ‘ బసవి ’ గా వదిలేశారు బాబూ.”

“బస్వీ”, బస్వీ అంటే ?”

“దేవుడికి వదిలేశారు.”

ఇది నాకు కొత్త సంగతి. దేవుడికి వదిలెయ్యడం ‘బస్వీ’ వీటిని గురించి ఎన్నానే గాని దాని అర్థం తెలీదు నాకు. నా మనసులో భయం పోయి, తేలిక పడింది. ఆ స్థానంలో కుతూహలం ఏర్పడింది. విషయం స్వారస్యంగా వుందే, తెలుసుకుందామనిపించింది.

“దేవుడికి వదిలారా ఎవరు ?”

“మా అమ్మ - అయ్య.”

“ఎందుకని ? ”

“దొరా, నాకు ఎనిమిదేళ్ళ వయసప్పుడు జబ్బు పడ్డానట. మా అమ్మ అయ్య మరడి దేవుడికి మొక్కుకున్నారట - నయమైతే దేవుడి పేర ‘బసవి’

గా వదిలేస్తామని. అప్పుడు నాకు నయమైందట దొరా.”

“అయితే నువ్వు పెళ్ళి చేసుకోవా ?”

“లేట్టరా.”

“ ఇలాగే వుండిపోతావా? ”

“ అవునైరా.”

“ వేశ్యలాగ....”

నా మాటకి ఆమె గుండెలో బాకు గుచ్చినట్టు అయ్యుండాలి. ఒక్క క్షణం ఆమె కనుబొమలు ముడిపడ్డాయి. ముక్కుపుటాలు, పెదవులు వణకసాగాయి. కోపగించిన స్త్రీ ముఖంలో ఓ రకమైన తీక్షణత వుంటుంది. అలాంటి రౌద్రభావం ఆమె ముఖంలో అవరించింది. క్రూర దృష్టితో నన్ను గుచ్చేలా చూస్తూ.

“ దొరా, తమరు ఆ మాట అనకూడదు.” అంది.

“ఆమెలో కలిగిన మార్పు చూసి నాకు కొంత దిగ్భ్రమ కలిగింది. కొంచెం తడబడుతూ,

“ఏ మాట? ” అన్నాను.

“మేము వేశ్యలం కాము, తెలుసుకోండి.”

నాకు మరింత ఆశ్చర్యం కలిగింది. పెళ్ళి లేదు. ప్రవర్తన చూస్తే ఇలా వుంది. అయినా వేశ్యలం కాము, అంటోంది. నాకూ కొంచెం కోపం వచ్చింది. అడిగాను-

“కాకపోతే మరేమిటట? నువ్వు అందరిలా పెళ్ళి చేసుకుని ఇల్లాలిలా వుండకుండా ఇలా అర్థరాత్రి తెగించి వచ్చి ....”

“అయ్యో! మీ కింకా అర్థం కాలేదా ? బస్వీలు పెళ్ళి చేసుకోవడానికి వీల్లేదు దొరా”

“ఎందుకని ?”

“మొక్కు చెల్లించాలి కదా ! లేకపోతే చెడు జరుగుతుంది. ”

“ పెళ్ళి చేసుకుంటే / మొక్కు చెల్లించడానికి వీలుండదా ?”

“లేదు దొరా , ఒకళ్ళని పెళ్ళి చేసుకుంటే మీలాంటి వాళ్ళ సేవ చెయ్యడానికెలా కుదురుతుంది. మర్యాదగా వుంటుందా ?”

“సరే, మరొకరి సేవ ఎందుకు చెయ్యాలి ?”

“మరి దేవుడి మొక్కు తీర్చడం ఎలా ? ’

“ఇలాగా మొక్కు తీర్చుకోడం దేవుడి పేరిట వ్యభిచారం చేస్తూ....”

ఆమె చప్పున కనుబొమలు ముడివేస్తూ,

“అయ్యో, ఆ మాట అనకండి... నన్నలా అనకండి” అంది ఒత్తి పలుకుతూ.

“నేను నీ మొగుడిని కాను. ఇంత రాత్రి వేళ నా దగ్గరికి వచ్చావే - ఇదెవరు చేసే పని? వేశ్యని కాదని మాత్రం అంటున్నావు.”

“మేము వేశ్యలం కాదు దొరా, కాదు. వేశ్యలకి డబ్బు ఆశ వుంటుంది. వాళ్ళు మనుషులెవరైనదీ చూడరు. వాళ్ళకి మొక్కు - గిక్కు ఏమీ వుండదు. అది వాళ్ళ వృత్తి, బ్రతుకు తెరువు.”

“మరి మీరు ?”

“మేము డబ్బు ముట్టుకోము దొరా. ఎవర్ని పడితే వాళ్ళని దగ్గరికి చేర్చము. తమలాంటి కులీనులెవరైనా వస్తే వాళ్ళ సేవ చేసి మొక్కు చెల్లిస్తాం. మమ్మల్ని ‘వేశ్యలు’ అనకండి దొరా....”

“అయితే నువ్వలా చేసే సేవ గురించి మీ అమ్మ - నాన్నలకి తెలుసా ?”

“తెలీకుండా ఎలా దొరా? మొక్కుకున్నది వాళ్ళేగా. తెలుసు.”

“సరే, వాళ్ళేమో పంపించారు. కాని ఇలాంటి దానికి నేనిష్టపడతానని ఎలా అనుకున్నారు? ఏ ధైర్యంతో నిన్ను నా దగ్గరికి పంపించారు ?”

ఈ ప్రశ్నకి వెంటనే బదులు రాలేదు. చిరునవ్వు నవ్వుతూ మెడ పక్కగా తిప్పి, ఓరచూపు చూస్తు.

“మీరు మా నౌకర్ని అడిగారటగా నా గురించి ?” అంది సిగ్గుపడుతూ.

నా కిప్పుడర్థమయింది - నేనామె గురించి అడిగినపుడు అతను వ్యంగ్యంగా నవ్వి, “ ఎందుకయ్యా ” అని అడగటం! “ అయ్యో భగవంతుడా! ” అనుకున్నాను.

“నిజమే చెన్నమ్మా, అడిగాను. ఊరికే తెలుసుకుందామని అడిగాను. చెన్నమ్మా, నిజంగా, ప్రమాణంగా నా లక్ష్మి మీద ఆన. నాకు మరో ఉద్దేశం లేదు.”

“అయ్యో! ఆన - గీన అంటారెందుకు ? దొరా, ఫరవాలేదు.”

“అలా కాదు చెన్నమ్మా, పోయిన ప్రాణం మళ్ళి వస్తుందా చెప్పు”

చెన్నమ్మ మౌనంగా వుంది .

“చెప్పు”

“లేదొరా”

“అయితే ఎను, అడదానికి శీలమే ప్రాణం. శీలం పోగొట్టుకున్న స్త్రీ కుక్కకన్న హీనం. మీ కున్న ఎలువే శీలం. అలాంటప్పుడు మీరు దాన్ని అమ్ముకోకూడదు. శీలం కోల్పోయిన అడదానికి నరకంలో కూడా చోటు లేదంటారు పెద్దలు.”

“దొరా మీరు చెప్పేది పెళ్ళి చేసుకుని భర్తతో కాపురం చేసే

అడవాళ్ళకయ్యా. వాళ్ళు మాలాగా వాళ్ళని జాతినుంచి వెలివేస్తారు. మా కలా కాదు. మమ్మల్ని దేవుడికి వదిలేశారు. మాకు మీ లాంటి కులీనుల సేవే....”

“అయ్యో చెన్నమ్మా ! నీకు తెలీదు. ఇటు ఎను దేవుడి పేరిట శీలం పొగొట్టుకుంటే దేవుడు మెచ్చుతాడా? దేవుడికి మొక్కు వుంటే ఆ దేవుడికి సేవ చెయ్యి. ఎవరోడ్దన్నారు? అలా కాకుండా ఇదేం పని?”

“దొరా, మీ లాంటి కులీనులే మాకు దేవుళ్ళు. మీకు సేవ చేస్తే మాకు పుణ్యం వస్తుంది”

అమె మాటలు వింటుంటే, నా హృదయం అయ్యో దేవుడా నీ పేరుతో, నిన్ను మెప్పించడం కోసం ఎంత పాపం జరుగుతుందో చూశావా అని మొర పెట్టుకుంది. కాసేపు ఏమీ మాట్లాడకుండా నాలో నేనే ఆలోచించుకోసాగాను.

ఇదేమిటి మనుషుల మూర్ఖత్వం! ప్రపంచంలో ఇలాంటి జుగుప్సాకరమైన ఆచారం వుందా? దేవుడుకి వదలడం సరే, ఎన్నాను. అది వారి వారి భక్తి. కాని ఈ పని? ఇలా ఈ మనుషులు దేవుడికి మొక్కు తీర్చడం. భగవంతుడి దివ్య నామాన్ని మనుషులు ఇలాంటి హేయ కృత్యానికి వాడుకుంటున్నారే! వీళ్ళ గతి ఏమిటి? ఈ అమ్మాయి ఖచ్చితంగా పల్లెటూరి అమాయిక యువతి. జార స్త్రీల లక్షణమే వేరు. ఈ అమ్మాయి తీరే వేరు. ఈమె తన వాళ్ళ అసహ్యకరమైన సంప్రదాయానికి బలి అయిన ముగ్ధ, తను చేస్తున్న పనివల్ల దేవుడికి మొక్కు తీరుతుందని దృఢంగా నమ్ముకుంది. అయ్యో దేవుడా! కన్న తల్లిదండ్రులే చేతులారా తమ బిడ్డ జీవితాన్ని పాపకూపంలోకి తోస్తున్నారే! వాళ్ళ గతేమిటి? ఈమె గతేమిటి? వాళ్ళేమో తాము మొక్కు కోవడం వల్లనే కూతురు బ్రతికి బయట పడిందనుకున్నారు. కాని ఇప్పుడామె రోజు రోజూ చేస్తున్న పాప ఫలితంగా అమె బ్రతుక్కి ఆత్మరూపమైన స్త్రీత్వమే నశించిపోతుందే! ఈ సంగతి వాళ్ళ కెలా అర్థం అవుతుంది? అప్పుడు పసిబిడ్డగా వున్నప్పుడు ఒక్కరోజు ఒక్క క్షణంలో చనిపోవడానికి మారుగా, ఇప్పుడు రోజూ క్షణ క్షణమూ చచ్చిపోతోందే! అసంగతి ఈ అమ్మాయికి తెలుసునా ? ఈమె . అదే ఆశ్చర్యం! తను చేస్తున్న పని సరియైనది - దేవుడు మెచ్చిన పని. అతడు తిరిగి ప్రసాదించిన జీవితాన్ని ఇలా గడిపితే అది అతనికి ఇష్టమైన సేవ. అది అమె దృఢమైన నమ్మకం. ఎవాహిత స్త్రీలలో ఏ కృత్యాన్నయితే అమె చెడ్డదిగా భావిస్తోందో ఆ కృత్యాన్ని తన జీవితాదర్శంగా అనుసరిస్తోంది. దీనికి అమె తల్లి-దండ్రులు ఆమోదం. పాపం వాళ్ళైన ఏమి చెయ్యగలరు? జాతి సంప్రదాయాన్ని వదలేరు....

దారుణమైన ఈ ఆలోచనలతో నా గుండెను చీల్చినట్లుగా బాధ కలిగి

నిట్టూర్పు వదిలాను. చెన్నమ్మ పూరికే కొంగు కొసని మెలిపెడుతూ కూర్చుంది. నేను నిట్టూర్పు వదలడం విని నా వేపు చూసింది. ఆమె మొహంపై అప్పుడే ఏదో కలవరం కనిపిస్తోంది. ఈపాటికి సుఖంగా పెళ్ళయ్యంటే తనూ నలుగురిలా సుఖంగా కాపురం చేసుకుంటూ వుండేది కదా. అలా కాకుండా ఈ అమాయకురాలు ఏదో జుగుప్సాకరమైన మూఢాచారానికి బలై పోయింది కదా అన్న ఆలోచనతో నాకు అమితమైన బాధ కలిగి, గుండె నీరయి, కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి.

“చెన్నమ్మా, నీ దేవుడే నిన్ను కాపాడాలి” అంటూ కళ్ళు తుడుచుకున్నాను. చెన్నమ్మ నా కన్నీరు చూసి కంగారు పడింది. నాకు దగ్గరగా జరిగింది. అలా జరిగినపుడు దూరంగా జరగాలనిపించలేదు నాకు. ఆమె మనసు చెడ్డది కాదు. అజ్ఞానపు పాపానికి ఆమె దేహం బలి అయింది. తామరాకు మధ్యన నుంచుని వజ్రంలా తళ తళ మెరిసే నిర్మలమైన మంచు బిందువులా ఆమె అత్త పరిశుద్ధమైనది. ఆమె సున్నితత్వాన్ని చూసి నాకు అమితమైన జాలి కలిగింది. ఆమెని చూసే కొద్దీ, ఆమె గురించి ఆలోచించే కొద్దీ నా కళ్ళల్లో మళ్ళి మళ్ళి నీళ్ళూ రసాగాయి. నా కన్నీటితో కలుషితమైన ఆమె దేహాన్ని కడగాలనిపించింది. నా శరీరం, అత్త ఆమె పట్ల స్నేహభావంతో అర్థమయ్యాయి. నెమ్మదిగా ఆమె చేతిని పట్టుకున్నాను. నా శరీరం కంపించింది. చెయ్యి వదలకుండా అలాగే ఆమె వేళ్ళను నిమిరుతూ “చెన్నమ్మా” అని మెల్లిగా పిలిచాను. స్నేహంతో, జాలిగా పిలిచిన ఆ పిలుపుతో ఆమె మరింత నా దగ్గరికి జరిగి మృదువుగా “ఏంటి దొరా” అంది, ఆమె మొహం మీద కూడా ఏదో కలవరం నిండిన ఆలోచనల మబ్బుతెర కమ్మింది.

“చూడు చెన్నమ్మా, నేను నీ దేవుడిని అన్నావు కదూ నువ్వు?”

“అవునైతే మీరే నా దేవుడు”

“అయితే, నేను చెప్పినట్టు ఎంటావా?”

“చెప్పండి.”

“ఇక మీదట నువ్వీ పాపపు పని చెయ్యకూడదు. సరేనా?”

“మరి మొక్కు .... దేవుడికి ....”

“అయ్యో ! ఆ మొక్కు పాడుగాను, చూడు, ఇవాళ నేను నీ దేవుడి నన్నావు. అంతకుముందు నువ్వు ఇంకెవరి సేవా చేయలేదా?”

చెన్నమ్మ మౌనంగా తలొంచుకుంది .

“చూడు, ఇంతకు ముందు నువ్వు ఇంకా ఎవరెవరి సేవ చేశావు. ఇవాళ నన్ను దేవుడినంటూ నా సేవకు వచ్చావు. ఒకరు తిన్న ఎంగిలిని

మరొకరికివ్వచ్చా? దేవుడికి ఈ ఎంగిలి మొక్కా? చెన్నా, ఇది చాలా పావకృత్యమని తెలిదు నీకు. తెలిసుంటే ఈ పాపపు పని చేసే దానివి కాదు. కొంచెం ఆలోచించి చూడు. నీకు, వేశ్యకి ఏమిటి తేడా? అమెకదే బ్రతుకుతెరువు. నీకు బ్రతకడానికి లోటు లేకపోయినా పాపమంతా ఒకటే - దేవుడు పాపాన్ని ఎన్నటికీ మెచ్చడు...."

చెన్నమ్మ మౌనంగా అంతా వింది. మొదటి భ్రాంతి, కలవరపు భాయా అమె మొహం మీంచి జారిపోయాయి. కొద్ది కొద్దిగా మొహం వాడిపోసాగింది. దేహం కుంచించుకు పోయింది. నేల చూపులు చూడసాగింది. మెల్లిగా అమె చేతిని తాకుతూ "చెన్నా" అని పిలిచాను. తలెత్తి నా వేపు చూసింది. అమె చూపుల్లో దారి తప్పిన పసిపాప అమాయికత గోచరించింది. నామాటల్లో నిజాన్ని అమె గ్రహించినట్టుంది.

"చెన్నా, నేను చెప్పింది సరి కాదా?"

చెన్నమ్మ నేరు విప్పలేదు. మళ్ళీ తలొంచుకుంది. నేను చూస్తుండగానే రెండు చుక్కల కన్నీళ్ళు అమె చెంపల మీదుగా జారి పడ్డాయి. అదే అమె నా కిచ్చిన మౌన ప్రత్యుత్తరం. అమె అత్కని అవరించిన అజ్ఞానపు తెర తొలగించే పని నా పాలబడింది. ఏదో ధ్యేయం పెట్టుకుని ఒక గమ్యం చేరుకోవాలనే ధ్యాసతో, ఓ దారి ఎంచుకుని అడుగులు వేస్తూ, అడుగులేస్తున్నకొద్దీ గమ్యం చేరుతున్నానని అనుకుంటూ, చాలా దూరం నడిచాక, ఆ దారిలో ఎవరో ఎదురై, ఆ గమ్యానికి దారి కాదనీ, ఆ దారిన నడిచినంతా గమ్యానికి దూరమవుతావని చెబితే ఎలా వుంటుంది? నేను నా మాటలతో చెన్నమ్మ హృదయంలో అలాటి భావమే రేపి వుంటాననిపించింది.

చెన్నమ్మ వెక్కి వెక్కి ఏడవసాగింది. నేను అమెని ఓదారుస్తూ .... చూడు, చెన్నా నిన్ను చూస్తే నాకు కోపంగాని, అసహ్యంగాని లేదు. చెప్పు, కోపం వుందంటావా?" అన్నాను.

చెన్నమ్మ నొచ్చుకుంటూ "లేదు దొరా" అంది.

"సరే, నీకు నా మీదేమైనా కోపమా? "

"అయ్యో! సామీ అట్లా అనకండి. మమ్మల్ని చూస్తే మీ కాలి కింద పడి దొర్లాలనిపిస్తోంది." అంటూ నా కాళ్ళు పట్టుకుని తన నుదుటిని "తాకించ బోయింది. నేను దానికి అవకాశం ఇవ్వకుండా అమెని లేపి, "సరే అయితే, ఏదీ .... నా చేతిలో చెయ్యి వేసి ప్రమాణం చేయి, ఇక మీదట ఈ పని చెయ్యనని" అన్నాను.

చెన్నమ్మ నా గుండెలమీద చెయ్యి వేసింది. అమె అమాయకమైన బాధ

నిండిన చూపు, నా కళ్ళల్లో దూరి గుండెల్లోకి దిగింది. చూపుల్లో .... కంఠంలో దుఃఖం పొంగి పొరలుతోంది. కంపిస్తున్న కంఠంతో మెల్లిగా,

“దేవుడా, ఇక మీదట ఈ పని చెయ్యను” అంది.

నా గుండెలపై నుంచి పెద్ద బరువు దింపినట్లయింది. రాత్రి చాలా పొద్దుపోయింది. అయినా నిద్ర మాత్రం వచ్చేలా లేదు. మనసులో ప్రశాంతత నెలకొంది. చెన్నమ్మ ఒకసారి ఆవలించింది. నేను అదే నెపంగా “చెన్నా, ఇక వెళ్ళి పడుకో, అంటూ పైకి లేచాను. “అమె కూడా లేచింది. అమెతో బాటు తలుపుదాకా వెళ్ళి నేనే తలుపు తీశాను. గుమ్మం వద్ద మళ్ళి అమె చెయ్యి పట్టు కుని, నా వేపు తిప్పుకుని “చెన్నా, చెన్నా! దేవుడి తోడుగా నాకు నీ మీద కోపం లేదు. ఏది? ” అంటూ నా రెండు చేతుల్లో అమె మొహాన్ని పట్టుకుని నుదుటి మీద ముద్దు పెట్టుకున్నాను. చెన్నమ్మ వెళ్ళిపోయింది

3

ఉన్నట్టుండి మెలకువ వచ్చింది. చూస్తే కరియప్పగారు. ఆయనే పిలిచి లేపారు. ఆయన లోపలికి ఎలా వచ్చారో తెలియలేదు. బహుశా రాత్రి తలుపు వెయ్యడం మర్చిపోయాననుకుంటూ.

“ఏమిటి కరియప్పగారూ ? ” అంటూ కళ్ళు నులుముకుంటూ లేచాను.

“అయ్యో! ఏం చెప్పను స్వామి ? అయ్యో! నా బిడ్డ.... నా చెన్న ... ” అంటూ మాట పూర్తి కాకుండానే కిందపడి దొర్లసాగారు. ఏదో అవ్యక్తమయిన భయంతో నా గుండె పగిలి రక్తం చిమ్మిన భావన. ఆ లోపల మరెవరో వచ్చి,

“అయ్యో! చెన్నమ్మ తోటబావిలో పడి .... ”

వాళ్ళు మూటపూర్తి చేసేదాకా నా మనసు అగలేదు. పైకి లేచి పిచ్చివాడిలా తోటవేపు పరిగెత్తాను. నూతి దగ్గర పడి వన్నెండు మంది మూగి వున్నారు. కొన వూపిరి వుందేమోనని భ్రమ పడ్డాను. భ్రమే మరి! అమె రాత్రే వెళ్ళి బావిలో దూకి వుండాలి. ఇంతవరకు ప్రాణంతో వుండడం జరిగేనా అని నిరాశ. దగ్గరగా వెళ్ళాను. అందరూ అడ్డు తప్పుకున్నారు. చూశాను. అయ్యో భగవంతుడా! ఏం దృశ్యమిది! గుండెల్లో నుంచి రక్తం కళ్ళల్లోకి వచ్చింది. కళ్ళు పేలిపోయి చీకట్లు కమ్మినట్లయింది.

నా కంటే జ్ఞాపకం మళ్ళి తెలివి వచ్చేసరికి ఎవరో నా మొహానికి తలకు చల్లటి నీళ్ళు చల్లుతున్నారు. నా ముక్కు వెంట రక్తం కారుతోంది. నా కదేమీ పట్టలేదు. శవం దగ్గరగా వెళ్ళి ప్రాణమున్న జాడేమన్నా వుందేమోనని చూశాను. అయ్యో! వట్టి భ్రాంతి. నా భ్రాంతికి నాకే “అయ్యో! పిచ్చివాడా” అనిపించింది. అమె దేహంలో దాక్కున్న నిర్మలమైన హిమకణం ఎప్పుడో ఇగిరిపోయింది.

పాపపుణ్యాల బంధంనుంచి విడిపోయింది. అమ్మతం ఇంకిపోయి హాలాహాలు మిగిలింది.

ఇంక ఎక్కువసేపు అక్కడ వుండలేక ఇంటి వేపు అడుగులు వేశాను.

ఆ రోజు సాయంకాలమే నేను ఆ గ్రామం వదిలి బయలుదేరాను. వేళ్ళేముందు చెన్నమ్మ ఫోటోని వాళ్ళింట్లో వదిలి వెళ్ళాను. అలాంటి పిల్లని పోగొట్టుకున్న వాళ్ళకి అమె ఛాయ ఏమంత ఓదార్పు నివ్వగలదు ?

దారి పోదుగునా ఆలోచనలు.... పోలీసులు 'అత్తహత్య' అని రికార్డు చేసుకున్నారు. కాని వస్తుతః నేనే అమెను చంపినట్టు లెక్క. ఏం చేసినా ఆ భావం నన్నొదిలేలా లేదు. నేను చెప్పినదంతా అమె మనసులో నాటుకుంది. ఇక బ్రతుకు కన్న చావే నయం అనిపించి వుంటుంది. నేను అమెని గదిలోంచి పంపినపుడు అమె హృదయం 'చావు' కి సంబంధించిన ఆలోచనతో నిండివుండనుకుంటా. ఈ ఆలోచనతో నాగుండెల్లో శూలం దింపినట్లయింది. నేనా సమయంలో అమెను బయటకి పంపకుండా వున్నట్లయితే చావాలన్న సంకల్పం దూరమై అమె బ్రతికుండేదెమో. అమెలో చనిపోవాలన్న కోర్కె కలిగించిన వాడిని నేను. అందులో సంశయం లేదు. కాని అలా చెయ్యడానికి నాకేమి హక్కుంది? వాళ్ళ ధర్మాధర్మాలని తూచి చూట్టానికి నేనెవర్ని? నా మాటలు ఒక్కొక్కటి అమెను బావి దాకా తోసుకుని వెళ్ళుంటాయి. ఆ తరువాత అమెని నూతిలోకి తోసినది నా మాటలే - నేనే! అయ్యో! నేనే అమెని చేతులారా చంపినట్లయిందే. దేవుడికి ఏదో ఒక రోజు నేను దీనికి జవాబు చెప్పుకోవల్సి ఉంటుంది. ఏం చెప్పను?

ఆలోచనలకి అడ్డు - అదుపూ లేదు

రేపు వూరు చేరుకుంటాను. ఈ సంగతి చెబితే నా లక్ష్మి ఏమంటుందో ఏమో.

5. అజ్ఞాత వీరుడు

కు. వెం. వ.

అపాద మానం. రాత్రి సుమారు ఎనిమిది గంటల సమయం. కన్ను పొడుచుకున్నా కానరాని కారుచీకటి. వాన హోరుమని కురుస్తోంది. సుబ్బన్నగౌడుగారు అరుగుమీద కూర్చుని లాంతరు వెలుగులో లెక్కలు - పత్రాలు చూస్తున్నారు.

లింగడు బయటనుంచి చేతిలో ఒక లాంతరు పట్టుకుని వచ్చి “అయ్యో! ఏరు పొగు ఏడవ మెట్టు మీదకి వచ్చింది.” అన్నాడు.

సుబ్బన్నగౌడ గారు కంగారుగా చప్పున పైకి లేచి “పద చూద్దాం” అంటూ కంబళి భుజాలమీద వేసుకుని బయలుదేరారు. ఇద్దరూ ఏరు ప్రవహిస్తున్న చోటికి వెళ్ళి, ఐదారు మెట్లు దిగి నిలుచున్నారు, ఎర్రటి నురుగు తెరలు వాళ్ళ కాళ్ళకి కొట్టుకుంటున్నాయి. తుంగా నదీ ప్రవాహం ఉరకలు వేస్తోంది. లాంతరు వెలుగులో అలలు తళ తళ మెరుస్తున్నాయి. వర్షం భోరున కురుస్తోంది. వాళ్ళు అక్కడ నుంచుని చూస్తూ వుండగానే ఆరో మెట్టు నీళ్ళలో మునిగిపోయింది.

వాళ్ళు ఐడవ మెట్టు మీద నుంచున్నారు.

సుబ్బన్న గౌడు గారు లింగడి వేపు తిరిగి “నిన్న ఎక్కడి దాకా వచ్చాయరా నీళ్ళు?” అని అడిగారు.

“నిన్న ఇంతగా లేదు. ఎనిమిదో మెట్టు మీద వున్నాయట నీళ్ళు. అయినా నిన్న కెరె గ్రామం అంతా కొట్టుకుపోయిందట. కెళమనె రంగప్ప గౌడు గారి కొడుకు రాము దొరకనే లేదట. చాల గోలగోలగా వుంది.”

గౌడగారి మొహంలో భయపు భయ తొంగి చూసింది. “ఇవాళ పై వేపు వర్షాలెలా వున్నాయట, నీకేమైనా తెలుసా? అంటూ కటికి చీకటి వేపు గుడ్డిగా చూడసాగారు.”

“పైన వర్షం చాల జోరుగా వుందట. శృంగేరి వేపు సరే సరి. అగకుండా కురుస్తోందట.” అంటూ లాంతరు వెలుగులో కిందకి చూసి “అయ్యో! ఇటు చూడండి. నీరు ఐదో మెట్టుకి ఎక్కుతోంది” అన్నారు. గౌడుగారు క్రిందకి చూశారు. అయిన గుండె జారింది. మొహం నల్లబడింది.

ఇద్దరూ వెనుదిరిగి ఇంటి వేపు మళ్ళారు. గౌడుగారు కంబళి తినివేసి వేడి నీళ్ళతో కాళ్ళు కడుక్కుని జంభాన మీద కూర్చుని, చేతులు వెనక్కి అన్ని ఆలోచనలో పడ్డారు. లింగడు లాంతరు తగ్గించి, కంబళి దులిపి దండెం మీద వేసి వంటింట్లోకి వెళ్ళాడు.

గౌడుగారి భార్య నాగమ్మ “ఏమిటి లింగా, లాంతరు తీసుకుని బయట కెళ్ళారెందుకు? ఏరు బాగా పొంగిందా ఏం?” అన్నారు. గౌడు గారి వన్నెండేళ్ళ కొడుకు తిమ్ము, కూతురు సీత భోజనానికి కూర్చున్నారు. ఏరు పొంగే విషయం రాగానే, భోజనం మానేసి తదేకుగా వాళ్ళ సంభాషణ వినసాగారు.

“అవునమ్మా ఏరు బాగా పొంగుతోంది. అందులోనూ పైనుంచి వర్షం ఎక్కువగా వుంది. నిన్న కెరె గ్రామం కొట్టుకు పోయిందట. పాపం ఆ కెళమనె రంగప్పగౌడు గారి రాము ఇంకా దొరకలేదట.”

నాగమ్మ భోజనానికి కూర్చున్న పిల్లల వేపు చూశారు. ఎందుకు చూశారో ఎవరికి తెలుసు? వాళ్ళు అన్నం మానేసి కూర్చోడం చూసి తనే వాళ్ళ దగ్గరగా కూర్చుని తినిపించసాగారు.

సీత ముద్ద నేట్లో పెట్టుకోబోతూ, “అమ్మా రామం ఏమయ్యాడు?” అంది.

నాగమ్మ “ఏం కాలేదు. నువ్వు అన్నం తిను” అన్నారు.

తిమ్ము, “ఏమిటమ్మా లింగడు చెప్పేది?” అన్నాడు.

“ఏం లేదు బాబూ, ఏరు పొంగుతోందట అంతే. నువ్వు అన్నం తిను” అనేసి “కదురా లింగా” అన్నారు.

లింగడు అవునన్నట్టుగా తలూపి. “అంతే మరి మీరు అన్నం తినండి తిమ్మయ్యా” అన్నాడు.

సుబ్బన్న గౌడుగారు అరుగు మీద నుంచి “లింగా” అని పిలిచారు. లింగడికి చెవి కొంచెం మందం, వినపళ్ళేదు. మళ్ళీ పిలిచారు. అప్పుడు నాగమ్మ “లింగా, పిలుస్తున్నారు వెళ్ళరా” అన్నారు. లింగడు తటాలున లేచి తన కుంటి కాలితో సొట్టగా అడుగులు వేస్తూ వెళ్ళాడు. పాపం! అతని కుడికాలు, ఎడంకాలి కంటే కొంచెం పొట్టి, సన్నమూను.

లింగడు అరుగు మీది కెళ్ళి “ఎందుకయ్యా పిలిచారు?” అని అడిగాడు.

గౌడు గారు, వెళ్ళి చూసిరా నీళ్ళు ఎంతవరకూ వచ్చాయో” అన్నారు.

లింగడు లాంతరు వెత్తి పెద్దది చేసి, దీపం పెద్దది చేసి కుబళి కప్పుకుని ఏటి వేపు వెళ్ళాడు. వాళ్ళు వెళ్ళిన కాసేపటికి గౌడుగారు “నాగా” అని పిలిచారు. ఎనిమిదేళ్ళ కుర్రవాడు ఒకడు వక్కలు వుడికించే పొయ్యి వేపునుంచి పరిగెత్తుకు వచ్చి, స్థంబానికి వెనక నుంచుని “ఏంటయ్యగారు” అన్నాడు.

గౌడుగారు, “పశువుల్ని కట్టేశారా?” అని అడిగారు.

“కట్టేశామయ్యా. తుంగ అవు, బుజ్జి దూడ రెండు మాత్రం పాకకి తిరిగి రాలేదు.”

“పోస్ట్”, అంటూ గొడు గారు దిండు నానుకుని కూర్చున్నారు. నాగడు మెల్లిగా చలికాచుకోవడానికి పొయ్యి దగ్గర కెళ్ళి పోయాడు. అప్పటికి ఏటి దగ్గర కెళ్ళిన లింగడు తిరిగి వచ్చాడు. గొడ గారు “నీళ్ళింకా పైకి వచ్చాయా?” అనడిగారు.

అతడు లాంతరు కింద పెట్టి కంబళి దులుపుతూ “నాలుగో మెట్టు వరకు వచ్చిందయ్యా” అన్నాడు.

“అయితే పశువుల పాకలోకి వెళ్ళి అన్ని పశువులవి మెడపలుపు వదిలేసిరా.” అన్నారు గొడగారు, మళ్ళి తీవ్రంగా అలోచిస్తూ కూర్చున్నారు.

లింగడు తన కొడుకు నాగోణ్ణి కూడా తీసుకుని పాకలోకి వెళ్ళాడు. నాగమ్మ లోపల్నుంచి వచ్చి “ఎస్తరి వేశాను.” అంటూ చెంబుత్ తెచ్చిన నీళ్ళు అక్కడ పెట్టారు. సుబ్బణ్ణి గొడుగారు లేచి చెంబు తీసుకుని నేరు పుక్కిలించి ఉమ్మేసి భోజననాకి వెళ్ళారు. తిమ్ము, సీత- ఇద్దరూ అరుగు మీద లాంతరు వెలుగులో కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకోసాగారు. లింగడూ, నాగ వచ్చి అరుగు కొసలో కూర్చున్నారు. వాళ్ళిద్దరిలో తిమ్ము, సీతలకి బాగా చనువు.

తిమ్ము “లింగా, ఏరు బాగా పొంగిందా?” అని అడిగాడు.

లింగడు “లేదయ్యా ఎప్పుడూ పొంగే లాగనే” అన్నాడు.

లింగడి దగ్గర కూర్చున్న సీత సంభాషణ పట్టించుకోలేదు. అమె మనసంతా మరెక్కడో వుంది. ఓ సారి లింగడి కాళ్ళ వేపు, మరోసారి చేతి వేపు చూస్తోంది. అమెకి చాలా ఆశ్చర్యంగా ఉంది.

అఖరికి కుతూహలం అపుకోలేక “లింగా ఇదేమిటి? నీ కాళ్ళకి, చేతులకి అలా మచ్చలు పడి వున్నాయెందుకు ?” అని అడిగింది.

ఆ మాట వినగానే లింగడి మొహం నల్లబడింది. నేట మాట రాలేదు. కంట నీరు నిండింది. పాత జ్ఞాపకాల వల్ల కలిగిన బాధని దిగమింగుకుంటూ దీనంగా “అవన్నీ మీకు ఎందకులే సీతమ్మా” అన్నాడు.

తిమ్ముకి లింగడిని ఆ పరిస్థితిలో చూసి జాలిత్ పాటు ఆశ్చర్యమూ వేసింది. సీతకి మారుగా అతనే “లింగా, మా ముందు సంకోచమెందుకురా మాతో చెప్పకూడదూ ?” అన్నాడు.

“మీతో చెప్పడానికేం లేండి. ఇవి జైల్లో సంకెళ్ళు వేసిన గుర్తు” అన్నాడు.

అమాయకుడైన లింగడు జైల్లో వుండేవాడని ఎని తిమ్ము పని హృదయానికి బలమైన గాయం తగిలి నట్లయింది. “ఏమిటి నీకు జైలా ? ఏ వుణ్యాత్తుడయ్యా నిన్ను జైలుకి పంపింది?” అన్నాడు.

ఇంతకు ముందు నేను మారినహళ్ళి రంగనాయక గారి దగ్గర పని

చేసేవాడిని. అక్కడ ఐదారు ఏళ్ళు జీతానికున్నానయ్యా. ఏదో ఎవరెవరిదో సావాసం. తాగుడు అలవాటయింది. ఓ రోజు సాయంత్రం సారా తాగాను. అందులో ఏటి కలిపారో ఏటో బాగా మత్తెక్కిసింది. తోవలో నడుస్తున్నాను. రంగనాయక గారి కొడుకు శేషనాయక అని వున్నాడు. అయనకీ బాగా తాగి మత్తెక్కి వుంది. ఎక్కడుంచో వస్తున్నవాడు, నాకు దగ్గరగా వచ్చి నేటికొచ్చినట్టు తిట్టసాగాడు. నాకూ తాగిన మత్తులో యజమాని కొడుకని తెలీలేదు. నేనూ తిట్టాను. తరువాత కొట్టుకున్నాం. అయనకీ దెబ్బలు బాగా తగిలాయి. నా మీద ఫిర్యాదు చేశారు. నేను పేదవాడిని కనుక, నాకు జైలు శిక్ష పడింది.”

అఖరి మాటలు చెప్పేటప్పుడు అతడి కంఠం గద్గద మయింది. కళ్ళలో నీళ్ళు చిప్పిలాయి. పసివాడిలా వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు. అది చూసి అతని కొడుకు నాగడూ ఏడవ సాగాడు. నీత కళ్ళల్లోనూ నీళ్ళు తిరిగాయి. తిమ్ము ఏదో అలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. లింగడు తనని తాను సంభాళించుకున్నాక తిమ్ము పసిపిల్లాడిలాగ “లింగా నిన్ను జైల్లో చాలా కష్టపెట్టారా ?” అని అడిగాడు.

“తిమ్ముయ్యా, ఇప్పుడవన్నీ తలచుకుని ఏడ్చి మాత్రం ఏం లాభం. నేను జైలు నుంచి వచ్చేసరికి నా పెళ్ళాం చచ్చిపోయింది. కొడుకు దిక్కులేని వాడై అడుక్కు తింటున్నాడు.”

“అయితే ఎన్నేళ్ళున్నావు జైల్లో?”

“రెండేళ్ళు తిమ్ముయ్యా రెండేళ్ళు. తరువాతైనా సుఖపడ్డా నసుకున్నారా? ఊహు, లేదు. చుట్టాలు- పక్కాలు జైల్లో వుండొచ్చానని నన్ను దగ్గరికి చేరనియ్య లేదు. పిల్లాడితో నానా అగచాట్లు పడ్డాను. అఖరికి ఎవరో శివనూరు సుబ్బణ్ణగారి దగ్గరి కెళ్ళు అన్నారు. ఇటొచ్చాను. మారాజు మీ అయ్య. తిండి- గుడ్డ ఇచ్చి చచ్చిపోయిన వాడిని బతికించారు.”

లింగడు కథ ముగించగానే తిమ్ము నిట్టూర్చి “లింగా, నువ్వు మా ఇల్లు వదిలి పెట్టి వెళ్ళకు, నాగడూ అంతే” అన్నాడు.

“ అట్లాగే నయ్యా, అట్లాగే.”

2

ఉరుములు, మెరుపులు, పిడుగులు, గాలి, వాన విచ్చెక్కినట్టుగా వుంది వాతావరణం. ఇంట్లో అందరూ పడుకున్నారు. లింగడు, సుబ్బణ్ణ గౌడు ఇద్దరే మెలకువగా అరుగు మీద కూర్చున్నారు. ఇద్దరూ అప్పుడప్పుడు వెళ్ళి ఏరు చూసుకుని వస్తున్నారు. అక్కడ నీళ్ళు పై పైకి వస్తునే వున్నాయి.

“లింగా, పడవ ఎక్కడ కట్టావురా ? ఇల్లు వదిలి వెళ్ళాల్సి రావెచ్చు.”

లింగడు కాస్త కంగారుగా “అ పుల్ల మామిడి చెట్టు వేరుకి కట్టాను. నీరెక్కిందో ఏమో, ఇప్పుడక్కడకి వెళ్ళగలనే లేదో” అనుకుంటూ లాతరు పట్టుకుని బయటకి పరిగెత్తాడు. సుబ్బణ్ణ గౌడుగారూ అతన్ననుసరించారు. అక్కడకి వెళ్ళి చూస్తే అనుమానం నిజమయింది. ప్రవాహం మామిడి చెట్టు మొదల్ని ముంచేసింది. ఇద్దరికీ కాసేపు దిక్కు తోచలేదు. వాగు వేపు చూస్తూ నుంచుండి పోయారు. సరిగ్గా అప్పుడే ఇంటి వెనుక ఏదో పడిపోయిన చప్పుడు అయింది. ఇద్దరూ అటు పరిగెత్తారు. పెరటవేపు గోడ పడిపోయి, నీళ్ళు లోగిట్లోకి చొచ్చుకు వెస్తున్నాయి. ఇక అలస్యం చేస్తే నర్యనాశనం తప్పదనిపించింది గౌడుగారికి.

అన్ని గదుల్లోకి వెళ్ళి పడుకున్న వాళ్ళందరినీ లేపేశారు. వాళ్ళంతా సగం నిద్రలో కంగారుగా అరుగు వేపు పరిగెత్తారు. గౌడుగారు అందరినీ స్థిమితంగా వుండమని చెప్పి, లింగడి కోసం చుట్టూ చూశారు. లింగడెక్కడా కనిపించలేదు గట్టిగా “లింగా! లింగా!” అని కేక పెట్టారు. బదులు రాలేదు. అప్పటికి భయంకరంగా గాలి వీస్తోంది. విచ్చిగా వర్షం కురుస్తోంది. ముంగిట్లో వున్న కొబ్బరి చెట్టు ఇంటికి కప్పిన రేకుల మీద పడి పెద్ద చప్పుడయింది. తిమ్మ, సీత, నాగ భయంతో గట్టిగా అరిచారు. నాగమ్మగారూ “దేవుడా” అంటూ దేవుణ్ణి తలుపుకున్నారు. గౌడుగారు అందరికీ ధైర్యం చెబుతూ, లింగడిని కేకేస్తూ పరిగెట్టారు. వెళ్ళి చూసేసరికి లింగడు మామిడి చెట్టు మొదట్లో చేరుకుని పడవ విప్పుతున్నాడు. ఇంటి కిటికీకి ఒక కొబ్బరితాడు కట్టి దాని సాయంతో మామిడి చెట్టు మొదట్లోకి చేరుకున్నాడతను. కాసేపట్లో పడవ విప్పి అందులో ఎక్కాడు. కిటికీకి కట్టిన తాడుని మాత్రం చేతిలో పట్టుకున్నాడు.

గాలి హోరులో లింగ గౌడుగారితో “అయ్యా తాడు పట్టుకుని లాగండి” అన్నాడు. అయిన అలాగే చేశారు. పడవ వెడ్డు చేరింది. అంతలో లోపల్నుంచి ఏడెనిమిది మంది కెవ్యూ కెవ్యూ మని అరవడం వినిపించింది.

గౌడుగారు, “లింగా పడవ గుమ్మం దగ్గరగా తీసుకురా” అంటూ లోపలికి దూరారు. గుమ్మం దాటే లోపల పనిమనిషి సోమక్క రొప్పుతూ పరుగెత్తుకు వచ్చింది.

గౌడుగార్ని చూడగానే సోమక్క అరిచింది. “మేడ పడిపోయింది. అరుగుమీదకి నీళ్ళు వస్తున్నాయి.” గౌడుగారు అరుగు మీదకి వచ్చి “అందరూ సింహద్వారం వేపు పరుగెత్తండి. లింగడు పడవ తెస్తాడు. ఒరేయ్ నాగా ఇటురారా” అన్నారు. నాగడు అయినతో వెళ్ళాడు.

నాగమ్మ, తిమ్మ, సీత, లోకమ్మ, సోమక్క కూతురు దాసమ్మ అందరూ

సింహద్వారం వేపు వరుగెత్తారు. సోమక్క మాత్రం లోపలి గదిలో తను బాచుకున్న చిన్న మూట తెచ్చుకోవడాని కని వెళ్ళిన మనిషి తిరిగి రానే లేదు. గొడుగారు అరుగుమీదున్న తమ బీరువా తెరచి, రెండు పెట్టెలు తీసి బీరువా తలుపు మూశారు. అక్కడే వున్న ఇనుప బీరువా తెరచి, మళ్ళి ఏమనుకున్నారో ఏమో గాని, తలుపు మూసి తాళం వేసేశారు.

“నాగా ఈ పెట్టె తీసుకోరా” అన్నారు. ఇద్దరూ చెరో పెట్టె మోసుకుంటూ బయలుదేరారు. లింగడు అందర్నీ పడవ ఎక్కించి కొసని పట్టుకుని నుంచున్నాడు. గొడుగారు త్వరత్వరగా వచ్చి పెట్టెల్ని పడవలో పెట్టి, నాగడిని ఎత్తి లోపల కూర్చోపెట్టి, తామూ ఎక్కి, లింగడిని పడవ ఎక్కమని చెప్పి, తానొక కొసన కూర్చుని తెడ్డు చేతికి తీసుకున్నారు. నీత, నాగమ్మగారితో, “అమ్మా సోమక్కేదీ?” అనడిగింది. సరిగ్గా అదే సమయంలో ఇల్లు పడిపోయిన చప్పుడూ ఏదో కేక వినిపించాయి. సోమక్క కూతురు దాసమ్మ కూడా తల్లి ఆశ వదులుకుంది.

పడవ చాలా చిన్నది ఐదారుగురు మాత్రం కూర్చో గలిగినది. నిండు ప్రవాహంలో ఇద్దరైతే సరిపోయేది. ఇప్పుడందులో ఏడుగురున్నారు. దానితోబాటు రెండు పెట్టెలు కూడా. లింగడికి చోటు లేదనిపించి, ఏం చెయ్యడానికి తోచక నుంచునుండి పడవ సురక్షితంగా ఒడ్డు చేరుతుందా అని ఆలోచిస్తున్నాడు.

అతని ఆలస్యం చూసి గొడుగారు, “లింగా ఎందుకురా ఆలస్యం? ఎక్కరా” అని కలవరం కూడిన కంఠంతో గద్దించారు.

లింగడు “అయ్యా చోటులేదే. ఇప్పటికే పడవకి బరువు ఎక్కువైంది. నేనూ కూర్చుంటే పడవ ఒడ్డు చేరేదెట్లా?”

“అయితే ఇప్పుడేం చేద్దారా ? అయ్యేదేదో అవుతుంది ఎక్కు. దేవుడెలా దయదలిస్తే అలా అవుతుంది. అంటూ గొడుగారు నది వేపు చూశారు. ఆయన ఒళ్ళు జలదరించింది.”

లింగడు, “అయితే ఒక పని చేయండయ్యా. మీరంతా ఒడ్డు చేరాక పడవ ఎవరితో నేనా వంపండి. అంతవరకూ నేనిక్కడే వుంటాను. మీరేం భయపడద్దు.” అన్నాడు.

గొడుగారికి కోపం వచ్చింది. పడవ ఎక్కమని గట్టిగా అరచి ఆదేశించారు. లింగడు మరి మాట్లాడకుండా పడవ మరో కొసన కూర్చోని తెడ్డు పట్టుకున్నాడు. గొడుగారు తమ బండూకు నుంచి పది పన్నెండు గుళ్ళు పేల్చారు.

పడవ బయలుదేరింది.

అ గాలి, వాన, చీకటి - వీటి మధ్యన 'థాం - థాం' అన్న బందూకు చప్పుడు గంభీరంగా మ్రోగి మలెనాడు కొండలు గుట్టల మధ్య నుంచి గంభీరంగా ప్రతిధ్వనించింది. దూరపు పల్లెల్లోని జనం మేల్కొని గుళ్ళు చప్పుడు విని ఆశ్చర్య పోయారు.

శివనూరికి రెండు మైళ్ళ దూరాన వున్న నుగ్గేహళ్ళిలో ఇంటి అరుగు మీద పడుకున్న రామే గౌడు, అతని తమ్ముడు సిద్ధే గౌడు కూడా బందూకు పేలిన చప్పుడు విని ఆశ్చర్యంగా లేచి కూర్చున్నారు.

సిద్ధే గౌడు రామే గౌడుతో "అన్నయ్యా, అదేమిటి గుండు పేలిన చప్పుడు కదా?" అన్నాడు.

రామే గౌడు "ఎటు వేపు నుంచి వినిపించిందిరా?" అన్నాడు.

"కెమ్మణ్ణుచ్చి వేపు నుంచి అనిపిస్తోంది మరి"

"కాదనుకుంటా శివనూరి వేపు నుంచి వినిపించినట్టు అనుమానంగా వుంది."

"ఎక్కడైనా ఏరు-గీరు పొంగిందేమో"

"ఏదో వుండే వుంటుంది. ఏమైనా సరే, నలుగురైదుగురి తీసుకుని వెళదాం పద".

సిద్ధేగౌడు హడావుడిగా లాంతరు వెలిగించాడు. రామేగౌడు గురక పెడుతూ నిద్రపోతున్న రంగడిని లేపి నలుగురైదుగురు పనివాళ్ళని తీసుకు రమ్మని పురమాయించాడు.

3

"రామ రామ" అంటూ స్త్రీలు పిల్లలు గోల పెడుతున్నారు. ఆ గోల ప్రవాహపు అలల తీవ్రత మధ్యన చిక్కు పడుతూ, లేస్తూ, పడుతూ, తేలుతూ పడవనుంచి బయటపడి గాలి హోరులో కలిసిపోతోంది. సుబ్బణ్ణగౌడుగారు, లింగడు ఇద్దరూ ధైర్యంగా తెడ్లు వేస్తున్నారు. పడవ మధ్యనున్న లాంతరు చీకటికి భయపడి మూల దాక్కున్నట్టుగా తన చుట్టూ ఒక్క అడుగు మేర మాత్రం వెలుగు చూపెడుతోంది. బరువు వల్ల పడవ ఇప్పుడే అప్పుడే మునిగి పోతుందేమో నన్నట్టుగా వుంది.

గౌడుగారు పడవలో వున్న ఎలువైన పట్టెలు రెండింటినీ తీసి నీటిలో పారేశారు. అయినా బరువు తగ్గలేదు. ఎంత చెప్పినా వినకుండా స్త్రీలు, పిల్లలు రామ రామ అని గోల పెట్టడం మానలేదు. దిక్కు తెలియక పిచ్చిగా పూగుతోంది పడవ. ఓ సారి అది మునిగి పోతున్నట్టు వారి, కొద్దిగా నీళ్ళు లోపలికి వచ్చాయి. మళ్ళీ అందులోని జనం 'రామ రామ' అని అరవ సాగారు.

తెడ్డు వేస్తున్న లింగడు స్త్రీలు, పిల్లలు చేస్తున్న హాహాకారాల్ని ఎంటూనే

వున్నాడు. అతని గుండె కరిగి నీరయింది. పడవ భారంతో మునిగిపోవడం భాయమనే అనుకున్నాడు. బరువు తగ్గించడానికి ఏ వుపాయమూ కనిపించలేదతనికి. ఉన్నట్టుండి అతని మొహం గంభీరమయింది. తెడ్డు వెయ్యడం అవి వాన జోరులో చుట్టూ చూశాడు. ఒకరి మొహాలోకరికి కనిపించడమే లేదు. కనిపించినా ఎవరూ చూసే స్థితిలో లేరు. తను నీళ్ళలోకి దూకేస్తే బరువు తక్కువై పడవ సురక్షితంగా ఒడ్డు చేరవచ్చు. తనని లొకమంతా దొంగ అని ముద్రవేసి దూరం చేసినప్పుడు, తిండి- నీళ్ళు ఇచ్చి బ్రతుకు తెరువు చూపించిన వారిని ఎలాగైనా కాపాడాలనిపించింది. తెడ్డు లోపల పెట్టి దూకబోయాడు.

అంతలో కొడుకు గుర్తొచ్చాడు. కొంచెం తటపటాయించి ఒక క్షణం ఆగాడు.

అప్పుడే పడవ మునిగిపోయేలా పక్కకి వాలడంతో అందరూ “రామ రామ..... అయ్యో అయ్యో” అని అరవసాగారు.

లింగడు నిట్టూర్చాడు. అందరూ వుండగానే పడవ ఒడ్డు చేరకూడదా అనుకున్నాడు. కాని అది అత్యవసరం చేస్తుకునే ఆలోచన అనిపించింది.

మళ్ళి “అయ్యో!” అన్న గోలతో పడవ దద్దరిల్లింది.

లింగడు వెనుకా ముందూ చూడకుండా ‘రామ రామ’ అంటూ నీళ్ళల్లోకి దూకేశాడు.

అతనలా దూకెయ్యడం ఆ కటిక చీకటిలో ఆ గాలి- వాన - హోరులో ఎవరికీ తెలీలేదు. పడవ బరువు తగ్గి మొదటి కన్నా సులువుగా ప్రయాణించసాగింది.

గొడుగు “లింగా, భగవంతుడి దయవల్ల పడవ కాస్త సులువుగా వెళుతోందిరా” అన్నారు. అందులో లింగడి దయ కూడా చేరిందని తెలిదాయనకు.

కాస్సేపట్లో స్త్రీలు, పిల్లలు “దీపం, దీపం” అని అరిచారు. సుబ్బణ్ణగొడుగు తిరిగి చూశారు. ఒడ్డున ఐదారు దీపాలు కనిపించాయి. ఆ వెలుగులో పది పదిహేను మంది మనుషులూ వున్నట్టు కనిపించింది. ఒడ్డు నుంచి బందూకు చప్పుళ్ళూ వినిపించాయి. మెల్లిగా తేలుతూ పడవ ఒడ్డుకు వెళ్ళింది.

సుగ్గేపల్లి రామే గొడు, సిద్ధే గొడు పరుగున వచ్చి స్త్రీలని, పిల్లల్ని పడవనుంచి జాగ్రత్తగా దింపుకున్నారు. సుబ్బణ్ణగొడుగు “ఉన్నప్పా” అంటూ దిగారు. అందరం ఒడ్డు చేరాము కదా, బ్రతికి బయట పడ్డాం కదా అన్న ఆనందం, ఆ సంబరంలో ఎవరికీ లింగడి గురించిన ఆలోచన రాకపోవడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. కాని నాగడు మట్టుకు ఏడుస్తున్నాడు. అది

చూసి నుగ్గేపల్లి సిద్ధే గౌడు మట్టుకు “ఏంటిరా? ఏమయింది ? ఎందుకు ఏడుస్తావ్?” అని అడిగారు.

వాడు వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ “అయ్యా” అన్నాడు.

సుబ్బబ్బ గౌడుగారు “ఏమిటి సిద్ధేగౌడు గారు ?” అని అడిగారు.

“ఈ కుర్రాడు “అయ్యా” అని ఏడుస్తున్నాడు” అన్నారు. ఆ మాట వినగానే సుబ్బబ్బ గౌడు గారి మొహం తెల్లగా పాలిపోయింది. చప్పున లేచి నుంచుని “లింగా, లింగా” అని కేకేశారు. అడవిలోంచి “ లింగా లింగా ” అని ప్రతిధ్వని వచ్చింది. లింగడెక్కడా కనిపించలేదు. పడవ దగ్గరకి పరిగెత్తారు. అక్కడా లేదు. భీకరమైన చీకటిని కప్పుకుని గంభీరంగా, భయంకరంగా విశాలంగా ప్రవహిస్తున్న నదిని తదేకంగా చూసి వణికిపోయారు. అయినా దుఃఖం అగలేదు. “లింగా, లింగా” అని రోదించారు. నాగడు పడి పడి ఏడుస్తున్నాడు. తిమ్ము, సీతా, కూడా ఏడవసాగారు.

“మా ఇంట్లో ఓ దీవమే అరిపోయింది.” అని చుట్టూ వున్న వాళ్ళతో చెప్పుకుని ఏడ్చారు. లింగడి అకస్మికమైన అనిరీక్షితమైన చావు కోసం అందరూ శోకించారు. గౌడుగారు నాగడిని ఓదారుస్తునే వున్నారు. అయినా వాడు ఏడవడం మానలేదు. “అయ్యా, అయ్యా” అని కేకెయ్యడం మానలేదు.

లింగడెలా నది పాలబడ్డాడో ఎవరికీ అర్థం కాలేదు. సుబ్బబ్బగౌడు గారు. లింగడి జాడ ఎక్కడైనా కనిపిస్తుందేమోనన్న ఆశతో కొంతమందిని ఒడ్డు వెంబడే వెతకడానికి పంపించారు.

రామేగౌడుగారు అందరినీ నుగ్గేహళ్ళికి ధమ్మని ప్రార్థించారు.

త్రోవ పొడుగునా అందరూ లింగడు హఠాత్తుగా కనుమరుగై పోవడం గురించే విస్మయంగా చెప్పుకుంటూ నుగ్గేహళ్ళికి చేరుకున్నారు.

తెల్లవారింది. వర్షం ఇంకా తగ్గలేదు. రాత్రి హడావుడి వల్ల అలసిపోయిన సుబ్బబ్బగౌడుగారు పక్కమీద పడుకునే రామేగౌడు, సిద్ధేగౌడులతో వెనకటి రాత్రి జరిగిన సంగతులు గురించే మాట్లాడుతున్నారు. వాళ్ళకి కాస్త దూరంలో ఏడుస్తున్న నాగడిని సీత, తిమ్ము ఓదారుస్తున్నారు.

సీత, “ఏడవకురా అయ్య తప్పకుండా వస్తాడు” అంటూ వాడి కన్నీరు తుడిచింది.

నాగడు వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్నాడు. తిమ్ము “లింగడు వచ్చేస్తాడరా ఏడవమాకు” అని ఓదారుస్తున్నాడు.

అంతలో బయట ఏదో గోల “లింగడెచ్చాడు లింగడెచ్చాడు” అన్న అరుపు వినపడ్డాయి.

సుబ్బణ్ణగౌడుగారు లేచి బయటకి వరుగెత్తారు. రామే గౌడూ, మిగతా వాళ్ళు ఆయన వెంటే వెళ్ళారు. తిమ్ము, సీత నాగణ్ణి లాక్కుని వెళ్ళి అక్కడికి చేరుకున్నారు. నిజంగానే లింగడు వచ్చేశాడు. నాగడు “అయ్యా” అంటూ వెళ్ళి అతడిని వాటేసుకున్నాడు. లింగడి గుడ్డలన్నీ తడిసి సరిపోతూ, వెణికిపోతున్న అతన్ని లోపలికి తీసికెళ్ళి బట్టలు మార్పించి, వేడిగా కాఫీ, ఫలహారం ఇచ్చి, వెచ్చగా పడుకోబెట్టారు.

తరువాత సుబ్బణ్ణగౌడుగారు అతని పక్కనే కూర్చుని “లింగా ఏమయింది రా ? అనలు సంగతేమిటి ?” అనడిగారు.

లింగడు క్షీణస్వరంతో “తెడ్డు వేస్తున్నా కదా! ఓ సారి పడవ తలకిందులయినట్లు ఒరిగిందే, అప్పుడు తూలి నదిలో పడ్డాను. పడవని పట్టుకోబోతే అది ముందుకి పోయింది. కాస్త దూరం ఈదుతూ, తేలుతూ వెళ్ళాను. అదృష్టం కొద్దీ కాలికి నేల తగిలింది. గట్టిగా నుంచున్నాను. నడుం వరకు నీళ్ళు వచ్చాయి. అలాగే నుంచుండిపోయాను. తెల్లవారాక పొంగు తగ్గింది. మీ ఉప్పు ఇంకా రుణముంది కాబట్టి ఇలా రాగలిగాను”.

గౌడుగారు, “కాదురా తెడ్డు వేస్తున్న వాడివి తూలిపడితే, తెడ్డు పడవలో కెలా వస్తుంది?” అన్నారు.

“ఏమోనయ్యా దేవుడికే తెలియాలి”

మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక తిమ్ము, సీత నేను మొదట చెప్పినంతే నేను మొదట చెప్పినని వాదించుకుంటున్నారు.

నాగమ్మ అక్కడికొచ్చి “ఏమిటరా అది?” అని అడిగారు.

తిమ్ము “నేనమ్మా మొదట చెప్పింది లింగడొస్తాడని” అన్నాడు.

సీత “కాదమ్మా తిమ్మన్నయ్య వుట్టి అబద్ధాలు చెబుతున్నాడు. నేనే ముందు చెప్పాను. కావాలంటే నాగడిని అడుగు” అంది.

“ఎవరైతేనేంరా ? మొత్తానికి లింగడు వచ్చేశాడు కదా! అంతే చాలు.” అంటూ నాగమ్మ లోపలికి వెళ్ళారు.

6. ధర్మ కొండ కథ

అశ్వత్థ

ఆ రాత్రి అమావాశ్య చీకటి బయటంతా అలుముకుంది. అంతటా ఎవరీతమైన నిశబ్దం. ఎక్కడో ఓ కుక్క మొరగడం అప్పుడప్పుడు వినిపిస్తోంది. పల్లె అంతా ఎర్రాంతి తీసుకుంటున్నట్టుగా వుంది. వేళ పదకొండు గంటలయింది. ధర్మకొండ కరణం సూరప్ప గారింట్లో అతను తప్పించి, అందరూ వదుకున్నారు. కాని అతను తన గదిలో లాంతరు వెలుగులో లెక్కలు రాస్తున్నాడు. జమాబంది దగ్గర వడింది. లెక్కలన్నీ త్వరగా పూర్తి చెయ్యాలి. సూరప్ప శ్రద్ధగా పని చేసుకుంటున్నాడు. లెక్క అక్కడక్కడ కుంటు వడ్డప్పుడు చేతి వేళ్ళతో తల గోక్కునేవాడు. మళ్ళీ రాత కొనసాగించేవాడు. హాల్లో వున్న పెద్ద గడియారం “ఠంగు” మని అరగంట కొట్టింది. సూరప్ప దాన్ని లెక్క చేయకుండా తన పని ముగించాలన్న తాపత్రయంతో రాసుకు పోతున్నాడు. కాని అతని కళ్ళు మూతలు పడుతున్నాయి నిద్ర ముంచుకొస్తోంది.

“తలుపూ” సూరప్పకి కలలో లాగ ఎవరో మెల్లిగా పిలిచినట్లయింది సగం మూసిన కళ్ళని కొద్దిగా తెరచి విన్నాడు. ఏమీ వినిపించక పోవడంతో అదేదో తన భ్రమ అయ్యుంటదనుకుని వ్రాత పని వేపు దృష్టి మళ్ళించాడు

“తలుపూ” ఈ సారి ఆ ధ్వని స్పష్టంగానే వినిపించింది అందులో భ్రమేమీ లేదు. ఈ సారి అతను నిద్రమత్తులో లేడు కూడా. సూరప్ప దిగ్గున లేచి లాంతరు తీసుకుని చప్పుడు చెయ్యకుండా ముని వేళ్ళమీద నడుస్తూ హాల్లోంచి వీధి గుమ్మం దగ్గరకి వచ్చాడు. గడియమీద చెయ్యి వెయ్యబోతుంటే బయట నుంచి చేతి గాజుల చప్పుడు వినిపించింది. సూరప్ప చకితుడై చప్పున గడియ తీసి తలుపు తెరిచాడు. లాంతరు మసక వెలుతురులో అతనికి, అక్కడే గడప దగ్గర ఒక స్త్రీ రూపం కనిపించింది. కాందహారి (బంజారి) స్త్రీ ఒకామె చీటి లంగా కట్టుకుని పట్టు చొక్కా తొడుక్కుంది. తలకి ఎరుపురంగు గుడ్డ కట్టుకుంది. ‘కారబా’ పూసలదండ రొమ్ముల మీద వేలాడుతోంది

ఆ దృశ్యాన్ని చూసిన క్షణం సూరప్ప భ్రాంతితో రాత్రి ప్రతిమలా నుంచుండి పోయాడు. కాని అదే క్షణంలో ఆమె ‘దేవుడూ’ అంటూ స్పష్టంగా పలికి క్రింద కూలబడిపోయి అతని కాళ్ళని రెండు చేతులతో కౌగిలించుకుంది. ఆ మాట, కంఠం విని సూరప్ప ఆశ్చర్యానందాలతో, కొద్ది అనుమానంతో చటుక్కున లాంతరు ఆమె మొహం దగ్గరగా పెట్టి చూశాడు. ఆమె సగం పైకెత్తిన దీన

వదనం కనిపించింది.

“దేవు” అంటూ సూరప్ప లాతరు కింద వదిలేసి వెంగి ఆమెని రెండు చేతులతో పైకెత్తి కొగిలించుకుని “దేవు , దేవు నా బంగారు ” అంటూ ఆమె తలమీద గడ్డ తీసేసి జాత్తు నిమిరాడు. ఆమె నేట్లంచి మాట రాక కన్నీళ్ళతో అతని భుజం తడిపేసింది.

సూరప్ప అనందంతో ఉబ్బితబ్బిబ్బువుతూ అత్రంగా అక్కడ్నుంచే గట్టిగా “అమ్మా, దేవువచ్చింది, దొరికింది ” అంటూ హాలు వేపు చూస్తూ అరిచాడు. లోపల దగ్గిన చప్పుడు వినిపించింది. భార్యాభర్తలు దూరంగా జరిగారు. ఆమె అడుగు వెనక్కి వేసేటప్పుడు కుంటుతూ ‘హా’ అని కింద కూలబడిపోయింది. అతను “ఏమయింది? ఏమిటి? ” అంటూ ఆమె కాళ్ళ వేపు చూశాడు. రెండు పాదాలూ దుమ్ముతో నిండి వున్నాయి. లావుగా వాచి వున్నాయి. ఎడం కాళి నుంచి రక్తం కారుతోంది. తువ్వాలు చింపి, వరండాలో ఆవు కోసం పెట్టిన నీళ్ళతో ఆ ముక్కని తడిపి ఆమె పాదానికి కట్టాడు.

అంతలో వయసు మళ్ళుతున్న ఒక వితంతువు సూరప్ప తల్లి గంగమ్మగారు తడుముకుంటూ బయటకి వచ్చారు. ఆమె వేపు చూసి అనుమానంతో “ఇదేమిట్రా, దేవమ్మ....” అంటూందగానే “అవునమ్మా, తనే” అన్నాడు. ఆవిడ తొంగి చూసి, దేవమ్మ మొహాన్ని చూసి “ఇదేమిటి తల్లి? ఎక్కడి కెళ్ళావు ఇన్ని రోజులు? ఏమిటి వేషం?” అనడిగారు. సూరప్ప కూడా అప్పుడే వర్తమానంలోకి వచ్చినట్టుగా జవాబు కోసం నిరీక్షించాడు కాని ఆ ప్రశ్నల్ని ఎనగానే దేవమ్మకి గాయం రేగినట్టయింది, మెడనరాలు ఉబ్బాయి. మాట పెగల్లేదు. మళ్ళీ ఎదుపు పొంగి వచ్చింది. జవాబుకి బదులుగా ఎదుపొచ్చింది. అంతలో లోపల్నుంచి చిన్న వయసులో వున్న మరొక వితంతువు సూరప్ప అక్క గుండమ్మ బయటకి వచ్చి చూసి “దేవమ్మ. . ఇలా వుందేమిటమ్మా .... ఏమయింది దీనికి ?” అనడిగింది. సూరప్ప, గంగమ్మ “కాస్త ఆగు” అన్నట్టు సైగ చేశారు. అంతలో లోపల్నుంచి, “అమ్మా .... బామ్మా” అన్న పిల్లాడి కంఠం వినిపించింది. అది ఎనగానే దేవమ్మ ఎదుపు అగింది. ఆమె చప్పున తలెత్తి “నాన్నా చందూ, రా తండ్రీ ఇక్కడున్నాను” అంటూ పైకి లేవబోయింది ఆ లోపల రెండేళ్ళ పిల్లవాడు “అమ్మా, అమ్మా” అంటూ కళ్ళు నులుముకుంటూ, గడప తాకి పడిపోతాడేమో నన్నట్టుగా తప్పటదుగులు వేస్తూ వచ్చేశాడు దేవమ్మని చూసి అనుమానంతో బామ్మ దగ్గరే వుండిపోయాడు. ఆమె, “చందూ, ఏరా నాన్నా? రారా నా దగ్గరికి” అనగానే పరుగున వెళ్ళి తన బుల్లి చేతులతో ఆమె మెడని వాటేసుకున్నాడు. ఆమె కూడా “నా బంగారు కొండా, నా తండ్రీ!”

అంటూ విద్వంసి ఒళ్ళోకి తీసుకుని తన చెంప బాబు చెంపకి చేర్చి, విద్వంసి వెళ్ళు, చేతులూ, కళ్ళని అరచేత్తో తడిమింది.

తల్లి విద్వంసి నమాగమపు అనందానికి అడ్డు రాకుండా అందరూ కాసేపు మానంగా వుండిపోయారు. తరువాత గంగమ్మగారే మొదట మాట్లాడారు.

“దేవమ్మా, నీ కోసం ఎంతగా వెతికించానుని నీ మొగడు చుట్టుపక్కల పల్లెలన్నిటికీ మనుషుల్ని పంపించి వెతికించాడు. బావులు, చెరువుల్ని కూడా వెతికించాడు. పోలీసు రిపోర్టు కూడా ఇచ్చాడు. ఇంత చేసినా నీ జాడే తెలియలేదు. ఆ రోజు సాయంత్రం మంచి నీళ్ళ బావికి వెళ్ళిన దానిని అలాగే మాయమైపోయావు. నీళ్ళ బిందేమో నూతి గట్టు మీదే వుంది. నువ్వెక్కడికి వెళ్ళిపోయావమ్మా ఇన్ని రోజులూ....?”

“నా అంతట నేను ఎక్కడికయినా ఎందుకు వెళతాను? ఏం కారణం వుంది గనుక ?” అమె నిదానంగా అంది.

“మరి?” సూరప్ప అత్రంగా అడిగాడు.

“దొంగతనంగా ఎత్తుకు పోయారు దుండగులు.”

“హా (.... ఎవరు?”

“కందారీలు”

“తోట దగ్గర గుడారాలు వేసుకున్నారే వాళ్ళా?”

“అవును.... ” దేవమ్మ తల వూపింది.

“పాపాస్తి ముండా కొడుకులు, వాళ్ళకేమొచ్చింది పోయే కాలం?” అంటూ శపించారు గంగమ్మగారు.

“అదెలా వీలైంది? వాళ్ళ చేతికి అందేటంత దగ్గరగా ....” సూరప్ప అనుమానిస్తూ అడిగాడు.

“నేను వెళ్ళలేదు. ఆ రోజు మంచినీళ్ళకి వెళ్ళినపుడు మునిమాపు వేళయింది. నేను తొందరగా ఒ బిందెడు నీళ్ళు చేదుకుని తల మీద పెట్టుకుంటున్నాను. అంతలో అక్కడికో కందారీ వాడొచ్చాడు. చూడ్డానికి యముడిలా వున్నాడు. నాకు భయం వేసింది. బిందె అక్కడే వదిలిపెట్టి పారిపోయి వద్దామనుకున్నాను. కాని భయంతో కాళ్ళు - చేతులు అడలేదు. అతను తాగడానికి నీళ్ళు పొయ్యమని తన లావుపాటి తలపాగా ఎప్పి చంకలో పెట్టుకుని మోకాళ్ళ మీద కూర్చున్నాడు. నాకేం తోచలేదు. గట్టుమీదున్న బిందె లోంచి అతని దోసిల్లోకి నీళ్ళు వెంపాను. తాగాక అతను లేచి గుడ్డతో నేరు, మొహం తుడుచుకుంటూ, అటు - ఇటు చూసి చటుక్కున ముందుకొచ్చి, ఆ గుడ్డని నా నోట్లో కూరాడు. నేను అరవలేక ఎడిపించుకోవడానికి గింజుకుంటూ

వుండిపోయాను. గుడారానికి వెళ్ళిన కొద్ది నిమిషాల్లోనే వాళ్ళ గుంపు ప్రయాణానికి సిద్ధమై పల్లె వదిలి బయలుదేరిపోయారు.

“అరేరే, అంత తొందరగానే? మేము వెతకడానికి వెళ్ళేసరికి వాళ్ళెక్కడా కనిపించలేదు. వాళ్ళెప్పుడో మధ్యాహ్నమే వెళ్ళిపోయింటారు నీకు, వాళ్ళకి సంబంధం వుండుండదేమోననుకున్నాం.” సూరప్ప గుర్తు చేసుకుంటూ అన్నాడు.

“వాళ్ళు మామూలు దారుల్లో వెళ్ళనే లేదు. అడవుల్లోంచి, కొండల్లోంచి రాతంతా నడిచేవారు. ”

“నువ్వు వాళ్ళతో బాటే అక్కడంతా నడిచావా ?”

“ఊ , పల్లెనుంచి ఓ రెండు మైళ్ళు అతను నన్నలాగే మోసుకెళ్ళాడు. అడవి మధ్యలో నన్ను దించి, కట్లు విప్పి, నలుగురైదుగురు నన్ను చుట్టుముట్టి కత్తులు చూపించి బెదిరించారు. గవ్వగా ముందుకు నడవమని సైగలు చేసారు. ప్రతిఘటించినా మొండికేసినా చంపడానిక్కూడా వెనుదియ్యరని అర్థమయింది. కాని నాకు చచ్చిపోవాలని లేదు. ఎలాగైనా ఇక్కడికి రావాలన్న ఆశ వుంది. ఏం చెయ్యను? నడిచాను.”

“ అయ్యో! ఎన్ని బాధలు పడ్డావమ్మా!” గంగమ్మ గారు కరిగి నీరయింది.

“దుర్మార్గులు! అక్కడ పోలీసులు అనుమానం మీద వాళ్ళని పట్టుకున్నప్పుడు నువ్వు వాళ్ళతో లేవే” సూరప్ప ఆవేశంగా, ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

“వాళ్ళు చాలా జాగ్రత్తగా నన్ను కాళ్ళు, చేతులు కట్టేసి, నేట్లో గుడ్డలు కూరి ఏవన్నా పొదల చాటునే, బండరాళ్ళ సందులోనే దాచేసి తాము దూరంగా వుండేవారు. భయం తప్పి, రాత్రి ప్రయాణం మొదలైతేగాని నాకు బంధ విముక్తి అయ్యేది కాదు.”

“తిండి - తిప్పలా?”

“నాలుగు రోజులు ఏమీ లేకుండా గడిపాను. వాళ్ళు తెచ్చిపెట్టిన అహారాన్ని ముట్టుకోలేదు. కాని అయిదోరోజు అకలి- దప్పికలతో నిస్త్రాణ పడిపోయి....”

“తినేశావా, ఆ తురకవాళ్ళ అన్నం ?” గుండమ్మ అత్రంగా అడిగింది.

దేవమ్మ మౌనంగా తలవంచుకుంది.

“పాపం! తినక ఏం చేస్తుందిలే ” సూరప్ప భార్య వరంగా అన్నాడు.

“కాని , జాతి, మతం....” గుండమ్మ ఏవో చెప్పబోయింది.

“నువ్వురుకో అక్కా, అదేం మాట! ” అని అక్కతో అని, సూరప్ప భార్యతో-

“తరువాత ఇక్కడి కెలా వచ్చావ్ ?” అన్నాడు.

“మేమైతే నీ ఆశ వదులుకున్నాం తల్లీ.” గంగమ్మగారన్నారు.

“ఐదవ రోజు సాయంత్రం పెద్దవూరు చేరుకున్నాం. బాగా చీకటి పడ్డాక వూళ్ళోకి వెళ్ళాం. అనుమానం కలక్కుండా గుంపులోని అడవాళ్ళంతా బురఖా వేసుకుని నాకూ ఒకటి వేశారు.”

“అబ్బబ్బా ఏం మనుషులు! .... తర్వాత ?”

“ ఆ వేళ రాత్రే చాలా సేపయ్యాక నన్ను ఒ మసీదుకి తీసికెళ్ళారు. అక్కడొక్క ముల్లా, నాకేదో మంత్రం లాంటిది చెప్పమాన్నాడు. చెప్పా. అది ‘కల్మ’ ‘నమాన్’ అట. నేను మొదట్లో చెప్పనని పట్టుబట్టాను.

“అఖిరికి చెప్పేశావా ?” గుండమ్మ ప్రశ్నించింది.

“చెప్పకపోతే గోమాంసం నేట్లో కూరి జాతి పోగొడతామని బెదిరించారు. అదేం వుట్టుట్టి బెదిరింపు కాదు. అలా జాతి పోగొట్టుకోడం కన్నా, అది చెప్పడవే తక్కువ పాపమనుకుని చెప్పేశాను. వాళ్ళంతా సంతోషించి, “ఇక నువ్వు మాలో కలిసినట్టే” అన్నారు.

“అయితే జాతి పోయిందా ?” గుండమ్మ ఒత్తి పలికింది.

“ అదేమిటో నాకు తెలీదు. వాళ్ళలా అన్నారు.”

“ఇదెక్కడి అన్యాయం ?” గంగమ్మ గారి మొహం గంభీరమైంది.

“దీనకేం చెయ్యాలిరా భగవంతుడా?” సూరప్ప కూడా గంభీరంగా ఆలోచించ సాగాడు.

కాసేపు వాళ్ళ మధ్య మౌనా - మంతి లేకుండా గడిచింది. దేవమ్మ ఒకరి మొహం తరువాత మరొకరి మొహం దైన్యం నిండిన చూపులతో చూస్తూ బాబుని మరింత గట్టిగా గుండెలకి హత్తుకుంది.

“అయితే ఇంత పని జరిగిందన్నమాట!” సూరప్ప తనకు తానే గట్టిగా చెప్పుకున్నాడు.

“అంతటితో పూర్తి కాలేదు” అగిన కన్నీరు మళ్ళీ ప్రవహించసాగింది.

“అ , ఇంకా వుందా?.....ఎలా తప్పించుకుని వచ్చావు ?” సూరప్ప గొంతులో భయం, ఆవేశం.

మేమొక ముసల్మాను ఇంట్లో దిగాము. ఆ రాత్రి జరిగిన మాటల్ని బట్టి ఈ కందారీలు నన్ను ఆ ఇంటి యజమానికి పెళ్ళి చేసుకోవడానికి అమ్మారని తెలిసింది.

“అ , ... !”

“ఈ , అలాగే అనిపించింది. మర్నాడు ఖాజీ వచ్చాడు. నాకు నిఖా జరుగుతుందని కందారీలు చెప్పారు. నేను ఒడ్డు వెద్దని అల్లాడాను, వేడు

కున్నాను. వాళ్ళు ఎనలేదు. గుండె పగిలేలా ఏడ్చాను. వాళ్ళ మనసులు మాత్రం కరగలేదు. అఖరికి కోపంతో మొండికెత్తాను. కాని వాళ్ళా ఎనేది ? మొదట వాళ్ళు నయంగా చెప్పారు. నేను ఒప్పుకోలేదు. తరువాత బెదిరించారు. అబ్బ! ఎలాంటి బెదిరింపులో! అవన్నీ ఇప్పుడు చెప్పలేనుగాని, నేను చావడానికి సిద్ధపడి వాటన్నీటినీ నిర్లక్ష్యం చేశాను. అఖరికి వాళ్ళు బలత్కారంగా ఖాజీ వని నెరవేర్చారు.”

“పెళ్ళి జరిగిపోయిందా ?” గుండమ్మ గుచ్చి గుచ్చి అడిగింది.

“ఊ , పైపై అచారాలు జరిగాయి”.

“రామ , రామ!” గుంగమ్మ గారు నిట్టూర్చారు.

సూరప్ప నేరు కట్టడిపోయింది. దేవమ్మ చెప్పసాగింది.

“నా మొండితనం చూసి ఆ ఇంటి యజమాని నేను దారి కొచ్చేదాకా వాళ్ళకి డబ్బివ్వననీ, అంతదాకా వాళ్ళక్కడే వుండాలనీ అన్నాడు. వీళ్ళు మా వని అయిపోయింది, నువ్వే ఎలాగైనా సరి చేసుకోవాలనీ, వాళ్ళ డబ్బు వాళ్ళ కిచ్చెయ్యాలనీ వాదించారు. గొడవ మొదలైంది. అప్పుడు నేను, పిళ్ళిక్కడే వుండిపోవాల్సిస్తే నాకు మరింత కష్టాలు కదా అని అలోచించుకుని, మొండితనం చేసే కంటే, ఉపాయంగా తప్పించుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాను. నా పరిస్థితికి తలోగ్గినట్టుగా నటించి, సరిగ్గా వుంటానని ఒప్పుకున్నాను. వాళ్ళు సంతోషంతో డబ్బు తీసుకుని వెళ్ళిపోయారు.”

“ఊ , ,”

“అతని పళ్ల ప్రేమ వున్నట్టు నటించాను. అనందపడ్డాడు. నాలో నమ్మకం వుట్టించాను. నా పళ్ల ధైర్యం కలిగేటట్టు చేశాను.”

“ఊ , ,”

“సాయంత్రం బయటన్నానని చెప్పాను. ఆ రోజు మర్నాడు గడిపాను. మూడవ రాత్రి అతను సందేహం లేకుండా పడుకోగానే తప్పించుకున్నాను. వగలంతా దాక్కుంటూ, రాత్రిళ్ళు బెంగుళూరు - హరిహర రోడ్డుకి దగ్గరగా వున్న చోలాల్లో నడచి నడచి దారి తెలుసుకుంటూ వచ్చాను.”

“ఎంత సాహసం! ” గుంగమ్మగారు అశ్చర్యపడ్డారు.

“మొత్తానికి తిరిగొచ్చావు కదా” సూరప్ప తృప్తిగా అన్నాడు.

“వస్తే మాత్రమే ? జాతి పోయిందిగా.” గుండమ్మ అక్షేపించింది.

“అక్కా!” సూరప్ప గద్దించినట్టుగా అన్నాడు.

“వున్నమాటే అన్నానురా, అందులో తప్పేముంది? నేనన్నది అబద్ధం కాదుగా. పెళ్ళి కూడా అయింది.” గుండమ్మ సాధింపుగా అంది.

“వదినా నేను కావాలని ఏ తప్పు చేయలేదుగా” దైన్యంగా అంది దేవమ్మ.

“కావచ్చు, నేను అదేమీ కాదనలేదుగా. కాని జరిగినదాన్ని మాత్రం కాదనగలమా?” గంగమ్మ నిక్కచ్చిగా చెప్పేసింది.

దేవమ్మ భర్త వేపు, అత్తగారి వేపు చూసింది. వాళ్ళ మొహాలు పాలిపోయాయి. తనూతలవంచుకుంది. భుజంమీద పడుకుని మళ్ళీ నిద్రలో పడ్డ విడ్డని తొడమీద పడుకోబెట్టుకుని తట్టింది. కాసేపు ఎవరూ మాట్లాడలేదు.

“ఇప్పుడేం చెయ్యాలమ్మా?” సూరప్ప అడగలేక అడగలేక తల్లిని అడిగి, వగిలిపోతున్న తలని పట్టుకున్నట్టుగా రెండు చేతులతోనూ తల పట్టుక్కుర్చున్నాడు.

“నాకేమీ తోచడం లేదురా” అలోచిస్తూ అన్న గంగమ్మగారు మరోసారి నిట్టూర్చారు.

“ఎందుకలా అంటున్నారు? అచారం తప్పాను. అంతే, మరేమీ చెయ్యలేదు. అదీ ఎధి లేని పరిస్థితిలో....”

“ఊ (..... ఊ (..... తెలుసు. అధైర్యపడకు.” సూరప్ప ధైర్యం చెప్పాడు.

“ప్రాయశ్చిత్తం... శుద్ధి చేయించండి...నన్ను...” అమె మాట పూర్తి చెయ్యలేదు.

“అలాగే, అలాగే” అతను ప్రోత్సహించాడు.

“ఏమిటోరా, నా కనుమానమే” గుండమ్మ దీర్ఘం తీసింది.

“అక్కా, నువ్వు కాస్త వూరుకుంటే....” సూరప్ప ఎసుగ్గా గద్దించాడు.

“అదేమిటా అలా గంటావు? దాని మీద నా కేమన్నా ద్వేషమా? అలాగని అచారం వదిలిపెట్టగలమా? సరే.”

సూరప్ప నిస్సహాయంగా హింసననుభవిస్తూ చెయ్యి విడిలించాడు. మళ్ళీ అలోచించుకుని, “అమ్మా శుద్ధి గిద్దే చేయిద్దా. ప్రస్తుతానికి తనింట్లోకి రావాలిగా, పదండ్ర్రా లోపలికి” అంటూ లోపలికి అడుగు పెట్టాడు. దేవమ్మ బాబు నెత్తుకోబోయింది. ఆ క్షణంలో గుండమ్మ “ఇదేమిటిరా సిగ్గుచేటు. అడగా పెట్టకుండా అన్నీ నువ్వే చేస్తావా? బాగానే వుంది” అంది. అతను “నువ్వురుకో చాలు” అని అక్కతో చెప్పి, భార్యతో “ఊ .... లేచిరా” అన్నాడు. అప్పుడు తల్లి మధ్యలో అందుకుని “సూరా, కాస్తాగు. తొందరపడకు. నీకు నీ పెళ్ళాం మీద ప్రేమ ఎలాగో నాకూ నా కోడలి మీద ప్రేమ, అభిమానం అన్నీ వున్నాయి. కాని ఇలాంటి విషయాల్లో తెలిసిన వాళ్ళని అడక్కుండా మన ఇష్టప్రకారం ఏమీ చెయ్యకూడదు కదూ!” అంటూ అపారు. సూరప్పకి కోపము, ఎసుగు ఒకేసారి

ముంచుకొచ్చాయి. కనుబొమలు ముడివేసి “ఇంకా ఎవరు చెప్పాలమ్మా ? నువ్వు ఒప్పుకుంటే సరి” అన్నాడు.

“అలా కాదు నాయనా. ఈ విషయంలో మనకన్నా తెలిసిన వాళ్ళు లేరూ ? వక్కింటి....”

“ఈ , ... సరే కాళప్ప శాస్త్రి గారినే పిలుస్తాను....ఎమి అనుమానాల్” అంటూ అరుగు దిగాడు.

“నాయనా, ఇప్పుడెద్దు, ఉదయం .... అంటున్న తల్లి మాటలు అతని చెవిన పడనే లేదు. అతను చక చక వెళ్ళి శాస్త్రిగారింటి తలుపు గట్టిగా కొడుతూ “శాస్త్రి గారూ, శాస్త్రి గారూ ” అని గట్టిగా పిలిచాడు.

కాళప్ప శాస్త్రి గారు లేచి రావడానికి కాస్త సమయం పట్టింది. అంతలో నూరప్ప మరో నాలుగుసార్లు తలుపు కొట్టి పిలిచాడు. శాస్త్రి గారు తలుపు తెరుస్తూ “ఎవరది ? ఎమిటి గొడవ ?” అంటూ గద్దించారు.

“శాస్త్రి గారూ, అది తిరిగి వచ్చింది.”

“ఎవరది ? నూరప్పా ? ఏమన్నావ్ ? నీ పెళ్ళాం వచ్చిందా ?” శాస్త్రిగారు కళ్ళు నులుముకుంటూ అడిగారు.

“ఈ , ...”

“పోనీయ్ , తిరిగొచ్చింది కదా, మంచిపిల్ల పాపం, నువ్వదృష్టవంతుడివి, నువ్వు, ఇన్ని రోజులుగా ....”

“అదో పెద్ద కథ. చెబుతాను ఇంటికి రండి.”

“ఇప్పుడా ? ”

“అవును మిమ్మల్ని అడగాల్సిన విషయం వుంది.”

“పద” తలుపు ముందుకి లాగి బయలుదేరారాయన.

నూరప్ప ఇంటి మెట్లెక్కుతూ వుండగానే శాస్త్రిగారు, దూరంలో వున్న దేవమ్మని చూసి, “దేవమ్మా, వచ్చేశవా, అమ్మా, కులాసాగా వున్నావా అమ్మా ?” అని సంతోషంతో అడుగుతూ దగ్గరగా వచ్చి అమె వేసుకున్న దుస్తుల్ని చూసి గాబరాగా “ఎమిటిది? ఎమిటి సంగతి ?” అంటూ దూరంగా జరిగారు.

నూరప్ప విషయాన్ని సంక్షిప్తంగా చెప్పాడు. మధ్య మధ్య గంగమ్మగారు అమె పడ్డ కష్టాలు, బాధలు, చేసిన సాహసాల గురించి, సానుభూతి మెప్పుదల సూచిస్తూ ఒక్కోమాట చెబుతున్నారు. నూరప్ప దేవమ్మ మతభ్రష్టత గురించిన విషయాన్ని, తేలిగ్గా కొట్టి పారేసినట్టు చెబుతున్నప్పుడు శాస్త్రిగారు అవి అవి ప్రశ్నలు వేస్తున్నారు. అప్పుడు గుండమ్మ వాటన్నింటికీ వివరంగా, స్పష్టంగా జవాబు చెప్తంది. దేవమ్మ న్యాయస్థానంలో ముద్దాయిలా తల వంచుకుని

కూర్చుంది. కథ ఎంటున్న కొద్దీ శాస్త్రిగారి మొహం విగునుకుని, కఠినంగా మారింది. కళ్ళు ఎర్రబడ్డాయి. నేల వేపే చూస్తూ వుండిపోయారు. కనుబొమలు ముడి పడ్డాయి. పెదవులు విగునుకున్నాయి. ఆయన కష్టంలో ఇరుకున్నవాడిలా తీక్షణంగా ఆలోచిస్తున్నారు.

కథ పూర్తయినా తరువాత విషయం చర్చకి రాలేదు. సూరప్ప, గంగమ్మగారు శాస్త్రిగారి తీరు చూసి ఆ మాటెత్తడానికే భయపడి పోయారు. గుండమ్మ ఆత్రంగా ఎదరుచూస్తోంది. కాని ఆమె తమ్ముడికి భయపడి పూరుకుంది. దేవమ్మ పరిస్థితి యజ్ఞంలో బలి పశువులాగా వుంది. మాట్లాడే అధికారన్నే కోల్పోయింది. అఖిరికి కొన్ని నిమిషాలయ్యాక శాస్త్రిగారే మాట్లాడారు.

“ఈ , ... అయితే పూర్తిగా జాతి భ్రష్టురాలై పోయిందన్నమాట. ” దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి తమ నిర్ణయం తెలిపారాయన.

“శాస్త్రిగారు .... ” సూరప్ప కంఠంలో గాబరా అక్షేపణ వుంది.

“అవునయ్యా, ఇలాంటి విషయాల్ని దాచడానికుండా ? అందులోనూ మత ధర్మాలకి సంబంధించిన విషయంలో.”

“అలాక్కాదు. తనేం కావాలని ఇదంతా చెయ్యలేదు కదా! బెదిరింపుకి, బలాత్కారాలకి లొంగి నిస్సహాయ స్థితిలో, మరో దారి లేక తప్పించుకు రవావాలనే ఉద్దేశంతో....”

“కానీ తప్పు ఎలా చేసినా తప్పే. దోషం లేదని ఎలా అనగలం ?”

“ఆమె వున్న పరిస్థితిలో ఎవరున్నా కూడా మరేమీ ....”

“నిజమే, ఒప్పుకుంటాను. కాని జరిగింది జరిగిపోయింది కదా, హిందూ ధర్మం పోయింది కదా!”

‘ అయితే లోపలికి తీసికెళ్ళే ముందు శుద్ధి శాస్త్రం చేసి తీరాలంటారు?’

“ఎమంటున్నావు ?” శాస్త్రిగారు అశ్చర్యంగా అడిగారు.

“అదే ప్రాయశ్చిత్తం గురించి ....” సూరప్ప ఎవరించ బోయాడు.

“ఇదేమిటయ్యా! ఇలాంటి శ్రోత్రీయుల వంశంలో పుట్టి ఇలా గడుగుతున్నావు ?” శాస్త్రి గారు తమకే అవమానం జరిగినట్టుగా అన్నారు.

“ఏం ఎందుకలా అంటున్నారు ?”

“ఎందుకా ? ఇది మరి బాగుంది. హిందూ మతంలో జాతి భ్రష్టులయిన వారిని మళ్ళీ జాతిలోకి రానిస్తా రటయ్యా ? అందులోనూ మనది బ్రాహ్మణ కులం.” శాస్త్రిగారు బాంబు పేల్చారు.

“అ , ...” సూరప్ప గాబరా, దుఃఖాలతో పిచ్చివాడయ్యాడు.

దేవమ్మ అదిరి పడింది. దుఃఖం పొంగి పొరలింది. గంగమ్మ గారు

“అయ్యో....” అన్నారు. గుండమ్మ “ఇలాంటిది ఏదో వుంటుందని తెలుసు నాకు. అందుకే అప్పుడే హెచ్చరించాను. వీడన్నట్టే తొందరపడి వుంటే అనాహుతం జరిగిపోయేది. ” అంటూ తనని తాను సమర్థించుకుంది. బాబు గాఢంగా నిద్రపోతున్నాడు.

“శాస్త్రిగారూ, అలాగంటే ఎలా ? ఏదోవేరే దారి వుండాలి.” సూరప్ప శాస్త్రిగారి మాట ఒప్పుకోలేదు.

“మరేం మార్గం లేదు, మళ్ళీ పుట్టాల్సిందే!”

“అంత కఠినంగా మాట్లాడకండి. దయచూపండి ” అతడు అంగలార్చాడు.

“అయ్యో! ఇలా చెప్పడం నాకు మూతం ఇవ్వమనుకుంటున్నావా ? దేవమ్మ ఎషయం నువ్వు నాకు చెప్పాలా ? ఇందులో శాఠిన్యానికి గాని, దయకి గాని అవకాశం లేదు. ఉన్న సంగతది. నేనేం చెయ్యను ? ఎవరు మూతం ఏం చెయ్యగలరు చెప్పు ? మతానికి ఏరుద్దంగా నడుచుకోవడం సంగతలా వుంచి మాట్లాడడమూ మహా పాపమే. ఎవరి అనుకూలం కోసమైనా నేను వేరుగా చెప్పలేను. నా కూతురే ఈ పరిస్థితిలో వున్నా అంతే. ఏం చెయ్యమంటావు చెప్పు ? నాకూ బాధగానే వుంది. కాని ఇలాంటి బాధలు, కష్టాలు వచ్చినప్పుడే ఓర్పుకోవాలి. గుండె దిటవు వర్పుకోవాలి. వేరే దారి లేదు. అలా కాకుండా ధర్మాంధులై ప్రవర్తించి మతహాని జరగనివ్వగలమా ? అలా చెయ్యడాన్ని ఎవరైనా ఒప్పుతుంటారా ? దానికి అవకాశం ఇస్తారా ? అంతా విధివిలాసం. అదృష్టం ఎలా వుంటే అలా జరుగుతుంది. నుదుటి రాత ఎవరు తప్పించగలరు? ”

“శాస్త్రిగారూ, ఉపదేశం చాలించండి” సూరప్ప విసుగ్గా అన్నాడు.

“నాయనా, అయన్ని అవమానించద్దు, తవ్పయిందను” గంగమ్మగారు బెదిరిపోతూ అన్నారు.

“నాకేం అవమానం లేదు తల్లీ. అది అన్న వాళ్ళకే అవకారం చేస్తుందంతే. సూరప్ప దుఃఖంలో వున్నాడు. ఇంకా కుర్రవాడు. తొందపాటుతో ఏదైనా అంటాడు. అంటే అననివ్వండి. ఎవేకం చెప్పవల్సింది నా కర్తవ్యం. అందుకే చెబుతున్నానంతే.”

“నేనలా అన్నందుకు క్షమించండి శాస్త్రిగారూ. కాని మీ నిర్ణయాన్ని నేనొప్పుకోను. అమె నెలాగైనా ఇంట్లోకి చేర్చుకోవల్సిందే.”

“దేవమ్మ నీరు నిండిన కళ్ళతో భర్త వేపు కృతజ్ఞతగా చూసింది. మునిగిపోతున్న వాడికి రెల్లు పరక దొరకినట్టయింది మాటలు వింటుంటే.

“అరే, అరేరే.... ఏం చెబుతున్నావోయ్ సూరప్పా! కాస్త జ్ఞానం తెచ్చుకుని

అలోచించి మాట్లాడు. అమెని దగ్గరకు తీస్తే మీరుతా జాతి భ్రష్టులయి పోతారు. జాగ్రత్త.” శాస్త్రిగారు హెచ్చరించారు.

“అలా అనడాని కుండటా నాయనా” గుంగమ్మ గారు మేలుకుని అన్నారు.

“అలాగైతే నేను మాత్రం ఇక్కడుండను భిక్ష మెత్తుకుని తింటానీకైనా సిద్ధమే.” గుండమ్మ ఖచ్చితంగా అంది.

“నా కేమైనా సరే, నేను లక్ష్మపెట్టను.” సూరప్ప తన పట్టు వదలేదు.

“సూరప్పా, నీ కేమో పిచ్చి పట్టింది. నెమ్మదిగా అలోచించు. అన్యాయంగా నాశనమైపోకు. నువ్వు దేవమ్మతో కలిసి బ్రతకడల్పుకుంటే ఏమవుతుందో అలోచించు. నిన్ను, మీ కుటుంబం వాళ్ళనీ, మతం వాళ్ళు జాతినుంచి బహిష్కరిస్తారు. మీ బ్రాహ్మణ్యం పోతుంది - ఈ బ్రాహ్మణ్యం అంటే మాటలా? ఎన్నో వేల జన్మల పుణ్య ఫలంగా ఒకసారి బ్రాహ్మణుడై పుట్టడం, తెలుసా? దాన్ని పోగొట్టుకుని ఛండాలుడవై పోతావు. ఇక్కడ నిన్నెవరూ వుండ నివ్వరు. ఇల్లు - వాకిలి, భూమి - పుట్రా, ఊరు - వాడ అన్నీ వదిలి పెట్టాలి. అంతే కాదు, ఇలాంటి సద్యశానికి కళంకం తెచ్చి పెట్టి, నిర్మూలం చేసిన అపకీర్తి ఎప్పటికీ నీ తలకి చుట్టుకుంటుంది. పోనీ ఇక్కడి జనానికి తలవంపులు నా కెందుకు పోస్తే అనుకున్నా, మీ వంశాన్ని గుర్తు చేసుకో. ఎంత పురాతనమైన వంశం మీ పూర్వులు ఎంతమంది! మహర్షి భరద్వాజుడి గోత్రంలో పుట్టిన బ్రాహ్మణ శ్రేష్టులు. అచారవంతులు, కీర్తివంతులు, వాళ్ళ ధర్మం ఇప్పటి వరకూ నిరాటంకంగా నడిచి వచ్చింది. వాళ్ళందరూ స్వర్గంలో సుఖంగా వున్నారు. ఇప్పుడు నువ్వా వంశాన్ని చెడగొట్టి నాశనం చేస్తావా? అలా చేస్తే మహా యజ్ఞం చేస్తూ హవిస్సును కుక్క నేటికి అందించినట్టవుతుంది. అప్పుడు నీ యోగ్యత ఏమయినట్టు? నీకు ఏమి శిక్ష కాచుకుని వుంటుందో అలోచించుకో. ఇదంతా దేని కోసం? కేవలం ఒక స్త్రీ కోసం. అలా అంటున్నాను కదా అని దాన్ని చిన్న చూపు చూస్తున్నాననుకోకు. మానవ మాత్రుడికి వీలయినంత వరకు ధర్మవిరుద్ధం కానంత వరకూ దాన్ని రక్షించాల్సిందే. కాని ఇలా ఎధి వ్యతిరేకించి నప్పుడు ఏం చెయ్యగలం? దాని కోసం అంత పాపాన్ని మూట కట్టుకోడం కష్టాల్ని కోరి తెచ్చుకోడం సరియైన పనేనా? న్యాయ సమ్మతమేనా? ఏది ఎక్కువ అని అలోచించుకుని ప్రాముఖ్యత నివ్వాలి కదా! ఇలాంటి సందర్భాలలో పెళ్ళామన్న వ్యామోహం వదిలి పెట్టద్దా? అలోచించుకో. నీకే తెలుస్తుంది....” శాస్త్రిగారు దీర్ఘంగా ఉపదేశించారు.

దీని పరిణామం మొదట గుంగమ్మగారి మీద పడింది. అమె, “నాయనా, శాస్త్రిగారు చెప్పినదాన్ని గురించి అలోచించుకో. పట్టుబట్టకు.” అంటూ

శాస్త్రానికి వత్తాను పలికారు. ఇంతవరకు తన మీద జాలి చూపిస్తూ తనలో ఆశ మేల్కొల్పిన అత్తగారిలో వచ్చిన మార్పు చూసి, తన ఊతకర్ర, పడిపోయినట్లుగా అనిపించి, దేవమ్మ “అయ్యో” అంటూ నేటికి అడ్డుగా చెయ్యి పెట్టుకుని పొంగివస్తున్న దుఃఖాన్ని అపుకుంది. తల్లి మాట విన్నాక కూడా కాసేపు సూరప్ప నిశ్చేష్టుడిలా, రాతిప్రతిమలా నుంచుండిపోయాడు. అఖరికి “మరేం చేద్దామమ్మా?” అన్నాడు. క్షీణస్వరంతో “తను గట్టిగా నమ్ముకున్న భర్త కూడా ఇలా అనిశ్చితంగా మాట్లాడేసరికి ఆ దురదృష్టవంతురాలి తల మీద ఉరుములేని పిడుగు పడ్డట్టయింది. నీళ్ళలో వున్నా ఇంతవరకూ ఆ రెల్లు వరకని పట్టుకుని వేళ్ళాడుతోంది. ఇప్పుడదీ తప్పిపోయి, తను ప్రవాహం మధ్యలో కొట్టుకు పోతున్నట్టుగా అయింది. ఆ దుఃఖంలో దిక్కు తోచకుండా విచ్చిదానిలా అర్చిగా, “నా చెయ్యి వదలకండి. రక్షించండి” అంటూ అతని వేపు చెయ్యి చాపింది. అతను తన చెయ్యి విదిలిస్తూ “ఛా! ఇదేం కష్టమొచ్చివడింది” అంటూ విసుక్కున్నాడు.

“చెడిపోయిందెలాగూ చెడిపోయింది. అక్కడే ఎలాగో సరిపుచ్చుకుని వుండుంటే ఎవరికీ ఈ ఇబ్బందులు వుండేవి కాదు.” గుండమ్మ నిర్దాక్షిణ్యంగా చెప్పింది.

“వదినా” దేవమ్మ శూలపు పోటు తిన్నదానిలా అర్తనాదం చేసింది.

“అవును, అప్పుడు నీకూ ఓ దారి దొరికేది. ఇప్పుడు చూడు - నేను నిష్కారంగా చెబుతున్నానని నెచ్చుకోకు. మనలో జాతి తప్పిన వాళ్ళకి రెండే మార్గాలు. ఒకటి, ఆ కొత్త జాతిలో వుండటం, రేదా చావటం.”

“అయ్యో! నేను చచ్చి పోవల్సింది. అదే సుళువుగా వుండేది. నేను మోసపోయాను. ఇక్కడికి రావాలన్న ఆశతో బ్రతకాలనుకున్నాను. దాని కోసమే చెయ్యరాని పని చేశాను. ఓర్చుకున్నాను. అయ్యో!” అని దేవమ్మ విడుస్తోంది.

“ఊరుకోలేవటే, అలాంటి మాటలాడి ఎందుకు నెప్పిస్తావు. ఆలోచించి ఏదైనా ఉభయ తారకంగా వుండేలాంటి నిర్ణయానికి వద్దాం.” గంగమ్మగారు ఏదో ఆలోచిస్తూ అన్నారు.

“అహా, చంపేశాక ఇంక నెమ్మదేమిటి?” సూరప్ప తిరస్కారంగా అన్నాడు.

“నాయనా అదృష్టం మనది కానప్పుడు, మన ఇష్టమొచ్చినట్లుగా చెయ్యగలమా? ఏదో మాట్లాడవలసొస్తుంది. ఇష్టం లేని పని చెయ్యాలొస్తుంది. నా గుండె మండిపోతూ వుంది తెలుసా? నీకు పెళ్ళామయితే నాకు కోడలు కాదా? ఒక్కగానొక్క కోడలు మన వంశాన్ని నిలబెట్టిన కోడలు నా కూతురిలా చూసుకుంటున్నాను. ఆమెని వదిలిపెట్టి వుండడం నా కేమయినా తక్కువ

దుఃఖం కలుగజేస్తుందనుకుంటున్నావా? కాని ఏం చేద్దాం? మతాన్ని, ధర్మాన్ని వదిలిపెట్టి మనమంతా సర్వనాశనం అవడానికుందా? దానికి తలవొగ్గలి తప్పదు. కావాలంటే తల ఇవ్వాలి కూడా అదే శ్రేయస్సు.” గంగమ్మ ఖిన్నురాలై అన్నారు.

“న్యాయమయిన మాట” శాస్త్రిగారు తల వూపారు.

“ఏమి న్యాయమో, ఏమి ధర్మమో, ఏమి మతమో నాకేమీ అర్థం కాలేదు. నా బుర్ర చెడిపోయింది. ఏదైనా చేసుకోండి. నా చేత చేయించుకోండి, ధర్మం, కర్మం అంతా మీది. న్యాయాన్ని దేవుడే చూసుకుంటాడు. దేవుడే దయదల్చాలి మన మీద!” సూరప్ప నిస్సహాయంగా అని వూరుకున్నాడు.

“శాస్త్రిగారూ మీకేదీ, దారి కనిపించటం లేదా?” గంగమ్మగారడిగారు.

“కఠినంగా అన్నా గుండమ్మ ఒక దారేదో చూపించింది.”

“ఏమిటి? అక్కడ కెళ్ళి బ్రతకడమా? ఇవ ఇవ! అలా చెప్పడానికైనా మీకు మనసెలా వెప్పింది? ఎప్పటికైనా అలా వెళ్ళగలనా?” దేవమ్మ సహనం కోల్పోయి అరిచింది.

“ఏవ్వి మాటలు!” సూరప్ప రోషంతో అన్నాడు.

“వెళ్ళాలని కాదు నేను చెప్పింది. సాధ్యమైన దారొకటి చూపించాను అంతే. ఇంకా ఏం చెయ్యొచ్చో ఎవరైనా చెప్పండి మరి.” శాస్త్రిగారు తమ మాటల్ని దిద్దుకుని కోపంగా అన్నారు.

“శాస్త్రిగారు, తనిక్కడే వేరుగా వుండే ఏర్పాటు చేస్తే ఎలా గుంటుంది?” గంగమ్మగారు తన ఆలోచన చెప్పారు.

“ఊ.....అదీ ఒక మార్గమే.” “మమ్మల్ని వదిలి, ఈ పనివాడిని వదిలి పెట్టి ఈ సాధు బ్రతుకు బ్రతకనా? వెద్దు. మళ్ళీ ఇంట్లోకి చేర్చుకోలేకపోతే మీ పనిమనిషిగా అన్నా పెట్టుకోండి. ఇక్కడే బయట వుంటాను.” దేవమ్మ భర్తని దైన్యంగా వేడుకుంది.

జవాబు కోసం సూరప్ప గంగమ్మగారి, శాస్త్రిగారి మొహంలోకి చూశారు.

“అదెలా వీలు పడుతుంది గంగమ్మగారూ, ముసల్మానురాలు, మ్లేచ్చురాలు, ఇంటి చుట్టుపక్కల తిరుగుతుంటే ఇక అచారం ఏం మిగులుతుంది చెప్పండి. ఈ వీధి వాళ్ళు మటుకు ఒప్పుకుంటారా వెట్టిమాటలు!” శాస్త్రిగారు ఖచ్చితంగా చెప్పారు.

“అయ్యో, అలా అనకండి. నన్నన్యాయం చేయకండి నేనలా బ్రతకలేను. నాకు పుట్టిల్లా లేదు. అందర్నీ పోగొట్టుకున్న అనాథని నేను. మీరే నాకు దిక్కు.” అంటూ తొడమీద విడ్డూత్ సహ ముందుకి జరుగుతూ చేతులు జోడించి

వేడుకుంది.

“ఏం చెయ్యమంటావు ? నీ కిక్కడ చోటు లేదని తెలిసిపోయింది కదా. నేనూ నీతో బాటు రానా ? వద వెళ్ళాం. ఈ పాడు జాతి, మతం, ధర్మం, అచారం - మానవతకి అవకాశం లేని ఈ గొడవలన్నీ నాశనమై పోనీయ్. ఎవరిక్కాలి ? ఏదేమైనా అవనీ, నేనన్నిటికీ సిద్ధమే” సూరప్ప అరిచాడు.

“బాబూ, నాయనా, తండ్రీ, ఏమిటిది ? కొంచెం కూడా జ్ఞానం లేకుండా మాట్లాడుతున్నావు ?” గంగమ్మగారు గాభరగా అడిగారు.

“వాడికెక్కడో పిచ్చి పట్టింది. అందుకే అలా మాట్లాడుతున్నాడు.” గుండమ్మ గట్టిగా అంది.

“ఇంక మీ పాట్లు మీరు వదండి. నేను చెప్పేదేదో చెప్పాను. అవివేకంతో నడుచుకుంటే మీరే అనుభవిస్తారు. జాగ్రత్త !” శాస్త్రిగారు కోపంగా, గంగమ్మ పిలుస్తున్నా వినకుండా వెళ్ళిపోయారు.

“ఏడి అవివేకాన్ని నహిస్తు అయినెందుకు ఇక్కడుంటారు ? వెళ్ళిపోయారు. ఏడు సర్వనాశనం చేస్తాడు. దేవుడే కాపాడాలి.” గుండమ్మ ఆక్రోశించింది.

కాసేపు అందరూ మౌనంగా వున్నారు. అలోచిస్తున్నారు. తరువాత గంగమ్మ కోడలివేపు తిరిగి :

“అమ్మా, నువ్వు ఇదివరకే ఒకసారి మా వంశాన్ని నిలిపావు. ఇప్పుడు అంతకన్న ఎక్కువగా మరో రకంగా రెండోసారి దాన్ని నువ్వే నిలపవల్సిన కాలం వచ్చింది. నా కొడుకు నువ్వు చెప్పినట్టే ఎంటాడు. అది న్యాయమే కావచ్చు.. కాని నీ వంశానికి ఏది యోగ్యమైనదో నువ్వే అలోచించుకోవాలి. పెద్ద దురదృష్టం నీ నెత్తిన పడింది, నిజమే. దాని నివారణ కోసం మనకు సాధ్యమైనదల్లా చెయ్యాలన్నదే నా వుద్దేశం. కాని నీకు సంతోషం కలిగేలా, నీ బ్రతుకు నుఖప్రదంగా అయ్యేలా చెయ్యడం మా పరిస్థితిలో సాధ్యం కానిదని మా కందరికీ దుఃఖంగా వుంది. కాని ఏమీ చెయ్యలేకుండా వున్నాం. నిస్సహాయులం. నువ్వే చూస్తున్నావుగా పరిస్థితులు! నీ దురదృష్టాన్ని ఈ ఇంటి మీద కూడా వెయ్యడం సరి అయినదేనా ? నిన్ను పోగొట్టుకున్న దుఃఖం చాలదా ? నువ్వే సాయపడి మమ్మల్ని రక్షించాలిప్పుడు. నేను అడుగుతున్నది చాలా పెద్ద సాయమని తెలుసు నాకు. నేనూ భార్యగా,తల్లిగా బ్రతికినదాన్నే. కాని నీ మనసు కూడా పెద్దదే, నాకు తెలుసు. నా వేడికోలు మన్నించి పుణ్యం కట్టుకో. నా ఏర్పాటుకి ఒప్పుకో. వీలయినంత వరకూ నీకు అన్యాయం జరక్కుండా చూసుకుంటాం. మా ఇల్లు నిలిపిన దేవతవని నీ పేరిట దీవం వెలిగిస్తాం. నీ వంశాన్ని నువ్వే కాపాడు కోవాలి.” అని బ్రతిమాలారు.

గంగమ్మగారి మాటల్ని విని అందరూ స్తబ్ధులయ్యారు. దేవమ్మ ఏడుపు అపేసి తీక్షణంగా అలోచించుకోసాగింది. కొన్ని నిమిషాలు గడిచాయి. గంగమ్మ “ఒప్పుకుంటావా తల్లీ!” అనడిగారు.

“అ , ...?”

“ఒప్పుకుని మమ్మల్ని ఉద్ధరించు తల్లీ”

“అయ్యో! ఎలా వెప్పుకోను?”

“వెద్దు, ఒప్పుకోకు ” సూరప్ప అన్నాడు.

“ఉహు....వెదు....ఈ ఇల్లు నాశనం కాకూడదు.... నా గతి ఏమయినా నరే” దేవమ్మ నిరాశతో ఒప్పేసుకుంది.

“అయ్యో పిచ్చిదానా, ఇదేమిటి నీ అత్తహత్య? నేను దీని కెలా ఒప్పుకోను?” సూరప్ప అశ్చర్యంగా, వ్యధతో అన్నాడు.

“నాకు వేరే దారి లేదు” దేవమ్మ దృఢంగా అంది.

“తల్లీ నువ్వే మా ఇంటి దేవతవు. దేవుడు నీకు మంచి చెయ్యాలి.” అ మాట అనేసి గంగమ్మ తన మనసును సమాధాన పరచుకున్నారు.

“పోనీయ్ ఎలాగోలా అనాచారం తప్పింది కదా .... అంతే చాలు” గుండమ్మ తృప్తి పడింది.

“ఊ , ...చూద్దాం.” సూరప్ప అనిశ్చితంగా పూరుకున్నాడు.

అప్పుడే రెండు గంటలు దాటింది. పడుకునే ప్రయత్నంలో పడ్డారు. బయటన్న వాళ్ళు పడుకునే గదిలో దేవమ్మ పడుకోవాలని నిశ్చయించారు. (అ గది ఇంటి బయట వుంటుంది.) గంగమ్మగారు “బాబుకి గుడ్డలు విప్పి ఇటివ్వు” అన్నారు. “ఉహు , ఎలాగూ నా దగ్గర కొచ్చాడు. ఈ ఒక్క రాత్రికి నా దగ్గరే వుండనియ్యండి” అని బ్రతిమాలింది. అనుమతి లభించింది. గంగమ్మగారు చావ, పాతచీర, కంబళి ఇచ్చారు. దేవమ్మ బాబుని పడుకో పెట్టుకుని పడుకున్నాక మిగతా వాళ్ళు లోపల పడుకున్నారు.

దేవమ్మకెలా నిద్ర పడుతుంది ? అలోచనల సుడిలో చిక్కుకున్నా ఆమెకి తన వెనుకటి జీవితమంతా కళ్ళముందు నిలిచింది. అప్పుడే జరిగిన మాటలు మరోసారి మనసులో మెదిలాయి. ఆమె దీర్ఘంగా మరోసారి నిట్టూర్చింది. చలిగాలి వీచి, బాబు కొద్దిగా వణికాడు. ఆమె కంబళిని, దానికి జోడించిన చీరనీ నర్తి బాబుని దగ్గరగా లాక్కుంది. అలాగే ఆ చీర గురించిన పాత జ్ఞాపకాలు మనసులో కదలాడినయ్యే. ఆ చీర తన భర్త తనకి మొదటిసారి ఎన్నిక చేసి కొన్న చీర. ఆమె దాన్ని కట్టుకున్నప్పుడల్లా తృప్తిగా చూసి మెచ్చుకునే వాడు. ఊ... అతనెప్పుడూ అలాగే ఉండేవాడు. ఆమెను చూస్తే పిచ్చివాడయ్యేవాడు.

ఇప్పుడూ అలాగే కదూ? ఊహు, అ పిచ్చికి ఇక తావివ్వకూడదు!... నిజం ....అ కంబళి ? శోభనం నాటికి తన తండ్రి ఇచ్చినది. అయ్యో! 'ఇప్పుడు తండ్రి వుండుంటే, తల్లీ వుండుంటే వాళ్ళలాగ తనని దూరం చేసేవారా ? ఏమో ఎవరికి తెలుసు ? మత ప్రభావం ఎక్కడి దాకా వెళుతుందో! ఊహు....వాళ్ళే లేనప్పుడు ఈ ఆలోచన మాత్రం ఎందుకు? ఈ కంబళి ఎన్ని సుఖాలని చవి చూపింది ? ఓ సారి దొంగలు పడ్డప్పుడు చాలా వాటితో పాటు దీన్నీ ఎత్తుకుపోయారు. కాని మళ్ళీ దొరికింది. ఉన్నాకి దోషం లేదు అంటూ ఎండలో వేసి మళ్ళీ వాడుకున్నారు. అ కంబళి ఎంత పుణ్యం చేసుకుంది. అహా , ...తను అ కంబళి కంటే తీసిపోయింది కదా....ఇలా ఒకటి తరువాత ఒకటి ఆలోచనలు....

గడియారం మూడు కొట్టింది. అమె చప్పున లేచి కూర్చుని 'వేళయింది ' అనుకుంది. ఎక్కడైనా చప్పుడవుతోందేమోనని వింది. అంతటా నిశబ్దం. కప్పుకున్న దుప్పటి తీసి మరో మడత వేసి బాబుకి వెచ్చగా కప్పింది. వాడి తల నిమిరింది. మృదువుగా ముద్దాడింది. తలెత్తినప్పుడు ఒక వెచ్చటి కన్నీటి బొట్టు బాబు బుగ్గ మీద పడింది. మెల్లిగా దాన్ని తుడిచింది. "బాబూ, దేవుడు నిన్ను చల్లగా చూడాలి " అంటూ పైకి లేచి మళ్ళీ ఓ సారి బాబు తల నిమిరి, గది తలుపులు వేసుకుని బయటకి వచ్చింది. అమె మెట్లు దిగుతుంటే అక్కడే వరండాలో వున్న అవు శబ్దం చేసింది. అమె దాని దగ్గరగా వెళ్ళి నీళ్ళు దగ్గర పెట్టి, ఒళ్ళు నిమిరింది. తరువాత వెనుదిరిగి వచ్చి మళ్ళీ మెట్లు దిగి కుంటుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

x

x

x

మర్నాడు ఉదయం ధర్మకొండలో గోలగోలగా వుంది. పల్లె బయట మంచి నీళ్ళ బావిలో దేవమ్మ శవం దొరికింది. అమె సంగతి పల్లె కంతటికీ తెలిసిపోయింది. అందరి నేటా అమె మాటే సూరప్ప తల నేల కేసి కొట్టుకుంటూ పిచ్చివాడిలా దొర్లుతున్నాడు. నేను ప్రాణం తీసుకుంటానని పరుగులు పెడుతున్నాడు. కొంతమంది అతడిని పట్టుకుని అవుతున్నారు. గంగమ్మగారు కన్నీరు కారుస్తూ కూర్చున్నారు. గుండమ్మ చుట్టూ పదిమంది ఆడవాళ్ళు గుమిగుడారు. అమె వాళ్ళకి విషయాన్ని వివరిస్తూ 'మొత్తం మీద ఈ గొడవ వదిలిపోయింది. ఈ పని ముందే చేసుంటే ఈ గోలంతా వుండేది కాదు అని చెబుతోంది. గుంపులో కొంతమంది "ఛ! ఎంత దురదృష్టం అని జాలిపడ్డారు." కాసేవయ్యాక మరెవరో "అదలా వుంచి, ఈ నీరు తీసి కొత్త నీళ్ళొచ్చే దాకా మంచి నీళ్ళకి ఏం చేద్దాం చెప్పండి" అన్నారు. అందరూ

అలోచనలో పడ్డారు.

అది అత్యహత్య అని చొలీనులు నిర్ణయించాక కాళప్ప శాస్త్రిగారు శవ సంస్కారం గురించి చర్చిస్తూ, అమె అన్య మతస్థురాలైనందువల్ల ఆ మత ధర్మాని కనుగుణంగా తక్కువ జాతి వారెవరన్నా తీసికెళ్ళి పూడ్చాలనీ, కర్మలు చెయ్యడం అనాచారమనీ తీర్మానించారు. గంగమ్మగారు ఈ అపమృత్యువు గురించి భయాన్ని వ్యక్తపరచగా, శాస్త్రిగారు మధ్యాహ్నం వేళకు సూరప్ప ఇంట్లో శుద్ధి, పూజ, శాంతి మొదలుకుని అవసరమైన కార్యాలన్నీ జరిపించారు.

X

X

X

కొన్ని సంవత్సారాలు గడిచాయి. సూరప్ప రెండో పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. పుట్టిన మొదటి అడవిల్లకి దేవమ్మ అని పేరు పెట్టాడు. 'దేవు' అని పిలుస్తాడు. గంగమ్మ గారిప్పటికీ దేవమ్మ పేరిట దీపం వెలిగిస్తారు. గుండమ్మ ఇప్పుడూ వీలు దొరికినప్పుడల్లా "ఈ కథ వాళ్ళకీ వీళ్ళకీ సవివరంగా తన వ్యాఖ్యానంతో బాటు చెబుతూ, దేవుడే అమెకు మంచి ముద్ది పుట్టించి మమ్మల్ని అపదనుంచి రక్షించాడు." అని పూర్తి చేస్తుంది.

7. నాలుగు మూరల భూమి

చదురంగ

పోస్టుమేన్ “మనియార్డర్ సార్” అని పిలవడం అతనికి ఎనిపించలేదు. అతని మనసు ఎప్పిన కాగితం చుట్టలాగ వుంది. ఇంట్లో భార్యమణి లేదు. హృదయానికి అనందం లేదు. కేసు కాగితాల కట్టని బల్లమీద పర్చుకుని అలోచనల వ్యూహంలో పడిపోయాడతను. “పాడువని, దీనికి అంతెప్పుడు?” అని చికాగ్గా వుంది. కేసులు....కేసులు....కేసులు.... వీటికి ముగింపనేది లేనే లేదా ? తెల్లవారితే కోర్టు -కచేరి ఈ వ్యవహారాల్లో మునిగి తేలుతుంటే బ్రతుకులో అనంద మెక్కడిది? ఈ అలోచనలతో ఎసిగి పోతోంది అతని మనసు.

“మనియార్డర్ సార్....”

నాలుగు మూరల భూమి....కేవలం నాలుగు మూరల భూమి కోసం .... ఎన్నెన్ని కలహాలు....ఎన్ని అకృత్యాలు జరుగుతుంటాయి. మానవుడిలో సుగుణాలన్నీ ఇంకిపోయి స్వార్థపు పిచ్చి మొక్కలు పెరిగి పోతాయి. స్వార్థం ! భూమి కోసం పోరాటం! న్యాయాలయాల్లో ఎక్కువ కేసులు భూమికి సంబంధించినవే అయ్యుంటాయి. భూమి....భూమి....భూమి....ఎంత పిచ్చి.

“మనియార్డర్ సార్”

ఇప్పుడిప్పుడే పోస్ట్మాన్ కంఠం అతని చెవిన పడింది. కూర్చున్న చోటనే వంగిన అతని వీపు నిటారుగా అయింది. మనియార్డర్!....ఎక్కడుంచి వచ్చుంటుందీ మనియార్డర్....లేచి వెళ్ళి తలుపు తెరిచాడు. మొహం వంకరగా పెట్టుకున్న పోస్ట్మాన్ మనియార్డర్ ఫారం ముందుకి జాపి “అమ్మగారున్నారా సార్?” అన్నాడు.

అతని అశ్రుర్యానికి అంతు లేకుండా పోయింది. తన భార్యకి మనియార్డర్! ఎక్కడుంచి వస్తుందనలు ?

“లేదా సార్ ?”

“లేదు పుట్టింటికి వెళ్ళారు”

“ఎప్పుడొస్తారు సార్ ?”

“రేపొస్తానని ఉత్తరం వచ్చింది మరి”

ఖచ్చితంగా వస్తారంటారా సార్ ?”

“బహుశా వచ్చేస్తారు.”

“అయితే దీన్ని ఎల్లుండి తెస్తాను సార్.”

“సరే” అన్నాడు. పోస్ట్మ్యాన్ వెళ్ళిపోతుంటే ఏడో అలోచన వచ్చి చప్పట్లు కొట్టి “పోస్ట్మ్యాన్” అని పిలిచాడు. అతను అయిష్టంగానే వెనక్కి వచ్చాడు. “ఏది, ఆ మనియార్డర్ ఫారం ఇటివ్వు. అదెక్కడుంచి వచ్చిందో చూసిస్తాను.” అన్నాడు. అతను ఎసుక్కుంటూనే ఫారం తీసి నా చేతికిచ్చాడు.

ఫారం మీది అక్షరాల్ని యథాలాపంగా గమనించాను. చిత్రంగా అనిపించింది. తన భార్యకి మనియార్డర్ అంటేనే ఆశ్చర్యంగా వుంటే, అదెక్కడుంచి వచ్చిందో తెలికాక ఆశ్చర్యపు తెర అతన్ని పై పైకి తీసికెళ్ళి ఎక్కడో శిఖరాగ్రం మీదకి ఎసిరేసినట్లయింది.

భార్యకి మనియార్డర్ వచ్చింది. రెండు వందల రూపాయలు! భారీ మొత్తమే అదీ ఆమె రాసిన ఒక కథ కోసం!

పోస్ట్మ్యాన్ వెళ్ళిపోయినా చాలాసేపటి వరకూ అతనలాగే స్థంబించిపోయి నిలబడ్డాడు. ఒక్క కథకు రెండు వందల రూపాయలు.... అదీ కన్నడ భాషలో. తను కోర్టులో ఐదు కేసుల్ని నడిపినా అంత డబ్బు సంపాదించలేదు....కాలం. సహజంగానే అతి తీవ్రంగా పరివర్తన చెందుతోంది. కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం కన్నడం తల్లిలేని అనాథ. దాన్ని అడిగిన వాళ్ళెవరూ లేరు. ఒక వెయ్యి కాపీలు ఖర్చువ్వాలంటే ఏడెనిమిదేళ్ళు పట్టేది. కాని ఇప్పుడు? నాలుగైదు వేల కాపీలని అచ్చు వేసే సాహసం చేస్తున్నారట ప్రచురణ కర్తలు! అవన్నీ ఇంచుమించు రెండేళ్ళల్లో పూర్తిగా అమ్ముడు పోతాయట....ఇంతకు ముందు కూడా కథల పోటీలు వుండేవి. వాటికి ప్రథమ బహుమతి.... వెన్ను తట్టి ప్రోత్సహించడం ....కాని ఇప్పుడు నడుస్తున్న కథల పోటీలు వంద రూపాయల నగదును బహుమతిగా ఇవ్వగల స్థామత గలవి!

ఎవరో కక్షదారులు వచ్చారు. వాళ్ళు చెప్పేది ఏని, తను చెప్పవలసినది చెప్పి వాళ్ళని వంపించి ఇంకా మిగిలి వున్న రికార్డ్ చూసి, భోజనానికి లేచాడు. హెలాటెల్ భోజనం సహించ లేదెందుకో. బహుశా మరుసటి రోజే రాబోతున్న భార్య గురించిన అలోచన. దానికి కారణ మయ్యుండొచ్చు. మొత్తం మీద ఎలాగో అలా రాత్రి భోజనం పూర్తయిందనిపించి ఇంటికి వచ్చాడు. ఆ రోజు కోర్టు సెలవు రోజు కావడం వల్ల ఎక్జాంత్రికి తుది మొదలు లేకుండా వుంది. వెళ్ళి మంచం మీద పడుకున్నాడు. మళ్ళి పని లేని మనసు అలోచనల నరోవరంలో ఈదులాడసాగింది. ....తన భార్యకి బహుమతి! కథల పోటీలో ప్రథమస్థానం! అతని హృదయం సంతోషంతో ఎచ్చుకున్న పువ్వులా అయింది. మనసు జ్ఞాపకాల గుర్రం మీద నవారీ చెయ్యసాగింది.... పెళ్ళయిన కొత్తలో వాళ్ళిద్దరి మధ్య జరిగిన సంగతి హఠాత్తుగా గుర్తొచ్చింది.

ఓ మధ్యాహ్నం ఇలాగే కోర్టుకి సెలవున్న మధ్యాహ్నం....భోజనం చేసి నిద్రపోయాడు. తన ప్రక్కనే పడుకున్న అమె కూడా నిద్రపోయిందనుకొన్నాడు. కాని మెలకువ వచ్చేసరికి ప్రక్కలో అమె లేకపోవడం చూసి చకితుడయ్యాడు. నిశ్శబ్దంగా లేచి ఇల్లంతా వెతికాడు. అమె తన గదిలో కూర్చుని ఏదో రాసుకుంటోంది. నిద్రపోకుండా కూర్చుని ఏమి రాస్తోంది? తండ్రికో, అన్నయ్యకో ఉత్తరం రాస్తూ వుండి వుంటుంది.

అతని దగ్గు ఎని అమె తిరిగి చూసింది. భావ సమాధి నుంచి లేచినట్లుగా వున్నాయమె చూపులు. దగ్గరగా వెళ్ళి, “నువ్వెక్కడికైనా వెళ్ళిపోయా వేమోనని భయపడ్డాను.” అన్నాడు నవ్వుతూ. అమె కళ్ళు నవ్వుతున్నాయి.

“మీరు మరీను. నేనెక్కడికి వెళతాను?”

“ఏం రాస్తున్నావు? ఉత్తరమా?”

“అవును ప్రేమ పత్రం....అంది కళ్ళు చికిలించి కొంటెగా చూస్తూ.”

“ప్రేమ పత్రమా! ఎవరికని తెలుసుకోవచ్చా?” అతనూ కొంటెగా అడిగాడు. దానికి బదులుగా కుడిచేతి వేళ్ళని మోహకంగా తిప్పుతూ సాధినయంగా

“ఎ - వ - రి - కో ” అంది. అలా అంటూ చిన్నగా నవ్వింది. అప్పుడమె శరీరం చిరుగాలికి అల్లాడే తామర తూడులా అనిపించింది.

అమె చెల్లాటం, సరసం అతని కెప్పుడూ ప్రేయమైనవే. దానికీ తగిన బహుమతి నిచ్చి ఏమి రాసి వుంటుందా అని బల్ల మీదకి వంగి చూశాడు.

“ఏమిటిది ? “....ప్రేమ పత్రం....చిన్న కథ ....ఓ! కథ రాస్తున్నావా? ఎప్పటినుంచి ఈ పిచ్చి నీకు ? ”

“అదేమిటి? పిచ్చి-గిచ్చి అంటారు. కథ రాయడం పిచ్చి వనా?”

“ఓ రకంగా అంతే”

“ఎలాగా ? ”

“కథ అంటే పుక్కిటి పురాణం .... దానివల్ల ఎవరికేం ప్రయోజనం ?”

“ప్రయోజనం లేని పని చెయ్యకూడదని తమ అభిప్రాయమా ?”

“అవును, నిష్ప్రయోజనమైన పనిలో నాకు అసక్తి లేదు.”

“భేష్ , భేష్! పకిలు వృత్తికి తగినట్టు మాట్లాడుతున్నారు. ఫరవాలేదే !”

“చూడు, నా మాటల్ని నువ్వు సరిగ్గా అర్థం చేసుకోవడం లేదు. కథకూ మన బ్రతుకులకీ సహజమైన సంబంధం వుండాలా వద్దా చెప్పు ? ఇప్పుడు ఎక్కువగా ప్రచురిత మవుతున్న కథలు కొద్దిగానైనా కన్నడ ప్రజల జీవితాన్ని ప్రతిబింబిస్తున్నాయా ? లేదు. ఆ కారణం చేతనే నేనంత నిర్మోహమాటంగా అనాల్సివచ్చింది. నా రాణి కథలు రాస్తుందంటే నాకు మాత్రం సంతోషం కాదా?”

నీకు నిజం చెప్పాలంటే నేను గర్వపడుతున్నాను....”

అమె కూడా అతని మాటలతో పొంగిపోయింది.

“కాని, నా రాణి కూడా అందరిలా చెత్త రాస్తే నాకు సంతోషంగా వుండదు. బ్రతుకుని కళ్ళు తెరచి చూసి, ఎచక్షణతో అర్థం చేసుకుని రాయాలి. అప్పుడు కథ డెల్ల కాదు. నాదం లేని విల్లనగ్రామి కాదు. అదీ నా అభిప్రాయం.”

“నవాబుల అజ్ఞాని పాటించడానికి ప్రయత్నిస్తాను ” నాటకీయంగా నవ్వుతూ అందామె.

ఆ సంగతి జరిగాక పకీలు వృత్తి అతని కాలాన్ని బుద్ధిని పూర్తిగా ఆక్రమించుకుంది. భార్య రాస్తూందా ? దేని గురించి రాస్తోంది. అమె రాస్తున్న కథల్లో ఏదైనా నవ్యత, సత్యం వుందా లేదా అని చూద్దానీకతీనికి తిరిక లేకపోయింది.

అలోచనల దాడితో అతను అటునుంచి ఇటు వత్తిగిలాడు. ఏం చేసినా నిద్ర పట్టటం లేదు. అఖిరికి ఏదైనా పుస్తకం చదువుకుందామని లేచి వెళ్ళి పుస్తకాల బీరువా తెరచి తనకి ప్రీయమైన జిన్క్రిన్బోన్డ్ నవలని తీసుకుని దగ్గరగా వున్న ఈజిప్షియన్ లో కూర్చున్నాడు. పుస్తకం తెరుస్తుంటే లోపల మడత పెట్టిన కాయితాలు కనిపించాయి. కుతూహలంతో ఆ కాగితాల్ని తీసి చూశాడు. అది తన భార్య రాసిన కథ కాలాకు రఫ్ కావీ. కథ పేరు ‘నాలుగు మూరల భూమి’.

ఈల వేస్తూ ఆ కథ చదవడానికి ఉపక్రమించాడు.

వైశాఖ మాసపు ముందుటెండ కథ కళి చేస్తోంది. దాని తీక్షణతకి చెట్ల అకులన్నీ పండు రంగుకి మారుతున్నాయి. అలాంటి వేళలో కాళింగయ్య తలవంచి పొలం దున్నుతున్నాడు. అతని పక్కగా అతనే అనుకరిస్తూ అడుగు లేస్తున్న అతని పెద్ద నీడ. ఆ వెలుతురులో కళ్ళు చీకట్లు కమ్ముతున్నాయి. శరీరమంతా చెమటతో కావేరీ స్నానం చేస్తోంది.

నెమ్మదిగానే కాని, దృఢంగా భూమికి పాపిడి తీసినట్లుగా వరుసలు దిద్దుతూ పోతోంది. కాడికి కట్టిన తెల్లటి ఎద్దులు....అతని నల్లటి దేహం....ఆ దేహానికి కట్టిన తెల్లటి తుండు గుడ్డ. తలకు చుట్టిన గుడ్డ. వెనకాల వున్న గుట్టల వరుస, మబ్బు నీలం, అకుపచ్ఛటి నేపథ్యంలో ఆ దృశ్యం దూరం నుంచి చూసే వాళ్ళకి చిత్రపటంలా....పటంలోని చిత్రం కదులుతున్నట్టు కనిపిస్తోంది. కాని ఆ దృశ్యంలో ఒక భాగమైన కాళింగయ్యకు మాత్రం దాని సౌందర్యాన్ని అనుభవించే అదృష్టం లేదు. అతను కేవలం దున్నే యంత్రంలా వున్నాడు. సూర్యోదయానికి ముందే లేచి అరక చేత బట్టాడంటే, ఇక పొలం నుంచి తిరిగి రావడం సాయంత్రమే.

కాళింగయ్య దున్నుతూనే వున్నాడు. సామాన్యంగా అతని మనసు నీళ్ళు లేని కుండలాగ భాళిగానే వుండేది. కాని ఇవాళ మాత్రం ఆ కుండలో చిన్న రాయొకటి పడింది. అతన్ని బాధిస్తున్నదది. దానికి కారణం నాలుగు మూరల భూమి! నాలుగు మూరల భూమి!

కేవలం నాలుగే నాలుగు మూరల భూమి !

కాళింగయ్య ముసలి దృష్టి ఏదో అవ్యక్తమైన భీతికి లోనయింది.

అతని చిన్నతనంలో హరిదాసు ఒకతను పక్క పూరిలో కథ చెబుతూ అన్నాడు. “భూమి గురించి అత్యాశకి పోవద్దు. దాని వల్లనే కురు వంశం నామరూపాలు లేకుండా పోయింది.”

నిజమే కదా! పాండవుల పరంగా శ్రీకృష్ణపరమాత్ముడు అఖిరికి ఐదే ఐదు గ్రామాల్ని పాండవులకి వదిలి పెట్టినా చాలు. రాజీ కుదురుస్తానని చెప్పాడు కదా? అప్పుడు కూడా అవివేకి దుర్యోధనుడు గర్వంతో ఐదు గ్రామాల సంగతి అటుంచి ఐదడుగుల భూమి కూడా పాండవులకి ఇవ్వనని పట్టుబట్టి సర్వనాశనం తెచ్చిపెట్టుకో లేదా ?

ఆ తరువాత తన ప్రవర్తన కూడా అవిచారపు జారుడు బండమీద అడుగుపెట్టింది. అవును కేవలం నాలుగు మూరల భూమి కోసం. నాలుగే నాలుగు మూరల భూమి కోసం!

కౌరవుల కథ ఎప్పుడో అయిపోయింది. కాని తన కథ! దీని ముగింపు ఎలా వుంటుందో తను చేసిన చిన్న పనికి ఏ విధమైన మూల్యం చెల్లించాల్సి వుంటుందో.

కాళింగయ్య దున్నుతూనే వున్నాడు. కాడి ముందు ముందుకి వెళుతున్న కొద్దీ ఎర్రటి మట్టి రాశులు రాశులుగా రెండు వేపులా పడుతోంది. దాన్ని చూస్తూనే అడుగు లేస్తున్నాడతను! ఓహో .... కుంకుమ లాంటి మట్టి. అతని కళ్ళకి ఎంతో అందంగా కనిపిస్తోంది. దాన్ని తడేకంగా చూస్తుంటే ఒక్కోసారి తన ఇంటిని అఖిరికి ప్రపంచాన్నే మర్చిపోయేవాడతను.

నాలుగు మూరల భూమి - మరొకడికి చెందిన భూమి. దాన్ని తను ఆశించాడు. మరొకడి భార్య (అహల్య) ని ఆశించిన ఇంద్రుడిలా. పక్కభూమి కొబ్బరి కాయల పేట దేవప్పది. అందులో తను నాలుగు మూరల భూమిని అక్రమంగా దున్ని తన భూమిలోకి కలుపుకున్నాడు. దేవప్పకున్న భూమి అంతా కలిపితే మొత్తం మూడు ఎకరాలుంటాయేమో - కొంచెం అటూ ఇటూ తన జమీను వున్నంతే (ఇది మైసూరు, కన్నడదేశం, ఇంకా చెప్పాలంటే అనేక మంది భారత రైతుల జమీనుల కథే), ఈ కాస్త భూమిలోనూ జరిగిన ఈ అక్రమణవల్ల దేవప్పకి దిక్కు తోచకుండా పోయింది. తిట్ల వర్షం కురిపించాడు. అఖిరికి

తట్టుకోలేక వల్లంట్ బ్రేకు చెడిపోయిన మోటారులాగ దెబ్బలాటకే వచ్చాడు. భీమ - దుర్యోధనుల్లాగా యుద్ధం చేసుకున్నారు. కాళింగయ్యది భీమకాయం. అతనికే విజయం లభించింది. దేవప్ప గ్రామ పంచాయితీలో మొర పెట్టుకున్నాడు. మన పల్లెలో గ్రామ పంచాయితీ న్యాయమంటే బలవంతుడిదే పై చెయ్యి. న్యాయం కాళింగయ్య వేపే అయింది. అప్పటికీ దేవప్ప నిరాశ చెందకుండా తాసిల్దారుకి ఫిర్యాదు చేశాడు. కొలతల అధికార్లు కొలతలు తీయడానికి వచ్చారు. కొలతలకి వెళ్ళే ముందు కాళింగయ్య వాళ్ళకి తన ఇంట్లో కాఫీ ఫలహారాలు పట్టించి ఐదు రూపాయలు దక్షిణ ఇచ్చుకున్నాడు. ఆ పూజత్ తృప్తి చెందిన అధికారులు కాళింగయ్య తన పొలంలో కలుపుకున్న నాలుగు మూరల ప్రదేశాన్ని పొడవునా కొలిచి అతని భూమిలో కలిపేసి గుర్తుగా రాతిని పాతేశారు.

కాళింగయ్య దున్నుతూనే వున్నాడు. పైన మండుతున్న సూర్యుడు. లోపల మరిగే విపాదపు లావా....

రాతిని పాతేశారు. దేవప్ప గుండెకి గురి చూసి కొట్టిన శిల. దేవప్ప దిగ్భ్రాంతుడయ్యాడు. సూర్య చంద్రుల్లాగ శాశ్వతమని అతను నమ్ముకున్న భూప్రదేశం ఇక అతనికి కాదు. దేశపు చట్టం అలా చెప్పింది. ఇంక ఏం చెయ్యాలి? అతను కుంగిపోయాడు. అతని ఎదుట విస్తారమైన శూన్య సముద్రం. దేవప్ప ఆ బెంగతోనే మంచం పట్టాడు.

కాళింగయ్య దున్నుతూనే వున్నాడు. అతని కాళ్ళు చిన్నగా వణుకుతున్నాయి....

మంచం పట్టిన దేవప్ప మళ్ళీ లేవనే లేదు.

కాళింగయ్య కాళ్ళు మేకులు కొట్టినట్టు ముందుకి పడనే లేదు. అతని కళ్ళకు మెరుపు కొట్టినట్లయింది. తల బొంగరంలా గిరున తిరుగసాగింది.

“నా నేల తీసుకున్నావు కదా ....నా రక్తం ఓడ్డానురా పాపీ, దేవుడు నిన్ను చూసుకుంటాడే - నా సొమ్ము మీద కన్నేసి, నా జీవం బలి తీసుకున్నావు కదరా. ఉండు, నా కొడుకు ఇంతకింతా బలి తీసుకుంటాడు. గుర్తుంచుకో. రక్తానికి రక్తం బదులు తీసుకుని భూమి సంపాదించుకుంటాడు.... జాగ్రత్త! గెల్చినా ననుకోబోకు. నీ కత పూర్తయ్యే దాకా నా కతా పూర్తి కాదు తెలుసా?”

చనిపోయిన దేవప్ప కంఠమే అది - నిస్సందేహంగా. ముసలి కాళింగయ్య గడ గడా వణికి పోసాగాడు. అతని కాళ్ళు పక్క పొలంలో దున్నుతున్న దేవప్ప కొడుకు వజ్రకాయాన్ని చూడసాగాయి. “నేనూ ముసలివాడినయ్యాను. దేవప్ప కొడుకు వయసులో వున్నాడు. అతను ఖచ్చితంగా కసి తీర్చుకుంటాడు.

నేలని నేను చేసినట్లుగా బలవంతంగా దున్ని తన వశానికి తీసుకుంటాడు. తీసేసుకుంటాడు. బలం వున్నవాడిదే రాజ్యం. అయిపోయింది. అంతా అయిపోయింది. ఆ కొలతల అధికారికి అనవసరంగా ఐదారు రూపాయలు దండుగ పెట్టానే ....అయ్యో ఐదారు రూపాయలు. .... దండగయిందే! అయ్యో!..... అయ్యో.....”

కాళింగయ్య తూలుతూ కింద పడిపోతుంటే చూసి దేవప్ప కొడుకు అరక వదిలేసి పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. కాళింగయ్యకి స్పృహ తిప్పినట్టు అయింది. వెంటనే చెరువు దగ్గరికి పరిగెత్తుకెళ్ళి నీళ్ళు తెచ్చి శుశ్రూష చేశాడు. కాస్సేపటికి కాళింగయ్య కళ్ళు తెరిచాడు. దేవప్ప కొడుకు మొహం చూడగానే మృత్యు దర్శనం చేసినట్టయింది. గరుత్మంతుడిని చూసిన పాములా బెదిరాడు. తెరచిన కళ్ళు మూసుకున్నాయి. నీరసంగా పలికాడు.... “ నాలుగు మూరల భూమి, నాలుగే మూరల భూమి.... కోపం తెచ్చుకోక .... సంసారం సాకడానికి ఆ పని చేశాను.” దేవప్ప కొడుకు ఇదేమి అర్థం కాక గుడ్లప్పగించి చూస్తున్నాడు. కాళింగయ్య మూసిన కళ్ళు తెరవనే లేదు.

కథ చదివి లాయర్ తలూపాడు. కాని. అతనికింకో అనుమానం వచ్చింది. హస్తప్రతి మగవాళ్ళ చేతివ్రాతలా వుంది. సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే చివర్లో చిన్నగా ‘సంజీవి’ అని రాసి వుంది. దాన్ని ఇంకుతో బాగా కొట్టేసినట్టుంది.

లాయర్ సంశయం ధృవపడింది..... సంజీవి తన భార్య మేనమామ. అతను ఇటీవల చనిపోయాడు. అతనికి లలితంటే చాలా ప్రేమ - అని తను చెబుతూ వుంటుంది. అయితే అతని కథల్నే తన పేరిట ప్రచురింప చేసుకుంటోందా ? నాలుగు మూరల భూమి! ఇది అతను రాసిన కథేనా ?

8. ఆజ్ఞాత వాసి

బసవరాజ కట్టమని

మళ్ళి వస్తున్నారు పోలీసులు!

ఎనిమిది రోజుల్నుంచి ఏక విగిన హింసిస్తున్నా తృప్తిలేదు వాళ్ళకి.

మళ్ళి వస్తున్నారు!

వాళ్ళ చిత్రహింసను ఎదుర్కోవడానికి సిద్ధంగా లేచి కూర్చుంది నాగమ్మ.

ఎనిమిది రోజులుగా వాళ్ళు అమెను ఎరామం లేకుండా కొట్టారు. లాఠి, కర్ర, బూటు, చెప్పులు.... చేతికేడి దొరికితే దానితో కొట్టారు. అమె కోమల శరీరంపై క్రూర జంతువుల కన్న క్రూరమైన తీరులో పడి భయంకరంగా అత్యాచారం జరిపారు. ఆ లేత శరీరం నుండి కారుతున్న వేడి నెత్తురు చూసిన కొద్దీ వాళ్ళు మరింత రెచ్చిపోయారు.

ఆ దెబ్బలు, అత్యాచారం, రక్తపాతం - దాన్ని తట్టుకోలేక ఆ యువతి గిలగిల్లాడిపోవడం --- దేనివల్లా ఆ పోలీసుల రాతి హృదయాలు కరగలేదు. రోజూ కొట్టడమే. రోజూ అత్యాచారం చెయ్యడమే!

ఇంకా తృప్తిగాలేదు వాళ్ళకి.

మళ్ళి వస్తున్నారు.

ఆ గుడిసెలో బందీగా, ఏకాకిగా మూలుగుతూ పడి వున్న నాగమ్మ వంద సార్లు అలోచించింది. " ఏళ్ళని అపే వాళ్ళెవరూ లేరా ? ఎవరూ లేనే లేరా ? వెయ్యి సార్లయినా అమె సర్వ రక్షకుడైన భగవంతుణ్ణి అర్చిత్ కేకేసి ఏల్పింది - 'కారవ నభలోద్రొపది మానాన్ని రక్షించిన కృష్ణా, వచ్చి నన్ను కాపాడు' అంటూ శ్రీహరిని ప్రార్థించింది. 'భక్తవత్సలా, శివశుకరా, త్వరగా వచ్చి నన్నీ కిరాతకుల్నుంచి రక్షించు " అని వేడుకుంది. అమెని ఎదుదల చెయ్యడానికి ఏ దేవుడూ రాలేదు. "యమధర్మరాజా, నువ్వయినా వచ్చి నన్ను ఈ నరకం నుంచి తప్పించు " అంటూ మృత్యువుతో మొర పెట్టుకుంది. మృత్యువుకి జాలి కలగలేదు. ప్రతి రోజూ ఆ భయంకరమైన హింసని సహిస్తూ కూడా అమె ప్రాణం పోకుండా ఇంకా జీవించే వుంది.

బూట్ల చప్పుడు దగ్గరయింది. అదే పరిచితమైన 'కడ్ కడ్' చప్పుడు. తాళం తీసేటప్పుడు ఖళ్ళో మన్న శబ్దం. తన శక్తి నంతా కూడదీసుకుని వాళ్ళ నెదుర్కోవడానికి సిద్ధమయింది నాగమ్మ.

తలుపు తెరుచుకుంది.

అవే క్రూరమైన మొహాలు. బొగ్గు రంగులో మొసలిలా భయంకరంగా వున్న డఫేదారు, అతనితో బాటు ఆ పోలీసు సిపాయి.... మూడు రోజులుగా ఏళ్ళిద్దరే వస్తున్నారు. మళ్ళీ మళ్ళీ అదే ప్రశ్న. అదే అత్యాచారం. అన్నీ పూర్తి చేసుకుని తమతో బాటు తెచ్చిన చద్ది రొట్టెను అమె మీదకి ఎసిరేసి, మూలనున్న కుండలోకి మురికి నీరు నింపేసి, తలుపు వేసి, తాళం బిగించి వెళ్ళిపోతారు. ఉదయం-సాయంత్రం రెండు పూటలా ఇదే క్రమం తప్పకుండా జరుగుతోంది.

అమెని వేడించడానికి వాళ్ళు వయోగించిన హింసా కృత్యాలు, ఉపాయాలు అన్నీ వ్యర్థమయి పోయాయి. ఏదీ కూడా అమె నేరు ఎప్పించడానికి పనికి రాలేదు. “మాట్లాడు, మా ప్రశ్నలకి జవాబు చెప్పు. నిన్ను వదిలేస్తా” అని వాళ్ళు గొంతు చించుకుని అక్రోశించినా, అమె నేటి మీద బూటు కాలితో తన్నినా అమె ఓడిపోలేదు. బూట్ల కున్న మేకులు గుచ్చుకుని అమె పెదవులు చిట్టి, వళ్ళు పూడి రక్తం కారుతున్నా చెక్కు చెదరలేదు.

అమె దృఢ నిర్ణయం వాళ్ళకి బాగా తెలిసాచ్చినా ఇంకా వాళ్ళు హింసా కృత్యాలనుంచి వెనక్కి తిరగలేదు. నిరాశ చెందలేదు. రోజూ వస్తూనే వున్నారు. రోజూ అమెని కొట్టి, తిట్టి హింసిస్తూనే వున్నారు.

ఇప్పుడూ వచ్చారు.

డఫేదారు బూటు కాలు వేగంగా వచ్చి అమె నడుముని తాకింది. దాని తాకిడికి అమె దేహం ఎగిరి అంత దూరం వెళ్ళి పడింది. ఆ తన్ను వల్ల అమె కుంత ఎక్కువ నొప్పేమీ అనిపించలేదు. వాళ్ళు కాళ్ళతో తన్ని తన్ని అమె ఎముకలు ఎరిగిపోయాయి. నూతిలో రాయివడితే కొంత కాలం అలలు లేచి నట్టుగా అమె శరీరంలో ఓ రెండు క్షణాలు ఒక రకమైన ఎలక్షణమైన అలలు లేచి మాయమయ్యాయి అంతే.

‘ఒహో! తన భర్త! తన నియమైన భర్త! ఎక్కడున్నాడతను? ఏ అడవిలో వున్నాడు? ఏ కష్టాలు పడుతున్నాడో! ఏ బాధలో వున్నాడో!

తను అలాంటి భీకరమైన పరిస్థితుల్లో వున్నా భర్త కష్టాలు తలుచుకుని ఎలవిల్లాడ సాగింది అమె హృదయం. అతని కష్టాలు తలుచుకుంటే తన నొప్పి గుర్తే రావడం లేదు. ఎనిమిది రోజులుగా రొట్టె నేట్లో పెట్టుకోవడం లేదామె. తన భర్త భోజనం గురించి అలోచిస్తోంది. అతను తిన్నాడో లేదోనని కన్నీరు పెట్టుకుంటోంది.

ఆ రోజు రాత్రి పల్లె వదిలి వెళ్ళిపోయే ముందు తన నెప్పటికీ వదల లేనట్లుగా గట్టిగా కొగిలించుకుని చెంపకు చెంప చేర్చి జుట్టు నిమిరుతూ, “భయపడకు నాగూ, ఈ గొడవలన్నీ నర్దుకున్నాక మళ్ళీ వస్తాను. నా కోసం

ధైర్యంగా కాచుకుని వుండు” అని భరోసా ఇచ్చాడు. వదల్లేక వదల్లేక బయలుదేరిన అతని ప్రేమ మూర్తి ఆమె కళ్ళ ఎదుట నిలిచింది.

ఈ పోలీసు రాజ్యానికి అంతమెప్పుడు వస్తుంది. ఎప్పుడు వీళ్లంతా ఇక్కడ్నుంచి వెళతారో, నా దొర ఎప్పటికీ నా దగ్గరకొస్తాడే. ఎప్పటి కతన్ని చూస్తానే. లేదా ఇలా ఈ పోలీసుల హింసకి బలైపోయి ప్రాణం వదిలేస్తానే ఏమో. “అయ్యో! నా దొర ఎక్కడున్నావయ్యా నువ్వు? ఓ సారైనా మొహం చూపించు. నీ ముద్దు మొహం చూసి, నీ తొడ మీద తలపెట్టుకుని ప్రాణం వదులుతాను. ఈ పశువుల వల్ల మలినమైన ఈ పాడు దేహాన్ని వదిలేస్తాను” అని మొర పెట్టుకుంటోంది నాగమ్మ.

గుడిసెకి దగ్గరగా వున్న మామిడి చెట్టు మీద కూర్చున్న పక్షి పాడుతోంది. ఆ పక్షి పాటలో తన ప్రేయమైన భర్త ధైర్యం చెపుతున్న భావం స్ఫురించింది నాగమ్మకి. “భయపడకు నాగూ. నేను వస్తాను. వచ్చి నిన్నీ నరకం నుంచి తప్పిస్తాను.” అని అభయం ఇచ్చినట్లుగా అనిపించింది.

ఆ కల్పన వల్ల ఆమెకి కొంచెం మనశ్శాంతి కలిగింది. మూల వున్న రొట్టె ముక్క తీసుకుని నేట్లో పెట్టుకో బోయింది. ఎన్ని రోజులైందో ఏమో దాన్ని చేసి, ఎండి రాయిలా వుందది. శక్తి హీనమైన ఆమె పళ్ళతో కొరకటం సాధ్యం కాని వనే.

నేట్లో పెట్టుకో లేకపోయింది, తినలేకపోయింది. మళ్ళీ హఠాత్తుగా ఆమెకి అజ్ఞాత వాసి అయిన తన భర్త గుర్తు వచ్చాడు. పోలీసుల్నుంచి తప్పించు కోవడం కోసం, అజ్ఞాతంగా తల దాచుకుని, తిండి -తిప్పలు లేకుండా, చెట్లు-పుట్టలు పట్టుకుని తిరుగుతూ వుండి వుండాలి. ఇంతటి చిత్ర హింసని అనుభవిస్తున్నా ఎండిన రొట్టె అయినా దొరుకుతోంది తనకి. అతనికి? ఎండిన రొట్టెకి కూడా నేచుకోడతను. ఎలా వుంటుంది అతని పరిస్థితి ?

రొట్టె ఎసిరేసి అలాగే పడుకుండి పోయింది.

ఆమె మనసులో ఒకటే ఆలోచన

భర్త! భర్త! భర్త!

2

అదే రోజు అదే సమయంలో అక్కడ్నుంచి ఇరవై మైళ్ళ దూరంలో వున్న అడవిలో ఆమె భర్త. ఒక అజ్ఞాత వాసి. ఆమె ఆలోచనతోనే ఓ చెట్టు నీడలో పడుకున్నాడు.

చుట్టూ వెత్తుగా పెరిగిన పొదలతో ప్రకృతి సహజంగా నిర్మితమైన కోటలాంటి చోట పడుకున్నాడతను. ఎనిమిది రోజుల క్రితం పల్లె వదిలి నప్పట్నుంచి

అక్కడా ఇక్కడా తిరుగుతూ, అడవిలో దొరికిన కాయలు, పళ్ళూ తింటూ ప్రాణం నిలుపుకున్నాడు. ఎండా, వాన అని లేకుండా తిరగడంతో కలిగిన అలసట, ఉపవాసాల వల్ల కలిగిన నీరసం - వీటి ఛాయలు కనిపిస్తున్నాయతని మొహంలో. వస్తాడు దేహం లాగుండే అతని దేహం కృశించి వుంది. పెరిగిన గడ్డం మీసాల వల్ల విలక్షణంగా కళా హీనంగా కనిపించే మొహం. రాళ్ళు - రప్పలు, ముళ్ళూ తొక్కి చిద్రమైన కాళ్ళు. చినిగి పీలికలైన చొక్కా, పంచె, దానికి తోడు ఎప్పుడూ వీడిస్తున్న బంధనపు భయం....

ఎప్పుడు ఎలాంటి పరిస్థితుల్లో పోలీసు లతన్ని ముట్టడిస్తారో తెలీదు. జనం కళ్ళు గప్పి తిరగడమూ పెద్ద సాహసమైన పనే. ఎక్కడైనా కాస్త అజాగ్రత్తగా వుంటే చాలు అతను దొరికిపోవడం ఖాయం. ఆ తరువాత సంగతి తెలిసినదే. .... ఎచారణ .... ఉరి శిక్ష .... ఫాసీ ....

ఉరికంబం ఎక్కడానికి తనకేం భయం లేదు సరే,

కాని ఉరికంబం ఎక్కడం వల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి ?

ఏ కారణం కోసం ఉరికంబం ఎక్కాలి తను?

ఈ శిక్ష ఎధించడానికి వీళ్ళకున్న అధికారం ఏమిటి ?

ఆ రోజు తమ పల్లెలో జరిగిన దుర్ఘటన కళ్ళ ముందు మెదిలింది. అగస్త్య ఉద్యమం ప్రారంభం అయింది. తమ పల్లెలో స్వతంత్రరాజ్య స్థాపన. కరణం, మునసబుల రాజీనామా.... స్వతంత్ర రాజ్యాన్ని కూల దోసేందుకు వచ్చిన పోలీసు అధికారులు. పల్లెని కాపలా కాస్తున్న కుర్రాళ్ళని వాళ్ళు కొట్టడం.... దానితో పల్లె ప్రజలు వాళ్ళ నెదిరించడం.... గొడవలు.... కొట్లాట.... అందులో అధికారి ఒకడికి దెబ్బలు తగిలి చనిపోవడం --- ఆ సమయంలో పొలంలో పని చేస్తున్న తను ఈ అనాహుతం సంగతి విని పరిగెత్తుకుంటు అక్కడికి రావడం.... మర్నాడు మిలటరీ వాళ్ళు వచ్చి పూరంతా కొల్లగొడుతున్న సంగతి వినడం.... ఆ రాత్రే తామంతా పూరు వదిలిపెట్టి బయలుదేరడం.... అబ్బ! ఎంత భయంకర సంఘటనలు!

తన మనసుకి విరుద్ధంగా తనూ అక్కడ్నుంచి బయలుదేరాల్సివచ్చింది. ఉరి పెద్దలు బలవంతం చేశారు. " కాంగ్రెస్ ప్రియులకు నువ్వే నాయకుడివి. నిన్ను పోలీసు లొదిలిపెట్టారు. ఒక్క అధికారి ప్రాణం కోసం మనలో ఇరవైమంది ప్రాణాలైనా బలి తీసుకుంటారు. అందులో నిన్ను ఖచ్చితంగా సట్టుకుంటారు. ఉట్టినే ఉరికంబం ఎందుకు ఎక్కుతావ్. నదు.... నదు.... " అన్నారు. తను బయలుదేరక తప్పలేదు.

ఇప్పుడు తమ పల్లె గతి ఏమయిందో!

అ పోలీసు రాజ్యం దాన్నే చేసిందో? ఎంతమందిని పట్టుకున్నారో? ఎంతమందిని వీడిస్తున్నారో!

తాను?

తన ప్రియమైన నాగు?

తను వాళ్ళ చేతికి దొరికిపోయిందే ఏమో!

దొరికి వుంటే!

అధికారి చావుకి ఆమె కారణం కాదు. ఆమె ఏ అపరాధమూ చేసి ఎరుగదు. కాని కనీత్ ఉన్నట్టులైన ఆ పోలీసులు న్యాయాన్యాయాల గురించి ఆలోచించడం అంటూ వుంటుందా అసలు. చేతికి దొరికిన వాళ్ళందరినీ వీడించ వచ్చు. చెప్పరాని అత్యాచారాలు జరుపవచ్చు.

నాగుని వాళ్ళు పట్టుకుని వుంటే?

ఈ ఆలోచనతో అతని ఒళ్ళు జలదరిస్తోంది.

వల్లెలో జరిగే విషయాలు అతనికి తెలిసే అవకాశం లేదిప్పుడు.

దాక్కున్న అడవి ప్రదేశాన్ని వదిలి జన సమూహం వుండే చోటికి వెళితే ఏదైనా తెలిసేది.

మొహం మీద గడ్డం బాగా పెరిగి వేషం మార్చుకోవడానికి వీలయ్యేదాకా అడవి వదిలి వెళ్ళడం ప్రమాదం.

అంతదాకా అతని హృదయం అందోళనతో కూడిన విలక్షణమైన తుఫానులో చిక్కుకుని విలవిల్లాడక తప్పదు.

ఆ రోజూ అలాంటిదే కలవరం....

- వల్లె ఏమైందో ?

- నాగు ఏమైందో ?

ఏదీ తెలియటం లేదు.

హఠాత్తుగా అజ్ఞాతవాసి ఉలిక్కిపడి లేచి కూర్చున్నాడు. దగ్గరగా ఎవరో చిన్నగా తనని పిలుస్తున్నారు.

‘చెన్న బనప్పా....’ అంటూ

అఖిరికి పోలీసులు తన జాడ తెలుసుకున్నారేమో. తనని సులువుగా వలేసి పట్టుకోవడానికి ఇలా పిలుస్తున్నారేమో అనుకుంటూ చెన్నబనప్ప దగ్గరగా వున్న దుడ్డుకర్ర చేతికి తీసుకుని వాళ్ళ నెదుర్కోవడానికి సిద్ధంగా నుంచున్నాడు.

“చెన్నబనప్పా తోవ ఎటుందిరా” మళ్ళీ వినిపించింది అదే పిలుపు.

పోలీసుల కంఠం కాదది. అతనికి చిర పరిచితమైన కరియప్ప కంఠం అది. తమ వక్కింటి ముసలతను కిరియప్ప. ఇంత దూరం ఎలా వచ్చాడో

అనుకుంటూ చెన్నబసప్ప అమితానందంత్ ముందుకు నడిచి పొద అవతల నుంచున్న ముసలతన్ని కలుసుకున్నాడు.

ఎండలో నడచి నడచి అయాసంత్ రొప్పుతున్న కరియప్ప చెట్టునీడలో కూర్చుని గాలి ఎసురుకోసాగాడు.

“ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చావురా కరియణ్ణా”, అత్రంగా అడిగాడు చెన్నబసప్ప.

“ఈర్నంచే వచ్చాను. మూడు నాలుగు రోజుల్నుంచి వెతుకుతున్నాను. ఇవీళ్ళికి దొరికావు. తమ్ముడూ చెన్నా ఇప్పుడే బయలుదేరు....ఎమైనా చెయ్యి. కాని వూరికి వెళ్ళు --- అక్కడ నాగమ్మ ప్రాణాపాయ స్థితిలో వుంది....

చెన్నబసప్ప గుండె దడదడ లాడింది. “కరియణ్ణా ఏమైందామెకి ?” అనడిగాడు.

“ఏం చెప్పను తమ్ముడూ మీరంతా పరారయినప్పుడు మేం ముసలాళ్ళు, స్త్రీలు, పిల్లలు ఆ దిబ్బ వెనకాల తల దాచుకున్నాం. అక్కడికి వచ్చారు పోలీసులు. మమ్మల్నందర్నీ వట్టుకున్నారు. కొట్టారు. అందరి ఇళ్ళలో లూటీ చేశారు. నాగమ్మ కూడా వాళ్ళ చేతికి దొరికింది. ఏం చెప్పనురా చెన్న బసప్పా. అమెని కొట్టి కొట్టి హింసిస్తున్నారట. ఈ దెయ్యాలు, ఇప్పుడామెని నువ్వు తప్ప ఎవరూ కాపాడలేరు. అందుకే నిన్ను వెతక్కుంటూ వచ్చాను. ఆ పోలీసుల చేతుల్లో పడకుండా తప్పించుకుంటూ వచ్చాను. చెన్నణ్ణా, నాగమ్మని తలుచుకుంటే నా కడుపు తరుక్కుపోతోంది. ఇప్పుడే బయలుదేరయ్యా.... ఒక్క క్షణం కూడా అలస్యం చెయ్యకు....”

“ఆ పోలీసుల్ని తనేం చేసిందని హింసిస్తున్నారు కరియణ్ణా” చెన్నబసప్పా కలవరపాటుతో అడిగాడు.

“ఎందుకని చెప్పగలమయ్యా ? వాళ్ళని అడిగే వాళ్ళెవరు ? ఈళ్ళ వాళ్ళదే రాజ్యం. న్యాయం నీతి అంతా గాలి కొదిలేసారు. నీ మీద ఎప్పట్నుంచో కన్నేసి వున్నారు. నువ్వు పరారయ్యావని తెలిగానే వాళ్ళకి మందుకొచ్చింది. అందుకే నీ పెళ్ళాన్ని వట్టుకు కొట్టి హింసిస్తున్నారు - నువ్వుండే చోటు చెప్పమని. కాని నువ్వెక్కుడున్నావే అమెకేం తెలుసు ? తెలిసినా చెప్పగలదా ? ప్రాణం పోయినా చెప్పదు. ఇప్పుడు ఆ రాక్షసుల నుంచి అమెని రక్షించాలంటే నువ్వే వెళ్ళాలి....తొందరగా నడు....”

ఒక క్షణం తన దేహంలోని అంగాంగాల చలనం నిలిచి పోయినట్లుగా అనిపించింది చెన్న బసప్పకు. తన ప్రేయమైన భార్యకి కలిగిన దుస్థితి తలుచుకుని నిశ్చేష్టుడయ్యాడు.

తను పారిపోవడం వల్లనే అమెకాస్థితి కలిగింది....తన కోసమే పోలీసు లామెను హింసిస్తున్నారు.... అమె నలా వాళ్ళ కప్పగించేసి తనిక్కడ అజ్ఞాత వాసిగా వుండి మాత్రం ఏం ప్రయోజనం? దేశమంతా అక్కడక్కడా నియమితులైన ప్రభుత్వపు గూఢచారుల వలలో చిక్కుకుని ఇవాళ కాకపోతే రేపయినా తను ఉరికంబం ఎక్కడం తథ్యం.... అలాంటప్పుడు ఇవ్వాలైతేనేం? రేపయితే నేం? ఎప్పుడైనా తన ప్రాణం పోవల్సిందే. తన ప్రాణం పోయినా ఫరవాలేదు. తన భార్యని దక్కించుకోవాలి. దక్కించుకోవాలి. అమె ప్రాణాల్ని కాపాడ్యం తన చేతిలోనే వుంది. అవును....తన చేతిలోనే వుంది.

అతని మనసు మూగగా నిర్ధారణ చేసింది. దాంతో అతని మనసులోని బరువు సగానికి సగం తగ్గింది.

ముసలతను చెబుతూనే వున్నాడు.

“ఒక్క క్షణం కూడా అలస్యం చేయకు చెన్నప్పా. ఇప్పుడే బయల్పడేరు. అమెని చంపేస్తున్నారా రాక్షసులు. వెళ్ళు ఇప్పుడే వెళ్ళి అమెని రక్షించు -”

“వెళతాను కరియణ్ణా. కాని ఇక్కడ నీ గతేమిటి? తిరిగి తిరిగి అలసి వచ్చావు. ముసలి ప్రాణం కడుపుకేం చేస్తావు?”

అంతటి అలసటలోనూ ఆ ముసలి రైతు నవ్వుతూ బదులు చెప్పాడు.

“నన్ను గురించి ఆలోచించకయ్యా. నా సంగతి నేను చూసుకుంటాను. ఇక్కడేమన్నా పళ్ళు-గిళ్ళు దొరుకుతాయి. ఇక్కడే దగ్గర పల్లెలో నాకు తెలిసిన వాళ్ళ ఇల్లుంది. అక్కడి కెళతాను. నా సంగతి వదిలి నువ్వు బయల్పడేరి వెళ్ళు....”

దుడుకుగా కర్ర చేతికి తీసుకుని బయల్పడేరుతూ చెన్న బసప్ప అడిగాడు.

“నాగూ నెక్కడ దాచారో నీకు తెలుసా?”

“ఊరి బయట కరణం గారి తోటలోని గుడిసెలో వుంచి తాళం వేశారట. బావి దగ్గర వాళ్ళు కావలి వున్నారట. జాగ్రత్తగా వెళ్ళు. అమెని విడిపించుకురా”

“నీ అశీస్సు ఫలించాలి తాతా” మనసులో అనుకుంటూ చెన్న బసప్ప అక్కడ్నుంచి బయల్పడేరాడు.

అతని ఆకారం చెట్ల మధ్య కనుమరుగయింది. అంతవరకూ చూస్తు నుంచున్నాడు కరియప్ప. తరువాత నెమ్మదిగా నిట్టూర్చి -

“దేవుడా, భరమప్ప తండ్రీ. నా పని నేను చేశాను. అతని పని అతను చేసేలా చూడు. వాళ్ళిద్దరూ ఆ నరకం నుంచి బయటపడేలా చెయ్యి. ఆ మాత్రం కరుణించు నీకు నాలుగు కొబ్బరికాయలు కొడతాను....”

3

అడవి ప్రదేశాన్ని దాటి నందు గొందుల్లోంచి చెన్నబసప్ప వూరిని, నమిపించేసరికి అర్ధరాత్రి దాటింది.

అకాశులో మెరుస్తున్న నక్షత్రాల వెలుగులో కరణంగారి తోట అస్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. తోటలో ఒక చెట్టు చాటున నుంచున్న చెన్నబసప్ప చుట్టూ పరికించి చూశాడు. బావి చుట్టూ డేరాలు వేశారు. దానికి నలభై గజాల దూరులో గుడిసె. తన నాగూని బంధించి వుంచిన గుడిసె అదేనని వూహించడం కష్టం కాలేదతనికి. ఆ గుడిసె ఎదుట కొంత దూరులో పోలీసు సిపాయి బందూకు చేతిలో పట్టుకుని సగం నిద్రలో మునిగి వున్నాడు.

డేరాల్లోని పోలీసులంతా నిద్రాదేవి ఒడిలో వున్నారు. ఎక్కడా అలికిడి లేదు.

చెట్ల చాటున నుంచున్న చెన్నబసప్ప కాసేపు అలా చూస్తూ వుండిపోయాడు. తరువాత ఏదో ఆలోచించుకున్నాడు. అప్పుడిక జాగ్రత్తగా అడుగులు వేస్తూ కాపలా కాస్తున్న పోలీసు వున్న చోటికి వచ్చాడు. ఒక్క క్షణం నిద్రామగ్నమైన అతన్ని సూక్ష్మంగా పరికించి, నిజమైన నిద్ర అని రూఢి పరుచుకుని నెమ్మదిగా అతని పక్కన కూర్చున్నాడు. అతని చేతిలోని బందూకుని ఎడిపించి తన చేతికి తీసుకున్నాడు. నేరు పెద్దగా తెరుచుకుని వూపిరి తీస్తున్న అతని నోట్లో పక్కనే వున్న గడ్డిని కూరాడు.

తరువాత పనిపిల్లాణ్ణెత్తుకున్నట్టు అతన్ని ఎత్తి దగ్గర్లో వున్న మామిడి చెట్టు దగ్గర దింపాడు. అతని తలకి కట్టుకున్న పాగాని ఎప్పి దానితో అతన్ని చెట్టుకి కట్టేశాడు. మెలకువ వచ్చేలోపునే అతను బందీ అయిపోయాడు. అతను నేరు తెరిచి అరవడానికి, కాళ్ళూ, చేతులూ అడించడానికి వీలులేకపోయింది.

అతని చొక్కా అంతా తడిమి చూసి అక్కడ వున్న గుళ్ళన్నీ తీసి నడుములో దోపుకున్నాడు. ఆ గుడిసె తాళం చెవి కూడా అతని జేబులో వుంది. దాన్నీ తీసుకున్నాడు. అదృష్టవశాత్తు ఒక అగ్గిపెట్టె కూడా వుందక్కడ. దాన్నీ తీసుకున్నాడు. తరువాత బందూకుని ఎడం చేతిలో పట్టుకుని చప్పుడు చెయ్యకుండా గుడిసె వేపు నడిచాడు.

తాళం తీసి తలుపు తోసి లోపలకి వెళ్ళి మూలన పెట్టి తలుపు వేసేశాడు. అగ్గివుల్ల గీసి ఆ వెలుగులో గుడిసె అంతా ఒకసారి చూశాడు.

ఆ సన్నటి వెలుతురులో చావడానికి సిద్ధంగా వున్న అతని భార్య సగ్గు శరీరం కనిపించింది. అక్కడక్కడ గాయాలు కొన్ని చోట్ల గడ్డలు కట్టిన రక్తం. కొన్ని చోట్ల చిల్లులు పడి, కమిలిపోయి, ఎక్కుతంగా వున్న ఆ దేహాన్ని చూశాడతను. ఆ శరీరం ప్రాణప్రదమైన తన భార్యది. తాను పెళ్ళి చేసుకుని

ఎనిమిదేళ్ళు అప్యాయంగా, ప్రేమగా చూసుకున్న ప్రിയమైన తన నాగూ శరీరం అది.

అ హృదయ విదారకమైన దృశ్యం చూసి అతని దేహం అద్యంతం జలదరించింది.

అమె దగ్గరగా కూర్చుని చెన్నబసప్ప ప్రేమగా అమె చెంవలు నిమురుతూ “నాగూ, నాగూ” అని పిలిచాడు.

శవంలా నిశ్చలంగా వడి వున్న ఆ అభాగినికి మెలకువ వచ్చింది. చిరపరిచితమైన ఆ కులాన్ని గుర్తించింది. అతికష్టం మీద కళ్ళు తెరచి భర్తవేపు తడేకంగా చూసింది.

అతను అగ్గివుల్లల్ని ఒక్క దాని వెంట ఒకటి వెలిగిస్తూ వెలుగు చేస్తున్నాడు.

“వచ్చారా ?....అఖిరికి వచ్చేశారా ?” క్షీణంగా పలికిందామె కంఠం.

“అయ్యో! నా నాగూ, నీ కిలాంటి గతి పట్టిందే” ఏడుపు నిండిన గొంతుతో అంటూ అమె నెత్తి తన ఒళ్ళో వదుకో పెట్టుకున్నాడతను.

ఒ క్షణం భర్త తొడ మీద నర్దుకు వదుకుని ప్రశాంతంగా నెమ్మదిగా వూపిరి తీసింది నాగమ్మ. తరువాత అంది,

“మీ కోసమే ఈ ప్రాణాలు నిలుపుకుని ఎదురు చూస్తున్నాను - మీ ఒళ్ళో వదుకుని ప్రాణం వదలాలన్న ఆశతో.... మీ రొచ్చారు.... ఇక అనందంగా వెళ్ళిపోతాను.... కాని .... కాని....”

“కాని ఏమిటి నా బంగారూ ....” అమెని పిచ్చిగా ముద్దాడుతూ అడిగాడు చెన్నబసప్ప.

“కాని....కాని....ఆ పిశాచాలు మిమ్మల్ని వదిలి పెట్టరు. మిమ్మల్ని వట్టుకోవాలనే ఎదురు చూస్తున్నారు. మిమ్మల్ని వదిలి పెట్టరండీ ....వదిలి పెట్టరు. ఉరికంబం ఎక్కించే దాకా వదలరు. అయ్యో....నా కోసం వచ్చారా మీరు ? నా కోసం వచ్చి వాళ్ళకి దొరికిపోతున్నారే!....” ఉద్యేగంగా లేచి కూర్చోబోయిందామె. “ఉహూ (.... మీరిక్కడ వుండొద్దు.... ఒక్క క్షణం కూడా వుండొద్దు. వాళ్ళ చేతుల్లో పడవద్దు. ఇది నా కోరిక....” అంటూ వుండగానే హఠాత్తుగా అమె శరీరం కింద పడిపోయింది.

అమె దేహాన్ని గుండెల కదుముకుంటూ చెన్నబసప్ప ఉద్యేగంగా, పిచ్చిగా మాట్లాడుతున్నాడు.

“వాళ్ళకి నేను దొరకను నాగూ. పోలీసులకి దొరకను. నీ కెందుకా భయం? వాళ్ళకి దొరికి పోడానికి రాలేదు ఇక్కడికి. వాళ్ళ చేతుల్లోంచి నిన్ను ఎడిపించుకుని పోవాలని వచ్చాను. లే ....నా బంగారూ, లే. ఇక ఒక్క క్షణం కూడా ఇక్కడ

వుండెద్దు మనం. ఈ నరకం నుంచి నిన్ను తీసుకుపోతాను లే....”

నాగమ్మ లేచే స్థితిలో లేదు.

ఎనిమిది రోజుల చిత్రహింసని కూడా ఎలాగో తట్టుకుని నిలబడ్డ ప్రాణం పతి దర్శనం కాగానే ఎలాగో దేహాన్ని వదిలిపెట్టి వెళ్ళిపోయింది.

చల్లబడుతున్న భార్య కళేబరాన్ని పట్టుకుని ఒక్క క్షణం అచేతనంగా వుండిపోయాడు చెన్న బసప్ప. అతని వ్యక్తిగత జీవితపు అశ- అకాంక్షలన్నీ అమెత్ బాటే చనిపోయి ఆ శవంలో నిక్షిప్తమై పోయాయి. సంసారపు వ్యామోహానికి అతన్ని బంధించిన ఒకే ఒక్క మాయా తంత్రి కూడా ఇప్పుడు తెగిపోయింది.

ఇక అతను ఏకాకి!

ఇక అతను నిరంకుశుడు.

ఇక అతడిని అపే శక్తి ప్రపంచంలో ఏదీ లేదు.

ఇక ఒకే ఒక్క ఉద్దేశంతో, గమ్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని పోరాటం సాగించడమే ధ్యేయ మతనికి. జంటని పోగొట్టుకున్న బెబ్బురి, కసిగా గర్జించేలా గర్జిస్తాడతను. తన ప్రేయమైన భార్య ఇలా బలి తీసుకున్న ఈ పైశాచిక పోలీసు రాజ్యానికి ఎరుద్దంగా అఖిరి దాకా యుద్ధం చేస్తాడు.

శృశానంలో కట్టెలు పేర్చి శవాన్ని దాని మీద పెట్టినట్లుగా గుడిసెలోని గడ్డిమీద భార్య కళేబరాన్నుంచాడు. దాన్ని మోసుకెళ్ళి మట్టిలో కప్పెట్టడం ఇష్టం లేదతడికి. ఇక్కడే కాలి బూడిద కావాలి. పోలీసుల చేతికి శవం కూడా దొరక్కూడదు. అనుకుంటూ గుడిసె గోడకున్న గడ్డిని లాగి రాశి చేసి శవం మీద కప్పాడు. అంతా సిద్ధం చెయ్యగానే పుల్ల గీసి అంటించాడు. గుడిసె గోడలకే నిప్పు పెట్టాడు. కాసేపు అక్కడ నుంచుని ఎరజిమ్ముతున్న మంటలను శూన్య దృష్టితో చూశాడు. ఆ తరువాత బందూకు చేతిలోకి తీసుకుని బయటకి దూకి క్షణంలో చీకట్లో కలిసి పోయాడు.

గుడిసె అంటుకుని ధగధగమంటూ మంటలు లేచాక డేరాల్లో పడుకున్న పోలీసులకి మెలకువ వచ్చింది.

అనాహుతం జరిగిందని తెలయగానే వాళ్ళు లేచి బందూకుల్ని తీసుకుని పేలుస్తూ అక్కడికి చేరుకున్నారు.

నాగమ్మని, ఎడిపించుకుని గుడిసెకి నిప్పు పెట్టి పల్లెవాసులు పారిపోయి వుంటారనే వూహించారు వాళ్ళు. బంధితుడైన కావలా సిపాయిని ఎడిపించడాన్ని మరచి అన్ని దిక్కులకూ గుళ్ళు పేలుస్తూ పిచ్చిగా పరిగెడుతున్నారు వాళ్ళు.

నడుంలో దేవుకున్న గుళ్ళని బందూకులో నింపి సిద్ధంగా వుంచుకున్న చెన్న
బసప్ప చీకట్లో మాయమయ్యాడు. ఇక అతను వీళ్ళకి దొరకడం కష్టం.

అఖరిదాకా అతను అజ్ఞాత వాసిగానే వుంటాడు.

పోలీసులు, గూఢచారులు - ఎవరికీ దొరకడు. వాళ్ళ కళ్ళల్లో కారం కొడుతూ
పల్లె పల్లెకి తిరుగుతూ జనాన్ని కూడ గట్టుకుని పోరాటం సాగిస్తాడు. తన పల్లెని
లూటీ చేసి, తన భార్యని, అలాటి వందలాది మంది సాధ్యమణుల్ని హింసించి
చంపిన ఘాతకుల్ని అంతం చేస్తాడు.

అతని అజ్ఞాత వాసానికి ఇంతం లేదు.

అంతులేని పోరాటం సాగిస్తాడతడు.

రాజ్యాన్ని ఒడించే దాకా సాగుతుందది. స్వాతంత్ర్యం వచ్చేదాకా
సాగుతుందది.

చెన్నబసప్ప అనే ఒక్క వ్యక్తి నిర్ణయం మాత్రమే కాదది. మొత్తం
భారతదేశపు నిర్ణయమది. ఎలాంటి బాధల్ని అయినా తట్టుకుని జీవచ్ఛవాల్లా
వున్న భారతదేశపు ప్రజల నిర్ణయ మది.

9. 0 - 0 = 0

త. రా. ను

ఎన్నోమార్లు ఇలా అవుతుంది.

చూసింది కనిపించదు.... కన్ను చూసినదాని ముద్ర మనసుమీద పడక ....
దృష్టము అదృష్టము.... వ్యక్తము, అవ్యక్తము.... తర్కబద్ధతలోనే
తర్కరాహిత్యము.

అ బావి ఇలాంటిదే.

....రోడ్డు పక్క మైదానంలో ....ప్రతిరోజూ అతను తిరగే దారి....ఉంది;
ఉన్నా చూడలేదు. అదృష్టం లాగానే. సువ్యక్తమైనా అవ్యక్తమైన అదృష్టపు
బావి....

మొదటి మారు చూసినప్పుడు అ పేరు పెట్టాడు.

....'మొదటి మారు చూసినప్పుడు చిన్నగా నవ్వాడు '.... ఉన్నట్టుండి ఓ
రోజు బావి అతన్ని తన వద్దకు పిలిచింది.

2

సాయంకాలం, కనుచీకటి....మబ్బు కమ్మిన కళ్ళ లాంటి పగలు....
వెనక్కి వస్తున్నాడు.... ఆ త్రోవలో.... మైదానంలో పదిమందీ చేరారు, కేకలు
పెడుతున్నారు, ఎందుకో ? తేరిపార చూశాడు .... కుతూహలం రేకెత్తగా
వెళ్ళాడు.... బావి పరిచయం అయింది - అదృష్టపు బావి.

ఎప్పుడో వాడుక తప్పి వాడే వాళ్ళు లేక, వాడటానికి వీలు లేక, చుట్టూ
గోడలు ఏరిగిన బావి.... చావు నిచ్చే బావి....ఉంది, చుట్టూ గడ్డి తినే
పశువులకు నీళ్ళు ఇచ్చి, నేల మట్టానికి నీరు.... పాచికట్టి, నల్లగా, చల్లగా,
మందంగా వెలిగే నీరు.

వంగి నీళ్ళు తాగటానికి వంగిన దూడ జారి నీటి పాలయింది.... తల్లి అవు,
నీటి వలలో చిక్కుకున్న దూడను చూసి, విచ్చెక్కినట్టు తిరుగుతోంది, కేక
పెడుతూ, కళ్ళు తిప్పుతూ, తోక ఎత్తి, నీటి అంచుకే పరిగెడుతుంది - తన దూడ
బ్రతుకు, మెల్లిగా బెదరి వెనక్కి అడుగేస్తుంది.... తన బ్రతుకు.... 'జీవన్
భద్రాణి పశ్యతి'....

నల్లగా, చల్లగా మెరిసే నీటి వలలో జీవం, భయంకరం. గడ్డ కట్టిన
శింజిని.... కన్ను చూస్తోంది. కాలం స్తబ్దమై, వణుకుతూ నిలుచుంది. నీటి
అంచున, చీకటి కమ్ముకుంటోంది.

అఖరికి దూడ బయటకు వచ్చింది. తల్లి అవు. నేలమీద వడి, పక్కలెగరేస్తున్న, నీరు కారుతున్న కువిస్తున్న దూడ వద్దకు చటుక్కున వచ్చి, వాసన చూసి, నాకింది. మృత్యువు తన అహారాన్ని వదిలిపెట్టింది.

అతనికి వణుకుతో కూడిన కోపం కట్టలు తెంచుకుని వచ్చింది .... కోపం.... అందరి మీద.... వెధవలు.... ఇలా ఎందుకు వదిలి పెట్టారు ఈ బావిని, మున్నిపాలిటి వారికి చెప్పి ఎందుకు మూయించలేదు.... సంతకులు.... ఏమీ... ఎవరికీ అపాయం కాలేదు. గుండెల్లో మృత్యువును పెట్టుకుని.... చల్లగా, నల్లగా, మందంగా మెరిసే చావు.... చావే రావాలి. కన్ను తెరిపించటానికి.... చల్లటి చెయ్యి కన్ను తెరిపించటానికి.... ఎవరైనా చావాల్సింది.

ఎవరైనా చావాలి.... మనిషి కన్ను తెరవటానికి మనిషి చావాలి.... తుపాకి దెబ్బకు, శిలువ పైన, ఎషం తాగి, నీటిలో.... మనిషి కన్ను తెరిపించటానికి మనిషి చావాలి.... మనిషి కన్ను .... అనుకంపనము, సానుభూతి చచ్చి, స్వార్థం మెరిసే క్షుద్రమైన కన్ను .... తెరిపించటానికి చావాలి.

చల్లగా మెరిసే నీటి అంచున కువిస్తూ నిలుచున్న కాలం.... జీవం.... కాలం....జీవం.... ప్రతిమ.... వ్యక్తం అవ్యక్తం.

3

మైదానంలో బావి.... మనస్సులో బావి.... అకర్షకం.... భయంకర అకర్షణ....జీవితం....

భీతుడై .... అకర్షితుడై బ్రతికాడు.... చల్లటి నీటి అంచున.... బ్రతుకుతున్నాడు, రోజూ పోరాటానికి పోతున్నాడు.... వస్తున్న పువ్వు నాశించి, ముళ్ళతో గుచ్చుకుని .... దినమూ వెళ్ళి వస్తున్నాడు.... దినమూ బాదితో భేటి....

కొన్ని మార్లు క్రూరుం .... కుళ్ళిన నీరు చల్లగా, అకుపచ్య, నీలంగా మెరుస్తోంది. నిరాశతో కూడిన నవ్వు.... కొన్ని మార్లు రంగురంగుల మబ్బుల కాంతి నీడను.... కురూపంలో. సౌందర్యం.... కురూపాన్ని సుందరంగా చేసే సౌందర్యం.... తన ప్రేమలా.... ప్రేమలాగా....

బ్రతుకుతున్నాడు, రోజూ పోరాటానికి వెదుతున్నాడు.... కురూపాన్ని సుందరంగా చేసే సౌందర్యం .... అతని ప్రేమ....

దారిలో బావి....

4

ప్రేమ దేవళం, ప్రేమ నిగ్రహం మానవ పూజారి, స్త్రీ చిహ్నం.... ప్రేమే

సౌందర్యం.

బ్రతుకుతున్నాడు, రోజూ పోరాటానికి వెదుతున్నాడు.... పోరాటం.... జీవితంలో కమ్మిన చీకటిలో సౌందర్యపు కాగడా అరిపోకుండా వుండటానికి .... భీతుడై, అకర్షితుడై.... 'రా' .... 'వెళ్ళు'.

.... దారిలో బావి, మనస్సులో బావి.

వెదుతున్నాడు. వస్తున్నాడు.

జోడు పట్టాల మీద పరిగెడుతున్నది రైలు... నిర్ణయ వాస్తవికత.... శాంతి, ప్రేమ, తృప్తి నిలయు వేపు.... ఛక్, ఛక్, ఛక్ ఛక్, ఛక్.... అశ.... నిరాశ.... ఎకర్షణ, అకర్షణ.... నిర్ణయ వాస్తవికత జోడు పట్టాలు....

జీవించాడు, ప్రేమించాడు, ప్రేమించిన వారి చేత ప్రేమింపబడటానికి ప్రయత్నించాడు.... నిలయు.... ప్రేమకు ప్రేమే ప్రతిఫలం.... త్యాగం.... ప్రేమకు కన్నీళ్ళే అహారం.... సుఖానికి దుఃఖమే ఖరీదు.

బ్రతుకుతున్నాడు, ప్రేమిస్తున్నాడు, ప్రేమించిన వారిచేత ప్రేమింప బడటానికి బ్రతుకుతున్నాడు....

5

అందరిలాగా అతను.... గుంపులో గోవిందా.... కోరిక జీవితపు ఊపిరి.... సమాజం సగం వ్యవస్థ.... స్వంతం అనే చక్రానికి చిక్కుకుని తిరుగుతున్న ....తిరిగే చక్రం.... వేగం, ఉగ్రంగా, ఉన్నతంగా తిరగే చక్రం.... చక్రంలో చక్రం...

'అశాశ వరమం దుఃఖం'.... 'నమ్మ చెడినవారు లేరు' .... 'అదుగు, లేదనేది లేదు' అదగు.... ఏమీ లేదనడం లేదు.... ఏమి ఇస్తావు.... ఏమి.... ఏమి.... దృశ్యహాసం, అర్థం, శూన్యం, ఎంత జటిలమైన జీవితం.... అధునిక జీవితంలోని కేకలు.... తర్క శూన్యమైన, హింస పెట్టే కేకలు....

వలచినవారి వలపే బ్రతుకు .... బ్రతుకనే పోరాటానికి అర్థం....

'చెప్పకు పోరాడి ప్రయోజనం లేదని' ... 'బ్రతకాలి, బ్రతికి జయించాలి' ... 'ప్రయత్నాని కెప్పుడూ ఫలముంది' .... 'సామెతలోనే వుంది వేదం '....! గతాన్ని ఉదహరించే వర్తమానం.... అనంతమైన గతాన్ని ఉదహరించే అనంతమైన వర్తమానం....

బ్రతుకుతున్నాడు.... కోరిక వెంట పడిన పశువు.... అహారం, నిద్ర, భయం, మైథునం.... కోరిక వెంటపడిన పశువు.... పేరు, కీర్తి.... రహదారి పక్కన కంచె మీది పువ్వు.... కురూపాన్ని సుందరంగా చేసే సౌందర్యం....

కొన్నిమార్లు, వాడకుండా, వాడటానికి వీలు లేని, పాచి కట్టిన నీటి మీద రంగు రంగుల ఆకాశపు పిల్లలు....

6

చల్లగా మెరిసే మందమైన నీరు 'పగలు వెనకే సాయంత్రం వస్తున్నది'....
మెరుస్తున్న నవ్వుతున్న కళ్ళు.... మబ్బు కమ్మింది.... చీకటి చీకటయిన
చీకటిని కనే చీకటి....

కఠోర వాస్తవికత జోడు పట్టాల మీద పరిగెడుతున్న రైలు.... నిలయం....
విఫలం....

మైదానంలో భావి....

'దేవుడున్నాడు స్వర్గంలో, బాగున్నది ప్రపంచమంతా'.... 'మామేకం శరణం
ప్రజ'....?.....?.....!!!!.....

మైదానంలోని భావి వాడకుండా, వాడటానికి వీలేకుండా.... వ్యక్తావ్యక్తం....
చావు నేరు....

'ఇలా ఎందుకు వదిలేశారు ఈ భావిని.... మూయించ లేదెందుకు ?....
హంతకులు.... ఒడిలోనే చావును పెట్టుకుని....

'చావు రావాలి కన్ను తెరిపించడానికి.... మనిషి కన్ను తెరిపించటానికి
మనిషి చావాలి'....

'మనిషి చావాలి '.... ఎవరు?

'మృత్యువు ఎవర్ని పిలుస్తోందని ప్రశ్నించకు; నిన్నే పిలుస్తున్నది'...

వెచ్చగా వుందది చల్లటి నీరు.... ప్రేమ కాంతితో మెరిసే కంటి చూపు కన్నా
వెచ్చగా వున్నాయి చన్నీళ్ళు.

'మనసిజుని మాయ విధి విలసనం సహాయముతో చంపి ఏడ్వకు
నరుడా'.... చన్నీళ్ళు.

....చావాలి; కన్ను తెరిపించాలి....

7

శూన్యం శూన్యాన్ని చేరి శూన్యమయింది.

10. ఆఖరి గిరాకి

నిరంజన

ఆ కూడలి వేపు ఎవ్వరూ వెళ్ళటం లేదు. విశాలమయిన బయలు ప్రదేశం మీద నుంచి వీస్తున్న శీతల వాయువు దుర్గంధాన్ని మోసుకొస్తోంది. జనం గుసగుసలు పోతున్నారు. అంతా అస్పష్టం, కలవరం ....

సూర్యుడు పైకొస్తున్న కొద్దీ వేడి ఎక్కువవుతోంది. కూడలిని దాటి వెళ్ళితిరవల్సిన వాళ్ళు భీతితో ఒక్క క్షణం ఎడం వేపు దృష్టి పోనిచ్చి మళ్ళీ తల వంచుకుని చక చక వెళ్ళిపోతున్నారు.

అందరూ చలిస్తూనే వున్నారు....నిలబడే వాళ్ళెవరూ లేరు. నెమ్మదిగా పురసభకి సంగతి తెలుపబడింది.

x x x

అదొక రోజు ఉదయం కాణి నిద్ర లేచి చూసేసరికి రాత్రి తన పక్కన పడుకున్న తోడు.... ఆ కుర్రాడు కనిపించలేదు. పదహారేళ్ళ ఆ అమ్మాయి పది రోజుల క్రితం కర్నాటక రాజధానికి పారిపోయి వచ్చింది - తమిళనాడులోని ఒక పూరునుంచి. బిక్ష మెత్తుకునే ముష్టివాడతను. ఒక చెయ్యి మొండి. కాని ఒక రోజు రాత్రి ఆ మరో చెత్త అమెని దగ్గరికి లాక్కున్నాడు. కంపిస్తున్న హృదయంతో అమె అతన్ని చూసింది. బలిష్ఠమైన అతని చేతిని చూసింది. రెండు చేతుల బలమూ ఆ ఒక్క చేతిలోనే వుందనిపించింది.

అక్కడ్నుంచి ఆ రోజు రాత్రే లేచిపోయారు వాళ్ళు.

ఇల్లుండే దామెకి. చిన్న గుడిసె. పొలం వుండేది వాళ్ళ అమ్మా - నాన్నలకి. సాగుచేస్తున్న కొద్దిపాటి పొలం. ఆ సంవత్సరమే అన్నీ పోయాయి. దేశ ప్రేమికుడైన ఆ జమీందారు ఎక్కువ కౌలు అడిగాడు. ఇవ్వకపోతే కొత్తవాళ్ళకి కౌలు కిచ్చాడు. అలాగే జరిగింది. కాణి తల్లిదండ్రులు పొలం పోగొట్టుకున్నారు. కుండా- బుట్టా చేత బట్టుకుని ఆ సంసారం వలసపోయింది. పెద్దకొడుకు కూలి పని కోసం మద్రాసు వెళ్ళాడు. చిన్నవాడు తగువులాడి దేశాలు పట్టిపోయాడు. తల్లి-దండ్రుడి మూగ పిల్లని వెంటేసుకుని ఊరురా తిరిగారు.

ఎంత తిరిగినా పనీ-పాట దొరకలేదు. అదుకోవడం అలవాటయ్యాక అదే ఖాయమయిపోయింది.

తల్లిదండ్రుల్ని ఎడిచి వచ్చినప్పుడు ఆ మూగపిల్లకి కాస్త దుఃఖం కలిగిందని గట్టిగా చెప్పడం మంచిది. ఎందుకంటే ఏదో ఇంటి ముందు, వీధిలో కిటికీ చాటున ఆ రాత్రి తనతో పడుకున్న ఆ మొండి చేతి యువ భిక్షకుడు అమె

కిప్పుడాధారు.

నిమిష నిమిషానికి కూలిపోయే ఆధారు అది. లేచిపోయి వచ్చాక ఆ మహానగరంలో గడిపింది వదే రోజులు. పదకొండే రోజున తెల్లవారేసరికి ఆమె ఒంటరి. అసరగా పట్టుకోవడానికి గడ్డిపోచ కూడా లేని లోతు ప్రదేశంలో చేతులు కాళ్ళు కొట్టుకుంటోంది.

ఆ రోజంతా మూగపిల్ల కళ్ళల్లోంచి జలజలా కన్నీరు కారుతూనే వుంది. ఆమె కడుపు విసుక్కుంటూ కూర్చున్న చోటనే గోడకి తల కొట్టుకుని గొల్లన ఏడ్చింది. అటూ ఇటూ తిరిగింది. అతను దొరకలేదు. ఏ బండెక్కి ఏ పూరికి టికెట్ లేని ప్రయాణికుడై వెళ్ళిపోయాడే!

రైల్వేస్టేషన్ వెనకాల వున్న చెరువుకి వెళ్ళింది కాణి. నీళ్ళల్లో కాళ్ళు పెట్టుక్కుర్చుంది. జాకెట్లో దేవుకున్న దువ్వెన తీసి, తలకి చేత్తో నీళ్ళు తాకించి దువ్వకుంది. అదే చెరువు నీళ్ళని కొద్దిగాతాగింది. అలాగే పొడవునా ఆ కాలి దారిలో నడుస్తూ వెళ్ళింది.

ఆమె అందగత్తె కాదు. పలుచటి అకారుం కాని వయసు కన్న పుష్టిగా ఎదిగిన వెళ్ళు వెట్టి శరీరం - మాంసం కోరుకునే వాళ్ళకి ఆమె మంచి అహారం కాగలదు. నడిచి వెళ్ళుతూ వెళ్ళుతూ ఆమె ఓ సారి తిరిగి చూసింది. ఎవడో సిగరెట్ తాగుతూ ఆమెను వెంబడిస్తున్నాడు. వీధి దీపాలు వెలిగాయి. ఏదో కొత్త ప్రపంచపు తలుపులు తెరుచుకున్నట్లుగా ఆమె దీపాల వేపు కళ్ళప్పగించి చూసింది. ఓ సైకిల్ ఎదుట వేపు నుంచి ఆమెని దాటుకు పోయింది. ఎక్కడుంచో పోలీస్ ఈల వినిపించింది. ఆమె మరో సారి తిరిగి చూసింది. అతను వస్తూనే వున్నాడు.

ఫుట్పాత్ మీదనే ఒక దేవదారు చెట్టు దగ్గర నుంచుందామె. అతను దగ్గరగా వచ్చాడు. టోఫెన్ పొట్లాన్ని ఆమె ముందుకి చూపాడతడు. 'అ... అ' అన్న శబ్దం వెలువడింది, కుంఠం నుండి పొట్లం విప్పి అవురావురుమని తినసాగింది. అతను మరో సిగరెట్ వెలిగించాడు.

“ఉదయం నుంచే నిన్ను చూస్తున్నాను” అన్నాడు.

అతని పెదవుల కదలిక వల్లనే ఆమె చాలా మటుకు అర్థం చేసుకుంది. కర్ణభేరి మీద చప్పుడేదో అవుతోంది గాని అర్థం కావడం లేదు.

ఆ క కా క ... అఅ అ అంటూ ఏదో చెప్పబోయింది. కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. వ్స! వ్స! అంటూ జాలిపడ్డాడతడు. 'రా' అంటూ సైగ చేశాడు. ఆమె తలవంచుకుని అతన్ని వెంబడించింది. కుక్క నమ్రతగా వెంబడించినట్టు వెంట నడిచింది.

ఏదో ఆశ్రయంలో ఆ రాత్రి తెల్లవారింది.

X

X

X

అలాగే నాలుగు రోజులు గడిచాయి. ఆమె నతను సింగారించాడు.

సగం మాటలతో, సగం సైగలతో చెప్పాడు. నేను కొత్త వాళ్ళని తీసుకొస్తాను. నువ్వు పూరికే వుండాలి. నేరు ఎప్పకూడదు. మూగదానివని తెలియకూడదు వాళ్ళకి.

ఆమె కుంయ్ కుంయ్ మంటోంది. తనని మూగదని పిలుస్తూ అతను సైగలు చేసి చెబుతోంటే చాలా కోపం వస్తోంది. కాని కుంయ్ కుంయ్ మన్న శబ్దంలోనే ఆ కోపాన్ని ఇముడ్చుకోవలసివస్తోంది.

ఎవరో తీసుకొచ్చాడతను. సంభావితల్లా కనిపిస్తున్నారు వాళ్ళు. వాళ్ళ ముందు పళ్ళికిలిస్తూ వినయం ప్రదర్శిస్తున్నాడతను. కుక్క కళ్ళన్నీ ఆహారం మీద వున్నట్టుగా అతని దృష్టి వాళ్ళ జేబుల మీదే వుంది.

వచ్చిన వాళ్ళల్లో ఒకడు ఆమె అంగాగల్గి ముట్టి నొప్పించ సాగాడు.

ఆమె తట్టుకోలేక “వెవె వె” అంటూ ప్రతిఘటించింది. రెండు చేతులతో అతన్ని తోసి వేసింది. గొడవయింది. ఆమె యజమాని ఆమెని కుక్కని కొట్టినట్టు కొట్టాడు. ఆమె ముడుచుకుపోయి ఒక మూల పడింది. వచ్చిన వాళ్ళు మొహం మాడ్చుకుని వెళ్ళిపోయారు.

అర్ధరాత్రి వేళ పడున్నచోటు నుంచి ఆమె నెత్తి చాప మీద పడుకోపెట్టాడు. “నొప్పిగా వుందా?” అన్నాడు. ఆమె బదులు చెప్పలేదు. కళ్ళు మాత్రం ఏవేవో చెబుతున్నాయి. కాని ఆ అల్పప్రాణికి దాని అర్థం తెలియలేదు.

ఆ రోజు నుంచి కాణి బాగా మెత్త బడిపోయింది.

అతన్ని ఆమె ప్రేమించలేదు. మొదటిసారి మొండి చేతి మనిషిని ప్రేమించినట్టుగా ఆమె మరెవరినీ ప్రేమించలేదు.

డబ్బు ఎలువ కాణికి తెలియదు. ఎంత వచ్చేదో ఏమో. ఆమెకు మాత్రం రెండు చీరలు, జాకెట్, జంపర్.... రాత్రి బయట కెళ్ళినప్పుడు వేసుకోవడానికి, చిల్లున్నదైతేనేం గాక ఓ వులన్ కోటు వుండేది. తల్లోకి పూలు. తలకి వాసన నూనె.... కడుపు నిండా తిండి. అలాగే రోజులు గడిచాయి.

అదృష్టవశాత్తు ఆమెకి కడుపు రాలేదు.

కాని ఓ రోజు రాత్రి ఆమెకి గుండెల్లో నొప్పి వచ్చింది. కిందపడి దొర్లింది. ఎల ఎల్లాడింది. తన పల్లె గుర్తు వచ్చింది. తన భాష మాట్లాడే జనం గుర్తు వచ్చారు. మొండిచేతి మొదటి జతగాడు గుర్తు వచ్చాడు. ఓహో .... ఓ.... ఓ అంటూ గొంతెత్తి ఏడ్చింది. రెండు రాత్రిళ్ళు అలాగే అయింది. గిరాకిలు

రావడానికి అవకాశమే లేకపోయింది.

మూడో రోజు తెల్లవారు తుండగానే అక్కడున్న తిండి పదార్థాల్ని గుడ్డల్ని మూటగట్టుకుని ఆమె పారిపోయింది. పట్నంలోని మరో మూలకి వెళ్ళింది. దాన్ని కూడా దాటి ముందుకి నడిచింది.

X X X

అలా దాటి తరువాత ఒక పల్లెకి చేరుకుంది. పొలం దున్నతున్న ఓ జత ఎద్దులు.... రైతులు.... అన్నిటినీ మానంగా చూసింది. చెదిరిన జాట్టుని దువ్వకోవాలనిపించలే దామెకు. అణా పెట్టి కొన్న బుల్లి అద్దంలో తన ప్రతిరూపాన్ని చూసుకోవాలన్న కోరిక కూడా కలుగలేదు. తిండి తినాలనిపించ లేదు కూడా.

వాన చినుకులు పడటం వల్ల చుట్టూ నేలంతా పచ్చగా వుంది. లేత పచ్చికమీద కాణి ఓ చోట కూర్చుంది.

తన బాల్యం నాటి సంగతులు గుర్తు వచ్చాయి. వాడిన మొహంతో అలాగే కూర్చుంది. కాసేపటికి అక్కడే పడి నిద్ర పోయింది.

సాయంత్రం ష్! ష్! ఏయ్, ఏయ్ అంటూ కొంతమంది రైతు స్త్రీలు లేపినప్పుడే ఆమె కళ్ళు తెరచింది.

చీకటవుతుంటే ఆ పల్లె ఆమెని భయపెట్టింది. రొప్పుతూ పట్నం వేపు నడిచింది.

ఓ చివర్న ఒక బడి వుండక్కడ. రాత్రిళ్ళు ఎవరూ వుండరక్కడ. అక్కడే అరుగుమీద ఓ మూల ముడుచుకు పడుకుంది.

X X X

తెల్లవారుతుండగానే లేచి అక్కడ్నుంచి బయలుదేరిందామె. వెళ్ళూ వెంటి మీద గుడ్డ సరి చేసుకుంది. కొద్దిగా సింగారించుకుంది.

అటూ ఇటూ తిరిగి ఆ స్థలం ఎలా వుందో చూసుకుంది. ఎకాలమైన ప్రదేశమది. చుట్టూరా పచ్చిక. అక్కడే ఆ కూడలి. దాని మధ్యలో ఫౌంటెన్. ఎవరిదో ప్రతిమ. దూరంగా ఒకే ఒక్క పెద్ద భవనం.

మూల కూర్చుని వేరుసెనక్కాయలు అమ్ముతున్న అతనికి తన దగ్గరున్న చిల్లర పైసలిచ్చి, పైసల ఎలువేమిటో తెలుసుకుందా మూగది.

అకలి తీరలేదు.

చీకటి పడ్డాక కూడలి దగ్గరికెళ్ళి ఒక మూల కూర్చుంది. అక్కడున్న ఒకే ఒక్క దీపపు వెలుతురు అక్కడ కొద్దిగా పడుతోంది. అటునుంచి వెళుతున్న వాళ్ళు ఆమె వేపు చూస్తూ వెళుతున్నారు. కొంతమంది ముందుకి వెళ్ళి మళ్ళి

వెనక్కి తిరగి చూస్తున్నారు.

గంభీరంగా కనిపిస్తున్న ఒకతను కళ్ళజోడు సరిచేసుకుంటూ చుట్టుపక్కల రెండు మూడు సార్లు తిరగాడు. కాణి లేచి నుంచుని సర్కిల్ నుంచి బయటికి వచ్చి బయలు ప్రదేశం వేపు నడిచింది - ఇక చెట్టు వేపుకి ఒక పొద పక్కకి. ఆ మనిషి వెనుకా ముందు చూస్తూ అమె వెంట నడిచాడు.

....మర్నాడు కాయితం ముక్క ఇస్తే భోజనం ,ఫలహారం మాత్రమే కాకుండా చిల్లర డబ్బులు కూడా వెనక్కి వస్తాయని తెలుసుకుంది కాణి. ఎంత వెనక్కి వస్తుంది, ఏమిటి అన్న తెలివితేటలు లేవామెకి.

అవాల్లి నుంచి, పగలు తిరగడం, సాయంత్రం కూడలిలో ఒకటో రెండో పరిచయాలు, దగ్గరగా వున్న పచ్చిక మైదానపు పక్క మీద ఒకసారో రెండుసార్లొ చావడం - చచ్చి బ్రతకడం.

బ్రతికి మర్నాడు మళ్ళీ చావడం ....

అలాగే రోజులు దొర్లిపోతున్నాయి.

ఎటువంటి వాళ్ళు తన దగ్గరికి వస్తున్నారో అమెకి తెలియదు. తాగుబోతులు,పోకిరీలు, వ్యభిచారులు, పోకిలాలు, జాలాయిలు, ఇంట్లోని అసంతృప్తిని పోగొట్టుకోచూసేవారు.... అమెకేం తెలియదు. మాటంటూ వచ్చుంటే ఏవైనా అర్థమయ్యేదేమో. మొహం కనిపించినా కొంచెమైనా భావం అర్థమయ్యే అవకాశముండేది, రాత్రిపూట వాళ్ళ మొహాలెక్కడ కనిపిస్తాయి ?

ఇది మానవత్వమా? పాశవికతా ? అదేమీ తెలియదామెకి. ప్రేమ-కామం సంగతి కూడా తెలియదు. చిగురు మీసాలైనా, యువకుడైనా, ముసలివాడైనా అమెకంతా సమానమే. శారీరకంగా అలసట కలిగినపుడమె మూలిగేది. నొప్పి కలిగితే గొంతులోంచి ఎక్కువమైన ధ్వనులు వచ్చేవి.

తను మూగది. మూగదాన్నుంచి తృప్తి కోరుకునే వారు మనసులో ఏమి అనుభవాలు కోరుకుంటారన్నది కాణికి తెలియదు. జరుగుతున్నదంతా యాంత్రిక వ్యవహారం. అమె ఒక పూపిరి వీల్చే యంత్రం.

X

X

X

వర్షాలెక్కువయ్యాయి. గిరాకీలు లేవు. సంపాదన తగ్గింది. తిండి తగ్గింది. కాణి కృశించింది. తనే లేచి మనుషులున్న చోటికి వెళ్ళి వారి ఎదుట తిరిగింది.

బుగ్గలు పీక్కుపోయాయి. కళ్ళ కింద నల్లటి చారికలు ఏర్పడ్డాయి. జ్వరం రాసాగింది. తను మరింతగా సింగారించుకుంది.

అమె పూలు పెట్టుకుని, పులన్కోటు వేసుకుని దూరంగా వయ్యారంగా నడుస్తుంటే సుమారుగా కనిపించేది. కాని దగ్గరగా మొహంలోకి చూస్తే మాత్రం

రెండు కళ్ళలో రెండు పిశాచాలు నృత్యం చేస్తున్నట్టుగా కనిపించేది.

కొంతమంది పోకిరీ గుండాలు ఆమె వదుకున్న చోటకే వచ్చేవారు. కాని ఒక్క పైసా ఇచ్చేవారు కారు. ఆమె దెబ్బలాడేది. కాని ఏమీ ఫలితముండేది కాదు. వాళ్ళ నవ్వులో, ఎకటాట్టహాసాల్లో....కాణి ప్రతిఘటన విఫలమైనపుడు రొప్పుతూ రోజుతూ వాళ్ళకి లొంగిపోయేది.

జ్వరం ఎక్కువయింది. చెరువులో స్నానం చెయ్యద్దని ఆమె మనసు చెప్పినట్టయింది.

చర్మానికేదో రోగం తగిలినట్టయింది. యువతి కాణి రోగంతో తీసుకోసాగింది. వెంట్లోంచి ఏదో చెడ్డవాసన వస్తోంది.

కాణి వున్న చోటు మార్చింది. ఒక ఫర్లాంగ్ దూరంలో వున్న పడిపోయిన ఇంటి దగ్గర కెళ్ళింది. అక్కడ ఒక నడివయసు ముష్టివాడు ఆ ప్రదేశాన్ని తన ఇంటిగా చేసుకున్నాడు.

అతనే మూడు రోజులు గంజి పోశాడు.

ఆమె ఎరిగిన చూరులోంచి ఆకాశం చూస్తూ వదుకుంది.

నాలుగో రోజుకి జ్వరం కాస్త తగ్గినట్టు అనిపించింది. ఆమె లేచి కూర్చుంది. ముష్టివాడు ఆమెకేసి అశగా చూడసాగాడు. ఆమె ముఖంలో ఏ రకమైన భావమూ లేదు. ఇలాంటి భావాలన్నిటికీ ఎప్పుడో దూరమైపోయింది. అతనా రోజు బిచ్చమెత్తడానికి వెళ్ళకుండా ఆమెతోనే వుండిపోయాడు. రోగ వీడితమైన అతని దేహం చాలా రోజులుగా లోపలే దాచి వుంచుకున్న కోరికను తీర్చుకో చూసిందా రోజు.

సాయంత్రం కాణి తన నల్లకోటు కప్పుకుని మెల్లిగా నడుస్తూ వెళ్ళి పచ్చిక మైదానాన్ని దాటి చీకటిగా వున్న ఆ మూల నిలబడింది. ఆమెకి కళ్ళు తిరుగుతున్నాయి. పూళ్ళని పొలం.... తల్లి.... తండ్రి.... మొండి చేతి జతగాడు వీళ్ళంతా కళ్ళ ముందు మెదిలారు. కూలి పనికి మద్రాసు వెళ్ళిన అన్నయ్య, పొట్లాడి ఇల్లు వదిలిన తమ్ముడు - ఎదుట నిల్చి 'కాణి' అని వల్సినట్టయింది.... హృదయం బాధతో మూలిగింది.

చాలాసేపు నుంచో లేక ఆమె అక్కడే కూలబడింది. దూరంగా వేరు సెనక్కాయలు అమ్ముకునే అతని దగ్గరున్న దీపం రారమ్మని పిలిచినట్టయింది. కాని చిల్లరా లేదు. వేరు సెనక్కాయలు తీసేసుకుని పారిపోడానికి ఒంట్లో శక్తి లేదు.

ఒక గంట గడిచింది. మరో అరగంటా గడిచింది. ఫౌంటెన్ దగ్గర కూర్చున్న వాళ్ళంతా ఒక్కొక్కరిగా ఇంటివేపు బయలుదేరారు. కాణి ఒక్కొక్కరినే అశగా

చూస్తూ కూర్చుంది.

అఖరికొకడు దూరంగా నుంచున్నాడు దుక్కలా, రోడీలా వున్నాడు. చెయ్యి వూపి పిలిచాడు. అమె లేచి నుంచుని అతి ప్రయాసతో అతని వేపు నడిచింది.

అతనెవరో కొత్తమనిషి. అక్కడే పొద వెనకాలా అమెని కిందకి తోశాడు. 'గొరక' అంది కాణి.

చికాగ్గా అతను లేచి నుంచుని వెళ్ళు ఎరుచుకుని 'థూత్' అంటూ అమె మీద వుమ్మేశాడు. కాణి లేచి కూర్చోవడానికి ప్రయత్నించింది. కాని అమె శక్తి క్షీణించింది.

అతను మరోసారి 'థూ' అని బయలుదేరాడు.

పైసలివ్వలేదు.

కాణి అర్తనాదం చేస్తున్న దానిలా నేరు తెరిచింది. కాని కంఠం పెగల్లేదు. లేవడానిక మరోసారి ప్రయత్నించింది. సాధ్యం కాలేదు.

అతను త్వరత్వరగా అడుగులేస్తున్నాడు.

అఖరికి అమె దేహమంతా పైకి లేచింది.

కన్న పసిపాపని లాక్కుపోతున్న పాపిష్టివాడిని తరుముతున్నట్టు పరి గెట్టింది. లబ్ధిబోమని గోరెట్టింది. "య వ్య త కా క ఆ ఆ" అని అరిచింది.

అతనేమో పైసలివ్వకుండా పారిపోతున్నాడు. అమె తన భాషలో అన్యాయం చెయ్యొద్దని వేడుకుంది. రేపటి కూటిని లాక్కోవద్దని మొర పెట్టుకుంటోంది.

అతను గాబరాగా నిలబడి చూశాడు. ఇంకా జనం తిరుగుతున్నారు. వాళ్ళకి వినిపించొచ్చు. ఎవరైనా తన వెంట పడొచ్చు.

ఆ అసామి చప్పున వెనక్కి తిరిగాడు. అమె మెడ పట్టుకు నులిమి కిందకి తోసి, "కుళ్ళు ముండా" అని తిట్టిపోశాడు. బూటు కాళ్ళతో అమె పొట్టమీద తన్నాడు.

కాణి అలాగే కింద పడి వుంది. ....కంఠంలో ఏదో గుర గుర .... బయటకేమీ వినిపించడం లేదు.

ఊపిరాడుతోంది.... మెల్లిగా ... అతిమెల్లిగా ఆగి --- ఆగి --- నిదానంగా వూపిరి ఆడుతోంది .... అఖరిసారిగా ఒకటి .... రెండు సార్లు ....

X

X

X

తెల్లవారింది.

....సూర్యుడు పైకి వచ్చే కొద్దీ వేడి ఎక్కువవుతోంది. కూడలిని దాటి తిరి వెళ్ళవలసిన జనం భీతితో ఎడం వేచాకసారి దృష్టి సారించి మళ్ళీ తలవంచుకుని చక చక నడిచి వెళుతున్నారు. అందరు చలిస్తూనే వున్నారు. నిలబడే

వాళ్ళెవ్వరూ లేరు.

.....పురసభ వ్యాన్ వచ్చి శవాన్ని తీసికెళుతుందని ఎవరో అంటున్నారు.

కాణి దేహం పైన, ఎత్తుగా ఓ రాబందు గిరికిలు కొడుతోంది.

దాన్నే చూస్తున్నట్టుగా కళ్ళు తెరుచుకుని పడుకుంది కాణి.

అమె అఖరి గిరాకి.....

11. ఆ ముగ్గురిలో అతనెవరు

బి.సి.రామచంద్రశర్మ

అది వాళ్ళ తప్పు కాదు....

ఆ సాయంత్రమే అలాంటి మోళి చేస్తోంది. ఎలాంటి వారినైనా రెచ్చగొట్టి తట్టి లేపే మోళి. శరీరానికి దూరంగా నుంచుని, వెడల్పాటి కళ్ళ కొనల్లో మెరుపు మెరిపిస్తూ లత లాంటి శరీరంతో వెయ్యారాలు ఒలకపోస్తూ వేధిస్తోంది ఆ సాయం సమయం. గడ్డలాంటి కళ్ళు రెప్పలు మూసిన వేళ, ఒంట్లో దూరి, రక్తంతో కలిసిపోయి గంతు లేనిదా సాయంత్రం. కనిపించని వేలితో ఊహించలేని చోట్లల్లో కితకితలు పెట్టింది - సిగ్గు వదిలేసిన ఆ సాయంత్రం.

అది వాళ్ళ తప్పు కాదు.

వాళ్ళాడిన మాటలూ అంతే. సాయంత్రం పలికించిన మాటలవి :

“ప్యాంటు, షర్టు ఎప్పి పారేసి, అల్లాగే వెళదామనిపిస్తోంది!” స్నేహితు లిద్దరూ నవ్వారు. ఏమీ అవలేదు. మనసు మాత్రం నెమరేస్తోంది. నగ్నంగా వీధి వెంట నడిచే అనుభవంలోని పులకరింతని....

రాళ్ళు నిండిన దారి అది. ఇరుపక్కలా చేలల్లోని కంకులు తలలూపుతూ అతని మాటల్ని పక్క పొలానికి చేరేశాయి. గట్టిగా నవ్వలేని పైరు ‘కిసుక్కు’ మంది. సాయంత్రానికి అతని మాటలు ఎనిపించాయి. వాళ్ళ ముగ్గురి గుడ్డల్ని వీకేసి గోమరుల్లాగా నడిపించిన సాయంత్రం వెంటనే సిగ్గువడింది. మొహం వసంతాన్ని పులుముకుంది.

- వాళ్ళ అంచనా ప్రకారం వాళ్ళి పాటికి మేలుకోటే దగ్గర వుండాల్సింది. వాళ్ళున్నది బోగాదికి ఒక మైలు అవతల. బోగాది నుంచి మేలుకోటేకి నాలుగు మైళ్ళ నడక. వాళ్ళకది దృష్టిలోనే లేదు. ఆ సాయం సమయపు సౌందర్యం చేసిన ఇంద్రజాలంలో చిక్కుకుని పరవశులయ్యారు.... ఇరవయ్యేళ్ళ ప్రాయానికి మాత్రమే సాధ్యమయ్యే పరవశం అది.

మే నెల సూర్యుడు కాలేసిన ఆ నేలకి దాహం వేసింది. గుండెలోని దాహాన్ని మట్టివాసనగా మార్చి ఆకాశం వేపు ఎసిరింది. నీళ్ళకోసం, జాలి కోసం అంగలార్పింది.

అరవై అడుగుల శరీరాన్ని క్రమక్రమంగా సంకుచితం చేసి ఆకారాన్ని కోల్పోయి ఒట్టి రాతిలా కనిపిస్తున్నాడు గొమ్మటుడు. వీళ్ళు బోగాది వేపు తిరిగినప్పుడు కనిపించకుండా పోయాడు. తూర్పు వేపు నడుస్తున్న వాళ్ళెదుట లేచి నుంచుంది. మేలుకోటే కొండల వరుస. కొండ చరియలో వున్న హెచ్చు కెరె కొలను వెండిలా మెరుస్తోంది....”

“అదే మేలుకోటే. అదే కొండ మీది దేవస్థానం” ఒకడన్నాడు.

“ఇకనేం, వచ్చేసినట్టే” మరొకడన్నాడు. సంత మైదానం అవతల కల్లంగడి యజమాని గుర్రమెక్కి సంత బజారు దగ్గర కొచ్చేసరికి వీళ్ళు అక్కడ కొచ్చారు. అతని వ్యాపారం పూర్తయింది. మూడు మైళ్ళ అవతల భాళేన హళ్ళికి వెళుతున్నాడు.

త్రోవ అడగాల్సిన అవసరమే లేదు. తిన్నగా కనిపిస్తూనే వుంది. అయినా ఒకడడిగాడు.

“మేలుకోటేకి వెళ్ళే దారి ఇదే కదూ గొడూ ?”

“అవును తమ్ముడా, మేలుకోటేకి వెళుతున్నారా మీరు ?”

“అవును”

“ఈ వేళలో ....అదీ వర్తమొకటి ముంచుకొచ్చేలా వుందే” ఆశ్చర్యంగా అన్నాడతను.

“మాకేమిటయ్యా భయం మగాళ్ళకి” ఒకతను నవ్వి అన్నాడు.

“అయినాను....” గొడూ రాగం తీశాడు. తనకెందుకులే అనుకుంటూ గుర్రం వీపు మీద తట్టాడు.

మధ్యాహ్నం మూడింటికే బయలుదేరి, మే నెలలో పదిమైళ్ళ దూరం నడిచిన దెహాలకి అప్పుడు అలసట తెలుస్తోంది. సంత మైదానంలో పెద్ద పెద్ద వృక్షాలమీద గూళ్ళకి తిరిగి వచ్చిన చిలకలు కిచకిచమంటూ సాయంకాలపు సల్లాపాలు మొదలెట్టాయి. దూరమైన ‘హుచ్చుకెరె’ వెండిలా మెరవడం మానేసి, నల్లగా బద్ధకంగా పడుకుంది. కొండచాటు నుంచి, శావంలా, నల్లని రూపంలా, చెప్పకుండా మీద పడ్డ వృద్ధాప్యంలా, లేచి వచ్చిన మబ్బు అకాశం పొడుగునా నల్లగా, ఎకాలంగా అలుముకుంది.

సంత బజారులో తెల్లటి రాతి బండ మీద ఎక్రాంతి తీసుకుంటూ కూర్చున్న వాళ్ళకి రంగు మారటం తెలిసినా భయం అనిపించలేదు. మధ్యాహ్నం వాళ్ళు శ్రవణ బెళగోళ వదిలి బయలుదేరినప్పుడు అకాశం ముంగిట ఎచ్చుకున్న భాళి పూల మబ్బులు ఇప్పుడు నల్లటి రంగుకి తిరిగినా బెంగ అనిపించడం లేదు. చుక్కలు మెరవకపోవడమే బాగుందని అనిపించింది. దూరపు మేలుకోటే దేవస్థానపు అగ్రం మణి దీపంలా, సాటిలేని గర్వంతో మెరుస్తోంది.

భాసా బంగళాకి మొదటిసారి వెళ్ళిన కుర్రవాడి మైమరుపు వాళ్ళది. మొదటిసారిగా మైసూరు వదిలిపెట్టి నగ్నంగా నుంచున్న ఆ ప్రకృతి అందచందాల్ని చూసి ముగ్ధులైన వాళ్ళ మీద ఆ సాయంత్రం వల ఎసిరింది. వాళ్ళు పరవశులయ్యారు.

ఇరవైయ్యేళ్ళ యవ్వనానికి మాత్రమే సాధ్యం అయ్యే పరవశం....

కొండ మీద ఆకాశపు టంచున మెరుపు కళ్ళు అర్పుతోంది.

“దేవతలు మన ఫోటో తీసుకుంటున్నారరా! వెలుగు చాలదని ఫ్లాష్ బల్బ్....” ఒకడన్నాడు. మిగతా ఇద్దరూ నవ్వారు.

దుఃఖం నిండిన ఆకాశపు గుండె ఎచ్చుకుంది. తట్టుకోలేక ప్రేరిపోయిన ఆకాశం అగ్ని బద్దలయితే ఎలా వుంటుందో చూపించింది. తళతళ మెరుపు తెరలు కాళ్ళో ముల్లు గుచ్చుకున్న నింహం చేసే గర్జన బండరాళ్ళు దొర్లినట్లు గుడు గుడు మంది.

“లేవండ్రా....” అన్నాడొకడు.

“అయ్యో....అడవిల్ల ....” గేలిచేశాడు మరొకడు.

అతని నవ్వు పైకి లేచి ఆకాశపు గుండెని పొడిచింది. కాలిన నేల దాహంతో మట్టి వాసనగా మారి పైకి లేచి నీళ్ళకోసం జాలికోసం అంగలార్పింది.

ఆ కుర్రాళ్ళ నవ్వులాటతో రెచ్చిపోయిన ఆకాశం బ్రేరిపడ్డ నంచి లాగ కురిసింది. నేల తపస్సుకి మెచ్చిన ఉదార హృదయంతో హస్తం జాపి పుష్కలంగా కురిసింది.

X X X

అది వాళ్ళ తప్పు కాదు....

అరగంట దాకా ‘హోరు’ న కురిసింది వాన. కురిసిన వాన అగింది - చాలా దూరం పరిగెత్తి అలసిపోయిన వాడు కాస్త అగి ఊపిరి పీల్చుకున్నట్టు, ఆయానం తీర్చుకున్నట్టు వాళ్ళు సంత బజా రొదిలిపెట్టి నడువ సాగారు.

మళ్ళీ వచ్చింది వర్షం, వాళ్ళు బయటకి రావడం కోసమే కాచుకున్నట్లు. అగిన వర్షం మళ్ళీ మొదలయింది. ఒక్కసారిగా మెరుపు మెరిసి, మంత్రగాడి మంత్ర దండపు మెరుపు వెలుగులా ఫర్లాంగే దూరంలో వున్న వల్లెని వాళ్ళ కళ్ళకి చూపించింది.

సంత బజారులోని నిర్మానుష్యత కన్నా పల్లె నయం అనుకుని వాళ్ళు తడుస్తూనే వచ్చారు. ఉన్న ఒకే రోడ్డు కొసలో దేవాలయపు అరుగుమీద నుంచున్నారు.

“ఎవరయ్యా అక్కడ ?” మనిషి కనిపించకుండా కంఠం మాత్రం వినిపించింది, వీధి పక్కనున్న అరుగు మీంచి లేచి వస్తూ.

కళ్ళు చికిలించుకుని చూసినా మాట్లాడిన వ్యక్తి కనిపించలేదు. నల్లటి దేహం, కప్పుకున్న నల్లటి కంబళి....

“మైసూర్ నుంచి ట్రీవ్ వచ్చాం. బెళ గొళ నుంచి మేలుకోటెకి వెళుతుంటే

వర్షం వచ్చింది.”

-కంఠం ఎనిపించిన వేపు చూస్తూ ఒకడన్నాడు. “అక్కడెందుకు నుంచున్నారు? పురుగుపుట్రా.. లోపలికి రండి.” వాళ్ళకంటే చాలనిపించింది. పిలిచిందే తడవుగా ఇంట్లోకి వెళ్ళారు.

“పదండి లోపలికి.... ఒసేవ్ మల్లి!”

“ఫరవాలేదు లెండి. వాన తగ్గగానే వెళ్ళిపోతాం. మీ కెందుకు ఇబ్బంది?” ఒకడన్నాడు మొహమాటంగా. దానికి బదులుగా యజమాని నవ్వాడు. ఆ నవ్వు ఇంటి బయటకొచ్చి పైకి లేచి పురిమి అకాశం పొడవునా పొత్రంలా దొర్లింది. అతను నవ్వు అవినపుడు అవరించిన మానం చాకుతో కోసేలా గడ్డ కట్టింది.

ఆ మానంలో వాళ్ళకి ఎనిపించింది నీళ్ళు ప్రవహిస్తున్న హోరు. ప్రాయపు నెత్తుటి లాగా దూసుకొచ్చిన నీరు. ఆ మహా మానంలో కురుస్తున్న వాన చప్పుడుతో కలసి ఏకతారలా వల్లెకి జోల పాడుతోంది.

“ఏమిటది ?”

“ఏరు. మా పూరి పక్కనున్న ఏరు చెరువులో కలుస్తుంది. మీరు మేలుకోటేకి వెళ్ళాల్సివస్తే దాన్ని దాటి వెళ్ళాలి....”

“మరి ?”

“ఉదయం వెళ్ళండి”

యజమాని నిశ్చయించాడు. వాళ్ళు ఒప్పుకోకతప్పిందీ కాదు.

X X X

అది వాళ్ళ తప్పు కాదు....

“ఒసేవ్ మల్లి....”

పద్దెనిమిదేళ్ళ పడుచుపిల్ల వశువుల పాకలోంచి నడవాలోకి వచ్చింది. అమె కళ్ళు ఇంకా నుంచునే వున్న ముగ్గుర్ని అపాదమస్తకం పరిశీలించాయి.

“దానితో చెప్పు, బియ్యం పడెయ్యమని....వీళ్ళ భోజనాలయ్యేసరికి పైన పడుకుందుకు బొంతలెయ్యి....”

పల్లెటూరి జనం ఔదార్యం వాళ్ళని, వాళ్ళ మనసుల్ని చూరగొంది. పల్లె జనాల మంచితనం పొగడడమంటే వట్టు వాసుల్ని తిట్టడం తోనే....

భోజనాలయ్యాక ఇంటి యజమానితో వాళ్ళు కాసేపు లోకాభిరామాయణం మాట్లాడారు. తమ విషయాలన్నీ అయనకి తెలిపి, వాళ్ళూరి సంగతులు తెలుసుకున్నారు.

మల్లిని గురించేమీ మాట్లాడలేదు. మాట్లాడడం సాధ్యం కాని పని కూడా. మనసులో కుతూహలపు టాలోచనతోనే పైకి వెళ్ళి పడుకున్నారు.

యజమాని బ్రాహ్మణుడు. మల్లి రైతు పిల్ల. యజమానికి పెళ్ళాం వుంది, పిల్లల్లేరు. మల్లి పనిమనిషేమో! లేక....

అమె పద్దెనిమిదేళ్ల అందం, లతలా కదలాడే శరీరం. కళ్ళ అగాధల్లో ఏదో దుఃఖం. అంచులో మాత్రం మెరుపు. నల్లటి మబ్బుల అంచున మెరిసే వెండి చార.

అమెకి పెళ్ళి కాలేదా ? లేదా మొగుడెదిలేశాడా ? మొగుడూ, ఇల్లు వుంటే ఇక్కడెందుకు పడుకుంటుంది ?

నడవా వెనక గదిలో యజమాని. నడవాలో ఓ మూలగా మల్లి. మరో మూల పైకి మెట్లు. తాము....

“బాగుంది కదుట్రా.... మల్లి” ఒకడడిగాడు. ముగ్గురి మనసులోనూ ఒకేసారి ఆ ప్రశ్న అడగాలన్న కోరిక....

“పట్నవాసపు అమ్మాయిలు ఈమె ముందు దిగదుడుపే... పడుకుందామా? తైమయింది”

పడుకున్నా చాలా సేపటిదాకా నిద్ర పట్టలేదు. వాన పడుతున్న చప్పుణ్ణి, ఏరు హోరునీ ఎంటూ మల్లిని గురించి ఆలోచిస్తూ పడుకున్నారు.... ఇద్దరికి నిద్ర పట్టింది, మూడో అతను మెల్లిగా వాళ్ళని పేర్లు పెట్టి పిలిచాడు. బదులు రాలేదు... అతను మెట్లు దిగి మూల వేపు వెళ్ళాడు....

x   x   x

ముగ్గురూ కాస్త అటూ ఇటూగా ఒక్క మాదిరిగానే వున్నారనిపించింది మల్లికి. ఎంత తలక్రిందులైనా వాళ్ళని వేరు వేరుగా గుర్త పట్టడం అసాధ్యమయిందామెకు. ఎప్పటిలా పడుకోగానే నిద్ర రాలేదు. ఎప్పుడూ అనుభవం కాని దుఃఖం తన్నుకొస్తోంది. బ్రతుకు మట్టిలోంచి లేచిన పుట్టలా ఎత్తుగా పెరిగింది. తనకూ పెళ్ళయింది.... అయింది ఒకప్పుడు....మొగుడు వుండేవాడు. ప్రేమతో పెంచిన తండ్రి. బ్రతుకులో ప్రేమ నిచ్చిన మొగుడూ....

ఇద్దరూ వున్నారు అవాల్లి దాకా. ఆ వేళ? కుడి మోకారి దగ్గర గురిగింజంత తెల్లమచ్చ ఎవరికంటా పడకుండా చాలా రోజులుగా వున్న ఆ మచ్చ ఆ వేళ భర్త కంట పడింది....తన సుఖాన్ని గద్ద తన్నుకుపోయింది.

కుష్మ.... అని మొగుడు ఒదిలేశాడు. మరో పిల్లని మారు మనువు చేసుకుని పొలమూ ఇల్లు అమ్మేసి బెంగుళూర్లో కాపురం, కొట్టు పెట్టుకున్నాడు.

కుష్మ.... తండ్రి బెంగతో కృశించి కన్నుమూశాడు. కుష్మ ... అందరూ సానుభూతి చూపించేవారు.... కాని ప్రేమ ?

ఈ ఇంటి యజమాని పొలంలో ఎళ్ళ తరబడి పనిచేసిన తండ్రి

కన్నుమూశాడు. ఇంటి యజమాని మంచివాడు, దయగలవాడు. తనని ఇంట్లో వుండనిచ్చాడు. ఇంటి పనుల్లో కొన్ని చేయించారు. అప్యాయంగా చూసుకున్నాడు. కాని ప్రేమ ? మొగుడి వల్ల పెళ్ళానికి దొరికే ప్రేమ ?

అమె ఒంటరితనం ఆ వేళ ముల్లులా గుచ్చుతోంది అమెని. గుండె ఖాళీ. ఆ ఖాళీని నింపే వారెవరూ లేరు. ఒళ్ళు ఎచ్చుకుంటున్న దానిమ్మలా వుంది. కోరుకునే చెయ్యే లేదు. పండు ఎరువు - నేల పాలయిన ప్రేమ. పైకి లేవనెత్తి ముద్దాడి అదరించేవారే లేరు.

వర్షంలో తడిసాచిన కుర్రాళ్ళు ఒకే వయసులో వున్న ఒకే రకంగా వున్న ముగ్గురు కుర్రాళ్ళు. వీలయినంత పెరిగి నవ్వుతూ నుంచున్న వయసు. సరియైన ప్రాయం ప్రేమకి. సరియైన వయసు తన లాంటి దాని యవ్వనపు శోభని చవి చూడడానికి.

అమెకి నిద్ర రాలేదు. వాన కురుస్తున్న చప్పుడూ, ఏరు చేస్తున్న హోరూ ఎంటూ వాళ్ళ గురించి ఆలోచిస్తూ పడుకుంది. మెట్లు దిగుతున్న చప్పుడు... ఎవరో లోపలి కొచ్చారు. కారు చీకటి మధ్య లోకి వెలుగు వెతుక్కుంటూ వచ్చింది.

x

x

x

బాగా వర్షం కురిసిన మర్నాడు ఉదయం - అభ్యంగనం చేసి ఎండలో తలార్చుకుంటూ నుంచున్న స్త్రీలా వుంది. ఆ ఉదయం అక్కడి నేల....

వాళ్ళకి మెలకువ వచ్చేసరికి తూర్పు బంగారు రంగుతో ప్రకాశిస్తోంది. మొహం కడుక్కుని టిఫిన్ తిన్నారు. ఇంటి యజమానురాలు చెప్పింది.

“ఏరు వక్క పొలంలో వున్నారాయన. మీరు వెళ్ళే త్రోవలోనే వుండా పొలం. అంటూ. “సరేనమ్మా అక్కడే చూస్తూ ఆయన్ని” అంటూ బయలుదేరారు. మల్లి ఇంటి వెనుక తోటలో వుండవుడు. ఏరు వేపు వెళ్ళే కాలిబాట తోట వక్కగానే వెళుతుంది.

అమె సిగ్గు ఎడిచి వాళ్ళ మొహాల వేపు చూసింది. క్షణంలో అమె కళ్ళలో ఖీతి నిండి కనుగుడ్లు అల్లల్లాడినాయి.

చిరునవ్వు నవ్వు వాళ్ళు ముందుకి కదిలారు.

అమె కళ్ళ అంచున నిలిచిన నీరు, తూర్పు నుంచి వ్రసరించిన బంగారు కిరణాల స్పర్శతో బంగారు ముత్యంలా మెరవడం వాళ్ళు చూడలేదు.

“అ ముగ్గురిలో అతనెవరు ? ఓ....ఎవరు ? ఆ దేవత ఎవరు వాళ్ళలో!” టిటలు వారిన భూమికి వర్షం కురిపించిన దేవుడు! గ్రాడాలిబ్రతుకు బంగారాన్ని పండించిన దేవత! సమాధానం దొరకని మల్లి గడ్డివాము మీద మొహం వార్చి ఏడ్చింది.

12. చెర

యశవంత చిత్రాల

హెన్నప్పాచారి ఇంటి కెళ్ళి ఓ సాయంత్రానికి మట్టుకు రంపం కావాలని అడిగి తీసుకుని, అలాగే ఏకనాథ శెట్టి కొట్లో ఓ పావు శేరు మేకుల్ని కొనుక్కుని ఇంటికి వచ్చేసరికి చీకటి పడుతోంది. ఇంట్లో ఆ రోజు పితృవక్షం. భోజనం అలస్యమయింది. భోజనం కాగానే పురోహితుల నుంచి మంత్రాక్షతలు, అశీర్వాచనం పొంది, తలనెప్పిగా వుండని గదిలోకి వెళ్ళి మంచం మీద వాలాను. సరిగ్గా అప్పుడే అమ్మ భట్టు (శాస్త్రులు) గారితో నా పెళ్ళి పురాణం ఎప్పడంతో ఒళ్ళు మండిపోయింది. థాత్.... అమ్మకి బుద్ధి లేదు.... ఈ పురోహితులు భట్టుకి వేరే పని లేదు. అనుకుంటూ చప్పున పైకి లేచి బయటకి వెళ్ళే గుడ్డలు వేసుకో సాగాను. అమ్మ “ఎక్కడికి వెళుతున్నావురా” అంది. “పాత ఇంటికి వెళ్ళొస్తానమ్మా” అన్నాను.

“వంటింటి తలుపు తీసుకుని మొన్న అవు లోపలికి దూరిందట కదా. ఆ హెన్నప్పాచారికి చెప్పి ఏదో ఏర్పాటు చేస్తానన్నావుట గదా.”

“అందుకే బయలుదేరాను. హెన్నప్పాచారికి తిరికి లేదట. నేనే వెళ్ళి ఏమైనా చెయ్యగలనేమా చూస్తాను.”

“ఇంత పొద్దుపోయాక ఒక్కడివే వెళతావా ?” అనడాన్ని పూర్తిగా చెవిన వేసుకోకుండానే అరుగు దిగాను. కాని లోగిలి దాటక మునుపే “పోయిన వారు మా పాతింటి పెరట్లో వెదురు పొదల్లోకి పాము వెళుతూ కనిపించిందట భట్టుగారు” అని అమ్మ కలవరంగా చెప్పటం వినిపించక పోలేదు.

పాతింటి పెరట్లోకి అడుగు పెట్టగానే నా ఎదురుగా కనిపించింది శంకరావుగారింటి పనిపిల్ల దేవి. కాంపొందులో పడిన మామిడి చెట్టు చితుకుల్ని ఏరుతున్న దేవి ఇతని అడుగుల చప్పుడు విని చప్పున తలెత్తి చూసి, ఓ! బర్క చారి దొర గారు ?” అంటూ కొంటేగా నవ్వింది. నగ్నంగా వున్న రొమ్ముల మీది నుంచి పక్కకి జరిగిన పైటని సర్దుకుంటూ, సిగ్గుపడుతూ, “ఏమిటంత పొద్దుపోయి వచ్చారు దొరా” అంది. వెద్దు వెద్దనుకుంటూనే నగ్నంగా వున్న దేవి రొమ్ములని చూసి కంగారుగా అమెని పలుకరించకుండానే గబగబ ఇంటి మెట్లు ఎక్కాడు. బయట అరుగు ఎక్కి, తలుపుకున్న తాళం తియ్యడం కోసం చొక్కా కుడి జేబులోంచి తాళాల గుత్తిని బయటకి తీస్తుంటే ఇంకా అక్కడే వున్న దేవి అరుగు దగ్గరగా వచ్చి “ఏమిటి, పాడు పెట్టిన ఇంట్లోకి అసుర నంజె వేళ ఒక్కరే వెళతారా ?” అంది. తన మాట వినిపించుకోకుండా తాళం చెవితో తాళం తియ్యడానికి ప్రయత్నిస్తూ వుండటం చూసి, “శంకరం దొరగారి అమ్మకి ఒంట్లో

బాగ్ లేద్దెరా. నాలుగు రోజులు ఇంట్లో పడుకోవడానికి రమ్మన్నారు. అన్నానికి రమ్మన్నారు. వాళ్ళింట్లో చేపలు తినరు. మీ ఇంటి వెనకాల అరుగు మీద పొయ్యి వెలిగించుకున్నాను. శుంకరం దొరగారే మీ అమ్మకి చెబుతానన్నారు. నేను చెబుదామని వెళ్ళాను నిన్న. మీరు లేరు.” అంది. అతనికా తన వేపు చూడ్డానికే సందేహిస్తుంటే చూసి ఓ సారి చిన్నగా నవ్వంది. తాళం తీసినా కరుచుకున్న తలుపు గడియ వెంటనే రాలేదు. అతను గడియ తియ్యడానికి ప్రయత్నిస్తుంటే చేతి గాజులు గలగల్లాడిస్తూ “ఇంట్లో ఎంత దుమ్ము పేరుకుందో ఏమో నాకు చెబితే ముందుగా వచ్చి తుడిచి వెళ్ళేదాన్నిగా” అంది. అతను ఆమెని లక్ష్మపెట్టకుండా, లోపలికి వెళ్ళి తన వెనకాలే తలుపు మూసి గడియపెట్టి, మధ్య గదిలోకి వెళ్ళి లోపలి మనక చీకట్లో కనుమరుగయ్యాడు.

ఓ నెల రోజుల క్రిందట చనిపోయిన అతని మేనత్త చావు ఘడియలు చెడ్డవట. మూడు నెలలు ఇల్లు పాడు పెట్టాలని భట్టుగారు చెప్పడంతో ఆ ఇల్లు ఖాళీ చేసేశారు. మూడు నెలల తరువాత శాంతి, రాక్షస హోమాం ఇంకా ఏదేదో చేశాకనే ఆ ఇల్లు నివాస యోగ్యమట. నాలుగు సంవత్సరాల క్రిందట అతని తండ్రి చనిపోయిన దినం మంచిది కాదు. కాని ఇల్లు వదిలి పెట్టాలనుకున్నా వీలు కాకపోడంతో శాంతి మాత్రమే చేసి అక్కడే వుండిపోయారు. తండ్రి చనిపోయాక అతని ఒక్కగానొక్క చెల్లెలు అమ్మవారు పోసి చనిపోయింది. ఇల్లు వదలక పోవడమే కారణమని జనం అనుకున్నారు.

అమ్మ, మేనత్త, అతను అందరూ భయపడ్డారు. ఆ కారణం చేతనే ఇప్పుడు మేనత్త చనిపోయిన దినం చెడ్డదని ఇల్లు వదిలి పెట్టాలని భట్టుగారు సలహా చెప్పినప్పుడు అడ్డు చెప్పలేదు. కొన్ని నెలల క్రిందటే పల్లెలో పొస్టాఫీసు నడపడాని కిచ్చిన వాళ్ళ మరో ఇల్లు ఖాళీ అయింది. దాన్నింకా ఎవరికీ అద్దెకి ఇవ్వలేదు. మేనత్త చనిపోయి పన్నెండు రోజులు అవుతుండగానే మరో ఇంటికి మారిపోయారు. వదిలి పెట్టిన ఇల్లు చాలా పాతది కూడా కావడంతో సూతకం గడిచి మూడు నెలలయినా మళ్ళీ వెంటనే అక్కడికి వెళ్ళ దల్చుకోలేదు. శాంతి, రాక్షస హోమాల తరువాత కూడా ఆ ఇంటిని కాస్త మరమ్మత్తు చేసి ఎవరికైనా అద్దె కివ్వాలనుకున్నారు.

మొన్నటికి మొన్న ఆ ఇంటి వెనకాల వూడిపోతున్నట్లున్న తలుపుని తోసి అవు లోపలికి వెళ్ళినట్టు తెలిసింది. మరమ్మత్తు కోసం హెచ్చున్నప్పాచారికి కబురు పెడితే ప్రస్తుతం బొత్తిగా ఖాళీ లేదు, ఓ వారం రోజులు తరువాత అయితే వస్తానన్నాడు. అతనలా అన్నా కూడా తనే వెళ్ళి మరమ్మత్తు చెయ్యాలని తనేమీ అనుకోలేదు. మంచం మీద వాలినపుడు అమ్మ, భట్టుగారు

తన పెళ్ళి గురించి చర్చ మొదలుపెట్టి నప్పుడు, ఒళ్ళు మండి అక్కడ్నుంచి లేచి ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోవాలని అనిపించిందే కాని ఫలానా చోటికి వెళ్ళాలనుకోలేదు. కాని తల్లి 'ఎక్కడికి బయలుదేరావ్ ?' అన్న క్షణంలో పాత ఇంటికి వెళ్ళాలని అనిపించడం, మళ్ళీ తల్లి వంటింటి తలుపు గురించి గుర్తు చేసినప్పుడు తలుపు తనే మరమ్మత్తు చెయ్యాలన్న నిర్ణయం తనకి తెలయకుండానే జరిగిపోయింది. మరుక్షణం హెున్నప్పాచారి ఇంటికి వెళ్ళి రంపం తేవాలనీ తోచింది. రంపం తెస్తే నీళ్ళ గదిలో పేర్చిన రీపుల్లో ఒక రీపుని మూడు ముక్కలు చేసి తలుపు బయట నుంచి అడ్డంగా కొడితే హెున్నప్పాచారికి చెయ్యి ఖాళీ అయేదాకా నయినా మళ్ళీ వశువులు లోపలకి వెళ్ళకుండా అవచ్చుననిపించింది. కాని ఎక్కడికయినా వెళ్ళిపోవాలన్న ఆలోచన వచ్చాక ఆ పరిస్థితి ఎంత తొందరగా మారిపోయిందంటే, మునుపు ఒకసారి తను ఎప్పటికీ హెున్నప్పాచారి ఇంటికి వెంటరిగా వెళ్ళకూడదని ఒట్టు పెట్టుకున్న మాటే గుర్తు రాలేదు. హెున్నప్పాచారి ఇంటి ముంగిట నుంచున్న తనని అతని పెళ్ళాం వంకర నవ్వు నవ్వుతూ "దెరా, మీరా ?" అని అడిగినప్పుడే, హెున్నప్పాచారి ఈ సమయంలో ఇంట్లో వుండడు అని గుర్తువచ్చింది. అతని పెళ్ళాం "ఈయన రోజూ పొద్దుటే గంగావళికి బయలుదేరి పోతే, మళ్ళీ ఇంటికి రావడం రాత్రయ్యాకనే" అని మరోసారి ఒయ్యారం ఒలకబోసి నప్పుడే ఆ మాట మళ్ళీ గుర్తు వచ్చింది. ఇంటి ముందు కూర్చుని కూతురికి తల దువ్వుతున్న ఆమె "నువ్విప్పుడు అడుకోడానికి వెళ్ళవే" అంటూ దాన్ని తరిమేసి ఇతనివేపు తిరిగి "ఏం కావాలో అయ్యగారికి?" అని అడిగినప్పుడు, థూత్ దీని .... హెున్నప్పాచారి పెళ్ళాం బజారు రకంట. ఊళ్ళో ఒకళ్ళిద్దరు మగాళ్ళని.... ధూ ధూ ధూ .... ఇదంతా తనెలా మర్చిపోయాడే, ఎందుకిక్కడి కొచ్చానే .... అని తిట్టుకుంటున్నాడు. ఒళ్ళు జలదరించింది. బుర్ర తిరిగినట్లు అయింది. తనక్కడికి ఎందుకొచ్చాడే కూడా మర్చిపోయాడు. మౌనంగా నుంచున్న అతన్ని రెట్టిస్తూ హెున్నప్పాచారి పెళ్ళాం "ఏమన్నా కావాలా?" అని అడిగింది. అబ్బ! దాని కళ్ళు చూడాలి. ఏమీ వద్దు. అని బయలుదేరి వచ్చేసే వాడే, కాని అదృష్టవశాత్తు తను వచ్చిన వుద్దేశం గుర్తువచ్చింది. లేకపోతే హెున్నప్పాచారి పెళ్ళాం ఏమనుకునేదో ఏమో. "రంపం కావాలి, ఇవాళ కాస్త పనుంది" అన్నాడు తడబడుతూ" హెున్నప్పాచారి పెళ్ళాం లోపలికెళ్ళి రంపం తెచ్చిస్తూ, "ఈ మాత్రానికి రావడం ఎందుకు" అన్నట్టుగా చూస్తూ "మీ పాత ఇంటి అరుగు మీద దేవి పొయ్యి రాజేసుకుందటగా! ఏక నాథ శెట్టి కొట్టుకి సరుకులు తేవడానికి వెళితే కనిపించింది. దాని ధైర్యమే ధైర్యం. అలా పాడుపెట్టిన ఇంటి

అరుగుమీద ...." అంటూ చిన్నగా నవ్వింది.

హెున్నప్పాచారి భార్య దేవిని గురించి మాట్లాడుతూ నవ్వున నవ్వు గుర్తువచ్చింది. పాత ఇంటి పెరట్లోకి వెళ్ళి పుల్లలు ఏరుకుంటున్న దేవిని చూసినప్పుడే నిన్న రాత్రి తను కొట్టునుంచి తిరిగి వచ్చాక. అమ్మ చెప్పినట్టుంది. తనలా కొట్టుకి వెళ్ళగానే దేవి వచ్చిందట. వెనక అరుగుమీద పొయ్యి రాజేసుకోవడం, వంటింట్లో దూరిన పశువుని తరిమేసి.... తలుపు మూసి.... అరెరె.... పాడు మరుపు .... చెడ్డ-మరుపు.... దేవిని చూడగానే అతనికి తెలియకుండానే అతనికి మొదట వచ్చిన అలోచన మారిపోయింది. ఇంటి వెనక్కి వెళ్ళి, నీళ్ళ గదిలోంచి రీపు తెచ్చి, బయటి నుంచి తలుపు కొడితే సరిపోతుందనుకున్నాడు మొదట. కాని ఈ అలోచన మారినట్టుగా అతనికి తెలిసింది. పాడుపెట్టిన ఆ ఇంట్లోకి ప్రవేశించి బయట తలుపుకి లోపల్నుంచి గడియపెట్టి, మధ్య గది తలుపు తెరవగానే లోపలి మనక వెలుతురు లోంచి ఫేట్ ఫేట్ మని రెక్కలు ఎదిలిస్తూ గవ్వలం తన మీద నుంచి ఎగురుకుంటూ వెళ్ళినపుడూ, మేనత్త చనిపోయిన గది దాటేటప్పుడు గుప్పున కొట్టిన చిత్రమైన గాననకి కడుపులో బొడ్డు చుట్టు వున్న భాగం గడగడ వణికింది. తొందర తొందరగా నడుస్తూ వంటింటి వేపు వెళ్ళాడు. దేవుడి గది మరీ చీకటిగా వుంది. దాటి వెళ్తుంటే ఎలుకో, చిట్టెలుకో కిచ్ కిచ్ అంటూ కాళ్ళ కింద నుంచి పరుగెత్తింది. ఒక్క గెంతు గెంతాడు. వంటగది చేరుకోగానే మనసు కాస్త నిమ్మళించింది. వెనకాల పాతబడిన తలుపు చీలికల్లోంచి కొంత వెలుగు లోపలికి పడుతోంది. గబగబ పడమటి వేపున్న కిటికీ తెరిచాడు. ఇంకాస్త గాలి వెలుతురు లోపలి కొచ్చాయి. అక్కడెక్కడో మూల అటక మీద పెట్టె డబ్బాల్ని పెట్టడానికి, తియ్యడానికి వాడే స్థూలు వున్నట్టు గుర్తువచ్చింది. మనక వెలుతురులోనే వెతికి తెచ్చి దాని మీద కూర్చున్నాడు.

మేనత్త చనిపోయిన సమయం మంచిది కాదని పాడుపెట్టిన పాత ఇల్లు. మూడు పొద్దుల వేళ కమ్ముకున్న చీకటి, రోజుల తరబడి తలుపులు మూసి వుండడంవల్ల లోపల నిలవ కంపు. అడుగు పెట్టిన చోటల్లా దుమ్ము. తన పరిస్థితి ఇప్పుడే అర్థమైనట్టుగా అయి, స్థూలు మీద, కూర్చున్న చోటనే వణికిపోయాడు. ఇదంతా ఆ పాడు దేవి వల్లనే. వెనకా ముందూ లేని పిల్ల. తటాల్ని లోగిట్లో కనిపించి పలుకరించి, పై బట్ట లేకుండా రొమ్ముల్ని చూపించిన దేవికి భయపడే కదూ తనిక్కడ కొచ్చి చిక్కుకుపోయింది! ఆ వయ్యారపు అడది హెున్నప్పాచారి పెళ్ళాం, దేవి గురించి మాట్లాడుతూ అలా చిరునవ్వు నవ్వకుండా వున్నట్లయితే ఇదంతా జరక్కపోయేదేమో. క్రాధపు భోజనం

అవగానే అమ్మ - భట్టుగారు తన పెళ్ళి గురించి మాట్లాడ కుండా వుంటే తను బైటకి వెళ్ళాలనుకునే వాడు కూడా కాదు. లేదా, ఇవాళ ఇంట్లో పిత్తు పక్షు లేనట్టయితే తను హాయిగా కొట్లో కూర్చుని వుండే వాడేమో. అమ్మ మీద, భట్టుగారి మీద, ఆ రోజు మధ్యాహ్నమే పిండాలు స్వీకరించిన పిత్తుదేవతల మీద అతనికి కోపం ముంచు కొచ్చింది. ఈ అమ్మకయితే తన పెళ్ళి గురించి మాట్లాడానికి వేళాపాళా లేదు. రోజంతా నల్ల నువ్వులు, దర్బలు, పిండం, నవ్యం, అపనవ్యం గొడవల మధ్యలో బుర్ర పగిలిపోతుంటే అప్పుడు మొదలెడుతుంది. వీడికేమన్నా వయసు తక్కువయిందా భట్టుగారూ, వీడి ఈడు వాళ్ళందరికీ పెళ్ళిళ్ళయి ఇద్దరిద్దరు పిల్లలు పుట్టుకొచ్చారు అడిగి నప్పుడల్లా నేను బ్రహ్మచారిగానే వుంటాను, నాకు పెళ్ళే వద్దు అంటాడు. మొదట్లో ఏదో అంటున్నాడే అని అనుకున్నాం. ఆ స్వామి ఈ స్వామి అంటూ ఎవరెవరి పుస్తకాల్ చదువుతాడు. రోజూ సూర్య నమస్కారాలు చేస్తాడు. అసనాలు వేస్తాడు. వీడి పిచ్చిని పోగొట్టే పిల్ల ఎక్కడుండో గాని. ..కోడల్ని చూడాలి, మనవణ్ణి చూడాలి అని కలవరిస్తూనే ఆయన కన్ను మూశారు. అలాంటి కోరికే పెట్టుకున్న మేనత్తా పోయింది. ఏడు పెళ్ళి చేసుకోకపోతే మా వంశం పెరిగేదెలా? మాకు వేరే పిల్లలున్నారా ఏమన్నా? అమ్మ కంఠంలో ఏడుపు తొంగి చూస్తోంది. ఆ మాటలు ఎనే పైకి లేచాను. అలా లేచినందువల్ల ఇదంతా జరుగుతుందని ఎవరు కలగన్నారు? చీకటి పడే వేళకు ఈ పాడుబడ్డ కొంపలో చిక్కడిపోయానే! ఇప్పటి కిప్పుడు ఇక్కడ్నుంచి వెళ్ళిపోతే ఎలా వుంటుంది? రేపు హెచ్చున్నప్పాచారికి తీరిక దొరికినప్పుడే మరమ్మత్తు చేయిస్తే సరిపోతుంది. తను చెయ్యగలిగే పనేనా ఇది? అనుకున్నాడు. మరుక్షణమే అంతకు ముందే అతనిలో మేలుకున్న స్వాభిమానం అడ్డు వచ్చింది. ఇంతవరకూ ఎలాగూ వచ్చాను. అంత కష్టపడి హెచ్చున్నప్పాచారి ఇంట్లో లేని వేళ అతని భార్యని పలుకరించి రంపం తేవడం అయింది. దేవి, పాడు పెట్టిన ఇల్లు అని గుర్తు చేస్తున్నా లక్ష్మిపెట్టుకుండా లోపలికి రావడమూ అయింది. తెచ్చిన రంపం వుట్టనే వెనక్కి తీసికెళ్ళుతున్నాడని దేవి చూస్తే తనకి భయపడే తిరిగి వెళ్ళానని అనుకోదూ? ఇంతకీ ఇంటి కెళ్ళాక అమ్మకేం చెప్పాలి? రేపు రంపం ఎందుకు తీసికెళ్ళారని హెచ్చున్నప్పాచారి అడిగితే ఏం చెప్పాలి? తలుపుకి చెక్క బిగిద్దామని వెళ్ళాను, కాని అక్కడున్న దేవికి భయపడి వచ్చేశానని చెప్పగలడా? ఊహా, ఏమయినా సరే తలుపుకి అడ్డచెక్క బిగించి గాని వెళ్ళ కూడదు అంటే. మొదట బయట నుంచి బిగించాలనుకున్న చెక్క ఇప్పుడు లోపల్నుంచి కొడితే సరి. వెనకాల అరుగు మీద పొయ్యి రాజేసి కూర్చున్న దేవి

కళ్ళ బడదం కూడా తప్పుతుంది అనుకున్నాడు. అలా అనుకోగానే లోపలి భయం ఆ క్షణంలో కాస్త తగ్గినట్టయింది. వెనకాల అరుగు మీద అడుగుల చప్పుడు, గాజుల గలగల దేవి అక్కడికి వచ్చి ఉండాలని పించింది. మరుక్షణం కొత్త పేచీ ఒకటి వచ్చి వడింది. అరెరె! తన కేమిటయిందీ వేళ? తలుపుకి వట్టి కొట్టడానికి రీపు తేవాలంటే నీళ్ళ గదిలోకి వెళ్ళాలి. నీళ్ళ గది వున్నది వెనకాల అరుగు మీద కుడివేపుకి. మొత్తం మీద దేవి కళ్ళపడక తప్పేలా లేదు. ఛత్, ఇక్కడికి రావాలని ఎందుకు అనుకున్నానే! హాయిగా రెండు గంటలు కొట్టు తెరచి కూర్చున్నా పోయేది. ఇప్పుడైనా వెళ్ళొచ్చు. తాళం చెవుల గుత్తి జేబులోనే వుంది. అయితే రంపాన్ని ఏం చెయ్యాలి? దీన్ని మోస్తుకుని కొట్టు కెళ్ళడమా? ఛత్, ఇంతకీ అదృష్టం బాగుంది. స్టూల్ మీద నుంచి లేచి, వంటింట్లో కట్టెలు పెట్టుకునే మూల వెతికాడు. అక్కడెక్కడా లావుగా వున్న చెక్కముక్క దొరికింది. 'అహ', అనుకున్నాడు. దీన్నే రంపంతో చీల్చి మూడు ముక్కలు చెయ్యవచ్చు అనిపించింది. ఆ ఆలోచన రావడమే ఆలస్యం, ఎక్కడైని ఉత్సాహంతో పలకని రంపంతో కొయ్యసాగాడు. గదిలోని మనక వెలుతురులో పలక మందం, పొడుగు కొలతలు స్పర్శకి తెలిశాయి గాని క్రరజాతి తెలీలేదు. ఎప్పుడో ఒక సారి గణపతికి వీట చేయించాలని తెచ్చిన చెక్క అది. హెసనప్పాచారి చాలా రోజులుగా వాడకుండా మొండి బారిన రంపానికి నులువుగా తెగటం లేదు. అయితేనే? తలుపుకి అడ్డ పట్టిలు కొట్టి గాని కదలకూడదను కున్నాక పని జరగాలి కదా. ఈ విషయంలో అతని మనసులోని కసి, రంపపు మొండి పళ్ళచక్రాల కింద పలక చేస్తున్న కర్కశమైన ధ్వనిలో, ఒంటికి పడుతున్న చమటలో, అర చేతుల్లో లేస్తున్న బొబ్బల్లో వ్యక్తమవుతోంది. బయటనుంచి దేవి ఏదో అన్నట్టుంది. అయితే రంపపు మోతలో సరిగ్గా వినిపించలేదు. వినే ఓపిక లేదు. అఖరికి చెక్కని ముక్కలు చెయ్యడంలో సఫలీకృతుడై 'ఉస్సప్పా' అన్నాడు. అయితే ఆ మూలుగులో తనకి కలిగిన అలసట గురించిన ఆలోచనే వున్నట్టు లేదు. ఒంటి మీద ధారగా దిగుతున్న చమట గురించి కూడా అతనికి తెలిసేది కాదేమో. దాన్ని తుడుచుకునే ఓపిక కూడా లేనివాడిలాగ కోసి సిద్ధంగా వున్న చెక్క ముక్కల్లో ఒక దాన్ని తలుపు మీద అడ్డంగా వుంచి మేకు కొట్టడానికి ప్రయత్నించినపుడు, చెక్క పట్టుకోవడానికి ఎవరైనా వుంటే బాగుండు ననిపించింది. సరిగ్గా బయట దేవి దగ్గుతున్న చప్పుడు గాజుల గలగల వినిపించింది. పాడుపిల్ల ఇంకా ఇక్కడే వున్నట్టుంది. విరిగిన తలుపు సందులోంచి చూట్టం లేదు కదా! సిగ్గులేని పిల్ల! ఎవరైనా చూస్తే! "దీవం పెట్టేవేళ, ఇలా పాడు పెట్టిన ఇంట్లో కూర్చుని ఏం చేస్తున్నారో,

ఈ బర్మచారి ధైర్యమే ధైర్యం" దేవి మాటలు వినిపించి అతనికి కోపం రావడానికి బదులు విలక్షణమైన భయంతో వణికిపోయాడు. తనింకా పాడుపెట్టిన ఇంట్లో వున్నానన్న సంగతి అప్పుడే గుర్తొచ్చినట్లయింది. మళ్ళీ బయట గాజుల గలగల. కాని ఇప్పుడు దేవి అక్కడే వుందన్న విషయం కాస్త ధైర్యాన్నిచ్చింది. తలుపు బయటే అవనీ గాక, మరో మానవప్రాణి దగ్గరగా వుందన్న భావన అతనికి నెమ్మది కలిగించింది. చెక్కని అడ్డంగా పట్టుకుని ఒక కొసన మేకు కొట్టసాగాడు. "ఎమిటో, హెన్నప్పాచారి పని ఈ దొరే చేసేలా వున్నాడు. తలుపుకి మేకు కొట్టాలనుకుంటే బయటొచ్చి కొట్టకూడదూ ? ఇలా చీకటి పొద్దులో పాడుపెట్టిన ఇంట్లోకి వెళ్ళాలా ?" దేవి గొణుక్కుంటోంది. మేకు కొట్టే చప్పుడు విని, పక్కంటి శంకరావు గారి అరుగు మీద నుంచి వాళ్ళ వంటావిడ, మనిషెత్తు కుచె అవతల్నుంచి పెద్ద గొంతుతో "అదెవరే దేవీ, పాడుపెట్టిన ఇంట్లోంచి మేకు కొడుతున్న చప్పుడూ ?" అనడిగింది.

"బర్మచారి దొర వచ్చారు. మొన్న తలుపు విరిచి అవు లోపలికి దూరిందే, దాన్ని సరిచెయ్యడానికి వచ్చుండాలి" అంటూ దేవి నిష్కారణంగా "భోక్" అని నవ్వింది. దేవి అధిక ప్రసంగంతో అతనికి కోపం రాకపోలేదు. అమె కొంచెం కూడా మొహమాటం లేకుండా తనని 'బర్మచారిదొరా' అనడం అతనికి బొత్తిగా నచ్చలేదు. అలాగని అమెని ప్రతిఘటించే ధైర్యమూ ఇంతవరకూ అతనికి రాలేదు. ఏమైనా దేవి సిగ్గులేని పిల్ల. అమె వాచాలతకి అవకాశమిచ్చేలాంటి సిగ్గులేని పని అతనెందుకు చేస్తాడు ? మొన్న మొన్న జరిగిన సంగతి. ఈ ఇల్లు వదిలి పెట్టడానికి ఒకటి రెండు నెలల ముందు జరిగింది. నీళ్ళగదిలో గుండిగ నింపడం కోసం బావికి వెళ్ళాడు. దేవి బావి దగ్గర రాతి మీద నానబెట్టిన గుడ్డల్ని కాళ్ళతో తొక్కుతోంది. తడవకుండా వుండడానికని చీరెని మోకాళ్ళ మీదకి ఎగ గట్టి కచ్చబోసింది. దేవినా వేషంలో అంతకు మునుపెన్నడూ చూడలేదు. మృదువుగా , నిండుగా వున్న నగ్నమైన అమె తొడలని అశృర్యంగా చూస్తూ వుండిపోయాడు. ఏమిటలా చూస్తున్నారు ? అని దేవి అడిగినప్పుడే అతనికి తను చేస్తున్న పొరబాటు అర్థమయింది. దేవి ప్రశ్నకి శంకరావుగారి వంటింట్లోంచి ఎవరో గట్టిగా "దేవీ ఎవరితో మాట్లాడు తున్నావే ?" అని అడిగారు. "దేవి బర్మచారి దొర గారు" అని అంటూండగానే తను "చెప్పద్దు నుమా" అనేలా తన పెదవుల మీద తనే చేతులుంచుకోగానే దేవి "భోక్" అని నవ్వింది. దేవి ఎప్పుడూ అంతే వెనుకా, ముందూ చూసుకోదు. ఇప్పుడే కాదు, చిన్నప్పట్నుంచి అమె నతడెరుగును. శంకరావు గారింట్లోనే పెరిగి పెద్దదయింది కదూ తను. ఇప్పుడిక యవ్వనంతో మిసమిసలాడుతోంది.

శుక్రరావుగారే వెనుకోసారి తనని తిడుతూ అన్నారు కూడా, రెండేళ్ళ క్రితమే పెళ్ళయిందామెకి. కాని పెళ్ళయిన కొత్తలోనే మొగుడు ఒదిలి పారిపోయాడు. ఎక్కడికో, ఎందుకో ఎవరికి తెలియలేదు. సైన్యంలో చేరాడని మొన్న ఎవరో కబురు తెచ్చారు. సైన్యంలో చేరినా శృగానానికి వెళ్ళినా తన కేంటి? దీని మీద వచ్చిన కోపం మేకుల మీద పడుతున్న దెబ్బల్లో బాగా వ్యక్తమవుతోంది. “బాగానే వుంది. ఇలా మేకులు కొడితే రేపు తలుపు తియ్యడాని కూడా కుదరదు,” అని దేవి అంటున్న మాటలు ఎన్నాక మరో రెండు మేకులు ఎక్కువగానే చెక్కకి చేరాయి.

తరువాత కాసేపు, ఒక్కొక్కటే చెక్కని అడ్డంగా వట్టుకుని మేకులు కొట్టి జాగ్రత్తగా అమరుస్తుండగా తలుపు బయటనుంచి ఏదేదో గొణుగుతూ మాట్లాడుకుంటున్న దేవి మీద వచ్చిన కోపం, ఇలాంటి అపవేళలో ఇల్లు పదిలి వచ్చేలా చేసిన హెచ్చరికలవారి పెళ్ళాం మీద వచ్చిన కోపం దీనికంతా మూల కారకులైన అమ్మ, పురోహితుడు భట్టు, చనిపోయిన పితృదేవతలు వీరి మీద వచ్చిన కోపం, ఇవన్నీ కలిసి ఏక నాథ శెట్టి కొట్లించి తెచ్చిన పాపుసేరు మేకుల్ని తలుపుకి కొట్టిన చెక్కలలో చేర్చింది.

అఖిరికి మేకులు కొట్టే పని పూర్తయి ‘ఉస్సప్పా’ అంటూ మేకులు కొట్టే పనికి తీసుకున్న రాతిని కింద పెడుతుంటే ఇంట్లో చీకటి ఒక్కసారిగా పెరిగిన నంగతి గుర్తించి, వెన్నెముకలోంచి చలి వచ్చినట్టయి వణికిపోయాడు. గడియ తీసుకుని లోపలికి వచ్చి, ఎరిగిన తలుపుల్ని సరిగ్గా పెట్టి చెక్క బిగించనప్పుడున్న ధైర్యం, పని పూర్తి చేసి తలుపుల్ని భద్రం చెయ్యగానే దిగిపోయింది. ఏదో అవేశంలో కలిగిన ధైర్యం, కోపం, తన ధ్యేయం నేరవేరాక అవ్యక్తమైన భీతికి చోటిచ్చింది. పాడుపెట్టిన ఇంట్లోకి వెళ్ళడానికి బెదరని మనిషి, లోపలి పని పూర్తయి, ఇక తను బయటకి వెళ్ళాలన్న ఆలోచనతో బెదిరిపోయాడు. చీకటి గుయ్యారంటా వున్న గది, మేనత్త మరణించిన గది, వీటన్నిటినీ దాటుకుని, లోపలి వసారా, బయట అరుగు, వీటన్నిటినీ దాటి ఎలా బయటకెళ్ళాలి? ఏదో అవేశంతో వంటింటి దాకా వచ్చేశాడు గాని, ఇప్పుడు తను వెనక్కి వెళ్ళాల్సిన త్రోవ ఒక్కసారిగా దూరం పెరిగినట్టుగా అనిపించి అందోళన పడుతున్నాడు. దేవుడి గది దాటేటప్పుడు అప్పటిలాగ ఎలుకో, మరొకటో కాళ్ళ కింద నుంచి పరిగెడితే (పెరట్లా వెదురు పొదల్లో పాము దూరిందట భట్టుగారూ) ఆ తరువాత గది దాటేతే మేనత్త కళ్ళ ముందు కనిపిస్తే, పెళ్ళయిన రెండేళ్ళకే మొగుణ్ణి పొగట్టుకుని బోడెమ్మగా మారిన మేనత్త పిల్లాపాప లేకుండా తన జీవితమంతా తమ్ముడింట్లోనే గడిపి ముసలితనంలో సంధి వాత

రోగుతో నెలల తరబడి మంచం పట్టి తీసుకుతీసుకు చచ్చిపోయింది. ఆ అసంతృప్తురాలైన మునలిప్రాణం, చనిపోయిన వేళ కూడా మంచిది కాదని వదిలిపెట్టిన ఇల్లు - వంటింట్లో వున్న చోటనే ముచ్చెమటలు పొస్తున్నాయి అతనికి.

“తలుపులు మేకులు కొట్టాక కూడా ఈ దొర లోపలొక్కడే ఏం చేస్తున్నాడబ్బా” మేకులు కొట్టి గట్టి చేసిన తలుపుని తోసి చూసినట్టుంది దేవి. పిడికిలితో టకటక మని కొట్టినట్టు వినిపించింది. ఒక్కసారిగా తేరుకుని చమట పట్టిన మెడని చొక్కా కొసతో తుడుచుకున్నాడు. రంపాన్ని గట్టిగా చేత్తో పట్టుకున్నాడు. మెల్లిగా అడుగులు వేస్తూ దేవుడి గది దాక చేరుకున్నారు. ‘ఔక’ అన్నాడు. భయంతో గట్టిగా అరవకుండా వుండడానికి కుడి చేత్తో గట్టిగా నేరు నెక్కుకున్నాడు. దేవుడి గది దాటి వెళ్ళే గడప మీద ఇతని వేపు వీపు పెట్టి కూర్చుంది. ఒక పెద్ద కోతి లాంటి ఆకారం. కోతేనా అది ? కాదు కాదు, చనిపోయిన మేనత్త. అతని మేనత్త మంచం మీద పడుకుని పడుకుని విసుగెత్తినపుడు బయటి ప్రపంచం చూడడం కోసం ఇలాగే అక్కడ గడప ముందు కూర్చుని ముడుచుకుని వుండేది. బోడి గుండు మీద ముసుగు వేసుకుని.... అవునవును మేనత్తే!

తన అడుగుల చప్పుడు వినడం వల్లనే ఏమో దారికడ్డంగా కూర్చున్న ఆ ప్రాణి ఒక్కసారిగా వెనక్కి తిరిగి ఇతని వేపు చూసి ‘ఔక’ అంది. ఓ! అవును, ఇది కొండముచ్చు. ఇంత సాయంత్రం వేళ ఈ పాడుబడ్డింట్లోకి కొండముచ్చు ఎలా వచ్చిందో. తనని ఎందుకిలా అడ్డగిస్తోందో. లేని ధైర్యం తెచ్చుకుంటూ భయపడుతూనే “హాత్” అన్నాడు. దాన్ని తరమడం కోసమన్నట్టుగా. అది కూర్చున్న చోటి నుంచి కదలేదు. మరో సారి ‘ఖిన్’ మని వళ్ళి కిలించిందంతే. అతని గుండె ఝల్లుమంది. చీకటి వేళ పాడుబడ్డ ఇల్లు. దేవుడి గది నుంచి ముందు కెళ్ళే దారిలో తనని అడ్డగిస్తూ ఎక్కడుంచో వచ్చిన ఈ కొండ ముచ్చు కూర్చుంది. తనలాగే ఏదో ఎదురుచూడని కారణంతో ఈ ఇంట్లో కొచ్చి చిక్కుకుంది. ఇంకా భయపెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తే మొదటే బెదిరిన కోతి మరింత కంగారుతో తన మీదకే దూకవచ్చు. కోతి గోరు తగిలితే పిచ్చి పడుతుందట. గోకర్ణం అప్పణ్ణ భట్టు గారబ్బాయికి అలాగేనట పిచ్చి పట్టింది. అత్రంగా వెనక్కి నడుస్తూ వంటిల్లు చేరుకున్నాడు. వెంటనే గబగబ దేవుడింటికి వంటింటికి మధ్యనున్న తలుపు మూశాడు. గడియ పెడదామని అనుకుంటే దానికి గడియ లేనే లేదు. (పాత కొంప - పాడు తలుపులు) తన శరీరమంతా చమట పట్టిందని తెలుసుకోగానే అతను మరింతగా

బెదిరిపోయాడు. పొద్దు గడిచే కొద్దీ అక్కడ కూర్చున్న కొండ ముచ్చు బృహదాకారం దాలుస్తున్నట్టుగా అనిపించసాగింది. సరిగ్గా అప్పుడే కొండ ముచ్చు 'వెక' అని చప్పుడు చేసింది. గుండె గుభిల్లుమంది అతనికి. కిటికీ దగ్గరికి పరిగెత్తాడు. కిటికీ బయట పనస చెట్టు కింద ఇతని వేపు నీపు పెట్టుకూర్చుని దేవి ఏదో పని చేసుకుంటోంది. ఇతను వెనుక ముందు అలోచించకుండా 'దేవి' అని పిలిచాడు. అలా పిలిచాకనే ఆమె దేవి అన్న సంగతి గుర్తు వచ్చినట్లయి ఆమె దృష్టి నుంచి తప్పించుకోవడాని కన్నట్టుగా తల వంచుకున్నాడు. తను చేసిన ఈ పనికి సిగ్గేసింది. కాని దేవిని పిల్చి ఏం చెప్పాలి. ముందు గదిలో కొండముచ్చు కూర్చుంది. దానికి భయపడి నేనిక్కడ వుండిపోయాను." అని చెప్పగలడా! అనుకుని తన పనిని సమర్థించుకున్నాడు. కిటికీ దగ్గర్నుంచి పరిగెడుతూ వచ్చి తను మేకులు కొట్టి భద్రం చేసిన తలుపు దగ్గరున్న స్థూలు మీద కూర్చున్నాడు. తను పిలవడం దేవి నిజంగా విని వుంటే తను ఆమెని పిల్చి తల వంచుకోవడం చూసి వుంటే? లేదు, లేదు, విని వుండదు. అయినా స్థూలు మీంచి లేచి వెళ్ళి కిటికీ దగ్గర గోడ కడ్డుగా నుంచుని కిటికీ తలుపులు దగ్గరికి లాగాడు. గదిలో చీకటి ఒక్కసారిగా ఎక్కువయింది. అలాగే అతనిలో పెరిగిన భయం కూడా. ముందు గుమ్మం వేపు వెళదామంటే కొండముచ్చు అడ్డంగా వుంది. అది కాకపోతే ఇంక ఒకటే దారి. ఇప్పటి దాకా కష్టపడి చెమటలు కార్చి కొట్టి కొట్టి గట్టిగా భద్రపరిచిన తలుపుల్ని తెరవడం. కాని అప్పుడేదో కోపావేశంలో తలుపులకి బలంగా కొట్టేసిన మేకుల్ని తియ్యడం మాటలు కాదు. అలాగ తియ్యగలిగే సాధనమేదీ తన చేతిలో లేదు. మిగిలింది ఒకటే దారి. రెండు తలుపులూ ఒకటి కొకటి చేరుకున్న భాగంలో చెక్కని రంపంతో కొయ్యటమే. అలాగే కోయ్యసాగాడు. అలా కోస్తుంటే వెనక ఇంట్లోంచి శంకరావుగారు వాళ్ళావిడతో కాబోలు అంటున్నారు. "పాడు పెట్టిన ఇంట్లోకి కోతి వెళ్ళినట్లుంది. నేనటువస్తుంటే కటకటాలమించి ఎక్కి పై కప్పు సందులోంచి బయటకొస్తూ కనిపించింది." 'ఓహో' అయితే నేను చూసింది కోతినే అన్నమాట. మేనత్త భూతం కాదన్నమాట. అవును నిజమే తను మేకులు కొడుతున్నప్పుడు "ఈ కోతుల కేమొచ్చిందో మాయరోగం ఇంటి కప్పు మీదెక్కి గోడవ చేస్తున్నాయి" అని దేవి అనడం ఇప్పుడు గుర్తొచ్చింది. ఇంట్లోకి వచ్చేటప్పుడు అరుగు పై కప్పు మీద కొబ్బరికాయో ఏదో పడి పెంకు లెగిరిపోయి కంత ఏర్పడ్డం చూసినదీ గుర్తొచ్చింది. ఇంటి మీద అడుతున్న కోతి పొరబాటున ఆ సందులోంచి లోపలికి పడిపోయివుండాలి. ఓహో వుట్టినే భయపడ్డానే, అనుకుంటూండగానే తలుపుకి

కొట్టిన మూడు చెక్కలూ ముక్కలయ్యాయి. భద్రంగా మూసుకున్న తలుపులు మెల్లిగా తెరుచుకున్నాయి. చల్లటి సృచ్చమైన గాలి తెర లోపలికి వచ్చింది. దాని వెనకాలే దేవి కూడా వచ్చింది. “అప్పుడే మీరు కిటికీలోంచి పిలిచినప్పుడే నాకు తెలుసు దొరా” అంటూ వెనకాలే తలుపులు మూసింది.

13. అణ్ణయ్య మానవ శాస్త్రం

డా. ఎ.కె. రామానుజన్

అతనికి అశ్వర్యంగా, చాలా అశ్వర్యంగా వుంది.

ఈ అమెరికా మానవశాస్త్రవేత్త ఈఫర్గూసన్ వున్నాడే, ఇతను మనుధర్మశాస్త్రం చదివాడు. ఇతనికి మన సూతకాల సంగతి ఎంత బాగా తెలుసు! తను బ్రాహ్మణుడై వుండి కూడా తనకివేమీ తెలియవు.

అత్తజ్ఞానం సంపాదించాలంటే అమెరికాకి రావాలన్నమాట. మహాత్ముడు జైల్లో కూర్చుని కటకటాలు లెక్కపెడుతూ అత్తచరిత్ర రాసినట్లుగా, నెహ్రూ ఇంగ్లండ్‌కి వెళ్ళి న్యదేశాన్ని గుర్తించినట్లుగా, దూరంగా వుంటేనే కొండ గొప్పదనం.

“మన దేహంలో పన్నెండు ఎనర్జిక ద్రవ్యాలవల్ల మనకి మురికి-మైల. దేహంలోని జిడ్డు పదార్థాలు, వీర్యము, రక్తము, మెదడులోని మజ్జారసం, మూత్రం, మలం, చీమిడి, చెవిలోని గుల్మము, శ్లేష్మము, కన్నీరు, కంటి-పుసి, చమట.” మను(5.135)

చికాగోలో వున్నా లెక్క పెట్టడం కన్నడంలోనే లెక్కపెట్టాడు. ఒకటి, రెండు, మూడు, నాలుగు, ఐదు, ఆరు, ఏడు, ఎనిమిది, తొమ్మిది, పది, పదకొండు.... మొదటిసారి లెక్క పెట్టినప్పుడు పదకొండే మలాలు దొరికాయి. మళ్ళీ లెక్కపెట్టినప్పుడు పన్నెండు, సరిగ్గా పన్నెండు. ఈ పన్నెండింటిలో అతనికి తెలిసింది. ఉమ్మి, ఉచ్చు, దొడ్డి. చిన్నతనంలో చెప్పేవాడు - ఎంగిలి చెయ్యకూడదు, దొడ్డి కెళితే శుభ్రంగా కడుక్కోవాలి. ఉచ్చుపోస్తే కడుక్కోవాలి, అంటూ. వాళత్త కక్కసుకి వెళితే వీడికెడు మట్టి (మృత్తిక) కూడా తీసికెళ్ళేది. అవిదున్నంతకాలం పెరట్లో గొయ్యి ఒకటి వుండేదెప్పుడూ.

దక్షిణదేశంలో, నేట్లో పెట్టుకుని ఎంగిలి చేసి ఉదే బూరా, నాగస్వరం, ఇవన్నీ ముట్టకూడని వస్తువులు. ఎంగిలి వస్తువులు - అస్పృశ్యులు మాత్రమే ముట్టుకుని వాయించే వాయిద్యం. వీణ బ్రాహ్మణలకు. ముఖవీణ మాదిగ జాతికి.

కుండకన్నా వెండి, పత్తికన్నా పట్టు, ఉత్తమం. ఎందుకంటే దానికి ఈ పన్నెండు మలాలు అంత సులువుగా అంటుకోవు. పట్టు, పట్టుపురుగు వెంటినుంచి వెలువడే ఎనర్జిక ద్రవం, నిజమే. కాని అది మనుషులకి మడి. చూడండి ఎలా వుంటుందో!

ఈ అమెరికన్లకి ఎన్ని విషయాలు తెలుసు! ఏవేవైనైబరీలకి వెళ్ళి చూశారు.

కాశీలోని సాతకాలపు పండితుల్ని పట్టుకుని, వాళ్ళకి తెలిసినదంతా సంగ్రహించి పాండిత్యపు సారాన్ని విండుకున్నారు. ఎక్కడెక్కడి తాళ పత్రాలు వెతికి, దుమ్ము దులిపి సేకరించారు. మహా ఆశ్చర్యం ఇతనికి.

భారతదేశపు విషయాలు తెలుసుకోవాలని వుంటే ఫిలడెల్ఫియా, బర్మింగ్హామ్ - అలాంటి చోట్లకి వెళ్ళాలి. వీళ్ళకున్నంత అనక్తి మన కెక్కడుంది ? ఎవేకానందుడు చికాగోకి రాలేదా ? ఆయన మన ధర్మం మీద ఇచ్చిన మొదటి ఉపన్యాసం ఇక్కడే కదా.

సూతకు తెప్పించే మూడు క్రియలలో ముట్టవడం మొదటిది. పుట్టుక దాని కన్న ఒకటి ఎక్కువది. అన్నిటికన్న ఎక్కువ సూతకం అంటే చావు సూతకం. చావు మైల తగిలినా చాలు. సూతకం తెప్పిస్తుంది. కాలుతున్న పాదే నుంచి వచ్చిన పొగ తగిలినా చాలు బ్రాహ్మణుడు స్నానం చెయ్యాలి. మాదిగ వాళ్ళు తప్పించి మరొకరెవరూ చచ్చిన వాడు కట్టుకున్న గుడ్డలు కట్టుకోరు.

(మను 10.39)

శుభంలో శుభ ప్రదమైన అవు చనిపోతే ఆ గోవు మాంసాన్ని తినేవాళ్ళు అందరికన్న తక్కువ జాతి వాళ్ళు. కాకి, గ్రద్ద కూడా ఈ కారణం చేతనే పక్షి జాతిలో నీచజాతిగా పరిగణింప బడతాయి. కొన్ని సార్లు చావుకి, అస్పృశ్యతకి వున్న అంచు చాలా సూక్ష్మంగా అనిపిస్తుంది. బెంగాల్ లో తెలివికలవాళ్ళలో రెండు శాఖలున్నాయి. నూనె అమ్మేవాళ్ళు ఉత్తమ జాతివారు. కాని గానుగ అడించి గింజల్ని నూనెగా చేసేవాళ్ళు తక్కువరకం జాతి. ఎందుకంటే వాళ్ళు విత్తనాల్ని చంపుతారు గాబట్టి చావు - మైల వున్నవాళ్ళు.

(హటన్.1946 :77-78)

ఇవన్నీ అతనికి తెలియనే తెలీదు.

అతనేమీ చదువుకోని వాడు కాదు. మైసూరులో రోజూ యూనివర్సిటీకి, లైబ్రరీకి చెప్పులరిగేలా తిరిగిన వాడే. అక్కడున్న వాళ్ళలో ఐదారుగురు గుమాస్తాలతో పరిచయం వుంది. అందులో శెట్టి తనతో బాటే ఎకనమిక్స్ చదువుకుని పోయిన సంవత్సరం ఫెయిల్ కావడంతో లైబ్రరీలో పనిలో చేరాడు. అణ్ణయ్య వచ్చినపుడల్లా శెట్టి అతనికి లైబ్రరీ తాళం చెవుల గుత్తి నిచ్చేసి 'కావల్సిన పుస్తకం చూసుకుని తీసుకోండి' అనేవాడు.

బరువైన గుత్తి అది. బాగా వాడటం వల్ల చేతి నుంచి చేతికి మారి, అరిగి, నున్నగా మెరుస్తున్న ఇనుప తాళం చెవులు. వాటి మధ్య కలిసిపోయిన పసుపురంగు ఇత్తడి తాళం చెవులు. ఇత్తడి తాళానికి ఇత్తడి చెవులు, అడతాళానికి మగ తాళం చెవి, మగ తాళానికి అడతాళం చెవి. పెద్ద దానికి

పెద్దది, చిన్నదానికి చిన్నది. కొన్ని మాత్రం పెద్ద తాళానికి చిన్న తాళం చెవి, చిన్న తాళానికి పెద్ద చెవి. ఇలా విపర్యాసం, పర్యాయం, అనులోమం ఈ పుస్తకంలో చెప్పిన మనువు చెప్పిన పెళ్ళిళ్ళలాగ. కొన్ని బీరువా కన్న తాళం పెద్దదిగా వున్నా, తాళం వెయ్యడానికే కుదిరేది కాదు. ముట్టుకుంటే ఎడిపోయేది. కొన్ని మహా బిగువు. వగలగొట్టే తియ్యాలి. దాని వెనకాలే కళ్ళకి కనిపిస్తూ, చేతికి దొరకని పుస్తకం. ఏ కథ వుందో, సమాజ శాస్త్రపు నగ్న చిత్రం వుందో ఏమో ఆ పుస్తకంలో.

మైసూర్లో ఇతను చదివినదంతా పాశ్చాత్యుల గురించి. ఇంగ్లీషు, కన్నడం చదువుకున్నా అన్నాకెరీనా అనువాదం. మూర్తిరావు, షెక్స్పియర్ మీద రాసిన పుస్తకం. అమెరికా వెళ్ళొచ్చిన వాళ్ళు రాసిన స్థల పురాణాలు. సముద్రపు అవతల నుంచి, అపూర్వ పశ్చిమం, అమెరికాలో నేను - లాంటిది.

మల శుద్ధికి మనువు వదకొండు మార్గాలు చెప్పాడు. బ్రాహ్మణ్యపు విధులు, అగ్ని, ప్రసాదము, మట్టి, అంతఃకరణ సంయమము, నీరు, పేడ చేతిలో పట్టుకుని చేసే ప్రమాణం, గాలి, కర్మలు, సూర్యుడు, కాలము - ఇవి దేహదారులని శుద్ధి చేసేవి.

(మను 5-105)

ఈ తెల్లవాళ్ళకి ఇవన్నీ ఎలా తెలిసిపోయాయి ? ఇంత దూరంలో, పదివేల మైళ్ళ దూరంలో, నీరు, సూర్యుడు, గాలి, నేల, కాలాలని దాటివచ్చి ఇతను, ఈ గబ్బు కంపు కొట్టే చికాగోలో, అణ్ణయ్య - శ్రోత్రియుల జాతిలో మేకులా పుట్టిన అణ్ణయ్య, ఇక్కడికి వచ్చి ఇవన్నీ నేర్చుకోవల్సి వచ్చింది. ఈ చరిలో, ఈ తెల్ల మంచులో వుండి ఆ వేడి, ఆ ఎండల మధ్య బ్రతికే ఈ నల్లవాళ్ళ రహస్యాలన్నీ ఆ తెల్లవాళ్ళలా తెలుసుకున్నారు? ఈ మంత్రం వీళ్ళ చెవుల్లో ఎవరు జపించారు? జర్మనీ మ్యాక్స్ ముల్లర్ సంస్కృతం నేర్చుకుని మోక్షముల్లా భట్టుగా మారి మాకే వేదాలు నేర్పుతున్నాడు కదా!

భారతదేశంలో అతను అమెరికా, ఇంగ్లండ్, యూరప్ అని జపించినట్లుగా ఇక్కడ ఈ అమెరికాలో అతను మళ్ళీ మళ్ళీ భారతదేశం గురించి చదివాడు, మాట్లాడాడు. కనపడ్డ వాళ్ళందరికీ కాఫీ ఇప్పించి, వాళ్ళొచ్చిన బీరు తాగి, తెల్ల పిల్లల చెయ్యి పట్టుకుని తనకి రాని హస్తసాముద్రికం చెప్పాడు.

ఇక్కడ అతనికి అంత్రపాలజీ గురించి జిజ్ఞాస. కామతురం లా, ఈ అత్మజ్ఞానాన్ని గురించిన అత్రం దీనిక్కూడా సిగ్గు, భయం, మొహమాటు లేవు. హిందూ సంప్రదాయం గురించి మానవశాస్త్రజ్ఞులు రాసినవి, దొరికినవన్నీ చదివాడు. రెండవ అటక (అర) లో ఆ పుస్తకాలు దొంతర్లుగా వున్నాయి. దాని

నంబరు PK 321. నిచ్చెన ఎక్కి, కాలావధిలా చెక్కతో కట్టిన, చేతిపిడి వున్న అటక. ఈ పశ్చిమాన తూర్పు వచ్చి చేరుకుంది. దూరపు పచ్చదనం, ఇంటర్నేషనల్ హౌస్ లో అలవాటైన తెల్ల అమ్మాయిలు.

“మీ దేశపు స్త్రీలు నుదుట ఎర్రటి బొట్టు పెట్టుకుంటా రెండుకు? అని కుతూహలంతో ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే జవాబు చెప్పడానికి సిద్ధంగా వుండాలి అన్న ఉద్దేశంతోనే ఏమో మైసూర్లో వున్నప్పుడు వాళ్ళ నాన్న ఎంత కోపగించుకున్నా చెయ్యని గీతాపారాయణం అమెరికాలో చేసి, వీరు, ఎస్కీ, గోమాంసం, దొడ్డికి వెళితే శాచానికి నీళ్ళు లేక కాగితంతో తుడుచుకునే చండాలత, ఫ్లేబాయ్ మ్యాగజైన్ లో బూతు బొమ్మలు చూడ్డం, వీటి మధ్యనుంచి ఎకనమిక్స్ చదువు మధ్య నుంచి ఖాళీ చేసుకుని అతను ఈ రెండేళ్ళూ హిందూ సంప్రదాయం చదివాడు. స్టాటిస్టిక్స్ సంఖ్యల మధ్య రామకృష్ణాశ్రమపు పుస్తకాల జాబితా. హిందూ సంస్కృతి తెలుసుకోవాలంటే అమెరికా రావాలి అనేవాడు. మా చికాగో లైబ్రరీలో ప్రజావాణి కూడా వస్తుంది సుమండీ - హిందూ సంస్కృతిని దాచిపెట్టి మూసిన తలుపులకి వేసిన తాళాలెన్నింటికో అమెరికాలో తాళం చెవులు దొరికాయి. తాళాల గుత్తే దొరికింది ఇప్పుడు.

అతను ఆ రోజు పుస్తకాల అలమార్ల మధ్యలో తిరుగుతున్నప్పుడు హఠాత్తుగా ఒక కొత్త పుస్తకం కనిపించింది. నీలిరంగు గుడ్డ అట్ట. చేతినిండుగా వున్న పుస్తకం, బంగారు రంగులో ఆ నీలం రంగు అట్టమీద , Hinduism : Custom and Ritual అని రాసుంది. స్టీవన్ ఫర్గూసన్ రాసినది. 1968లో అచ్చయిన కొత్త పుస్తకం. వేడి వేడి విషయాలు. సీమంతం, నామకరణం, పుట్టు వెంట్రుకలు . తీయించడం, అన్నప్రాశన, వదుగు, పెళ్ళి, సప్తపది, శోభనం రాత్రి ఇచ్చే పళ్ళు, బాదం పాలు....

“కొత్త పెళ్ళానికి ఏలకులు, బాదం పప్పు తినిపించి తనేమో తిన్నగా బాదంపాలు తాగేస్తాడురా ఈ రసికుడు” అంటూ హుణసూరులో ఎవరింట్లోనే శోభనం జరిగినప్పుడు బూతు జోక్ ఒకటి విన్నాడు.

భర్త భార్యకి చెప్పే సంస్కృత మైథున మంత్రం, షష్ఠ్యభి పూర్తి శాంతులు, ప్రాయశ్చిత్తాలు, దానాలు, ఉత్తర క్రియలు ఇలాంటి సంస్కారాలన్నిటినీ ఎడిఎడిగా ఎవరంగా రాశారు.

163 వ పేజి, బ్రాహ్మణుల ఉత్తర క్రియల వర్ణన, చిత్రాలతో సహా. ఎన్ని విషయాలు చెప్పాడు. ‘ఈ ఫర్గూసన్ మహాశయుడు! మాటిమాటికి మనువు, పితృమేధ - సూత్రం అంటూ, సవిందం. ఎవరు నిజం, ఎవరు కాదు. సన్యాసికి, పళ్ళురాని పసిపాపకి సూతకం లేదు. పళ్ళు వచ్చాక బిడ్డ చనిపోతే ఒక రోజు

మైల. బేల కర్క (పుట్టు వెంట్రుకలు) జరిగి వుంటే మూడు రోజులు. శ్రాద్ధానికి ఏడుగురు కావాలి. కొడుకు, మనవడు, వాడి కొడుకు - శ్రాద్ధం చేసేవాళ్ళు, తండ్రి, తాత, ముత్తాత చేయించుకునే వాళ్ళు. మూడు తరాలుపైన, మూడు తరాలు క్రింద. మధ్యలో తను. ఏడు పిండాల మధ్యన వున్న పిండం. ఇలాంటి ఎవరాలెన్నో. దానికి తోడు ఏ యే వర్ణాలలో ఎవరెవరికి ఎన్నెన్ని రోజుల సూతకం అన్నదంతా వరుస క్రమంలో రానుంది. అంతేకాదు, పర దేశంలో సంబంధీకులు చచ్చిపోతే, సంగతి ఎనేవరకూ సూతకం లేదు. ఎషయం తెలిసిన వెంటనే సూతకం అంటుకుంటుంది. దానికి తగ్గట్టు రోజుల లెక్క, స్నానాల లెక్క అవ్వాలి. ఇతని శ్రద్ధ, కుతూహలం ఒక్కొక్క వాక్యానికి ఎక్కువ కాసాగింది.

పుస్తకాల మధ్యన అలాగే కూర్చుని చదివాను. శ్రాద్ధాలలో నాలుగు భాగాలనీ చెప్పింది పుస్తకం. అతను ఇంతవరకూ ఎవరి చావునీ చూసిన వాడు కాదు. మూడో వీధిలో చాకలి వాళ్ళు శవాన్ని అలంకరించి, పూరేగింపు తీసికెళుతుంటే రెండు సార్లు చూశాడు. పెద్దనాన్న చనిపోయినపుడు బొంబాయి వెళ్ళాడు. ఇంట్లో నాన్నకి మూత్రరోగం వున్నప్పటికీ, జిహ్వా చాపల్యాన్ని అదుపులో పెట్టుకుంటే ప్రాణభయం లేదని డాక్టర్లు చెప్పారు. ఒకటిన్నర సంవత్సరం క్రితం పక్షవాతం వచ్చి చెయ్యి పడిపోయింది. ముఖం ఎడం వేపు వంకర పోయింది. అయినా బాగానే వున్నారంటూ రెండు వారలకోసారి అమ్మ రాస్తూనే వుంది. నీరసమైన ఉత్తరాలు, దమయంతి పురుడు, అక్కడ ప్రతి శనివారం తలంటుకుని నీళ్ళు పోసుకో. లేకపోతే వేడి చేస్తుంది. నీకాయి పంపనా అంటూ వణికి అక్షరాలతో ఉత్తరం రాస్తుంది.

బ్రాహ్మణుడికి చావు దగ్గరయితే అతన్ని మంచం మీంచి కిందకి దింపేసి దర్బాలు వరిచిన నేల మీద దక్షిణంగా కాళ్ళు పెట్టి పడుకోపెడతారు. దేహం నేలకి ఆకాశానికి మధ్య ఇబ్బందిగా మంచం మీదుండకుండా నిరాటంకంగా నేల మీదుండాలి. దర్బ ఎలాగూ భూసారాన్ని పీల్చుకున్న రసమయమైన గడ్డి నెప్పుకీ ప్రియమయినది. దక్షిణ దిక్కు యముడి స్వంతం. వీత్య దేవతలకి అదే దిక్కు.

ఆ తరువాత కుడి చెవిలో వేద స్వరం నేటిలో పంచ గవ్యం. చనిపోయిన మనిషి దేహం మైల. సజీవమైన అవు మలం పవిత్రం. చూడండెలా వుండో. దశ దానాలు - నువ్వులు, అవు, భూమి, నెయ్యి, బంగారం, వెండి, ఉప్పు, బట్టలు, ధాన్యం, పంచదార. మనిషి చనిపోగానే మగ పిల్లలంతా స్నానం చేసి, పెద్దకొడుకు జందెం ఎడం వేపు చంక కిందికి మార్చుకుంటాడు. అశుభానికి సూచనగా. దేహానికి స్నానం చేయించి, ఎఘాది రాసి, భూమి తల్లికి శ్లేకం చెబుతారు.

అ పేజీ ప్రక్కనే నున్నటి కాగితం మీద ఒక బొమ్మ వుంది. మైసూరు ఇళ్ళల్లో మాదిరిగా వున్నట్టు ఇంటి ముందు వరండా, వెనుక గోడకి కటకటాల కిటికీ. వరండా నేల మీద స్నానం చేయించి అలంకరించి పడుకోబెట్టిన శవం.

చనిపోయిన వాడు దేవుడు. అతని దేహం ఎప్పుడు, స్త్రీ అయితే లక్ష్మి. దేవుడికి చేసినట్టు దానికి ప్రదక్షిణ, హారతి అన్నీ జరుగుతాయి.

ఇప్పుడిక యముడికి అగ్ని నర్పించి నేతి హవిస్సు వేస్తారు. శవానికి, అగ్నికి సంబంధం కోసం ఒక నూలు పొగు వుంచుతారు. శవం బొటన వేళ్ళని దగ్గరికి చేర్చి కట్టి, దాని మీద నూలు గుడ్డ కప్పుతారు.

దీని చిత్రం కూడా వుందక్కడ. అదే మైసూరులో మాదిరి ఇల్లు. అదే కటకటాల కిటికీ. కాని ఒకరిద్దరు ఎభూతి పట్టెలు పెట్టుకున్న బ్రాహ్మణులు చిత్రంలో వున్నారు. ఎక్కడో చూసినట్టుగా కూడా అనిపిస్తోంది. ఇంత దూరంలో వుండి చూస్తే మైసూరు ఎభూతి బ్రాహ్మణులందరి మొహాలు ఒక్కలాగే వుంటాయి అనిపించింది.

నలుగురు శవం మోసేవాళ్ళు. పాడె కట్టి ఇంటికి ఎముఖంగా శవం ముఖాన్ని తిప్పి, అఖరి పూరేగింపు బయలుదేరుతుంది.

ఇక్కడ మరొక చిత్రం. మైసూరు వీధి అది. సందేహం లేదు. నాలుగైదు ఇళ్ళు చిరపరిచితంగా అనిపించాయి. మూడు ప్రదేశాలలో పూరేగింపు ఆపి పాడె దింపుతారు. దానికి ప్రదక్షిణ చేసి క్షుద్ర దేవతలకి బియ్యపు గింజలు ఎసురుతారు.

వల్లకాటికి వచ్చాక దక్షిణ ముఖంగా చితి మీద దేహాన్ని వుంచి, బొటన వేళ్ళ ముడి ఎప్పి, కప్పిన తెల్ల గుడ్డ తీసి, దాన్ని శ్మశానంలో చండాలుడికి దానం చేస్తారు. కొడుకు, సంబంధీకులు శవం నేట్లో నీళ్ళు చిలకరించిన అక్షింతలు వేస్తారు. బంగారు నాణెంతో దాని నేరు మూస్తారు. నడుము కింద చిన్న అరటాకో, గుడ్డ పీలికో తప్ప వుట్టినప్పుడున్నట్టుగానే వుంటుంది అప్పుడూను.

బంగారం, ఈ కాలంలో ఎక్కడ దొరికిందో తెలీదు. వద్దాలుగు కారెట్లయితే ఫరవాలేదా ? వేదసమ్మతమేనా?

పెద్ద కొడుకు కొత్త కుండలో నీళ్ళు నింపి, దాని పక్కగా చిల్లు చేసి, భుజం మీద పెట్టుకుని, చితి చుట్టూ మూడు ప్రదక్షిణాలు చేసి, నీళ్ళు నేలమీద పోస్తాడు. మూడు సార్లయ్యాక భుజం వెనుకగా దాన్ని ఎసిరేసి పగలకొడతాడు.

వల్లకాటి చిత్రం కూడా ఒకటుంది అందులో. దాన్ని చూసి ఇతని మనసు కలిచి వేసినట్లయింది. ఎందుకో అంతా చిరపరిచితంగా వుంది. మంచి కేమేరాతో తీసిన చిత్రం. చితి, దేహం, తల బాదామి అకారపు క్రాపు మధ్యవయస్కుడి

భుజు మీద కారుతున్న కుండ .... దూరంగా చెట్లు .... ఇతరులు.

అరె, ఈ మధ్య వయస్కుడి మొహం బాగా తెలిసినట్లుండే! దాయాది నుందర్రావు మొహమే. హుణసూరులో స్టూడియో వుందాయనకి. ఇక్కడెందు కుంది ఆయన ఫోటో? ఈ ఛండాలుడు ఇక్కడకెక్కడుంచి వచ్చాడు?

వక్క పేజీలో చితి మండుతున్న చిత్రం. దానికింద అగ్నికి చెప్పిన మంత్రాలు.

“అగ్ని దేవుడా ఇతని దేహాన్ని కల్పకు, చర్మాన్ని కల్పకు. ఇతన్ని పక్షం చేసి పితృ దేవతల దగ్గరికి చేర్పు. అగ్నిదేవుడా! నువ్వు ఈ యజమాని యజ్ఞంలో పుట్టావు. ఇప్పుడు నీ వల్ల మళ్ళీ ఇతను పుట్టుగాక!

మంత్రం సగంలో అపేసి మళ్ళీ అతను వెనుక పేజీ తిప్పి దాయాది నుందర్రావుగారి మొహం ఓసారి చూశాడు. తెలిసిన మొహమే. కళ్ళజోడు తీసేశాడు. సగం నెరిసిన పూర్తి క్రాపు బదులుగా, కొద్దిగా శాస్త్రానికి తీయించిన బాదామి క్రాపు. కొత్తగా సర్వాంగ క్షవరం చేయించుకున్నాడు. రొమ్ము మీద వెంట్రుకలు కూడా లేవు. బొడ్డు కిందకి మేలుకోటె మడి పంచె. ఇతడెందు కొచ్చాడిక్కడికి? ఈ పుస్తకంలోకి?

మున్నుడి చూశాడు. అందులో ఈ ఫెర్గూసన్ ఫోర్డ్ ఎడ్యార్డి వేతనపు సాయంతో మైసూరికి 1966-68లో వెళ్ళినట్టుగా తెలిసింది. మైసూర్లో మ. నుందర్రావుగారు, ఆయన కుటుంబము ఎషయ సంగ్రహానికి చాలా సహాయం చేసుకున్నట్లుగావుంది. అందుకే మైసూరు ఇళ్ళు కనిపించాయన్న మాట! మళ్ళీ బొమ్మలన్నీ పరిశీలనగా చూశాడు. ఆ కటకటాల కిటికీ ఇల్లు ఆ వక్కిళ్ళు గోపీ ఇల్లు సంపంగి చెట్టున్న గంగమ్మ ఖాళీ ఇల్లు - తమ ఇంటి వీధి, ఆ వరండా తన ఇంటి వరండా శవం తండ్రిదయి వుండొచ్చు. మొహం నరిగ్గా కనిపించలేదు. వంకరబోయిన మొహం. పారే నీటిలో చూసే మొహంలా వుంది. వెంటి నిండా తెల్లటి గుడ్డ కప్పి వుంది. బ్రాహ్మణులూ తెలిసిన వారిలాగే వున్నారు.

మళ్ళీ మున్నుడి చదివాడు.

నుందర్రావుగారు చాలా సహాయం చేశారు. తమ సంబంధీకుల ఇంట్లో పెళ్ళి, ఒడుగు, నీమంతం, ఉత్తరక్రియలు అన్నిటికీ తీసికెళ్ళి, ఫోటోలు తియ్యడానికి సాయం చేసి, ప్రశ్నలడిగి సమాధానాలు రాసుకోడానికి, మంత్రాలను టేవ్రికార్డు చేసుకోడానికి వీలు కల్పించారు. ఇంట్లో భోజనం పెట్టారు. ఆయనకి ఈ ప్లేచ్చుడు చాలా కృతజ్ఞతలు వెలిబుచ్చాడు.

మళ్ళీ చితి చిత్రాన్ని చూశాడు. మండుతోంది. దాని క్రింద అగ్నికి చెప్పే

మాటలు. చెట్లు, చేమలు, మైసూరు శృగానంలో వున్నట్టే వుంది. క్రింద సన్నటి అక్షరాలతో కృతజ్ఞత : సుందరావుగారి స్టూడియో అని వ్రాసుంది. అతనే తీసిన చిత్రం.

అతని తండ్రి చనిపోవడంతో దాయాది సుందరావు కర్క చేశాడు. కొడుకు పరదేశంలో వాళ్ళమ్మ తెలియజేయడానికి ఒప్పుకోలేదేమో. దూర దేశంలో వంటరిగా వున్నాడు. తండ్రి లేని నిస్సహాయుడు. దుర్యార్థ తెలిపితే ఏమవుతాడో ఏమో. వెళ్ళిన పని పూర్తి చేసుకుని రానీలే అని వుండాలి. లేకపోతే, ఈ సుందరావే ఆ సలహా ఇచ్చి వుండాలి. అతని మాటంటే గురి అమ్మకి. పక్షవాతం వల్ల చెయ్యి స్వాధీనం లేక నాన్న వుత్తరాలు రాయడం లేదని సర్ది చెప్పింది అమ్మ రెండేళ్ళ క్రితం. ఇతను ఇక్కడి కొచ్చిన మూడు నెలలకంతా జరిగిందన్నమాట. ఇక అమ్మనేం చేశారో! ఆచార వంతులంతా చేరి జుట్టు తీయించేశారా? సుందరావు మీద ఒళ్ళు మండుకొచ్చింది. నీచుడు, చంధాలుడు మళ్ళీ మళ్ళీ చితి చిత్రాన్ని చూశాడు. కటకటాల కిటికీ, ఆ శవం, సుందరావు బాదామి క్రాపు, బొడ్డు చూశాడు. వర్ణన చదివాడు.

వెనక, ముందు పేజీలు తిప్పాడు. కంగారులో పుస్తకం లైబ్రరీ నేల మీద పడింది. తలక్రిందులుగా ఆ పేజీలు కలిసిపోయాయి.

కంగారుగా పుస్తకం పైకి తీసి సరిచేసి తిరగేశాడు. మళ్ళీ తిరగేశాడు. అంతవరకూ ఏమీ మరింకే ధ్యాస లేని అతనికి కారిడార్ కొనలో వున్న అమెరికన్ కక్కునులో ఎవరో ప్లష్ చేసిన నీరు జలపాతపు చప్పుడులా భోరుమని పైకి లేచి దిగిపోయి ఇంకిపోవడం ఎనిపించింది.

పేజీ తిప్పాడు. సీమంతపు అధ్యాయంలో సీతలాగా వేషం వేసుకుని, తలకి కిరీటం పెట్టుకుని చాలామంది ముత్తైదువుల మధ్య కొద్దిగా మూతి వంకరగా పెట్టుకుని కూర్చుంది దాయాది సుందరావు కూతురు దమయంతి. తొలి చూలు. ఏడు నెలల పొట్ట కనిపిస్తోంది. ఈ సుందరావు ఎలానూ ఒక అమెరికన్ వచ్చాడు కదా, ఇదే మంచి సమయం ఫోటో తీయిద్దారే అని కూతురికి కడుపు రావడం కోసమే కాచుకుని సీమంతం చేయించి వుండాలి. ఉత్తర క్రియలు చూపిద్దామని కాచుకున్నాడేమో పెద్దనాన్న ఇంట్లో వీలు దొరికింది. వాడుకున్నాడు. ఎంత డబ్బిచ్చాడో ఆ ఫెర్గూసన్ మానవుడు.

ఆ ముత్తైదువల మధ్య అమ్మ మొహం కోసం వెతికాడు. కనబడలేదు. సంపంగి చెట్టు గంగమ్మ, అవతలి ఇంటి లచ్చమ్మ వున్నారు.

అవే మొహాలు. ముక్కుపుడక, దుద్దులు, పైసా వెడల్పు బొట్టానూ.

అత్రంగా అనుక్రమణిక పేజీ తిప్పాడు. వకారం, ఏకారం, వుకారం దాటి,

‘వె’ దాటి, వేదాలు వేష భూషణాలు దాటి, వెళానస, వైదిక అనుక్రమణికలో వైధవ్యం దొరికింది. వైధవ్యం మీద మొత్తం ఒక అధ్యాయం వుంది. వుండదామరి. అందులో 233 వ పేజీ ఎదుట ఒక సొగసైన ఫోటో.

హిందూ విధవ. కొన్ని శైవ సంప్రదాయాల ప్రకారం తల మీద జుట్టు పూర్తిగా తీయబడి వుంది.

అంటూ వున్నదున్నట్టు శీర్షిక. కృతజ్ఞత : నుంద్రాపుగారు, స్టూడియో - హుణసూరు. అమ్మ ఫోటో నా అది? తెలిసిన మొహమే. అయినా అపరిచితంగా వుంది. గుండు గీయించుకున్న తల. దాని మీద ముసుగు. అది నలుపు - తెలుపు చిత్రమే అయినా ఇతనికి తెలుసు అది ఎర్ర చీరని మాసిన చీరె....నుంద్రాపుగారు పసిఫిక్ సాగరానికి అవతల, 10,000 మైళ్ళ దూరంలో వున్న హుణసూరు బెలువాబా అగ్రహారం వెనకాల సందులో నివసిస్తున్నందువల్ల ఆ రోజు బ్రతికిపోయారు.

14. దిగంతం

శాంతినాథ దేశాయి

“ఓ” డెక్ మీద ఒంటరిగా నుంచున్న మందాకిని నముద్రపు అలల్ని, వున్న చోటనే వున్నట్టుగా కనిపించే దిగంతాన్ని, చాలా సేపటి నుంచి చూస్తూ నుంచుంది. చుట్టూ నీటి మయం. ఎటు చూసినా పురకలేసే నల్లటి నీళ్ళు. పైన ఆకాశం. అది కూడా మబ్బులు ముసిరిన ఆకాశం. చూసి చూసి ఎసుగొచ్చింది. అదే డెక్ మీద ఓ పక్కగా వున్న అందమైన లైబ్రరీలో మెత్తటి సోఫా మీద కూర్చుని ఏదైనా చదువుకుందామా, లేదా తన కేబిన్ లోకి వెళ్ళిపోయి మళ్ళీ సాయంకాలం ఏడింటి దాకా, “డిన్నర్” బెల్ అయ్యేదాకా పైపుల్నుంచి ‘భుస్సు’ మని వచ్చే చల్లగాలిలోని హాయి ననుభవిస్తూ పడుకుండి పోదామా అని ఆలోచించ సాగింది. నిన్న రాత్రి కూడా సరిగా నిద్ర లేదు - విపరీతమైన కుదుపులతో ఓడ కదులుతున్న కారణం వల్లనే కావచ్చు. మధ్యాహ్నం భోజనం తరువాత కాసేపు పడుకుందామనుకుంటే, ఆమె కొత్త టేబుల్-మేట్ మిసెస్ మోహితాత్ మొదటి పరిచయపు సంభాషణ అడ్డొచ్చింది. మిసెస్ మోహితాత్ కొడుకు లండన్ లో ఏదో ఫ్యాక్టరీలో పనిలో వున్నాడు. బొంబాయిలో ఒంటరిగా ఎందుకుండాలి? భర్త పోయి పదేళ్ళు కావొస్తోంది. కొడుకు రా రమ్మని పుత్తరాలు రాస్తున్నాడు. వెళితే సరి. బొంబాయిలో వుంటేనేం, లండన్ లో వుంటేనేం? అంతా ఒకటే. అక్కడా మహారాష్ట్రలున్నారు. అందుకని బయలుదేరింది ఈ తల్లి. ఆమె రెండు గంటలపాటు చెప్పిన పురాణం వల్ల పొగొట్టుకున్న ఎక్జాంత్రిని ఇకనైనా తీసుకుందాం అనుకుంటూ వుండగా ఆమె కేబిన్ మేట్ మిస్ జోసెఫ్ వచ్చేసింది. “మందా, కమాన్ - ‘నీ’ డెక్ మీద స్విమ్మింగ్ చూద్దాం” అంటూ లాక్కుపోయింది. అప్రెస్టిలియన్ అమ్మాయిలూ, అబ్బాయిలూ అర్థనగ్నంగా నీళ్ళలో నవ్వుతూ, కేరింతలు కొడుతూ అనందిస్తుంటే చూసి అనూయ పడ్డాక జోసెఫ్ అంది, “మిస్ భాటే, వాళ్ళ స్వేచ్ఛ - ఆ నవ్వులు, కేరింతలు, గంతులు చూస్తే మన బ్రతుకులు బ్రతుకులే కావని అనిపించడంలేదూ నీకు? మా క్రిస్టియన్స్ కి కొంత కాకపోతే కొంతైనా మజా వుంటుంది జీవితంలో. మీకు ?.... నీకు డాన్స్ నేర్పించనా నేను ? ఇంగ్లండ్ లో ఓ సంవత్సరం వుండాల్సిన దానివి. డాన్స్ రాకపోతే ఎలా ?” ఇలా మొదలవుతాయి ఆమె కబుర్లు. “ఇవాళ రాత్రి డాన్స్ వుంది కదూ. ఆ గడ్డపు సర్దార్లీ లేదూ ? ఉదయం నుంచి రెండు సార్లడిగాడు నన్ను తనతో డాన్స్ చెయ్యమని. ఇష్టంలేకపోయినా ‘సరే’ అన్నాను. ఆ మొద్దు

ముఖర్తీకి డాన్స్ వచ్చుంటే బాగుండేది.” “ముఖర్తీ ఎవరు?” అనడిగింది మందాకిని. “నిన్న సాయంత్రం నాతో రెండు గంటల పాటు కబుర్లతో కాలక్షేపం చేశాడే. చిన్న కళ్ళు, ఎత్తుగా స్కార్టుగా వుంటాడే ఆ కోతి. అతను కలకత్తాలో డాక్టర్ అట. ఎఫ్.ఆర్.సి.ఎన్. చెయ్యడానికి ఎడిన్బరోకి బయలుదేరాడు. I like him... భలే jolly మనిషి ....” “ఓహ్, అతనా, ఇవాళ వుదయం డా.. సరోజ లేదూ, ఆమెతో కలిసి బార్లో కూర్చుని ఏదో తాగుతున్నాడు కదూ.” “అలాగా....speak of devils.... ఆమె కదూ డా|| సరోజ? ఎంత లావుగా ఎనుగులాగ వుంటుందో కదూ?....అయితే, మంచి మనిషిలాగే వుంది. నిన్న నువ్వు ముఖర్తీతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు తనంతట తను వచ్చి నన్ను పరిచయం చేసుకుంది.” అని మందాకిని అంటూండగానే డా.ముఖర్తీ, డా|| సరోజ ఇద్దరూ వచ్చి “మిస్ జోసెఫ్, ఈమె డా.. సరోజ. లండన్లో మెడిసిన్ పై చదువులకోసం వెళుతున్నారు - ఈమె మిస్ జోసెఫ్ - ఈమె కూడా లండన్ కే ఇండియా హాన్లో ఏదో పని దొరికింది, lucky ” అంటూ, ముఖర్తీ పరిచయం చేశారు. డా|| ముఖర్తీ కళ్ళు మందాకినిని నఖశిఖ పర్యంతం పరీక్షించాయి. తరువాత అవి ఆమె గుండెల మీదనే నిలిచిపోయినప్పుడు మందాకిని చాలా ఇబ్బందిగా ఫీలయింది. అప్పటికే నాలుగు గంటల వేళ కావస్తూ వుండటంతో అందరూ టీ తీసుకోవడానికి బయలుదేరారు.

టీ తాగుతుండగా అంబోతులా కనపడుతున్న సర్కార్టీ కూడా వచ్చి కలిశాడు. టీ తాగిన తరువాత సర్కార్టీ మిస్ జోసెఫ్తోను (జోసెఫ్ నల్లగా వున్నా స్కార్ట్గా వుంది. సర్కార్టీ మనసులో ఆమె పట్ల ఎలాంటి భావం వుండే మరి!) డా|| ముఖర్తీ (నిజంగానే స్కార్ట్గా అందంగా ఉన్నాడు. పెళ్ళి కాలేదేమో) డా|| సరోజతోను కలిసి వెళ్ళిపోయారు. మందాకిని తిన్నగా తన కేబిన్లోకి వెళ్ళి అన్యస్తమైన మనసుతో పది నిమిషాలు అద్దంలో తన మొహం తను చూసుకుంటూ కూర్చుంది. అలా ఎక్కువసేపు కూర్చోలేక జడ ఎప్పి, జాట్టు శుభ్రంగా దువ్వి, తనకి చాలా ఇష్టమైన ఎత్తుముడి వేసుకుని, మొహం బాగా రుద్ది కడుక్కుని పొడర్ అద్ది, చీరె, జాకెట్టు మార్చి తన ప్రతిబింబానికో చిరునవ్వు ఎసిరి, “ఫరవాలేదు, నువ్వు మరి అన్యాయంగా లేవు.... నిజం చెప్పాలంటే ఈ నీలపు రంగు చీరలో మరి అందంగా కనపడుతున్నావనే చెప్పవచ్చు అంది. మళ్ళి వచ్చి “బి” డెక్ మీద నుంచుంది.

ఇక కేబిన్కి తిరిగి వెళ్ళిపోయి పడుకోవడమే ‘మంచిదేమోనన్న నిర్ణయానికొస్తుండగానే ఆమె ఎడం వేపు నుంచి చుట్టూ వాసనతో బాటు ఓ మగధ్వని ఇంగ్లీషులో వినిపించింది.

“ఇవాళ సాయంత్రం వాతావరణం చాలా డల్ గా వుంది కదూ?”

మందాకినికి అనుమానం వచ్చింది. ఈ ఎర్రటి యూరోపియన్ ముసలాయన ప్రశ్న అడిగింది తననేనా లేకనముద్రాన్నా అని “పార్థన్.... మీరడిగింది నన్నేనా?”

“ఎన్, గుడ్ ఈవెనింగ్, నేను ‘హ్యారి మెకార్థిని’ క్యాలిఫోర్నియా వాసిని. బిజినెస్ మీద సిడ్నీ వెళ్ళి, తిరుగు ప్రయాణం చేస్తున్నాను.”

“సిడ్నీ నుంచి ఎమానల్ వెళితే బాగుండేదేమో కదా?” మందాకిని సూటిగా అడిగింది. అమెకి నవ్వుతూ మెరుస్తున్న అతని కళ్ళు, అనుకుంపను ప్రతిఫలించే మొహమూ చాలా నచ్చింది.

“ఇది నా ఫ్లెజర్ ట్రీవ్. నాకు ఓ నెల రోజుల శలవు దొరికింది. దాన్ని ఓడ ప్రయాణంలో నుఖంగా అనుభవిద్దామని ఒకటి, రెండేది, ప్రపంచాన్ని చూడాలని ....మీరు ఇండియన్ కదూ....?”

“అవును, మాది బొంబాయి. అంటే దానికి దగ్గరగా ఒక వూరుంది. అహ్మద్ నగరం. అది మా వూరు. నా పేరు భాతే.”

“మిసెస్ భాతే, మీరు....”

“మిసెస్ కాదు, మిస్ భాతే!”

“ఓహ్, సారీ, నేనే స్టూపిడ్ ని....! మిస్ భాతే, మీరెక్కడికి బయలుదేరారు? లండన్ కయ్యంటుంది కదూ!”

“ఊ, ... అక్కడ దగ్గరగా చిజల్ హార్ట్స్ అనే వూరొకటుంది. అక్కడ టి.డి. అంటే డిప్లొమా ఇన్ టీచింగ్ చెయ్యడానికి వచ్చాను.”

“స్వంత ఖర్చులతోనా?”

“కాదు, నేను పని చేస్తున్న మిషన్ స్కూల్ వాళ్ళు స్కాలర్ షిప్ ఇచ్చి పంపిస్తున్నారు.”

“స్కాలర్ షిప్పా! హు - మీరు చాలా బ్రిలియంట్ అన్నమాట!”

“అదేమో నాకు తెలియదు. నా సబ్జెక్ట్ చరిత్ర. బి.ఎ. ఫస్ట్ క్లాస్ లో పాసయ్యాను. మళ్ళీ బి.టి.లో కూడా ఫస్ట్ క్లాస్ వచ్చింది.”

“అలాగా, అయితే మీరు అమెరికాకు రావాలి. వచ్చి అక్కడేదైనా రిసెర్చ్ చెయ్యాలి. మా కుటుంబపు చరిత్ర గురించి రిసెర్చ్ చేసినా చాలు. మీకు పిహెచ్.డి.దొరకడం ఖాయం.” అంటూ నవ్వాడు మెకార్థీ. “వెల్....ఈ ఓడలో ఎలా వుంది లైఫ్; ఇంటరెస్టింగ్ గా వుంది కదూ?”

“నాట్ బ్యాడ్. మొదటి రెండు రోజులూ కాస్త బాగా వున్నట్టనిపించింది. ఇప్పుడిప్పుడే బోర్ కొట్టేస్తోంది. వేళకు తిండి తినడం.... తరువాత వుట్టినే

కూర్చోడం, ఎటు చూసినా నీళ్ళు... ఒట్టి నీటి మయ ప్రపంచం.”

“నీరు! సముద్రం! ఈ సముద్రంలో మరొక ప్రపంచం వుంది చూడండి. చాలా ఇంటరెస్టింగ్. మొన్న ఓ పుస్తకం చదవడం మొదలెట్టాను - సముద్రం గురించి. సముద్రంలో వున్నన్ని ప్రాణులు, చేపలు....అక్కడున్నంత రంగురంగుల జీవితం వృద్ధి మీద కూడా వుండదనిపించింది. కాని సముద్రంలో మునిగే కళ తెలిసిన వాళ్ళకే ఆ జీవితంలోని రొమాన్స్ తెలుసు....”

“అలాగా, అయితే నేనూ చదవాలి ఆ పుస్తకం సముద్రపు జీవితం గురించి ఒకటి రెండు సినిమాలు మాత్రం చూశాను. నీటిలోని ఆ ప్రపంచం నాకైతే భయానకంగా అనిపించింది.”

కాసేపు ఇద్దరూ సముద్రపు తెరలనే చూడసాగారు. దూరంగా దిగంతం ఎర్రబడుతోంది. మెకార్థి ఆరిపోయిన తన చుట్టని వెలిగించుకున్నాడు.

“మిన్ భాటే, ఈ రెండు రోజులుగా చూస్తున్నాను. ఇండియన్స్ కి జీవితాన్ని అనుభవించడం తెలిదని పిస్తోంది. సంకోచం, సిగ్గు, అధైర్యం తప్ప, హాయిగా మాట్లాడడం, నవ్వడం అనందించడం ఇవేమీ వాళ్ళకి లేనే లేవేమో అనిపిస్తోంది. ఉదాహరణకి మిమ్మల్నే తీసుకోండి. రెండు రోజులుగా చూస్తున్నాను. మీ గాంభీర్యం, ఒంటరితనం, ముడుచుకుపోయే స్వభావం, ఇవన్నీ చూసి ఎలాగో అనిపిస్తోంది. Why don't you enjoy yourself? ఎందుకు?” ముసలాయన కంఠంలో అత్కియత వుట్టిపడుతోంది.

“అంటే?” మందాకిని కాస్త బెదురుగా అడిగింది.

“అంటే - జీవితాన్ని అనుభవించాలి.... you should have a good time before it's late ....నమయం మించిపోక ముందే....”

“అంటే.... డాన్స్, డ్రింక్స్ మరి .... మరి.... లవ్....అంతేనా ?” అని నవ్వేసింది మందాకిని.

“అవును, అవి కొన్ని ముఖ్యసాధనాలు, నిజమే....”

“చూడండి, నేను భారత స్త్రీని. హిందూ యువతిని. మేమింకా ఇప్పుడిప్పుడే వంట గది వదిలిపెట్టి బయటికి వస్తున్నాం. మా కిదంతా కొత్త ప్రపంచం. వెట్టి పుస్తకాల్లో, సినిమాల్లో మాత్రం కల్పనా ప్రపంచం....”

“ఓహ్ అయితే, ఇంగ్లండ్ వెళ్ళాక ఎలా వుంటారు ?” రోమ్ లో రోమన్స్ లా వుండాలని తెలిదూ ?”

“ఏం? ఎక్కడున్నా ఇండియన్ ఇండియనే కదా ? రోమ్ లో ఇండియన్స్ లాగా వుండలేమా ?”

“వెల్, వెల్, వెల్ - మీ ప్రయత్నం సఫలమవు గాక! If you don't mind,

మీ వయసెంత ? ఇలా అడగడం బ్యాడ్ మేనర్స్ అని తెలుసు. అయినా కుతూహలం... మీ ఇండియన్స్ వయసే అర్థం కావడం లేదు."

"ఇరవై అయిదు."

"ఓహ్ గ్రేట్ మజాగా వుండడానికి సరి అయిన వయసు. ఓకే, మళ్ళి కలుద్దాం. బై బై...." అని చిరునవ్వు నవ్వుతూ వెళ్ళిపోయాడు.

వయసు 28-29 అయినా ఇరవై అయిదు అని చెప్పడమే అలవాటయిపోయింది మందాకినికి. తను నిజంగా ముసల్దాన్నయిపోయాననే ఆమెభావం. తన బ్రతుకంతా మొదట చదువుకోవడానికి, తరువాత వుద్యోగంలోను, తల్లిని, తమ్ముళ్ళని చూసుకోవడంలోనూ గడిచిపోయింది. బి.ఎ. అవగానే ప్రా. కరందికర్ గారు తమ ఇష్టాన్ని విన్నవించుకున్నారు. ఆ తరువాత ఆమె సహోద్యోగి దేశ్ పాండే అప్పుడప్పుడు ఇంటికి వచ్చి తన ప్రేమను వ్యక్తం చేసి ఆమె చేత లేదనిపించుకున్నాడు. ఆమె ఉద్యోగ దీక్ష పిల్లల మీద మమత, స్కూలు పట్ల భక్తి - అన్నీ చూసి మిషనరీలు స్కాలర్ షిప్ ఏర్పాటు చేసి చిజల్ హార్ట్స్ వంటి ఆలోచన చేశారు - మూడేళ్ళ బాండు రాయించుకుని. ఇకనే, సర్వీసునే పెళ్ళి చేసుకున్నట్టయింది. తప్పేమిటి? ఒక విధంగా ఆమె చాలా లక్కి - అదృష్టశాలి. అందరికీ ఇలా స్కాలర్ షిప్ మీద ఇంగ్లండ్ కి వెళ్ళే అవకాశం దొరుకుతుందా ? ఆమె అసాధారణమైన వ్యక్తి గనుకనే ఇదంతా కలిసి వచ్చింది మరి! ఆమె కిప్పుడు ఒక్కటే ఆలోచన. ఇంగ్లండ్ వెళ్ళాలి. అక్కడ టి.డి. లో ఫస్ట్ క్లాస్ తెచ్చుకుని మంచి పేరు గడించాలి. వచ్చి ఇప్పుడుండే స్కూల్లో 3-4 ఏళ్ళు పనిచేసి తరువాత ఏదైనా హైస్కూల్ ప్రిన్సిపాల్ అవ్వాలి. మంచి అదర్ప్రాప్తయమైన ప్రిన్సిపాల్ అవడం కన్న బ్రతుకులో ఎక్కువగా కోరుకోవలసింది ఏముంది? ఎంతో మంది మిషనరీ స్త్రీలు పెళ్ళి కాకుండా వుండటం లేదా ? వాళ్ళ స్కూల్ ప్రిన్సిపాల్ మిస్ టేలర్ లేదా ? అలాగే నిస్వార్థమైన సేవకు తన జీవితాన్ని అంకితం చేయడంలో ఎంతో ఔన్నత్యం తో కూడిన ఆనందం లేదా ?.....ప్రస్తుతం మందాకినికి కొద్దిగా ఆకలి వేస్తున్నట్టు అనిపించింది. భోజనపు మెనూ కార్డులో వున్న కోప్పికమ్ కరీ, సిలోన్ స్పాంజ్, డ్యుచెప్ సలాడ్ లాంటి రోమాంటిక్ పేర్లు గుర్తు వచ్చి, ఇవాళ అలాంటి పేర్లేవయినా వస్తే తప్పకుండా నేట్ చేసుకుని రేపు తమ్ముడికి రాసే వుత్తరంలో మర్చిపోకుండా రాయాలని అనుకుంటూ మెట్లు దిగడం ప్రారంభించేసరికి దిగంతం నలుపు రంగుకి తిరిగింది.

2

విపరీతంగా ఉక్కబోస్తోంది. ఇంకొక్క రోజులో ఓడ ఎర్ర సముద్రం

చేరుకోబోతోంది. ఎంతమంది బయట ఓపెన్ డెక్మీద క్యాంప్, కాట్‌ల్లో పడుకుని వున్నారు. కొందరు ఈజి బెయిర్స్‌లో కూర్చుని బార్‌నుంచి ఏవో పానీయాలని తెప్పించి తాగుతున్నారు. మాట్లాడుకుంటూ గట్టిగా నవ్వుకుంటున్నారు. వెదులుగా వున్న స్లీవ్‌లెస్ బ్లౌజ్ తొడుక్కుని నిండైన తొడలు కనిపించేలా చెడ్డీ వేసుకున్న పార్టీ అమ్మాయికతి, మధ్య వయస్కుడైన అమె జతగాడితో కలిసి 'ఎ' డెక్కి, అంటే లవర్స్ డెక్కి పోతుంటే తాగుతూ కూర్చున్న మనుషులు అమె వేపే నిక్కి నిక్కి చూడసాగారు. కాసేపటికి తప్పట మొహంతో, చీరెతో వున్న ఒక థాయ్‌లాండ్ పొట్టిపిల్ల, గడకర్రలా ఎత్తుగా ఉన్న అస్ట్రేలియన్ కుర్రాడితో 'ఎ' డెక్ వేపు వెళ్ళినపుడు అజనం మళ్ళి ఏవో గుసగుసలుపోతూ నవ్వుకోసాగారు. ఆ మనుషుల వేపు పీపు తిప్పి కూర్చున్న మందాకినికి తక్షణం లేచి తన కేబిన్‌లోకి వెళ్ళిపోవాలన్న కోర్కె కలిగింది. కాని అఫై వక్కనే కుర్చీలో కూర్చున్న ముఖర్జీ అమెని పదిలితే కద!

“మందా, ఎందుకింత తొందరగా .... ఇది మరీ అన్యాయం”

“ఇప్పుడు వదలకొండయింది. హాని హాని అట పూర్తయ్యే ఒక గంటయ్యింది. మీరు పదండి ఇప్పుడే వస్తాను అని “మిసెస్ మోహితాకి చెప్పి వచ్చాను 'డి' లాంజ్‌లో పాపం అవిడ నా కోసం ఎదురు చూసి, ఎదురుచూసి వదుకోవడానికి వెళ్ళిందో ఏమో....”

“సి రూమ్ మేట్ జోసెఫ్ ఎలా వుంది ? సర్దార్‌కి భలే హాత్ ఇచ్చిందిలే. నిన్న అమెని ఓడలో సెకండ్ ఇంజనీయర్ గదిలో చూశాను....అవకాశం తలుపు తట్టినప్పుడు వదిలిపెట్టద్దని అంటారే....ఇంతకీ అవిడ రాత్రి ఎప్పుడు తిరిగి వచ్చింది ?”

“రాత్రి కేబిన్‌కి ఎప్పుడు తిరిగిచ్చిందో నాకు తెలియదుగాని, ఉదయం నుండి మాత్రం వత్తా లేదు. ఎక్కడన్నా కూర్చుని 8-10 పుత్తరాలు రాయాలని మాత్రం చెప్పింది. ఇంతవరకు కనిపించలేదు. ఈ మధ్యన నాతో మొదటిలా ఫ్రీగా మాట్లాడమే లేదు.”

“ఎందుకో తెలుసా ? ఏడన్‌లో షాపింగ్‌కి వెళ్ళినపుడు తనని పదిలేసి మిమ్మల్ని తిసికెళ్ళానని కోపం.”

“అంటే అమె చేపని నేను వలలో వేసుకున్నానని ఉపాించుకుంటోందా ఏమిటి ?”

“వేసుకోలేదా మరి ?”

మందాకిని తడబడింది. “మీతో షాపింగ్‌కి వెళ్ళినంత మాత్రాన అర్థాలు కల్పించాలా ? మీరు తప్పుగా అనుకోలేదు కదా ”

“ఛ! అందులో తప్పుగా అనుకుందు కేముంది ? నేరు ఎప్పి చెప్పాల్సిన అవసరం లేదు కదా నేను మిమ్మల్ని లైక్ చేస్తున్నానని.”

“మీకు మొదట నరోజు లైకింగ్ అయింది. తరువాత ఒక్క రోజులోనే నర్సింగ్ కి వెళ్ళిన కేరళ అమ్మాయి లైకింగ్ అయింది.”

“ఓహ్ ఆ కేరళ అమ్మాయి సంగతి చెప్పకుండి చాలా చౌక బారు రకం. ఇంగ్లీష్ కాస్త బాగా మాట్లాడుతుంది. కొంచెం jolly టైప్ కదా అని ఆమెతో .... ఆమెతో ‘ఎ’ డెక్ కి రౌతివేళ వెళ్ళటమే తప్పయింది. అందువల్లనే ఏవేవే scandals - అవవాదులు పుట్టి పుంటాయి. ఇక డా||నరోజు అంటారా, రాక్షసి, దెయ్యం .... దాన్ని రెండు రోజులు భరించడమే గొప్ప సంగతి....”

“ఏం అలాంటి వసేం చేసింది ? నా మటుకు నాకు అవిడ స్వభావం నచ్చింది”

“తగలద్దట్టే వుంది దాని స్వభావం. నిన్ను తిసికెళ్ళినందుకు దాని కెంత కోవమో తెలుసా ? తనేవన్నా నన్ను కట్టుకున్న పెళ్ళామా, కన్న తల్లా ? - ఎప్పుడూ కోంగునే, వేలినే పట్టుకుని తిరగడానికి ? నాకు కావలసిన వాళ్ళని నాతో తిసికేళ్ళే అధికారుం లేదా నాకు ? స్వంత భార్య అయినా సరే నా నుంచి ఈ అధికారాన్ని లాక్కోలేదు.”

“అంటే....? కాదు.... ఫ్లీట్....చాలా టైమయింది. నేను కేబిన్ కి వెళ్ళాలిక.”

“వాహ్....ఇవాళ నువ్వు చెప్పినట్టల్లా తు.చ తప్పకుండా నడుచుకున్నావా ? నువ్వు తాగిద్దన్నావా ? మానేశాను. నీకు సిగరెట్ వాసన పడదన్నావని ఇవ్వాలల్లా సిగరెట్ ముట్టుకోనే లేదసలు.”

“నేను చెప్పినట్టుగా మీ రెండుకు ఎనాలసలు ?”

“ఎందుకంటే నేను చెప్పినట్టు నువ్వు ఎనాలని....హా .... హా....హా....” అని నవ్వాడు. “నీతో వుండటం అంటే మధ్యం కన్న ఎక్సైటింగ్ గా వుంటుంది ముందా!” అక్కడ కూర్చున్న జనం అంతా వెళ్ళిపోయారు. “పద, మనం కూడా ‘ఎ’ డెక్ మీదికి వెళదా....ఏం ? నువ్వు ఎంత నైన్ గా వుంటావో తెలుసా ? ఐ లవ్ యు....”

“ I am sorry మీరు నిజంగా నా విషయంలో పొరబడ్డారు. గుడ్ నైట్....” అంటూ ముందా పైకి లేచింది. ముఖర్జీ చటుక్కున ఆమె చెయ్యి పట్టుకుని లాగాడు. పట్టు తప్పి అతని మీద పడబోయినా, తన శక్తినంతా కూడ తిసుకుని తమాయించుకుని, అతని చేతిని ఎదిలించి, చక చక దగ్గరున్న మెట్ల వేపుగా దిగి ‘సి’ డెక్ కి వచ్చింది. అటు ‘డి’ డెక్ వేపు వెళ్ళే మెట్ల దగ్గర చీకట్లో ఓ జంట కాగిట్లో మైమరిచి వున్నారు. కేబిన్ల మధ్యన సన్నగా చీలిన దారి గుండా ఆ

కొనకున్న మరో మెట్లు వేపు పరిగెత్త సాగింది. కాని మధ్యలో ఒక బార్ లాంజ్ వుండడంతో వేగం తగ్గించి ఒక వారగా వెళ్ళిపోదా మనుకునేసరికి హ్యారీ మెకార్థి ఆమెని పిలిచాడు.

“మిస్ భాటే. మిస్ భాటే ఏమిటలా హడావుడిగా పరిగెడుతున్నారు ? ఎక్కడికి ?”

“నా కేబిన్ కి”

“ఓ, ఐదు నిమిషాలు నాతో కూర్చోకూడదూ ? ప్లీజ్....”

మందా పక్కనున్న కుర్చీలో కూలబడింది. చేతిలో ఓ ఎస్కీగ్లాసుని తిప్పుతూ “మీ అనుమతి వుంటేనే” అని అడిగి ఆమె సమ్మతి తీసుకుని ఓ గుక్క త్రాగాడు. “ఎలా వుంది మీ జీవితం ?”

“అసహ్యం వేస్తోంది మగాళ్ళంటే తోడేళ్ళు.”

“ఏం ? ఏం జరిగింది ? నిన్నట్నుంచి నీతో బాటు తిరుగుతున్న ఆ కలకత్తా డాన్ వాన్ బాగానే వున్నాడే”

“ఆ తోడేలు నుంచే ఇప్పుడు తప్పించుకుని పారిపోయి వస్తున్నాను....”

“ఏం ? ఏం చేశాడతడు ?”

“నేనంటే చౌకబారు మనిషి ననుకున్నాడు. ఎంత ధైర్యం, సిగ్గు లేకుండా నన్నలా అడగడానికి. మా దేశం గనుక అయ్యుంటే చెప్పుచుక్కొట్టేదాన్ని. పోలీసులకి అప్పచెప్పేదాన్ని.”

“ఓరి దేవుడా! ఇలాటి వన్నీ అంత సీరియస్ గా తీసుకుంటారా మీ దేశంలో? అయితే అక్కడి జీవితం భయంకరం అన్నమాట. పహారా కాసే బూట్లు, ఎజిల్ వేస్తూ తిరిగే పోలీసులూ....”

“అలాగేం వుండదు లేండి....”

“మిస్ భాటే, నువ్వు చాలా ఎక్స్ట్రేట్ అయినట్టున్నావ్. ఓ డ్రింక్ తీసుకుంటే మంచిది. నరాలకి....”

“నే. థాంక్స్ ....”

“ఓ గ్లాస్ వీరు తీసుకో కనీసం చైతన్యం వస్తుంది. నరాలు సర్దుకుంటాయి. ట్రై, నచ్చక పోతే వదిలెయ్.... వేటర్.... ఓ లాగర్....”

మందాకిని చెప్పసాగింది. “మా దేశంలో 17-18 ఏళ్ళ పదుచువాళ్ళు మాత్రమే ఇలా బిహేవ్ చేస్తారు. కాని ఇలా.... అందరూ....”

వెయిటర్ తెచ్చిన వీరుని మందాకిని (మందా, ఇంగ్లండ్ లో వీరు, జింజర్ ఏల్, కొంచెంగా వైన్ తీసుకుందుకు అభ్యంతరం లేదు”- అని ప్రిన్సిపాల్ మిస్ టేలర్ చెప్పింది. ‘జలుబు చేస్తే బ్రాంది కంటే ఉత్తమ ఔషధం ఇంకోటి లేదు’ అని

చెప్పింది). బెదురుతూ మొహం చేదుగా పెట్టి కొద్దిగా తాగి, “మరీ అధ్యాన్నంగా లేదు” అంది.

“ఈ ఓడ మనుషుల్ని ఏచ్చి వాళ్ళని చేస్తుంది కదూ!” మెకార్థీ నవ్వాడు. “మా దేశంలో ఇలాంటి చిన్న ఎషయల్ని పట్టించుకోము అసలు....”

“కావచ్చు.... నేననేది ఎక్కడో యూరోపియన్స్ చేస్తారని మనం కూడా వాళ్ళ నడతని ఎందుకు కోతుల్లా అనుకరించాలి ?”

“అంటే ? నీ కలకత్తా స్నేహితుడు మా విధానాల్ని కోతిలా అనుకరించాడా లేక ఏ నిర్బంధమూ లేక ప్రకృతి సహజంగా ఉద్రిక్తుడయ్యాడా ?”

“అలా నిర్బంధం అనేది లేకుండా స్వైర విహారం చెయ్యడానికి అనుమతిస్తే జనం కుక్కల్లా ప్రవర్తిస్తారు తోడేళ్ళైపోతారు .... తరువాత .... బ్రతుకుంటేనే....”

“వెయిటర్.... మరో బీర్....”

“ఈహూ .... వెద్దు....నిజంగా వెద్దు ....”

“ఏం ? నచ్చలేదా నీకు ? సైడర్ తీసుకోవల్సింది. తియ్యగా వుండేది.... లేదా తియ్యగా వుండే వైన్ ఏదైనా చెప్పనా ?”

“ప్లీజ్! ఇంకేమీ వద్దు. అసలు దీన్నే తీసుకోకుండా వుండవల్సింది.”

“Mydeargirl, నువ్వు ఇంగ్లండ్ కి బయలుదేరావ్. ఇలా అదివెద్దు, ఇదివెద్దు అంటూ పోతే అక్కడ వుండడమే కష్టమై పోతుంది. అటు, చూడు ఆ దిగంతం వేపు, ఒక ఓడ తూర్పు వేపు బయలుదేరుతోంది. ఇండియాకి తిరిగి వెళ్ళి పోతానంటే చెప్పు, నేను కాప్టన్ తో చెప్పి నిన్ను ఆ ఓడలోకి ట్రాన్స్ ఫర్ చేయిస్తాను.” అంటూ నవ్వుతూ ఆమె వెన్ను తట్టాడు.

మందాకిని కూడా మనఃపూర్వకంగా నవ్వంది. మరోసారి కిటికీలోంచి తొంగి చూసింది. రాత్రివేళ దీపాలతో ధగధగ మెరుస్తున్న దూరపు ఓడ అందంగా కనిపించిందామెకు. “థాంక్స్, గుడ్ నైట్” అంటూ పైకి లేచింది.

“స్లీప్ వెల్” అన్నాడు వృద్ధ హ్యారి చిరునవ్వుతో.

3

మధ్య ధరా సముద్రపు నీలపు అలలనుంచి వీస్తున్న చల్లటి గాలి హాయి గొలుపుతోంది. ఉత్తర దిగంతాన ఎక్కడైనా గ్రీసు దేశపు నేల కొంచెమైనా కనిపిస్తుందేమోనని ఉత్కంఠతో ఎదురు చూస్తోంది మందాకిని. అక్కడక్కడ సముద్రపు బిడ్డల్లా కనిపించే చిన్నచిన్న ద్వీపాలు, పశ్చిమాద్రిన వున్న సూర్యుడి అందమైన వెలుగులో పసిపాప నవ్వుతూ పడుకున్నట్టు పడుకున్నాయి.

“క్రీట్ - గ్రీన్ ద్వీపాల మధ్యగా వెళుతుందట మన ఓడ.” ఆమె రెండు

రోజుల స్నేహితుడు సప్రూ చెప్పాడు. “నేనైతే నవ్వురినే అఖాతం ఎప్పుడు వస్తుందా అని అత్రంగా ఎదురు చూస్తున్నాను. గ్రీసులోని ఓ ముక్క నేలని చూసినా, ధన్యుడినే. గ్రీకు సంస్కృతిలాంటి సంవన్నమైన, ఉన్నతమైన సంస్కృతి మరొకటి లేదు. బైరన్ గ్రీసు దేశం కోసం వుట్టినే చావలేదు. అన్నట్టు నేను పిరమిడ్స్ మీద రాసిన కవిత ఎలా వుంది మీకు ? మీరు కైర్ ట్రీవ్ కొస్తే ఎంత బాగుండేది.”

ఎందుకోగాని మందాకిని కైర్ ట్రీవ్ కి వెళ్ళలేదు. సూయజ్ నుంచి ఫోర్ట్ సైట్ వరకు మిసెన్ మోహిత్ అమె సురక్షిత సహవాసంతో గడిపివేసింది. “గలి గలి” గారడీ అటగాడు నిండు తొడల పార్శ్వ అమ్మాయి బ్లాజ్ లోంచి కొడిపిల్లని తీశాక, మందా చీరె కింద నుంచి ఆ కోడి పిల్లని తీసినప్పుడు మాత్రం అమెకు గాభరాతో ముచ్చెమటలు పోయాయి. ఆ భయంకర క్షణాలను తప్పిస్తే మరే ఎథమైన ఎపరీత సంఘటనలూ జరుగలేదు. ‘గలి - గలి’ అట తరువాత ప్రారంభమయిన డాన్స్ ప్రోగ్రాంకి అప్రెంటిస్ యువకు డొకడు (బహుశా తాగుంటాడు) వచ్చి “మేడమ్, మీతో డాన్స్ చెయ్యొచ్చా ?” అంటూ అమె కళ్ళలోకి గుచ్చి చూసి అడిగాడు. నాకు డాన్స్ చెయ్యడం రాదని ఎంత చెప్పినా వినలేదు. అప్పుడామెను మిసెన్ మోహిత్ అతనిబారి నుంచి రక్షించింది. “రాదంటుంటే అమె నెందుకు ఇబ్బంది పెడతావ్ ? నడవతలకి” అని దబాయించింది - తన సగం సగం ఇంగ్లీషులో. ఫోర్ట్ సైట్ వదిలాక ఒక ఇరవై - ఇరవై రెండేళ్ళ కుర్రాడు సప్రూ మందాకినితో పరిచయం చేసుకుని అమె నంటిపెట్టుకు తిరగసాగాడు. తండ్రి ఖర్చుతో కేంబ్రిడ్జ్ లో ఫిలాసఫీ వ్యాసంగం కోసం బయలుదేరాడు. “తను కేవలం తత్వజ్ఞాని మాత్రమే కాకుండా కవిని కూడా” అని చెప్పుకుంటూ అమెతో కబుర్లాడుతూ అమె చుట్టూ తిరుగుతూ వుండేవాడు. ఏమైనా అతను ప్రమాదం లేని మనిషి. సాత్వికుడు. మిసెన్ మోహిత్ లాగా అతనూ ‘సేఫ్’ అన్న నమ్మకం కలిగినందువల్ల అతన్ని అలాగే వుండ నిచ్చింది. కాని ఇవాళ మాత్రం అతని మాటల్ని అలా ఎంటూ కూర్చోవడం అమెకు ఎనుగని పించింది.

“నాకా కవిత ఏమీ అర్థం కాలేదు.... అసలు కవితలు నాకుతగా అర్థం కావు ....అయినా బాగానే వుండి వుంటుందిలే.... అందిగాని పొద్దు పోవడానికేదో ఒకటి మాట్లాడుతూ వుండాలి గనుక, “మిస్టర్ సప్రూ (మిస్టర్ అని అదే పనిగా చేర్చింది) “నీకు సైకాలజీ తెలుసుకదా, నిన్న నాకు ఓ కల వచ్చింది. దాని అర్థం చెబుతావా ?” నేను అరబ్ స్థాన్ లో ఎరువు రంగు గుర్రం ఎక్కి వెడుతున్నానట....”

“తెలిసింది ముందా బహెన్ గుర్రం అంటే ఫ్రాయిడ్ ప్రకారం సెక్స్....”

“ఓ అయితే, నేనిక నీ కేమీ చెప్పను. ఓనీ నాకు అహ్మద్ నగర్ లో వున్నప్పుడు ఒక కల వచ్చింది. అందులో సెక్స్ ఎక్కడుందో చూద్దాం. ఆ కలలో ఒక పిచ్చిది నా వెంట బడింది. నేను తప్పించుకు పారిపోతున్నాను. పొరపాటున ఏదో ఇంట్లోకి దూరాను.

“చూడండి బహెన్, పిచ్చిది, లేదా పిచ్చి అంటే మీ అంతరంగంలోని కోరికలకి ప్రతీక - అంటే సెక్స్”

“నువ్వు భలే తెలివైన కుర్రాడివలే”

“నిన్న నా క్లూడా ఒక రోమాంటిక్ కల వచ్చింది, ముందా బహెన్.... అందులో మీరున్నారు.”

“చుచ్....చుచ్....చుచ్....నా గురించి కలలు కనొచ్చా నువ్వు? నీ లాంటి కుర్రాళ్ళు నీ వయసు అమ్మాయిలతో వెళ్ళాలి, హాయిగా గడపాలి. కదూ? అదిగో అక్కడ కేరం అడుతోందే ఆ మలయాళి అమ్మాయి.... అలాంటి అమ్మాయిని వెతక్కో ఓ, ఏం?”

“నాకు తెలిసిన వాళ్ళంతా నన్నేడివిస్తున్నారు నేను మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నానని.”

“నువ్వు! నన్ను....! అహ్....జనానికున్న కల్పనా శక్తిని మెచ్చుకోవాల్సిందే. ఇక మీదట మనం కలిసి మాట్లాడు కోకపోవడమే మంచిది.”

మందాకినికి తన చేతిలోని పుస్తకం చదువుకుందామనిపించింది. అంతలో, “May I Join you? నేను మీతో కలిస్తే అభ్యంతరం లేదు కదా?” అంటూ ఓ యూరోపియన్ తల వంచి, మొహంలో స్నిగ్ధమైన చిరునవ్వు నింపుకొని, “నా పేరు పాల్ లెగ్జి, అసలు పేరిన్ మాది. ఇప్పుడుండేది లండన్ లో. లిమోజిన్ కి విజినెన్ మీద వెళ్ళాను. ఇప్పుడు లండన్ కి తిరిగి వెళుతున్నాను. మీరు ఇండియన్స్ కదూ? నాకు ఇండియన్స్ అంటే చాలా ఇష్టం. వండర్ ఫుల్ డేశం. నెహ్రూ చాలా గొప్ప మనిషి. వండర్ ఫుల్ మ్యాన్. మీ పేర్లు తెలుసుకోగలిగే అనుదాన్ని కలుగజేస్తారా నాకు ప్లీజ్!”

సంజీవ్ సప్రహ, మందాకిని తమ పేరు చెప్పి తాము ఎక్కడికి, ఎందుకు వెళుతున్నారో చెప్పారు.

“వెరిగుడ్ మొస్సోర్ సప్రహ, మీరు ఫిలాసోఫర్ - అంటే దైవం మాకు, పాపం, పుణ్యం ఇలాంటివన్నీ మా తలమీదుగా వెళ్ళిపోతూ వుంటాయి. మదామ్ బోటేట్, చరిత్ర - ఆహ్! నాకు ప్రియమయిన విషయం : ట్యాంబల్లెన్, అలెగ్జాండర్ ది గ్రేట్, నెపోలియన్, ఫ్రెంచ్ విప్లవం, మొగల్ బాదుషాలు, క్లియోపాత్రా -

ఎంటనీ, నీజర్ - వండర్ఫుల్! గిబ్బన్ రాసిన "Decline and Fall of the Roman Empire" పుస్తకం నేనొక ఏడాది పాటు చదివాను. దానిని చదవేటప్పడే నా ఇంగ్లీషు భాష మెరుగుపడింది...మీకు ఏమి డ్రింక్స్ తెప్పించమంటారు?"

"మేము డ్రింక్స్ తీసుకోం" క్షమించమన్న కంఠం అంది మందా.

"నే డ్రింక్స్! వండర్ఫుల్! ఫ్రాన్స్ లో వైన్ లేకుండా బ్రతకడమే అసాధ్యం. ఇది చాలా అన్యాయం. నేనొక్కడినే ఎలా తీసుకోను? వెల్....వెల్....జింజర్ - ఏల్ అన్నా తీసుకోండి.... ఏ?"

"సరే" అనక తప్పలేదు మందాకినికి. అతని నవ్వుతున్న కళ్ళల్లో మీరేదైనా తీసుకు తీరాలన్న అభ్యర్థన కనిపిస్తోంది.

రెండు జింజర్లతో బాటు లెగ్వి తన కోసం ఏదో మాణిక్యం లా మెరుస్తున్న ఎర్రటి పానీయాన్ని తెప్పించాడు. "దీన్ని రుచి చూడాలి మీరు....కొన్యకా ప్రాంతపు ఒక కాక్టేల్ ఇది....మీ అనుమతితో....చీర్స్...." మాట్లాడే టప్పుడు అతని చూపులు ఒక్క క్షణం కూడా మందాకిని మీద నుంచి కదలేదు.

మందాకినిలో నెమ్మదిగా ఎక్కడలేని చైతన్యం పొంగి రాసాగింది. పాల్ లెగ్వి వేపు కళ్ళు తిప్పి కుతూహలంగా అతని అంగాంగాలనూ పరీక్షగా చూసింది.

"మీరు మార్సెల్స్ లో దిగి ప్యారిస్ చూసుకునే కదా లండన్ కి వెళ్ళడం?" లెగ్వి మందాకినిని అడిగాడు.

"ఊహు , జిబ్రాల్టర్ మీదుగా తిన్నగా లండన్ కి"

లెగ్వి మొహంలో విషాద భావం తొంగి చూశాయి. "జిబ్రాల్టర్ మీదుగా లండన్ కి? ఓహో! నాకు చాలా దుఃఖంగా వుంది. సెప్టెంబరులో ఫ్రాన్స్.... అందులోనూ ప్యారిస్, అంటే స్వర్గమే అనుకోండి. మదామ్ నాతో బాటు వచ్చుంటే, ప్యారిస్ అంతా చూపించి వుండేవాడిని.... ప్యారిస్ లోని సౌందర్యాన్నంతటినీ పిండి మీ కప్పులో పోసేవాడిని. జాలి చూపులు చూస్తూ, హాస్యం మిళాయింది అంటూ రెండు గుక్కలు కాక్టేల్ తాగాడు.

"నా టికెట్ మార్చవచ్చా ఇప్పుడు?" చిన్న పిల్లలా అడిగింది మందాకిని.

ఇద్దరి చేత నిర్లక్ష్యం చెయ్యబడి, తనపాటికి తను జింజర్ తాగి వూరికే కూర్చున్న సప్రూ చప్పున లేచి నిలబడి "మిస్టర్ లెగ్వి థాంక్స్....నేనిక వెళ్ళాలి.... బైబై" అంటూ బయలుదేరాడు. లెగ్వి సగం లేచి "మెర్సి, మొస్యూర్, ఆరివాయర్" అని చెప్పి, మళ్ళీ మందాకిని వేపు తిరిగి మాటలు ప్రారంభించాడు. మందాకిని కూడా "మళ్ళీ కలుద్దాం" అనేసి వెంటనే లెగ్వి వేపు తన నవ్వుతున్న ముఖాన్ని తిప్పేసింది. సప్రూ వెళ్ళడం కోసమే కాదు కూర్చున్నట్టు అతనిలా వెళ్ళగానే ఆమె హృదయం ఝల్లుమని కంపించింది.

లెగ్వి మందాకినిని ఆ రోజంతా వదలనే లేదు. డిన్నర్ అయ్యాక బార్లో ఓ మూలగా కూర్చుని ఆమెతో చెప్పని కబుర్లే లేవు. ముఖర్జీ - జోసెఫ్ ల జంట దూరం నుంచే వీళ్ళ వేపు చూసి కన్ను కొట్టి వెళ్ళింది. పరిచయం లేని వ్యక్తులు కూడా మందాకిని వేపు చూడగానే ఓ సారి కళ్ళు విశాలం చేసి చూసి మరీ వెళుతున్నారు. మందాకినికి మొహమాటంతో బాటు, ఆనందంగా కూడా వుంది. లెగ్వి సహవాసంతో మాణిక్యంలా మెరిసే పానీయపు మత్తు వుంది. మందాకినికి లెగ్వితో ఒకే సోఫాలో కూర్చుని స్నేహితుల్లాగా కబుర్లు చెప్పుకోవడంలో తప్పేమీ కనిపించలేదు.

కాస్త స్వేచ్ఛగా వుండే ఈ కొత్త రకపు ఫ్రెంచ్ నడివయస్కునితో కూర్చుని ఎందుకు మాట్లాడుకో కూడదూ! వేరు వేరు దేశాల, వేరు వేరు ప్రజలపరిచయా నుభవం అవసరం కదా, పర దేశాలు వెళ్ళేవారికి . కాకపోతే ఇంత దూరం, ఎదు సముద్రాలు దాటి వెళ్ళడం ఎందుకు ? జనం ఏమన్నా అనుకోనీ, ఆ మొద్దు సప్రూ గురించి కూడా అనలేదూ ?....ఒకసారి లండన్ చేరుకుంటే ఇక వీళ్ళెక్కడో తనెక్కడో! అదీకాక ఎల్లుండి లెగ్వి మార్సెల్లో దిగిపోయే వాడు. ఆమెతో -మిగతా వాళ్ళందరినీ వదిలేసి, అరమరికలు లేకుండా - ఇంత ఆసక్తి చూపిస్తూ, రకరకాల కథలు చెబుతూ నవ్విస్తున్నాడంటే - ఈ అనుభవాన్ని సిగ్గుతో, మొహమాటంతో ముడుచు క్కూర్చుని పోగొట్టుకోవడం మెందుకు ?.... రాత్రి పదకొండయ్యాక మందా తన కేబిన్ కి వెళ్ళడానికి పైకి లేచింది. లెగ్వి తనూ లేచి ఆమె చేతిని ముద్దాడి, “ఎం ? బాగా అలసిపోయారా ? మిమ్మల్ని చాలాసేపు కూర్చోబెట్టి మీ నిద్రకి ఇబ్బంది కలిగించానేమో . క్షమించాలి .... అహ్.... ఈ చీరలో మీరెంత అందంగా కనిపిస్తున్నారో.... రాజకుమారిలాగ! గుడ్ నైట్.... రేపు కలుసుకుందాం.” అన్నాడు. అతని ఫ్రెంచ్ వినయం, కోమలమైన అత్యయత , అతని పెదవుల మృదుస్వరం.... ఆమె హృదయంలో స్పందనని కలిగించాయి. కేబిన్ వేపు వెళ్ళేటప్పుడు ఆమెకు తానొక న్యూ ప్రపంచంలో తేలిపోతున్నట్టు (బహుశా దానిక్కారణం లెగ్వి తాగించిన పోర్ట్ వైన్ పరిణామం కావచ్చు) అనిపించింది. కేబిన్ లోకి వెళ్ళి, అందమైన ఎరుపురంగు పట్టుచీరెలోని రాకుమారిని అద్దంలో చాలా సేపు చూసి, చీర మార్పాలనిపించక, నగం తెరిచిన పోర్ట్ హోల్ లో తలపెట్టి, మధ్యధరా సముద్రపు సంగీతం వింటూ నుంచుంది, మిస్ జోసెఫ్ వచ్చి తలుపు తట్టేదాకా.

x

x

x

మరుసటి రోజు వుదయం, మధ్యాహ్నం లెగ్వి పత్తా లేదు. మందాకిని పిచ్చిదానిలా అటు నుంచి ఇటు, ఇటు నుంచి అటు అన్ని డెక్స్ లో, లాంజుల్లో,

బార్లో , లైబరరీలో, కారిడార్లో తిరిగి చూసింది ఎక్కడా అతని జాడే లేదు. నాలుగు గంటలకి కాఫీ తీసుకున్నాక ఒక చోట మెట్ల మీద సప్రూ కలిశాడు. “ఏమిటి? నా కోసం చూస్తున్నారా?” అన్నాడు. “లేదు, లేదు మిసెస్ మోహిత్ కోసం చూస్తున్నా” అంది. అమె ‘ఇ’ డెక్ మీద కూర్చుండగా చూశాను. చిన్న పిల్లల ఫ్యాన్సీ డ్రెస్ కాంపిటీషన్ చూస్తున్నారు. “ఓహ్, నేను మరిచే పోయాను.” అంటూ పరుగున వెళ్ళింది.

అది ‘గాలా డే’ ! అటల పోటీలు, ఫాన్సీ డ్రెస్ పోటీలు, సంగీత కచేరీలు .... ఓడంతా సంభ్రమంతో, పండుగ వాతావరణంతో, హడావుడితో నిండిపోయింది. ఎక్కడా మందాకిని మనసు నిలకడగా లేదు. డిన్నర్ టైమవుతోంది గనుక గాలా డిన్నర్ కి తయారవుదామనుకుంది. పసుపురంగు పట్టుచీర కట్టుకుందామనుకుంది. తన కేబిన్ కి వెళ్ళి అప్రయత్నంలో పడింది. ఏడు గంటలకి ఇంక ఐదు నిమిషాలు మాత్రమే వుంది, ఇక బయలుదేరాలి అనుకుంటూ తన కొత్త భర్తరి సాండల్స్ వేసుకుంటోంది. అంతలో కేబిన్ తలుపు కొట్టిన చప్పుడయింది. “ఎవరూ ?”. “నేను రెగ్గి !” అమె గుండె వడి వడిగా కొట్టుకుంది - రెండో సాండల్ పూర్తిగా వేసుకోకుండానే వెళ్ళి తలుపు తీసింది.

“ I am sorry, ఇవాల్టి గాలా డిన్నర్ కి మా డైనింగ్ రూమ్ కి రావాలి - నా గెస్ట్ గా ---- మీకేం అభ్యంతరం లేదు కదా” - రెగ్గి కుఠంలో , కళ్ళల్లో, ఆహ్వానంలో ఏదో మాయ వుంది.

“ I am sorry , కేబిన్ లో అంతా అస్తవ్యస్తం....”

“మీరు మా కేబిన్ చూడాలి. అదిగో హడావుడిలో మీరు సాండల్స్ పూర్తిగా వేసుకోనే లేదు. కమాన్ , నేను సాయం చేస్తాను.” అంటూ వంగి కాళ్ళ స్వాండల్ వెయ్యబోయాడు.

“ఒద్దు ప్లీజ్ !” మందా అరిచింది.

“లస్టి సాండల్స్....మదామ్ మందా, అహ్, మీ పాదాల ఆకారం పెర్ఫెక్ట్ గా వుంది. మీరు గనుక ఫ్రెంచ్ అమ్మాయి అయ్యుంటే నేను ఈ క్షణంలో వాటిని ముద్దాడేవాడిని కదా....అంటూ అమె చీర పక్కకి జరిపి స్వాండల్ బకిల్ బిగించాడు.

“థ్యాంక్స్....” మందాకి చమట పట్టేసింది.

రెగ్గి లేచి నుంచుని మందా నడుం మీద చెయ్యి వేసి “పదండి నా ఇండియన్ రాకుమారి” అన్నాడు.

“నా కేబిన్ ఎలా కనుక్కున్నారు ?”

“అందులో కష్టమేముంది ? అఫీస్ కి వెళ్ళి మదామ్ బోతే నంబర్ అడిగా.”

“మీరు రోజంతా ఎలా గడిపారు ? ప్రశ్న అడగడంలో ఇబ్బంది లేకుండా వుంటుందనిపించింది మందాకినికి.

“ఓహ్ ..... పది గంటలకి లేచాను..... నిన్నటి కాక్టేల్స్ ..... హేంగోవర్ .....నాది సింగిల్ నీట్ క్యాబిన్ గనుక ఏ ఇబ్బందీ లేకుండా గడిచిపోయింది. నా స్టీవర్ట్ బ్రేక్ ఫాస్ట్ తెచ్చిచ్చాడు. తరువాత రెండు గంటలు పడుకునే గడిపాను. తరువాత లంచ్..... తరువాత రెస్ట్ - ఇవాల్టి గాలానైట్ కోసం. ప్యారిస్, లేదా లండన్లో కూడా అంతే. సాయంత్రం వరకూ రెస్ట్. తరువాత రాత్రి 12 -1-2 గంటల దాకా స్వేచ్ఛగా గడపడం డ్రింక్స్.....డాన్స్..... ఇంకా ‘అమూర్’ ..... హాహహ.....”

మందాకి ఫ్రెంచ్ తెలియదుగాని ‘అమూర్’ అంటే ఏమిటి అని అడిగే గొడవకి పోలేదు.

‘సి’ డెక్లోని డైనింగ్ హాలు అందంగా అలంకరించబడింది. రంగురంగుల కాగితాల తోరణాలు, బెల్లూన్లు. అందమైన దున్నులు ధరించినవాళ్ళు కల -కల, కిల-కిల, కుహుక్కు. హాహ్ హా - ఇలా రకరకాల నవ్వులు, కూర్చున్న వాళ్ళ తలల మీద పొడుగువి, వెడల్పువి, మంకరవి రకరకాల తమాషా బోపీలు, ఫట్ ఫట్, చిట్ చిట్ అంటూ చప్పట్లు, ఈలలు, కూతలు, ‘భాం..’ అంటూ వూదుతున్న రంగుల బాకాలు. టేబిల్ మీద రకరకాల చిన్న చిన్న బహుమతులు.....వైన్ గ్లాసులు.....మధ్యం నింపిన సీసాలు.....ఆ మాయా నగర్లో ‘పాతాళంలో పాపాయి’ లాగా మందాకిని కుంగారు పడిపోయింది గాని, ఆమె నడుం చుట్టూరా వున్న లెగ్వి కుడిచేతి అసరా ఆమెకెంతో ధైర్యాన్ని ఇచ్చింది. కొంతమంది వీరి వేపు కుతూహలంగా చూశారు..... అభిమానంతో ఆమె హృదయం ఎగసిపడింది. జారిన కొంగు సరి చేసుకుంటూ ముందుకి నడిచింది.

“అహ్.....ఇక్కడుంది మన టేబిల్.”

టేబిల్ మేట్స్ తో పరిచయం అయింది. కాని ఆ పరిచయాలు లెగ్వి మందాకినిల ఏకాంతానికి అడ్డు రాలేదు. బహూన్ బోపి ఆమె తల మీదపెట్టి ఆమె ఎలా కనిపిస్తుందోనని గడ్డం పట్టి పైకెత్తి చూస్తూ లెగ్వి “నువ్వు మూర్ఖుల రాజ్యపు మహారాణిలా కనిపిస్తున్నావు” అంటూ ఆమె భుజం నొక్కాడు. అంతలో 8-10 టేబిల్స్ అవతల్నుంచి ఎవరో చెయ్యెత్తి పిలుస్తున్నట్టయింది, లెగ్వి భుజం నొక్కినప్పుడు కుంచించుకున్న ఆమె చూపులకి వాళ్ళు ఎవరైనదీ వెంటనే తెలియలేదు. కాసేపట్లో ఆ మనిషి ఇటే రాసాగాడు. అంతలో ఆమె చూపులు మామూలుగా అయ్యాయి. “గుడీవెనింగ్ మిస్టర్ మెకార్టీ” అని గ్రీట్ చేసింది.

బాగా దగ్గరకొచ్చాక లెగ్వికి పరిచయం చేసింది.

“మిన్ మందా, ఇవ్వాల నువ్వు చాలా అందంగా కనిపిస్తున్నావు. అకస్మాత్గా మెడిటరేనియన్ గాలికి, పూవు ఎకసించినట్లు అనిపిస్తోంది....మి..లెగ్వి మీరు నిజంగా లక్ష్మి అని చెప్పక తప్పదు.....”

“మీకు అనూయగా వుంటే చెప్పండి, ఇక్కడే ద్యౌద్య యుద్ధం చేద్దాం. గెలిచిన వారికి ఈ రాకుమారి” లెగ్వి నవ్వుతూ అన్నాడు. అందరూ నవ్వారు.

“ద్యౌద్య యుద్ధం చెయ్యడానికి నేను ముసలి వాడినై పోయాను. లేకపోతేనా? ....మంచిది, నా స్నేహితురాలు మిన్ జోన్స్ నా కోసం కాచుకుని కూర్చుంది. నేను వెళుతున్నాను. మీ డిన్నర్ బాగా జరగాలని అశిస్తున్నాను. అ.... చూడండి లెగ్వి, మీరు కాస్త జాగ్రత్తగా వుండండి, లేకపోతే ఈ రాకుమారి చెప్పలు....హహహహ ....అంటూ నవ్వుతూ వెళ్ళిపోయాడు మెకార్థి.

“నేనే వాటిని గట్టిగా కట్టాను.” అన్నాడు లెగ్వి మెకార్థి మాటలకి అర్థం తెలియక.

మందాకిని ఆ సందర్భం గురించి వివరంగా చెప్పింది. ఆ కథ విని లెగ్వి ఒకటే నవ్వడం. “నువ్వు నన్ను చెప్పలతో కొడితే ఎంత అనందంగా వుంటుందో తెలుసా?....వండర్ఫుల్! కాని ఏకాంతంలో మాత్రమే....ఏం ? .... పబ్లిక్లో కాదు. హహ !”

మందాకినికి పాంపేన్ వచ్చింది. కాని సరిగ్గా భోంచెయ్యలేక పోయింది. ఆమె నాజాకుతనం లెగ్వికి నచ్చింది. “నాకు నాజాకుగా, సుకుమారంగా వుండే అమ్మాయిలంటే చాలా ఇష్టం.... Soethereal! So spiritual! వాళ్ళ కోమలమైన కొత్త చెప్పలూ ఇష్టమే.....”

వాతవరణమంతా ఉత్సాహంతో నిండిపోయింది. కళ్ళల్లో వుల్లాసం... ఉరకలు వేసే వున్నాడం. ప్రతిచోటా నవ్వుల పువ్వులు, పిచ్చెక్కించే, మత్తెక్కించే నవ్వులు. మిల మిల మెరుస్తున్న ఎరుపు, పసుపు, తెలుపు రంగు గ్లాసులు. గిరున తిరగాలనిపించే, మైమరిపించే బ్యాండు వాయిద్యం. అడ -మగ, అడ -మగ, సూటు -ఫ్రాకు, సూటు -స్కర్టు, సూటు -చీరె. ఇంద్ర ధనుస్సులోని అన్ని రకాల రంగులు ఎగిరెగిరి గిరున తిరిగి కలిసిపోతున్నాయి. కొంతమంది. యక్ష -యక్షిణులు, మెడకు మెడ అనించి చెంపకు చెంప చేర్చి, ఒంటికి - ఒంటిని దగ్గరగా చేసి కాళ్ళు మాత్రం కదుపుతున్నారు. కాసేపటికి డెక్ నిండా లయబద్ధంగా కదిలే కాళ్ళు, అడ్డదిడ్డంగా ఒకదాని మీదొకటి పడే కాళ్ళు .... హాయ్.... ఓహ్ ....హి హి హి ....హహహ.... హెలాహెలాహెలా బ్యాండ్ కే మత్తెక్కినట్టుగా వుంది. బ్యాండు వాళ్ళు చేతులు, ఒళ్ళు, కాళ్ళు, ఉపుతూ

గెంతుతూ దిగంతాలు బద్దలయ్యేలా వూద నోగారు. డాన్స్ రాని వాళ్ళు కూడా అడుతున్నారు. ఆ సందడిలో ఒకర్ని మరొకరు పట్టించుకునే స్థితిలో లేరు.

“ఫ్లీజ్, మి...లెగ్స్ ఫ్లీజ్.... నా తల తిరుగుతోంది....”

“సారీ, నీ షూ నా కాళ్ళని తొక్కుతోంది..... నేను కాళ్ళని కదుపుతున్నట్టు కదుపు చాలు....”

“ఓహో నా చేతనయ్యే పని కాదిది ....”

“అంతలా విగిసిపోకు. Relax, relax విగువు నడలించు.... కాస్త దగ్గరగా రా.... ఇంకాస్త....”

“ఒద్దులెండి.... నిజంగా కళ్ళు తిరుగుతున్నాయి.... ఓహోహోహో....” అని ఒక్కసారిగా మందా రెండు చేతులతో తల పట్టుకుంది.

లెగ్స్ మందాకిని చెయ్యి పట్టుకుని ఆ సందడిలోంచి మెల్లిగా దారి చేసుకుంటూ ఆమెని లాక్కుని వెళ్ళి కాస్త ప్రశాంతంగా వున్న మూలకి తీసికెళ్ళి ఓ కుర్చీలో కూర్చోపెట్టాడు.

“డాల్లింగ్ నీకు కావల్సింది ఫ్రెష్ ఎయిర్.... ఇప్పుడెలా వుంది ?”

“తల గిరుమంటోంది....చెవిలో ఏదో జాం....మ్ మంటున్నట్టుగా వుంది” అంటూ చెవులు మూసుకుంది.

“కాస్త ఆగు, ఇప్పుడే కాఫీ తీసుకొస్తాను ” అని పరిగెత్తాడు లెగ్స్.

లెగ్స్ వచ్చేసరికి మందా వెంగి ఒకరిస్తూ వాంతి చేసుకుంటోంది.

“Its all right...Relax....ఇప్పుడెలా వుంది ? ....రా, నీ కిప్పుడు విశ్రాంతి అవసరం.... ముందు ఈ కాఫీ తాగు” అంటూ కాఫీ తాగించాడు. తరువాత రెండు చేతులతో ఆమెను పొదివి పట్టుకుని మెట్లు దింపి తీసికెళ్ళాడు ‘నీ’ డెక్ మీది తన కేబిన్లోకి.

4

మూడు రోజుల అనారోగ్యం .... తరువాత రెండు రోజుల విశ్రాంతి. ఇవ్వాళే లేచింది మందాకిని. మార్సెల్స్ ట్రీవ్ తప్పిపోయింది. జిబ్రాల్టర్ ట్రీప్పు తప్పింది. మిసెస్ మోహిత్ వచ్చి మార్సెల్స్ గురించి చెప్పినంత మటుకే తెలుసామెకు. అదంతా వేరొక లోకం. ఎంత స్వచ్ఛమైన జీవితం అది ! మనుషులు పుష్టిగా ఎంత బాగున్నారనుకున్నావ్. అడ్డు -ఆపు లేకుండా తిరగడమే. క్యాసి పల్లెలో సముద్ర తీరం చూడాలి. అడ - మగ అర్థనగ్నంగా ....ఛీ ....ఇసుకలో, నీళ్ళలో ఆ అటలాడుకోవటం చూస్తే నాకే ఒళ్ళు గగుర్పొడిచిందనుకో.... జిబ్రాల్టర్ మహా శిలని దూరం నుంచే పోర్ట్ హెలాల్ లోంచి చూసి “అహో ఇలా వుండాలి బ్రతుకులో, ఒక శిలలాగా” అని తనలో తనే

అనుకుంది. 'ఓడలు వస్తాయి, పోతాయి కాని జిజ్ఞాస్కుల మ్రతం ధీమగా కదలక మెదలక నిటారుగా తలెత్తి నిలుచుంటుంది - చుట్టూరా వున్న సముద్రాల్ని ఎదిరిస్తున్నట్టుగా' అనుకుని నిట్టూర్చింది.

అమె స్వెట్టర్ అల్లుతూ కూర్చున్న కుర్చీకి దగ్గరగా రెయిలింగ్ కి అనుకుని ముఖర్చీ తన కేరళ అమ్మాయితో మొద్దులా నవ్వుతూ నుంచున్నాడు. అతని చూపులు మందాకిని మీద పడగానే నవ్వుటం ఆపేసి అడిగాడు.

"హాల్లో మిన్ భాటే....మార్సెల్స్ నుంచి నిన్ను చూడనే లేదే. అక్కడే దిగి ప్యారిస్ వేపు వెళ్ళావేమో అనుకున్నాను." మందాకినికి అతని మాటల్లో దాగిన వ్యంగ్యం అర్థమైంది, నవ్వుతూనే అంది.

"అలా వెళ్ళి వుంటేనే బాగుండేదేమో"

"నువ్వు కాస్త తెల్లబడినట్టు కనిపిస్తున్నావు, తెల్ల వాళ్ళ సహవాసం వల్లనే?" అంటూ గట్టిగా నవ్వాడు.

"కాని మీ మొహం నల్లబడిందే, అదెవరి సహవాసం వల్ల ? లేదా లోపలి రంగు బయటికొస్తోందా ?"

"నువ్వు ఈ కొద్ది రోజుల్లోనే Witty గా తయారయి పోయావే."

"థాంక్స్" అంది చేతిలోని స్వెట్టర్ అల్లుతూ.

నువ్వు అల్లుతున్నది బేబి సాక్స్ కాదు కదా, అని నవ్వుతూ, మరి నుంచోకుండా కేరళ అమ్మాయి చెయ్యి పట్టుకుని అక్కడ్నుంచి చకచక వెళ్ళిపోయాడు.

మందాకి అవమాన మయింది. లోపల ఏదో మండి నట్టయింది, మనసు ఎవరినే శపించింది. కళ్ళు శూన్యంగా అట్లాంటిక్ మహా సాగరాన్ని చూస్తున్నాయి. తన గురించి జనం ఏమనుకుంటున్నారోనని భీతి కలిగింది. లేస్తే - లేవనీ దానికేం చెయ్యగలం. వీళ్ళేమయినా దాన్ని పేపర్లో వేస్తారా ? లేక తన తల్లి -తమ్ముళ్ళకి రాస్తారా! లేక తన నుదుటి రాతలో లేని భర్తకి పితూరే చెవుతారా ? ఆ మొద్దు సప్రహాని కలిస్తే అంతా తెలుస్తుంది అనుకుంది. అతన్ని వెతికినట్టు వుంటుంది, కాస్త గాలి వీల్చుకున్నట్టు వుంటుంది. అనుకుంటూ, 'ఇ' నుంచి 'డి' కి 'డి' నుండి 'సి' కి ఒక రౌండు వేసి ఎక్కింది. 'బి' డెక్ ట్రైబరీలో సప్రహా కనిపించాడు. ఓ ముద్దుగా వున్న అప్రెస్టిలియను అమ్మాయితో, మందాని చూడగానే సప్రహా లేచి పిలిచాడు. "మందా బహెన్, రండిటు. నాలుగైదు రోజులుగా మీ జాడ లేదేమిటి ? మిసెస్ మోహిత్ చెప్పారు, మీ కేడో అనారోగ్యంగా వుందని. చూడ్డానికి వద్దామని పదిసార్లనుకున్నాను....కాని.... అంటూ తన స్నేహితురాలివేపు ఒక ఓర చూపు ఎసిరాడు, చిరునవ్వు నవ్వుతూ. "ఈమె నా ఫ్రెండ్, మిన్ వేక్ ఫీల్డ్. మెల్బోర్న్ నుంచి అక్సఫర్డ్ బయలుదేరింది.

అక్కడ బి.ఎ. చేస్తుందట. ఆమె అంటే పున్నారట అక్స్‌ఫర్డ్‌లో.... ఈమె మన్ భాటే...." అంటూ పరిచయం చేశాడు. మన్ వేక్ ఫీల్డ్ "హలో" అనేసి, మళ్ళి తన చేతిలోని పుస్తకం చదవడంలో నిమగ్నమైంది.

"అయితే ఎందుకు రాలేదు మరి ? నాకు చాలా చికాగ్గా గడిచింది.... మార్సెల్స్‌లో మన్ జోసెఫ్ దిగిపోవడం వల్ల నేను ఒక్కత్తిని అయిపోయాను. అందులో జ్వరం. ప్లూ అనుకుంటాను.... డాక్టర్‌కి తెలియలేదు.... " మూలనున్న సోఫాలో కూలబడుతూ అంది మందా.

"నిజం చెప్పాలంటే మీలోని Interest అంతా పోయింది - ఆ గాలా డే రోజున," తన ఎప్పటి థోరణ్‌లో చెప్పాడు సప్రూ - అదే సోఫా మీద కూర్చుంటూ. "లెగ్సి మిమ్మల్ని Monopolise చేసేశాడు. ఆ రోజు రాత్రి డాన్స్ టైమ్‌కి ఈ అమ్మాయిని పట్టుకున్నాను. ....ఈమె చాలా ugly గా వుంది కదూ ....కనుకనే నాకు దొరికింది....ugly గా వుంటేనేం, మంచి చురుకైన అమ్మాయి...." అని గడగడ మాట్లాడసాగాడు.

అతని విచృలవిడితనం వల్ల ఉపయోగం పొందాలని మందా వెంటనే అంది, 'అవునూ, ఈ నాలుగైదు రోజుల్నుంచి జనం ఏమనుకుంటున్నారు నా గురించి?"

"ఓహో జనానికి మిమ్మల్ని గురించి మాట్లాడే తీరిక ఎక్కడుంది ? అందరూ తమ తమ బురదలో తాము దొర్లుతూ అనందిస్తున్నారు ."

"అది నాకు కనిపిస్తునే వుందీలే...కాని ..."

" ముఖర్జీ మటుకు ఏదో అంటూ తిరుగుతున్నాడు. ఆ వేళ లెగ్సి కేబిన్‌కి మీరు వెళ్ళారు. అదీ -ఇదీ అంటూ. నేను నమ్మలేదు అనుకోండి. అఖరిక్ సారి అతనితో పోట్లాట వేసుకున్నా కూడా. "నీ కెందుకంత అసూయ ? నీకు ఛాన్స్ దొరకలేదనా ?" అని అడిగేశాను. By the way మీరు నిజంగా వెళ్ళారా "ఊ ం."

సప్రూ దీర్ఘంగా నిట్టూర్చాడు.

"ఆ వేళ భోజనం పడలేదు నాకు. పైత్యం చేసిందనుకుంటా. కళ్ళు తిరిగాయి....అమితమైన చలి....అందుకే లెగ్సి తన కేబిన్‌కి తీసికెళ్ళి ముంచిచ్చాడు. కాస్త నిమ్మళించగానే నా కేబిన్‌కి తెచ్చి వదిలాడు....ఈ మాత్రానికే .... అబ్బా ...."

"ఇంగ్లండ్.....ఇంగ్లండ్.....ఇంగ్లండ్ కనిపిస్తోంది." అంటూ ఎవరో అరిచారు. జనం అంతా గబగబ ఓడ రెండవ వూపు రెయిలింగ్ దగ్గరికి పరిగెత్తారు. మన్ వేక్ ఫీల్డ్ , 'కమోన్' అంటూ సప్రూని లాక్కెళ్ళింది. మందాకినికి పైకి పైకి లేవాలని అనిపించలేదు. ఇంగ్లండ్ వెళ్ళి , అక్కడ

వుండడానికి తను అయోగ్యురాలన్న భావం ఆమెని అవరించింది. ఏం చెయ్యాలి అక్కడికి వెళ్ళి ? ఒట్టి టి.డి. నా ? జీవితపు రసా స్వాదన చేసే జిహ్వా లేదు, పెదవులు లేవు, చేతులు లేవు..... ఒట్టి కళ్లతో ఏం తినాలి ? గాలా రాత్రి ఆమెకు ఆమె వ్యక్తిత్వపు నగ్న సత్యాన్ని చూపించింది.

“అ వేళ లెగ్వి ఆమెని ఆమె కేబిన్ లో వదిలి వెళ్ళేటప్పుడు “మిన్ బోతే, మన సాయంత్రం ఇలా వెట్టిపోయినందుకు నాకు చాలా దుఃఖంగా వుంది. Doesn't matter మీ సుందర సహవాసానికి thanks. మీరు నిజంగా వండర్ ఫుల్. నేను Farewell చెప్పడానికి ముందు ఓ ముద్దు ఇవ్వొచ్చా? అంటూ వినయంతోనూ మమతతోనూ అడిగాడు. కాని అతని మృదువైన పెదవులకి ఆమె ఇచ్చింది ఎండిన చెక్కిలి, అతని కౌగిల్లో మిగిలింది శిలాపతిమ.. వుట్టి మొహమాటం, భయం..... నెత్తిమీద తానెన్నడూ చూడని తండ్రి చేతిలో (తానెన్నడూ అనుభవించని) భయంకరమైన కొరడా.... లేకపోతే లెగ్వి కేబిన్ లో అతనంత ప్రేమగా ఆమె చేతిని పట్టుకున్నప్పుడు ఆమెకి మళ్ళీ వేకరింపు వచ్చి వాంతి అవ్వాలా ? అతను అక్కడే పడుకోమని ఎంతగా చెప్పినా వినకుండా “మీ కెందుకు ఇబ్బంది ? మీరు మళ్ళీ డాన్స్ కి వెళ్ళండి. నేను నా కేబిన్ కి వెళతాను. మిమ్మల్ని చాలా ఇబ్బంది పెట్టి మీ సాయంత్రాన్ని, రాత్రిని పాడు చేశాను. ప్లీజ్ మీరు డాన్స్ కి వెళ్ళండి.....” అని బ్రతిమాలు కునేదా ?

‘హలో మిన్ భాటే, ఇక్కడున్నావేమిటి?’ లైబ్రరీ తలుపు దగ్గర నుంచున్న మెకార్థి కంఠం వినీ ఉలిక్కిపడింది మందాకిని.

“మిన్ భాటే, ఎలా వున్నావు ? నీకు ఒంట్లో బాగా లేదని ఎన్నాను. ఇప్పుడు కులాసాగా వున్నావా ? అదిగో ఇంగ్లండ్ వచ్చింది. అందరూ ఇంగ్లండ్ తీరం చూసి ఆనందిస్తున్నారు. నువ్వు ఇక్కడ ఒక్కతెవూ ఎందుకు? పద చూద్దాం.....”

“కమాన్ ..... పదండి.....”

ఇద్దరూ రెయిలింగ్ మీద మోచేతులు ఆనించి దూరంగా దిగంతం వేపు చూస్తూ నుంచున్నారు. మంచు ముసుగు వేసుకుని ఇంగ్లండ్ లో నల్లటి బండరాళ్ళు అస్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

“ఎలా వుంది ఇంగ్లండ్ ?”

“ఎలాగంటే ..... భూతంలా .....” అనేసిన నాలుక కొరుక్కుంది మందాకిని.

“వెల్, మొత్తానికి ఇంగ్లండ్ వచ్చేశాం! ఆ , మొత్తం మీద ప్రయాణం ఎలా అనిపించింది ? బాగున్నట్టేనా ? మెకార్థి నేట్లో చుట్ట పెట్టుకుంటూ అడిగాడు.”

“ఊ , బాగానే వుంది .....”

“దేని పట్లా దుఃఖం, విషాదం లేదు కదా ?”

“దుఃఖం! ఏషాదం ! ఛ! .... అంతా ఇంటరెస్టింగ్ గా గడిచిపోయింది.”

అంటూ నవ్వుతున్న మెకార్థి కళ్ళలోకి చూస్తూ మందా నవ్వింది.

“ఇంటరెస్టింగ్! అహ.... అదే సరైన పని తెలుసా? అన్నింటినీ ఇంటరెస్టింగ్ గా చూడాలి.... గుడ్, పద. ఇంగ్లండ్ చూసినందుకో ట్రీట్ తీసుకుందా.... చిన్నగా ఒకో కొన్యాక్ కాక్టేల్ తాగి గుడ్ ఓర్డ్ ఇంగ్లండ్ కి స్వాగతం పలుకుదా....”

“ఒకే. ”

ఇంగ్లండ్ దిగంతంలో మంచు కరుగుతోంది.

15. క్లిప్ జాయింట్

యు.ఆర్.అనంతమూర్తి

భాగం : ఒకటి

“బ్రతుక్కి ఓ ధ్యేయం ఉండాలి” అంటూ పైపు వీల్చి, మాటల కోసం వెతుక్కుంటూ, “నా బ్రతుకులో అది లేదు” అంటున్నప్పుడు స్టూవర్ట్ నీలం కళ్ళు ఆలోచనతో తీక్షణమయ్యాయి. అందులో నటన ఎంత ? నిజం ఎంత? ఇతడూ నాలాగా మోసగాడా ?

కేశవ్ కిందికి చూశాడు. లైట్ల వెలుతుర్లో చల్లగా కనిపించే ట్యూబ్ స్టేషన్లోని రైలు పట్టాలు. దూకితేనే -

“దూకితే క్షణంలో చావు.” అంటూ స్టూవర్ట్ గడ్డం గోక్కుంటూ ఆవలించి, “Excuse me” అన్నాడు.

ఎక్కడో చదివిన గుర్తు : అన్ని అనుభవాల పరాకాష్ట చావులా వుంటుందని.

“రెండే బ్రెయిన్ మనది.”

ఆరిపోయిన పైపుని జేబులో పెట్టుకుంటూ అలా వేచి ఉండాల్సి వచ్చినందుకు విసుక్కున్నాడు స్టూవర్ట్. పబ్లిక్ స్కూల్లో చదువుకున్న అచ్చమైన ఆరిస్టాక్రాటిక్ లిబరల్ అతడు - అంచుకుట్టని ఉల్లన్ బై, మాసిపోయిన గ్రే ప్లానెట్ బ్యాగ్స్, హ్యూరిన్ ట్యీడ్ జాకెట్, పొడుగ్గా పెంచుకున్న నూనె రాయని జుత్తు, గడ్డం, పొడుగాటి శరీరం - కాని తనది కొంచెం లావుగా బండగా వున్న శరీరం, నగ్నంగా స్నానం చేసేటప్పుడు యూనివర్సిటీ జివ్ కోట్ చూశాడు : భారతీయ యువకులందరికీ సాధారణంగా నడుం చుట్టూ కొంత బొజ్జ వుంటుంది.

కేశవ్ పొడింగ్టన్ స్టేషన్ ప్లాట్ ఫారం మీద పచార్లు చేశాడు. ఏదో గేయం గుర్తువచ్చింది. ఎక్కడిదది ? ఫౌండ్ గేయమేనా ? రెండు పాదాల గేయమది - మంచుకప్పిన మసక వెలుతుర్లో ఈ మొహాలు ఎండిన కొమ్మకు అంటుకున్న పూల రేకుల్లాగా - స్టూవర్ట్ ని అడిగితే నవ్వుకుంటాడమో : కేశవ్, మీ భారతీయులు కావ్యాల్లో చదివిన దాన్ని ఇక్కడ స్వయంగా చూసి పోల్చి చూద్దామని వస్తారు ఇంగ్లండుకు. కాని అది నిజమే. యూనివర్సిటీకి వెళ్ళి వచ్చేటప్పుడు రోజూ చూస్తున్న పూలు డాఫోడిల్స్ అని తెలిశాకనే వర్డ్స్ వర్త్ అని మనసులో గుంట కొట్టింది. చేతులు కట్టుకుని నడుస్తూ ప్లాట్ ఫారమ్

చుట్టూతా కుతూహలంతో చూశాడు : బెంచి అధ్యర్థయిన్మెంటు పోస్టర్; సిగరెట్, చాక్లెట్, పాలు, పళ్ళరసాలు, వేడివేడి కాఫీల స్లాట్ మెషిన్ ; బెంచి, కార్పెట్లను అధ్యర్థయిన్ చేసే అర్థనగ్న స్త్రీ శరీరాల మీద పెన్సిల్ గీతల వ్యభిచారం, Interesting, ఇండియాలో కాలేజీల లెట్రీన్ గోడలు. భారతీయ కాలేజీ విద్యార్థులంత అనంతపుష్త తప్త కాముకులు ప్రపంచంలో ఎక్కడా ఉండరు. నాలాగా కాలేజీలో ఎవరైనా ఓ అబ్బాయి ఓ అమ్మాయి ఎదురుగా చెట్టుకింద కనిపిస్తే చాలు : అపరిపక్వమైన అబ్బాయిలే కాదు, ఎంతో పరిపక్వం చెందిన లెక్చరర్ల కళ్ళు కూడా వాళ్ళి మీదే. నా తమ్ముడు పక్కింటి అమ్మాయితో కిటికీలోంచి కళ్ళతో సరసమాడుతున్నాడని తెలిసి నేనే ఎంత గొడవ చేశాను.

త్రేనిస్తే 'క్షమించు' అనే ఇదే జనం అందరూ తిరిగే చోట్లలో, బెంచీల మీద - అటు వేపే నడిచాడు.

ఓ బెంచి మీద బీటల్ క్రాపున్న కుర్రాడు ఎర్రటి దుస్తులు తోడుక్కున్న ఓ అమ్మాయిని గట్టిగా కావలించుకుని అమె చెవి కొరుకుతూ గునగుసలాడుతున్నాడు. కేశవ్ నిలుచున్నాడు. అమె మూలుగుతూ అతని స్వెట్టర్లోకి చెయ్యి వేసి తడుముతోంది. కేశవ్ కళ్ళు తిప్పుకోలేకుండా నిలుచున్నాడక్కడే. కన్యా మాసంలో కుక్కలు మాత్రం ఇలా చేస్తాయి.... అమ్మాయి మూసుకున్న కళ్ళను వేళ్ళతో తీస్తూ నాలుక చివరలో .... కిలకిలా నవ్వుతూ తోసేసింది. కేశవ్ మొహం తిప్పుకున్నాడు. దొంగతనంగా చూశాడు. కత్తిరించబడిన ఒత్తి తోకలాగా ఏదో ఎలఎలలాడి నిశ్చలమయినట్టు లోపల తిప్పుతున్నట్టు.

"This is no country for old men . "

"నా వయసిప్పుడు ముప్పై రెండు. స్టూవర్ట్ తల వెంట్రుకలు పండి పోతున్నాయి. యౌవనంలో, బాల్యంలో పున్న చలాకీతనం, ఉత్సాహం మాయ మవుతున్నాయి. ఓ అమ్మాయి చేతిని కూడా తాకలేదు - ఇంకా. దీనికేమి టంటావ్?" - కేశవ్ ప్యాక్ నుండి సిగరెట్ అఫర్ చేశాడు స్టూవర్ట్ కు.

"థ్యాంక్స్, అక్కర్లేదు. నేను పైపే కాలుస్తాను....నువ్వు చెప్పున్నది నాకు చాలా చిత్రంగా అనిపిస్తోంది...." అంటూ కేశవ్ సిగరెట్ ను వెలిగించి, తన పైప్ వెలిగించుకుని పొగ వీల్చి.

"నువ్వు చాలా సిగరెట్లు కాలుస్తావ్ కేశవ్" అన్నాడు. అయిదారు నెలల వాళ్ళ స్నేహంలో ఇది స్టూవర్డ్ మొదటి వైయక్తికమైన ప్రతిక్రియ.

"నాలుకకు ఎప్పుడూ ఏదో రుచి తగులుతూనే వుండాలి. ఉట్టినే ఓ అరగంట కూడా గడపలేను. నేను ఎవరితోనైనా వుండాలి. వంటరిగా, ఏమీ చెయ్యకుండా,

కాల్పటానికి ఓ సిగరెట్ కూడా లేకుండా ఒక్క రోజు గడపాల్సి వస్తే బహుశ నేను అత్యహత్య చేసుకుంటాను.”

ఎర్ర దున్నుల అమ్మాయి తన ప్రియుడి మొహాన్ని రెండు చేతుల్లోకి తీసుకుని ఆరాధనగా చూస్తోంది.

“ఎందుకూ ?”

“తెలియదు..... భయం - ఓ రకమైన దిగులు.”

అప్పుడే వచ్చిన ఓ రైలు ఎక్కడానికి వెడుతున్న కేశవ్ని అవి “మనది రెండో రైలు. ఇది కాదు” అన్నాడు స్టూవర్ట్. “ఇది నా మొదటి ట్యూబ్ ప్రయాణం” అన్నాడు కేశవ్.

“జీవితంలో ఓ ధ్యేయమంటూ ఉండాలని అందుకే అన్నాను. అదే లేకపోతే....”

“నాకు ధ్యేయంలో కాని ధ్యేయం కోసం నడచుకోవటంలో కాని నమ్మకం లేదు స్టూవర్ట్....”

ట్రెయిన్ తలుపులు ఆలీబాబా కథలోలాగా తెరుచుకున్నాయి. జనం లోనికి వెళ్ళగానే మూసుకున్నాయి. సిగరెట్ కాల్పుటం మానేస్తే నెలకి పది పొన్ను డబ్బు మిగల్పొచ్చు. పదిపొన్ను ఆ బ్లాక్ మార్కెట్ చేసే పంజాబికి ఇస్తే ఇండియాలో వున్న అమ్మకి నెలకు రెండువందల రూపాయలు అందేలా చూస్తాడు. వాళ్ళకి దానితో ఓ నెల గడిచిపోతుంది. పేదరికం, చికాకులు, గొడవలు, చెల్లెళ్ళ పెళ్ళిళ్ళ బెంగ తీరటానికి మొదటి మెట్టు - నేను సిగరెట్ మానేయటం. కాని మానేయలేను. నేను చచ్చానే, బ్రతికానే నీ కనవసరం. నేను ఈ ఇంటిని త్యజిస్తున్నాను’ అని రాశాడు మాధూ. నా ఇన్నాళ్ళ జీవితం మీద ఇలాంటి తీర్పు ఇచ్చాడతడు. కాని ఈ రోజు ఆ గొడవంతా వద్దు. అన్నీ మర్చిపోవాలనే స్టూవర్డ్ తో లండన్ కి వచ్చాను.

“అఖిరికి కాన్సర్ వస్తుందన్న భయంతోనైనా మానేస్తే...” తనలో తానే ఆలోచించుకుంటున్నట్టుగా అన్నాడు స్టూవర్ట్.

“అలాగ మేము దేన్నీ వదిలెయ్యం స్టూవర్డ్ - నువ్వు నీ చేతిలో పట్టుకున్నది పాము అని తెలిస్తే ఏం చేస్తావు చెప్పు ? రయ్యిమని దాన్ని ఎసిరేస్తావు కదూ? అప్పుడు ధర్మాధర్మాల గురించి తర్కవితర్కాలు, లోలోపల దిగులు, ఏది సరి, ఏది కాదన్న మీమాంస - తర్వాత ఓ నిర్ణయానికి రావు కదా ? అలా రావాలి జ్ఞానం... అత్యజ్ఞానం”

“అత్యజ్ఞానం, అత్యవిమర్శనా శక్తి తెలవితేటలవల్లా, సంస్కృతి వల్లా లభిస్తుందని నేననుకుంటున్నాను కేశవ్....”

“తప్పు. ఇదిగో నాకు అత్కజ్ఞానం. అత్క ఎమర్సనా శక్తి ఉందనే అనుకుంటున్నాను. కాని ఈ అత్కజ్ఞానం కూడా నేను మొదట నిర్ణయించుకున్న అత్క యొక్క జ్ఞానం. ఇంట్లో వున్నప్పుడు ఒక్కమారు మనస్సులోనే అనుకునేవాడిని. ఇలా నేను చికాకు పడటం, అమ్మ మీద, నా తమ్ముళ్ళ మీద అస్తమానం ఎగరటం, తిట్టటం, ఇవన్నీ నాకు చాలా Self love వుండటం వల్లనే, కాని ఇది తప్పు, నా బ్రతుకునిండా ఎషం నింపుకుంటున్నానని - మహా అంటే ఓ వారం అన్నీ సవ్యంగా నడిచేవి. కాని ఏ చిన్నదైనా అటూ ఇటూ అయితే నా స్వభావం బుస్సుమని వడగ ఎత్తేది. అందుకే చేతిలో వున్నది పాము అని తెలుసుకున్నవాడి ఉదాహరణ ఇచ్చాను. అత్కజ్ఞానం అన్నది హఠాత్తుగా రావాలి. అత్కపరివర్తనం చెంది కొత్తరూపం పొందాలి. లేకపోతే మనం అస్తమానం ముందే నిర్ణయమైన దాని చుట్టూ తిరుగుతూవుంటాం. అత్కజ్ఞానమన్న భ్రమలో కొట్టుకులాడుతూ వుంటాం. అందుకే నేనన్నది ధ్యేయంలోకాని, ధ్యేయంకోసం బ్రతకటంలో కాని నమ్మకం లేదని. అన్ని ధ్యేయాలు పూర్వనిర్ణీతాలే....నా ఉపన్యాసానికి నన్ను క్షమించు. ఇండియన్స్ అనర్గళంగా మాట్లాడటంలో ప్రవీణులు.” హఠాత్తుగా చాలా వ్యక్తిగతమైన అనుభవం వేపు చర్చ మళ్ళించినందుకు - మొహమాటంపై నెలకొన్న ఇంగ్లీష్ మన్ ఏమనుకున్నాడోనన్న కుతూహలంతో స్టూవర్ట్ వేపు చూశాడు - కేశవ్.

“ Thanks for the advice” అంటూ స్టూవర్ట్ లిటర్ బాక్స్ వద్దకు వెళ్ళి తన పైవ్ పారేసి వచ్చి “నా నాటకీయతకు క్షమించు” అన్నాడు.

“ఇప్పుడు నీకు పైవ్ గురించి అనిపిస్తున్నట్టుగా, నాకు అనిపిస్తున్న దాన్ని చేయగలిగితే - ఒకటి ఆ ఎర్ర డ్రస్ వేసుకున్న ఆ పిల్లను కావలించుకుని ముద్దెట్టుకోవాలి; లేదా ఆ రైలు పట్టాల మీదికి దూకాలి అంటూ నవ్వాడు కేశవ్.

ఇంకో సిగరెట్ వెలిగించుకుని చాలా రోజులుగా తాను ఆలోచిస్తున్న దాన్ని మాటల్లో పెడుతూ,

“నాకో బాబాయి వున్నాడు. ఓ రోజు అతను ఇల్లా వాకిలీ అంతా వదిలేసి బదరీ ఆశ్రమానికి తపస్సుకి వెళ్ళిపోయాడు.... నీ తిరే వేరు : నువ్వు ఇంగ్లండ్ లోని ఉత్తమ నాగరకతకు చెందిన అత్యుత్తమ ఫలం - మా బాబాయి భారతీయ నాగరకతకు చెందిన అత్యుత్తమ ఫలమైనట్టే. ఒకరు యోగి. మరొకరు యోగ్యులు. యోగ్యుడు తన జీవితంలోని తప్పుప్పులను దిద్దుకుంటూ జీవితాన్ని ఓ పరిధిలో చాకచక్యంతో నడిపించుకుని పోతాడు.... నేను చెబుతున్నది నాకే ఇంకా స్పష్టంగా తెలియటం లేదు. అయినా యీ మాత్రం చెప్పగలను. నువ్వు యోగ్యుడివి, అతను యోగి నేను....”

“నువ్వు ?” అని స్టూవర్ట్ నవ్వుతూ “Oh, I miss my pipe ” అన్నాడు.

“నేను జీవితంలో ఏ రకమైన ప్రత్యేకమైన కౌశల్యమూ లేని, పూర్తిగా నాస్వభావానికి లోబడిన, యోగ్యుడూ, యోగీ కాని దుఃఖితుడిని” అంటూ కేశవ్ సిగరెట్ పీల్చి పొగ వదులుతూ,

“ఓ సిగరెట్ తీసుకో” అంటూ సిగరెట్ ఇచ్చి వెలిగించాడు. ‘స్టూవర్ట్ మానంగా ఉండదల్చుకున్నట్టుగా అతని మొహం చూస్తే అనిపించటంతో, కేశవ్ లోపల్నుంచి పొంగి పొరలి వస్తున్న మాటల్ని దిగమింగాడు.

x x x

అమ్మ చెప్పినట్టు విని, అక్కకూతురు భాగీరథిని పెళ్ళి చేసుకుని, నలుగురు చెల్లెళ్ళకూ సంబంధాలు చూసి పెళ్ళి చేసి, ఆ అప్పుల్ని ట్యూషన్లు చెప్పి కాని, పేవర్లు దిద్ది కాని తీర్చి “ప్రజాయైగృహమేధినా” అంటూ భాగీరథి వల్ల సుపుత్రుల్ని కంటూ - చీ! అది జీవితం కాదు - కానే కాదు. అంతే కాకుండా అమ్మ మీద ఎగురుతూ, తమ్ముళ్ళతో దెబ్బలాడుతూ, ఎదిగి నుంచున్న చెల్లెళ్ళు వీధిలోని వాళ్ళ కంట పడుతూ, ఇల్లు నాశనమవుతుంటే - అదీ కాదు. ఇప్పుడు మాధు బెదిరించినట్టుగా అత్యహత్య చేసుకుంటే, అమ్మ ఆ దుఃఖంలోనే చనిపోతే నేను ఊరికి తిరిగి వెళ్ళేసరికి చెల్లెళ్ళు రోడీ కుర్రాళ్ళ పాలబడి ఇల్లు శూన్యంగా ఇంటి ముందు ముగ్గు లేకుండా, దేముడి గదిలో దీపం లేకుండా ఇల్లు చావు ఇల్లులా బావురుమంటూంటే....”

“ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నారు కేశవ్ అంత గాఢంగా ? అదిగో మన ట్రెయిన్” అన్నాడు స్టూవర్ట్. తలుపులు తెరుచుకున్నాయి. వాళ్ళ ఎదురుగా వున్న రైలుపెట్టె కిటికీ మీద ఎర్రటి అక్షరాలతో ‘No Smoking’ అన్న బోర్డు వుండటంతో, పరిగెడుతూ మరో పెట్టె ముందు అగి జనం అంతా దిగాక ఎక్కారు. తలుపు మూసుకుంది. రెండు క్షణాల్లో చీకటి గుహలోకి వెళ్ళారు. న్యూస్ పేపరు చదువుతూ కూర్చున్న ఆయాసంతో కళ్ళు మూసుకున్న, తమ ఉద్యోగాల నుంచి ఇళ్ళకి వెడుతున్న మొహాల్ని చూశాడు కేశవ్ - వీళ్ళంతా ఎలియట్ కావ్య వస్తువులు. బండి లోపలున్న అధ్యర్థయిన్ మెంట్లన్నీ వరసగా చదువుతూ వచ్చాడు - ఈ పళ్ళ రసం తాగి సన్నబడు, వాల్స్ సాసేజులనే తిను, అకర్షణీయమైన పురుషులంతా బర్త్ డే తయారైన సూట్లనే వేసు కుంటారు....

“రష్యాలో ఈ రకమైన అధ్యర్థయిన్ మెంట్లకు బదులుగా కమ్యూనిజం ప్రచారపు బోర్డులు ఉంటాయేమో కదా స్టూవర్ట్ ? - పార్టీలో చేరు.... యువకులకు నాయకత్వం వహించు... చంద్రలోకానికి రా....”

“మనిషికి ధ్యేయం ముఖ్యమని అందుకే అన్నాను. కేవల.... అయితే నేను చెప్పినదాన్ని నువ్వు ఒప్పుకోవు. కమ్యూనిజం ఒక ధ్యేయం. కాథలిక్ మతం మరో ధ్యేయం. ఈ రెండింటినీ నేను నమ్మను. ఈ సాసేజు తిని, ఈ పశ్చరసం తాగి, ఈ బర్గర్ నూటు వేసుకుని దాని కోసం శ్రమిస్తూ ఇలా పాతాళం నుంచి పైకి, పై నుంచి పాతాళానికి సంచరిస్తుండటానికన్నా ఏదైనా ధ్యేయం ఉండటం ముఖ్యం.”

“ఇక్కడ కూర్చున్న ఈ జనం సుఖంగా లేరని నీకు ఎలా తెలుసు ? నువ్వు నీ దృష్టితో వాళ్ళ బ్రతుకు సఫలమో విఫలమో చెప్పగలవేమో కాని వారికి వాళ్ళ బ్రతుకునుంచి సుఖం దొరికిందో లేదో చెప్పలేవు. సుఖం , దుఃఖం అన్నది ఈ క్షణంలో అనిపించేది. సఫలమూ విఫలమూ అన్నది భూత భవిష్యత్తుల ననుసరించి తెలుసుకునేది. భూత భవిష్యత్తులను గురించి ఆలోచించని వాడికి సుఖం, అసుఖం అన్న ప్రశ్న మాత్రమే వుంటుంది. ఫలితం గురించిన ప్రశ్న ఉండదు. ఇక్కడ, ఇంతటి mess చేస్తున్నది నాలాంటి, నీలాంటి వారు మాత్రమే.”

“జ్ఞాపకాలు, కల్పన ఈ రెండు ప్రవృత్తులూ మనసుకు వున్నంతవరకూ, జ్ఞాపకపు ఆధారం మీదనే ఉహాకల్పన జరిగేంత వరకూ, మనిషికి భూతభవిష్యత్తుల నుంచి ఎదుదల దొరికే ప్రశ్న లేదు కేవల. భూత భవితవ్యాలు మనిషిని వెంటాడి తీరతాయి. ఒక సిగరెట్ ఇస్తావా ? దిగాక ఇస్తాను.”

“ Oh!Don'tbother” అంటూ కేవల అతనికి సిగరెట్ ఇచ్చి, “ధ్యేయమన్నది oldage కోసం చేసే ఒక రకమైన savings అనుకో. నా మటుకు నేను చెప్పాలంటే, నీ కనిపించినట్టే నాకూ అనిపిస్తుంది. కాని నా కనిపిస్తున్నది సరి అన్న నమ్మకం నాకు లేదు అన్నాడు.

ట్రెయిన్ అగింది. “మనం ఇక్కడ కాదు దిగటం ” అంటూ స్టావర్డ్ కేవలని అపాడు. బండిలో జనం నిండిపోయి, నీట్లు భాళిలేక కొంతమంది నిలుచోవలసి వచ్చింది. కేవల, స్టావర్డ్ లేచి నిలుచుని ఇద్దరు ముసలమ్మలకు తమ నీట్లు ఇచ్చారు. తన ఎదుట నిలుచున్న అమ్మాయి కోడి జాత్తు లాంటి జాత్తుని చూస్తూ నిలుచున్నాడు కేవల.

ఈ అమ్మాయిల్ని మెచ్చుకోవాలి : నా చెల్లెళ్ళలాగా కాదు. ఒంటరిగా తిరుగుతారు. ఉద్యోగాలు చేస్తారు. తమకు కావాల్సినవాళ్ళని తామే ఎన్నుకుని పెళ్ళి చేసుకుంటారు. మన అమ్మాయిలో ? - వాళ్ళ సిగ్గో, గుండెల మీదకు కొంగు లాక్కునే వయ్యారమో చెప్పక్కర్లేదు. ఈ అమ్మాయిలు తమ గుండెల్ని జెండాల్లాగ పైకెత్తుకుని వాటి అందాల్ని ప్రదర్శిస్తూ నడుస్తారు.

దాచుకోవాల్సింది ఏమీ లేనట్టు, నూటగా, నిర్భయంగా ఉంటారు. మన దేశంలో మధ్యమ శ్రీమంత వర్గపు అమ్మాయిలకు వాళ్ళ అంగాంగాలు దాచుకున్న బ్రహ్మాస్త్రం. చెల్లెళ్ళు ఇంట్లో వాళ్ళని ఎందుకలా వేధించాలి. తమకు కావాల్సిన వాళ్ళని తామే ఎన్నుకుని ఎందుకు పెళ్ళి చేసుకోకూడదు? అనిపించేది. కాని అది కేవలం అనిపించటం మాత్రమే. అలా ఏదైనా జరిగితే మొదట విమర్శించే వాడు తనే. ప్రతి భారతీయ యువకుడూ ఇంట్లో సనాతనుడూ బయట విప్లవకారుడు. ఇప్పుడు స్టూవర్ట్ అడుతున్న మాటలు : ఒకటి కొరవ నరకం మీద కట్టే తత్వ గృహం. భగీరథిని పెళ్ళి చేసుకుని నిష్కామంగా పిల్లల్ని పుట్టించనా? అమ్మ తన మనవరాల్ని పొగుడుతూ చెప్పు కొస్తుంది: ఆ పిల్లకేమయిందిరా? కన్ను ముక్కు తీరు బాగుంది. ఎర్రగా వుంది. ఎస్సెల్స్ చదువుకుంది. అంతగా కావాలంటే ఇంకా పైకి చదివించు, నేనేమీ కాదన్నా. ఇంటి పని చక్కగా చేసుకుని పోతుంది. నాకూ పెద్దతనం మీద పడుతోంది. పెద్దన్నయ్య వరవడిలోనే చిన్నవాళ్ళు నడుస్తారు. నువ్వే ఇలా అయితే ఎలా రా? భాగీరథి ఇంటికి వస్తే అరుగురు తమ్ముళ్ళు-చెల్లెళ్ళతో నాకు ఎడమోహం పెడమోహం తప్పదు. దీనికన్నా పెద్ద ప్రశ్న నాకు తమ్ముడు మధుది. అతని పట్ల నా ప్రవర్తన నరైనదేనా? ఎస్సెల్స్ పూర్తి చేసి చదువు మానేశాడు. చిన్నవాడు సుధీంద్రుడైనా పైకి వస్తాడేమో ననుకుంటే వాడు కూడా బి.ఎస్సీ.లో గజనీ మహమ్మదు దండయాత్రలు మొదలెట్టాడు. సాయంత్రాలు ఇస్త్రీ చేసిన ప్యాంట్ వేసుకుని, ఎర్ర టై కట్టుకుని వాకింగ్ వెళ్ళటం; హోటల్లో బైటూ మసాల దోస, బైటూ ; పేకాటలో డబ్బులోస్తే సినిమా; రాత్రి పదింటికి తిరిగి రావటం, అమ్మ వంటిల్లు అలుక్కోకుండా, గిన్నెలు తోముకోకుండా కాచుకుని వుండాలి ...." పనికిమాలిన జులాయి వెధవలకోసం నువ్వొందుకు కాచుకుని వుండి వడ్డిస్తావమ్మా? ఆ మాత్రం చెప్పలేవా వాళ్ళకి? సాయంత్ర మయ్యేసరికి నేనింకో యాభై రూపాయ లొస్తాయని నాలుగు బ్యాచీలకు ట్యూషన్ చెప్పి ఎందుకు చావాలి? ఈ వెధవల కడుపు నింపటానికా?

అమ్మ గిన్నెల ముందు తల మీద చెయ్యి పట్టుకుని మౌనంగా కూర్చుంటుంది. ఇద్దరు తమ్ముళ్ళు ముద్ద ముట్టుకోకుండా కంచాల ముందు తలవంచుకుని కూర్చుంటారు : వాళ్ళకి తాము తప్పు చేశాము, నేరస్థులం అని అనిపించేవరకూ కేశపుడికి తృప్తిలేదు. కందిరీగ కాటు తిన్నట్టు వెళ్ళంతా కోపంతో మండిపోయి, వేడెత్తి, తట్టు తేలి, ఇంకంత మరింత కోపం తెచ్చుకోవాలన్న కోర్కె, అవేశం గంగ వెర్రు లెత్తిస్తూంటే, తల్లి ఏమైనా ఎదురు జవాబు చెప్పకూడదా అనిపిస్తుంది. వారిని రెచ్చగొట్టడం కోసం తన పదజాలం

నుంచి అవాచ్యమైన మాటల కోసం వెతుక్కుంటూ మాటలాడతాడు. అమ్మ బదులు చెప్పకుండా నిట్టూరిస్తే, మాధు కంట నీరు పెట్టుకుని కంచం ముందునుంచి లేస్తే అమితమైన సిగ్గుతో నిరాశ చెంది - చేతులు కడుక్కుంటున్న మాధవుడి దగ్గరకు వెళ్ళి - “ఏం భోంచెయ్యకూడదా? భోజనం మానేసి నా మీద కోపం తీర్చు కుంటావా?” అంటాడు. కోపం తన మీద తనకే జాలిగా మారి, సర్పం చీమిడి పురుగు గజ్జి చీముగా మారుతుంది. ఒక్కోమారు తల్లి “అశుభం పలకద్దురా. అన్ని వేళలు ఒక్కలా వుండవు. ఇది ఎష గడియ కావచ్చు. చెడు కోరి మాట్లాడవద్దు. శుభం పలకాలి.” అంటుంది. దేవుడి ముందు ముదుపు కట్టి నేతి దీపం వెలిగిస్తుంది. లేకపోతే మాధవుడు, “ఆ పాడు ఫ్యాక్టరీలో శూద్ర కుర్రాళ్ళలాగా చాకిరీ చెయ్యలేను. నా చేత కాదది. తెలిసిందా? నీకేం, ఎం.ఎ. చదివి కాలేజీలో లెక్చరర్షయ్యానని గర్వం నీకు. నాన్న నీకు చేసినంత మాత్రం కూడా నాకు చెయ్యలేదు.... అన్నయ్యవు కదానని నీ ఇంట్లో అన్నం తింటున్నాను. ఇష్టం లేకపోతే చెప్పు - వెళ్ళిపోతాను” అంటాడు.

“నేను! నేను! నేను....” పిడికిలి బిగించి ముందుకురికి మాటల వర్షం కురిపిస్తాను. “మీ లాగా చిల్లర తిరుగుళ్ళు తిరగలేదు. నేను మీకు చేసినంతగా నాన్న నాకు చెయ్యలేదు.... ఫ్రీ హాస్టల్లో వుండి పాకీ దొడ్లు తుడిచి, చెత్త తుడిచి కష్టపడి చదివి పైకొచ్చాను...” లోపలి ఎషాన్నంతా కక్కిస్తాను. ఇలా జరిగిన రోజు కేశవ్ కు కోపపు దీపావళి; యక్షగానపు రావణుని రంగు వేషాలోక్కటే తక్కువ. లోపల దాక్కున్న ఓ కోరిక - కామం లాంటి ప్రబలమైన కోరిక - సఫలమైనట్టుగా అనిపించి, అఖరికి అలసట కలిగి, ఓ రకమైన సుఖం వల్లనే, శూన్యం వల్లనే మత్తు కలిగినట్టుగా కూర్చుండి పోతాడు. రొషమొక్కటే తనకి ఇటీవల కలుగుతున్న తీవ్రమైన భావన అని హఠాత్తుగా తోచటంతో బెంగ కలుగుతుంది.

“మనం బేకర్ లా లైన్ లో పోతున్నాం. ఇది బేకర్ స్ట్రీట్ స్టేషన్” అన్నాడు స్టూవర్ట్. కొంచెం రద్దీ తగ్గటంతో ఇద్దరూ తమ నీట్లలోకి వెళ్ళి కూర్చున్నారు. స్టూవర్ట్ నిలుచుని ప్రయాణిస్తున్నప్పుడు, తాము అంతకు ముందు మాట్లాడిన విషయాల్ని గురించే ఆలోచిస్తున్నాడనిపించింది. అప్పుడు అపేసిన చోటునుంచి మళ్ళీ సంభాషణ మొదలుపెట్టాడు.

“నేను ధ్యేయం సంగతి ఎందుకు చెప్పానంటే, ఈ దేశంలో జనం తమది మాత్రమే అయిన చిన్న లోకాన్ని సృష్టించుకుని దానిలోనే వుండిపోతారు. ఉమ్మడి కుటుంబాలున్న మీ దేశంలాంటి దేశాల్లో ఇంకా వ్యక్తి, సమాజాల మధ్య రక్త సంబంధం మిగిలి వుంది. కాని మాలో చూడు ; పదహారేళ్ళకి అబ్బాయి

సంపాదన కోసం ఉద్యోగంలోకి దిగుతాడు; పద్దెనిమిదేళ్ళకి పెళ్ళి చేసుకుంటాడు. ఉద్యోగం దొరక్కపోతే అతనికి నిరుద్యోగపు వేతనం దొరుకుతుంది. 'ముసలి తల్లిదండ్రుల్ని చూసుకోవాలి, యావనంలో వృద్ధాప్యపు అనుభవంతో బాంధవ్యం ఉంచుకోవాలి' అన్న వత్తిడి లేదు. ముసలి తల్లిదండ్రుల్ని చూసుకునే old people's homes ఉన్నాయి - మొత్తం మీద జీవితాన్ని పరివక్ష్యం చేసే ఆలోచన, వత్తిడి లేవు. అతని భార్య హైర్ పర్సన్ లో ఇంటికి కావాల్సిన టి.వి., హూవర్ మాటిక్ వాషింగ్-మెషిన్, ఫ్రీజర్ కొంటుంది. ఇతనే కారు తీసుకుంటాడు. సాయంత్రాలు రోజు వెళ్ళే పచ్ కి వెళ్ళి రెండు గంటలు తనలాగా బ్రతికే ఇంకా కొంతమందితో కాలక్షేపం చేసి, ఇంటికొచ్చి టి.వి. చూసి, ఏదాది కోసారి హాలిడేకి వెడుతూ, బీచిలో అర్ధనగ్నంగా వేలాదిమందితో బాటు తామూ పడుకుని దేహాన్ని ట్యాన్ చేసుకుని .... దీన్ని ఓ బ్రతుకే అంటావా? ఏళ్ళకి మొత్తంమీద జీవితానికి ఏమిటి సంబంధం? నా జీవితానికి ఏరి జీవితానికి తేడా ఏమీ లేదు కేశవ్. సుఖమూ కావాలి, దుఃఖమూ కావాలి. జీవితంలో ఘర్షణ వుండాలి. వేగమూ ఉండాలి. జీవితమంటే ఉత్తినే సాఫీగా దొర్లుకుపోవటం కాదు. Oh! I am bored, terribly bored. ఇంగ్లండులో జీవమే లేదు - ఈ సుఖ సమాజంలో జీవితానికే ధ్యేయం లేదు. నువ్వంటావు - నీ బ్రతుకంతా పేదరికంతో పోరడటంతోనే గడిచిపోయిందని. కామపు అనుభవం లేకుండా సడలి పోయిందని. కాని నన్నే తీసుకో కేశవ్ : నాకు పేదరికంతో పరిచయమే లేదు. అకలంటే ఏమిటో తెలియదు. పదహారో ఏటనుంచి ఇంతవరకూ అదది కావాలని పించినప్పుడున్నీ సుఖం దొరకడం కష్టం అనిపించలేదు - సంతాన నిరోధం గురించి అందరికీ తెలిసిన ఈ దేశంలో అమ్మాయిలతో పడుకోవటం భయపడాల్సిన విషయం ఏమీ కాదు. అన్నీ అయ్యాయి - తిన్నాను, పడుకున్నాను, సంభోగించాను, మరింత తిన్నాను, పడుకున్నాను, సంభోగించాను. సరే తర్వాత? జీవితంలో ఇంకా thrill ఏం వుందంటావ్?

“నిన్ను చూస్తుంటే నాకు అసూయ కలుగుతోంది స్టూవర్ట్” కేశవ్ నవ్వుతూ అన్నాడు.

“ఈ బండిలో కూర్చున్న మనుషుల్ని చూడు. మా సమాజపు ఓ Cross section ఇక్కడుంది. బొలర్ హ్యాట్, పిన్ స్ట్రైప్ నల్ల సూట్ వేసుకుని 'Times' చదువుతూ కూర్చున్నతను బ్యాంక్ లోనే, గవర్నమెంటు వుద్యోగంలోనే వుండివుంటాడు. అతను Establishment కి చెందిన వాడు. క్రిమ్ రాసి, జాత్తు నున్నగా దువ్వి, కాలర్ లేని జాకెట్ వేసుకున్నతను workingclass లో వుట్టిన

పోకిల్లా - ఎక్కడో సేల్సుమన్ అయ్యుంటాడు. జాత్తుకి ఎర్ర రంగు రాసుకుని, చిరునవ్వు నవ్వుతున్న పిల్ల బహుశా woolworth లో సేల్స్ గర్ల్, బహుశా pick up girl. ఆ ఇంకో అమ్మాయి మొహం చూస్తేనే తెలుస్తుంది, అమె Stenotypist. వాళ్ళు వాడే సెంటుని బట్టి చెప్పవచ్చును - వాళ్ళు ఏ వర్గపు వాళ్ళు వాళ్ళ అభిరుచి ఏమిటి అన్న సంగతి. రాబడి, హెరాదా చూసి పెళ్ళి చేసుకుంటుందామే. Slim గా వుండటానికి రోజూ వ్యాయామం చేస్తుంది. సాయంత్రాలు ఫ్రెంచ్ నేర్చుకుంటుంది. ఫోన్లో అపాయింట్మెంట్ ఫిక్స్ చేసి Hair-stylist దగ్గరకు వెళ్ళి తనజాత్తు trim చేయించుకుని వస్తుంది. టీటల్స్ స్టైల్లో పొడుగ్గా జాత్తు పెంచుకుని టైట్ ప్యాంట్ వేసుకుని చేతిలో ట్రాన్సిస్టర్ వట్టుకుని కూర్చున్న కుర్రాళ్ళు మరో రెండేళ్ళలో పెళ్ళి చేసుకుని, హైర్ పర్ఫెన్స్లో కొన్న సామాన్లకు ప్రతి వారం డబ్బులు కట్టడానికి మొదలెడతారు. నేను కూడా ఇంకో సంవత్సరంలో యూనివర్సిటీ చదువు పూర్తిచేసి, ఆ బౌలర్ హ్యాట్ వేసుకున్నాడే అతని ఎస్టాబ్లిష్మెంట్లో ఒక సామాన్యమైన, ముఖ్యమైన వీల్ అవుతాను.... ఎలాంటి 'తివ్రవాది అయినా ఇక్కడ peer పదవి దొరికి ఎస్టాబ్లిష్మెంట్లో ఒక భాగమై పోతాడు. Sartre ఇంగ్లీషులో వ్రాసి వుంటే అతను ఇక్కడ House of Lords లో మెంబరయ్యేవాడు...లేదు - ఇంగ్లండ్ క్రమంగా తన సున్నితమైన అంతఃకరణాన్ని పోగొట్టుకుంటోంది. All of us need slimming, suffering..... మన Angry young men ఏమయ్యారో చూడు : బి.బి.సి.; ఇంకా మన ప్రముఖ పత్రికలు వాళ్ళని శక్తివంతులుగా గుర్తించి, తమ విశాలమైన ఎస్టాబ్లిష్మెంట్లో కలిపేసుకున్నారు. లేదు, మీకు భవిష్యత్తు లేదు; ఈ దేశంలో ఏ కొత్త అనుభవమూ లేదు. మాలో మంచి-మంచి రచయితలంతా అందుకే వేరే దేశాల గురించి రాస్తారు : ఫార్స్టర్, లారెన్స్, గ్రీన్, డరెల్ - ఇంగ్లండులో రాయటానికేముంది ? Nothing but our stupid sobbery.... ఈ ఉపన్యాసం పెద్దదయింది కదా ? క్షమించు. అనర్గళమైన ఉపన్యాసాల్ని మీ భారతీయులు మా దగ్గరేగా నేర్చుకున్నది ? Tit for tat అంటూ స్టూవర్ట్ నవ్వు మాట పూర్తి చేశాడు. ఎర్రబడిన అతని మొహం చూసి కేశవుడికి అతను భావావేశానికి లోనై మాట్లాడుతున్నాడని తెలిసింది. సమిష్టి కుటుంబం గురించి అతను మాట్లాడాడు, కాని అతనికి ఆ విషయం అనుభవ పూర్వకంగా తెలియదని పించింది. తను ఆ అనుభవంతో పిచ్చెక్కిపోయినాడు. బహుశా ఏ సమాజ వ్యవస్థలోనూ మనిషికి సుఖం లేదు; ఇలా అశాంతిగా వుండటమే మనిషికి అనంతమైన అనాదినుంచి వస్తున్న అవశ్యకత అయివుండవచ్చును. నా జీవితం, క్రియాశక్తి వ్యర్థమై పోతుందని నేను అస్తమానం వాగి వాగి, అది ఇంట్లో

వాళ్ళకి అలవాటై పోవటంతో, ఇప్పుడెవరూ, దాన్ని పట్టించు కోవటమే లేదు. నా నలుగురు చెల్లెళ్ళు అర్ధాకలితో, కాటన్ చీరలు కడుతూ, చెప్పుల్లేని కాళ్ళతో నడుస్తున్నా కూడా. బెంగల్ కృశిస్తున్న అమ్మ కళ్ళకి, వసంతంలో చిగుర్చిన అరణ్య వృక్షాల్లాగా జీవం తొణికిసలాడుతూ, బాంబుల్లా కనిపిస్తున్నారు. గుండె లెత్తుగా కనిపించకుండా, గుడ్డతో కుట్టిన బ్రేసియర్స్ తో బిగుతుగా కట్టి, కొంగు కప్పుకుని, గూనిగా, బుర్ర వంచుకుని పుస్తకాలు, జామిట బాక్స్ పట్టుకుని, వాళ్ళు కాలేజీల నుంచి నడచిరావటం చూస్తే కేశవ్ కి కడుపులో దేవినట్ట పుతుంది. బ్రతుకు ఎంత బరువైంది అనిపిస్తుంది. కాని తమ క్షేమాన్ని ఆలోచించడం గురించి అడవాళ్ళకి ఎవరూ నేర్పాల్సిన అవసరం లేదు. రాత్రి పదకొండు గంటల వరకూ చదివి, మళ్ళీ తెల్లవారుజామున లేచి ఇంటి ఫనుల్లో తల్లికి సాయం జేసి, ఫన్స్ క్లాసులో పాసై, ఫ్రీ షిప్ తెచ్చుకుని చదువుకుంటున్నారు - తమ్ముళ్ళు సిగ్గుపడేలా. మాధుకి అసలు తన బాగోగుల గురించిన ఆలోచన లేనేలేదు. బోనన్ లాగా అతనికి ఒకసారి కొంత డబ్బు ఒక్కసారిగా వచ్చింది. నలుగురు చెల్లెళ్ళకి, తల్లికి చీరలు; తనకు, కేశవ్ కి సుధీంద్రుడికి ప్యాంట్ గుడ్డలూ కొన్నాడు. ఓ వారం రోజులు నవ్వుతూ తుళ్ళుతూ, చెల్లెళ్ళకి సినిమాలు చూపిస్తూ వచ్చిన డబ్బంతా జల్సా చేశాడు. అలా చూడబోతే, మాధూ తన కన్నా చలాకైన యువకుడు. తన లాగా చెయ్య నా వద్దా అని ఊగిసలాడే తత్వంలేని కుర్రాడు. బాధ్యతల బరువుకి కుంగిపోని, ఇంకా ఉరకలేసే ప్రేమ అతనిది. అందుకే అమ్మాయిలు అతన్ని ఇష్టపడినంతగా తనను ఇష్టపడరు. కుటుంబం కోసం ప్రాకులాడుతూ తను ఇలా వెట్టిపోయాడు. కర్తవ్యాని కోసం ప్రేమని పొగొట్టుకున్నాడు. కర్తవ్యపు నీతి నియమాల హద్దుల్లేని మాధు హృదయంలో నిరుపయోగమైన, అపేక్షలేని ప్రేమ వుంది. ఈ మధ్యలో చెల్లెళ్ళు భలే నెరజాణలు; బహుశా తమ స్వంత క్షేమం దృష్ట్యా - మోసగత్తెలు. ఈ ఇల్లు అఖిరి దాకా తమది కాదని వాళ్ళకి తెలుసు. ఇంట్లో వున్నన్ని రోజులూ తనకు, మాధుకు, అమ్మకు అనుగుణంగా మసలడానికే ప్రయత్నిస్తారు. పెళ్ళి చేసుకుని మంచి ఇల్లు చేరగానే వాళ్ళకి బెడద తప్పిపోతుంది. అందుకనే మంచి మొగుళ్ళ కోసం వాళ్ళు కాచుకూర్చున్నారు. వాళ్ళకి మంచి మొగుడు దొరకటానికి తనక సాధనం కావటం మూలాన్ని అన్నయ్యతో ఇష్టంగా వుంటారు. లెక్చరర్ చెల్లెళ్ళుగా వాళ్ళకి ఓ స్టేటస్ వుంది. అది వాళ్ళకూ తెలుసు. నాన్న చనిపోయాక, అప్పు ఖర్చులు పోగా, తోట అమ్మిన డబ్బులో ఇంకా అయిదు వేలు మిగిలి పున్నాయి - బ్యాంకులో ఇంకా అయిదు వేలయినా కావాలి, ఆ పిల్లలకు మొగుళ్ళను కొనుక్కోవటానికి. దానికోసం తాను కష్టపడాలి - ఇంటి

మర్యాదకు తగినట్టుగా అదంబరంగా పెళ్ళి చేయకపోతే అమ్మ ఊరుకుంటుందా - నా వళ్ళో అడుకోవటానిక ఇంట్లో మనుమలే లేరు. నువ్వైనా పెళ్ళి చేసుకోరా అంటుంది అమ్మ, మొదట చెల్లెళ్ళ పెళ్ళిళ్ళు కాని అంటాను. ' నీ అక్క కూతురే వుంది కదా ' .... అలా మొదలవుతుంది మళ్ళీ పాత కథ. 'వాళ్ళది పెద్ద సంసారం. ఈ మాత్రం సాయం చేయరా . కన్నె చెర ఎడిపించు నాయనా....' అంటుంది. నాకు వెళ్ళు తెలియని కోపం వస్తుంది. అరుస్తాను. నేటి కొచ్చినట్టల్లా మాట్లాడుతాను. చెప్పులు తొడుక్కుని బయటకు నడుస్తూ ఇవ్వాల కుర్రాళ్ళు వస్తే ట్యూషన్ లేదని చెప్పు. ఈ ఇంటి కోసం చాకిరీ చేసి, చేసి సున్నమై పోతున్నాను అంటాను.

నాకూ తెలుసు, అమ్మకీ తెలుసు - భాగీరథి కాకుండా వేరే అమ్మాయిని చేసుకోవటం సాధ్యంకాని పని అని. నలుగురు పెళ్ళి కావాల్సిన చెల్లెళ్ళు, ఇద్దరు పనికిమాలిన , జులాయిగా తిరిగే తమ్ముళ్ళు గల ఈ ఇంటికి వేరే ఎవరైనా చదువుకున్న అమ్మాయి వస్తే ఖచ్చితంగా గొడవలు తప్పవు. మొగుడిని ఇంటి నుంచి వేరుచేసి, వేరే కాపురం పెట్టించటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. భాగీరథి అయితే అమ్మ హక్కుగా గద్దించి అదుపులో వుంచటానికి అవకాశం వుంటుంది. నా చెల్లెళ్ళక్కూడా ఇది తెలుసు. నాకు ఇంత అనుగుణంగా నడుచుకునే వాళ్ళు, తమ క్షేమం దృష్ట్యా , తమకు మంచి సంబంధాలు దొరకాలన్న దృష్టితో, చాలా సున్నితంగా నేను భాగీరథి వేపు మొగ్గేలా చెయ్యటానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఆ అమ్మాయి చేత నాకో స్వెటర్ అల్లించటం, ఏదో పని పంకతో అమెని నా గదిలో వదిలి వెళ్ళటం - ఇలాటివి. ఇదేదో స్వార్థపు సాలె గూట్లో చిక్కుకుంటున్నట్టుగా అనిపించి ఎడిపించు కోవటానికి శక్తి వంచన లేకుండా ప్రయత్నిస్తాను. కాని ఎలా ? .... ఎలాగా ? అందుకే ఇంగ్లండ్ కి వచ్చాను.

భాగం : రెండు

చీకటిలోంచి మళ్ళీ వెలుతుర్లోకి తలుపులు జారాయి. జనాన్ని కక్కి, మింగి మళ్ళీ మూసుకున్నాయి. మొదట్లో ఈ భూత -నగరంలో ఇంట్లో వాళ్ళకి అయిదు వేల మైళ్ళ దూరంలో వుంటూ, నేను తెలుసుకోవాల్సింది ఏమిటంటే : నాలో అన్ని సున్నితత్వాలను మింగి రాక్షస రోషం లావాలా మరుగుతోందని. అది దుర్బలమైన రోషమని, ప్రేమని ఇవ్వలేని ఎవరినుంచి పొందలేని బలహీనత, చేతకానితనం లోపల దాగి వున్నాయి. కొన్ని వగటి కలల్ని కంటూ వుంటా నప్పుడప్పుడు : ఒకటి, నేను చాకిరీ చేసి, చేసి సున్నమై పెళ్ళి పెడాకులు లేకుండా ఎండి, వాడి, అమ్మా, మాధూ, చెల్లెళ్ళు బలసి, కృతఘ్నులై, నా మీద కత్తి కట్టి, నేను అందరి అపార కరుణకు పాత్రుడిని కావటం; ఇంకోటి ఎధి

వశాత్తు తల్లి, తమ్ముళ్ళు, చెల్లెళ్ళు చనిపోయి నేనొక్కడినే గాథమైన దుఃఖ సముద్రంలో మిగిలి పోవటం. రోషం నుంచి, నిస్సహాయత నుంచి మరింత రోషం. కామం, క్రోధం, సమ్మోహం, స్పృతి భ్రమ, బుద్ధి నాశం, బుద్ధి వాశాత్ ప్రణశ్చితి. రాతిని చెక్కాలి, మట్టి మొయ్యాలి. అహా, రంపంతో చెక్క దిమ్మల్ని కోయాలి.

ఎస్కలేటర్ మీద నిలుచుని లోకానికి వస్తూ, స్టూవర్ట్ అన్నాడు.

“నాకు ఇవన్నీ ఎంత చిత్రమైన అనుభవాలో తెలుసా ? పదహారేళ్ళాచే వరకూ నేను ట్రెయిన్ కాని, ఎలక్ట్రిక్ డీపాన్ని కాని చూడలేదు. పల్లెటూరి ఇంట్లోంచి ఇంకొంచెం పెద్ద పల్లెటూర్లో వున్న హైస్కూల్కి ఉత్తి కాళ్ళతో నడిచి వచ్చి చదువుకున్నాను....”

“నిన్ను చూస్తే నాకు అనూయ కలుగుతోంది”

రోషం. నాతో బాటు ఇలాగే ఇంకో పదిహేను రోజులు స్టూవర్ట్ వుంటే పరస్పరం జుగుప్సత్ ఈ స్నేహం అఖరవుతుంది. నేను లోపలకు వెళ్ళి ముట్టొందల్లా మట్టే. నడిచిన చోటల్లా ఇసుక పరలు. లోపలి కోరిక : భయంకరంగా హింసించాలి, లేదా హింసింపబడాలి. విషకన్య నగ్నమైన జ్వాలలో పడాలి. అమె పెదాలు, నడుము, రొమ్ములూ వీటి మంటకు హవిస్సునై. మళ్ళీ అమె గర్భాన్ని ప్రవేశించి ఉడికి, బంగారు విగ్రహమై, అమె పొట్ట చీల్చుకుని బయటకు రావాలి. భారతదేశంలో యుద్ధం జరగాలి. అందులో మేమందరూ సైనికుల మయి చంపాలి ; శత్రువుల నగరాన్ని ముట్టడించి, ఆ స్త్రీల మానభంగం చేసి, లూటీ చేసి, మీసాలు మెలేసి....

“పర్స్ జాగ్రత్తగా తీసుకురా” అన్నాడు స్టూవర్ట్.

అదా మగా దేహాల ఓ పెద్ద గుంపు పరస్పరం రుద్దుకుని, తాకి కొగలించుకున్నా కాని, వేర్వేరు రోపాలు లోకాలుగానే మిగిలి, అడుగు మీద అడుగు వేసి, బయటికి రాగానే ‘గాలికి ఎగిరే పూరేకుల్లా’... పౌండ్ పద్యాన్ని మళ్ళీ తలుచుకున్నాడు కేశవ్. ఇంగ్లండ్లో జూన్ నెల ఓ సాయంత్రపు అపురూపమైన ఎండ, నీలి కళ్ళ అందమైన పసిపాప నవ్వులా వుంది. రాత్రి తొమ్మిది గంటల దాకా ఎండలో వుండి, బియర్ తాగి, కాళ్ళు చాపుక్కుర్చుని టెలివిజన్ చూసి, కర్టెన్ లాక్కుని, గుడ్ నైట్ చెప్పి, పార్కుల్లో ప్రేమని ప్రదర్శిస్తూ గడిపే.... అహా, హాయి గలిపే సాయంత్రం. స్టూవర్ట్ వెనకాలే నడుస్తూ, నారింజ రంగులో మిణుక్కుమంటున్న డీపాలున్న జిబ్రాల్టర్ క్రాసింగ్ని - “వచ్చిన కొత్తలో ఇది తెలియదు. రోడ్డు ఓ కొస నుంచి ఇంకో కొసకు అనాధ పక్షిలా ఎగిరేవాడి” - దాటాడు. వాళ్ళు దాటి వెళ్ళటానికోసమే కారు నిలిపిన

ద్రైవర్ కి స్టూవర్ట్ లా తనూ తొందర తొందరగా చెయ్యెత్తి నమస్కారం చేశాడు.
 X X X

ఇంగ్లండుకు వచ్చిన మూడేళ్లదాకా బోర్ కొట్టేలాంటి ఒంటరి జీవితం గడపాల్సి వచ్చేది. యూనివర్సిటీ నుంచి డిగ్రీకి, డిగ్రీ నుంచి యూనివర్సిటీకి, కొన్ని రోజులు ల్యాండ్ లేడీత్ గుడ్ మార్నింగ్, గుడ్ ఎనింగ్ తప్ప మరొక్క మాట మాట్లాడకుండా తనలోని నరకంలోనే బ్రతకాల్సి వచ్చింది. యూనివర్సిటీలోని కొంత మంది భారతీయ విద్యార్థులతో పరిచయమైనా, వాళ్ళతో కలవటం అసహనీయంగా అనిపించింది. ఏదో కొత్త జీవితాన్ని కొత్త ఎలువలనీ ఆశించి ఇంగ్లండ్ కి వచ్చిన అతనికి అది వాళ్ళ వద్ద దొరకదని బాగా తెలిసిపోయింది. ఇన్ని రోజుల స్నేహం తరువాత కూడా స్టూవర్ట్ తనని అడగని ప్రశ్న భారతీయ విద్యార్థి పరిచయం కాగానే అడుగుతాడు : “నీకు స్కాలర్ షిప్ ఎంత దొరకుతుంది ?” “.....ఇంత” “సగానికి సగం మిగల్ప వచ్చును.” మిగిల్చి భార్యను వెంట తీసుకుని వచ్చిన ప్రతి భారతీయుడికున్న ఆశ ఒక Pop-up toaster, ఒక washing-machine, ఒక refrigerator, ఒక transistor ని ఎలాగైనా export-duty లేకుండా తమతో తీసుకెళ్ళటం. స్టూవర్ట్ తమ దేశీయుల్లో చూసే మెటిరియలిజం కన్నా భయంకరమైన మెటిరియలిజాన్ని కేశవ భారతీయుల్లో చూశాడు. ఇక్కడ చదువుకున్న భారతీయులు స్వదేశం వెళ్ళాక ఎల్లా, ఎంతటి ఆశపోతుల్లాగా ప్రవర్తిస్తారో కేశవ్ కి బాగా అనుభవమే. కాని ఇలాంటి భారతీయుల్ని తప్పిస్తే మరే ఇంగ్లీషువాడి స్నేహమూ లభించలేదు కేశవ్ కి. విద్యార్థులలో ముప్పాతికమంది ఏరామ సమయాల్లో రెఫిక్టరీ బెంచీల మీద ప్రణయ కలాపాలలో మునిగి వుండేవారు. కనుక ఒక్కడితో కూడా స్నేహం చెయ్యలేక పోయేవాడు. నీటిలో, త్రోవలో కనిపించే తెల్లవాళ్ళంతా తనను సవర్ణీయుడన్న అనుమానంతో తక్కువ చూపు చూసేవారు.

ఇంగ్లండ్ కి వచ్చిన మూడేళ్ల తరువాత యూనివర్సిటీ అంటి - పార్థెడ్ గుంపువారి ఒక సభలో కేశవ్ కి స్టూవర్ట్ పరిచయమయింది. అందరు ఇంగ్లీషు వాళ్ళ లాగానే - ఈ వాతావరణం నచ్చిందా మీకు ? అంటూ వాతావరణం గురించిన సంభాషణ ప్రారంభమయింది. ‘ఓహో! నిరుడు నువ్వు ఉండాల్సింది ఇక్కడ. అలాంటి ఎంటర్ని నేను పుట్టినప్పటినుంచి చూసేరుగను.” అంటూ నాటకీయంగా చేతులెత్తి తలాడించాడు స్టూవర్ట్. దానికి బదులుగా కేశవ్ “నాకు మంచు పడుతూంటే చూడటం చాలా ఇష్టం. ఈ చూపు సారించినంత దూరం మంచు నిండి తెల్లగా వుంటే చూడాలని ఎదురుచూస్తున్నాను నేను.” అన్నాడు. .... ఇలాగే మాట్లాడుకుంటూ వుండే అతను తన దైరీ తీసి ‘వచ్చే గురువారం

సాయంత్రం నా డిగ్స్ కి వస్తావా ? కలిసి భోంచెద్దాం' అన్నాడు. స్టూవర్ట్ తో స్నేహం అతనికి వెన్నెల్లా హాయిగా వుంది. అతి అయిన అత్యయతతో ఉపిరాడకుండా చేసి సెగ పుట్టించే స్నేహం కాదది. అసలు అత్యయత అంటేనే భయపడతాడు కేశవ్ - గాథమైన స్నేహం ఇంక తన వల్ల కాని పని అనిపిస్తోంది. తన లోపలున్నది చాలా అప్రియమైన తన పట్లనే వున్న జాలితో కుళ్ళిన, పూడ్చిపెట్టకుండా వ్రేల్లాడ దీనిన భూతకాలపు శవాలు. సౌజన్యమూ, సభ్యతల పై మెరుగుల బ్రతుకే నయం. కేశవుడితో బాగా పరిచయ మయ్యాక కూడా, అతడ్ని కలుసుకునే ముందు స్టూవర్డ్, 'రానా. ఖాళీయేనా?' అనడుగుతాడు. వాళ్ళ సంభాషణ సాధారణంగా స్టూవర్డ్ కి. ఇష్టమైన భారతీయ ఆధ్యాత్మం, యోగం, వెనుకబడిన దేశాలకు ఆర్థిక సహాయం వీటి గురించి అయి వుంటుంది. కేశవ్ కి తెలుసు : స్టూవర్డ్ నిజమైన యూరోపియన్ - అతని ఆత్మ పురోగమనం సభ్యతా మార్గంలోనే జరగాలి. నాజుగ్గా, బుద్ధి పూర్వకంగా, ఆరోగ్యంగా జీవించడానికి ప్రయత్నించే అతని అంతిమ ధ్యేయం అత్యంత సభ్యమైన మానవ సంబంధాలలో అనివార్యమైన బాధ, మురికి, కుళ్ళు వీటిని పూర్తిగా తుడిచివేసిన అంటి - సెప్టిక్ సమాజం. భారతదేశంలో మానవ సంబంధం కుళ్ళులోనే పెరుగుతుంది. కాళ్ళుపూడుకునీ పోవచ్చు. పూలు ఎకనించ నూవచ్చు. అందువల్ల స్టూవర్డ్ ఎంత అనుభవపూర్వకమైన భారతదేశాన్ని ప్రేమించినా, అనుభవానికి ముందు, ఉచ్చ , బురద, కుళ్ళు వీటి వాసనలలో పెరిగిన జీవితపు తీవ్రతని అనుభవించ లేడు. కేశవుడికది తెలుసు. తాను కాళ్ళు బురదలో కూరుకుని పోయిన మనిషి. కాని భారతదేశపు నేలలో కూరుకుని పోకుండా పైకి గెంతిన వారూ వున్నారు. ముందుతున్న బండరాతి మీద కూర్చుని, పురుగుపుట్రాతో సహితంగా సమస్త లోకాన్ని ప్రేమతో చూసి మూగవేయిన వారూ వున్నారు. అన్నింటినీ నియంత్రించిన నిర్మలమైన స్టూవర్డ్ పెరిగిన నేలలో యోగులు పుట్టుకురారు - సభ్యులైన వారూ మానవ హితం కోరేవారూ పుట్టుకొస్తారు.

స్టూవర్డ్ తాను ఎంత అసంతృప్తితో జీవిస్తున్నానని చెప్పినా, అతని జీవితానికో నియమం వుంది. అతను తన లాగా ఏమీ తోచక, ఒకదాని తర్వాత ఒకటి సిగరెట్ ఉదేస్తూ కిం కర్తవ్య మూడుడై, శావగ్రస్తుడి లాగా కూర్చుని వుండడాన్ని కేశవ్ చూడలేదు. తన బ్రతుకులోని ప్రతి క్షణాన్ని డైరీలో ముందుగా రాసిపెట్టినట్లుగా వివేచనతో జీవిస్తాడు. ప్రతి సంవత్సరం వేసవి శెలవుల్లో కొండ లెక్కటానికి యూరప్ కి వెడతాడు. సభ్యస్తుడి ముఖ్యమైన ధ్యేయం ఏమిటంటే తన వల్ల మరొకరికి బాధ కలగకూడదు; అన్యాయం జరక్కూడదు; తాను ఒకరి

చేతి కింద వుండకూడదు, వుంచకూడదు. మొదటి బియర్ కేశవ్ కొని తెస్తే, రెండోది స్టూవర్డ్ తెస్తాడు. భోజనానికి పిలిస్తే మళ్ళీ పిలుస్తాడు. ఎవరినైనా దాటుకుని వెళ్ళాల్సి వస్తే 'క్షమించండి' అంటాడు. త్రేన్ నడు. గట్టిగా మాట్లాడదు. మాట మధ్యలో దగ్గాల్సి వచ్చినా, తుమ్మాల్సి వచ్చినా 'క్షమించు' అంటాడు. రతి సమయంలో కూడా ఈ మనుష్యులు సభ్యత ఎల్లలు దాటుతారో లేదో తెలీదు. స్టూవర్డ్ దానిక్కారణం తమది వర్తకుల దేశమవటమే నంటారు. ఈ వినయం, సభ్యతా salesmanship అంటూ తన దేశాన్ని తక్కువ జేసి మాట్లాడతాడు. వీళ్లు తమని తాము పొగుడు కోవటాన్ని తాను చూడనే లేదు. ఓ రోజు యూనివర్సిటీలోని 'మెర్మెయిడ్' బార్ లో బియర్ త్రాగుతూ స్టూవర్డ్ అన్నాడు:

"అత్యజ్ఞానం, పరమార్థమని ప్రపంచానికి మొట్టమొదటిగా చెప్పిన దేశం భారతదేశం".....

కేశవ్ దానికి "అత్యజ్ఞానం - నిజమే - జ్ఞానులకి అనుభావులకు మాత్రమే. కాని సభ్యతకు అవశ్యమైన అత్యవిమర్శ మనలో లేదు. సమాజపు హితద్వష్టితో చూస్తే, అత్యజ్ఞానానికన్నా, అత్యవిమర్శ ముఖ్యం....ప్రాపంచిక విషయాల్లో మునిగిన వారికి ఒకటి సత్యమైతే, ప్రవేశం లేనివారికి మరొకటి...." అన్నాడు.

సంభాషణ తీవ్రమైన విషయాల చుట్టూ తిరిగినా, ఒక్క క్షణం డ్రాఫ్ట్ బియర్ వల్ల, హాయిగా, దాహాన్ని పోగొట్టే చల్లదనం వల్ల ప్రాణానికి సుఖంగా వుంది. కుంపట్లో రాక్షసి బొగ్గుల నిప్పు, ఎర్రపువ్వుల బొమ్మలున్న కర్టెన్లు మందంగా వెలుగుతున్న దీపాల చిన్న బారు. మూలగా వున్న సోఫాలో యువకుడి గుండెల్ని అనుకుని, సగం కళ్లుమూసుకుని, సిగరెట్ పీలుస్తున్న అమ్మాయిని చూస్తే, అశకాని, అసూయ గాని కలగటం లేదు. బార్మన్ గుడ్డతో గ్లాసుల్ని తుడుస్తూ, రుద్దుతూ మృదువుగా ఈల వేస్తాడు. సీసాల్లో షెరి, వైన్లను నింపిన, ఎస్కి, జిన్, బ్రాండీ సీసాల్ని తల్లక్రిందులుగా పెట్టిన బార్లో మత్స్య దేహపు కన్యబొమ్మ సన్నటి దారానికి వేల్లాడి తిరుగుతోంది. స్టూవర్డ్ రెండు గ్లాసుల్ని పట్టుకెళ్లాడు. బార్మన్ కన్నుకొట్టాడు. స్టూవర్డ్ రెండు బిట్టర్ అన్నాడు. బార్మన్ పంప్ చేసి బియర్ నింపిస్తాడు.

బార్ నుంచి బయటకు వస్తూండగానే బ్రతుకు ఎండిపోతుంది. చలి, చీకటి, మంచు భారతదేశపు వీధుల్లో అడుక్కుంటూ, నుంచున్న భిక్షకుల్లా కనిపించే, నల్లగా ఎండిపోయిన దొర్భాగ్యపు చెట్లు, వీధి దీపాల్లో తడి, చలి, ఫాగ్. కేశవ్ గ్లోవ్స్ వేసుకుని, కోటు జేబుల్లో చేతులుంచి వణుకుతాడు. "You are catching a chill, Bye-see you" అని స్టూవర్డ్ తన డిగ్స్ వేపు వేగంగా అడుగులు వేస్తాడు. కేశవ్ కి

తామిద్దరి జీవితాలలో వున్న తేడా మరోసారి గుర్తువచ్చి వ్యథ కలుగుతోంది. అసూయ కలుగుతుంది. ఇతని శక్తి స్వంత విషయాల్లో నిమగ్నమై గొడవల్లో వ్యర్థమైపోదు. ఇంట్లో తల్లిదండ్రులతో కూడా అతని ప్రవర్తన సభ్యసమాజపు మర్యాద నతిక్రమించకుండానే వుంటుందేమో, ఉదయం నిద్ర లేవగానే గుడ్మార్నింగ్, రాత్రి పడుకునేటప్పుడు గుడ్నైట్. తనది ఇంట్లో రోజూ గొడవే, రోజూ దెబ్బలాటే. లెక్చరర్స్ కూర్చునే చినిగిన సోఫా, మూడు కాళ్ళ కుర్చీలు గల స్టాఫ్ రూం మరో నరకం. అక్కడ వీరశైవులు, బ్రాహ్మణులు, శూద్రులు ఇంకా ఇతరులు అంటూ అసూయతో మండి పోయే నాలుగు నరకాలు. ఎంత వద్దనుకున్నా ప్రతి వెక్కడు ఇందులో ఏదో ఒక నరకంలో పడి చావాల్సిందే. ఇద్దరు కలిస్తే మూడేవాడి మీద అప ప్రచారం తప్పదు. ఓ గుంపులో కాసేపు కూర్చుని లేచి అంత దూరం వెళ్లేలోగానే తన వెనకాల తనని గురించి అడిపోసుకుంటారని తెలుసు తనకి. అందుకే తనకి వెనక్కి తిరిగి చూస్తూ నడిచే అలవాటు. ఇంగ్లండ్ కి వచ్చాక కూడా ఈ అలవాటు తప్పలేదు. గుంపు నుంచి లేచి వచ్చాక త్రోవలో నడిచేటప్పుడు. తనలాగా వెనక్కి తిరిగి చూస్తూ నడిచే వాళ్లేవర్సీ ఇక్కడ చూసి ఎరగడు తాను. ఇంట్లోనూ, కాలేజీలోనూ అతడు తనని చూసి తానే జాలిపడే, పరస్పరం అసూయతో రక్కుకునే పళ్ళునూరే నరకంలో బ్రతుకుతున్నానని దాని నుంచి తప్పించుకోవటానికి తపస్సు చేసి, సతతంగా ప్రయత్నించి, ఇంట్లో వాళ్ళని విపరీతమైన కష్టాలకు గురిచేసి, అపరిమితమైన స్వార్థంతో ఇంగ్లండ్ కి వచ్చాడు. “పుట్టకతో వచ్చిన బుద్ధి పుడకలతో కాని పోదు” అన్న తండ్రి మాట అప్పుడప్పుడూ గుర్తు వస్తూ ఉంటుంది.

X

X

X

“మనం ‘ఇప్పుడు అక్సఫర్డ్ స్ట్రీట్ లో వున్నాం. ఫేమన్ పాపింగ్ సెంటర్ అన్నాడు స్టూవర్ట్. రోడ్డుకి రెండు వేపులా వరుసగా వున్న కొట్లవైభవం కేశవుడిని అంతగా ఆకర్షించ లేదు. వెస్ట్ మినిస్టర్ అబ్బి, సెంట్ పాల్స్ కథేడ్రల్, హైడ్ పార్క్ బ్లామ్స్ బరీ, చెల్సీ - అలాంటి చోట్లకేమైనా వెడితే తన సాహిత్యపు గంట మోగి కంటికి ఎందు కలిగేది. తన కళ్ళు పూర్వ నిశ్చితమైన దాన్ని మాత్రమే గ్రహిస్తుంది. కనిపించని తలుపులు తెరచి, కొత్త లోకాన్ని చూసి ఆశ్చర్యంతో మూగపోయే లాంటి అనుభవం లేదు. కొలంబస్ చూసి ఆశ్చర్యంతో మూగవేయేలాంటి అనుభవం లేదు. కొలంబస్ తను చూసిన కొత్త లోకాన్ని, తాను వెతుక్కుంటూ వెళ్ళిన ఇండియా అనుకోలేదా? స్టూవర్డ్ కి చెప్పాలి - వెతికితే దొరికేది మనం వెతికినది. అంటే మన మనసుల్లో పూర్వ నిశ్చితమైనది. మనకు తెలియనిది, చూడనిది, మన అంతరంగపు లోకానికి వచ్చి, మూసిన తలుపుల్ని

తెరచి మరొక వుదయం, మరొక సాయంత్రాన్ని చూసి అచ్చెరువెంది, తన్మయం కావటం మరో రకం. అవ్యక్తమైనది. ఎదురైనప్పుడు, మనం మనకి ముందుగా తెలిసిన దానినే గ్రహిస్తాం. అవ్యక్తమైన దానిని చూద్దామని తాను ఇంగ్లండ్ కి వచ్చాడు - కాని చూడలేక పోయాడు. క్లెసర్ ఇండియాకి వచ్చి, యోగి ఒకడిని కలుసుకున్నప్పుడు ముక్కు నులుముకుంటూ కూర్చున్న వాడిని చూసినట్టుగా, ఇక్కడ నాకు మైథునపు బొమ్మలు మాత్రమే కనిపిస్తాయి. తాబేలు తన చిప్పను మోసుకుని తిరిగే లాగా, నా భూతంతో పోటు నేను ఆక్స్ ఫర్డ్ స్ట్రీట్ లో తిరుగుతున్నాను. స్టూవర్ట్ ఇండియాకి వచ్చి యోగి వర్మలను కలుసుకున్నా తన సభ్యలోకపు గీత దాటలేదు. కెస్లర్ లాగా “ఈ భేటి ఎలా పూర్తవుతుంది? నేనే మొదట లేవాలా? లేక యోగి తనే ముందుగా లేచి ఇక వెళ్లవచ్చునని సూచిస్తాడా? ఇక్కడ ఆ ఆతిథ్యపు నియమాలేమిటి?” అనుకుంటూ మాటల మధ్య మానంలో ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటాడు. ఇది బ్రాజడీ. నేను ఎక్కడకు వెళ్ళినా నా తమ్ముడి భవిష్యత్తు చావు కాని ఉద్ధారం కాని - నా జీవితమంతటి మీద తీర్పు లాగా బాధిస్తుంది.

నిన్న తమ్ముడి వద్దనుంచి ఉత్తరం వచ్చాక చేవిలో పురుగు దూరిన పశువులాగా ఎలవిల్లాడుతున్నాను. కళ్ళు తెరచి ఈ కొత్త సమస్యని లోతుగా చూడలేకుండా వున్నాను. దాన్నుంచి తప్పించుకోవాలనే స్టూవర్ట్ తో కలిసి లండన్ కి వచ్చాను. ఇలాంటి విషయాలను చెప్పుకునేంతటి ఆత్మీయత నాకు స్టూవర్ట్ తో లేదు. నేను ఇంగ్లండుకి బయలుదేరేముందు మాధు తన ఇష్టప్రకారమే. వెళ్లి షా కంపెనీలో సేల్స్ మన్ గా చేరాడు నెలకు రెండు వందల రూపాయల జీతం మీద. “ఉత్తమ కులంలో పుట్టిన నా కొడుకు చెప్పుల కొట్లో చేరాల్సి వచ్చిందే, పరాయి వాళ్ళ కాళ్ళు పట్టుకుని చెప్పులు తొడగాల్సి వచ్చింది కదా” అంటూ అమ్మ బాధ పడసాగింది. నే నామెని కోప్పడ్డాను. పెద్ద చెల్లాయి మిడల్ స్కూల్లో టీచర్ గా చేరటం నాకు సంతోషాన్నే కలగజేసింది. ఇన్ని రోజులూ అసలు వచ్చి మా మొహం చూడని శ్యాంబాబాయి వచ్చి రాధాంత సిద్ధాంతం చేశాడు. వైదీకుల ఇంట్లో పుట్టిన కుర్రాడు జోళ్ళ పాపులో పనిచెయ్యకూడదంటాడు. నేను కోపాన్ని దిగమింగి ఊరుకున్నాను. నేను ఇంగ్లండుకి వెడతానని అన్నప్పుడు అమ్మ, శ్యాంబాబాయి నన్ను స్వార్థపరుడని అనుకుంటే అది వాళ్ళ తప్పు. నాది కాదు. ఇన్ని రోజులు నేను కష్టపడ్డాను. చాకిరీ చేశాను. ఇప్పుడు మాధు తనకు చేతనైన ఉద్యోగం చేసి ఇంట్లోవాళ్ళని పోషించటంలో తప్పేమీ లేదనిపించింది నాకు. అమ్మ దేముడి గది చీకటి మూలలో కూర్చుని రోజూ ఏడ్చింది. దేవుడికి నందా దీపం వెలిగించి కొడుక్కు

మంచి బుద్ధి ఇమ్మని వేడుకుంది. వెళ్ళే మందు పెళ్ళి చేసుకొమ్మని పొరసాగింది. నువ్వు వచ్చే వరకు నేను బ్రతికి వుంటానో లేదో నని ఏడ్చింది.

ఇంగ్లండ్‌కి వచ్చాక నెలకు పది పౌన్ల చొప్పున మిగిల్చి, ఓ నల్ల బజారు పంజాబిని పట్టుకుని ఇంటికి రెండు వందల రూపాయల చొప్పున పంపుతూ వచ్చాను. అమ్మకూ, చెల్లెళ్ళకు దీని వల్ల ఆనందమయ్యుండాలి. నాక్కూడా ఇలా డబ్బు పంపుతూ వుండటం వల్ల నా బాధ్యత నేరవేరుస్తున్నానన్న సంతృప్తి బాధ్యత వున్న నా లాంటి మనుష్యులుండే స్వార్థపు నరకంలో రౌడీలు, జులాయి వెధవలూ వుండరు మరి.

ఓ రోజు హఠాత్తుగా అమ్మ నుంచి వుత్తరం వచ్చింది. మాధూ ఉద్యోగం వదిలేశాడని. తర్వాత మాధు నుంచి వుత్తరం వచ్చింది. తన వల్ల ఇక ముందు ఇలాంటి పనులు చెయ్యటం కుదరదు. ఇన్ని రోజులూ గుప్తంగా వున్న తన ప్రతిభ వెలుగులోకి వచ్చే అవకాశం వచ్చింది అని. “అన్నయ్యా, నువ్వు నమ్మక పోవచ్చు. నేనే నవల రాశాను. ఓ పబ్లిషర్ దాన్ని చదివి చాలా బాగుందని మెచ్చుకున్నారు. అది పబ్లిష్ అయితే వచ్చే డబ్బు అమ్మ కిస్తాను. ఇక ముందు ఇలాగే రాసి సంపాదిస్తాను” ఉత్తరం చదివిన నాకు చిత్రమైన అనుభవం పిచ్చి కోపం.... కాని లోలోపల అసూయ తొంగి చూడక పోలేదు. నాలో లేనిదేదో, అవ్యక్తమైనది మాధూలో వుండొచ్చు. అతని జీవితం నా జీవితాన్ని కించపరచి లోకం ముందు ఎత్తి చూపించవచ్చు అనిపించింది. కొన్ని రోజుల తర్వాత చెల్లాయి ఎమల వుత్తరం రాసింది: “అన్నయ్యా మాధు అమ్మని ఏడిపించుకు తింటున్నాడు. తోట అమ్మిన డబ్బు అయిదువేలూ అమ్మ పేరిట బ్యాంకులో వుంది కదా, అది ఇమ్మని గొడవ చేస్తున్నాడు. అతని ఇద్దరు స్నేహితులు చెరో అయిదువేలు వేసుకుంటారట. ఆ పదిహేను వేలల్లో మాధు ఓ ప్రెస్ కొంటాడట. ప్రెస్ నడపగా వచ్చే డబ్బు ఇంటి కిస్తాను. మీ డబ్బు భద్రంగా వుంటుంది. బ్యాంక్ లో డబ్బు మూలగటం కన్నా ప్రెస్ పెడితే లాభమని పీడిస్తున్నాడు. అమ్మ ఏం చేయటానికి తోచక నీకు వ్రాయటానికి భయపడి వూరికే కూర్చుంది. మాధు ప్లాన్ ఏమిటంటే, తన నవలల్ని ఆ ప్రెస్‌లోనే అచ్చు వెయ్యచ్చు కదానని. ఇప్పుడు వాడిదో నవల అచ్చయింది. లాల్సీ పైజమా వేసుకున్న రచయితలు వాడి స్నేహితులు. వాళ్ళతో కలిసి తాగుతాడని ఎనికిడి....”

నేను మండిపడుతూ అమ్మకి రాశాను - మాధూకి డబ్బు ఇవ్వద్దు అని. మాధు దానికి జవాబు రాశాడు: “నువ్వు ఇంట్లో వున్నంత కాలం నాలో దాగి వున్న శక్తి, నీ విషపూరితమైన, దరిద్రపు వ్యక్తిత్వపు తొక్కిడి వల్ల వాడి, ఎండిపోయింది. ఓ

పురుగులా బ్రతికాను. నాకు నచ్చని పనులు చేసుకుంటూ బ్రతికాను. నువ్వు వెళ్లిపోయాక నా జీవితం బాగుపడింది. చిగిర్చి మొగ్గ తొడిగింది. నా ఇద్దరు స్నేహితులు ముందుకొచ్చి, నేను బాగుపడి ఇంటికి సాయపడగల దారి చూపారు. నా సృజనశక్తి ఎకసించి ఓ నవల రాశాను. నీ ఎండిపోయిన కార్పణ్య హృదయానికి దీని వల్ల చాలా అసూయ కలిగి వుండవచ్చు. జీవం వున్నది ఏదైనా సరే దాన్ని నువ్వు చంపుతావు. పక్కంటి అమ్మాయి నా పట్ల ప్రేమ పెంచుకున్నదని నువ్వు చేసిన గొడవ నేనింకా మర్చిపోలేదు. నువ్వు మహా నిస్వార్థపరుడివా ఏం? నాకేం తెలియదనుకోకు. ఇంట్లో వాళ్ళకి తెలికుండా బ్యాంకులో నీ సొంతానికని నువ్వు అయిదువందల రూపాయలు దాచుకో లేదా? నాకు నీకున్న తెలివి తేటల్లేవు. వచ్చినదంతా అందరూ కుర్రాళ్ళ లాగానే నేనూ జల్సాగానే ఖర్చు పెట్టాను. అందరి దృష్టిలో నేను దుష్టుడిని; నువ్వు సభ్యుడివి. కాని నీకో అత్త అంటూ వుంటే నిన్ను నువ్వే ఒక ప్రశ్న వేసుకో - నువ్వు నీ తోబుట్టువుతో నడుచుకున్న తీరు సరైనదేనా అని? అంతా నాశనం కానీ లే. ఇదిగో ఈ వుత్తరం అందేసరికి నేను ఇల్లు వదిలి వెళ్లిపోయి వుంటాను. నా చావు బ్రతుకుల గురించి నువ్వు ఆలోచించాల్సిన అవసరం లేదు నువ్వు సుఖంగా వుండు. నీలాంటి పెద్దమనిషి పేరు ప్రతిష్టలకు మచ్చతెచ్చే తమ్ముడున్నాడన్న చెడ్డపేరు నీకు రాకుండా వుండనీలే....

దాంతో బాటే అమ్మ వుత్తరం ఒకటి: మొదట్నుండీ కొసం కా ఏడుపు... కన్న కడుపు... వగైరా....

ఇప్పుడు సరైన సమయం వచ్చింది వప్పుకో. నా తమ్ముడు మాధూ నా గురించి వ్రాసిందంతా నిజం. అయినా ఆ అయిదువందల రూపాయల గురించి నా పట్ల నిర్దాక్షిణ్యంగా మాట్లాడా డనిపించింది. సొంత సుఖమన్నది చూసుకోకుండా ఇంటి కోసం ఇంత కష్టపడిన నేను కన్యాకుమారి నుంచి హిమాలయాల దాకా తిరిగి అన్ని దేవాలయాలనూ చూసి రావాలన్న ఈ కోరిక కోసం అయిదువందల రూపాయలు దాచుకున్నాను - కాని మాధు ఉద్ధారం కానీయ్ లేదా చావనీ, ఆ అయిదు వందలు నా అల్పత్వానికి క్షుద్రత్వానికి చిహ్నంగా భావిస్తాడు. నా వ్యక్తిత్వం భవితవ్యానికి వదిలేసే ఘోరమైన చిత్రాల్లో ఇదొకటి అతిహేయంగా మిగిలి పోతుంది ఏం చెయ్యను?... ఏం చెయ్యను?....

కేశవ చేతులు నొక్కుకున్నాడు. బాధా తప్పుడికి శాంతి లేదు. అతను మొదట తన సభ్యతను కోల్పోతాడు. ఆ తర్వాత సాధువయ్యే యోగ్యతను కోల్పోతాడు. గొడవలూ, పోట్లాటల్లో అతని జీవితం మొదట తన సున్నితత్వాన్ని కోల్పోయి మౌటుగా అవుతుంది. ఆ తర్వాత మొద్దు బాధుతుంది. స్వార్థ పరుడవుతాడతను

లోభి అవుతాడు. ఇంట్లో వాళ్ళకు తెలియకుండా స్వంత సుఖపు కలలు కంటాడు. మాధుకి అది తెలిసిపోయి, నాకు వ్రాస్తే దాన్ని గురించి ఆలోచించేటప్పుడు కూడా ఫెర్రమైన సత్యం కనిపించదు - నా పట్ల నాకున్న కరుణ నా స్వభావం లోని లోటు పాట్లకు కూడా అందమైన చట్రం వేసి సుందరంగా కనిపించేలా చేస్తుంది. మాధు ఇప్పుడు ఇల్లు వదిలి పెట్టి, ఉద్ధారం కానీ, చావనీ, నా స్వభావం నుంచి మాత్రం బహుశా నాకు ఎదురల కాదు. అసూయ కలగచ్చు, దుఃఖం కలగచ్చు - కాని ఈ రెండు భావనల్లోనూ, నేను నా చుట్టూరా తిరుగుతూ మరింత చిక్కుముడి వేసుకుని, సుఖాన్ని నీచంగా చూసే యోగి సూక్ష్మమైన దివ్య దృష్టిని పోగొట్టుకుని, సుఖాన్ని కొనక ఎప్పుడూ దుఃఖాన్ని కోరుతూ ద్వైధీ భావాల్ని పెంచుకుని, దాన్ని జయించి నిలబడే శక్తిని పోగొట్టుకుని, తన మీద తనకీ కలిగే జాలితో ఎలవిలలాడే, అసూయ చెందే, తానూ సుఖపడలేక తన వారిని సుఖపెట్టలేక తనకి దొరికిన ప్రేమని పోగొట్టుకుని స్వరతి నరకంలో బ్రతుకుతాడు. సభ్యుడూ, సాధువూ ఇద్దరూ ఆత్మరతులు, ఆత్మతృప్తులు, నాకు స్వరతి మాత్రమే సాధ్యం. నేను నాలోనే ఆఖరై, మొదలై, దారాలను చుట్టుకుంటూ ఎలవిల్లాడి, లోపలి దాన్ని కత్తిరించి, బయటకు తీసి, పరీక్షించి, లోపల వుంచి, మళ్ళీ కత్తిరించి బయటకు తీసి పరీక్షించి, మళ్ళీ లోపల వుంచి, మొదట్లో పరీక్షించగలిగే నా ఆత్మ ఎమర్సనా శక్తిని మెచ్చుకుంటూ, తర్వాత పరీక్షించిన వస్తువునే ప్రేమిస్తూ, ఆఖరికి ఇలా పరీక్షించడమే అలవాటయి పోయి, పరీక్షించి, పరీక్షించి, తన మలాన్ని తానే మెచ్చుకునేలా అయిపోయి, పరీక్షించిన మలమే తానయి, అమ్మ చెప్పినట్టు భాగీరథిని పెళ్ళి చేసుకుని, గొణుగుతూ కాపురం చేస్తూ, అస్తమానం ఆత్మ ఎమర్స చేసుకుంటూ, పుట్టిన పిల్లల శ్రేయస్సు కోసం పాటుబడుతూ, వాళ్ళని తిట్టుకుంటూ, డబ్బు దాచుకుని, ఇల్లు కట్టి, ఉద్యోగంలోంచి రిటైర్డ్ అయ్యాక గవర్నమెంటుని బ్రతిమాలుకుని మరో రెండేళ్లు ఎక్స్‌టెన్షన్ కోసం పాట్లు బడుతూ....

స్టూవర్ట్ లేబర్ పార్టీలో చేరి, వెనకబడిన దేశాల అభివృద్ధి కోసం శ్రమిస్తూ, ఎం.పి. అయిపోయి, ఇండియాకి వచ్చి ఎయిర్ కండిషన్డ్ కార్లో చుడుతూ సాధు సన్యాసుల్ని చూసి, భారతీయ ఆధ్యాత్మికత తన ఆత్మ సంస్కారానికి అవశ్యమైన ఓ కొత్త అనుభవమని తెలుసుకుని, బుద్ధి పూర్వకంగా ఏ ఇబ్బందుల్లోనూ ఇరుక్కోకుండా దాన్ని గ్రహించి, దాన్ని గురించి ఓ అందమైన పుస్తకం వ్రాసి, బి.బి.సి.లో ఆ విషయం గురించి మాట్లాడి వృద్ధుడైనా బౌద్ధ పెంచుకోకుండా పొడుగ్గా, సన్నగా నిటారుగా మిగిలి పోయి....

"ఇవాళ శనివారం కనుక అరు గంటల దాకా కొట్టు తెరిచే వుంటుంది.

ఎంతమంది పాపింగ్ చేస్తున్నారో చూడు...." అంటూ స్టూవర్ట్ తను స్లాట్ మెషిన్లో కొన్న ప్యాక్నుంచి మరవకుండా కేశవుడికో సిగరెట్ ఇచ్చాడు తనకన్నా చిన్నవాడైన స్టూవర్ట్ పట్ల కేశవుడికే ఒక్క క్షణం చాలా గౌరవం, మమతా కలిగాయి.

భాగం : మూడు

పెద్ద, పెద్ద గాజు కిటికీల్లోంచి తమ ఎలువని తెలియపరచే చీటిలతో నిలుచున్న వస్తువులని అమర్చిన వైఖరిని చూస్తూ ఎండే పాపింగ్ చెయ్యటమంటే కేశవ్ కి భలే ఖుషీ. ఇప్పుడు వేసవి కనుక గాజు మీద ఎర్రటి అక్షరాలతో "SALES" అంటూ ఎక్కడెక్కడో చీటిలు అంటించారు. 'GALA SALES' పదిహేను పౌన్ల సూట్ కి కేవలం తొమ్మిది పౌన్లు మాత్రమే. స్త్రీల బట్టలమ్మే కొట్లే నగ్నంగా నిలుచోబెట్టిన బొమ్మలు వాటికి మరుసటి రోజు కోసం ఫ్లాషన్ దుస్తులు తొడుగుతూ ఒకమ్మాయి. అందులో బొమ్మ ఏది? నిజం ఏది? అని తెలియని భ్రమ ఓ క్షణం. ఆశ, నిరాశ. అది సెల్ఫ్ రిజన్. యూరోప్ లోని పెద్ద స్టోర్స్ లో ఒకటి. అన్నాడు స్టూవర్ట్ "బస్సెక్కు దామా, నడుద్దామా?" అన్న స్టూవర్ట్ ప్రశ్నకి "నడుద్దా" అన్నాడు కేశవ్. జాకెట్ జేబులో చెయ్యి పెట్టి తీవిగా, నిటారుగా నడుస్తాడు స్టూవర్ట్. తన కాళ్ళ లాగా దొడ్డి కాళ్ళు కావతనివి. అతని వెనకాల అక్సఫర్డ్ స్ట్రీట్ వుంది. సెల్ఫ్ రిజన్ లాంటి పాపు వుంది. సూక్ష్మాతి సూక్ష్మాలు తెలుపగల ఇంగ్లీషు భాష వుంది. హారిన్ ట్యూడ్ జాకెట్ స్కాటిష్ టై, గ్రే ఫ్లానిల్ బ్యాగులో అచ్చమైన ఇంగ్లీషువాడిలా, వెనక్కి తిరిగి చూడకుండా, తిన్నగా భవిష్యత్తు వేపే చూస్తూ నడుస్తాడు. వంట కారంగా వుంటే ఊర మెక్కువయిందని, చప్పగా వుంటే ఇంకాస్త కారం వుండాల్సిందని అమ్మతో పోట్లాడటానికి, మాధూతో దెబ్బలాడటానికి నాకు కన్నడం; అందమైన, సునిశితమైన భావాలను చర్చించటానికి స్టూవర్ట్ చెవికి ఫోరంగా వినిపించే ఇంగ్లీష్. నేను గందర గోళంలో వున్న వ్యక్తిని - బయటి భట్రాజును, అప్పుల చెవిలో కర్ణపిశాచిని, వర్తమానపు బురదలో నిలుచుని, గత కాలపు వైభవాన్ని స్మరించే ద్విభాషా చతురుడిని. నాకు నన్ను సంపూర్ణంగా వ్యక్తం చేసుకోగల భాష లేదు. నేల వేపు వేళ్ళు వదిలి, అకాశం వేపు జటిలమైన ముడి అయ్యి అలమటించే మురి ఊడలు, తెల్ల వాడినీ కాను, నల్లవాడినీ కాను, తుప్పు పట్టిన తామ్రాన్ని.

"ఇదుగో ఈ ఎంపి బార్ వుంది చూశావా, అది రాతంతా తెరిచే వుంటుంది. తెల్లవారు ఝాము రెండు గంటలకు ఇటు వచ్చావంటే, మన సభ్య సమాజపు అల్ప సంఖ్యాకులు ఇక్కడ దొరుకుతారు - Homo Sexuals and Lesbians".

నన్నగా వాన జల్లు మొదలయింది “లండన్ వాతావరణమే ఇంత” అన్నాడు స్టావర్ట్.

“మా దేశపు మందులెండలు, దుమ్ము ధూళి కన్నా ఇక్కడ చలి బాగుంటుంది నాకు” అన్నాడు కేశవ్.

“ఓహో నాకు ఎండ, జీవితం, సూర్యుడూ కావాలి.”

“అనుభవం లేక అలా మాట్లాడుతున్నావు స్టావర్ట్. సూర్యుడు నెత్తి మీద మందుతూ వుండటమంటే ఏమిటో తెలీదు నీకు. నెత్తి మీద మండే సూర్యుడు నా చేత అడరాని మాటలు అడించాడు, చెయ్యి కూడని ఆలోచనలు చేయించాడు, ఎండల్లో ఓ రకమైన మౌఢ్యం ఆవరిస్తుంది. మాది విరాగులకు యోగ్యమైన వాతావరణం. అనురాగులకు కాదు. మా నాన్న చనిపోయిన రోజున ధహనం చేయటానికి తీసుకుని వెళ్ళినప్పుడు వేసంగి. పైగా మిటమిటలాడే మధ్యాహ్నం. నీరసమయిన ఆ సమయంలో అక్కడేటి, ఇక్కడేకటి కాకుల అరుపు అంతే, కాలుతున్న ఇసుకలో మూడు పాయలుగా ప్రవహిస్తున్న నది వెడ్డున మా నాన్న శరీరాన్ని మంటలు చిటపటమని కాలుస్తున్నప్పుడు, నా నుదుటి మీద నుంచి ఓ వరం చెవి దాకా టకటకమని కొట్టుకుంటూ, చెమటలు కారుతూ, చెమటతో కళ్ళూ పెదవులూ, తడిసి, సుఖమో, దుఃఖమో, నాకు ఏ విధమైన మానవ సహజమైన భావాలూ కలుగలేదు. ఎండ చుట్టు ముట్టి, అవరించి అన్ని భావాల్ని మింగేస్తుంది. ఇక్కడ చలి దేశంలో వెచ్చగా, నిప్పు ముందు కూర్చుని ముద్దుగా, మానవీయతలో, సభ్యతా ప్రపంచాన్ని గురించి చర్చించవచ్చు.”

“దాహంగా వుంది. కాస్త బీయర్ తాగుదామా? నాకు చావుని గురించి అంత తీవ్రమైన అనుభవమే లేదు. - అంటిసెప్టిక్, స్టెరిలైజ్డ్, సెంట్రల్లీ హీడెడ్ సమాజం మాది.”

ఓ సందులో వున్న నలుపు తెలుపు చారలపైన ‘గన్ బ్యారెల్స్’ అన్న బోర్డ్ వున్న పబ్ వేపు నడిచారు. తలుపు తెరుచుకుని లోపలకు వెళ్ళి కూర్చోవటానికి ఓ మూల కోసం వెతికాడు కేశవ్. సిగరెట్ పొగ నిండిన విశాలమైన హాల్లో జనం కిక్కిరిసి కూర్చున్నారు. అనుకుని కూర్చునే మామూలు బెంచి మీద, గుండ్రటి టేబుల్స్ చూట్టూ వేసిన గుండ్రటి స్టూల్స్ మీద జనం కూర్చున్నారు. అయిదారుగురు యువకులు నిలుచుని పదునైన కొసలున్న చిన్న బాణాల్ని బోర్డు మీదకు ఎసురుతూ డార్ట్స్ ఆడుతున్నారు. ఓ ముసలతను చాక్ పీస్ తో స్కోర్ వ్రాసుకుంటూ నిలుచున్నాడు. ఓ మూలలో ఒక లావుపాటి మధ్య వయస్కురాలు బిగుతుగా వున్న, మెరుస్తున్న బట్టలు

తొడుక్కుని, పియానే వాయిస్తోంది. అమె చుట్టూరా వీక్సావ్ ధరించి కూర్చున్న, ముడతలు పడిన మొహాలు, ఎర్రబడిన పొట్టి ముక్కుల ముసలివాళ్ళు పాతకాలపు ట్యూన్స్ కి గొంతెత్తి ఒకేసారి కలిసి పాడుతూ తల లాపుతున్నారు. పియానే ఆగింది. వాయిస్తున్న లాపుపాటి అవిడ లేచి నిలుచుంది. అందరూ చప్పట్లు తట్టారు. అమె దాన్ని అందుకున్నట్టుగా వంగి, పళ్ళెం పట్టుకుని బయలుదేరింది. పళ్ళెంలో మూడు పెన్నీలు, ఆరు పెన్నీలు వడ్డాయి. కేశవ్ తన జేబులోంచి ఓ షిల్లింగ్ తీసి వేశాడు. "You are being over generous" అంటూ స్టూవర్ట్, "ఇక్కడ గొడవ, వేరే రూముకు వెళదాం" అని పిలిచాడు.

మరో గదికి వెళ్ళారు. చిన్న గది, యూనివర్సిటీలోని మెర్కెయిడ్ బార్ లాగా మెత్తటి కుర్చీలతో హాయిగా అనిపిస్తోంది. అక్కడ కూర్చున్న వారి సంఖ్యా తక్కువే.

భార్యాభర్తలు, టేబుల్ దగ్గర ఎదురెదురుగా కూర్చోని బియర్ తాగుతూ సాయంత్రపు పేపర్ చదవటంలో నిమగ్నులై వున్నారు.

"పేపర్ చదవటానికి ఇక్కడికి రావాలా - భార్యాభర్తలు" అన్నాడు కేశవ్.

"మధ్యతరగతి జనం ఇక్కడికి వస్తారు. ముందు చూసిన గదిలో వున్నవాళ్ళు working class . ఇక్కడ బియర్ కి ఓ పెన్ను ఎక్కువ. వాళ్ళకు ఓ పెన్నీ ఎక్కువ చిప్స్ ఇక్కడకు వచ్చే తాహతు లేదని కాదు. బియర్ లో మిగిలిన పెన్నీని వాళ్ళు పియానే వాయించే అమెకిచ్చి తాగిస్తారు. ఇక్కడికి వాళ్ళు రాకపోవటానికి కారణం - ఇక్కడ వాళ్ళకి ఉత్సాహంగా వుండదు. వర్గ భేదాన్ని మా వాళ్ళు సంతోషంగా, ఏ ఎథమైన ద్వేషభావం లేకుండా అంగీకరిస్తారు. కనుకనే ఈ దేశానికి మార్క్సిజం కూడా నిషేధం." అన్నాడు స్టూవర్ట్.

కేశవ్ కౌంటరుకు వెళ్ళి రెండు పైంట్ బిట్టర్ కొన్నాడు. "అ బార్ లో బియర్ పంప్ చేసి ఇవ్వటానికి మాంచి భారీగా వున్న అడది వుందా, ఇక్కడ ఓ సన్నటి అమ్మాయి వుంది. అమె డబ్బు తీసుకునేటప్పుడు "Thankyou, love!" అంటే ఈమె "Thankyou, Sir" అంటుంది కదా?" అని నవ్వాడు స్టూవర్ట్.

నేను working class నే ఎక్కువ ఇష్ట పడతాను" అన్నాడు కేశవ్.

"నేనూ అంతే కాని వాళ్ళకి prejudice చాలా ఎక్కువ. నిన్ను చూస్తే వాళ్ళు "నల్లవాడ"ని దగ్గరకు రానీయరు. కాని చదువుకున్నవాళ్ళు..."

"వాళ్ళు నా జోలికే రారు. రెండూ ఒకటే. రెండింటిలో వర్కింగ్ క్లాస్ మంచిది."

ఇద్దరూ మౌనంగా బియర్ తాగ సాగారు. గ్లాసులు ఖాళీ అయ్యాక. స్టూవర్ట్ లేచి వెళ్ళి గ్లాసుల్ని నింపుకుని వచ్చాడు. రెండో పైంట్ ఖాళీ అవుతుంటే డ్రాఫ్ట్

బిట్టర్ ప్రభావం అతని శరీరమంతా వెచ్చగా అవరించి, కేశవ్ మనస్సు ఎచ్చుకోసాగింది. స్టూవర్ట్ తో అత్కియంగా మాట్లాడాలనిపించింది.

“నీకో ఎష్యుం చెప్పాలి స్టూవర్ట్. మా నాన్న హఠాత్తుగా చనిపోయినప్పుడు నేను ఇంటర్ మీడియట్ చదువుకుంటున్నాను, పల్లెటూర్లో వున్న మా ఇంటికి రెండు వందల మైళ్ళ దూరంలో. ఇల్లు గడవటం కష్టం కావటంతో మా అమ్మ “నీ చదువు చాలు. ఏదైనా ఉద్యోగంలో చేరు” అంది. మా దేశంలో ఎడ్యార్థులలో రెండు రకాలు: ఒకటి పుస్తకాల పురుగులు; చదువుకోవాలి, సంఘంలో పైకి రావాలి, పేదరికం నుంచి బయట పడాలి అన్న తీవ్రమైన కోరిక వారికి జీవిత సార సర్వస్వం. అటల జోలికి, స్నేహితుల జోలికి పోకుండా బాల్యం, యవ్వనాల నుఖాన్ని రుచి చూడకుండా ఈ వర్గం శ్రమిస్తుంది. మరో రకం ఎడ్యార్థి - రికామీగా తిరిగే వాడు. సమ్మెలు, అటలు, తిరుగుళ్ళు అంటూ ఖుషీగా, జాలీగా రోజుల్ని గడపాలనుకునే వాళ్ళు - నా తమ్ముళ్ళలాగా. చదువుకునేటప్పుడు నేను మొదటి వర్గానికి చెందేవాణ్ణి. First Class లో పాసవటమే నా అంతిమ ధ్యేయం. ఇంటి నుంచి డబ్బు రాదని తెలిసి కూడా, ఎలాగైనా సరే చదువుకుని పైకి రావాలన్న ఉద్దేశ్యంతో బెంగళూరు వెళ్ళి ఓ ఫ్రీ హాస్టల్ లో చేరాను. దాన్ని నడుపుతున్న తను ఓ సంఘ సేవకుడు. అతని కిర్తి అన్ని వేపులా ప్రసరించింది. భుజానికో జోలి తగిలించుకుని, రోజూ ఇంటింటికి తిరిగి డబ్బులూ, బియ్యమూ అడుక్కుని తెచ్చి హాస్టల్ నడిపేవాడు. నా కతని మీద అమితమైన గౌరవం. గాంధీజీ ఆదర్శాలను అనుదినమూ పాటించేవాడని భక్తి. హాస్టల్ కూడా చాలా సాత్వికమైన తీరులో నడిచేది. మాకు వంట చేసి పెట్టే వారు కూడా జీతం తీసుకునే వారు కాదు. రోజూ ఉదయం సాయంత్రం ప్రార్థన, ప్రార్థనలో సర్వ ధర్మ సమన్వయం గీత, బైబిల్, ఖురాన్ పఠనం వుండేవి. ప్రార్థనకి ఎడ్యార్థులు వెళ్ళకపోతే ఆ రోజూ వారికి భోజనం లేదు. రోజూ ఎడ్యార్థులు వంటుల వారిగా హాస్టల్ శుభ్రపర్చటం, దొడ్లు కడగటం అన్నీ చెయ్యాలి. ప్రతి రోజూ వుదయం మా అన్నదాత తనే లేచి, రెండు అవుల పాలు పితికించి, కాచటానికి పెట్టి, పెరుగు చిలికేవాడు....”

“నువ్వు చెపుతున్నది Ideal గా అనిపిస్తోంది....”

కేశవ్ లేచి నిల్చుని “వస్తానుండు, తర్వాతది ఇంకా interesting గా వుంటుంది. ముందు బియర్ తెస్తాను” అంటూ వెళ్ళి ఇంకో రెండు పైంట్స్ నింపుకున్నాడు. కౌంటర్లోని అమ్మాయి అతని వేపే చూస్తూ నవ్వి పది షిల్లింగ్లకు చిల్లర ఇచ్చింది. కేశవ్ బియర్ తెచ్చి పెట్టి, చెప్పసాగాడు.

హాస్టల్లో చోటు తక్కువగా వున్నందువల్ల మేము ఒక్కో గదిలో ముగ్గురం,

నలుగురం పడుకునే వాళ్ళం. నేను చేరిన ఓ నెల రోజులకు మా అన్నదాత “నువ్వు నా గదిలో పడుకో చదువుకోవటానికి, రాసుకోవటానికి వీలుగా వుంటుంది” అన్నాడు.

“ఇంకేం చెప్పకు. నాకు తెలిసిపోయింది. అతను Homo-Sexual, అవునా?”

తను చెపుతున్న దాన్ని అంత యధాలాపంగా స్టూవర్ట్ తీసుకోవటంలో కేశవ్ కి చాలా నిరాశ కలిగింది. తన గతం పట్ల తనకి గల జాగుప్సని స్టూవర్ట్ కు కలిగేలా చెయ్యాలనుకున్న అతని కోరిక భగ్నమయింది.

“నేను పబ్లిక్ స్కూల్స్ చదివిన వాడ్ని కేశవ్. నీకు ఆశ్చర్యం కావచ్చు, అక్కడ చదువుతున్నప్పుడు నేను కూడా Homo-sexual, గా వుండేవాడ్ని. నాకు దానిపట్ల జాగుప్స లేదు. అక్కడ నేను అనుభవించిన స్నేహపు తీవ్రత నా ఉత్తమమైన అనుభవాల్లో ఒకటి అని నేననుకుంటాను. యూనివర్సిటీకి వెళ్ళాక అమ్మాయిల స్నేహంతో నా Homo-Sexuality తగ్గింది. ఇది కామ జీవితపు ఆరోగ్యం - అనారోగ్యాల ప్రశ్న. దీనికి సరయిన ప్రతిక్రియ - ఈ clinical attitude. రోగానికి సరయిన ఎరుగుదు వెతకాలి. నాకు క్రిశ్చియన్ లాగా పాపంలో నమ్మకం లేదు. జీవితంలో రోగం, ఆరోగ్యం అన్న రెండు స్థితులున్నాయి. ముఖ్యమయిన ప్రశ్న జీవితం సఫలమయిందా, విఫలమయిందా అని. Homosexuality వల్ల ఒకడి జీవితం సఫలమయ్యేలా వుంటే అలాంటి కామ జీవనం రోగం కాదు. వుల్ఫ్రెడ్ డన్ రిపోర్టు విషయం వనే వుంటావు. నాకో ఆశ వుంది. యూనివర్సిటీలో ఓ విప్లవం లేవదీయాలి. ఇప్పుడు దేశంలో వున్న Homo-sexuality గురించిన చట్టం ఇకనైనా మార్పు చెందాలి అంటాను. దానికి నీ సహకారం కావాలి.”

అంటా నవ్వాడు స్టూవర్ట్. కేశవ్ ఓ క్షణం పూరుకుని, కువితుడై అన్నాడు:

“నీ కిక్కడ అర్థం కాని విషయం, నేను ఎంతటి అవమానాన్ని సహిస్తూ చదువుకున్నాననేది. అతని వత్తిడికి నేను లొంగక పోతే హాస్టల్ వదిలి పెట్టాల్సి వచ్చేది. రెండేళ్ళు నరకం అక్కడ అనుభవించాను. దొడ్డే గోడల మీద నా పేరునీ, అతడి పేరునీ కలిపి రాశారు కుర్రాళ్ళు. వంట చేసే అతనూ Homo-sexual కావడంతో, అతనికి నా అన్నదాత కీ మొదట్లో సంబంధం వుండటంతో అతను అసూయతో గొడవ పెట్టాడు. వెళ్ళిపోతానని బెదిరించాడు. రెండ్రోజులు వెళ్ళిపోయి, మళ్ళీ వచ్చి ఏడ్చాడు. నా స్వాభిమానం, మగతనం అక్కడ నాశనమై పోయాయి. నువ్వు మనశ్శాస్త్రం చదివి చెప్పేలాగా ఇది వెట్టి రోగ నిర్ణయం ప్రశ్న కాదు....”

“I am sorry కేశవ్.... బలవంతం అన్నది ఎక్కడున్నా దాన్ని నేను ద్వేషిస్తాను.

పాపం అంటూ ఏదయినా వుంటే అది మన సుఖం కోసం ఇంకొకరికి సుఖం లేకుండా చేయటం ఆ దృష్టితో నువ్వు అన్న మాటని ఒప్పుకుంటాను. కాని Homo-sexuality లోనే భయంకరమైన నరకం వుందంటే వొప్పుకోను.”

అంటూ స్టూవర్ట్ సిగరెట్ ప్యాక్ ని కేశవ్ వేపు జాపాడు. కేశవ్ ఓ సిగరెట్ తీసుకుని వెలిగించి, తన జీవితంలోని ఏ విషయం గురించి చెపితే స్టూవర్డ్ కి ‘షాక్’ తగులుతుందానని ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు.

“కౌంటర్లోని అమ్మాయి బాగుంది” అన్నాడు కేశవ్. బియర్ ప్రభావం తలకెక్కి హాయిగా వుంది.

“ఓ మాదిరిగా వుంది. “But that is the right attitude” అని చిన్నగా నవ్వాడు స్టూవర్డ్.

“తెల్ల చర్మం సౌందర్యానికి ముఖ్యమైన అర్హత అనుకునే దేశం నుంచి వచ్చాను నేను అన్న విషయం మర్చిపోకు.”

“You amaze me.”

“శ్రీ కృష్ణుడి చిన్నతనంలో రాధ అతని ప్రేయురాలు. రాధ భాయ పాలలాంటి తెలుపు. అతని పక్కమయిన వయస్సులో ద్రౌపది అతని ప్రేయురాలవుతుంది. కామపు వాసనే లేని ఫ్లేటానిక్ సంబంధం అది. ద్రౌపది, కృష్ణ - నలుపు రంగు కలది. రంగుకీ, అనుభవపు పక్కతకీ సంబంధం వుండి వుండాలి. నేను ప్రస్తుతం తెల్ల చర్మం పట్ల వ్యామోహితుడినై వున్నాను. మా దేశంలో మనుష్యులకు యూరోపీ కాశీ రామేశ్వరం; పవిత్ర యాత్రాస్థలాలు. ఎవేకానందుడికీ, టాగూర్ కి మీరు సర్టిఫికేట్ ఇచ్చేవరకూ మా దేశంలో ఎలువే లేకపోయింది.”

“నాకు చీర కట్టుకున్న భారతదేశపు రాగి రంగులో వున్న ఆడపిల్లలంటే ఇష్టం. కామం విషయంలో నీ కన్నా నేను పక్కం చెందినవాడ్ని అయితే....”

“ఖచ్చితంగానూ అడది నేనింకా చూడని ప్రపంచం. నా తల నెరిసింది. వయస్సు ముప్పై దాటింది మర్చిపోకు”.

“ఇంకో డ్రింక్” అనడిగాడు స్టూవర్డ్.

“రైట్, కాని బియర్ వద్దు. నేనింకా వేడ్కా తాగలేదు. Two small vodkas కొత్త అనుభవాల కోసమే ఇంగ్లండ్ కి వచ్చాను నేను.” అని నవ్వుతూ టాయ్ లెట్ కి లేచాడు కేశవ్.

“Mix చెయ్యటం మంచిది కాదు. All right...Vodka అంటూ స్టూవర్డ్ లేచి కౌంటర్ వేపు నడిచాడు.

టాయ్ లెట్ లో నిలుచున్నప్పుడు కేశవ్ కి అనిపించింది. నా జీవితంలోని ఏ సంగతి చెబితే స్టూవర్డ్ షాక్ తింటాడు? అన్నింటినీ జీర్ణించుకోగల అతని

చిత్తస్థైర్యపు రహస్యమేమిటి? తాను ఎవ్వరికీ చెప్పని ఆ ఒక్క కలని అతనికి చెప్పనా? కాని తనే మళ్ళీ మరోసారి తలచుకోవటానికి ఇష్టపడని కలని ఎలా చెప్పటం? స్టూవర్ట్ నీకు మాత్రమే చెపుతున్నాను దీన్ని. అయిదారేళ్ళ క్రితం నాకు ఓ కల వచ్చింది:

ఆ కలలో నేను....

....కాని చెప్పలేను. చెబితే స్టూవర్ట్ మరో మనశ్శాస్త్రపు సిద్ధాంతంతో దాన్ని వివరించవచ్చు. చెప్పాక నాకు స్టూవర్డ్ ని చూస్తే జగుప్ప కలగవచ్చు. అది గర్భంలో నిద్రలో మునిగి వుండటమే క్షేమం.

వేడ్కా తాగాక “ఇక వెళదాం” అన్నాడు స్టూవర్డ్.

“ఎక్కడికి?” అన్నాడు కేశవ్.

“ఎక్కడికైనా సరే - ఈ సాయంత్రం నీది. నువ్వే చెప్పు.”

అంటూ స్టూవర్డ్ తలుపు లాగి పట్టుకుని After you అన్నాడు. కేశవ్ Thanks అంటూ బయట చల్లటి గాలి లోకి అడుగుపెట్టి-

“ఓ వైట్ క్లబ్ కి వెడదాం స్టూవర్డ్. నాకు అమ్మాయిల్ని చూడాలనుంది ....వీలయితే....” సూచన ఇచ్చేలాగా అన్నాడు.

“Right నేను వర్మిల్, నువ్వు డాంటె. లండన్ లోని నరకాలను చూపిస్తాను రా.”

అంటూ స్టూవర్డ్ నాటకీయంగా ఎయిర్ ఇండియా బొమ్మలాగా చేయి చాచి వంగాడు.

భాగం: నాలుగు

“అనుభవాన్ని వెతుక్కుంటూ వెడితే దొరికేది పూర్వ నిశ్చితమయినది అని నువ్వే చెప్పావ్....”

స్టూవర్డ్ కేశవ్ ని వేళాకోళం చేశాడు.

“ఆ మాటా నా అనుభవానికి రావాలి. నేను అననుభవిని. నా ఏ మాటకూ విలువ లేదు.”

“పికడిలీలో ఏదో మూలలో రోరింగ్ ట్యెంటీన్ అన్న క్లబ్ వుందని ఎన్నాను- వెడదాంరా. లండన్ లోని పాతాళ లోకాన్ని చూద్దువు గాని.”

“పాతాళంలోకి నా initiation కావాలి. Initiation అంటే మాలో ఉపనయనం ద్వీజాడు కావటం అన్నమాట. చనిపోయి కొత్త అనుభవం కోసం పుట్టటం.”

నియాన్ దీపాల ఉన్నాదంలో జ్వలిస్తున్న పికడిలీ దగ్గరవుతుంటే కేశవుడి మనస్సు గుంతులేయసాగింది. ఇది యక్షలోకం. ఇక్కడ ఏదైనా చెల్లుతుంది. నాట్యోత్సవంలో పద్యం గుర్తు వచ్చింది: “తేలివస్తున్న జాజ్ సంగీతం! మా నాట్యాని కోసమేనా?” బియర్ తాగి, పైగా ఓ వేడ్కా లాగి మత్తుగా వున్న కళ్ళు

వరవశించాయి. ఇంగ్లండ్‌లో యువకులు తమ స్నేహితుల చెయ్యి వట్టుకుని, భుజాల మీద చేతులు వేసి నడవరు. అన్న విషయం మర్చిపోయి స్టూవర్ట్ భుజం మీద చెయ్యి వేసి నడవ సాగాడు. ధర్మజాడిని - ద్రౌపదిని నగ్నంగా చూసిన ధర్మజాడిని - ద్రౌపదిని నగ్నంగా చూసిన పాపశమనానికి పర్యటన చేయటానికి బయలుదేరిన అర్జునుడిలా నేను - దేవలో చిత్రాంగద .... ఇలా తన ఊహకు తానే పొంగిపోయాడు. ఏకడిలీలో ఒకతను ఓ పోస్టర్ పెట్టుకుని త్రోవలో వెడుతున్న వారినుద్దేశించి అరుస్తున్నాడు: "ఇదిగో, దేవుడి అంతిమ తీర్మానపు రోజులు దగ్గర వడుతున్నాయి. పాపుల్లారా, మేలుకొనండి. జీసస్‌ని నమ్మి విముక్తి పొందండి." 'A Crank' అని నవ్వాడు స్టూవర్ట్. ముందుకు పోతుంటే మరో మిలటరీ దుస్తులు వేసుకున్న Salvation Army అతను చేతిలో చిల్లర వున్న డబ్బీ పుట్టకుని గంభీరంగా డబ్బు అడుగుతున్నాడు. 'NO ENTRY' బోర్డ్ వేసిన అడ్డదారుల్లో హాట్‌డాగ్స్, హంబర్గర్‌లను బిళ్ళల్లో తెచ్చి అమ్ముతున్నారు. కొట్లవాళ్ళు...కేశవ్ కి ఇండియన్, చైనీస్, ఇటాలియన్, ఫ్రెంచ్ - రకరకాల రెస్టారెంటులు. ఏ దేశపు రుచి కావాలి, ఏ రకం గుడ్డలు కావాలి? ఎలాంటి అందం, వయ్యారం కావాలి? - అమరావతి. స్టూవర్ట్ కిందు వేపు వెడుతూ అన్నాడు: "ఈ సందులోనే ఎక్కడో రోరింగ్ టెస్టోన్ వుందని గుర్తు నాకు - వెతుకుదాం రా."

ఒక విషయం మాత్రం ఖచ్చితం: అంగీరస ఋషిని మూలపురుషుడిగా పంది, అంగీరస, అంబరీష యౌవనాశ్వ త్రయార్దేయ ప్రవరాన్వితుడై అశ్వలాయన సూత్రుడై, ఋక్షాకాధ్యాయయై, ఒక యోగిని చిన్నాన్నగా పొంది, భోజనంలోకి ఓ మిశ్చెడు నూనె లేకపోయినా, దేవుడికి నేతి దీపాలు వెలిగించడం మర్చిపోని స్త్రీని తల్లిగా పొంది, నేను ఇప్పుడు తెల్లవాడితో కలసి కొత్త అనుభవాని కోసం రోరింగ్ టెస్టోన్‌ని వెతుకుతున్నదాని అంతరార్థం నాకు పేర్లు లేవని. భారతదేశంలోని అసంఖ్యాక యువకుల్లాగానే నాకూ బలమయిన పునాది లేదని....

నన్యాసి, తప్పుడు, నాగరకడు - వీరి పట్ల అనుభవం, అననుభవం, పక్వతల గురించి ఆలోచించడం, స్టూవర్డ్‌తో కలసి ధ్యేయం గురించి చర్చించడం గుర్తు వస్తోంది. మా నాన్న కూడా అననుభవిగా, తప్పుడిగానే చనిపోయాడా? సుబ్బణ్ణ బాబాయి కూడా అననుభవిగా, తప్పుడిగా బదరీ ఆశ్రమంలో తిరుగుతున్నాడేమో? స్టూవర్డ్‌కి మొత్తం కథ చెప్పి, అతని సభ్య, లిబరల్ మనస్సుకు ఇదంతా ఎలా అనిపిస్తుందో అడగాలి.

మా నాన్న ఇంటికి పెద్దవాడై యుండి కూడా ఇంటి వ్యవహారమంతా శ్యాంబాబాయికి ఎందు కప్పజెప్పాడు? అమ్మ అంటూడేది: "తోటలో ఎంత

వక్క దిగుబడి అయింది, పొయిందెంత, మొత్తం ఎంత డబ్బు వచ్చింది, వెక్కటి కూడా ఈయన పట్టించుకోనే లేదు. పట్టించుకుని వుంటే మీరెందుకిలా ఇబ్బందుల పాలవుతారు? హాయిగా, కాళ్ళు జాపుకుని, దర్జాగా బ్రతికేవాళ్ళు.” పూజలు, వునస్కారాలు, భారత, భాగవత పఠనం; రామనవమి రోజుల్లో కోవెల గట్టు మీద కూర్చుని వాల్మీకి రామాయణాన్ని చదివి కన్నడంలో వ్యాఖ్యానించేవారు; ఊళ్ళ పుట్టిన పిల్లలందరిదీ జాతక చక్రం వేసివ్వటం; ఉపాకర్మ రోజున పూళ్ళ వారుందరికి ఉపాకర్మ చేయించడం; గౌరీ వ్రతం రోజున ఊళ్ళని అడవాళ్ళనంతా ఇంటికి పిలిచి వ్రతం చేయించడం; ఇరుగుపొరుగు ఇళ్ళలో పశువులు తప్పిపోతే చెక్క మంత్రించి ఇవ్వటం; వేర్లు, లతలూ తెచ్చి జబ్బు చేసినవారికి మందులు చేయటం ఇంకా సమయం మిగిలిపోతే జంద్యం చేస్తూ కూర్చోవటం, అమ్మకు చీరలు కొనవలసి వస్తే నాన్న తన తమ్ముడి దగ్గరకు వెళ్ళి, ఆ విషయం ఈ విషయం మాట్లాడి, చిన్నగా దగ్గి, గొంతు సవరించుకుని, “చూడయ్యా, దీనికేదో చీరకావాలట; చేతుల్లో డబ్బు లేకపోతే వేరే కొట్లో పద్దు రాయించైనా తీసుకు రా. మరీ ఖరీదయినదేం అక్కర్లేదులే”. అంటూ తడబడుతూ అడగటం చూస్తే అమ్మకు మండి పోయేదట. నాన్నది ఇలాంటి వైదీక వృత్తి అయితే, శ్యాం బాబాయి దంతా లోకికం. ఊళ్ళ ఎం గొడవ జరగనీ, ఎవరు అస్తుల్ పంచుకోనీ, పంచాయితి పెట్టించనీ శ్యాంబాబాయి అక్కడ ఉండి తీరాల్సిందే. కోర్టు కచేరీలని సాగర, శివమొగ్గలకు వెళుతూనే వుండేవాడు. మాకున్న అస్త్ర పాస్తులు తక్కువే అయినా, అస్తమానం నాలుగయిదు కేసులు సాగరలో కోర్టులో నడుస్తూనే వుండేవి. బయట ఆయన చేసినట్టే ఇంట్లో పిన్ని పెత్తనం చేసేది. పెద్దదయినా అమ్మ మాట చెల్లేది కాదు. “ఇంత నెయ్యి, అర గ్లాసుడు పాలకూడా దాన్ని అడగాల్సి వచ్చేదిరా నేను”. ఇది ఎక్కువ రోజులు జరగలేదు. అమ్మ పిన్నమ్మల మధ్య పొరు పెద్దదయి ఇల్లు రెండు భాగాలై పోయింది. నాన్న దానికి ఊ అనలేదు, ఉహు అనలేదు. భాగాలైనప్పుడు కూడా బాబాయి పెత్తనం వల్ల మీద పడిన అప్పు నాన్న తలకే చుట్టుకుంది. వక్క, వ్యాపారం ఇలాంటి పనులకు సాగర లేక శివమొగ్గ వెళ్ళాల్సివస్తే ‘పట్నంలో నాకు స్నానం, సంధ్యావందనానికి ఇబ్బందిరా. నీ పంటతో పాటు నాదీ అమ్మ పెట్టు’ అని అదీ బాబాయికే అప్పజెప్పేవాడు.

కాని చిత్రం ఏమిటంటే, నాన్న చనిపోయే ముందు, ఆయన పెద్దతనంలో ఉన్నట్టుండి మారిపోయారు. సదా సౌమ్యంగా వుండే మనిషి నిప్పు మీద పడ్డ ఉప్పురాళ్ళలా పటపటలాడ సాగాడు. వైదీక వృత్తిలో నిరతమయిన మనస్సు, డబ్బు వేపు తిరిగింది. లావు పాటి అద్దాల కళ్ళజోడు పెట్టుకుని, పాత వస్త్రం

తీసి లెక్కలు వేయటానికి మొదలెట్టాడు. శ్యాంబాబాయిని ఓ నాడు పిలిచి నీ లాంటి మోసగాడు మరొకడు లేడని నేటికొచ్చి నట్టల్లా తిట్టాడు. ఎప్పుడో ఎవరెవరికో ఇచ్చిన ఒకణా, రెండణాల అప్పుని గుర్తుకు తెచ్చుకుని తగాదా పెట్టుకుని వసూలు చెయ్య సాగాడు. దేవుడి పూజలో వున్నప్పుడు కూడా, హఠాత్తుగా ఏదో గుర్తు వచ్చి, అమ్మని పిలిచి “వోసేవ్ వక్కలు వలిచే వాళ్ళు వచ్చారా, వందిరి మీద ఎందుతున్న వక్కల్ని వాళ్ళు పట్టుకుని పోతే అంత బంగారు పోయినట్టే - అటు దృష్టి వుంచు” గొడవ పెట్టే వాడు. కంటి చూపు మందగించి, ఎనికిడి శక్తి తగ్గుతూ వుంటే లోకు మీద అసక్తి మరింత ఎక్కువ కాసాగింది. ఎవరి అడుగుల చప్పుళ్ళు ఎన్నా వెంటనే ‘ఎవరది?’ అంటూ తడుముకుంటూ వచ్చేసే వాడు. ఎవరు ఏం మాట్లాడుకున్నా అదేమిటో వెంటనే అయనకు తెలియాలి. పెళ్ళాం, పిల్లలు తాను గీచిన గీటు దాటకూడదు. తనను అడక్కుండా ఏమీ చెయ్యకూడదు. చనిపోయేటప్పటికి అయన అతి కరుణా జనకమయిన దృశ్యమయ్యాడు.

వైదిక ధర్మంలో పుట్టి పెరిగిన నాన్న ఎందుకిలా మారిపోయాడు? అతని జీవితాన్ని నడిపించిన నమ్మకంలో నిజానిజాల పాళ్ళు ఎంత? తన లాగా అతను అసంతృప్తుడా? అక్కా చెల్లెళ్ళ పళ్ళ చెట్టులాగా అతను లోలోపల డల్లైనా?

నాన్న కథ ఇలా అయితే శ్యాం బాబాయిది మరో రకం. మోసం, దగా, వంచన చేసి చేసి సంపాదించినదంతా ముండల మీద ఖర్చు పెట్టి కోర్టులకు తిరిగి ఖర్చు చేశాడు. అతని కామం పేడ ఎత్తే మాదిగదాన్ని వెదిలి పెట్టలేదు. దొరికి పోయి, గొడవ జరిగినా దులిపేసుకున్నాడు. చీర కనిపిస్తే చాలు వెంట పడే స్వభావం అతనిది. అతను, ఎక్కడ విచాణా వేస్తే అక్కడల్లా ముండలు - శివమొగ్గలో, సాగరలో, బసరూరిలో, పెరట్లో, గుట్టమీద, తోటలో, ఎక్కడ పడితే అక్కడే. కాని ఇప్పుడాయన దర్జా అంతా మాయమయింది; చేతిలో వున్న డబ్బు కాస్త ఖర్చయిపోయింది; డయోబిటిస్ పట్టుకు వీడిస్తోంది; పరువు ప్రతిష్ఠ అంటూ వుంటాడు; దుర్గపూజ, సత్యనారాయణ వ్రతం, తీర్థయాత్రలు అంటూ ఎలాగో కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు.

వీళ్ళిద్దరికన్న కేశవ్ కి అతి ఎచిత్రంగా అనిపించేది. నాన్న చిన్న తమ్ముడు సుబ్బుణ్ణి బాబాయిది. అతను చిన్న వయస్సులోనే ఇల్లు వదిలి పూళ్ళో వున్న మఠంలో చేరాడు. నిష్ఠా పరాయణుడై బ్రాహ్మణుడై పోయాడు. రోజు కొకసారి మాత్రం భోజనం, సంవత్సరాని కోసారి అడుక్కున్న రెండు కావి పంచలు. ఒకటి ఉతికి ఆరేసి ఇంకోటి కట్టుకోవటం. ఓసారి కేశవ్ చూస్తూ వుండగా ఎవరో పిచ్చివాడు వచ్చి సుబ్బుణ్ణి బాబాయిని ‘నాకు కట్టుకోటానికో గుడ్డ ఇవ్వు’

అన్నాడు. బాబాయి 'కట్టుకున్నది ఇవ్వకూడదు' అన్నాడు. 'వర్గేదు, ఇవ్వు' అని వెంటబడ్డాడు పిచ్చివాడు. కట్టుకున్న పంచ ఎప్పి ఇచ్చేసి, వట్టి కౌపీనంత మిగిలాడు బాబాయి. ఆ సంవత్సరమంతా మరో పంచ అడుక్కోకుండానే గడిపాడు. అతని దినచర్య ఉదయం నాలుగింటికి మొదలయ్యేది. నదిలో స్నానంచేసి, మూడుగుంటల సేపు నించుని జపం చేసి, తర్వాతా మరింత చదివి, మధ్యాహ్నం మళ్ళి సాన్నం చేసి, మండు టెండల్ నించుని జపం చేసి, అందరు భోజనానికి కూర్చున్న వేళలో తన దొక బుల్లి గిన్నె పట్టుకుని 'భవతి భిక్షాదేహి' అని అందరిముందు వుంచుతూ, పిడికెడు పిడికెడు అన్నం వేయించుకుని, అది భోంచేసి మళ్ళి నదిలో స్నానంచేసి జపం చేసేవాడు. జపం అయ్యాక, మఠంలో గూట్లో వెలిగించిన ప్రమిద ఎదురుగా నించుని అది అరిపోయే దాకా అధ్యయనం చేసేవాడు. దీపం చిన్నగా వెలుగుతుంటే దాన్ని పెద్దది చేసే వాడు కాదు. ఉన్న వెలుగులోనే, వెలుగుతున్నంత సేపే చదివి, అక్కడే నేలమీద పడుకొని నిద్రపోయేవాడు. డబ్బు చేతితో కుడా ముట్టుకునే వాడు కాదు. సంవత్సరంలో ఓ నెల పాటు ఒంటిపూట భోజనం కుడా మానేసి వెట్టి మందారపూలు తిని గడిపే వాడు. కడుపు పీపుకు అంటుకుని పోయి, శరీరం ఎముకల గూడై - యజ్ఞ కుండంలో కాలుతున్న అశ్వత్థ కాష్ఠంలా తవస్సులో మండుతున్న అతని శరీరంలో రెండు కళ్ళు మాత్రం ప్రకాశమైన కాంతి పుంజాల్లా వుండేవి.

తన తల్లిదండ్రుల తద్దినానికి మాత్రం ఇంటి కొచ్చేవాడు సుబ్బబ్బ బాబాయి. అలాంటి వాడు ఓ రోజు హఠాత్తుగా వచ్చి, నాన్న కాళ్ళకు సాష్టాంగ ప్రణామం చేశాడు. నాన్న 'దీర్ఘాయుష్షుంతుడివికా' అని అశీర్వదించాడు. సుబ్బబ్బ బాబాయి లేచి నించుని, చేతులు కట్టుకొని చెప్పాడు:

"ఇవాళ పొద్దున్నే జపాని కోసం లేచే ముందు దైవాజ్ఞ అయినట్టుగా తోచింది - నువ్వొక స్వతంత్రుడి వయ్యే కాలం వచ్చింది, ఆ అధికారాన్ని పొందావు నువ్వు అంటాను. జపం పూర్తయ్యాక చింత పట్టుకుంది. దైవాజ్ఞ అని నేననుకున్నది నిద్ర కళ్ళతో వున్న నా భ్రమేనేమో, నా శరీరంలో నాశనం కాకుండా మిగిలిన అహంకారపు మానమేనేమో అర్థం కాలేదు. బయటకు వచ్చి ఓ రావాకును గాలికి పట్టుకుని కళ్ళు మూసుకుని దేవుడిని ప్రార్థించి చెప్పాను: దైవాజ్ఞ అని నేను అనుకున్నది నిజమయితే వెల్లకిలా పడనీ, లేకపోతే బోర్లా పడనీ-గాలిలో అది పట్టెలు కొట్టి వెల్లకిలా పడింది. సరే, దైవాజ్ఞ తర్వాత పెద్దవాడివి నీ అనుజ్ఞ తీసుకుందామని వచ్చాను. నేను సన్యాసం తీసుకుంటే అత్మశ్రద్ధం చేసుకొని అన్ని బంధాలు వదులుకోవాల్సి వుంటుంది. పితృ ఋణం, గురు ఋణం, దైవ

ఋణం ఇలాగ అన్ని ఋణభారాల్ని మీ ఒక్కరి మీదే మోపాల్సి వస్తుంది. నాకా అధికారు వుందా అనుకుని మీ అనుజ్ఞ కోసం వేచి వున్నాను.”

చెప్పటం పూర్తి చేసి బాబాయి అలాగే చేతులు కట్టుకుని విగ్రహాలా నిలుచున్నాడు. నాన్న కన్నీరు కారుస్తున్నారు. కాసేపు ఎవరూ మాట్లాడలేదు. అఖిరికి అర్థమైన కుఠంత్ నాన్న అన్నారు:

“నువ్వు మహాత్ముడివి, దైవాజ్ఞని కాదనే హక్కు నా కెక్కడిది ? నీ తపస్సు వల్ల వశు పక్షి సమేతంగా సమస్తానికి కల్యాణమవుగాక.”

నాన్న మమ్మల్నందర్నీ పిలిచి సుబ్బబ్బ బాబాయి కాళ్ళకి నమస్కరించమని చెప్పారు.

“బాబూ, నువ్వు సన్యాసివి అయ్యాక రా. అప్పుడు నేను కూడా నీ కాళ్ళకి నమస్కరించి, ఈ కర్మ నుంచి విముక్తుడి నవుతాను. ఇప్పుడు నేను నీకు నమస్కరిస్తే నీకు ఆయుః క్షీణం.”

అంటూ నాన్న కళ్ళు తుడుచుకుని, అమ్మని పిలిచి “దేవుడికి మరో దీపం వెలిగించి రా” అన్నారు.

సుబ్బబ్బ బాబాయి మళ్ళీ అన్నా వదినలకు నమస్కరించి మెట్లు దిగి, వెనుదిరిగి చూడకుండా వెళ్ళిపోతూ వుంటే నాన్న,

“నీ ప్రాణ వాయువుని కాపాడే భౌతిక శరీరాన్ని మరీ నిర్లక్ష్యం చెయ్యకు నాయనా” అన్నారు.

సుబ్బబ్బ బాబాయి కాషయ బట్టలు ధరించి, చేతిలో దండ, కమండలాలు వట్టుకుని బదరీ ఆశ్రమం వేపు వెళ్ళిపోయాడు.

X

X

X

స్టూవర్ట్, కేశవ్ అంత బాగా లేని ఓ అయిదంతస్థుల ఇంటి ముందు నిలుచున్నారు. క్రింద రోరింగ్ ట్యెంటీన్ అన్న బోర్డుయితే వుంది. కాని తలుపులింకా తెరవ లేదు. తెరిచే సమయం రాత్రి 10.30 అని రాసి వుంది. ‘ఇప్పుడింకా ఎనిమిదిన్నర’ అని స్టూవర్ట్ ‘ఇప్పుడేం చేద్దాం’ అని కేశవ్ని అడిగాడు. ‘నువ్వెలా చేద్దామంటే అలాగ. వేరే ఎక్కడి కయినా పొదాం’ అన్నాడు కేశవ్. దార్లో ఇంగ్లీషులో మాటలు కష్టంత్ వెతుక్కుంటూ నాన్న కథ, సుబ్బబ్బ బాబాయి కథ చెప్పాడు. పూర్తిగా చెప్పాక ఓ ప్రశ్న అతణ్ణి భాధించ సాగింది. అమ్మ, చెల్లెళ్ళు, మాధు, నాన్న, శ్యాంబాబాయి, సుబ్బబ్బ బాబాయి, స్టూవర్ట్, తాను - తవులు, సన్యాసులు, నాగరకులు, అనురాగులు, విరాగులు, అమ్మలాగా ఏ స్వార్థమూ లేక పెళ్ళి, వడుగు, అంటూ బ్రతుకు వెళ్ళ దీసే వారు....గురి ఏమిటి, గమ్యం ఏది తోచదు. నాన్న, శ్యాంబాబాయి, తాను,

బహుశా మాధు - అదృశ్యంలో, అవ్యక్తంలో, ఆలోచించలేని దాన్నే వేళ్ళునిందేదో మా స్వభావంలో లేకుండా ఉందేమో. మాలో సారం లేకుండా శున్యమే వుందేమో: మా స్వభావాన్ని, మమ్మల్ని ఆవరించిన భౌతిక లోకుపై మాకున్న పట్టు పదులు కాగానే నలుపు - శున్యం మమ్మల్ని ఆవరించ వచ్చును. దేన్నయినా పట్టుకుని వేళ్ళాడ వలసిందే మేము - భయంకరమైన డెల్లలాంటి శున్యం లోపల, స్వభావపు ప్రళయంలో బ్రతకటానికి బయలుదేరిన మా జీవితంలో ధృఢత్వం లేదు. నేర్పు లేదు - కోలాహలం, వేడి, మంటలు, స్టూపర్డ్ లాగా కాని, సుబ్బుబ్బు బాబాయి లాగాకాని కొలిమిలో పెట్టి, కరగబెట్టి, అచ్చులో వేసి, దిద్ది, తీర్చి లోపల్నుంచి ఓ శిల్పాన్ని వెతికి తెచ్చే నైపుణ్యం లేదు. నాకు నా జీవితం అలా ఓ పూర్య నిశ్చితమైన శిల్ప మవుతుందన్న నమ్మకం కూడా లేదు. కాలడం మొదలెట్టాక పూర్తిగా కాలి ఋడిదై పోవాలి. లేకపోతే సగం కాలి పొగబారి మని అవుతుంది.

భాగం : అయిదు

చిన్నగా, గుండ్రంగా చుట్టుకున్న, తుప్పు పట్టిన ఇనుప మెట్ల కింద గూడు లాంటి చోటు అక్కడొక ఫ్లెకార్డ్ పట్టుకున్న నీగ్రో.

STRIP TEASE

ON THE FLOOR SHOW.

పది పది షిల్లింగు లిచ్చి కేశవ్ రెండు టికెట్లు కొన్నాడు. తన వంతు పది షిల్లింగులు స్టూపర్డ్ ఇవ్వబోతే 'వేడ్డు, ఇవాళ సువ్వనా గెస్ట్' అన్నాడు. అ చిన్న మెట్ల మీద కేశవ్ ముందు, స్టూపర్డ్ తర్వాత ఎక్కి, నల్లటి తెరవేసిన గదిలోకి అడుగు పెడుతుండగానే వెలుగుతున్న దీపాలు టక్కున ఆరిపోయి, మిణుకు మిణుకు మంటున్న ఓ ఎర్రటి దీపం మాత్రం వెలుగుతుండటంతో కేశవ్ కి దిగ్భ్రమ కలిగింది.

"స్టూపర్డ్" అంటూ పిలిచి స్నేహితుడి కోసం చెయ్యి చావుతుండగానే ఎక్కడినుండో ఓ అమ్మాయి ప్రత్యక్షమై అతన్ని చెయ్యిపట్టుకుని మృదువుగా లాగింది. మరోక్షణంలో కేశవ్ మెత్తటి సోఫామీద కూర్చుని వున్నాడు. అతడి పక్కలో అమ్మాయి కూర్చుని వుంది. ఎర్రటి దీపం ముప్పు వెలుతుర్లో 'స్టూపర్డ్ స్టూపర్డ్' అంటూ తడారిన గొంతుతో పిలుస్తూ వెతికాడు.

"నీ స్నేహితుడి కోసం వెతుక్కుంటున్నావు కదూ? ఇక్కడకు వచ్చిన వాళ్ళంతా మొదట అలాగే చేస్తారు. తర్వాత సర్దుకుంటారు."

"అలాగా....అంటూ తేరుకున్నాడు కేశవ్."

"ఇది అన్ని స్ట్రీట్ టీన్ క్లబ్బుల్లా కాదు. ఇక్కడ నీకు ఎవేషన్లైన అనుభవం

దొరుకుతుంది .... అన్ని దేశాల, అన్ని జాతుల అమ్మాయిల్ని ఇక్కడ నువ్వు నగ్నంగా చూడవచ్చు.... ఓ హెళా, మాటల్లో పడి నిన్ను పరిచయం చేసుకోవటం మరిచాను. నేను జెనెటి.... నువ్వు?”

నేను కేశవ్ ....

“కేశవ్-పేరు ముద్దుగా వుంది....ఇక్కడి వాతావరణం నీకు అలవాట యిందా?”

“ఈ మారు ఎంటర్ నిరుటి ఎంటర్ లాగా భయంకరంగా ఉండదంటున్నారు, నిజమేనా?”

“జీసన్-నిరుటి ఎంటర్ని గుర్తు చెయ్యకు.”

కాన్సేపు మానం. కేశవ్ మాటలకోసం వెతుక్కుంటున్నాడు. అంతలో జెనెట్ తానే మాట్లాడటానికి మొదలెట్టింది:

“మాతో ఓ సిలోన్ అమ్మాయి వుంది. మాకు సిగ్గేసేలాగ ఇంగ్లీష్ కూడా చాలా బాగుంది!”

“నీ మొహం కనిపించటం లేదు నాకు ఇలా చీకట్లో మొహం చూడకుండా మాట్లాడటం కష్టం కదా? లైటు వెయ్యనా?”

కేశవ్ ధైర్యం తెచ్చుకుని అడిగాడు. అతడికి స్టూవర్ట్ ఎక్కడ కూర్చున్నాడోనన్న అత్రుత, కంగారు. ఇంకా ఓ ఇద్దరు లోపలకు వచ్చిన చప్పుడు, సోఫాపై కూర్చున్న చప్పుడు, గుసగుసలు.

“ఇక్కడి కొచ్చే వారంతా చీకట్లోనే కోరుకుంటారు. నీ కోరిక చిత్రంగా వుంది. కాన్సేపాగు వెలుతురోస్తుంది.”

జెనెట్ నగ్నంగా వుందేమోనని ఆశ కలిగింది కేశవ్ కు. ఉందేమోనని భయమూ కలిగింది. మెల్లిగా తడిమి చూశాడు. లేదు బట్టలు తొడుక్కుని వుంది. భయం పోయి నిరాశ కలిగింది.

“ఇక్కడ తాగొచ్చు.... ఇంకో మారు నీ పేరు చెప్పు....Sorry....”

“కేశవ్”

తానే మొదట నూచించాల్సింది, పొరపాటు- అని కేశవ్ ‘రెండు షెరి’ అన్నాడు.

రెండు షెరిలను తెచ్చి పెట్టిన అమ్మాయి మొహం కూడా కనిపించలేదు. ఇంకిద్దరు లోపల కొచ్చిన చప్పుడు.... గుసగుసలు....ఎవరో ఇద్దరు పెద్ద పెట్టెను లోపలకు మోసుకెళ్ళి నట్టుగా చప్పుడు....అయాస పడుతున్న శబ్దం....గది నిండా అస్పష్టమైన రూపాలు.

కూర్చున్న అందరు షెరి ఆర్డర్ చేసి వుండాలి; పళ్ళెం పట్టుకుని Thanks

అంటూ షెరి ఇచ్చిన చప్పుడు. అందరూ తన లాగానే షెరి అర్థర్ చేశారు, స్టూవర్డ్ కుడా అని తృప్తి. పుల్ల గీచిన వెల్చురు, అక్కడే మొహం, ఇక్కడే మొహం, మళ్ళీ చీకటి....చుట్టూరా ఎర్రటి కొసలున్న సిగరెట్లు. కేశవ్ తానే సిగరెట్ వెలిగించాడు. జెనెట్ కొకటి ఇచ్చి మళ్ళా పుల్ల గీయబోయాడు. 'వద్దు నీ సిగరెట్ link ఇవ్వు' అంది. Thanks అంది.

మిణుకు మిణుకు మంటున్న ఎర్ర దీపము అరిపోయి చీకటి అవరించింది. ఎదుట ఒకతెర తీస్తున్న చప్పుడు అందులోంచి భగ్గుమని ఉజ్వలమైన వెలుగు. చిన్నగా పియానే వాద్యపు రికార్డ్ మొదలయింది. కాంతి వృత్తంలోకి ఓ అమ్మాయి నర్తిస్తూ ప్రవేశించింది-సంపూర్ణ వస్త్రా లంకృతురాలై.

“అమ్మాయి బాగుంది కదూ?”

జెనెట్ ప్రశ్నకి కేశవ్ “అవును” అన్నాడు. దీపం వెలిగినప్పుడు కేశవ్ కి కలిగిన భయం, ఆశ, గుడ్డలు తొడుక్కున్న అమ్మాయిని చూసి మాయమయింది.

కాంతి వృత్తం నుంచి చీకట్లోకి, చీకటిలోంచి వెలుతుర్లోకి, ఆమె సంగీతాని కనుగుణంగా వెళ్ళు కదుపుతు, వెయారంగా ఊపుకుంటూ బెల్ట్ ఎప్పి తెర అవలనుంచి చాపిన చేతికి ఇచ్చింది. పియానేకి తోడుగా వయోలా ధ్వని కలిసింది. నేట్లో జెమయింగ్ గమ్ నములుతూ, పెదవుల మీద నవ్వులు చిందిస్తూ, తన డ్రెస్ జిప్ లాగింది. కొరుకుతున్నట్టు, చప్పరిస్తున్నట్టు, మింగుతున్నట్టు మూగాభి నయంతో మూతి కదుపుతు భుజం మీది డ్రెస్ ని జరిపి కిందికి జారే లాగా చేసి, చప్పున మళ్ళీ వెనక్కి లాక్కుని, తొడుక్కుని సిగ్గుతో మొహం దాచుకుంది. మళ్ళీ వీపు తిప్పి డ్రెస్ ని నడుము దాకా జరిపి పైకి తీసుకుంది.

“ఆమె పేరు రోసి-ప్యారిస్ లో స్ట్రీట్ టీన్ నేర్చుకుని వచ్చింది. ఇక్కడున్న అమ్మాయి లందర్నీ మించిపోతుంది.” అంటూ గుసగుసలాడింది, జెనెట్.

సంగీతపు వేగం ఎక్కువవుతోంది. కేశవ్ కి తెలియని మరి రెండు వాయిద్యాలు తోడయ్యాయి. భయంతో కేశవ్ గుండె వేగంగా కొట్టుకోసాగింది. భుజాలు, చంకా నగ్నమయ్యాయి. కాంతి వృత్తంలోంచి కంగారు పడుతున్న దానిలాగా చీకట్లోకి తప్పుకుంది. సంగీతం పరాకాష్ఠ నందుకుంటూ వుండగా మళ్ళీ వెల్చుర్లోకి వచ్చింది-బ్రేసియర్స్, ప్యాంటీ మాత్రమే వేసుకుని వుంది. ఒక క్షణం....రెండు క్షణాలు....నల్లటి తెరపడింది.

గదిలో కళ్ళు మిరుమిట్లు గొలిపేలా దీపాలు వెలిగాయి. వెలుతుర్ని చూడలేని వాడిలా, నిద్ర లోంచి లేచిన వాడిలా కేశవ్ కళ్ళు నులుముకున్నాడు. చేత్తో దీపానికి అడ్డం పెట్టి స్టూవర్డ్ కోసం వెతికాడు. మరో మూలలో చీర

కట్టుకున్న సిలోన్ అమ్మాయిత్ కూర్చుని స్టూవర్ట్ షెరి తాగుతున్నాడు. మధ్య వయస్కుడొకడు, త్రి పీన్ సూట్ ధరించి, తొడమీద హాట్ పెట్టుకుని సిగ్రే అమ్మాయిత్ మాట్లాడుతున్నాడు. మిగతా వాళ్ళు తన లాగానే వేర్వేరు రంగుల జాత్తు గల తెల్ల అమ్మాయిలత్ మాట్లాడుతున్నారు. వాళ్ళలో ఇద్దరు సిగ్రే కుర్రాళ్ళున్నారు.

తాము కూర్చున్న చోటుచూసి కేశవ్ అశ్చర్యపోయాడు. రెండు నల్లటి తెరల్ని వదిలేస్తే గది ఎర్రటి ఇటుకల్ని అడ్డదిడ్డంగా పేర్చిన గుహరూపంలో వుంది. తొర్రల్లాంటి సందుల్లో సోఫాలు, ఓ మూలలో ఎర్రటి ఇటుకల గూట్లో సీసాలు. అక్కడే ఓ బల్ల, కుర్చీ; కుర్చీపైన ఆ క్లబ్ యజమానురాలిలా కనిపించే వెండి ఫ్రేము అద్దాలు వేసుకున్న, చూడటానికి ఉపాధ్యాయునిలా వున్న ఓ స్త్రీ. కేశవ్ మరోసారి తాను కూర్చున్న స్థలాన్ని చూశాడు: ఇప్పుడు దాని న్యరూపం గుహలా అనిపించలేదు. తటాలున తోచింది: మాంస ఖండాల్లా ఎర్రగా పొరలు పొరలుగా అమర్చిన ఇటుకల గది గర్భకోశంలా తనకు కనిపించటం లేదా?

“ఈ గది నీకు నచ్చిందా?” అంది జెనెట్, కేశవ్ పరీక్షగా చూడటాన్ని గమనించి.

“అవును” అంటూ జెనెట్‌ని చూసి నవ్వాడు కేశవ్.

“దీని ఆకారం చూస్తూ నీకేమనిపిస్తుంది?”

“మొదట గుహలా అనిపించింది. ఇప్పుడు గర్భకోశంలా వుందని విస్తంది.”

“ఒక్కొక్కరికి ఒక్కలా అనిపిస్తుంది. నేను ఇక్కడ కలుసుకున్న ప్రతి వెక్క స్నేహితుడూ దీన్ని ఒక్కలా వర్ణించాడు.”

మూలలో కూర్చుని వ్రాస్తున్న యజమానురాలు బుల్లి, బుల్లి పళ్ళాలలో బిల్స్ తీసుకొచ్చింది. కేశవ్ తన బిల్లు తీసుకుని, దాన్నే ముప్పయి షిల్లింగులని వుండటం చూసి కంగారు పడ్డాడు. అబ్బబ్బా అంటే తాము తాగిన షెరి ధర ఆరో, ఎనిమిదో షిల్లింగులు ఉంటుంది. ‘స్టూవర్ట్’ అని పిలిచాడు. బిల్ తెచ్చిన యజమానురాలు ‘నీ స్నేహితుడి పేరు స్టూవర్ట్ అనా? అందమైన పేరు కదూ జెనెట్?’ అంది.

స్టూవర్ట్‌కి కేశవ్ పిలుపు ఎనిపించలేదు. జెనెట్ అంది:

“ఇతడి పేరు కేశవ్ - ఇతనిదీ చాలా అందమైన పేరు. కదూ బాబరా?”

యజమానురాలు బాబరా అంది:

“చిల్లర లేకపోతే రెండు పౌండ్ లివ్వు. నేను చిల్లర ఇస్తాను.”

కేశవ్ ‘ఫర్వాలేదు’ అంటూ జేబులోంచి ముప్పై షిల్లింగులు తీసి పళ్ళెంలో పెట్టాడు. ‘సర్కింగ్ చార్జ్స్ రెండున్నర షిల్లింగ్’ అంది బాబరా. ఇంకో

రెండున్నర షిల్లింగులు తీసి పెట్టాడు. బాబరా Thanks అంటూ ముందుకు సాగింది. జెనెట్ కేశవ్ చెయ్యి వట్టుకుని.

“ఇక్కడికొచ్చే వారంతా నీ లాగానే బిల్ చూసి కంగారు పడతారు. నే నిక్కడ హెంస్టెన్ ని. నాకు షెరి తాగించటాని కోసం ప్రత్యేకంగా ఎక్కువ చార్జ్ చెయ్యబడింది. అంతే “Cheer up darling” అంది.

“All right ఇంకో సిగరెట్?” అంటూ కేశవ్ చెమట తుడుచుకుని జెనెట్ కి సిగరెట్ అఫర్ చేశాడు. జెనెట్ రెండు తీసుకుని

“నా స్నేహితురాలి కొకటి, ఫర్వాలేదు కదా?” అంది.

“అహ” అన్నాడు కేశవ్.

....దీపాలారి చీకటయింది. తెర పక్కకు జరిగింది. లోపలి దీపం వెలిగింది. స్టూవర్ట్ చీకట్లోనే కేశవ్ వద్దకు వచ్చి చెవిలో ఏదో చెపుతుండగానే వెలుగులోకి అర్థనగ్నంగా వున్న రోసీ వచ్చింది. ‘ఏమిటి’ అని కంగారుగా అడిగాడు కేశవ్. వీయానే సంగీతం మొదలయింది.

“ఇది క్లివ్ జాయింట్ కేశవ్. ఇక్కడున్న అడవాళ్ళు జేబులు ఖాళీ చేయించి పంపుతారు. అనుభవం లేక ఇక్కడికి నిన్ను తీసుకుని వచ్చాను - క్షమించు. ఇక్కడ మరో క్షణం కూడా వుండేద్దు. మనం వెళ్ళిపోదాం రా” అంటూ స్టూవర్ట్ కేశవ్ ని లాగాడు.

కేశవ్ తడబడ్డాడు. రోసీ పై నుంచి కళ్ళు తిప్పుకోలేక పోతున్నాడు.

“స్టూవర్ట్ డార్లింగ్ - ఇక మీ నుంచి డబ్బులేమీ తీసుకోం. డ్రింక్స్ అర్డర్ చెయ్యకపోతే ఆ డబ్బు కూడా ఇవ్వాలి వచ్చేది కాదు. నీ స్నేహితుడిని వుండనీ” అంది మృదువుగా జెనెట్.

వేడుకుంటున్న ధ్వనిలో కేశవ్-

“కాస్సేపు వుండి వెడదాం స్టూవర్ట్, తొందరేముంది?” అన్నాడు. ‘Oh I am Sorry’ అని స్టూవర్ట్ మళ్ళీ తాను కూర్చున్న చోటికి వెళ్ళాడు. సగం నగ్నంగా వున్న రోసీ ఒక్కొక్కటిగా బ్రేసియర్ తగిలించిన పలచటి మస్లిన్ గుడ్డల్ని పక్కకు తొలగిస్తూ తిరిగింది. తరువాత ఒక్కొక్కటిగా ఎప్పిన దానిని చావిన చేతికి అందిస్తూ వెలుగు లోంచి చీకట్లోకి చీకటిలోంచి వెలుగులోకి ప్రత్యక్షమవుతూ, మాయమవుతూ అఖిరికి ఎప్పిన బ్రేసియర్ ని గుండెల కదుముకుని సిగ్గుతో నిలబడింది. స్నానం చేసి మడి కట్టుకుని వచ్చిన బ్రాహ్మణ స్త్రీల, పశువుల పాకలో పేడ ఎత్తే అడవాళ్ళ నగ్నమైన రొమ్ముల్ని చూసినప్పుడు ఎలాంటి భావమూ కలగక పోయినా, ఇప్పుడు మాత్రం కేశవ్ కి వేడెక్కి భయం వేసింది. సిగ్గు నభినయిస్తూ మొహం పైకెత్తి ధైర్యం తెచ్చుకుని బ్రేసియర్ ని చావిన

చేతికిచ్చి నిల్పింది. తర్వాత గడ్డాన్ని ఏదో రుచి చూస్తున్నట్లు ఉపుతూ ప్యాంటికి చిక్కించిన మస్లిన్ గుడ్డ ఒక్కొక్కటిగా తీసి చాపిన చేతికి ఎసిరేసింది. అఖరికి వెట్టి ప్యాంటి తోటి నిలబడి, అక్కడే వున్న పట్టుపరుపుమీద వదుకుని, కూర్చున్న వాళ్ళవేపు వీపు తిప్పి, ప్యాంటిని జరిపి ఎప్పింది. మళ్ళి మెల్లిగా ఒత్తిగిలి తిరిగేలా నటిస్తూ, మొహం మాత్రం తిప్పి సిగ్గుతో కళ్ళుమూసుకుంది.

కేశవ్ కళ్ళు చూసే కామంతో జ్వలించాయి; శరీరం ముట్టుకునే కామంతో జ్వలించింది; చెవులు అమె మూలుగును ఎనే కామంతో జ్వలించాయి; నాలుక అమె ముద్దుల రుచిని చూసే కామంతో జ్వలించింది. ఇంక పూర్తిగా ఇటు తిరుగుతుంది అనిపించి భయం వేసింది. అగ్ని జ్వాలల మధ్య నిలుచుని చూసిన ఎద్యుచ్చక్తి నింపుకున్న పాతాళపు పట్టాల్లాగా, చేతిలో పైకెత్తిన నిటారుగా నిలుచున్న సర్పంలాగా, అన్ని తలుపులూ దథాలున తెర్చుకున్నట్టు - ఉహు, చప్పున సిగ్గుతో వద్దన్నట్టుగా వీపు తిప్పింది -

తెర పడింది.

మళ్ళి అన్ని దీపాలు వెలిగి అనన్యమయిన వెలుతురు వచ్చింది.

కళ్ళు మూసుకుని కేశవ్ “నేను లోపలకు వెళ్ళావా” అన్నాడు. జెనెట్ ‘బాబరా’ అని యజమానురాల్ని పిలిచి కేశవ్ లోపలకు వెళ్ళాలిట’ అంది. అంతలో స్టూవర్ట్ లేచి వచ్చి “రా కేశవ్” అన్నాడు “ఉహూ - నేను లోపలికి వెళ్ళి తిరాలి”. అన్నాడు. వెద్దు కేశవ్ దాని రొమ్ములు వేలాడుతున్నాయి. ఇంకా అందమయిన వాటిని చూద్దువు గాని, మరో చోటికి పోదాం అంటూ స్టూవర్ట్ బ్రతిమాలుకుంటున్న ధోరణిలో బలవంతం చేశాడు.

“నీల్లేదు - నేను వెళ్ళి తిరాలి” అని కేశవ్ స్టూవర్ట్ నుంచి తన చెయ్యి లాక్కున్నాడు. బాబరా మెల్లిగా కేశవ్ని లోపలికి లాక్కుని వెళ్ళింది.

లోపల మూడు గదులున్నాయి. ఒక దాని మీద MYSTERY BY YOUR SIDE అని రాసి వుంది. ఇంకొక దాని మీద MYSTERY REVEALED IN DARKNESS అని వుంది. మూడో గది మీద మాసిపోయిన అక్షరాలతో MYSTERY FULLY REVEALED అని రాసి వుంది.

“మొదటి గదికి రెండు పొండ్లు. రెండో దానికి మూడు పొండ్ల పది షిల్లింగ్లు. మూడో దానికి అయిదు పొండ్లు. మొదటి గదిలో రోసి సగం నగ్నంగా పక్కలో కూర్చుని షెరి తాగుతుంది, బ్రేసీయర్ మాత్రం విప్పుతుంది. రెండో గదిలో చీకట్లో పూర్తి నగ్నంగా నీ పక్కన నిలుచుంటుంది. మూడో దానిలో వెలుగులో పూర్ణనగ్నంగా నిల్చుంటుంది.”

“నాలుగో గది లేదా ? ”

ఎండిపోయిన గొంతుతో కేశవ్ అడిగినప్పుడు, బాబరా తప్పు జవాబు చెప్పిన ఏద్యార్థి వేపు చూసే ఉపాధ్యాయుని లాగా చూసి MYSTERY FULLY POSSESSED అని ప్రశ్నార్థకంగా అడిగి....

“ఇక్కడి కొచ్చే వ్యక్తులు ఇంతకే తృప్తి చెంది కృతార్థులై, కృతజ్ఞులై వెడతారు. అదీ కాక ఆ తరువాతి అనుభవాన్ని నీ కివ్వటానికి మాకు లైసెన్స్ లేదు.” అంది.

“నేను అయిదు పౌండ్ల గదికే వెడతాను.” అంటూ కేశవ్ అయిదు పౌండ్లను బాబరా కిచ్చాడు.

“తీసుకొచ్చిన దానికి చార్జ్ పది షిల్లింగులు - ఫ్లీజ్” అంటూ బాబరా చెయ్యి జాపింది.

ఇంకో పది షిల్లింగులు తీసి ఆమె చేతిలో పెట్టాడు. బాబరా Thanks అంటూ గదిలో కేశవ్ని వదిలి, తలుపు మూసుకుని వెళ్ళిపోయింది.

గదిలోని వాల్ పేపర్ చినిగిపోయి క్షుద్రంగా కనిపిస్తోంది. కుంపట్లో ఎంటర్లో కాలిన బొగ్గుల బూడిద అలాగే వుంది. గది మధ్యలో చూరు నుంచి షేడ్ లేని బల్బుకటి వెలుగుతోంది. ఓ మూలలో గోడకి ఆనించి మూడు కాళ్ళ కుర్చీ, ఇంకో మూలలో ఖాళీ బియర్ సీసాలు. మట్టినేల మీద కార్పెట్ కాదు కదా - లినోలియం కూడా లేదు. కాని గదిలోని క్షుద్రత కన్నా వేచి వుండటం అసహ్యకరంగా వుంది. అఖిరికి Knock చేసి తలుపులు తెరిచి రోసీ బ్రేసీయర్ ప్యాంటీలతో నిలబడింది. తలుపు మూసింది.

కేశవ్కి భయం వేసి కళ్ళు మూసుకున్నాడు. తను చూసిన దాన్నంతా తలచుకుని, ధైర్యం తెచ్చుకుని కళ్ళు తెరిచి, తన జాకెట్ ఎప్పబోయాడు.

రోసీ “నువ్వు స్ట్రీట్ చేసుకోనక్కర్లేదు” అంది.

కేశవ్ నేట మాట రాక నిలుచుండి పోయాడు. రోసీ బ్రేసీయర్ ఎప్పి అవలించింది. కేశవ్ ఆమె వద్దకు వెళ్లి ముద్దు పెట్టుకోవటానికి ప్రయత్నించాడు.

“Sorry, నేను ముద్దుల్ని తీసుకోను” అంటూ రోసీ మొహం తిప్పుకుంది.

కేశవ్ ఆమె మొహాన్ని తడిమి మెల్లిగా ఆమె రొమ్ముల్ని తాకాడు.

“నేను రొమ్ముల్ని ముట్టనివ్వను. క్షమించు.” అంది రోసీ గంభీరంగా. కేశవ్కి కాళ్ళలో శక్తి ఉడిగిపోయి నట్టయి నేల మీద కూర్చుండి పోయాడు. మ్యూజియంలో తాకరాని నగ్న ఎగ్రహాన్ని డొంగతనంగా తాకే వాడిలాగా మెల్లిగా కాళ్ళనీ, తొడల్ని నిమురుతూ ధైర్యం తెచ్చుకుని చేతుల్ని పైకి పోనిచ్చాడు. ఆమె అతని వేపు వీపు పెట్టి ప్యాంటి ఎప్పి ఇటు తిరిగింది. కేశవ్ కళ్ళు

నెమ్మదిగా మూసుకున్నాయి. శరీరం వణికింది. చాలా అలవటగా అనిపించి నేల మీద మొద్దులా కూర్చుండి పోయాడు. కళ్ళు తెరిచేసరికి అమె మళ్ళి ప్యాంటి ధరించి అవలిస్తూ 'sorry' అంది. నిటారుగా వడగ ఎత్తిన సర్పం అలసి సాలసి చీమిడి పురుగయింది.

పెద్ద బానల్ చిన్న ఎలుకలా నూనెలా నున్నగా వున్న గిన్నెలోకి పాకుతూ, గోకుతూ ఎలవల లాడినట్టుగా. దీనిని కలలో చూసినట్టుగా చూసే కన్నయి, జారిపోయే ఎలుకయి, ముందుకు చాచలేని చెయ్యి అయి, దెయ్యం పట్టిన వాడిలాగా -

కల అయిపోయి నిరాకారమైన అశాంతి మాత్రం మిగిలి, అశాంతికి కారణాన్ని వెదుకుతూ కన్న కలని మళ్ళి గుర్తు శొచ్యుకోవటానికి తవ్వ తవ్వ లోపలకు వెళ్ళినట్లు-

తవ్వేటప్పుడు మొదట - మట్టి, ఇసుక, మన్ను, వానపాము, చిలుం పట్టిన నాణెం ముక్క వకటి, కుండ ముక్క, తుప్పు పట్టిన ఇనుప పాద....

ఇంకా కిందికి తన అశాంతికి కారణమైన కల కోసమని తవ్వినట్లు, అక్కడ ఉత్తి శున్యమే వున్నట్లు-

శున్యంలో ఓ గది, గదిలో నగ్నంగా నిలుచున్న అమ్మాయి.... చీకటి.... శున్యం.... చీమిడి పురుగు....

నుబ్బుణ్ణి బాబాయికి కూడా బహుశా అఖర్లో ఈ శున్యపు అనుభవ మయి వుంటుందా? ఉపవాసంతో కృశించి దేవుణ్ణి వెతికి గుహల్లో తిరిగి, తిరిగి అఖరికి తన లాగానే కృశమైన, క్షుద్రమైన పరమార్థాన్ని చూశాడా? ఈ క్లిష్ట జాయింట్ నుంచి చప్పున లేచి స్టూవర్ట్ వద్దకు వెళ్ళాలి.... తెల్లబోయాను.

“నా ప్లాటులో నువ్వు రాత్రి గడప దల్చుకుంటే పది పౌండ్లు. బాబరాకి మాత్రం చెప్పవద్దు. హ్యూవ్ స్టెడ్ తో ఇన్స్టింగ్టన్ వీధిలో పదో నంబరు ఇల్లు. ఇప్పుడు అయిదు పౌండ్లు ఇవ్వు. అక్కడకు వచ్చాక మిగిలింది....” అని రోసి చెప్పింది.

“వద్దు” అని తల అడ్డంగా తిప్పాడు కేశవ్.

బహుశా, అఖర్లో అత్యున్నతమైన ఉద్దేశాల కమిటి మీద కమిటి యొక్క అనంత అపారమైన, శుభ్ర, స్వచ్ఛమైన గదులపైన గదుల అంతం లేని సెంట్రల్ లీ హీటెడ్ ప్రపంచమై, స్టూవర్ట్ కి ఈ శున్యమే అనుభవంలోకి రావచ్చును.

మొదట ఈ క్లిష్ట జాయింట్ నుంచి లేచి బయట పడాలి.

“ఇక్కడి లాగా నే నక్కడ నీతో ప్రవర్తించను. ఇప్పుడు డబ్బు లేక పోయినా ఫర్వాలేదు. వచ్చేటప్పుడు తెద్దువుగానీ లే. నాకు ఇక్కడ ఎక్కువ స్వాతంత్ర్యం

లేదు. బాబరాకి చెప్పకు. ఓ ముద్దు ఇస్తాను లే.”

తొందర తొందరగా మాట్లాడుతూ రోసీ వంగింది. వద్దు, ఏమీ వద్దు, పూజ, జవతపాలు, ప్రతాలలో మునిగి తేలుతున్న నాన్నని గ్రద్ద కళ్ళతో ఈ శూన్య మొదటి నుంచి వేధించిందా? వద్దన్నాక ముద్దు పెట్టుకునే, ఆ ముద్దుని కూడా మరింత గుంజుకుందామని ఇచ్చే ఈ క్లీవ్ జాయింటు నుండి తొందరగా తప్పించుకుని పోవాలి....

బాబరా వచ్చి తలుపు తట్టి ‘రోసీ’ అంది. ‘వస్తున్నా’ అని రోసీ కేశవ్ని చూచింది “మళ్ళీ కలుసుకుందా Bye” అని కన్ను కొట్టి వెళ్ళిపోయింది.

కేశవ్ మట్టి అయిన చేతుల్ని దులుపుకున్నాడు. భుజంతో నేరు తుడుచుకున్నాడు. ఎవరీతమైన అలసటతో లేచి వెళ్ళి మూడు కాళ్ళ కుర్చీ మీద కూర్చుని సిగరెట్ వెలిగించాడు....

ఈ అయిదు పొండ్లు పది షిల్లింగులు, మళ్ళీ రెండూ పది షిల్లింగ్లు, ముఫ్ఫయి ఫ్లన్ రెండున్నర షిల్లింగ్లు, బియర్ వగైరా పది షిల్లింగ్, లండన్కి రావటానికి పోవటానికి ప్రయాణం ఖర్చు నాలుగు పొండ్లు, దిగిన లాడ్జ్కి రెండు పొండ్లు, మిగతా ఖర్చు రెండు పొండ్లు మొత్తం పదహారు పొండ్ల పైనే దిమ్మ తిరిగి నట్టయింది. అమ్మకి పంపి వుంటే రెండేళ్లు ఇంటి ఖర్చుకి సరిపోయేది. మళ్ళీ అవే పాత ఆలోచనలు. ఈ క్లీవ్ జాయింటు నుంచి ముందు బయటపడాలి....

మాధూ ఆత్మహత్య చేసుకుంటే....

స్టూవర్ట్ పిలుపు విని కేశవ్ మూడు కాళ్ళ కుర్చీ పై నుంచి లేచాడు.

16. నిరాశయులు

రాఘవేంద్ర భాసనీస

అబ్బబ్బా! అంటే పాదం మొత్తం మునిగేటంత నీరుంది ఆ ఏటిలో. పల్లంలో కొంచెం ముందుకి ప్రవహించి నదిలో కలిసినందువల్ల దానికి కొంత వేగమూ వుంది. కాని నీటి మధ్యలో బస్సు చక్రాలు కూరుకు పోయేటంత ఊబి వున్నట్లు స్వతః ద్రయివరే ఊహించ లేకపోయాడు. యంత్రాన్ని పూర్తి వేగంతో మరీ మరీ నడపడానికి ప్రయత్నించి, 'స్టీరింగ్ వీల్'ని తిప్పి తిప్పి డ్రైవర్ కి ఎసుగొచ్చినా బస్సు ముందుకి వెళ్ళలేదు. వెనక్కి కదలేదు. బయట నీరు నిమిష నిమిషానికి పొంగు కొస్తుంది. డ్రైవర్ హతాశుడై కోపంతో 'స్టీరింగ్ వీల్'ని ఓ సారి తిప్పి వదిలేశాడు. బస్సు ఒక్కసారిగా ముందుకి దూకి తక్కుమని అగిపోయింది.

చెల్లాయి కెవ్వుమని అరిచింది. తల, వెనకాల నీటు కమ్మికి కొట్టుకుంది. సగం తెరిచిన తలుపులోంచి నీరు లోపలికి తోసుకొచ్చింది. లోపల నుంచున్న వాళ్ళంతా తూలి ఒకరి మీద ఒకరు పడిపోయారు. చెల్లాయికి ఈ గొడవేమీ అర్థం కాలేదు. కిటికీ లోంచి దూరంగా పెద్ద పెద్ద బండరాళ్ళు కనిపిస్తున్నాయి. చూస్తూండగానే నీళ్ళన్నీ పొంగి వచ్చి బస్సులో అంతా అవరించినట్టు ఊహ కలిగింది చెల్లాయికి. మొహానికి చేతులు అడ్డుపెట్టుకుని మరోసారి గట్టిగా అరిచింది.

తండ్రి వెనుక వరుసలో జోగుతూ కూర్చున్నారు. ఒక్కసారిగా బస్సు అగిన కుదుపుకి మేలుకున్నారు. మేలుకుని చుట్టూ ఓ సారి చూసి మళ్ళీ పడుకున్నారు. చెల్లాయి రెండోసారి అరవడం విని గాభరా పడి లేచి కూర్చున్నారు. చుట్టూ ఏదో ప్రమాదమున్నట్లు ఆయనకి మెల్లిగా అర్థమవ సాగింది.

తల్లి అంతగా కంగారు పడలేదు. చెల్లాయి పక్కన కూర్చున్నామె తన భుజాల్ని గట్టిగా పట్టుకోవడానికే ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఆమె కదుపులో చన్నీళ్ళు పోసినట్లయింది. ఆమె కనిపించింది, చెల్లాయి విచ్చి తిరగబెట్టింది. లేకపోతే ఎందుకలా గట్టిగా అరిచింది?

కావాలనే వీళ్ళందరికీ దూరంగా ముందు వేపు సీట్లో కూర్చున్న తమ్ముడికి చెల్లాయి అరిచింది వినిపించనే లేదు. అతని ప్రక్కన మొహమాటం కూడా లేకుండా కూర్చున్న స్త్రీ అతని మీద పడిపోయింది. ఆమె తల్లని మల్లెపూల వాసన అతనికి ఆ ప్రమాదం సంగతి తెలియనే లేదు. ఎన్నో రోజుల తరువాత స్త్రీ శరీరం, అతని ఒంటికి అవేశంతో, కోరికతో తాకింది - స్పర్శ, వాసన రెండింటి

అనుభవం ఒక దానిలో ఒకటి కలసిపోయి అమె స్పర్శకే మల్లెల పరిమళం వున్నట్టుగా అతనికనిపించింది. మరుక్షణమే తల్లి, వెనుక నీట్లోంచి గుడ్లురిమి చూస్తూదేమోనన్న భయం కలిగింది. ఎధిలేక దూరంగా జరిగి కూర్చున్నాడు.

బస్సు నుంచున్న చోటనే వుంది. డ్రైవర్ ఎసిగిపోయి బీడి నేట్లో పెట్టుకుని వెలిగించి మొహం పైకెత్తి 'వుఫ్....' మని పొగ వదిలాడు. ముందు వేపు తలుపు దగ్గర నుంచున్న కండక్టర్ ఇదంతా మామూలే అన్న ధోరణిలో బస్సులో వున్న వాళ్ళ వేపు చూసి నవ్వాడు.

“బస్సుని నీళ్ళల్లో వడేసి మమల్నందరినీ ఇక్కడే అర్పణ చేద్దామనుకుంటున్నావా మహానుభావా?” దగ్గరగా కూర్చున్న వృద్ధ ఎధవ కండక్టర్ వేపు చూసి గదమాయించింది. చేతిలోని చిన్న మూటని అదేదో పసిపిల్లా డన్నట్టు భద్రంగా అదిమి పట్టుకుంది. పై మూటని అటూ-ఇటూ చూసింది. తన మూటని ఎవరైనా అమోదిస్తారేమోనని. కాని అందరూ పూరుకోవడం చూసి అఖరికి తనే మొదలెట్టింది. “కాశీ నుంచి రామేశ్వరం వరకు అన్ని తీర్థయాత్రలు పూర్తి చేశాను. తిరుపతి కొండకి బస్సులో వెళ్ళాను. బదరీకి కూడా బస్సులో వెళ్ళాను. వచ్చాను. కాని ఇలాంటి అనాహుతం ఎక్కడా జరగలేదు. ఈ పైవేటు బస్సు నర్మిసుల తల రాతే ఇంత. జట్కా తోలే పోకిరీలని బస్సు నడవడానికి నియమిస్తారు.” అంటూ తనన్న మూటని సమర్థించు కోడానికన్నట్టుగా అమె చేతి నంచి లోని జపమాలని తీసి లెక్కపెట్టసాగింది. సమాధానం చెప్పటం మాట అలా వుంచి అమె మూట పూర్తయ్యేదాకా కూడా కండక్టర్ అగలేదు. . ఎప్పుడో దూరంగా వెళ్ళిపోయాడు. డ్రైవర్ వెనుక నీట్లోని వైశ్యుడెకాయన పెద్ద గొంతుకతో వృథా కంఠ శోష చేసుకుంటున్నాడు.

అఖరి ప్రయత్నం చేద్దామని కండక్టర్ కిందకి దిగి బస్సులో వాళ్ళ సాయంతో బస్సుని తోస్తూ తీరానికి చేరటానికి ప్రయత్నించాడు. బురదలో కూరుకు పోయిన చక్రాలు పైకి లేచాయి. నీళ్ళు చక్రాల దగ్గర రెండుగా చీలుతుంటే ఇంతెత్తున నురుగు లేవడాన్ని చూస్తూ కిటికీ దగ్గర కూర్చుంది చెల్లాయి. నీళ్ళలో తేలుతూ బయలుదేరిన బస్సు సుడిలో చిక్కుకున్న నావలా గిర గిర తిరిగినట్లనిపించింది తనకి.

బస్సుని గట్టు మీదకి తెచ్చి కండక్టర్ తో పాటు అందరూ బస్సెక్కేసరికి చాలా పొద్దుపోయింది. బస్సు వేగంగా ముందుకి దూసుకు పోయింది.

“ఎన్నెన్నో తీర్థయాత్రలు పూర్తి చేసుకొచ్చారు. మీరు పుణ్యాత్ములు తల్లీ. ఇప్పుడు మీరూ మంత్రాలయానికేనా బయలుదేరడం?” జపమాల తిప్పటలో

నిమగ్నమైన వృద్ధ విధవా రాల్చి చూస్తూ కొతుకుతో అడిగింది ఓ అవిడ. అవిడ మొహం నిస్తేజంగా వుంది. నుదుటమీద చాలా పెద్ద బొట్టుంది. అమెకేదో జబ్బు వుండి వుండాలి. దేహం ఎండిపోయి చేతి మీద నరాలన్నీ పొంగి వున్నాయి. కళ్ళు గుంటలు పడి కింద వలయా లేర్పడ్డాయి. అమెని అనుకుని శక్తి హీనంగా కనిపిస్తున్న ఇద్దరు పిల్లలు కూర్చున్నారు.

విధవావిడ చెప్పింది : “రెండేళ్ళ నుంచి ఇంటి మొహమే చూడలేదు. తీర్థయాత్రలలోనే వున్నాను. కాని చూడాలి ననికా వున్నాయి. మీరిప్పుడు....” అంతలోనే రోడ్డు మధ్యలో నిరంకుశంగా వెళుతున్న బండిని వక్కకి తప్పుకోమంటూ డ్రైవర్ కర్మశుగా ఏకబిగిన హార్న్ కొట్టడంతో హార్న్ చప్పుడులో అమె మాటలు కలిసిపోయాయి. హార్న్ చప్పుడు అగినప్పుడు ఆ స్త్రీ విధవావిడతో అంటోంది : “ఎంతో మంచి మంచి డాక్టర్లకి చూపించాం. పథ్యం చేశాం. దేవుళ్ళకి మొక్కుకున్నాం. మొక్కులు చెల్లించుకున్నాం. ఏమీ ప్రయోజనం లేదు. ఎవరో పుణ్యాత్ములు చెప్పారు, మంత్రాలయానికి వెళ్ళి రాయుల వారిని సేవించండి తప్పకుండా తగ్గుతుందన్నారు. అందుకే మంత్రాలయాలానికి బయలుదేరాం. ఏం తగ్గుతుందో ఏమో. నాకేమీ భయం లేదనిక. కాని పిల్లలు పనివాళ్ళు. రేపు నేను పోతే వీళ్ళ గతేమిటి?” అంటూ ఆ తల్లి పిల్లలిద్దరివేపు చూసింది. ఆ కుర్రాళిద్దరూ అజ్ఞాధారకుల్లా తల్లి మొహం వేపు చూస్తున్నారు.

“శ్రద్ధతో సేవించండి. రాయులవారు మహిమాన్వితులు. అంతా సవ్యంగా జరుగుతుంది. ఇలాంటి ఎన్నో సంఘటనల్ని నేను కళ్ళారా చూశాను.” అలా అన్నవారెవరా అని ఆ స్త్రీ వెనక్కి తిరగింది. మధ్య వయస్కురాలైన ముత్తైదువ ఓకావిడ కూర్చుందక్కడ. అమె చెంపలకు నిండుగా వసువు రాసుకుంది. అమె చిన్ని ముక్కుకి పెట్టుకున్న ముక్కు పుడక పెద్దగా కనిపిస్తోంది. ఆ ముత్తైదువు ఆ ముందరి స్త్రీని చూసి నవ్వింది : ఆ స్త్రీ ఏదో మాట్లాడాలని ఆలోచించి మొదలు పెట్టే లోపల ముత్తైదువ తనే మొదలు పెట్టింది.

“మంత్రాలయం మహా పుణ్యక్షేత్రం తల్లీ. ఎలాంటి అదృష్టాలు జరిగాయో ఇక్కడ. మఠంలో రాయులవారికి మంగళహారతి చేశాక భక్తులకి హారతివ్వడానికి ఒక కుర్రాడున్నాడు. మీరక్కడికవెళ్ళాక అతన్ని చూడనే చూస్తారు. నాలుగేళ్ళ క్రిందట ఆ కుర్రాడిక్కడి కొచ్చినప్పుడు అతని నాలుక అసలు కదిలేది కాదు. పుట్టు మూగ. కాని ఇక్కడ సేవ చేశాక, ముద్దు ముద్దుగా మాట్లాడగలుగుతున్నాడు. ఒకటి, రెండా ఇలాంటి ఎన్నో సంఘటనల్ని నా కళ్ళతో నేను చూశాను. ఒక నెల్లాళ్ళ క్రిందట అదృష్టమైన సంఘటన

జరిగింది. బుర్ర చెడిపోయిందని ఒకాయన్ని ఇక్కడకి సేవకి తీసుకొచ్చారు. అతను రోజూ రాయులవారి ముందు జలజల కన్నీరు కారుస్తూ వుండి పోయేవాడు. ఒక రోజు అతనికి ఏమనిపించిందో ఏమో ఎవరికి తెలుసు ? రాత్రి నదికి వెళ్ళాడు బహుశా ప్రాణం తీసుకోవడానికి అయ్యుంటుంది. నీళ్ళల్లో దిగుతుంటే అతని నెవరో పిలిచినట్లయింది. వెనుతిరిగి చూశాడు. ఒక తేజో మయమైన అచార్యులవారు నుంచుని వున్నారు. “స్నానం పూర్తయింది. శుచిగా వున్నావు. పైకి రా ఇక” అంటూ పైకి పిలిచి చెప్పారు. “ఇదిగో ఈ గోపీ చందనం రాసుకో. లోపల మారుతి దర్శనం చేసుకుని ఇంటికి వెళ్ళు.” మంత్రం వేసినట్టుగా పైకి వచ్చి గోపీ చందనం తీసుకుని గుడి వేపు బయలుదేరాడు. అప్పుడతని కేమీ అనిపించనే లేదు. ఎవరో అచార్యులవార నుకున్నాడంటే. కాని ముందుకు వెళ్ళి ఎందుకనే వున్నట్టుండి వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. ఆయన అక్కడ లేరు. అప్పుడూ అతని కేమీ అనిపించలేదు. మధ్యరాత్రిలో తిన్నగా దేవాలయంలోకి వెళ్ళి మారుతి దర్శనం చేసుకుని రాయులవారి బృందావనం దర్శనానికి వెళ్ళినవాడు అక్కడే స్పృహ కోల్పోయాడు. అలాగే గడప దగ్గర పడిపోయాడు. అతనికి స్పృహ వచ్చేసరికి తెల్లవారింది. మఠంలోని పూజారులంతా ద్రిగ్భ్రమతో నుంచుండి పోయారు. ఎందుకంటే రాత్రి పదింటికి దేవాలయం తలుపులన్నీ వేసేసీ భద్రంగా తాళాలు వేసేస్తారు. లోపలికి వెళ్ళటానికి మరో దారే లేదు. చూస్తే తలుపులన్నీ భద్రంగా అలాగే వున్నాయి. అతన్నడిగితే ఏమీ చెప్పగల స్థితిలో లేదు. తరువాత మూడు నాలుగు రోజులు అతను అదేపనిగా రాత్రి కలుసుకున్న అచార్యుల కోసం పూరంతా వెతికాడు. ఆయనెందు క్కనిపిస్తారు ? న్యాయంగా రాయులవారు ప్రత్యక్ష ఫలం ఇచ్చి వెళ్ళారు. అతనిప్పుడు అన్నీ వదిలి దాసుడుగా వున్నాడక్కడ.”

మంత్రాలయం దగ్గర కొచ్చింది. బిన్ను కిటికీ లోంచి చూస్తే పక్కా తుంగభద్రా నది మౌనంగా పాయలు పాయలుగా ప్రవహించడం కనిపిస్తోంది. నున్నం రాసిన పెద్ద పెద్ద మఠం గోడలు దగ్గరగా వస్తున్నట్ట నిపిస్తోంది.

ఆ రోగిష్టి స్త్రీ మొహం కొద్దిగా ఎచ్చుకుంది. కంపిస్తున్న కంఠంతో అందామె. “అయితే నాక్కూడా తగ్గుతుందంటారా ? మీరెవరు తల్లి ఇంతంతా కళ్ళతో చూసిన వుణ్యాత్ములు. మీరూ ఇక్కడ సేవ కోసం వచ్చారా ?”

ముత్తైదువ నవ్వింది, నిష్కారణంగా క్రింద పెట్టిన సంచి చేతిలోకి తీసుకుంటూ చెప్పింది. “నేను బయటిదాన్ని కాదు. మా ఆయన ఇక్కడే వైదీకం చేస్తారు. మీ రిక్కడకి రావడం ఇదే మొదటి సారనుకుంటా అదిగో మంత్రాలయం

వచ్చేసింది. మీరు మరెక్కడికీ వెళ్ళకుండా మఠం సత్రంలోనే దీగండి. వేరే చోట్లకి వెళితే అనవసరంగా డబ్బు లిచ్చుకోవలసి వుంటుంది.” బస్సు గిరుక్కున తిరిగింది. లేస్తున్న ఆ ముత్తైదువ మళ్ళీ సీట్లో కూలబడింది. “వస్తానమ్మా, రేపు మిమ్మల్ని నది దగ్గర కలుస్తాను. చేటల వాయిదా ఇచ్చేలా అయితే నాకే ఇవ్వండి. ఇంకెవరికీ ఇవ్వకండి. నా పేరు కలావతి. ఇక్కడందరూ నన్ను ‘కలవ్య’ అంటారు. ఎవరైనా అడిగితే కలవ్య కిస్తానని చెప్పేయండి”. ఆమెకి ఆలోచించడానికి కూడా అవకాశం ఇవ్వకుండా కలవ్య ఆమె నుంచి వాగ్దానం తీసేసుకుంది.

బయట దూరంగా నదిలో నీళ్ళు చిన్న పిల్లలు ఎండలో అద్దం పట్టుకున్నట్టు, వెలుగు పడి, ధగ ధగ మెరుస్తోంది. ప్రవాసపు అలసటతో నిండిన ప్రయాణీకుల మొహాలు బయట దృశ్యాల్ని చూద్దానికి అత్రవదుతూ కిటికీల దగ్గర మూగాయి.

బస్సు స్టాండ్ దగ్గరకి చేరుకునేసరికి తమ్ముడు మల్లెల వాసనతో తప్పుదారి తొక్కి, గత జీవితపు జ్ఞాపకాల ఫోరారణ్యంలో చిక్కుకుని దారి తప్పాడు. చెల్లెలు చక్రాల కింద నురుగు నురుగ్గా పై పైకి వస్తున్న నీళ్ళని తలుచుకుంటూ గడగడ వణికిపోతోంది. తల్లి ఆమెని గట్టిగా పట్టుకుని శున్యమనస్కురాలై కూర్చునుంది. తండ్రి ఇంకా నిద్ర తీరక జోగుతున్నారు.

x

x

x

తెల్లవారడానికింకా గంట సమయమున్నా జనం నదీ తీరులో కిక్కిరిసి వున్నారు. అలా చూడబోతే తెల్లవారక మునుపే స్నానాలు పూర్తి చేసుకుని సేవ మొదలెట్టాలి.

బండరాళ్ళ మీద జాగ్రత్తగా నడుస్తూ ఆ నలుగురూ నీళ్ళని సమీపించారు. తండ్రికి నిజంగా మహా కోపంగా వుంది. ఇంత చలిలో వెళ్ళి నదిలో మునిగి, పూరికే ముందు దేవుడెదుట నుంచోవాల నెక్కడుంది ? ఎండెక్కాక వెళ్ళి స్నానం చెయ్యొచ్చు కదా ! లేవగానే తమ్ముడితో ఖచ్చితంగా చెప్పేశారు. “మీ రందరూ ముందుగా వెళ్ళండి. నేను తరువాత వస్తాను” అని. ఇది తల్లి చెవిలో పడింది. ఆమెకది నచ్చలేదని ఆమె మొహం చూస్తూనే తండ్రికి తెలిసిపోయింది. ఎప్పుడూ ఈయనితో. ఏదో నా కోసం ఇక్కడి కొచ్చినట్టుగా అనుకుంటున్నారేమో కూతురి జబ్బు నయమవ్వాలని కదా....” ఇంకా ఏమనేదో ఆమె, అంతలో చెల్లాయి పరిగెడుతూ రావడం వల్ల మాట లాగిపోయాయి.

“ఓ స్వామీ అటు వెళ్ళద్దండి. అక్కడ నీటి వడి ఎక్కువగా వుంది. నీళ్ళు లాగేస్తాయక్కడ. ఆ కాస్త ఇటు రండి. అవును, అక్కడ ఈత కొట్టకండి మరి.

నీళ్ళలో ఎక్కడెక్కడా రాళ్ళున్నాయి. అలా అరుస్తూ చెపుతున్న దేవర్, ఎవరికి చెపుతున్నారో కూడా తండ్రికి తెలియలేదు. నది ఒడ్డు మీదంతా జాతరలా వుంది. గొడవలో ఒకరి మాటకరికి ఎనపడ్డం లేదు. చెల్లాయికి స్నానం చేయించి తల్లి వచ్చేదాకా వాళ్ళక్కడే బండ రాతి మీద కూర్చున్నారు. “కాస్త దారి వదిలి కూర్చోండయ్యా, స్త్రీలు, పిల్లలు వచ్చి వెళ్ళేదారది. మడి స్త్రీ వచ్చేపోయే దారిలో కూర్చుంటే ఎలా?” తండ్రి తిరగి చూశారు. అవిడే, ఇంకా అలాగే గూనిగా ఎల్లులా వెంగి నడుస్తోంది. ఇన్నేళ్ళయినా ఏమీ మారలేదు. అప్పటికన్నా కొంచెం చిక్కింది. నల్లబడింది, అంతే. చేతిలో అరిగిపోయిన చెంబుంది. బహుశా అదే చెంబు అయ్యుంటుంది. వన్నెండేళ్ళ క్రితంది.

....అప్పుడు తమ్ముడు హైస్కూలికి వెళ్ళేవాడు. చెల్లాయి అప్పుడే స్కూలు వదిలిపెట్టింది. భార్య పొట్లాడి పుట్టింటికి వెళ్ళిపోయిందని, అప్పుడు ఇద్దరు పిల్లల్ని తీసుకుని ఆయన మంత్రాలయానికి వచ్చారు. వాళ్ళప్పుడు అలా రావడానికి కారణం ముఖ్యంగా రైల్వేపాసు వుందని. అనుకోకుండా పిల్లలకీ సెలవు లొచ్చాయప్పుడే. కాని భార్య తిరిగి రావాలని మొక్కు కోవడానికి మాత్రం కాదు. ఆమె స్వభావమే అలాంటిది. వాళ్ళు ఆమెకి దేనికి కొదవ చెయ్యలేదు. అయినా ఎలాగో దొంగతనంగా ఎక్కడుంచో డబ్బు దాచుకుని ఓ వంద రూపాయలు మూట కట్టింది. ఊరికి వెళ్ళేటప్పుడు చీరెల మధ్యలో దాచి ట్రంకు పెట్టెలో పెట్టింది. వాళ్ళు దాన్ని గమనించి మొగుడికి తెలియకుండా డబ్బు తీసికెళ్ళడం మంచిది కాదని చెప్పినందుకామె పొట్లాడి, కోపం తెచ్చుకుని పుట్టింటికి వెళ్ళిపోయింది.

....అప్పుడు వాళ్ళు మంత్రాలయాని కొచ్చారు. ఆ గూని స్త్రీ అప్పట్నుంచి ఇక్కడే వుంది. “చెల్లాయ్ అప్పుడావిణ్ణి చూసినపుడు భయంతో కూడిన తిరస్కారంతో ఆమె నుంచి దూరంగా వెళ్ళి నుంచుంది. తమ్ముడు ఆమె చేతిలో ఎప్పుడూ చెంబు వుండటాన్ని చూసి “చెంబు గూనవ్వా” అని పిలిచేవాడు.

....చెల్లాయికి ఇప్పుడది గుర్తుండటం అసాధ్యం.

....కాని తమ్ముడూ ఆ విషయం మర్చిపోయాడంటే .... కాని ఎక్కడున్నాడు తమ్ముడు? అటు నీలాకాశం. ఇటు అస్తవ్యస్తంగా వదున్న నల్లటి బండరాళ్ళు. తమ్ముడెక్కడా కనిపించలేదు. దూరంగా మరో బండచాటున అడవాళ్ళు స్నానాలు చేస్తున్నారు. బండమీద గుడ్డలారేశారు.

తండ్రి మళ్ళీ చుట్టూ చూశారు. కాని తమ్ముడెక్కడా కనిపించలేదు. తమ్ముడి పట్ల ఆయనకి అపారమైన జాలి పుట్టుకొచ్చింది. అతన్ని పిలిచి పక్కన కూర్చోబెట్టుకుని వీపు నిమిరి ఓదార్పాలని పించింది. అతడి వయసులో

తమకింకా పెళ్ళి కూడా కాలేదు. కాని తమ్ముడు ఇప్పుడు పెళ్ళాన్ని పొగొట్టుకుని ఎదురుదయ్యాడు.

తండ్రికి తమ్ముడి భార్య గుర్తు వచ్చింది. తామున్న స్టేషన్ గుర్తు వచ్చింది. రైలు వట్టాలు గుర్తు వచ్చాయి. మొన్న మొన్నటి దాకా తమ కళ్ళ ముందు పెరిగిన పిల్ల, పెళ్ళామై, ఇప్పుడు ఒట్టి కథగా మిగిలిపోయింది. చావుకి అర్థం కూడా తెలియని పసిది. వయసులో ప్రాణాలు పొగొట్టుకుంది. చనిపోయిన రోజే మళ్ళీ ఎవరైనా లేపి వుంటే కళ్ళు నులుముకుంటూ లేచి తిన్నగా ఇంటికి నడిచి వచ్చేసేదేమో.

క్రమంగా తండ్రికి అనిపించ సాగింది, ఎండకి తమ తల కాలిపోతుందేమోనని. క్రింద వుంచిన తడి పంచను తల మీద పెట్టుకున్నారు.

నల్లటి పెద్ద పెద్ద బండరాళ్ళు ఇనుప ముక్కల్లా పడి వున్నాయి. నది నుంచి మలానికెళ్ళే త్రవ ఆ బండల మీద నుంచే పోతుంది. దారి అఖరయ్యే చోట ఎత్తుగా భవ్యమైన గోడ వుంది. గోడ దాటితే చాలు మతం వస్తుంది. గోడకంతా సున్నం రాసి ఎర్ర మన్ను పట్టెలు పెట్టారు.

తల్లి, చెల్లాయి స్నానం పూర్తి చేసి ఒడ్డుకి నడిచి వస్తున్నారు. తల్లికి అలా నడిచి రావడానికి బిడియంగా వుంది. నీళ్ళల్లోంచి ఒక్కసారిగా అలా లేచి నడిచి రావడమంటే ఎంత సంకోచంగా వుంటుంది! గుడ్డలు తప తపమని ఒంటికి అంటుకు పోయాయి. పెద్దవాళ్ళు తమకే సిగ్గేస్తే .... కాని చెల్లాయికి ఆ ధ్యాసే క్కడుంది. స్నానం చేసి నీళ్ళ గదిలోంచి బయటకి పరిగెడుతూ వచ్చే చిన్న పిల్లలాగా దుడుదుడుమని ఒడ్డుకి వస్తోంది.

నది దగ్గర రాను రాను సందడి తగ్గింది. జనం హడావుడిగా మతం వేపు వెళ్ళే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. అరేసిన గుడ్డలన్నీ క్రమేణా తగ్గిపోతున్నాయి. అక్కడే గుడ్డలుతుకుతూ కూర్చున్న కోమటావిడ అంది, "నెమ్మదిగా రామ్మా. రాళ్ళ మీద పాచి పట్టి వుంటుంది. కాలు జారేను. మొన్న ఎవరికో ఇలా చెప్పినందుకే ఎంత కోపగించుకుందో. నేనేం తప్పు చెప్పానా ? అఖరికి నేను చెప్పినట్టే అయింది. గొణుక్కుంటూ ముందు కెళ్ళిందో లేదో జారి పడనే వడింది."

తల్లికి కోపం వచ్చింది. ఇంకోరి సంగతి నీ కెందుకు ? నీ పనేదో నువ్వు చూసుకో అనాలనిపించింది. కాని పొద్దున్నే లేచి లేని పొని గొడవెందుకని పూరుకున్నారు. మెల్లిగా అడుగు లేసుకుంటూ వచ్చి చెల్లాయిని ఒడ్డు చేర్చి దీర్ఘంగా నిట్టూర్చారు.

చెల్లాయి ఇక్కడి కొచ్చాక కొంచెం ప్రశాంతంగా వుంది. మొహం మ్లానంగా

వుంది. ఎప్పుడూ ఏదో ధ్యాసలో, మత్తులో వున్నట్టుంటుంది. అదే స్టేషన్లో వున్నపుడెంత గొడవ చేసేది ! రైలు చప్పుడయితే చాలు మతిలేని దానిలా రైలు పట్టాల వేపు పరిగెత్తేది. అప్పుడమెని పట్టుకోవడమే అందరికీ ఒక పెద్ద పనయ్యేది. పట్టాల మీదెప్పుడూ బండి రాకపోతేనేం, పట్టాల మీది కెళ్ళి అటు దిగితే చాలు, అక్కడే వుంది పాడుబడిన నుయ్యి.

తల్లి చీర కట్టుకుంటూ ఓసారి చుట్టూ చూశారు. తమ వేపెవరన్నా చూస్తున్నారేమోనని. అదే వేళకి గాలి బలంగా వీచింది. చేతిలో గట్టిగా పట్టుకున్న కొంగులో గాలి దూరి పడవ తెరచాపలా ఉబ్బి టపటప కొట్టుకుంది. తల్లి ఒక్కసారి తికమకపడి చీరని వుండగా చేసి పట్టుకున్నారు. కాని చెల్లాయి కూర్చున్న చోట మరెవరైనా వుండి వుంటే గట్టిగా, తెల్లగా, హుసలా వున్న ఆమె కాళ్ళ వెనుక భాగం కనిపించేది.

దూరంగా తండ్రి ఎవరో ఇద్దరితో మాట్లాడుతున్నారు. చేత్తో చూపిస్తూ ఏదో చెబుతున్నట్టుంది. ఎవరి మొహమూ అక్కడ్నుంచి స్పష్టంగా కనిపించడం లేదు. తల్లికి ఒక్కసారిగా గుర్తువచ్చింది. చెల్లాయింత వరకూ ఇక్కడే కూర్చుంది, ఇంతలో ఎక్కడి కెళ్ళింది?

నిజంగా తండ్రికి ఆయన్ని చూసిన గుర్తు ఎక్కడా లేదు. ఆ గృహస్థు నల్లగా పొట్టిగా వున్నారు. ఏభయైదేళ్ళకి పైనే వుంటుంది వయసు. ఆయన నవ్వగానే యవ్వనంలో వున్న ఆయన పళ్ళు మెరిసాయి. బహుశః ఆయన పళ్ళు స్వంతమై వుండవు. ఆయనతో బాటు వచ్చిన మరొకరి పరిచయం. ఆయన కసలే లేవు. ఆ నల్లటి ముసలాయన అన్నారు కదా, “ఏమిటి, రావుగార్ని గుర్తే పట్ట లేక పోయాను. చాలా మార్పొచ్చింది మీలో.” తండ్రికి ఆయన మాటల తీరే నిగూఢంగా అనిపించింది. గుర్తుపట్టలేదు అంటూనే గుర్తు పట్టినట్టుగా మాట్లాడుతున్నారు. నాలో మార్పేంవుందసలు? జీవితం అంతా గడిచినా ఇలాగే వుండేవాడతను. ఏ మార్పు లేదు. ఇక మీదట ఏదైనా మార్పు వస్తుందేమో. నా పరిచయాన్ని నేనే మర్చిపోవాలి. అందరూ మర్చిపోయేలా చెయ్యాలి. ఎవరూ గుర్తించని చోటు వెతుక్కుని ఒంటరిగా మౌనంగా వుండడాన్ని గమనించి ముసలాయన ఒత్తి పలికారు.

“మీరు పోల్లాపురంలో గూడ్స్ క్లర్క్ గా వున్నప్పుడు నేను అక్కడికి సిగ్నలర్ గా వచ్చాను. ఇప్పటికి ముప్పయ్యేళ్ళయి వుంటుంది. మొన్న మొన్న తకారీ స్టేషన్ మాస్టర్ గా రిటైర్ అయ్యాను. ఇప్పుడు మీరు చాలా చిక్కిపోయారు.”

“పెద్దతనం మీద పడలేదూ మరి? మనిషి అలాగే వుండిపోలేదు కదా. ఇప్పుడు గుర్తు పట్టాను మిమ్మల్ని. మీరూ అప్పటిలా లేరు.”

తండ్రికి వాళ్ళెవరో గుర్తు రాలేదు. వచ్చేలా లేదు. ఏదో బాగుండదని అలా అన్నారుతే.

ముసలాయన అడిగారు, “ఇప్పుడేం ఒక్కరే వచ్చారా లేక....”

“అందరూ కలిసే వచ్చాం. మా అమ్మాయి అరోగ్యం బాగా లేదు.... రాయుల సేవ కోసం....”

“ఏమిటి? ఏమయింది?”.

“పెద్దగా ఏం లేదుగాని అప్పుడప్పుడు ఎస్పూతి కలిగినట్లవుతుంది, అంతే.”

తల్లి నీళ్ళ వేపు పరుగు పెడుతున్న చెల్లాయిని తీసుకొచ్చి, ఇబ్బందిగా తండ్రి కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు.

“సరయితే మళ్ళీ కలుద్దా. ఉత్సవం దాకా వుంటారా, లేదా తొందరగా సేవ ముగించుకుని వెళ్ళిపోతారా?”

“రాయులు ఏ విధంగా వీలు కల్పిస్తారో చూడాలి. ఉండాలన్న సంకల్పం చేసుకున్నాం. సిద్ధించాలంతే.”

మఠంలోంచి గంట ఎనివిస్తోంది. నది ఒడ్డు మీద పసుపు, కుంకం, గోపీ, చందనపు వాసన అలుముకుంది.

ఓ లక్ష అన్ని గల అసామి అయన. గుడ్స్ మాస్టర్ గా రిటైర్ అయ్యాడు. బాగా డబ్బు గడించాడు. అయితేనేం, డబ్బు వల్ల సుఖం వుండాలని లేదు కదా. ఈయన పెళ్ళాం బ్రహ్మరాక్షసి. వాళ్ళిద్దరిదీ అఖరిదాకా అలాంటి దాంపత్యమే అయింది. మాస్టర్ గారి మనసుకి ఎరుద్దంగా పుట్టింటి వేపునుంచి ఓ పిల్లని తెచ్చి కొడుక్కి కట్టబెట్టింది. కాని ఆ పిల్లని కూడా సరిగ్గా చూసుకో లేకపోయింది. ఈవిడ పెట్టే బాధలు భరించలేక ఆ పిల్ల రైలు కింద పడి చచ్చిపోయింది. మొన్న మొన్నటి సంగతి అది. తరువాత మూడు నెలలకల్లా కూతురికి పిచ్చి పట్టింది. కోడలే కూతుర్ని పట్టిందని అనుకుంటారు. ఎస్పూతి - గిస్పూతి అంతా అబద్ధం. ఆ పిల్లకి ఏదో పట్టింది.

తండ్రి నెత్తిమీద తడి పంచె వుంది. తల్లి చీరని బాగా పైకి కచ్చపోసి కట్టుకుంది. తడిసిన జాట్టుని మాటి మాటికి తడుముకుంటూ చెల్లాయి పెద్ద పెద్ద అంగలేస్తూ పరుగులాంటి నడకతో నడుస్తోంది.

మఠంలోని గంటల చప్పుడు ఎనివిస్తోంది.

. X

X

X

తండ్రి కూర్చున్న చోటునుంచి ఉత్తరం వేపు తెల్లటి గోడ కనిపిస్తోంది. గోడ లోపల కిటికీ ఆకారంలో ఒక చిన్న తలుపుంది. నదిలో స్నానం చేసి ఒక్కొక్కరూ ఆ తలుపు గుండా లోపలికి వస్తున్నారు. తలుపు బయట పెద్ద వేప చెట్టు ఒకటి

వుంది. చిన్నప్పుడే తండ్రి ఒక కథ విన్నారు. ఆ వేప చెట్టు మీద బ్రహ్మరాక్షసులున్నారని, గోడని చీల్చుకు వచ్చిన ఆ చెట్టు కొమ్మని తదేకంగా చూస్తున్నారాయన. ఒక రాత్రి భక్తుడు ఒకడు ఆ తలుపులోంచి బయటికి వెళుతుంటే బ్రహ్మరాక్షసి అతణ్ణి పట్టుకుందట. భయం వేసినా, అతను ధైర్యం తెచ్చుకొని రాయులవారి స్నాతం పరిచి చేసరికి ఆ బ్రహ్మరాక్షసి వదిలి పెట్టేసిందట.

ఎదుట తల్లి, చెల్లాయి కనిపించారు. ఇద్దరూ ప్రదక్షిణలు చేస్తున్నారు. చెల్లాయి నుదుటి మీద ఇసుక అంటుకుంది. అమె కనురెప్పలు తడిగా వున్నాయి. తల్లి ఏకబిగిన రొప్పుతోంది. వాళ్ళని చూసి నవ్వుడాయనకి ఎప్పుడూ లేని విచిత్ర భావ మొకటి కలిగింది. వాళ్ళిద్దరూ తనకి పూర్తిగా అపరిచితుల్లా కనిపించారు. ఎవరు వాళ్ళు? ఇన్ని రోజులూ కలిసి బ్రతకనట్లయితే, వాళ్ళిద్దరికి, నాకూ ఏ సంబంధం లేదనవచ్చు కదా! ఇన్ని రోజులు మే మెందుకు కలిసి వున్నాం? ఎలా వున్నాం? తండ్రికి ఏ ప్రశ్నకీ జవాబు దొరకలేదు.

మఠంలో భోజనాలు చాలా అలస్యంగా మొదలవుతాయి. భోజనాల వేళ దగ్గర పడే కోద్దీ మఠంలో జనం సందడి ఎక్కువ వుతుంది. తండ్రికి అప్పుడే ఆకలేస్తోంది. మొదట్నుంచీ కూడా ఆయన ఆకలికి తట్టుకోలేరు. ఆకలేస్తే మనసు ఉద్యిగ్న మవుతుందాయనకి. ఏమీ తోచదీంక. కోడలు చనిపోయి నప్పుడు ఇలాగే అయింది. తమకి విరోధంగా ఎవరో చేసిన ఫిర్యాదు వల్ల ఆ రోజు అకస్మాత్తుగా స్టేషన్ ఇన్స్పెక్టర్ జరిగింది. హడావుడిగా నాలుగు మెతుకులు శాస్త్రానికి తిని గుడ్స్ షెడ్కి పరిగెత్తారు. మళ్ళీ రాత్రి భోజనానికి కూర్చునే సరికి ఇది జరిగింది. భయానకమైన చావు, ఇంత సహజంగా కోడల్ని ఎత్తుకు పోతుందన్న విషయం ఊహించడానికికూడా సాధ్యం కానిది. కోడలు కత్తివీట ముందువేసుకుని ఉల్లిపాయలు తరుగుతోంది. అమె ఎదుట పోయ్యి మీదున్న పాలు పొగుతున్నాయి. ఆ విషయం గమనించనందుకు తల్లి తిట్టారు. వెంటనే తను లేచి బయటికి వెళ్ళిపోయింది. మళ్ళీ రానే లేదు. పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్ళి సాయంత్రం ఎక్స్ప్రెస్ ధడధడ శబ్దంతో చూస్తుండగానే కనుమరుగైంది. ఆ గొడవ పూర్తయి ఇల్లు చేరేసరికి రాత్రి నాలుగు గంటలయింది. అవేళ కూడా ఆయనకి ఇలాగే ఆకలి వేసింది.

తండ్రికి తమ్ముణ్ణి చూసి అశ్రురంగా వుంది ఒక్కసారి దేవుడి మీద భక్తి ఎక్కువైంది పుట్టుకొచ్చిందే. పెళ్ళాం చావు అతనికి దేవుడి మీద శ్రద్ధ కలిగించిందేమో. తమ్ముడు కళ్ళు మూసుకుని భక్తి పూర్వకంగా ప్రదక్షిణ చేస్తున్నాడు. అసంపూర్ణమైన ఏ ఆకాక్షకోసం అతను ప్రార్థిస్తున్నాడే.

ప్రదక్షిణ చేస్తున్న తమ్ముడికి ఎసుగొచ్చింది. ఈ మాత్రానికే కాళ్ళు నెప్పెడుతున్నాయి. పెళ్ళాం వుండుంటే ఇప్పుడామె తిట్టేసేది. “ఈళ్ళో వుంటే కాళ్ళకి చక్రాలు కట్టుకుని తిరుగుతారు కాదా, ప్రదక్షిణ చెయ్యడానికి కాళ్ళు నెప్పెడతాయా మీకు, దేవుడి సేవ అంటే అలా ఎసుక్కొకూడదు”. అది గుర్తువచ్చి మళ్ళీ ప్రదక్షిణ మొదలెడదామని అనుకున్నాడు. తనకి స్వతహాగా దేవుడిమీదెప్పుడూ విశ్వాసం లేదు. ఇప్పుడూ లేదు. అయినా తను ప్రదక్షిణ చేస్తున్నాడు. దీనివల్ల ఆమెకి సంతోషం కలుగుతుందనా? బ్రతికున్నప్పుడు ఆమెని సుఖంగా వుంచాలని, చూసుకోవాలనే ధ్యాసే లేకపోయింది తనకి. ఇప్పుడామె కోసం ఏంచేసి సంతోష పరచగలడు? బ్రతికున్నప్పుడు ఆమె కనీసపు కోర్కెలని కూడా తీర్చలేకపోయాడు. పెళ్ళయిన కొత్తలో మంత్రాలయాని కోసారి వెళ్ళి రావాలని వుండేది ఆమెకి. అమ్మే దానికి అడ్డు పడింది. “ఇప్పుడేమన్నా అంత వయసు ముదిరి పోయింది ఏమిటి? ఇవాళ కాకపోతే రేపు వెళ్ళనే వెళుతుంది. పెళ్ళి ఖర్చే బోలెడయింది. మళ్ళీ ఇప్పుడిదో ఖర్చా?” సరే, అదలాగే అయిపోయింది. ఇప్పుడామె చనిపోయి అర్నెల్లు కూడా కాలేదు. తామందరూ మంత్రాలయం యాత్రకి వచ్చారు.

నడిచేటప్పుడు తమ్ముడి పంచ కాళ్ళ కడ్డు పడింది. తూలి కింద పడాల్సిందే. కాని కాంపాడు గోడ పట్టుకుని అగాడు. దూరంలో తల్లి ఎవరితోనో మాట్లాడుతూ కనిపించింది. ప్రదక్షిణ సగంలో అవి చేతిలో దేనినో చూపిస్తూ వాళ్ళకేదో చెబుతోంది. ఆమె ఏం చెపుతోందో తమ్ముడికి బాగా తెలుసు. భార్య దుర్మరణం పాలయిందనీ, దెయ్యమై చెల్లాయిని పట్టుకు పిడిస్తోందనీ అందరితో చెప్పుకుంటూ తిరుగుతుంది. “బ్రతికున్నప్పుడు కోడలికి ఎంత చేశాను. అయినా నాకు చెడ్డ పేరు తెచ్చిపోయింది.” అని అందరితో ఎవరాలు చెప్పుకుంటూ గోడుగోడుమని ఏడుస్తుంది.

అమ్మ ఎక్కివై స్వభావంతో అందరికీ ఎసుగు పుట్టిపోయిందింట్లో. తండ్రి సంసారిక జీవితాని కెప్పుడో తిలోదకాలు వదులుకున్నారని తమ్ముడికి వయసొచ్చే సరికే తెలిసొచ్చింది. మొదట్నుంచి అమ్మ ప్రవర్తన చిత్రంగానే వుండేది. తండ్రి కడుపు నిండా భోంచేస్తే అనుమానం, చెయ్యక పోయినా అనుమానం. అందులో ఆయన పొరబాటున స్త్రీ లెవరితోనన్నా నవ్వుతూ మాట్లాడారో ఇక ఆమె అవతారం చూడాల్సిందే. ఇవన్నీ తమ్ముడు పెరిగి పెద్దయ్యాక తెలిసాయి. దేనికయినా తండ్రి కాదంటే చాలు, అమ్మ ఎగిరి పడేది. అస్తమానం కోపాలు, పొట్లాటలు, గొడవ. నానా రగడా చేసేది. తను చిన్నవాడుగా వున్నప్పుడు, ఏదో అతి చిన్న కారణానికి తండ్రితో పొట్లాడి రోజంతా హాణమప్ప

ఓడి గట్టుమీద కూర్చుని సాయంత్రం ఇంటికొచ్చింది. ఇంకోసారి మరెందుకో, బావి గట్టుమీద కూర్చోని ప్రాణం తీసుకుంటానని బెదిరించింది.

అమ్మ నోటి వెంట చావు మాట రోజుకెన్ని సార్లు వచ్చేది. కోపం వచ్చినప్పుడల్లా చచ్చిపోతానని ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపోయి కోపం తగ్గగానే ఇంటికొచ్చేసేది.

తమ్ముడికి కాళ్ళు నొప్పెట్ట సాగాయి. ఆ గట్టునుంచి రాయుల వారి బృందావనం కనిపిస్తోంది. క్రింద స్తంభానికి అనుకుని ఎరుపు రంగు పీతాబరం కట్టుకున్న ముసలాయ నొకరు కూర్చున్నారు. ఆయన శరీరంలో సగం భాగం చలనం లేకుండా వుంది. ఆయన భుజం పట్టుకుని పక్కన కూర్చున్న స్త్రీ ఆయన భార్య అయి వుండొచ్చు. వాళ్ళ దగ్గరగా ఇద్దరమ్మాయిలు మల్లెపూలు మాలకడుతూ కూర్చున్నారు. ఒకమ్మాయి నుదురు 'పచ్చగా' వుంది. ఒంటిమీదేమీ అలంకారాలు లేవు. శుభ్రమైన తెల్ల చీర కట్టుకుంది. మరొకామె నుదురు ఎర్రటి కుంకుమ వుంది. ఇంకా పెళ్ళికాలేదు. తమ్ముడి కామె మీద దృష్టి మళ్ళలేదు.

పచ్చటి నుదురు వున్న అమ్మాయి వేపే చూస్తున్నాడు. చాలాసేపటి తరువాత అతని కనిపించింది. 'ఎందుకు ఆ అమ్మాయి వేపే చూస్తున్నా' అని. ఒక వేపు నుంచి చూస్తే ఆమె అచ్చు తన భార్య లాగే వుంది. ఎంత సేపట్నుంచో చూస్తున్నాడు. ఆమె నవ్వే తీరు కూడా అలానే వుంది. కాసేపటికి అతను తననే గమనించడం చూసి ఆమె మొహం అటు తిప్పుకుంది. తమ్ముడెక్కసారిగా వులిక్కిపడి అటు-ఇటు చూసి అఖిరికి దగ్గర వున్న అశ్వత్థ వృక్షం క్రిందకి దృష్టి సారించి నిలపడానికి ప్రయత్నించాడు.

అతని ఒళ్ళు జలదరించింది. అమ్మ ఎంత సేపట్నుంచి అక్కడ నుంచుని వుందో తెలీదు. భావ రహితంగా వుందనిపించే నిశ్చల దృష్టితో అవిడ తనవేపే చూస్తూ నుంచున్నారు. తమ్ముడికి భయం వేసింది. అలోచించాడు. అమ్మంటే ఎందుకంత భయం వెయ్యాలి? ఆ అమ్మాయిని తను చూస్తే తప్పేమిటి? అమ్మ అసలు ఏ పురుషుడి వైపు చూడనే చూడదా? కాని....కాని.... అమ్మని చూస్తే మే మందరం ఎందుకు భయపడతాం? వస్తుతః తండ్రే భయపడతారు. చెల్లాయి మాట చెప్పక్కర్లేదు. అమ్మంటే భయంతో అదిరిపోతూ, క్రుంగిపోతూ వుంటుంది. ఆ వేడికి తట్టుకోలేక పెరుగుదలే అగిపోయి, రాను రాను కాలిపోవచ్చు కూడా. తనకూడా అమ్మంటే భయమే. కాని ఈ భయాన్ని కొద్దిగానైనా లెక్కచెయ్యని ఒక వ్యక్తి నాలుగు రోజులు బ్రతికి వెళ్ళిపోయింది. తమ్ముడికి తన భార్యంటే అభిమానం పొగు కొచ్చింది. అమ్మ పెట్టే బాధలతో

ఎసిగి పోయింది, ఏడ్చింది. బ్రతికినంత కాలం అన్నీ మూగగా భరించింది. కాని ఆమె ఎప్పుడూ అమ్మకి భయపడలేదు. పెళ్ళయిన కొత్తలో అమ్మకి తెలికుండా స్నేహితుడింటికి వెళ్ళొస్తామని అబద్ధం చెప్పి వాళ్ళిద్దరూ సర్కన్ కి వెళ్ళారు. అదెలాగో మర్నాడే అమ్మకి తెలిసిపోయింది. కోపంతో మండిపడింది. చెల్లాయిని వదిలి పెట్టి వెళ్ళడానికే ఇలా చేశారని అరిచింది. పట్టుబట్టి ఆ రోజునే పక్కింటి పిల్లని తోడిచ్చి చెల్లాయిని సర్కన్ కి పంపింది. అప్పుడు కూడా తన భార్య ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడకుండా శాంతంగా తన పాటికి తను వుండిపోయింది. మరోసారి అమ్మకి చెప్పకుండా తాము ఇద్దరూ కలిసి ఫోటో తీయించుకుని వచ్చినపుడు అమ్మ చేసిన గొడవకి అంతా పంతూ లేదు. మాటకి మాట పెరిగి అమ్మ అందర్నీ నేటి కొచ్చినట్టు తిట్టి, నూతిలో పడతానని బయలుదేరింది. తన భార్య అంతే కోపంతో, ధైర్యంగా అంది, “ధైర్యముంటే వెళ్ళి దూకండి చూద్దాం. చచ్చేవాళ్ళేమీ చస్తానని వూరంతా దండేరా వేసి మరీ చావరు....” అఖిరికి తన భార్య ఆ మాటే నిజం చేసి వెళ్ళి పోయింది.... తల్లి చావు అనేది ఒక హాస్యాస్పదమైన వాడుక మాటైపోయింది. బ్రతికి నన్నాళ్ళు చావు మాటల్ని పట్టుకు వేళ్ళాడిన ఆమెకి అటు బ్రతుకులోని సుఖమూ దక్కలేదు. చావులో ప్రశాంతతా దొరకలేదు. బ్రతికి నన్నాళ్ళు ‘చావు’ ‘చావు’ అని గొడవ చేసే అమ్మ చనిపోయే రోజున బ్రతుక్కోసరం ఎదుస్తుంది.

తమ్ముడక్కడే కూర్చుని అంచనా కట్టాడు. స్టేషన్ లోని తను ఇంటి నుంచి పట్టాల దాకా వెళ్ళడానికెంత సమయం పడుతుంది? అవాళ ఆమె వెళ్ళడానికి బండి రావడానికి సమయమెలా కుదిరింది? అమ్మ తిట్టినప్పు డామె కళ్ళల్లో నీళ్ళు నిండి వుండాలి. కళ్ళు మసకబారి ఆ రోజు దారెందుకు తప్పలేదు.? పగటివేళ కూడా ఎన్నో సార్లు తను పట్టాలు దాటబోయి సిగ్నల్ తంతి అడ్డుపడి తూలిపోలేదా? ఆ తీగ ఆమె నడక వేగాన్ని ఎందుకు తగ్గించలేదు? చీకటంటే భయపడే ఆమె ఆ రోజు ఎలా ధైర్యంగా వెళ్ళింది? ఏ ప్రశ్నకీ జవాబే లేదు. కాని జరగాల్సిందేదో జరిగిపోయింది.

భార్య జ్ఞాపకాలతో తమ్ముడి మనసంతా కెలికినట్టు అయింది. కానీ ఎదుపు రాలేదు. కాలిపోయిన భార్య చితిలో అతని ఎదుపూ బూడిదైపోయినట్లుగా అనిపించింది. తండ్రి, తల్లి, చెల్లాయి, తను వీళ్ళల్లో ఎవరికీ కూడా పరస్పరం సంబంధం లేదు. అనివార్యంగా ఒకరు మరొకర్ని నమ్ముకుని అలవాటు చేసుకుని ఒక చోట కలిసివున్నాం. అతనికి సర్కన్ లో పైన వేలాడే ఉయ్యాలల్లోంచి ఒకదానిమీద నుంచి మరొకదాని మీదకి గెంతే ఆటగాళ్ళ గుంపు గుర్తువచ్చింది. వాళ్ళల్లాగ తామూ ఒకర్నొకరు నమ్ముకుని వుండాలి

అవనరం ఏర్పడింది. ఒకరి బ్రతుకు మరొకరి మీద, అందరి బ్రతుకు ఒకరి మీద ఆధారపడింది. ఈ సూక్ష్మాన్ని అలక్ష్యం చేసి ఒక్క క్షణం స్వాతంత్ర్యాన్ని కోరుకున్న భార్య నిలదొక్కుకో లేక తూలి క్రింద పడిపోయింది. ఇప్పుడు చెల్లాయి వేలాడుతోంది. తనూ చెయ్యి వదిలేస్తే ఒక్కరోక్కరుగా అందరం నేల మీద పడిపోతాం. కాని, చెల్లాయికి తన మీదే మేమందరం ఆధార పడివున్న సంగతి తెలియనే తెలీదు. అమె కిప్పుడు అలోచించే శక్తి అసలు లేదు కదా. తనకి నయమై మాములు మనిషైతే అందరం ఎవరిదారిన వాళ్ళం! వెళ్ళిపోయేవారమే. తండ్రి ఇంకెన్నో రోజులు ఇంటిని నమ్ముకుని వుండబోరు. తనకైనా ఆ ఇంట్లో ఏమి ఆకర్షణ వుంది గనుక! చెల్లాయి జబ్బు నయం కాకపోవడంలోనే ఇంటి మర్యాద నిలిచే అవకాశం వుంది. అమెకి నయమైతే ఇంటి మర్యాద మంట కలిసిపోతుంది. అందరూ, ఒకరికొకరు దూరమైపోతారు.

ఎండ వేడిమి ఎవరీతంగా వుంది. ఒంటి మీద చెమట కారిపోతోంది. ఆకలితో నిస్త్రాణగా వున్న తమ్ముడికి నిద్ర పట్టినట్టుగా అయింది. కాని అది నిద్ర కాదు. కూర్చున్నవాడలాగే గోడకి అనుకుని కూర్చున్నాడు. ఆ పక్కగా కూర్చున్న వాళ్ళు తమలో తామే మాట్లాడుకుంటున్నారు. "అయ్యా మీరేమైనా అనండి, మఠంలో మునుపటి వైభవం ఇప్పుడేమీ మిగలేదు. మఠం ప్రతిష్ఠ రాను రాను తగ్గిపోతోంది."

"అదేమిటలాగ సెలవిస్తున్నారు? రాయుల వారి మహిమ ఇప్పుడు సర్వ వ్యప్తంగా వుందికదా! నానా ప్రాంతాల నుంచి విభిన్న భాషల వారంతా కూడా అసంఖ్యాకంగా వస్తున్నారే".

"రాయుల మహిమ గురించి చెప్పలేదు నేను మఠం మహిమ గురించి చెబుతున్నాను. స్వాముల వారు ఇక్కడున్నప్పుడు బహుశ మీరు వచ్చి వుండరు. ఏమి అన్న సంతర్పణ చేసే వారనుకున్నారప్పుడు! నెల రోజులు మఠంలో భోంచేసినా ఎవరికీ అడిగే ధైర్యం వుండేది కాదప్పుడు. ఇప్పుడంటారా, నాలుగు రోజులు వరుసగా భోంచేస్తే చాలు, వడ్డన చేసే వాళ్ళు కూడా మన వేపు అదోలా చూట్టం మొదలెడతారు. అప్పటి వంటకాల రుచి ఎలా వుండేదని! 'రాయులవారి మఠం సాంబారు' లాగ అనే నానుడి మా వేపు బాగా ప్రసిద్ధి. పొద్దున్న భోంచేస్తే సాయంత్రం దాకా మసాలా ఘాటు పోయేది కాదు. అలా చూస్తే ఇప్పుడు మఠం వ్యవస్థ చెడిపోయింది. ముఖ్యంగా సాంబారే మొదటిలా కుదరటం లేదు."

"అయితే మఠం మహిమకూ భోజనానికి ఏమి సంబంధం?"

"నేను చెప్పేది మీకు బాగా అర్థమైనట్లుగా లేదు. జనం ఒక మఠపు

యోగ్యతకి వెల కట్టేది ఆ మకు నిర్వహించే అన్న సంతర్పణ చూసే కదా! ఉడిపి శ్రీకృష్ణుని సన్నిధానంలో రెండు పూటలా భోజనం వుంటుందట. ఎంతటి పుణ్యాత్ములు వాళ్ళు! ముఖ్యంగా కలికాలం వచ్చింది అన్నివేపులా అన్న సంతర్పణ తగ్గిపోయింది.”

మంగళ హారతి పిలుపు అందర్ని తట్టి లేపింది. తమ్ముడు అక్కడే లేచి నుంచున్నాడు. దూరంలో తండ్రి వరుగున వచ్చి అక్కడున్న జన సముదాయంలో కలవటం అతనికి కనిపించింది. అచార్యుల వారి మంత్ర ఘోష దేవాలయంలో ప్రతి ధ్వనిస్తోంది. మంగళ హారతి వెలుగులో మెరుస్తున్న అనంత జ్యోతుల దీప్తిలో కళ్ళు క్షణమాత్రం మసక బారినట్లయి, ఆ తీవ్రత నుంచి వెలువడ్డ వేడికి తమ్ముడి వెళ్ళు చమట వట్టేసింది. భార్య చితి దగ్గర నుంచున్నప్పుడు గాలి తీవ్రతకి చితి వేడిమి ఇతని శరీరానికి తాకి ఇలాగే అయింది. మంగళహారతి చేసిన వత్తులన్నీ కాలి మసి వాసన వస్తోంది. నిప్పులో దర్పలు, నెయ్యి, అన్నం వేస్తే ఇలాంటి వాసనే వస్తుంది. తమ్ముడు కళ్ళు పెద్దవి చేసి బృందావనం ఎదుట వర్తులాకారంలో చలిస్తున్న జ్యోతుల్ని నిశ్చలంగా చూస్తున్నాడు. జేగంటలు కర్కశంగా చప్పుడు చేస్తున్నాయి. జనం ముందుకి తోసుకు వస్తున్నారు. బృందావనం వేపుకి జరుగుతున్నారు, తమ్ముడు నిశ్చలంగా అలాగే నుంచున్నాడు.

X X X

మంగళ హారతి వేళకు స్త్రీల గుంపులో తల్లి చిక్కుకు పోయారు. ఎపరీతమైన సందడి, తోక్కిసలాట ఎవరో కాలు తొక్కారు. కోమటి స్త్రీ ఒకామె దూసుకొచ్చి అమెని తాకింది. ఇంతవరకూ మడిగా వుండి తీర్థం ఇచ్చే వేళకి మైలబడ్డాం ఎంతటి ప్రారబ్ధం! తలకి తల తగిలేటంత ఇరుగ్గా వున్నారు జనం. మెడఎరిగేలా తలలు పైకెత్తి చూశారు. కాని రాయుల దర్శనం కాలేదు. నల్లటి తలలు కళ్ళెదుట నిలచి కళ్ళు చీకట్లు కమ్ముతున్నాయి. గంటల చప్పుడు ఎనిపించినట్లవుతోంది. కాని బృందావనం అసలు కనిపించటం లేదు.

ఈ గొడవలో చెల్లాయి అమ్మ చేతిని ఎడిపించుకు వెళ్ళిపోయింది. బయట కొచ్చి వేప చెట్టు క్రింద రాశిగా పడ్డ ఎండుటాకుల్ని కెలుకుతూ కూర్చుంది. కొంచెం కూడా మబ్బులేని ఆకాశం ఎండ వేడిని ఎరజిమ్ముతోంది. ఆ ధ్యాసే లేని చెల్లాయి ఆకాశం వేపు నిర్వికారంగా చూస్తూ కూర్చుంది. ఎదురుగా ఎండకి వేడెక్కిన బండరాళ్ళతో ఎగుడుదిగుడుగా వున్న దారి తిన్నగా నది వేపుకి వెళుతుంది. గాలి తెర కూడా లేకుండా ఎండకి కాగుతున్న నది పొగలొస్తుట్టుగా వుంది. చెల్లాయి తటాలున పైకి లేచింది. అక్కడ పడి వున్న అరటి పళ్ళ

తొక్కల్ని తీసుకుని కాస్త దూరంలో నీడలో పడుకుని వున్న కుక్కకి తినిపించబోయింది. అప్పుడొక్కటి హఠాత్తుగా గుర్తువచ్చింది తనకే అకలేస్తోందని. ఆ తొక్కల్ని తీసుకుని తినాలనుకునే రోపలే ఆ సంగతి మర్చిపోయింది.

చెల్లాయికి ఈమధ్యన ఏమీ గుర్తు వుండటం లేదు. ఒకసారి రెండు ప్రపంచాలలో వ్యవహరిస్తున్నట్టుగా వుంటుంది. తన చుట్టూ వున్న వాస్తవిక ప్రపంచపు వ్యవహారాలు ఒకసారి నీరసంగా అనిపిస్తే, మరోసారి ఎలక్షణంగా అనిపిస్తాయి. ఈ ప్రపంచంలో వుండి మరో ప్రపంచంలోకి ఎగిరిపోయి, అంతరాళాల్లో ఎలవిల్లాడుతున్నట్టు భయానకమైన వూహ కలుగుతుంది. చీకట్లో చుక్కలు వ్రేలాడినట్లు, కళ్ళెదుట చీకటి ప్రవహించి అందులో వెలుగు అణువులుగా రకరకాల ఆకారాల్ని పొందినట్టుగా వరుసగా కనిపించి మాయమవుతున్నాయి. వెయ్యి మొహాలు తొక్కినలాటలో తూలుతూ, పడుతూ అస్తవ్యస్తంగా కనిపిస్తూ అమె మనస్థిమితాన్ని అస్తవ్యస్తం చేస్తున్నాయి. ఒక్కసారిగా ఇలా ఎందుకయిందో, ఏమిటో అమెకేం తెలియదు. అలోచించే శక్తి ఏమీ లేదామెకివుడు. కళ్ళెదుట కనిపించిన దాన్ని, మనో ఫలకం మీద గోచరించిన దాన్ని చిన్న పిల్లలు సినిమా చూస్తూ కూర్చున్నట్టు - అర్థం కాకున్నా నిస్సహాయురాలిలా చూస్తూ కూర్చునేది.

వదిన చనిపోయినపుడు అమ్మ, నాన్న, అన్నయ్య అందరూ ఏడ్చారు. ఆ సంగతి గుర్తువస్తే ఇప్పటికీ నవ్వొస్తుంది. పెద్దవాళ్ళేడిస్తే ఇంత విచిత్రంగా వుంటుందన్న విషయం అనుభవానికి రోపడం ఇదే మొదటి సారి. తల్లికి కంఠం పెగలక రొప్పుతో కూర్చుంది. తండ్రి కంఠం ఏడుపుకి నప్పదు. ఏడ్చినప్పుడు మొహం ఏకారంగా కనిపిస్తుంది కూడా. ఆ రోజు నాన్నని ఏడవకు అని ఖచ్చితంగా చెప్పేయ్యాలని పించింది. కాని ముక్కలు ముక్కలుగా పడున్న వదిన దేహం దగ్గరికి వెళ్ళే ధైర్యం లేకపోయింది. గార్లు చేతిలోని దీపపు వెలుగులో వదిన దేహాన్ని ఎచ్చిన్నం చేసిన ఇంజన్ చక్రం మెరిసింది. చనిపోయే నిస్సహాయ క్షణాల్లో వదినకి వేగంగా తిరిగే ఆ చక్రాన్ని గట్టిగా కౌగలించుకోవాలని అనిపించిందేమో.

తీగ మీద అంతరాళంలో తిరిగే పెద్ద ఒంటి చక్రం సైకిలు చెల్లాయి కళ్ళెదుట కనిపించింది. తను చూసిన సర్క్యన్ గుర్తువచ్చింది. ఆ ఒంటి చక్రం సైకిల్ నడిపే స్త్రీ ఏ కొంచెం తూలినా తీగ మీద నుంచి నేల మీద పడిపోతుంది. రంగురంగుల దీపాల వెలుగులో ఉన్నాడకరమైన బ్యాండ్ సంగీతపు లయకి తగ్గట్టుగా గుర్రాలు వర్తులంగా ఎసుగు - ఎరామం లేకుండా తిరుగుతుండేవి. సర్క్యన్లో సింహాన్ని

చూసినపుడు చెల్లాయికి భయం వెయ్యలేదు. అటాడించే నెవంతో దాన్ని పెట్టే చిత్రహింసలకి సింహం రెచ్చిపోయేది. కాని కొరడా దెబ్బలతో తల్లడిల్లి, పంజరం వేపు వెళ్ళిన సింహం హఠాత్తుగా వెనుదిరిగి ప్రేక్షకుల మధ్యకి వచ్చినపుడు మాత్రం చెల్లాయి భయంతో విగుసుకుపోయింది.

ఇలాగ జరిగిన సంఘటనలు కొన్ని ఆమెని ముట్టడించి, దొంగటలో పిల్లలంతా దొంగ చుట్టూ చేరి తమని ముట్టుకోమని పిలిచినట్టుగా, ఆమెని నాలుగు వేపుల్నుంచి అహ్వనించాయి. మఠం దూరంగా ఎక్కడో వెనకాల వుంది. మంత్రించిన ఎభూతి పెట్టి వెళ్ళే సన్యాసిని వెంబడించినట్టుగా చెల్లాయి జరిగిన సంఘటనల వెంటబడి నడిచి వెళ్ళిపోయింది. సగం దారి నడిచి వచ్చి నదిని సమీపించింది. బండరాళ్ళు పెనంలా కలివున్నాయి. చెల్లాయి అడుగు వెయ్యలేక తకతక గొంతి ఫక్కుమని నవ్వంది. కాని కాళ్ళు కాలడంతో నొప్పి భరించలేక గొంతెత్తి చిన్న పిల్లలా ఏడవసాగింది. తనెక్కడికీ వెళ్ళాలన్నదీ తెలియ లేదామెకి. ఎదుట నది అడ్డంగా నుంచుంది. వెనుక దూరంగా మఠం గోడలే ఎత్తుగా, భవ్యంగా నుంచుని ఆమెని వెనక్కి పోనివ్వటం లేదు. ఆ నీరదతలో అస్తవ్యస్తంగా పడున్న కరాళమైన రాళ్ళు అన్నీ ఒక్కసారిగా ఆమె మీదకి దూకుతున్నట్లుగా అనిపించింది. కెవ్వుమని అరుస్తూ నీళ్ళ వేపు పరుగు పెట్టింది. వెనకాల నాలుగు వేపులా బండరాళ్ళు చేతులు కట్టుకుని ఆమెని చుట్టుముట్టే ప్రయత్నంలో వున్నాయి. వాటిని తప్పించుకుని ముందుకి వెళ్ళాలంటే నీళ్ళు. చెల్లాయి బెదిరిపోయింది. రెండు చేతులతో తలని గట్టిగా పట్టుకుని అకాశం వేపు తిరిగి అక్రందనం చేసింది.

మఠంలో తీర్థ ప్రసాదాల ఎనియోగం అయింది. భోజనాల ఏర్పాట్లు జరుగుతున్నాయి. స్త్రీలు, పిల్లలు తమతమ అకుల ముందు కూర్చోడానికి హడావుడి పడుతున్నారు. కమ్మటి సాంబారు వాసన ఆ ప్రదేశాన్ని ఆవరించింది. వరుసగా అకులు వేశారు. అకుల్లో పాయసం, గుమ్మడి కాయ కూర, అన్నం, సాంబారు వడ్డించడం అయింది. తండ్రి, తమ్ముడు పురుషుల వరుసలో కూర్చున్నారు. తండ్రి గంధం రాసుకోవడం అయింది. ఇక భోజనాలు ప్రారంభించడానికి అచార్యులవారు కృష్ణార్పణమస్తు అనటం ఒకటే బాకీ వుంది. అక్షత రాసుకోవడానికి తండ్రి మొహం పైకెత్తినపుడు, తన ఎదుట వచ్చి నిలుచున్న తల్లి కనిపించారు. మొహం తెల్లగా పారిపోయింది. అవిడ రొప్పుతూ మెల్లిగా అంది, “చెల్లాయి మఠంలో లేదు ఎక్కడికో వెళ్ళి పోయింది.”

తండ్రి భోజనం ముందు నుంచి లేచిపోయారు. తల్లి, తమ్ముడు ఇద్దరూ అయన్ని వెంబడించారు. అందరూ కలసి అటు - ఇటు వెతికి నదివేపు

పరిగెత్తారు. అక్కడ చూస్తే చెల్లాయి బండ రాతికి తల కొట్టుకుని నిశ్చేతనంగా పడివుంది.

ఎండ మండిపోతోంది.

గాలికి వూపి రాట్టం లేదు.

కాని చెల్లాయికి ఇంకా వూపిరాడుతోంది.

X

X

X

“చెయ్యి గట్టిగా పట్టుకో వదలకు. గొడవలో తప్పిపోతావు అంటూ కూతురి చేతి పట్టుకుని మరింత బిగించింది తల్లి. చెల్లాయి ఉత్సవం కోసం అక్కడ చేరిన జనసమూహాన్ని ఆశ్చర్యంతో చూస్తోంది. మఠం ఎదుట మైదానంలో వరుసగా అంగళ్ళు తెరిచారు. ఏదీ కొనాలనుకోక పోయినా వుట్టినే ఏదో ఒక కొట్టు ముందు కెళ్ళి నుంచోవాలనిపించింది తనకి. చెల్లాయి ఇవ్వాలి మంచి ఉత్సాహంగా వుంది. వెనుకటి మ్లానత తగ్గి శరీరమంతా ఉత్సాహంతో నిండిపోయింది. తండ్రి, తమ్ముడు వీళ్ళ వెనకాలే వస్తున్నారు. తండ్రికి తామందరూ బయలుదేరిన తీరు కొత్తగా అనిపించింది. కొంచెం సంకోచంగా కూడా వుంది. అలాగ అందరూ కలిసి ఒకర్నొకరు తాకుతూ కుటుంబం అంతా బయట కెళ్ళడం చాలా అరుదు. ఒక్క క్షణం ఆయనకి అభిమానంగా అనిపించింది. తృప్తిగా అనిపించింది. తామందరూ బ్రతుకులో ఇలా కలిసి వుండుంటే తమ జీవితం ఎలా వుండి వుండేది! అని కలలు కంటూ ఆయన ముందుకి నడిచారు. తమ్ముడు ఆ సందడిలో వెనుక పడుతున్నాడు. అతను వచ్చే దాకా అగి అతడి చెయ్యి....పట్టుకుని ముందుకి సాగారు తండ్రి. కాని ఆయనకి చాలా నీరసంగా వుంది. ఆ జనం మధ్య జాగ్రత్తగా నడిచే శక్తి తనకి లేదని ఆయనకి అర్థమైంది. ఎందుకంటే జనం ప్రవాహం అలా ముందు కొచ్చి ఆయన్ని తోసుకు వెళ్ళిపోతున్నారు. తల్లి మొహం కోపంతోనే తాత్పర్యంతోనే ముడుచుకుంది. జనం తోసుకోడం, వచ్చి మీద పడడం వీటి నుంచి తప్పించుకోటం ఎలాగో బోధ పడలేదామెకు. కూతుర్ని దగ్గరకి తీసుకొని ఎంత ముడుచుకు పోయి నడుద్దామన్నా జనం వచ్చి కుమ్మేస్తున్నారు.

అకాశంలో మబ్బులు కమ్మాయి. వేల మంది భోజనం చేసి ఆకులు తీసే వాళ్ళు లేక అలాగే నది వెడ్డున పడివున్నాయి. రథేత్సవపు దర్శనం కోసం జనం మఠం అవరణలో క్రిక్కిరిసి వున్నారు.

ఆ నలుగురు ఆ తొక్కిసలాటలోంచి ఎలాగో దారి చేసుకుని గుడి మహా ద్వారం దాకా వచ్చి చేరారు. తమ్ముడికి రెండు రోజులుగా ఈ గొడవ భరించి విసుగొచ్చింది. మరొకరి చమట కంపు వాంతి తెప్పిస్తోంది. సింహద్వారపు మెట్ల మీంచి చూస్తే తమ్ముడికి చుట్టూ తలలే కనిపిస్తున్నాయి. ఆ కోలాహలంలో

చెయ్యి విడిపించుకుని తండ్రిని అతని పాటికి అతన్ని వదిలేసి బయటకి పారిపోవాలన్న కోరిక కలిగింది. ముందుకి వెళ్ళిన కొద్దీ ఆ గుంపులో దారి సన్న బడుతోంది. ఇంకా ముందుకి వెళితే ఆ ఇరుకు దారిలో జనం, గలాభాలో చిక్కుకుని తనూ పచ్చడై పోతానేమో అని భయం వేసిందతనికి. వెనుతిరిగి చూస్తే అక్కడ్నుంచి అంగళ్ళ వరుస కనిపిస్తోందతనికి. జనం అంగళ్ళ ముందు నుంచి ఈ జన సముద్రంలోంచి వచ్చి చేరుకుంటున్నారు. తమ్ముడికి ఈ ఉత్సవంలో ఏమీ అసక్తి లేదు. అతనికిప్పుడు తన భార్య గుర్తువచ్చింది. ఆమెకి మామలు పండుగలన్నా, పబ్బాలన్నా అమిత సంభ్రమం. ఆ సంభ్రమంలో ఆమెకి మరో ధ్యాన వుండేది కాదు. ఓసారి నవ రాత్రిలో వెంకటేశ్వరుడి గుడికి వెళ్ళినపుడు ఆ గలాభాలో చెవి దుద్దు పోగొట్టుకుని వచ్చింది. ఆ సంగతి అమ్మకి తెలియడానికి అలస్యం కాలేదు. దాని పరిణామం, ఆమె ఒంటిమీద నగలన్నీ మాయమయ్యాయి. కాని ఆమె చేతిలోని ఉంగరం మాత్రం అఖరి దాకా ఆమె చేతికే వుంది. ఆమె చనిపోయిన రోజు అమ్మ కోడలి చెయ్యి పట్టుకుని ఒకే సమంగా రాగాలు పెట్టి ఏడ్చింది. ఆమె చిన్న వేలి వుంగరాన్ని పెద్దవేలికి పెట్టుకోవడంతో అమ్మ చాతుర్యం ఏమి పనికిరాలేదు. అఖరికి చుట్టూ జనం చూస్తుండగానే అవుంగరాన్ని లాగి తీసేసుకుంది.

మబ్బులు కమ్మిన ఆకాశం నుంచి ఎక్కడో ఒక సూర్య కిరణం తప్పించుకొచ్చింది. దాని వెలుగులో మొదటే అలంకరించు క్యూర్చున్న రథం మరింత తళతళమెరుస్తోంది. రథం ఎదుట కాగడా వెలుగుతోంది. ఎరుపు రంగు గొడుగుకి అకుపచ్చ దండ అలంకరించారు.

అక్కడ చేరిన వేలాది కంఠాలు నేల అదిరేలా జయజయధ్వానం చేశారు. రథం పూరేగింపు బయలుదేరింది. రథం లాగిన పుణ్యం సంపాదించటం కోసం జనం పడుతూ లేస్తూ ఒకర్నొకరు తోసుకుని రథం వేపు వెళ్ళారు. మరొక్కసారి జయజయనాదం.

ఆ రోవల తమ్ముడి చెయ్యి తండ్రి చేతి నుంచి విడుదల పొందింది. జన సందోహం ఒక్కసారిగా అస్తవ్యస్తం అయిపోయింది. తొక్కిసలాటలో క్రమంగా తండ్రి, తమ్ముడు దూరంగా తోయబడి అఖరికి ఒకర్నుంచి మరొకరు కనుమరుగయ్యారు. తల్లి, చెల్లాయి ఎప్పుడో ఆ ప్రక్షుబ్ధ జన ప్రవాహంలో కలసి పోయారు. తండ్రి నిస్సహాయ స్థితిలో తమ్ముడిని వెతక సాగారు. కాని తమ్ముడిని జన ప్రవాహపు కెరటం ఎత్తి దూరంగా విసిరేసింది. తండ్రి బెదిరి పోయారు. ఆయనకి చేతులు కాళ్ళు అడలేదు. దేహం మీద అదుపు కోల్పోయి, తమని తాము ఆ జన ప్రవాహపు వడికి అప్పజెప్పి హతాశులై నిలబడి

పోయారు. తమ్ముడు బహుశః ఇక తమని వెతుక్కుంటూ రాకపోవచ్చు. ఈ చక్రవ్యూహం నుంచి బయటపడే దారి తమకి తెలియదు. తమ్ముడికి ఆ రహస్యం తెలిసిందేమో. కాని అతను ఇంతవరకూ తనతో కలసి వున్నా కూడా ఆ సంగతి అడగాలనే తోచలేదు. ఈ గలాభాలో వాళ్ళిద్దరూ ఎక్కడ కరిగి పోయారో ఎవరికి తెలుసు? చెల్లాయి అవేశం ఇవాళ మరీ ఎక్కువగా వుంది. చెయ్యి విడిపించుకు వెళ్ళిందంటే తిరిగి వచ్చే ఆశ ఇక ఎంత మాత్రం లేదు. ఆ రోజు లాగ ఆమె మళ్ళి నది వేపు పరిగెడితే?

ధమధమ ధమ నగారా చప్పుడు వినిపిస్తోంది. రథం ముందుకి సాగుతోంది. తమ్ముడు జన ప్రవాహానికి ఎదురీది, బయటకి రావల్సి వుంది. బయట పడ్డం అసాధ్యం అని అతనికి తెలుసు. తల్లి - చెల్లాయి సుడిలో చిక్కుకు పోయారు. తండ్రి నడి ప్రవాహంలో ఇక ముందుకి వెళ్ళలేక దుర్బలులై దైవం మీద భారం మోపి అక్కడే వుండిపోయారు. వీళ్ళందరినీ ఈ స్థితిలో వదిలిపెట్టి తను బయటపడ్డం మంచిదేనా అన్న సంశయంలో పడ్డాడు తమ్ముడు. జనం పదహాతి ప్రబలం కాసాగింది. ఈ ప్రవాహంలోంచి ఎవరూ ఎవరీనీ బయటికి లాగలేరన్న నిర్ణయానికి వచ్చి తమ్ముడు అందరినీ వదిలేసి తను అక్కడ్నుంచి బయట పడ్డాడు.

దట్టంగా మబ్బులు కమ్మాయి. ఎక్కడ్నుంచో సుడిగాలి చుట్టిచుట్టి వచ్చి మైదానంలో దుమ్ము నంతటినీ మఠం వేపు విసురుతోంది. రథాన్ని అందరూ కలిసి బలంగా లాగుతున్నారు. జనం దిక్కు తెలియక కళ్ళు నలుముకుంటూ అటు ఇటు వెళ్ళిపోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు.

రథం దగ్గరికి రాగానే తల్లి చెల్లాయిని లాక్కుంటూ ముందు కెళ్ళారు. చెల్లాయి సుదుటి మీద చెమట బిందువులు పేర్చినట్టుగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆమె పెద్ద పెద్ద కళ్ళు ముత్రించినట్టు రథం వేపే చూస్తున్నాయి. ఒళ్ళు గడగడ వణుకుతోంది. ఏదో మత్తులో అన్నింటిని మర్చిపోయి భయంతో రథం వేపే చూస్తూ నుంచుండి పోయింది. రథం ప్రదక్షిణ పూర్తవుతుంది. జనం నుంచున్న చోటి నుంచే తల వంచి నమస్కరిస్తున్నారు. అలంకరించి వున్న వుత్సవ ఎగ్రహాలు రథం లాగేటప్పుడు పూగుతున్నాయి.

చెల్లాయి రథం వేపు చూస్తూ కెవ్వుమని అరిచింది. “అయ్యో మంటలు, మంటలు! అమ్మా, రథం అంటుకుంది. అటు చూడు! రథం ఎలా భగభగమని ముందుతోందో.” అమ్మా మంటలు, చెల్లాయి తల్లి చేతిని ఎదిలించి రథం వేపు పరుగుతీసింది. ఆమె కళ్ళ నరాలన్నీ పటపటమని తెగి నిర్జీవమైనట్టుగా అనిపించింది. రథం లాగ తనూ ఏకశిఖిలా, తవ్వంగా, అఖండంగా,

మండుతున్నట్టు ఆమెకి వేదన కలిగింది. నుంచున్న నేల ఆమె చుట్టూరా ధిమిధిమి అంటూ తిరుగుతున్నట్టు వుంది. నుంచో లేక తూలిపోతూ ముందు కెళుతోంది. ఆమె ఎదుట రథం జ్వలిస్తున్నట్టుంది. ఆ వెలుగు కళ్ళల్లో పొడుస్తోంది. ఆ వేడికి ఒళ్ళంతా కరిగిపోయి క్రమంగా తన ఉనికే అంతర్ధాన మవుతున్న భావన. గాలి లాగ ఆకారం లేనట్టుగా కనిపించకుండా అయిపోతోంది. నిర్లిప్తంగా అందర్నీ తోసుకుంటూ రథం వేపు పరుగు తీసింది.

తల్లి ఏమీ తోచకుండా నుంచుండి పోయింది. దగ్గరున్న స్త్రీలంతా ఆమెని నేటికొచ్చినట్టు తిట్టారు. పిచ్చికూతురు అశుభం పలుకుతూ రథాన్ని ముట్టుకుని మైలపరుస్తుంటే తల్లిగా వున్న మనిషి అదుపులో పెట్టొద్దా? పిచ్చి కూతుర్ని తీసుకుని ఇక్కడి కెందుకు రావాలి....? మరం ఆచార్యుల వారికి కూడా చాలా అసమాధానం కలిగింది. రథేత్సవపు సమయంలో ఈ అశుభపు మాటలేమిటి? పిచ్చిదయితేనేం? ఇలాంటి శుభ సందర్భంలో రథానికి నిప్పుంటుకుందని అరవడ మేమిటి? ఆ పిచ్చిదాన్ని అపమని ఆయన కేకేసి చెప్పే లోపల చెల్లెలు రథం చక్రాన్ని గట్టిగా కొగలించుకుని నుంచుండిపోయింది. చుట్టూ దుమ్ము దుమ్ముగా వుంది. ఒకరి మొహాలోకరికి కనిపించడం లేదు. ఆకాశానికి చిల్లుపడ్డట్టుగా వర్షం కురుస్తోంది. జనం చిందరవందరగా పారిపోతున్నారు. ఇంకాస్త దూరం పోతే రథం తన గమ్యం చేరుతుంది. చెల్లాయి చక్రాన్ని గట్టిగా పట్టుకుని స్పృతి తప్పినట్టుగా వుంది. కళ్ళల్లో ఏకబిగిన నీళ్ళు కారుతున్నాయి. మిగతా జనం జయజయ ధ్యానాలు చేశారు. మళ్ళీ రథం లాగడానికి సిద్ధపడ్డారు.

తల్లి చెల్లాయి కోసం వెతుకుతోంది. తమ్ముడు, తండ్రి ఎవరు కనిపించినా ఇప్పుడామెకి అపరిమితానందం కలిగేది. కాని అందరూ ఎక్కడెక్కడో తప్పించుకున్నారు. ఇక ఎవరికోసం ఎక్కడెక్కడని వెతకడం.... రథపు చక్రం కింద పడితే చెల్లాయి ముక్కలు ముక్కలయి పోతుంది. వర్షంలో, ఈ దుమ్ములో ఆమె కనిపించడాని క్కూడా అవకాశం వుండదు.

తండ్రి ఆవరణ గోడని గట్టిగా పట్టుకుని నుంచున్నారు. హెళారున కురుస్తున్న వర్షం నెత్తి మీద నుంచి దిగుతున్నా ఆయన అక్కడ్నుంచి కదిలే అలోచన చెయ్య లేదు. గోడకి తలని, ముఖాన్ని ఆనించి గోడవేపు నుండే ఆకాశం కేసి చూశారు. భవ్యమైన గోడ ఎత్తుగా, కోసుగా ఆకాశంలోకి చొచ్చుకు పోయినట్టుగా కనిపిస్తోంది. గోడనుంచి కిందకి దిగుతున్న వర్షపు నీటితో, ఎర్రమట్టి పట్టిలు కలసిపోయి రక్తపు చారికల్లా మెరుస్తున్నాయి. గోడంతా తడిసి మట్టివాసన వేస్తోంది. తండ్రి మళ్ళీమళ్ళీ నాలుకతో గోడని నాకసాగారు.

అకలేస్తోంది, నేరెండి పోయింది. వర్షపు నీరు ధారాపాతంగా నెత్తి మీద పడుతోంది. గోడవతల సగం తిని వదిలేసిన వేలాది ఎంగిలాకులు, తినేవాళ్ళు లేక పడున్నాయి. తండ్రికి ఆయాసంతోనే, ఎసుగుతోనే కనురెప్పలు మెల్లిగా మూత బడసాగాయి. నెమ్మదిగా అనుకుని నుంచున్న గోడ నుంచి జారి, క్రింద కూలబడి పోయారు.

రథం లాగుతున్న వాళ్ళ చేతులు వీక్కు పోతున్నాయి. బయలు దేరిన రథం ఒక్కసారిగా బురదలో కూరుకుపోయినట్టుగా అగిపోయింది. అందరూ జయజయధ్వనాలు చేసి మళ్ళీ సన్నద్ధులయ్యారు. ఎదురు వర్షం ఆ వేగంతో మొహానికి, కళ్ళకి కొడుతుంది. పుట్టుగుడ్డి వాళ్ళలా జనం రథాన్ని తిన్నగా లాగుతున్నారు. జంతువుల్లా సర్వ శక్తిని పణంగా పెట్టి శ్రమిస్తున్నారు. రథం కొంచెం కూడా కదలటం లేదు. చక్రం కింద ఏదైనా పడుండచ్చు. లేదా చక్రం నేలలో కూరకుపోయి వుండాలి.

తల్లి వెళ్ళుతా తడిసి ముద్దయింది. చాలాసేపు ఆమె చుట్టూ పరికించి చూశారు. కాని చెల్లాయి ఎక్కడా కనిపించలేదు. రథం ఎప్పుడో అగిపోయింది. అగకుండా కురుస్తున్న వర్షం వల్ల నది నిండుగా ప్రవహిస్తోంది. తల్లి నదివేపు పరుగులు తీశారు.

కట్టకున్న చీర ఒంటికి అతుక్కుపోయి తపతప కొట్టుకుంటుంది. నిర్జనమైన వీధిలో బహుశా అది ఎవరి దృష్టిలోనూ పడదు. తొందరగా నడుద్దామంటే మాటిమాటికి కాళ్ళు తడబడుతున్నాయి. వీధిలో పడిన నీరు నదివేపు ప్రవహిస్తోంది. ఎంగిలాకులు అస్తవ్యస్తంగా పడి వున్నాయి. అరటి దొప్పలు పడవల్లా తేలుతూ నది వేపు సాగిపోతున్నాయి.

ఎంగిలి, అంట్లు తొక్కుకుంటూ తల్లి నదివేపు పరిగెడుతున్నారు.

17. రాముడి సవారి సంతకెళ్ళింది

కే. సదాశివ

“ఎనిపించిందా పార్వతి, తొందరగా కాస్త కాఫీ కషాయం పెట్టు చూద్దాం. సంత అనైనా అబుబ్యారి (సేటు) వస్తాడేమో, డబ్బు ఇవ్వాలన్న ధ్యాస లేకపోయినా పనికి మాలిన కబుర్లు చెప్పడానికే! ఈ బ్యారి, పర్చుల సావాసం నీకు వద్దయ్యా అని చెప్పాను నేను. కాని ఆ అచ్యుతయ్య వదిలిపెడితే కదా, మధ్యవర్తిగా వుండి డబ్బులిప్పించాడు. ఇప్పుడదే అచ్యుతయ్య....

తాతయ్య సంత పేరెత్తగానే రాముడు థకథక గెంత సాగాడు అప్పుడే ఖాడి ఒత్తిడి మొదలైంది. పార్వతి కొంగు పట్టుకునే తిరిగాడు. “అమ్మా, అమ్మా అని నాలుగుసార్లు మెడ నిక్కించి అడిగాడు. “ఏమిటి బాబు నువ్వు, తెల్లారగానే గొడవ....” అంటూ ఎనుక్కుంటూనే కుంపటి మీద కాఫీకి నీళ్ళు పడేసింది.

లోపలి గదిలోంచి పార్వతి తల్లి కల్యాణికి కుతూహలంగా “ఏమిటి పార్వతి, ఏమిటట బాబు గొడవ? ఎందుకు తిడుతున్నావు? ఇవాళ సంతకదా పంపించరాదా? ఆ శణయ్ పిల్లలెలాగూ కొట్టు పెట్టడానికి వెళతారు కదా - వాళ్ళతో వెళ్ళొచ్చు కదా. ఈయనా అటే వెళతారు. వచ్చేటప్పుడు బాబుని తీసుకు రమ్మంటే కాదనరు కదా అంది.

రాముడు సంతోషపడ్డాడు. ఒక్క గంతులో మామ్మ గదిలోకి పరుగు తీశాడు. ఆమె అతన్ని ఓదారుస్తూ “సరే, సరే, అలాగే నాన్నా, పూరుకో మరి! మీ అమ్మకి చెబుతాగా, నీకు నీళ్ళుపోసి పంపమని.” అనడం పార్వతికి ఎనిపించింది. అక్కడ్నించి మళ్ళీ అమ్మ కాళ్ళ దగ్గరకే పరుగెత్తు కొచ్చాడు. “అమ్మా అమ్మా” అంటూ గునిశాడు. “సరే, బాబూ, కాని నన్ను కాఫీ అయినా కాచనిస్తావా లేదా? మళ్ళీ నాన్న పొద్దయిందని కోపగిస్తారు”. అంది ఎసుగ్గా. రాముడు పడగ్గదిలోకి దూసుకు పోయాడు. కుర్చీ వీట గోడ వేపు తోసి దాని మీద నుంచుని, నిక్కి పైనున్న తన గుడ్డలు లాగడానికి ప్రయత్నించాడు. వీట జారి వెల్లికిలా పడ్డాడు. పై నుంచి గుడ్డలన్నీ వాడి మీద పడ్డాయి. ‘హెహ’ అన్న అరుపుకి పార్వతి, మంజయ్య పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చారు. కల్యాణి పడుకున్న చోటినుంచే నాలుగు సార్లు నీరసపు గెంతుతో అడిగింది. ఏమయిందని, “నాకు చావైనా రాదు. వీడితో పడలేను” అని ఎనుక్కుంటూనే పార్వతి రాముణ్ణి పైకి లేవనెత్తింది. లేసి ముడ్డి మీదొకటి ఇచ్చుకొంది. “ఎందుకమ్మా, పార్వతి వాణ్ణిలా కొడతావ్? చిన్న పిల్లలకేం తెలుస్తుంది. చెప్పు!” అని తాతయ్య అమ్మతో అనేసరికి రాముడు మళ్ళీ పుంజుకుని రాగం తియ్యసాగాడు. గదిలోంచి కల్యాణి ఏమయిందని అడుగుతూనే వుంది. “ఏం లేదుగాని నువ్వూరికే పడుకో

కూడదూ" అన్నారు మంజయ్య గారు.

రాముడి స్నానం అయిందనిపించారు. అకలి అన్న రాగమాలిక ప్రారంభం అయింది. ముందు రోజు చేసిన అన్నం కెరడు కొద్దిగా మిగలటం తన అదృష్టం అనుకుంది. రెండు మూడు కడులు వాడి చేతిలో పెట్టింది. పూర్తిగా తినేటంత తిరికెక్కడ, నేట్లో కొంత పెడితే, మొహానికి కాస్త పూసుకుని అమ్మ చేత తిట్టించుకోవడమూ అయింది.

ఊళ్ళో దిబ్బమీద వున్న బడికి వారానికొక్క రోజే శెలవు. అదీ అదివారం కనుక బడికెళ్ళదాం రమ్మని పీడించే పాండు మొహం నీతు గొడవలేదు. మరి ఆ రోజే సంత మైదానంలో సంత పెడతారు. బడిలో బల్లల మీద కూర్చుని అ, అ, ఇ, ఈ, లు దిద్దడం కన్న సంత కెళ్ళడం సరదాగా వుండదా మరి!

మంజయ్య పాఠ్యతి ఇచ్చిన కషాయం తాగి చెప్పులు తొడుక్కుని బయలుదేరారు.

పాఠ్యతి మళ్ళీ రాముడి డ్రెస్సు సరిగ్గా వేసింది . రాముడికేదో గుర్తు వచ్చి అమె నుంచి ఎడిపించుకుని అమ్మమ్మ గదిలోకి పరిగెత్తాడు. "ఏమిటి, బాబూ, ఏం కావాలి? దేనికోసం దిండు కింద చెయ్యి పెడుతున్నావు?" అనడం ఎనిపిస్తోంది. "వస్తావా, రావా నువ్వు? ఇంకా, అవుకి కుడితి పెట్టాలి. నువ్వు ఆ సంతకో పంతకో వెళితే గాని నాకు పని తెమలదు" అంటూ, పిలిచింది పాఠ్యతి. మొహం ఇంత వెడల్పు చేసుకు వచ్చాడు బయటికి. లాగు జేబు ఇంత లావుగా వుంది - చిన్న కప్పను మింగిన పెద్ద కప్పలా. "ఏమిటా, జేబులో" అంటూ చెయ్యి పెట్టింది. నవ్వొచ్చింది, ఒకటో రెండో గోలీలు, తాతయ్య ఖాలీ నశ్యం డబ్బీ. అందులో టణటణమంటూ కణికి ముక్కలు. మేకులేని బొంగరం. రేకు బారా, ఇదెక్కడిది?" అంది. "అప్పు ఇచ్చాడు అన్నాడు. అహ్, అప్పు ఇచ్చాడా నువ్వే ఎత్తుకొచ్చావా?" అని తిట్టింది. "లేదమ్మా, వాడే ఇచ్చాడు" అంటూ ఒకసారి వూది జేబులో వేసుకున్నాడు. "ఏం, పాడో" అని గొణుగుతూ నుదుటి మీద వదుతున్న జాట్టు సర్దుతుంటే శబ్దం ఇంటి అప్పు రానే వచ్చాడు. సంతకి తిసికెళ్ళతావు కదూ, అనడిగింది. "అందుకేగా వచ్చింది" అన్నాడు అప్పు.

ఇద్దరూ బయలుదేర బోతుంటే, పాఠ్యతి రొంటిన వున్న పైనలు తిసి ఒక్కొక్కరి చేతికి రెండు రెండు కాణీ లిచ్చింది. "నూనె, వస్తువు లేమీ కొనిపెట్టకు రాముడికి". అంది "సర్సరే" అన్నాడు అప్పు. రాముడి చెయ్యి వట్టుకుని అరుగు మీదికి వచ్చాడు.

మొత్తం మీద సుమారు పది గంటలకి రాముడి సవారి తన కన్నా పెద్దవాడైన

జతగాడు అప్పుతో కలసి సంతకి బయలు దేరింది. ఈ మధ్యనే పెరడూరి నుంచి వచ్చిన మంజయ్యగారి అక్క కావేరమ్మ కొనిచ్చిన పంప్ పూ వేసుకున్నాడు కాళ్ళకి. మైసూర్ చక్స్ చడ్డీ, మఖమల్ కోటు, కోటు కాలర్ మూసేలా చొక్కా కాలర్ జరీ పని చేసిన బోపీ తల మీద జేబులో కాణీలు రాముడి అనందాని కంత కన్న ఎక్కువేం కావాలి?

సంత బజారు దగ్గరపడిన కొద్దీ వాళ్ళిద్దరి ఉత్సాహానికి మేర లేకపోయింది. “రామూ సంతలో నీకేమేం కావాలి ముందుగా చెప్పు. మళ్ళీ అక్కడికెళ్ళాక గొడవ చెయ్యొద్దు పోయిన సారిలా”. అంటూ అప్పు హెచ్చరించాడు. రాముడి అక్కర్లేని దేది? మిఠాయి, జీళ్ళు, కడ్డీలు - ఇవి కానే కావాలి. వీలైతే కామత్ గారి కొట్లో తీసి గోరీలు - అమ్మకి తెలిస్తే, అయితేనేం అప్పు ఇప్పిస్తాడు. పోయినసారి కూడా ఇప్పించాడు. కామత్ కొట్లో మరో అకర్షణ కూడా వుంది. పెద్ద పాత్రలో కొణకొణ చప్పుడొస్తుంది. అది ఎనడానికెంతో బాగుంటుంది. కాని ఆ గిన్నె ఎందుకలా చప్పుడు చేస్తుందో తెలియక ఆశ్చర్యం కూడా. ఒకసారి అప్పుని అడిగాడు. గిన్నెలో నీళ్ళుంటాయి కదా, అందులో బిళ్ళ వేసుంటారు అన్నాడతను. “ఎందుకు వేస్తారు?” అంటాడు రాము. ఎందుకో అప్పుకి తెలీదు. కాని రాముడి ముందు తన అజ్ఞానాన్ని బయట పెట్టుకోలేదు కదా! “నువ్వొకా చిన్నవాడివి కదా!” పెద్దవాడయ్యాక నీకే అర్థమవుతుంది లే అని, రాముడు తన కన్న చిన్న వాడన్న సంగతి గుర్తు చేసి వాడి నేరు మూయించడానికి ప్రయత్నించాడు. “పెద్ద వాడంటే నీ అంత అవ్వాలా?” అంటే, “అవును, నువ్వు నేరు మూసుకో” అంటూ పెద్దవాడిలా ప్రవర్తించాడు అప్పు. “నేరు మూసుకుంటేనేం మనసు మూతపడదు కదా!” సంతలో దొరకబోయే యావత్తు పదార్థాల గురించి రాముడు ఆలోచిస్తున్నాడు. దానితో బాటే అదేమిటి? ఇదేమిటి? ఎందుకు? ఎలా? ఎక్కడుంచి, ఇలాంటి ప్రశ్నలు అడుగుతాడు. అప్పు రాముడి కన్న ఏమంత పెద్దవాడు గనుక రాముడి ప్రశ్నలన్నింటికి జవాబివ్వడానికి? మరోసారి గద్దించాడు కూడా. దానికి కూడా కారణం లేకపోలేదు. రాము వాళ్ళమ్మ రెండేసి కాణీలు ఇచ్చింది కదా! రాముడి కంటే పెద్దవాడైన తనకి ఆ రెండు కాణీలు ఏ మూలకి? ఇంటి నుంచి వెళ్ళేటప్పుడే వాళ్ళమ్మని ఉబ్బేసి అర్థణా బిళ్ళలు రెండు తీసుకున్నాడు. తల్లి నడిగి మరో రెండు అర్థణాలు తీసుకుంటే అడక్కుండానే పోపుల డబ్బాలోంచి మరో రెండు నాణాలు కొట్టేశాడు. మొత్తం ఎంతుందో కూడా చూసుకోలేదు. మొత్తం అన్ని నాణాలూ వాడి లాగు జేబులో గలగల్లాడుతున్నాయి. దీనికెంత ఖర్చు పెడితే సరిపోతుందన్నదే అతని సమస్య. ఒక కాణీతో కామత్ హోటల్లో రప కేసరి

వస్తుంది. మరీ అడిగితే ఒక పకోడీనే మరొకటో నంచుకోవడాని కిస్తారు. ఇవ్వకేం చేస్తాడు? తమ కొట్లో బెల్లం, సబ్బు అన్నీ అప్పు తీసికెళ్ళాడూ! సుగారీ వాళ్ళు ఈసారి కూడా అంగడి పెట్టుంటే చిన్న రాగమాలిక ఒకటి తీసుకోవాలి. ఇలా ఆలోచనల్లో తేలిపోతున్న అతన్ని ఈ పాడు రాముడు అదేమిటి, ఇదేమిటి అని అడిగితే అతనికి కోపం రాదూ?

ఎలాగో మొత్తానికి సంత మైదానానికొచ్చి పడ్డారు. ఎండ ఎక్కువగా వుంది. రాముడికి దాహం వేస్తోందప్పుడే. ఆ మాటే అప్పుతో చెప్పాడు. “అయితే ఓ షరబత్తు తాగుదాం” అని షరబత్తు బండి దగ్గరకి రాముణ్ణి తీసికెళ్ళాడు. అక్కడ చూస్తే ఏముంది? రకరకాల రంగు రంగుల షరబత్ నీసాలు బారులు తీర్చి వున్నాయి. పైన నిమ్మ కాయలు. అటు పక్కన కొయ్, చున్ అని చప్పుడు చేస్తూ సోడా ఇస్తున్న వాడు. “ఏది కావాలి?” అన్నాడు అప్పు. ఏ రంగుది ఇమ్మనాలో తెలియడం లేదు రాముడికి. ఇచ్చేటట్టయితే అన్నీ బాగానే వున్నాయి. “ఏది కావాలో తొరగా చెప్పండి” అంది కొట్టు యజమానురాలు. నేరేడు రంగువే చూపించాడు. అమె గాజు గ్లాసాకటి తీసుకుని బానల్ నీళ్ళల్లో అద్ది, దానిలో కాస్త బెల్లం పాకం పోసింది. నేరేడు కన్న ఎరుపు రంగు బాగుంది “అది కావాలి” అన్నాడు. “ఏయ్ పిల్లలూ! ఏమిటి మీరు?” అని గొణుక్కుంటూ ఎరుపురంగు నీళ్ళు పాకంలో పోసింది. ఓ చమ్పా సబ్బా గింజలు వేసింది. గ్లాసులో దాన్ని తొణతొణమని చప్పుడు చేసి ముందుకు చాపింది. అటువేపు లావు పాటి అతను ఒకడు రొమ్ము మీద సోడా బాటిల్ పెట్టుకుని బొటన వేలితో నెక్కి టూయ్మని చప్పుడు చేసినపుడు రాముడి దృష్టి అటు మళ్ళాలా? బాటిల్లోంచి నురుగు పొంగి వస్తుంటే “ఇదేదీ వద్దు, అదే కావాలి అనిపించి మొండికేశాడు. “తాగరా బాబూ తీసుకు రావడమే పొరపాటయి పోయింది” అంటూ అప్పుగదమాయించే సరికి ఎధిలేక అమె ఇచ్చిన దాన్ని తాగేశాడు. తాగాడంటే ఏమిటి? సగానికి సగం కోటు మీదే పడింది. కొంత మాత్రమే కడుపులోకి పోయింది. నేరు, గడ్డం, కోటు ముందు వేపంతా ఎరుపు రంగయి పోయింది. కాణీ ఇవ్వండి” అందామె. “ఇవ్వు” అన్నాడప్పు. రాముడికి ఏడుపొచ్చింది. అప్పుకి కోపం రాకుండా వుంటుందా మరి? నువ్వొకడివి అని గొణుక్కుంటూ తన జేబులోంచి డబ్బిచ్చుకుని, రాముణ్ణి బర బర లాక్కెళ్ళుతుంటే “బాటిల్లో గోలీ ఎలా వేస్తారు?” అని అడగాలా పాడు రాముడు? నేరుమూసుకుని నడు. అన్నాడప్పు

తరువాత మరో కొత్త ప్రపంచం ఎదురవాలా వీళ్ళకి? “కాశీ పట్నం చూడర బాబూ, కాళహస్తి చూడర బాబూ” అంటూ, గజ్జెల తాళానికి రాగం కలిపి

పాడుతున్న వాడి చుట్టూరా కొంతమంది పిల్లలు నుంచున్నారు. మరి అంత సందడిగా వున్నప్పుడు రాముడి ధ్యాస అటు మళ్ళకుండా వుంటుందా? పిల్లలే కాక కొందరు పెద్ద కాపులు కూడా వాడు చెప్పే పదాలకి నవ్వుకుంటూ నుంచుని వున్నారు. ఆ హడావుడిని చూస్తానని రాముడు హఠం చెయ్యడం ఎంత సేపు? వినకపోతే ఆఖరి అస్త్రం ఎదుపు వుండనే వుంది. అప్పు రాముడినే కాక, రాముడి సంతానాన్ని కూడా శపించాడు. అలా చూడబోతే అతనికి దాన్ని చూడాలని వుంది. వెనకోసారి చూశాడు కూడా. అయితేనేం, మరోసారి చూడకూడదని లేదుగా. “సరే నాయనా చూడు”, అన్నాడు రాముడితో. రాము రెండు కళ్ళకి చెయ్యి ఓరగా అడ్డు పెట్టుకుని భూతద్దంలోకి తొంగి చూసేసరికి ఆ చిన్న డబ్బాలో ఎంత ప్రపంచాన్ని చూశాడు. ఓహోహో అని నవ్వాడు. అయిపోయింది, ఇక రమ్మంటే వస్తేగా. “ఇంకాస్త, ఇంకొంచెం” అని గెంతడమే. “నదు నదు” అంటూ వాణ్ణి బయటకి లాగి తనూ ఓసారి చూశాడు.

ఇక దాన్ని చూసి వచ్చాక ప్రశ్నల వర్షం కురిపించాడు. డబ్బాలోకి ఆ అమ్మయెలా వచ్చింది. బొంబాయంటే ఏమిటి? ఇలా అప్పు ప్రాణం తీశాడు.

మిఠాయి కొట్టు దూరం నుంచే చూశాడు అప్పు. “రామూ ఈసారి నా మాట ఎని తీరాలి నువ్వు. మీ అమ్మ ఇచ్చిన కాణీ వుందిగా. దాన్నిటివ్వు. నీకేం కావాలి? బిళ్ళలో, కడ్డీలో, మిఠాయో ఏది కావాలంటే అదిప్పిస్తాను. నువ్వు కాణీ ఇవ్వకపోతే నీకేదీ లేదు. అర్థమైందా?” అని బెదిరించాడు. “సరే” అన్నాడు రాముడు. అని జేబులో చెయ్యి పెట్టాడు. అక్కడ మొత్తం ప్రపంచమే వుంది కదా! గోలీలు గచ్చకాయలు, వగైరా....అందులోంచి కాణీ సులభంగా దొరుకుతుందా? రోడ్డు వారగా నుంచున్నారు. రాము శత ప్రయత్నం చేశాడు, కాణీ తియ్యడానికి. అది దొరక్కపోవడంతో బిళ్ళ లేదని ఘోషించాడు. “ఏమయిందిరా బాబూ? ఇంత తొందరగా అదెక్కడికి పోతుంది” అని తల మీద చెయ్యి పెట్టుక్కుర్చున్న అప్పు ఆఖరికి ఓ ఉపాయం చెప్పాడు. “జేబులో ఏదేదో వుంది కదా, అవన్నీ వరుసగా తీస్తే కాణీ దొరుకుతుంది”. రాముడికి సరేనని పించింది. ఒక్కొక్కటిగా జేబులోని సరుకు బయటకి తీసి రాతిమీద పెట్టాడు. మేకులేని బొంగరాన్ని బయటకి తియ్యడం చాలా కష్టమయింది. తరువాత వచ్చింది నశ్యం డబ్బీ బొణబొణమంటూ తరువాతొచ్చింది....

ఇక్కడే మోసం జరిగింది. క్షణంలో రహస్యం బయట పడిపోయింది. “హో....నాదిది. దొంగతనం చేశావు కదూ” అంటూ అప్పు చటుక్కున బూర లాక్కున్నాడు రాముడి దగ్గర్నుంచి. “అయ్యో! అది నాది” అని అరిచాడు రాముడు. నీ దెలా అవుతుంది? నిన్న మా ఇంటికొచ్చిన వాడిని ఓ సారి

పూదిస్తానని తీసుకుని మళ్ళీ ఇచ్చావా అసలు? అని నిలదీశాడు అప్పు. “అయ్యో అది నాది, అమ్మ కొనిచ్చింది.” అని ఏడుస్తూ బదులు చెప్పాడు రాముడు. “ఏం కాదు, నాదేను” అని అప్పు బూరా తీసి జేబులో పెట్టుకున్నాడు. రాముడు చేతులు, కాళ్ళు కొట్టుకుంటూ బూరా కోసం ఏడవ సాగాడు. వీళ్ళ గొడవకి నలుగురు పిల్లలు, మరిద్దరు పెద్దవాళ్ళూ వీళ్ళ చుట్టూ చేరారు. పెద్దవాడు కదా అని అప్పుని తిట్టారు కొంతమంది. చిన్నవాడిని బెదిరించారు కొంతమంది. రాము అప్పు చెయ్యి పట్టి లాగాడు. అప్పు చెయ్యి పట్టి ఎదిరించాడు. ఈ గొడవలో అప్పుకెలాగో ఓ దెబ్బ పడింది. వాడు కోపంతో రాము వీపు మీద గుద్దాడు. రాము పెద్ద రాయొకటి చేతికి తీసుకున్నాడు. ఆ లోపల ఎవరో ఆ రాయి లాగి పారేశారు. దెబ్బలాటకి కారణ మడిగారు. అప్పు సవివరంగా కథంతా చెప్పాడు. “కానే కాదు, అది నాది” అని రాము మధ్య మధ్యలో చెబుతూనే వున్నాడు. ఏడుస్తూనే వున్నాడు. పిల్లల దెబ్బలాటకి సాక్ష్యాలెక్కడుంచితేవడం? ఏదే వాళ్ళదే కదా గెలుపు? పెద్ద, చిన్న కుర్రాళ్ళు దెబ్బలాడుకున్నప్పుడు చిన్నవాళ్ళకే కదా సానుభూతి లభించేది. అడ-మగ దెబ్బలాడుకుంటే అడవాళ్ళకి కాకుండా మగవాడి పరంగా న్యాయం చెప్పరు కదా. అప్పు మాటే అబద్ధమని తీర్మానించారు పెద్దలు. రాముడికి బూరా దొరికింది. అప్పుకి నాలుగు తిట్లా తగిలాయి. ఉన్నదే అబద్ధమంటే ఇక అతనేం చెయ్యగలడు? పెద్దవాళ్ళు కేసు ఫైనల్ చేసి వెళ్ళిపోయారు. రాము అప్పు మొహం మీదకే వీవీ పూదాడు. మళ్ళీ దెబ్బలాట ప్రారంభమైంది. “ఇంటికి రా, నాన్నతో చెబుతాను” అన్నాడు అప్పు. రాముడు పూరుకుంటాడా? వెక్కిరిస్తూ “నేనూ, చెబుతాను నాన్నతో” అన్నాడు అప్పుకి తమాషాగా అనిపించింది. “నీకు, నాన్న ఎక్కడున్నాడురా?” అని నవ్వాడు.

“మీ నాన్నగారు పిలుస్తున్నారు దొరా” అంటూ ఒక అడమనిషి వాడి భుజం మీద చెయ్యి వేసింది. రాముడు తిరిగి చూశాడు. అపరిచితమైన స్త్రీని చూసి కంగారు పడ్డాడు. “మీ పేరు రాము కదూ?” ధృవ పరుచుకుంది. “ఎరి?” అన్నాడు రాముడు. “అదిగో, అక్కడ, బట్టల కొట్లో” అంది. “ఎటు వేపు?” అనడిగాడు. “దగ్గరే రుండి పోదాం” అంది. బట్టల కొట్టు అంటే తనకి లాభమే కదా, అప్పుతో దెబ్బలాటని మర్చిపోయాడు. వాడక్కడ నుంచున్నాడన్న సంగతే మర్చిపోయినట్లున్నాడు. ఆమె కొంగు పట్టుకునే బయలుదేరాడు. అబ్బ, శని వదిలింది. ఇక వాడు, వాడి తాత ఏమైనా చేసుకోనీ అనుకుంటూ అప్పు వాళ్ళ నాన్న కొట్టువేపు పరుగు తీశాడు.

నాన్న ఏడి అసలు? ఎక్కడున్నాడు? అని పదేపదే అడుగుతున్నాడు

రాముడు. “ఇక్కడే, దగ్గరే దొరా”, అంటూ అమె వాడి చెయ్యి పట్టుకుని నడుస్తోంది. అమె ఇక్కడే ఇక్కడే అంటూన్న కొట్టు దొరికింది. కొట్లోకి వెళ్ళగానే వాళ్ళ నాన్న కోసం బేరాల మధ్య రాముడి కళ్ళు వెతికాయి. అయినెక్కడ కనిపిస్తాడు? కొట్లో ఒక ఎరిగిన కుర్చీ మీద కూర్చున్న ఒక మనిషిని చూపించి “అదిగో మీ నాన్న” అంది ఆ అడమనిషి. అయిన నాన్నెందుకు అవుతాడు? ఒక క్షణం అంతా అయోమయంగా అనిపించింది. ఓ రకంగా భయమూ వేసింది. “అయ్యో ఈయన మా నాన్న కాదు ధూ!” అన్నాడు ముద్దుగా నవ్వుతూ, అమెకేం తెలీదు అన్న ధోరణిలో. వాడలా అనడం ఎనగానే కుర్చీలో కూర్చున్న అసామీ చటుక్కున పైకి లేచాడు. తల మీద ఒక మాసిన టోపీ. దానికి వెనకాల కనిపిస్తున్న జుట్టు ముడి. చెవికి పొగులు, చెవి సందున పువ్వు. చేతిలో ఒక గొడుగు మోకాళ్ళ దాకా గోచీ పోసి బిగించి కట్టిన ధోవతి, ఒక కాలికి వెండి కడియం. కాళ్ళకి లావుపాటి చడావులు. “రా, బాబూ” అని పిలిచాడు అతను. రాముడతని పక్కనే వున్న కొత్త బట్టల రాశిని చూశాడు. “ఇవి నీకే” అన్నాడతను. రా రమ్మని మరీ మరీ పిలిచాడు. “వెళ్ళండి దొరా” అని ఆ స్త్రీ వెనుక నుంచి మెల్లిగా తోసింది. ముత్ర ముగ్గుడిలా తాబేలు నడకతో మెల్లిగా ముందు ముందుకి అడుగు లేశాడు. రాము. కళ్ళు మిటకరిస్తూ అతని ముందు నుంచున్నాడు. అతనే ముందుకొచ్చి రాముణ్ణి తీసికెళ్ళి కుర్చీలో కూర్చో పెట్టాడు. “ఈ గుడ్డలన్నీ నీకే తెలుసా?” అన్నాడు. బాగున్నాయా అని అడిగాడు. “ఊ!” అన్నట్టు తలాడించాడు రాము. “నా చిన్ని తండ్రీ” అంటూ రాముణ్ణి కొగలించు కున్నాడతడు. మొహం పైకెత్తి అపేక్షగా చూశాడు. మొరటు చెయ్యి అనిపించినా రాముడి కెందుకో సంతోషంగా వుంది. కాని ఎందుకంత పెద్దాయన కళ్ళల్లో నీళ్ళొస్తున్నాయి? అన్న అశ్చర్యమూ కలిగింది. ఏడుపూ వచ్చింది. దూరంగా నుంచున్న ఆ స్త్రీ కళ్ళల్లోనూ నీళ్ళు రావాలా?

ఇదంతా పది నిమిషాల్లో జరిగిపోయింది. అవిడ కొన్న బట్టలన్నీ మూట కట్టి తీసుకోవడం, ఆ కొత్తమనిషి రాముడిని భుజం మీద కెత్తుకుని కొట్టు నుంచి బయటకి రావడం జరిగిపోయింది. అటు వేపున్న మిఠాయి కొట్లో నాలుగురకాల మిఠాయిలు పొట్లం కట్టించు కోవడమూ జరిగింది. రాముడి పని మొహం ఇంత వెడల్పుయింది. “నాకు” అంటూ భుజం మీద నుంచే అయిన మొహం మీదకి చెయ్యి జాపాడు. “ఇవన్నీ నీకు కాకుండా మరెవరికి బాబూ”, అంటూ పొట్లానికి ఒక పక్క చిల్లు చేసి ఓ రెండు పంచదార పుల్లలు లాగిచ్చాడు. ఓ కాలు రొమ్ము వేపు ఒక కాలు ఏపు వేపు వేసి పెద్దాయన తల పట్టుకున్న రాముడికి గుర్రపు స్వారి చేస్తున్నట్టుగా అనిపించకుండా వుంటుందా? అలాగని చెప్పనూ చెప్పాడు.

“నువ్వు గుర్రమట, నేను పైన కూర్చున్నానట” అని “హైహై” అంటూ కాళ్ళతో రాము మీద, వీపు మీద తన్న సాగాడు. సన్నటి లేత కాళ్ళ స్పర్శ ఆయనకెంతో అవ్వోదంగా వున్నట్టుంది. కాస్త దూరం వెళ్ళాక అతను అమెతో ఏదో చెప్పాడు. అమె అలాగే అంటూ చక చక అడుగులేసింది. తమ ఇల్లు అటువేపు, ఇటుక్కడికి వెళుతున్నాం? అనిపించింది రాముడికి. “ఇంటికి వెళదాం” అన్నాడతను. సంత బజారు కొసకి వెళ్ళి ఓ చెట్టు క్రింద రాముణ్ణి దింపేసరికి వాళ్ళున్న చోటికి జోడెద్దుల కమాను బండి వచ్చింది. ఆయన రాముణ్ణి ఎత్తి బండి వెనక నుంచి లోపలకి అందించాడు. రాముడి కిప్పుడు నిజంగా విడుపు వచ్చేసింది. అతనూ బండెక్కి “తొందరగా” అన్నాడు. ఎద్దుల మెడలో మువ్వలు గల గలమంటూ ముసురె ఏరు మీదుగా సీతూరు వేపు పరుగుతీసింది - ఎర్రటి దుమ్ము రేపుతూ.

బండిలో కూర్చోడం సరదాగా వున్నా పరాయి వాళ్ళతో ఎక్కడకి పోతున్నానే అన్న ఆలోచనతోనే రాముడు వెక్కి వెక్కి ఏడవసాగాడు. “అమ్మా! నాన్నా!” అంటూ. అవిడ వాడిని ఒళ్ళో కూర్చోపెట్టుకుని “ఏడవకండి దొరా” అంటూ పొట్లాల్లోంచి మిఠాయి తీసిచ్చింది. మిఠాయి చూడగానే విడుపు అగినా వెక్కిళ్ళు అగలేదు. వాడి చొక్కా మీద ఎరుపు రంగు చూసి అదేమిటని అడిగింది అవిడ, “అక్కడ షరబత్ తాగాను, పడింది”. అన్నాడు రాముడు. “ఎంత బాగుంటుందో తెలుసా? నువ్వు తాగావా ఎప్పుడైనా?” అన్నాడు. అవిడ నవ్వంది. అతనూ నవ్వాడు. బండి కుదుపుకి వీపు కమాను తగిలి నొప్పెట్టింది. క్షణంలో నవ్వు ఎగిరి పోయి “బాబోయ్ నొప్పీ....” అని ఏడవ సాగాడు. “ఎక్కడికెళుతున్నాం? అని గోల చేశాడు. మా ఇల్లు ఇటు కాదన్నాడు. “మీ ఇంటికి వెళుతున్నాం. దొరా, ఈయనెవరో తెలుసా? మీ నాన్న”. అంది. ఆయన మొహం వేపు చూశాడు. “ఊహు” మా నాన్న కాదు. అన్నాడు. “నేనే మీ నాన్నని” అన్నాడతను. “ఊహు, ఇంట్లో వున్నాడు మా నాన్న, ఇంటికి పోదాం” అని మొండికేశాడు. “ఎందుకేడస్తావ్ బాబూ, నేనే మీ నాన్నని. ఇంటి దగ్గరున్నది మీ అమ్మా వాళ్ళ నాన్న” అన్నాడతను. రాముడికి మళ్ళీ అయోమయంగా అనిపించింది. “మరి నాకు నాన్న లేడటగా అప్పు చెప్పాడు.” అన్నాడు. ఆయన, అవిడ మొహం మొహం చూసుకున్నారు. “వాడిని కొడదారే ఊరుకో” అన్నారు. రాముడికి సంతోషమయింది. అవిడ, ఆయనా ఏదేదో మాట్లాడుకున్నారు. వాళ్ళ మాటల మధ్యలో పార్వతి, మంజయ్య, మామ్మ మొదలైన వదాలన్నీ వచ్చాయి. కనుక తన ఇంటి వాళ్ళని గురించే అనిపించినా మొత్తం మాటల తల - తోక వాడికి అర్థం అయితేనా? గుడ్లు

మిటకరిస్తూ ఓసారి ఆయన వేపు, మరోసారి అవిడ వేపు చూస్తూ కూర్చున్నాడు. మధ్య మధ్య మిఠాయి పొట్లానీ చూసుకుంటున్నాడు.

బాల్లడి దాటి బండి ఎడం వేపు మలుపు తిరిగింది. బండి పూగుతుంటే రాముడికి నిద్రొచ్చింది. అవిడ తొడమీద వదుకున్నాడు. మిఠాయి ముక్క నేట్లనే వుండటంతో ఒక వక్క నుంచి బంకబంకగా చొల్లు కారుతోంది. వాడి కెక్కడ మెలకువ వస్తుందోనని అవిడ దాన్ని తుడవకుండా అలాగే వదిలింది. చంగత్ ఆమె చీర కూడా తడిసింది. “ఎంత ముద్దొస్తున్నాడు పిల్లాడు” అంది ఆయనతో, రాముడి తలని మృదువుగా నిమిరుతూ. బండి అటూ ఇటూ పూగుతూ వెళుతుంటే ఎడ్ల మెడ మువ్వలు గలగల్లాడుతూ వున్నాయి.

లావాటి రాతి మీదకి చక్రం ఎక్కడంతో బండి అల్లాడి రాముడికి మెలకువ వచ్చింది. చటుక్కున కళ్ళు తెరచి “అమ్మా” అని కేక పెట్టి అవిడ మొహం చూశాడు, ఆయన మొహం చూశాడు. ఏదో కొత్త లోకంలో వున్నట్టనిపించి “అమ్మా, అమ్మేది?” అని విడవ సాగాడు. వాడికి మరింత మిఠాయి పెట్టి ఏడుపు మాన్పించే సరికి తలప్రాణం తోక కొచ్చింది. “నాకు భయంగా వుంది దొరా!” అందావిడ.

రాముడికి మెలకువ వచ్చాక ఒకటి రెండు ఫర్లాంగులు వెళ్ళుండవచ్చు బండి. వెనుక నుంచి ‘పాపాం’ అంటూ కారొకటి వచ్చింది. రాముడు దాని వేపే చూస్తున్నాడు. కారు బండిని దాటి వెళ్ళి రోడ్డుకి అడ్డంగా నుంచుంది. బండి ఆగిపోయింది. ఎద్దులు ఒగరుస్తున్నాయి. వాటి మెడలో మువ్వలు కొణకొణమని అంటున్నాయి. రాముడికి తాతయ్య మొహం కనిపించింది. చటుక్కున లేచి నుంచుని “నాన్నా, నేనిక్కడ వున్నాను” అని అరిచాడు గొప్పగా. “ఇప్పుడేం చేస్తారు దొరా” అంది అవిడ. ఆయనకి కోపం రాకుండా వుంటుందా? “నువ్వు కాస్సేపు నేరు మూసుకో మహాతల్లీ” అని కోపంతో కదలకుండా కూర్చున్నాడు. రాముడు, “నేను దిగుతాను” అని బండి కొసకి పరిగెత్తాడు. ‘అవిడ వాడిని లోపలకి రాక్కుంది’.

మంజయ్యగారు, నీతారాముడు, కొట్టు సదానంద భట్టుగారు, కారు యజమాని, శినప్ప భట్టు గారి నౌకరు శుభు అన్నీ పరిచయమున్న మొహాలే. రాముడికి భలే ఆనందంగా వుంది. “నాన్నా, నేనిక్కడున్నాను” అని అరిచాడు జీడి కొరుకుతూ.

“దింపు వాడిని” గర్జించాడు మంజయ్యగారు.

“అదేం కుదరదు” బండిలోంచి ఆయన జవాబు.

“అబ్బో పొగరుకేం తక్కువ లేదు. నీ మెడ పిసికేస్తాను ఏమనుకున్నావే.

దింపు వాడిని ముందు”

“చూడ్డాం వాడేనేలే తిసికెళ్ళతారో” అంటూ అయన ఝుమ్మని కీందకి దూకాడు.

“ఏమిటి? నన్ను కొడతావా? నన్ను తాకావే ఇక్కడే నీ పీనుగు పడటు ఖాయం” అన్నారు మంజయ్య.

ఇద్దరూ ఒకరికొకరు ఎదరు వడ్డారు. వెంటనే సదానంద భట్టు గారొచ్చి ఇద్దరి మధ్య నుంచున్నారు.

“నాన్నా, నేనెస్తున్నాను అంటూ రాముడావిడ దగ్గర్నుంచి విడిపించు కోవడానికి ప్రయత్నించాడు. అవిడకేం చెయ్యాలో తోస్తే కదా. కనిపించని దేవుళ్ళని స్మరిస్తూ వాడిని గట్టిగా పట్టుకుంది. రాముడు ఎలవిల్లాడాడు. “వదులు నన్ను, వదులు. నేను వెళ్ళిపోతాను” అని అరిచాడు. అమె ఓదార్చటానికి చూస్తోంది. పొట్లం లోంచి రకరకాల మిఠాయిలు తిసి వాడి నేటి ముందు పెడుతోంది. వాటిని లాక్కున్నాడు రాముడు. “నన్ను వదులు, నేను వెళ్ళి పోతా”నన్న రాగం మాత్రం మానలేదు.

“నడి వీధిలో నుంచుని మీ వంచాయితి వెద్దు. ఎంతైనా మీ మామ కదా అయన, నీకే చెప్పేది శివరాము అన్నారూ సదానంద భట్టుగారు.

“ఎవరూ?” ఈయానా? నాకు మామా? ఛ!” అంటూ పళ్ళు నూరాడు శివరాము. “ఈయన ఆ బేవార్ని పార్యతి తండ్రి. అందుకే కదూ కూతుర్ని ఇంట్లో పెట్టుకున్నాడు. నరే, మీ కూతుర్ని మీరు పెట్టుకున్నారు. వీడు నా కొడుకు. వీడి మీద మీకేం హక్కుంది? నా రక్తం ధారపోసినా నరే వాడు మీతో వెళ్ళకుండా చూస్తాను”.

రాముడికి ఈ పెద్దవాళ్ళ దెబ్బలాటలకి తల - తోక అర్థం కాలేదు. జేబులో బొంగరం ఇబ్బంది పెట్టడంతో దాన్ని బయటికి తియ్యబోయాడు. బూరా చేతికి తగలటంతో మొహం విప్పింది. “ఇదిగో వీవీ. నాదిది తెల్సా?” అంటూ అవిడ మూతి దగ్గరకి చాపాడు. “ఊదు” అంటూ బలవంతం చేశాడు. అంత భయంలోనూ అవిడకి నవ్వొచ్చింది. “నా చేత కాదు. మీరే వూదండి దొరా” అంది.

“అయ్యో నీకేం చేతకాదు. నేను వూదుతాను చూడు” అంటూ మెడ నరుం ఉప్పించి గట్టిగా వూదాడు. వీవీవీ అంటూ. సరిగ్గా అప్పుడే జింకల గుంపు ఒకటి గుట్టదిగి, రోడ్డు మీద చెవులు నిక్కించి, శిలల్లా నుంచుని వుండడం రాముడి కంట పడింది. “అయ్యో! అటు చూడు అటు చూడు” అంటూ అవిడ మూతి మీద చేత్తో పొడుస్తూ చూపించాడు. ఒక క్షణమే ఆ దృశ్యం. మరుక్షణం అవి మాయమయ్యాయి. అవతల వేపున అడివిలో దూరాయి. “మీ ఇంట్లో జింక

వుందా.” అన్నాడు. అమె గుండెల్లో అటుకులు దంపుతున్నట్టుగా వుంది. వీడి ముగ్ధమైన ప్రశ్నలకి ఏమని జవాబు చెప్పగలడు?

ఒక్కసారిగా గొంతు పెంచి అరిచాడు. శివరాము, “నా వీనుగు ఇక్కడ పడ్డాకనే మీరు వాడిని తీసికెళ్ళడం” మళ్ళీ సదానంద భట్టు, శినప్ప అందరూ ముందు ముందు కొచ్చారు. మంజయ్యగారు, హడావుడి గా బండి వెనకొచ్చి, “వాణ్ణి ఇటియ్యి ” అన్నారు అధికార స్వరంతో. “ఇచ్చావంటే చచ్చావన్న మాటే ” శివరాము గర్జించాడు. పాపం అమేం చెయ్యగలదు. ఇద్దరి మధ్య గొడవల్లో. రాము ఛంగున దూకాడు. అమె చటుక్కున వాడి చెయ్యి పట్టుకుంది. కింద మంజయ్యగారు మరో చెయ్యి పట్టి లాగారు. ఇప్పుడు నిజంగానే వాడికి నొప్పెట్టింది. “నన్నా నొప్పెడుతుంది ” అని ఏడ్చాడు. శివరాము పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చి మామ చెయ్యి పట్టి లాగాడు. మిగతావాళ్ళు పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చారు. ఎవరు దింపారో ఏమయిందో ఒక్కటి అర్థం కాలేదు రాముడికి. మొత్తంమీద ఆ పెద్దవాళ్ళ కాళ్ళ నందుల్లో చిక్కుకున్నాడు. తలెత్తి చూస్తే పెద్ద పెద్ద తోడలు, గడ్డాలు కనిపిస్తున్నాయి వాడికి. అమ్మ చెప్పే రాక్షసులు గుర్తు వచ్చి భయమేసింది. “అమ్మా, అమ్మా” అని మూలిగాడు. “నన్నా” అంటూ వణికిపోయాడు. శంభూ వాణ్ణి దూరంగా తీసికెళ్ళి ఓదార్చడానికి ప్రయత్నించాడు. రాముడు నిజంగానే గడగడ వణకసాగాడు. ఎందుకు వాళ్ళలా చేస్తున్నారని అడిగాడు.

పది పదిహేను నిమిషాలలాగే గొడవ కొనసాగింది. అప్పుడు మంజయ్య శంభు దగ్గరికొచ్చి రాముణ్ణి లాక్కుని కారు వేపు నడిచారు. వాడిని లోపల కూర్చో బెట్టారు. బండి దగ్గర నుంచుని శివరాము ఏదేదో అరిచాడు. స్థాన భ్రంశం చెందటంతో రాము కంగారు పడ్డాడు.

అందరూ కార్లో కూర్చున్నారు. కారు పూరి వేపు మళ్ళింది. కార్లోని మెత్తటి సీటు, బండిలోని గడ్డి పరుపు కుటే హాయిగా అనిపించింది. రాముడు వెనక్కి తిరిగి గ్లాసులోంచి చూశాడు. బండి, అవిడ, అయన అంతా దూరమైపోతు చిన్నగా కనిపించారు. ఒక మలుపులో అందరూ మాయమయ్యారు. బండి కనుమరుగవగానే రాముడికి మిఠాయి పొట్లాం గుర్తు రావాలా ? “అయ్యో! మిఠాయి పొట్లాం అక్కడే వుండిపోయిందే!” అన్నాడు. “ఊరికే కూర్చో” అన్నారు తాతయ్య. సంతలో ఇప్పిస్తావా ? అనడిగాడు. “అలాగేలే, మంచివాడివి కదూ, పూరుకో మరి ” అన్నారు సదానందభట్టుగారు. “మనం ఎక్కడకి వెళుతున్నాం?” అడిగాడు. “ఇంటికి” అన్నారెవరో. “నన్నా, నన్నా వాళ్ళింట్లో జింక వుందట. నాకూ తెచ్చిపెడతావా?” అన్నాడు. తాతయ్య

మొహం తన వేపు తిప్పుకుంటూ. “ఊరికే కూర్చో బాబూ” అని గద్దించారు మంజయ్యగారు. రాము మొహం చిన్నబోయింది. అయినా పూరుకోలేదు కదా. “బండి కన్నా ఇదే బాగుంది” అన్నాడు. ఇంకా ఏదేదో చెబుతున్నాడు. కాని ఎవరి మనసు స్థిమితంగా వుంది గనుక వాడి మాటలన్నీ ఎనిపించుకోడానికి!

“అది సరే కాని మంజయ్యా! ఈ సారికేమో గట్టిక్కామనుకో. తరువాత ఎలాగా?” అన్నారు భట్టుగారు. ఉదయం నుంచి జరిగిన సంఘటనలు, దాని వెనకాలే ఇంత ముందు జరిగిన గొడవ, ఇక ముందు జరగబోయేవి - వీటితో మంజయ్యగారి మనసు నెమ్మది కోల్పోయింది. ఆలోచనలతో క్రుంగిపోయింది ఆయన మనసు. దానితోబాటు పెళ్ళి చేసిన కూతుర్ని ఇంట్లో పెట్టుకోవడం మీకు సబబుగా అనిపిస్తోందా ? ఆ అడదానికెంత పొగరో అన్న మాటలు- “నాన్నా, నాన్నా” అంటూ ఏదో కొత్త విషయం చెప్పబోయాడు రాముడు. కాని ఆయన దాన్ని ఎనిపించుకోనే స్థితిలో వుంటేగా. ఆయన మనసు అస్తవ్యస్తంగా వుంది. అటూ-ఇటూ చూశాడు రాముడు. బూర గుర్తు వచ్చింది. జేబులోంచి తీసి ‘పీపీ’ అని గట్టిగా పూదాడు. “ఎమిట్రా బాబూ నీ గొడవ అని చీకాకు వడ్డారు మంజయ్యగారు.” బిక్కమొహం వేశాడు వాడు. కాని చెప్పిన మాట ఎనే వయసు కాదు కదా వాడిది. చిన్నగా పూదుతోనే వున్నాడు. శివరాము తమ కొట్టుకి రావడం, రాముణ్ణి తీసికెళ్ళడం, తాము వాళ్ళ వెనకాలే వెళ్ళడం అన్నీ ఎవరంగా చెప్పారు సదానందభట్టుగారు. “ఆ మాత్రం ఉపకారం చేశావుకదా నా అదృష్టం” అన్నారు మంజయ్య. కారు సంతబజారు దాటిపోతుంటే “నాన్నా, నాన్నా” అని గునిసాడు రాముడు, సంత దాటి పోతుండే అన్న బాధతో.

కారు ‘పాపాం’ అంటూ ఇంటి ముందు ఆగింది. రాముడు చూశాడు. ఇంటి ముందు జాతర కొచ్చినట్టు జనం నిండిపోయారు. అందరూ ఒకేసారి “వచ్చారు, వచ్చారు” అన్నారు. కార్లోంచి ఒక్కరోక్కరే దిగారు. “దిగుబాబూ” అన్నారు మంజయ్యగారు. అంత బాగున్న కారుని వదలబుద్ధి కాలేదు రాముడికి. కొంచెం గర్వంగా అనిపించింది వాడికి. నెమ్మదిగా దిగాడు. పార్వతి గుంపులోంచి దూరి పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చి వాడి నెత్తుకుని ముద్దు చేస్తూ, నలిపేస్తూ ఏడవసాగింది, “నా బంగారు కొండ, ఎక్కడికెళ్ళావమ్మా, నేను చచ్చిపోయాను కదరా నాన్నా ” అంటూ, తల్లిని చూసి సంతోషమైనా, అమె నలిపెయ్యడంతో దేహానికి కలిగిన నొప్పి వల్ల ‘వదలమ్మా’ అంటూ ఎడిపించుకుందుకి ప్రయత్నించాడు. తల్లి బిడ్డలు ముందు, వాళ్ళ వెనకాలే మిగతా వాళ్ళు ఇంట్లోకి వెళ్ళారు. లోపలి గదిలోంచి కల్యాణి “వచ్చాడా? పిల్లాడెచ్చాడా? ఆయనొచ్చారా?” అంటూ ఏదో గొణుగుతోంది. జనం మధ్య నుంచున్న అప్పు

రాముణ్ణి రమ్మని పలిచాడు. వాడితో వెళ్ళాలనిపించినా బూరా ప్రకరణం గుర్తు వచ్చి “చోరా, నువ్వెక్కడివి” అన్నాడు మొహం జంతలావు చేసుకుని, తల్లి చంక దిగకుండా.

గోడ కానుకుని కూర్చుంటూ పాఠ్యతి “నాన్నా వీడెక్కడ దొరికాడు నీకు ? అసలు నువ్వెక్కడి కెళ్ళావ్ ?” అని పది ప్రశ్నలు వేసింది.

“వల్లకాటి కెళ్ళాను” అంటూ మంజయ్య పై పంచె ఎసిరేసి ఉయ్యాల బల్ల మీద కూర్చున్నాడు.

నుంచున్న వాళొక్కొక్కరే తమ పనులు గుర్తు రావడంతో అక్కడ్నుంచి వెళ్ళిపోయారు. అఖిరికి మిగిలింది సదానంద భట్టుగారొక్కరే. జరిగిన సంగతంతా రెండు ముక్కల్లో చెప్పారు. తన తొడ మీద పడుకున్న కొడుకు మొహంలోకి చూసి వాడెంత కంగారు పడ్డాడోనని “అయ్యో బిడ్డా ” అంటూ ఏడ్చింది. రాముడూ ఏడ్చాడు.

తల్లి బిడ్డల ఎదుపు ఉధృతం తగ్గాక సదానంద భట్టుగారు చెప్పారు. “ఒక్కసారి ఇలా చేసినవాడు మరోసారి ఏదైనా చెయ్యగలడు నీ అల్లుడు. అందుకే చెవుతున్నా మీరు మీరు దెబ్బలాడుకుని మొండి పట్టు పట్టుకుని....” మంజయ్య మధ్యలోనే అన్నాడు “అవును, ఆ బేవర్సు అడమనిషి కూడా అమాటేగా అన్నది. ఇప్పుడు నువ్వు అదే ధోరణిలోనే మాట్లాడుతున్నావు. పోనీ ఇప్పుడు నేనేం చెయ్యాలో అదైనా చెప్పు.” అన్నారు. ఆయన కంఠంలో ఎనుగు వుంది. కోపమూ వుంది. కాని భట్టుగారు కోపగించుకోనూ లేదు, ఎసుకోనూ లేదు. ఎలాగూ పాఠ్యతి ఎదుటే వుంది. పడగ్గదిలో వాళ్ళమ్మా వుంది. తన మాట అవిడకి ఎనిపించొచ్చు. ఎనిపిస్తేనే మంచిది అనుకున్నారు.

“నీదే తప్పని అనను గాని, మంజయ్య నీ సంసారం గురించి నేనెప్పుడూ పాఠ్యతి ఎదుట మాట్లాడిన వాడినీ కాదు. ఇప్పుడిక అన్ని అవాంతరాలు వచ్చిపడ్డాయి కదా, అందుకని నాలుగు ముక్కలు చెబుదా మనుకుంటున్నాను. పాఠ్యతి నన్ను తప్పుగా అనుకోదనే ఆశిద్దాం. ఎంతైనా నా చేతులతో ఎత్తుకుని అడించిన పిల్ల కదా, నిజం చెప్పాలంటే పెళ్ళయ్యాక పాఠ్యతిని సరిగ్గా చూస్తున్నది ఇవాళే. ఎంత బాగా పుష్టిగా వుండేది, ఇలా అయిపోయిందేమో అని బాధగా వుంది” అంటుంటే మళ్ళీ పాఠ్యతి వెక్కి వెక్కి ఏడవసాగింది. ‘నా ఖర్మ, నా ఖర్మ’ అంటూ, “ఎందుకమ్మా ?” అంటూ గాబరాతో రాముడూ ఏడ్చాడు.

“ఇటు రారా, నాయనా నిన్ను ఒకసారి చూస్తాను” అంటూ లోపల్నుంచి అమ్మమ్మ పిలుస్తూనే వుంది. కాని రాముడికి ఇప్పుడెందుకో ఆ చీకటి గదంటే భయంగా అనిపించి లేచి వెళ్ళకుండా ‘ఊహా’ అంటూ తల్లి తొడ మీద

ముడుచుక్కూర్చున్నాడు. సదానంద భట్టుగారు తమ మాటల భేరణి మార్చకుండా చెప్పారు. “మంజయ్య, ఈ ఇంట్లో ఇవాళేవరు సుఖంగా వున్నారు చెప్పు? నీ పెళ్ళాం మంచం వట్టింది. పాఠశాల గతి ఇలాగుంది. ఇవన్నీ చూస్తూ నీకూ సుఖం లేదు కదా. పోనీ మనమాట వదిలేద్దాం. నాకు, నీకు ప్రాయం మళ్ళీ రాదు. యమధర్మరాజు పిలవగానే వెళ్ళడానికి సిద్ధంగా వుండాలి. తరువాత సంగతి ఆలోచించు. పాఠశాల గతి ఏమిటి? రాముడి భవిష్యత్తు ఎలాగ? రేపు వాడు పెద్దవాడై మిమ్మల్ని తల్లిని శపించకూడదు కదా! అంటూ రాముణ్ణి చూపించి మాట్లాడుతుంటే వాళ్ళంతా తన గురించే మాట్లాడుతున్నారనిపించి గంభీరంగా భట్టుగారి వేపు ఒకసారి, నాన్న వేపొకసారి, అమ్మ వేపొకసారి చూశాడు.

లోపల్నుంచి అమ్మమ్మ దగ్గుతూనే మధ్యలో అందుకొని “ఎవరది? సదానందుడా? గొంతు ఎని అలాగే అనుకున్నానులే. అవునూ సదానందూ, నీ తమ్ముడు వెంకటేశ్ కూతురు, ఆ హోటల్ సర్వర్తో ఘట్టం కిందకి లేచిపోయిందటనే? అని అడగాలా?

జాగా అడిగిందమ్మ అనుకుంటూ వళ్ళు నూరింది పాఠశాల.

మంజయ్యగారి బుర్ర వేడెక్కింది. “నువ్వూరికే పడుండకూడదా అక్కడ? నీ మాట ఎనే ఇదంతా జరిగింది.” అన్నారు.

కల్యాణి కోపంగా, “నా మాట ఎని ఏమయింది?” అనడిగింది.

“నేరు పారేసుకోకు” గర్జించారు మంజయ్యగారు.

“అమ్మమ్మ, ఊరుకో....ఓహో!” అన్నాడు. రాముడు పెద్ద మగాడిలా నటిస్తూ, తల్లివేపు చూసి నవ్వుతూ.

అమ్మమ్మ లోపల్నుంచి మరేమో అంది. మంజయ్య గర్జించారు. వాళ్ళిద్దరూ దెబ్బలాడు కుంటుంటే ఇక తల్లి ఒక్కతే ఆసరా రాముడికి. ఎందుకో భయం వేసింది మరింతగా ముడుచు క్కూర్చున్నాడు అమ్మ వెళ్ళో. జేబులో వున్న పంచదార బిళ్ళ ఒత్తుకోడంతో గబుక్కున లేచి జేబులోంచి తీసి “అమ్మా, ఇదెవరు కొనిచ్చారో తెలుసా నీకు?” అంటూ పాఠశాలకి చూపించాడు. “నీకూ కావాలా?” అనడిగాడు. వద్దన్నా బలవంతంగా ఓ ముక్క నేట్లో కూరాడు. “ఏమిటా నీ గోల?” అంటూ దారి లేక తప్పని సరిగా దాన్ని మింగింది పాఠశాల.

మంజయ్యగారు గట్టిగా

“ఇదిగో సదానందూ, ఇవన్నీ, నా ఇష్టప్రకారం జరిగాయంటావా? ఇవన్నీ నాకు తెలిసివని అనుకున్నావా? ఇది, ఈ జేవర్ని, పెళ్ళయిన మూడు రోజులకే, నేనుండలేనని మొగుణ్ణి దిలిపెట్టొచ్చింది. నేను వెయ్యిసార్లు చెప్పాను, “ఇది

తప్పు ఇలా చెయ్యకూడదని. నా మాటలు ఎనే దెవరిక్కడ ? 'అమ్మ, అమ్మ' అంటూ ఏడ్చింది. అది - అక్కడ పడుకుందే దీనమ్మ - ఇది అదీన వాటికంతా నరే నంటూ తాళం వేసింది. ఒకసారి అలా జరిగాక ఇంక అదే అలవాటయింది. ఈ రాముణ్ణి కడుపుతో వున్నప్పుడు ఏకంగా వచ్చేసింది, ఇకనే వెళ్ళనంటూ. 'నా బిడ్డ నాకు బరువు కాదంది అది'. వీధిలో నేను తలెత్తుకు తిరగాలా అసలు? ఈ అణాకానీ అడవాళ్ళ కేం ?"

రాముణ్ణి తటాలున పక్కకి తోసేసి పైకి లేచింది పార్వతి. "నాన్నా, ఎందుకిలా మాట్లాడతారు ? ఆయనతో వుండనని చెప్పి వచ్చేశానా నేను ? ఆయన పెట్టిన బాధలు ఒకటా రెండా ? నేనే కాదు, అలాంటి బాధలు పడుతూ ఏ అడదైనా ఆయనతో వుండ గలదా అసలు ? ఇప్పుడెందుకులే, ఆ కాలమూ వస్తుంది. వాళ్ళ తప్పులు వాళ్ళకే తెలుస్తాయి" అని వలవల ఏడవసాగింది. ఇక-అక్కడ వుండ లేకపోయింది. "రారా రాక్షసుడా" అంటూ రాముణ్ణి బరబర లాక్కుని తల్లి వున్న గదిలోకి వెళ్ళింది. "మన మెవరికీ బరువుగా వుండక్కర్లేదు. ఎక్కడైనా నాశనమైపోదాం" అంది. "అయ్యో! నన్ను ఒదులమ్మా, వదులు" అంటూనే వున్నాడు రాముడు. తల్లి కూతుళ్ళేదో మాట్లాడుకుంటున్నారని లోపలి గదిలో. పార్వతి ఒకసారి పెద్ద గొంతుతో కల్యాణి నేడే అంది. కల్యాణి ఏడుస్తోంది. రాముడు గాబరాగా బయటకి పరిగెత్తి వచ్చి తాత ఒళ్ళో దూరాడు.

"నువ్వేమయినా అను, మంజయ్యా, నీ అల్లుడు మీరందరూ అనుకుంటున్నంత చెడ్డవాడు, క్రూరుడు అని అనుకోను. ఇవాళ నేనూ చూశాను కదా! ఏం నువ్వు మాత్రం చూడలేదు. కొడుకు మీద వ్యామోహం లేకపోతే అలా చేసేవాడా ? రాముణ్ణి మళ్ళీ ఇవ్వాలని వస్తే నా వీనుగ పడాలన్నాడు కదా! భార్య పిల్లలన్న మోహం లేకపోతే అతని నేటి వెంట ఆ మాట వచ్చేదా ? ఏం ? అతని కున్న డబ్బు- దస్కం చూసి ఎవరో మరో పిల్లని ఇవ్వకూడదని లేదుగా ?"

ఏది గుర్తు రాకపోయినా తన కోసం ఆ కొత్తాయన, తాతయ్య, తన చేతులు పట్టుకుని రా రమ్మని లాగడం రాముడి కళ్ళకి కనిపిస్తోందింకా. ఆయన, తన నెత్తుకున్న అవిడ, జుంక, బండి అన్నీ ఒక్కసారిగా గుర్తొచ్చాయి. "అవును, నాన్నా, ఆ బండి ఎంత భాగుండే. నాన్నా, నాన్నా ఇటు చూడు. మరేమో వాళ్ళింట్లో జుంక వుండటం. నాన్నా, నాకు జుంక తెచ్చి పెడతావా ?" అని గడ్డం పట్టుకుని అడిగాడు. అదే వేళకు పార్వతి బయటకి వచ్చి "బిడ్డ మాత్రం కావాలా ఆయనకి, నేను అక్కర్లేకపోయాను, కదూ" అంది రోషంతో.

"ఇప్పుడేమో అలా అంటున్నావుగాని, నాలుగు సార్లు వచ్చి మీ నాన్న నడిగితే

ఏం జవాబు చెప్పాడో చెప్పు, చూద్దాం. నీ మటుకు నువ్వేం చేశావ్? గుమ్మంలో కొచ్చిన భర్తని, 'ఏ వూర్నుంచొచ్చావు' అనేనా వలకరించావా? మీ అమ్మ వాడి మొహం మీదనే ఎలాంటి మాటలందో గుర్తుందా? శివరాజు నాతో అన్నీ చెప్పాడు." అన్నారు భట్టుగారు. పాఠ్యశికి అవమానమయింది.

"ఏమండేయ్ చూడండి, మీరు నన్నేమైనా అంటే వూరుకుంటానుగాని, మంచం పట్టిన మా అమ్మనే మన్నా అంటే ఒప్పుకోను." అంటూ తండ్రి వోళ్ళించి కొడుకుని లాక్కుని చంక నేసుకుని అమ్మ గది వేపు బయలుదేరింది. అటునుంచిటు, ఇటునుంచటు బంతిలా తన నాడిస్తున్న పెద్దవాళ్ళ పట్ల భయం కలిగింది రాముడికి. "నేర్కూసుకో పాఠ్యశి పెద్దవాళ్ళతో మర్యాదగా మాట్లాడడం నేర్చుకో." అని గర్జించారు మంజయ్య. "పెద్దవాళ్ళు పెద్దవాళ్ళలా వుంటే ఇచ్చే గౌరవం ఇస్తాం" అంది పాఠ్యశి తండ్రి మొహం మీదే. "ఎంత పాగరే నీకు?" అరిచారు మంజయ్యగారు. పాఠ్యశికి ఏడు పొచ్చింది. "అయ్యో, ఏంబతుకైపోయింది, నాది ఏ సుఖం కోసం ఇంకా బతికుండాది?" అంటూ రాముణ్ణి క్రింద కూలేసి తలుపుకేసి తల బాదుకోసాగింది. భట్టుగారు పరుగున వెళ్ళి అమెని అపటానికి ప్రయత్నించారు. "నన్ను ముట్టుకోకండి నేను చస్తేనే మంచిది. నా వల్లనే కదా ఈ గొడవలన్నీ" అంటూ గింజాకుంది. రాముడు గడగడా వణికిపోయాడు. "అమ్మ, అమ్మ" అని ఏడ్చాడు కాని అవిడ దగ్గరకి వెళ్ళడానికి ధైర్యం చాలదు. మంజయ్యగారికి మొత్తం వాతావరణమే అసహ్యం కలిగించింది. బుర్ర వేడెక్కించింది. "చస్తావా.... లంజా.... చస్తావా...." అంటూ ఫట్ మని చెంప మీద ఒకటుచ్చుకున్నారు. "అయ్యో! చచ్చాను" అంటూ పాఠ్యశి గోలగా అరిచింది. భట్టుగారు, "ఏమిటి పని మంజయ్యా, నీకు మతి లేదా?" అంటూ కోప్పడ్డారు. అందరూ రాక్షసుల్లా కనిపిస్తున్నారు రాముడి కళ్ళకి. "నాన్నా" అంటున్నాడు గాని ఎవరి దగ్గరకైనా వెళ్ళే దారే లేదనిపిస్తోంది. "చాలని దానికి నువ్వొకడివి నా మెడకి. పద, బావిలోనే, చెరువులోనే పడి చద్దాం. ఈ నరకం ఎవరిక్కావాలి?" అంటూ రాముణ్ణి వట్టుకోడానికి వెళ్ళింది. రాముడికి పరిస్థితంతా భయంకరంగా కనిపిస్తోంది. కొత్త లోకంలో వున్నట్టుంది. అమ్మ అచ్చంగా కథల్లో వచ్చే రాక్షసిలా కనిపించింది, తల ఎరబోసుకుని, కొంగు లేకుండా.... వెనక్కి వెనక్కి జరిగాడు. ఏడుస్తూ తలుపుదాకా వచ్చాడు. గడప దాటాడు. జేబులో చెయ్యి పెట్టాడు. వీవీ దొరకాలా అక్కడ? అప్పు గుర్తువచ్చాడు "దొంగతనం చేస్తే రాక్షసులొచ్చి.... అమ్మ చెప్పిన కథ గుర్తువచ్చింది. అతనికి వీవీ ఇవ్వడమే మంచిదనిపించి అక్కడ నుంచోకుండా అప్పు ఇంటి వేపు పరుగు తీశాడు.

18. శ్రాద్ధం

టి.జి. రాఘవ

నిన్న శనివారం, ఆఫీసులో శ్రీనివాసు రేపు వుదయం సినిమాకి వెళదామా అని అడిగినప్పుడు, “రేపు కుదరదండీ, మా అమ్మ మా నాన్న తిథి అని అన్నట్లు జ్ఞాపకం” అన్నాను. అదేమిటండీ అలా మాట్లాడుతున్నారు? అంటూ అతని కళ్ళల్లో ఆశ్చర్యం, అనుమానం, తిరస్కారం, వ్యంగ్యం ప్రకటిస్తూ నా మొహంలోకి చూసినప్పుడు, నేను చెప్పిన తీరు తప్పని తోచి, చప్పున “లేదండీ, తమాషాకి అన్నాను” అని సర్దుకున్నాను. “ఇలా అంటున్నారేమిటని ఆశ్చర్యం వేసింది నాకు.” అంటూ తేలిగ్గా నిట్టూర్చి “మా నాన్నగారి అధీకం కార్తిక శుద్ధ నవమి రోజున వస్తుంది. కార్తికం మొదట్లోనే వెళ్ళి పురోహితుణ్ణి తేదీ కనుక్కుని వచ్చేస్తాను. శ్రాద్ధం చేసేది కదా, శ్రాద్ధమంటే” అన్నాడు. “అవును” అన్నాను. అయితే రేపు రావడం లేదా? “లేదు” అన్నాను.

ఉదయం స్నానానికి వెళ్ళినప్పుడు అమ్మ ముందు రోజు రాత్రి అరేసిన మడి వంచ ఇవ్వనా అంది. “ఓద్దు” అన్నాను మొరటుగా, మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయింది. స్నానం చేసి ఉతికిన గుడ్డలు తొడుక్కుని వచ్చాను. తల దువ్వు కొన్నాక బయటకి వెళ్ళాలనిపించింది. గుడ్డలు తొడుక్కుంటూ వుండగానే అమ్మ వచ్చి పదకొండింటికల్లా వచ్చేయమంది. నేనా పొగ ముందు కూర్చోను. నా కిష్టం లేదు. అని గొణిగి వెంటనే అనిపించింది- నమ్మకం లేదని చెప్పాల్సింది. ఇష్టానికి నమ్మకానికి హస్తమశకాంతరం. నాకు నమ్మకం లేదా? లేక ఇష్టం లేదా? ఏది నిజం? అయితే, అన్నమాటని వెనక్కి తీసుకోవడం అసాధ్యం. అమ్మ తమ్ముడితో “కాస్త కాఫీ తాగరా దోషం లేదు” అంటే వాడు ఎగిరాడు.

ఇంటి నుంచి బయలుదేరాను. ఇష్టం లేదని ఎందుకన్నానా అని అనుకున్నా అదే సరియైన దనిపించింది. ఆమె జవాబు కోసం ఎదురు చూడకుండా బూట్లు వేసుకోసాగాను. నిజంగా నాకు ఇష్టం లేని, నేను ప్రేమించని పితృదేవతలు. నాన్న పట్ల నా మనసులో మిగిలి వున్నవన్నీ చేదు జ్ఞాపకాలే. తాను నివి పెట్టిన నీళ్ళు ఇవ్వనని అరిస్తే కక్కనుకి వెళ్ళి కాయితంతో తుడిచెయ్యడం; పక్క మీంచి త్వరగా లేవలేదని తన్నులు తినడం, నుదుట బొట్టు లేకుండా భోజనానికి కూర్చున్నానని మొహం మీద ఉమ్మేయడం, అప్పుడు తను భోజనం ముందు నుంచి లేచి పోవడం; కాని నాన్న థర్మాన్ ఫ్లాస్కు పగల గొట్టినప్పుడు నాన్న ఏమీ అనకపోవడం; మర్చిపోవాలి అనుకున్నా భూతంలా వేధించే నాన్న జ్ఞాపకాలు నా మనసులో అమరత్యం పొందినా ఈ పితృ భూతం నుంచి నాకు ఎముక్తి లేదా అనిపించి నా నిస్సహాయత పట్ల నుదుటి మీద ముడత పడి మాయమయింది.

నిట్టూర్చాను. హోటల్లో టోఫెన్ తినాలనిపించినా తినకుండా కాఫీ తాగి రెండు సిగరెట్లు కాలాను.

ఇంటి కొచ్చేసరికి “చనిపోయిన వాళ్ళ మీద కూడా ఎందుకో అంతంత ద్వేషాలు” అంటున్న అమ్మ నన్ను చూడగానే వూరుకుంది. ఇంకా పురోహితులు రాలేదు. తమ్ముడు స్నానం చేసి మడి వంచ కట్టుకుని కూర్చున్నాడు. వంటకి వచ్చిన బ్రాహ్మడు వాడికి మంత్రం చెప్పి కొత్త జంధ్యం వేశాడు. నేను జంధ్యం వేసుకున్నది ఒకే ఒక్క రోజు. వద్దుగైన మర్నాడే ఒత్తుకుంటోందని చెప్పి చిలక్కొయ్యకి తగిలించేశాక మళ్ళీ క్రిందటేడు నాన్న తద్దినం నాడు వేసుకున్నాను.

మనిషి చచ్చిపోగానే జనం ఎందుకతన్ని క్షమిస్తారు? ఎందుకు? ఇంతగా మన మీద ద్వేషం చూపించే ఈయనకి పోయేటప్పుడు ఒక్క చుక్క నీళ్ళు కూడా పోసే వాళ్ళుండరు చూస్తూ వుండు అని అన్న అమ్మ ఇప్పుడు మూడు రోజుల ముందు నుంచి శ్రాద్ధం గురించెందుకు శ్రద్ధగా మాట్లాడుతుంటే నా కర్థం కాలేదు. చనిపోయిన వాడు దయ్యమై పొనిస్తాడనా? నరకంలో పడతాడనా? లేదా తను నరకానికి పోతానని భయమా? ఎందుకు? ఎప్పలేని పాడుపు కథలా అనిపించింది నాకు మనిషి స్వభావం.

నా కైతే నాన్న చనిపోయిన సంగతి తెలిసినప్పుడు దుఃఖం లాంటి వేపి కలగలేదు. కళ్ళల్లో నీళ్ళు వస్తాయేమోననుకున్నాను. రాలేదు. అయితే శవం ఎత్తేటప్పుడు అందరూ ఏడుస్తుంటే నేను ఏడుపు అవుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తుంటే ఎవరో నా వేపు చూసి ఈ అనాథ పిల్లల్నిక చూడలేమమ్మా అన్నప్పుడు నా కళ్ళల్లో నీరు రావడం మొదలెట్టింది. ఇది స్వంత దుఃఖం కాదు. ఇంకో శ్మేదస్తుంటే ఎవరికైనా చూడలేక కళ్ళల్లో నీళ్ళొస్తాయి. నేను భావావేశానికి లోను కాకూడదు, అంటూ మనసులోనే అనుకున్నాను. నాన్నని దహనం చేసి వచ్చిన రోజు రాత్రి కళ్ళు మూసుకుంటే కళ్ళ ఏడుట మండుతున్న కాష్టం కనిపించింది....

వన్నెండింటికి పురోహితులు వచ్చారు. అక్క కొడుకుతో అడుకుంటున్న నేను గదిలోకి వెళ్ళి తలుపులు వేసుకున్నాను. కిటికీ లోంచి కనిపిస్తున్న అకాశాన్ని చూస్తూ అక్కడే కూర్చున్నాను. లాల్పి పైజమా వేసుకుని వాళ్ళ ముందు తిరగడానికి సిగ్గు, మొహమాటు. దానితో బాటు ఏదో తప్పు చేస్తున్న భావన. కాని పురోహితుల ‘ఎందుకు?’ ‘ఏమిటి’ ప్రశ్నలకి మొరటుగా జవాబు చెప్పి ఇంట్లో వాళ్ళని నొప్పించడం ఇష్టం లేక గదిలో దూరి తలుపు వేసుకున్నానని నన్ను నేను సమర్థించుకున్నాను.

అప్పుడే ఒంటి గంటయింది. పొద్దున్నుంచి రెండు గ్లాసుల కాఫీ మాత్రం తాగి కూర్చున్నాను. తమ్ముడు అదీ తాగలేదు. వాడికి తలనెప్పి రావడం భాయం. శ్రద్ధగా పెట్టేదే శ్రద్ధం. పురోహితుల మంత్రం, రాగం నెమ్మదిగా వినిపిస్తోంది. భోజనం చేసివచ్చారేమోనని అనుమానం. ద్వారా కూడా బ్రాహ్మజాతానికి వచ్చిన వాళ్ళు కనీసం టిపెనయినా తిని వచ్చి వుండాలి అని అనిపించినప్పుడు, మనుషుల మీద నా కెందు కింత అపనమ్మకం, అచారం, నియమ నిష్ఠ ప్రకారం నడుచుకునే వాళ్ళు కొందరైనా వుండకపోతారా అనుకుంటే, అలాంటి వాళ్ళు కొంతమందైనా వుండబట్టే భూమ్మీద ఈ మాత్రం వానలైనా పడుతున్నాయి, ఈ మాత్రం పంటలైనా పండుతున్నాయని చెప్పే ముసలాళ్ళ మాటలు గుర్తొచ్చాయి.

కింద పొట్ట దురద పెట్టి గోక్కున్నాను. అక్కయ్య కొడుకుని ముద్దు పెట్టుకునేటప్పుడు వచ్చే వాసనెచ్చింది. పొద్దున్న అక్కయ్య లోపల న్యావ్ కిన్ లేక పిల్లాడి మొలతాడుకి చిన్న తుండు గుడ్డ కట్టింది. “ఘా! అసహ్యం” అంటూనే. మొన్న సాయంత్రం ఇంట్లో వాళ్ళంతా కూర్చున్నప్పుడు పక్కింటి కుర్రాడు “పిల్లల్ని ఎవరు చేస్తారని అడిగితే, అక్కయ్య “దేవుడు” అంది. “వాళ్ళు ఎక్కడించి వస్తారు?” అని అడిగాడు. “నేను చెబుతాను రారా” అని పిలిచాను. అక్కయ్య, చెల్లాయి, అమ్మ - అందరూ “పూరుకోరా” అని అరిచారు. అయినా పూరు కోకుండా చెప్పాను - “పొట్టలోంచి” అని, “గర్భకోశం” అన్న పదం వాడికి అర్థం కాదు గనుక. “మరి మా అమ్మ అడవిలోంచి వస్తారని చెప్పింది” అన్నాడు. “అబద్ధాలు” అన్నాను. “మీరే అబద్ధాలు చెబుతున్నారు” అన్నాడు. “పోరా” అన్నాను. అమ్మ నన్ను తిట్టడం మొదలెట్టింది. ఏం తిట్టిందో గుర్తులేదు కాని, నువ్వు పోకిరీ పయిపోదమే కాకుండా పిల్లల్ని కూడా పాడు చేస్తున్నావనడం గుర్తుంది.

ఉమ్మి మింగి చుట్టూ చూశాను. పుస్తకం, టేబుల్, కుర్చీ, గొడుగు, నల్లటి షాన్, గుడ్డలు, పులన్ ప్యాంటు, కోటు, పరుపు, ‘ఏం చెయ్యాలిప్పుడు’ అనుకుంటూండగానే నగ్నంగా అవ్వాలని పించింది. లేచి కిటికీ వేసి వచ్చి, నగ్నంగా నిలుచేవాలన్న నా చాలా రోజుల కోరికను తీర్చుకుందామని వెంటిమీద గుడ్డల్ని ఒక్కటొక్కటిగా విప్పసాగాను. నన్ను నేనే చూసుకున్నాను. విప్పి పడేసిన గుడ్డల వంక చూశాను. ఒక్క క్షణం కళ్ళు మూసుకుని నుంచున్నాను. నగ్నంగా వుంటే అన్నింటికీ కొత్త అర్థం కనిపిస్తుందన్న భావానికి దీనికి సంబంధం లేదనిపించి మళ్ళీ గుడ్డలు తొడుక్కున్నాను. గుడ్డలు వేసుకుంటుంటే అవి కొంచెం చల్లగా వున్నట్టనిపించాయి. కిటికీ తీశాను. మొహానికి చల్లటి గాలి

తగిలింది. అకాశంలో తెల్లటి మబ్బొకటి మెల్లిగా వెళుతోంది. పరుపు మీద కూర్చున్నాను.

మంత్రాల శబ్దం అగిపోయింది. నిప్పుల చిటపటలు కూడా. ఏం చేస్తున్నారో అన్న కుతూహలంతో చెవులు దోరగించాను. బ్రాహ్మణులు భోజనాని కూర్చున్నట్టుంది. వాళ్ళ భోజనం ఒక అరగంట అనుకున్నా పూర్తయ్యేసరికి రెండు గంటల సమయం అవుతుంది. ఆ తరువాత శాస్త్రాలన్నీ అయి వాళ్ళని బయటకి పంపించడాని కింకో అరగంట. సరి, నాకు భోజనానికి పిలుపు రావడానికి మూడవవచ్చు. విజృంభించిన అకలి మెల్లిగా తగ్గసాగింది. బయట కెళ్ళినప్పుడు టిఫెనయినా తిని రావల్సింది అనుకున్నాను. కాని అప్పుడు గుర్తు వచ్చినా తినాలని పించలేదు.

అలాగే పరీక్షగా ఎన్నాను. ఏమీ తెలీలేదు మెల్లిగా మాట్లాడు కుంటున్నట్టున్నారు. మాటలు కలిసిపోయి ఏమీ అర్థం కాలేదు. గారెల వాసనతో బాటు వంటాయన 'చారు', అనడం వినిపించి, భోం చేస్తున్నారు కాబోలనుకున్నాను. ఎవరో తలుపు తిసి ముక్కు చీదిన చప్పుడు. పురోహితులే అయి వుండవచ్చు. అసహ్యం! ఇంటి ముందే ముక్కు చీది, ధోవతి కొంగుతో తుడుచుకునే కుళ్ళు రకాలు! స్థిమితంగా అక్కడ పితృ దేవతలకు తృప్తిగా అవాలని అనుకున్న వంట బ్రాహ్మడు....

అకలి వల్ల నీరసం అవరించింది. పరుపు వేసుకని వెళ్లికిలా పడుకున్నాను. తల వెనక్కి చేతులు కట్టుకుని ఎక్కడో గుడ్డలుతుకుతున్న చప్పుడు. 'బత్తాయిలూ' అన్న అరుపు. కళ్ళు తెరుచుకుని అనుభవిస్తున్న మధ్యాహ్నపు ప్రశాంతతలో పాయసం జుర్రుతున్న చప్పుడు. కచకచ నమిలి నమిలి తింటున్న శబ్దం శతాబ్దాలుంచీ అకలితో అలమటిస్తున్నా రేమో ననిపించింది. నేట్లో పూరిన పూటని మింగాను. నరసింహుడు ఈ పాటికి భోం చేసి ఓ నిద్ర లాగించేసి వుంటాడు. మూడేళ్ళ క్రితం తండ్రిని పోగొట్టుకున్న నరసింహుడు ఇప్పుడు మొదటిసారి తండ్రికి తద్దినం పెడుతున్నాడని తెలిసినప్పుడు అందరూ నవ్వారు. దేవుడు బాగా బుద్ధి చెప్పాడు వాడికి అంది అక్క. పోయిన సంవత్సరం తండ్రి అట్టికం రోజున వాడి పరుపు మీద పిల్లి దొడ్డి కెళ్ళిందట. అది తండ్రి కోపం ప్రభావమే అయ్యుండాలని తప్పు ఒప్పుకుని వచ్చే సంవత్సరం నుంచి శ్రద్ధగా శ్రాధం పెడతానని మొక్కుకున్నాడట.

అకలితో నిట్టూర్చి పక్కకి ఒత్తిగిలాను. జబ్బు ఎముక కలుక్కుమంది. కళ్ళు మూసుకుని గుండెల మీదున్న జుట్టులో వేళ్ళాడించాను. తొడల్లో దురద పెట్టింది. గోక్కున్నాను. జుట్టు పిరపిర శబ్దం ఎంటూ ఏమీ చెయ్యలేక పడి వున్న

నా మీద నాకే కోపం వచ్చింది. తొడ సందులో చెయ్యి వేసి కూర్చున్న భోజ్జా రాజులం మనం. కొజ్జాల కెందుకు మహాప్రాణం? కొజ్జా అల్ప ప్రాణి కదా! పురోహితుడు గారు కొజ్జా అయ్యుండొచ్చా? మా నాన్న కొజ్జా అయ్యుంటే శ్రాద్ధమూ లేదు. నేనూ లేను. దురద పెట్టింది. మరోసారి గజ్జల్లో గోక్కున్నాను. హాయిగా వుంది. నుఖంగా సంతోషాన్ని కలిగిస్తూ, గోకుడు, చిరునవ్వు. ఏం చేయలేక కళ్ళు మూతలు పడుతున్నాయి. నుదుటి మీద రుద్దుకున్నాను. మేలుకుని వుండాలన్న ప్రయత్నంలో కళ్ళు పెద్దగా తెరిచాను. కనుబొమ్మల్ని పైకెత్తి నుదురు చిట్టించాను. నిట్టూర్చాను. లేవడానికి, దొర్లడానికి ఎసుగ్గా వుంది. ఒకటికి పోసుకోవడానికి చాలా తొందరనిపించింది. వాళ్ళందరూ వెళ్ళిపోయే దాకా ఇలాగే అవస్థ పడాలి. మెడకి గొలుసు కట్టించుకున్న కుక్కలాగ. నాకు పెళ్ళయి వుంటే, నా పెళ్ళాం ఈ గదిలో వుండుంటే నా శ్రాద్ధానికి ప్రయత్నం చేసే అవకాశం దొరికుండేది. ఇప్పుడు నేను చస్తే నాకు శ్రాద్ధం లేదు. పురోహితులకి, బ్రాహ్మణులకి, రెండు రూపాయలు దక్షిణ, భోజనం, అన్నీ.... కళ్ళు మూసుకుని పడుకున్న నాకు గది తలుపు దగ్గర నుంచుని సర్దిగ్గా అగ్ని లోకి వుచ్చుపోసినట్టు, తమ్ముడు అవేశంతో 'నిర్వంశుడైపో' అని శపించినట్టు అనిపించి బెదిరి కళ్ళు తెరిచాను.

మళ్ళీ మంత్రాలు వినిపిస్తున్నాయి. అన్నం బ్రహ్మ.... అంటూ ముందు వేపు తలుపు తెరచిన చప్పుడు. "వెనుక వేపుకి రండీ" అన్న అమ్మ కంఠం కాకి పిండం పెడుతున్నారు. వెనుక వేపుకి వచ్చి పెట్టమంటోంది అమ్మ. బహుశా వాళ్ళు కాంపౌండ్ మీద ఎక్కితే నన్ను చూస్తారనే ఏమో. నేను ఆ కారణానికే పరుపు ఒక కొసకి లాక్కుని పడుకున్నది. ముందు వేపు తలుపు వేసిన చప్పుడు. అడుగుల చప్పుడు కరిగిపోయి పెరటి వేపు నుంచి హాయ్ హాయ్ హాయ్ అన్న అరుపు. కాకి రాకపోతే నాన్నకి తృప్తి కాలేదు. కోపం వచ్చింది అంటారు. అంటే అంటారు. కాకి వచ్చిందో లేదో నన్న ఆలోచన రావడమే మూర్ఖత్వం అనిపించింది. బ్రాహ్మణార్థానికి వచ్చిన వాళ్ళల్లో ఒకడంటున్నాడు. పితృదేవతలకి తృప్తి కలిగిందయ్యా. ఒకటా, రెండా, నాలుగైదు రాకపోవడ మేమిటి? అనుకున్నాను.

మంత్రం, మళ్ళీ మంత్రం, ప్రాచీనా....మంత్రం ఉపవీల మంత్రం, ప్రాచీనా.... మంత్రం, ఉపవీల మంత్రం, ఇక ఇది అవడమంటూ వుండదా అనుకుంటుండగా నమస్కారం చేసే వాళ్ళంతా చేసేయ్యండి అన్నారు పురోహితులు. ఒకరి తరువాతొ కళ్ళు నమస్కారం చేస్తుండవచ్చు. పితృ పితామహ (జలగ) లకి నమస్కారం భో అభివాదయే, అహం రాఘవ శర్మం భో

అభివాదయే, పురోహితుల వారు చెబుతున్నారు. పితృ పితామహ ఉత్తి తరువాతింకా ఏదేదో చెప్పి ఉత్తిష్ఠ అన్నారు. సరిగ్గా వినిపించలేదు. స్నేహితులు అప్పుడప్పుడు నీకు చెప్పడేమిటా? అనేవారు 'ఏమిటి?' అని మళ్ళీ అడిగితే కాయేన వాచా, మనసేంద్రియై నం- మంత్రం, మంత్రం....

సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు అన్నారు పురోహితులు. హమ్మయ్య పూర్తయిందనుకున్నా. ఈసారి మంత్రం వినిపిస్తోంది. శతమానం భవతి, శతాయః పురుషేంద్రియో అంటూ మంత్రాలు అలాగయితే నమస్కారం చేస్తున్నారన్నమాట. మంత్రం అగిపోయింది.

నిశ్శబ్దం కళ్ళు మూసుకున్నాను. ఓ రకమైన భాళి మంచం క్రింద వెలిగించిన ప్రమిద కోసం కళ్ళు తెరిచాను. నిశ్శబ్దంగా వెలిగే ప్రమిద అప్పుడప్పుడు కళ్ళ ముందు కనిపిస్తూ వుంటుంది. ఎవరినైన మనశ్శాస్త్రజ్ఞుడి నడిగితే నాన్నతో కలిపి సంబంధం చెప్పవచ్చు.

తమ్ముడు, చెల్లాయి మాట్లాడుతున్నారు. పురోహితులు వెళ్ళిపోయి వుండొచ్చు. పితృ పితామహులూ వెళ్ళిపోయారు. వెళ్ళారా? గచ్చ గచ్చ పితృ పితామహ తృప్తాన్ని భావేవే. పదకొండే రోజునే వన్నెండో రోజునే గుర్తు లేదు. ప్రేత స్థానంలో కూర్చున్న వాడితో భోజన మయ్యాక "హే ప్రేత గచ్చ గచ్చ గచ్చని గచ్చ" అని గట్టిగా అరవాలనిపించింది. అడుగుల చప్పుడు వినిపించింది. బహుశా అమ్మ ఇప్పుడెచ్చి తలుపు తడుతుంది. ఎవరో తలుపు తడుతున్నారు. శ్రద్ధగా విన్నాను. ఎవరూ లేరు. నా భ్రమ అంతే. ఎవరో ఏదో తింటున్న చప్పుడు. తమ్ముడేమో, గుమ్మం ముందు నీళ్ళు చల్లి ముగ్గు పెట్టమంటోంది అమ్మ.

అర్థరాత్రి హఠాత్తుగా మెలకువా నిద్ర కాని. స్థితిలో దేనికోసమో ఒళ్ళు, మనసు తడుముకున్నట్లయి, మళ్ళీ నిద్రలో పడ్డాను. తరువాతెప్పుడో తెలీదు. కిటికీలోంచి ధడల్న పొడుగాటి పెద్ద ఎర్రమూతితో మూలం లాంటి, రోకలి లాంటి, నదీ స్థంభం లాంటి శిశ్నం లాంటిదేదో దూసుకొచ్చి గుండెల్ని గుద్దినట్టయితే అరుస్తూ మేలుకున్నాను. అమ్మ ఏదో అంటున్నారు. సిగ్గుతో నేనేమీ మాట్లాడడం లేదు. మెలకువగా వున్నానని తెలపటానికి గొంతు సర్దుకుని దగ్గాను. ధూ ఎప్పుడూ లేనిది ఇవాళే అరవాలా నేను అన్న వ్యధ కలిగింది, చెల్లాయి ఏమిటమ్మా అంది. ఏదో దుస్వప్నం, అరిచాడు అని వూరుకుంది అమ్మ.

19. నివృత్తులు

వి.లంకేశ్

అచ్చు మొహం చూడకుండా చచ్చిపోయిన నా మొదటి నవల రాస్తున్నప్పుడు నేను లాల్ బాగ్ మూల రాతి బెంచి మీద కూర్చుని నా అనుభవాలు నెమరేసుకుంటున్న రోజులు. రచయిత ఒక విచిత్రమైన జంతువు. దానికి కొన్ని సార్లు తన తోక నీడను పట్టుకోవడానికి ప్రయత్నించి అలసట కలుగుతుంది. దట్టమైన అడవి దారి పట్టి, దారి తెన్ను లేకుండా వూరికే అడుగులేస్తూ వెళుతుంది. ఒంట్లో కొవ్వు పెంచుకుని ఈ ప్రాణి మాంసం, సస్యం, పాప పుణ్యాలని దిక్కించుకుని పొదుగు తేలిక పడిన గేదెలా బురద నీటిలో పడి, చక్కర్ కొడుతుంది.

నిజం చెప్పాలంటే చట్టం, కట్టుబాట్లు, ఇరుకైన నిజాయితీ వీటిలో నాకు నమ్మకం తక్కువ. డబ్బు చాలా సుఖాల్ని తేగలదని తెలిసినా శ్రీమంతుల పట్ల గౌరవం తక్కువ. అధికారం పట్ల విసుగు. నా పై అధికారుల్ని దూరం నుంచే గుర్తించి మరో దారి వెంట సాగిపోవడం నా అలవాటు. నన్ను ఎరిగిన అనేక మంది దీన్ని గర్వం అంటారు. కొంతమంది చేతకానితనం అంటారు. నా తప్పుల్ని గేలి చేస్తూ, నన్ను క్షమించి ప్రేమని చూపించగల స్నేహితులే నా అస్తి. నేను మరీ మొరటుగా మొండిగా ప్రవర్తించినా సహిస్తూ నన్ను కోరుకునే నా భార్య, కూతురు నా ప్రాణం.

రచయిత కొన్ని గుణాలని పెంపొందించు కోవాలట. అన్నిటి కన్న ఎక్కువగా భావాలని. అది అతను తన ప్రాణాల్ని నిలుపుకునే మార్గం. ముప్పయ్యేళ్ళకే “రాక్షసుడెచ్చి” మన రొమ్ము తట్టి కోరలే మెలేస్తాడు. జీవం తొణికసలాడే వ్యక్తి యొక్క చమట వాసన తగిలినా చాలు. తన ఓటమిని ఒప్పుకుని పారిపోతాడు. లేకపోతే ఆ ‘రాక్షసుడు’ మనలో జీవాన్ని తీసికెళ్ళిపోతే ఆ తరువాత మనం ఒట్టి తోలు తిత్తుల్లో తిరగాల్సి వుంటుంది. ఆ రాక్షసుణ్ణి తరిమి కొడుతూ ఏట్సో విని తన వయసుని చాలా కాలం సొంపుగా వుంచుకోవడానికి ప్రయత్నించి సార్థకత పొందాడు.

లాల్ బాగ్ లో గడ్డి మీద, బుర్ర నిండా కోతుల్ని నింపుకుని వూరికే కూర్చున్నాను. సంతోషం నింపుకుని పదేళ్ళ అమ్మాయిలు లంగాలు కట్టుకుని, నడవలేక గెంతుతూ తిరుగుతారు. కుర్రాళ్ళు, కోమట్లు, సింధీలు, బెంగళూరు చూడ్డానికి వచ్చిన ధారవాడ వేపు పిల్లలు, మాస్టర్లు, ఏకాంతం కోరుకునే ప్రేమికులు. నాలుగేళ్ళ పిల్లా చేతితో వేలు పట్టించుకుని, చంకలో ఏడాది పాపనెత్తుకుని తిరిగే గుమాస్తాలు; తోడవరూ లేకుండా ఒక్కణ్ణే కూర్చున్న శిశువు

చూసి, నవ్వి, వ్యాఖ్యానిస్తూ వెళ్ళే కొంటె అమ్మాయిలు, జాలివడే వాళ్ళు.... మనిషి ఒక్కడే వుంటే నిజంగా కళ్ళు తెరచే వుంటాడు.

ఓ అదివారం ఇద్దరు ముసలి వాళ్ళు నేను కూర్చున్న చోటికి వచ్చారు. అందులో ఒకతను కొంచెం లావుగా, ఎత్తుగా వున్నాడు. గుండ్రటి మొహం, శుభ్రంగా క్షౌరం చేసుకుని, నామం పెట్టుకున్నాడు. బనీను వేసుకోకుండా శుభ్రమైన తెల్లటి వదులు చొక్కా వేసుకున్నాడు. అందువల్ల అతని రొమ్ము మీదున్న తెల్లటి వెంట్రుకలు పొట్ట, శరీరం అతని వెంట్లో ఎక్కువ జీవం మిగిలేదని తెలుపుతున్నాయి. మరొకతనికి అదే వయసు సన్నగా కుక్కని కొట్టే కర్రలాగ వున్నాడు. అతని తల్లో అక్కడక్కడ ఒక్కో వెంట్రుక కనిపిస్తోంది. కొన్ని నల్లని కూడా. అతని మొహంలోని అసంఖ్యాకమైన ముడతలు చూస్తుంటే అతని మొత్తం రూపమే మర్చిపోయేటంత ముడతలు పడ్డ మొహం అది. అతని కళ్ళల్లో కొంచెం వెలుగు వుంది. నాకు ఎవరితోనన్నా మాట్లాడాలన్న కోరిక గాని, మాట్లాడకూడదన్న పట్టుదల గాని లేవు.

లావుపాటి ముసలాడు బొత్తిగా మొహమాటు లేకుండా ఇంగ్లీషులో మే మిక్కడ కూర్చోవచ్చా? అని అడిగాడు. “ఓహో” అన్నాను. ఆయన సంతోషంగా వాకింగ్ స్ట్రీక్ కింద పెట్టి కూర్చుంటూ “రుండి, ప్రవ్లాదరావుగారూ, కూర్చోండి” అన్నాడు. సన్నగా వున్నాయన మొహమాటుతో తటపటాయిస్తుంటే నేను, “రుండిసార్, కూర్చోండి” అన్నాక వచ్చి కూర్చున్నాడు. అంతవరకు వాళ్ళిద్దరి మధ్య చాలా సంభాషణ జరిగి వుండాలి. ఇద్దరే వున్నప్పుడు ఎక్కువ సేపు సంభాషణ సాగదు. మూడో మనిషితో కబుర్లు చెప్పడానికి ఇద్దరూ సిద్ధంగా వున్నారు. లావుపాటి ముసలాయన కాసేపు మామూలు విషయాలు మాట్లాడాడు. లాల్ బాగ్ చాలా బాగుంది అన్నాడు. గాలి చల్లగా వుందన్నాడు. పొడుగాటి చెట్లని కళ్ళతో కొలిచాక నా వేపు చూసి, “స్వామీ, మీ పేరు అడగొచ్చా?”

అతన్నుంచి మరికొన్ని ప్రశ్నలు రాకుండా “లంకేశవ్వు, అని నాపేరు. ఇక్కడే సెంట్రల్ కాలేజీలో పనిచేస్తున్నాను. పెళ్ళయింది” అని నవ్వాను.

ముసలాయన కహకహ నవ్వాడు (పాచివళ్ళు) “హహ్హహ్హ! మీ జవాబు భలేగా వుంది. నేనేమీ పిల్ల నివ్వడానికి రాలేదనుకోండి. చూడండి, ప్రవ్లాదరావుగారూ, చూశారా ఈ కాలం పిల్లల జవాబులు ఎలా వుంటాయో. మీరు మా అమ్మాయికి వరుడు దొరకలేదన్నప్పుడు నీరియన్ గా తీసుకోనే లేదు. మీ అమ్మాయికేం, బంగారు బొమ్మలా వుందనుకోండి. అమెకి వరుణ్ణి వెతికే పని నాకు వదిలెయ్యండన్నా ఎనలేదు మీరు.” అంటూ ఆ లావుపాటాయన

అన్నప్పుడు, ప్రహ్లాదరావుగారన్న మనిషి తన స్వంత విషయం గురించి సంభాషణ పెంచడం ఇష్టం లేక నాతో, “మేమిద్దరం ఇక్కడే రెండునూ అఫీసులో వని చేసే వాళ్ళం. ఇప్పుడు రిటైరయ్యాం. ఈయన మా బాన్ నరసింగరావు గారని” అన్నాడు.

“బాన్ గా వుండేవారు అనండి ప్రహ్లాదరావుగారూ. ఇప్పుడు రిటైరయ్యాక స్నేహితులం మాత్రమే. అన్నీ ఆ సర్వేశ్వరుడి లీల”. అంటూ నరసింగరావు గారు నశ్యపు డబ్బీ తీశారు.

సంభాషణ పొడిగించే నూచన.

నేను వయసుని గౌరవిస్తాను. ఆ గౌరవంలో కొంచెం భయం కూడా వుండేమో. నేనూ వృద్ధాప్యాన్ని ఎదిరించాలి అన్న భయం. అందుకే వాళ్ళ కథలో అసక్తి పెంచుకున్నాను. నరసింగరావు గారు తమ దర్పం, దర్బారు గురించి మాట్లాడారు. ఆయన ‘షికారిపురా’లో తాసిల్దారుగా వున్నప్పుడు, పోకిరీ వాడిగా పేరు మోసిన ‘ఉగ్ర’ అనేవాడి ఇంటిని జప్తు చేసి, అరవై బస్తాల ధాన్యం బయటకు తీయించడం, తమ అఫీసులో ఎవర్నీ లెక్క చెయ్యని గోవిందరాజు అన్న గుమాస్తాని సస్పెండ్ చేసి, కాళ్ళు వట్టుకునే పరిస్థితికి తేవడం, ఏ అధికారిని లెక్క చెయ్యని టైపిస్ట్ మీరాని రిమార్క్స్ రాస్తానని బెదిరించి తమ ఇంటి చుట్టూ తిరిగేలా చేసుకోడం.....ఇలా తన కథ చెప్పుకుంటూ ఆయన ప్రహ్లాదరావు గారి వేపు తిరగడం, ఆయనేమో సందర్భావితంగా “కాదు, మరి!” “అహ!” “అవును మరి”, “వాడి కామాత్రం బుద్ధుండెద్దా?” అంటూ అనడం నేనేమో ఈ ఇద్దరి ముసలాళ్ళ నాటకాన్ని ఉచితంగా చూసేవాడిని. ఈ నాటకపు నేపథ్యం చాలా సరళం. నరసింగరావు తన అఫీసు బ్రతుకుని సమాధి నుంచి బయటకు తీసి ప్రహ్లాదరావుకి తన గొప్పతనాన్ని గుర్తు చేసేవాడు. ప్రహ్లాదరావు యంత్రంలా “కాదు, మరి!” “అహ!” అంటూ చేర్చేవాడు.

ఒకరికి ఇప్పుడు అధికారం లేదు. మరొకరికి విధేయత లేదు. స్నేహితు లవ్వాలని ప్రయత్నిస్తున్నారు, ఓడి పోతున్నారు.

ప్రపంచానికి తన అస్తిత్వాన్ని చూపించాలన్నా నరసింగరావు కోరికని అతని మాటలు ఎంటూ నేను నెరవేరుస్తూ వున్నట్టుంది. ఎనటంలో నేను గట్టివాడిని. నరసింగరావు చెప్పవల్సింది చాలా వున్నట్టుంది. చాలానే మాట్లాడాడు. ఈ కాలపు అఫీసర్లని తిట్టాడు. ఈ కాలపు అఫీసర్ల మాట కుక్కలు కూడా ఎనవని, తన తరువాత అధికారుల్ని ఉదాహరణగా చెప్పి రుజువు చెయ్యడానికి ప్రయత్నించాడు. ఇప్పుడిప్పుడు లంచాలు వగైరా తల - తోక లేకుండా పెరిగిపోయాయి. అప్పుడూ లేవనుకోకండి, వుండేవి. పై అధికారులు కాస్త

హద్దుల్లో వుంచే వారు. ఇప్పట్లా బరితెగించి పోలేదు. కదూ రావుగారు? అప్పుడు మీరు కట్టించారే ఆ ఇంటికి అద్దె ఎంత వస్తుందేమిటి? గృహ ప్రవేశపు సమారంభం జోరు ఇంకా గుర్తుంది. గుమాస్తాగా వుండి అంత పనిచేశారు కదా, గట్టివారు మీరు- అన్నాడు.

ముసలాయన చౌకబారు అభిరుచిని గమనించి నా రక్తం వేడెక్కింది. అందుకే అడిగాను, “మీరేమీ సంపాదించ లేదనుకుంటా. లేదా అవకాశం దొరకలేదా....?”

“స్వామీ, కాస్త ఎనండి....నేనే తల్పుకుంటే లక్షలక్షలు సంపాదించే వాడిని. అలాంటి ఎంగిలి మెతుకులికి ఆశపడే వాడిని కాను. అలా సంపాదించి వుంటే ఇవాళ అద్దె కొంపలో ఎందుకు పడుండాల్సివచ్చేది? కొంతమంది వున్నారు - బురదలో పడ్డ నయా పైసని నాలుకతో తీసుకునే వాళ్ళు! వాళ్ళని దేవుడూరికే వదిలి పెడతాడా? ఒట్టి ఆడపిల్లల్నే ఇచ్చి, పెళ్ళాన్ని మరొకరి పాలు చేసి రోగిష్టుల్ని చేసి వీడిస్తాడు. దేవుడు తనే అన్నీ చూసుకుంటాడుగా మరి....”

ముసలాయన బుర్ర నిండా బయటికి రావాలని కాచుక్కుర్చున్న విషపు టాలోచనలు. అతనికి తెలిస్తే, తెలియకో ప్రహ్లాదరావుని తిడుతున్నాడు. అప్పుడు ప్రహ్లాదరావు వేపు చూసే ధైర్యం కలుగలేదు నాకు. ఇద్దరూ సప్త సముద్రాలకి అటు -ఇటు నీడల రూపంలో పిచ్చిగా తిరిగే జీవులు. స్నేహం పెంచుకోవల్సిన సమయంలోనే ‘దెయ్యం’, చిగుళ్ళని కత్తిరించి వేస్తోంది. మొగ్గలు కమిలిపోతున్నాయి. నా పక్కన కూర్చున్న ఆ రెండు దేహాల చుట్టూ పుట్టలు పెరిగి ప్రాణం ఎక్కడో లోతున మూలుగుతోంది. వాళ్ళ నేటి నుంచి వెలువడ్డ మాటలకి తుప్పు పట్టి ‘చలామణి’ ని పోగొట్టుకున్నాయి.

x

x

x

నేను చిన్నప్పుడు పంచదార కోసం ఏడ్చేవాడిని, పెద్దయితే అటక మీది పంచదారంతా తినవచ్చు కదా అన్న ఆశతో రోజూ ఎంత పెద్ద వాడి నయ్యానా అని చూసుకునే వాడిని.

కాని నిజంగా పెద్దవాడయ్యే సరికి పంచదార మీద ప్రీతి పోయింది. పెరగడం గురించిన ఆసక్తి తక్కువయింది. కొత్తరకం ఆసక్తి, కుతూహలం బ్రతుకుని పండించ పోగాయి.

కుతూహలం చాలా మంచి గుణం అయ్యుండాలి మర్నాడు లాల్ బాగ్ కి మొదటగా వచ్చిన వ్యక్తి ప్రహ్లాదరావు, నేను నిదానంగా గోళ్ళు కత్తిరించుకుంటూ కూర్చున్నాను. అయిన ఇవాళ నిన్నటి కంటే లావుగా కనిపిస్తున్నాడు. నరసింగరావు పక్కన లేక పోవడం వల్ల అయ్యుండచ్చు. రీతిగా “గుడ్

ఈవెనింగ్ అంటూ వచ్చి కూర్చుని “నరసింగరావు ఇంకా రాలేదా? రావల్సింది కదా!” అన్నాడు.

నేను నరదాగా “తమ నిజాయితీ, హోదాల గురించి ఎవరికో లెక్కరిస్తూ వుండవచ్చు” అన్నాను.

అయనన్నాడు, “అయ్యో రామ, అయన నిజాయితీ ఎవరికి తెలియదు గనుక!”.

“అంటే అయన చెప్పినదంతా అబద్ధమా?”.

“అయ్యో, చాలైంది, వెట్టి తిరుగుబోతు. సంపాదించిందంతా అదాళ్ళ మీద పోతాడు. ముగ్గురు పెళ్ళాల్ని పొట్టన బెట్టుకున్నాడు. అఫీసులో మీరా అన్న టైపిస్ట్ వుండేది. ఆమెని శనిలాగ పీడించుకు తిన్నాడు. అఖరికామె చెప్పు చేతిలోకి తీసుకోవల్సివచ్చింది.”

“అహ! తరువాత!”

“అయ్యో రామ! ఎందుకడుగుతారు? అయనదీ ఓ బతుకేనా? ఇప్పుడు మళ్ళి పెళ్ళి చేసుకుంటాడట. దుర్మార్గుడు!”

ప్రహ్లాదరావు నిన్న పడిన అవమానానికి ప్రతీకారం తీర్చుకుంటున్నాడు. దూరాన నరసింగరావు కనవడగానే ఇతను తొందర తొందరగా కథ చెప్పి పూర్తి చేస్తూ గట్టిగా నవ్వేసరికి నరసింగరావు వచ్చి చేరాడు. అతను మొదటే అనుమానం మనిషి. “ఎందుకో నవ్వారే” అన్నాడు. ప్రహ్లాదరావు అబద్ధం చెప్పి నేరు మూయించడానికి ప్రయత్నించాడు. నరసింగరావు నమ్మినట్టు నటిస్తూ కోపాన్ని దిగమింగాడు. తల-తోక లేకుండా మాట్లాడ సాగాడు. అమ్మాయిలకి వరుళ్ళ దగ్గర్నుంచి, లంచగొండి తనం వరకూ మాట్లాడాడు. ప్రహ్లాదరావుని ఉదాహరణగా తీసుకున్నాడు. నాకు ఎసుగొచ్చింది. ఇక ముందు ఇక్కడ కూర్చోకూడదని తీర్మానించుకున్నాను. నరసింగరావు నేరు మూయించాలని కొంచెం గడుసుగా “స్వామీ మీ కెందరు పిల్లలు?” అని అడిగాను.

“లేరు”

“ఉండుంటే అతనికి నా వయసుండేది. ఏమీ అనుకోకండి. స్నేహం చాలా గొప్పది. తమరు ఇలా మాట్లాడ కూడదు. ప్రహ్లాదరావుగారు నొచ్చుకుంటారు.” అన్నాను. అయన గట్టిగా నవ్వాడు. పొట్ట ఎగిరెగిరి పడింది.

“హా హా హా! నాకు తెలియని వాడా ప్రహ్లాదరావు? నా ఎదుటే కళ్ళు మూసుకుని పాలు తాగినవాడు.” అంటూ చనువు చూపించడం కోసం అయన భుజాన్ని తడుతూ, కళ్ళల్లో కొంటెతనం చూపిస్తూ, (ప్రహ్లాదరావు నవతలికి పంపి నాత్ మాట్లాడాలన్న కోరికతో కాబోలు) “రావుగారూ, అక్కడ వేరుసెనక్కాయ

లమ్మేవాడున్నాడు, వెళ్ళి రెండణాల కాయలు పట్టండి. ఇవిగో డబ్బులు, తొందరగా రండి.” అన్నాడు.

ప్రహ్లాదరావు లేవలేదు. తను లేనపుడు ఇంకా అసహ్యంగా మాట్లాడవచ్చని ఆయన భయం. అంతకంటే, తన బ్రతుకులో మొదటిసారిగా తన పై అధికారిగా వున్నవాడి మాటని ఎదురించే ధైర్యం చేసి కూర్చుండి పోవడం ఇంకా ఎక్కువ. మొహం గంటుపెట్టుకుని “మీరే వెళ్ళిరండి” అన్నాడు.

నా ఎదుట తన ప్రతాపాన్ని గొప్పలు చెప్పుకున్న నరసింగరావుకి తన చేతి క్రింద పని చేసిన మనిషి అతని తిరస్కారపు మాట ముద్ద మింగుడు పడనట్లుగా అయింది. అనిరీక్షితమైన అతని సమాధానం ఎని తెల్లబోయినా, అంతలో ధైర్యం కూడగట్టుకుని, పాతదర్బాన్ని ప్రతి మాటలోనూ నింపుతూ “వెళ్ళండి రావుగారూ, ఎంత పొగరండి మీకూ” అన్నారు.

“మీరే వెళ్ళండి రావుగారూ, మీకెంతండి పొగరూ?” అన్నాడు ప్రహ్లాదరావు, అతని మడ్డి మొహంలో హాస్యం పోయి కోపం తొంగి చూస్తోంది. “స్వామీ, నరసింగరావు గారూ, మీజోరిక చెల్లదు. ఏమిటో పెద్ద గొప్పలు పోతావు. ఎవరికి తెలీదు నీ అసలు సంగతి. మీరు చెప్పుతో కొట్టడం, గోవిందరాజు పైలుతో నెత్తిమీద కొట్టడం....” అన్నాడు. నరసింగరావు కోపంతో కర్ర తీసుకుని పైకి లేచాడు. “ఓరీ భద్రవా.... నేరు మూస్తావా, పూజ కావాలా?”

ఇద్దరు ముసలాళ్ళూ లేచి నుంచుని విచ్చి కుక్కల్లా అరుస్తున్నారు. దాక్షిణ్యానికో, మొహమాటానికో ఇంతవరకు అణచుకున్న భూతాలు లేచి గెంతుతున్నాయి. నాకు భయమేస్తోంది. బ్రతుకు లోతుల్లోకి ఈ ఇద్దరూ నన్ను ఎసిరేస్తున్నారు, ఏదో నెవంతో నరసింగరావు ప్రహ్లాదరావు ఇంటికి వెళ్లి అతని కూతురి మీద కన్నేసి వుండాలి. ప్రహ్లాదరావు రావద్దని ఖచ్చితంగా చెప్పడానికి ఇంతవరకూ మొహమాట పడుతూ వుండివుండాలి. ఇంతవరకూ బ్రతికిన బ్రతుకు వాళ్ళకి బరువుగా వుండివుండాలి....అదే తెలుస్తోంది.

చేతులూ చేతులూ కలుస్తాయేమోనని నేను ప్రహ్లాదరావుని(సన్నగా వున్నందు వల్లననుకుంటూ) దూరంగా తీసికెళ్ళాను. “సార్, నరసింగరావుగారూ. ఈ వయసులో ఇలా పోట్లాడు కోవడం ఏమీ బాగోలేదు. వెళ్ళండి, ఇంటికి వెళ్ళండి”. అన్నాను.

ప్రహ్లాదరావు: “ఇల్లు కూడా వుందనుకుంటున్నారా ఆ పూర కుక్కకి?” అన్నాడు.

నరసింగరావు: “అందుకేగా నీ ఇంటి కొచ్చేది, నీ కూతురు, పెళ్ళాము వున్నంతవరకూ నా కెందుకు పెళ్ళి?”.

ఆ వయసులో వున్న మనిషి అడది, పెళ్ళాము అని మాట్లాడడం చూసి నాకు నవ్వొచ్చేందుకు బదులు తీవ్రమైన బాధ కలిగింది. స్త్రీ అతనిలో చాలా రకాల కల్పనలని రేకెత్తించి వుండొచ్చు. కాని అతను ఏ సంబంధానికైనా అయోగ్యుడిగా పెరిగి ఎప్పుడో 'రాక్షసుడి'కి తన ప్రాణాల్ని అమ్ముకున్నాడు. గుంపు వదిలిన వక్షిలా రాను రాను నాశన మవుతున్నాడు. ఒట్టి రక్తమాంసాలున్న బొందిలా తిరుగుతున్నాడు.

x

x

x

అఫీసులో తమ వ్యక్తిత్వాలని నిర్ధారించుకొని ఆ ఇద్దరు మనుషులూ గడచి పోయిన సంవత్సరాల బరువు క్రింద పడి మూలుగుతూ వుండడాన్ని చూసినమీదట విశాలంగా గగన చుంబితంగా పెరిగిన వృక్షాల న్యచ్చందతని ఎంతో మెచ్చుకున్నాను.

చలి కాలంలో అకులు రాలి, బోసిపోయిన చెట్లు వసంతంలో పచ్చగా చిగురించి తమ ఔదార్యాన్ని చాటుకుంటాయి. హర్ష ధ్యానాలు చేస్తాయి. తగిన ఋతువుల్లో ఉత్సాహంతో గెంతే అడ-మగ జంకలు, మగితా వేళల్లో తమ తమ కర్తవ్యాలను పాటిస్తూ ప్రశాంతంగా వుంటాయి. అన్నానికి, అనందానికి అడ్డు లేనప్పుడు ఎంతటి సత్సంకల్పం సద్బుద్ధి వాటికి!

ఇవన్ని వెట్టి నా భావాడంబరం కావొచ్చు. కాలం మించి పోయాక పువ్వుని కాయగా చెయ్యలేని, నీడ కూడా ఇవ్వని, పొయ్యిలోకి పుల్లల్ని కూడా ఇవ్వలేని నిష్ప్రయోజకమైన చెట్లు లేవా? పిల్లల్ని కనని, ఎవరికీ ఉపమోగంలేని ప్రాణులు లేవా?

పోలికని మించిన నొప్పి, కాంక్ష నన్ను ముసురుకుంటున్నాయి.

చుట్టూ చిన్న పిల్లలు పరికిణీలని గిరున తిప్పి చేతుల్ని ఎసిరి గెంతుతున్నారు. అనందంతో కేకలు పెడుతున్నారు.

అటు వేపు కొత్తగా పెళ్ళయిన వాళ్ళు చేయి-చేయి పట్టుకుని దగ్గరగా నడుస్తున్నారు. నేను కూర్చున్న వేపే వస్తున్న నా విద్యార్థి-విద్యార్థినులు నన్ను చూసి మరో వేపు వెళ్ళిపోతున్నారు.

అమితమైన బాధ.

బాధకు మారుగా ఔదార్యం కలుగకూడదా? సంతోషం నాలో నిండి హర్షోద్గారం వెలువడ కూడదా? రోజులు నన్ను రహస్యంగా చంపటంతో బాటు, ఒకీంత జీవరసాన్ని నాలో చిలికించ కూడదా? వృక్షంలా ఎస్తరించి, పక్షపాతం లేకుండా, సంకుచితత్వం లేకుండా నీడనిస్తూ, పూలు పుష్పిస్తూ వుండే అవకాశం దొరక్కూడదా?

20. అబచూరు పోస్టాఫీసు

కె.వి.పూర్ణ చంద్ర తేజస్వి

కొత్తగా మొదలైన అబచూరు పోస్టాఫీసులో తాత్కాలికంగా పోస్టుమాస్టరు గా వున్న బోబిట్ట ఈ రోజు మహా అనంతపుష్పిగా, ఏదో ఇబ్బందిలో వడ్డట్టుగా వున్నాడు. మొదట అతను అబచూరులో పాహుకారైన అల్లిజాగ్ సాయిబుగారి తోటలో రైటర్ గా పనిచేసేవాడు. అబచూరులో కొత్తగా పోస్టాఫీసు తెరిచినప్పుడు బోబిట్ట సాయంత్రం ఓ గంటా, పొద్దున్న ఓ గంటా తాత్కాలికంగా పోస్ట్ మాస్టర్ గా పనిచెయ్యడానికి ఒప్పుకున్నాడు. బోబిట్ట అలా ఒప్పుకోకపోతే అబచూరికి పోస్టాఫీస్ వచ్చేదే కాదు. ఎందుకంటే, ఆ పూళ్ళ ఇంగ్లీష్ అక్షరాలంటూ తెలిసిన వాడెవడూ లేడు. ఇంగ్లీషు తెలిసిన మరొకడెవరైనా సరే ఆ మారుమూల పల్లెకి అతి తక్కువ జీతానికి రావడమంటూ వుండదు. బోబిట్ట ఒప్పుకున్నాక వాళ్ళ అత్తగారిల్లే తాత్కాలికంగా పోస్టాఫీసుగా రూపాంతరం చెందింది. అంచేత పోస్టాఫీసు తెరిచిన కొద్ది రోజుల్లోనే బోబిట్ట, పోస్టాఫీసు విడదీయలేని బంధంగా మారింది.

పోస్టాఫీసు ఆరంభమయింది. అందరూ బోబిట్టని పోస్టుమాస్టరు అని గౌరవంతో పిలిచేవారు. బోబిట్టకి తను థిల్లితో సంవర్కం పెట్టుకున్న భారతీయుణ్ణి అన్న గర్వం కలిగింది. బోబిట్ట చదువుకున్న ఎస్సెసెల్సి ఇంగ్లీషు ఎన్నో సార్లు అతని పోస్టాఫీసు పనులకి చాలదని అనిపించేది. దాని కోసం ఓ పాత ఇంగ్లీషు - కన్నడం డిక్షనరీ దగ్గర పెట్టుకున్నాడు. బోబిట్ట అత్తగారింట్లోనే వుంటున్నాడు. అతని అత్త, భార్య కూడా సాయిబు గారి తోటలోనే చాలాకాలం నుంచి పనిచేస్తున్నారు. బోబిట్టది సకలేశపురం దగ్గర కొడలి పేట అన్న పల్లెటూరు. అక్కడ తను వ్యావకం లేక పోకిరీగా తిరుగుతున్నప్పుడు బోబిట్ట అత్త మాచమ్మ అతన్ని తీసుకొచ్చి కూతుర్ని ఇచ్చి పెళ్ళి చేసి ఇంట్లో వుంచుకుంది. చదువుకున్న కుర్రాడు గనుక అల్లి జాన్ సాయిబ్ గారితో చెప్పి ఒక ఉద్యోగం ఇప్పించింది. బోబిట్టకి తల్లి - తండ్రి ఎవరూ లేరు. ఇద్దరు అన్నయ్యలు మాత్రం వున్నారు. బోబిట్ట అత్తగారింటికి వెళతానంటే సంతోషంగా మారు మాట్లాడకుండా ఒప్పుకున్నారు. స్వభావతః మంచి వాడైన బోబిట్ట పనిపాట లేకపోవడంతో కొడలిపేటలో పోకిరీగా తిరుగుతుండే వాడు. పెళ్ళయి, ఉద్యోగం దొరకడంతో ఆ తిరుగుళ్ళు పూర్తిగా తగ్గిపోయాయి. అలా సుమారు మూడు నాలుగేళ్ళు సుఖంగా గడిపిన బోబిట్ట అవేళ అనంతపుష్పితోను, దుఃఖంతోను వ్యాకులంగా వున్నాడు.

తాను ఎందుకు వ్యాకుల గ్రన్నుడై పున్నాడో అతనికి అర్థం కాకుండా పోయింది. బాధలకి కారణం అలా వుంచి బాధల స్వరూపమే అతనికి అర్థం కాలేదు.

బోబిట్ట ఉద్యోగం మొదలు పెట్టినప్పుడు అల్లిజాన్ సాయిబు గారి కొడుక్కి వచ్చిన ఒక ఉత్తరాన్ని దొంగిలించాడు. ఒక్కసారి తను చేసిన ఈ పనికి పోస్టాఫీసుకి సంబంధించిన ఏ దేవుళ్ళో, దయ్యాలో కోపగించారేమోనని అలోచనలో పడేవాడు.

మంగళూరులో చదువుతున్న అల్లిజాన్ కొడుకు అజీజ్ సెలవులకి పూరికి వచ్చినప్పుడు అతని స్నేహితులు ఎవరో ఒక కవరు పంపారు. అదేమై వుంటుందో నన్న కుతూహలం మొదలైంది. బోబిట్ట మనసులో. మొదట డబ్బుందేమో అనుకున్నాడు. కాని అఖిరికి అది ప్రేమలేఖ అయ్యుండొచ్చు అనుకున్నాడు. అతను అంతవరకు ఒక ప్రేమ నల్లాపాన్ని కూడా విని ఎరుగడు. అంతే కాక పెళ్ళయ్యాక పెళ్ళాంత్ కూడా ఒక్క రోజైనా అలా వ్యవహరించలేదు. అత్తగారు కూడా వుండే ఆ యింట్లో బోబిట్టకి అలాంటి అవకాశాలు బొత్తిగా తక్కువ. బోబిట్టకి అతని భార్య యొక్క నగ్నత్వం స్పర్శ ద్వారా తెలుసునే గాని, ఎప్పుడూ వెలుగులో చూసినవాడు కాదు. అజీజ్ కి వచ్చిన ఉత్తరం ప్రేమ లేఖన్న అనుమానం రాగానే అతని కుతూహలం ఎక్కువయింది. గుండె ధడధడమని కొట్టుకుంది. ఆ ఉత్తరాన్ని దొంగతనంగా జేబులో పెట్టుకున్నాడు. ఆ రోజంతా బోబిట్ట తిరే వేరుగా వుంది. ఎన్నోసార్లు ఉత్తరాన్ని అతనికిచ్చేద్దామనుకున్నాడు. దాన్ని చింపి చదవటానికి ధైర్యం చాలలేదు. వెనక్కి ఇవ్వనూ లేకపోయాడు.

బోబిట్ట పెళ్ళాం పేరు కావేరి. వాళ్ళకి ఒక అడవిల్ల. ఒక మగ పిల్లాడూను. రెండో కాన్పు అయ్యాక కావేరి తిరిక దొరికిన రోజు మాత్రం పనిలోకి వెళ్ళేది. లేకపోతే అత్త ఒక్కతే పనిలోకి వెళ్ళేది. బోబిట్టలో వచ్చిన ఈ మార్పు చూసి ఆమెకు ఏదో అనుమానం మొదలై మనియార్డర్ డబ్బేదయినా వాడేనుకున్నాడా అని గాబరా పడింది. ఓసారి బోబిట్ట మనియార్డర్ డబ్బు ఓ రూపాయి సొంతానికి వాడుకుని పెద్ద రాధాంతం జరిగింది. బోబిట్ట తన జీవితంలోంచి దాన్ని కట్టి అందరి ఎదుట అవమానం అనుభవించాడు. అంచేత బోబిట్ట తోట పనిలోకి వెళ్ళినప్పుడు పోస్టాఫీసు వేపు ఎవరు వచ్చినా మీది మనియార్డరేదైనా రావలసి వుందా అని అడిగేది కావేరి.

బోబిట్ట నాలుగు రోజులు గడిచాక 'దీన్ని' క ఇస్తే అనుమానం వస్తుందనిపించి, దాన్ని విప్పి చదవాలని నిశ్చయించాడు. ఆ రోజు తోటకి వెళ్ళినప్పడేదో పనున్న వాడిలా పనివాళ్ళు చూడని చాటు ప్రదేశానికి వెళ్ళి దాన్ని చింపి చూశాడు.

కవర్లో ఒక కార్డు ముత్రమే వుంది. అందులో ఉర్దూ లిపిలో ఏదో రాసి వుంది. బోబబ్బ హతాశుడయ్యాడు. దీన్ని గురించి లేనిపోని కలలు కన్నందుకు తన మీద తనకే కోపం వచ్చింది. అలాగే ఆ కార్డుని తిప్పి చూశాడు. చూసి తెల్లబోయాడు. అక్కడ నడుం దాకా నగ్గుంగా వున్న స్త్రీ బొమ్మ వుంది. ఆమె ఎర్రటి శరీరం, గుండ్రటి స్థనాలు, దొరసాని లాంటి మొహం అన్నీ చూసి బోబబ్బ అశ్రుర్యంతో మూగవాడిలా అయిపోయాడు. కాసేపు దాన్ని చూడంలో లీనమై పోయాడు. తరువాత తేరుకుని చప్పున దాన్ని జేబులో పెట్టుకుని పనిలోకి మళ్ళాడు. పని చేసే చోటికి వెళ్ళగానే, సిగ్గుతో ఎర్రగా కుందిన అతని మొహాన్ని చూసి పనివాళ్ళు అశ్రుర్యపోయారు. కాని బోబబ్బ ఆ కవర్లోని రహస్యం బయట పడినందుకో ఏమో గాని, మెల్లిగా తన ఉద్యోగాన్ని అదుపులో పెట్టుకుని పనిలో లీనమయ్యాడు; పోస్టాఫీసుకి తగినంత పని లేదు. అంచేత తగినంత ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాల రాకపోకలు లేకపోయినట్లయితే పోస్టాఫీసు మూసివెయ్యాలి వుంటుందని హెడ్ పోస్టాఫీసు వారు బోబబ్బని హెచ్చరించారు. బోబబ్బ దాని కోసం ప్రత్యేకమైన శ్రద్ధ వహించి ఇరుగు పొరుగు గ్రామాలకి వెళ్ళి, తన పోస్టాఫీసు ముఖాంతరంగానే వ్యవహరించాలని మనవి చేసుకున్నాడు. ఈ ప్రచారం వల్ల అతను చుట్టూ పక్కల చాలామంది, నిరక్షరాస్యుల కోసం పుత్తరాలు రాసి పెట్టడం, వాళ్ళకి వచ్చే పుత్తరాలు చదివి పెట్టడం చెయ్యాలి వచ్చింది. దీని వల్ల అతనికి వాళ్ళ వ్యవహారాలు, సమస్యల గురించిన వివరాలు కూడా తెలిసేవి. ఉత్తరాలు రాసేటప్పుడు, దాన్ని చదివి చెప్పేటప్పుడు ఎన్నో మార్లు అతను వాళ్ళ వ్యవహారాలని నియంత్రించే వాడు కూడా. ఈ రకంగా పోస్టాఫీసు వ్యవహారాలు ఎక్కువయ్యే కొద్దీ బోబబ్బ మనశ్శాంతి నశిస్తూ వచ్చింది.

బోబబ్బ తన మనసులోని అశాంతికి, చికాకులకి కారణమేమిటని ఎన్నో సార్లు ఆలోచించాడు. ఈ పాడు పోస్టాఫీసు దానికి కారణమా లేక అజీజ్ కి వచ్చిన ఆ నగ్గు చిత్రమా అని ఆలోచించాడు. అదొక అరిష్టమని దాన్ని చింపి పారెయ్యాలని అనుకున్నాడు. దాన్ని తన దగ్గర ఉంచుకున్నప్పట్నుంచి అప్పుడప్పుడు తెరచి చూస్తూనే వున్నాడు. ఆ నగ్గు నుందరి స్థనాలు, మనేహారమైన నయనాలు మొదలైన వాటిని చూసిన వెంటనే దాన్ని చింపెయ్యాలన్న అతని ఆలోచన మారిపోయేది. దీనికి నా చికాకులకి ఏమిటి సంబంధం అని తర్కించి మళ్ళీ దాచుకునే వాడు.

బోబబ్బ చెడ్డవాడేమీ కాదు. అతను ఆ చిత్రం చూసి ఉద్రేకం చెంది వ్యభిచార కొంపలకేమీ పోలేదు. లేదా మరెవరైనా స్త్రీల పట్ల వ్యూహాహితుడూ కాలేదు. కాని తన భార్య కావేరిని చూసినప్పుడల్లా అతనికి నిజంగానే వేడెక్కింది. స్త్రీ నగ్గు

రూపంలో నందరించ గలిగే అనంతమైన అనుభూతుల్ని ఆమెలో దర్శించ గలిగేవాడు.

ఇద్దరు పిల్లల తల్లి కావేరికి బోబబ్బి చేష్టలు సిగ్గు కలిగించేవి. కూతురు కాస్త బుద్ధెరిగిన పిల్ల కావడంతో సిగ్గుతో బాటు గాబరా కలిగేది. ఓ సారి బోబబ్బి ఆమెని ముద్దు పెట్టుకోవడం కోసం పట్టుకున్నప్పుడు ఆమె కంగారుగా అటూ ఇటూ తలుపుల వేపు చూస్తూ అతని చేతుల్లోంచి విడిపించు కోవడానికి పెనుగలాడింది. బోబబ్బి ఆమెని వదిలేసినప్పుడు ఆమె కొంచు కోపంతో ఎందుకిలా వీడిస్తున్నారు అని వినుక్కుంది. ఏమని చెప్పగలడు బోబబ్బి? మొత్తం మీద గతకాలపు పోకిరీ బుద్ధులు బోబబ్బిలో మళ్ళీ తలెత్తు తున్నాయని కావేరి నిజంగా అనుమానించ సాగింది.

మాచమ్మ కూడా ఒకటి రెండు సార్లు సూక్ష్మంగా బోబబ్బి ఈ చర్యలను గమనించింది. ఆమెకి వయసులో పెద్దదైన తనను అల్లుడు గౌరవించాలని కోరిక, ఆమె తన భర్త మరణానంతరం ఒంటరిగా వుండి, చాకిరీ చేసి బ్రతుకుతూ కావేరిని పెంచి పెద్ద జేసింది. అంతేకాక, పెళ్ళయి కావేరి భర్తతో కలిసి వెళ్ళిపోతే ఈ పెద్దతనంలో తన గతేమిటి అన్న భయమూ వుండేదామెకి. ఆ కారణం చేతనే కావేరికి పెళ్ళి చెయ్యడానికి ఇష్టపడేది కాదు. కాని చుట్టూరా జనం పూరుకోరు కదా! వాళ్ళ మాటలకి భయపడి, కావేరి అడ్డుదారి తొక్కితే గతేమిటి అన్న భయమూ దానికి తోడై కావేరికి వరుణ్ణి వెతకసాగింది. బోబబ్బికి తల్లి దండ్రుల ఎవరూ లేకపోవడం చేతనూ, అతను మాచమ్మ ఇంటికే వచ్చి వుండడానికి ఒప్పుకోవడంతోనూ, అతను కావేరికి అనువైన వరుడిగా అనిపించాడు. కాని ఆమె సూక్ష్మంగా కావేరి మీద ప్రేమ, తన మీద గౌరవం రెండూ ఒకదానితో బాటకటి సమంగా వృద్ధి అయేలా చూసుకుంది. తన ఇల్లు ఎప్పుడూ ఓ హద్దులో గుభీరంగా వుండేలా చూసుకుంటూ పూజా - వునస్కారాలతో గడుపుతూ, హాస్యాలు, కొంటే చేష్టలు లేకుండా చూసుకుంది. ఇలాంటి పరిస్థితిలో బోబబ్బి ప్రవర్తన కాముకత మాచమ్మకు భయంకరమైన అధిక ప్రసంగంలా కనిపించింది. ఇదిలాగే జరగడం మొదలు పెడితే బోబబ్బి తన ఇంట్లోనే వున్నా కూడా తన పెద్దరికాన్ని గుర్తించడని అనిపించింది. లేదా బోబబ్బి కావేరిని తీసికెళ్ళి వేరు కావరం పెట్టి తనని అనాథని చేస్తాడని అనిపించింది. ఈ రెండింటిలోను ఒకటి జరగడం ఖాయమను కుందామె. కావేరికి ఒక మగపిల్లాడు కలిగే దాకా బోబబ్బి కావేరిని వదిలి పెడితేనే అన్న భయం వుండేదామెకు. కాని ఇప్పుడు వదిలిపెట్టినా ఫరవాలేదన్న ధైర్యం వచ్చిందామెకు. తను భర్త లేకుండా కావేరిని పెంచి పెద్ద చెయ్యలేదా! తనూ

అలాగే బ్రతుకుతుంది లెమ్మనుకుంది. అందుకే ఓ రోజున.

‘కావేరీ, నీకు చాలా రోజులుగా చెప్పాలని అనుకుంటున్నాను. బోబబ్బి ఈ మధ్య ఎందుకో వెకిలిగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. పిల్లలెదుట, దేవుడెదుట అంతటా ఒక్కలాగే ప్రవర్తించడమా? నేన్నీకు చెప్పక్కర్లేదు. కష్ట సుఖాలు తెలిసిన దానిని నువ్వు. అయిన పోయాక నేనెలాంటి కష్టాలు పడ్డానే, నిన్నెలా పెంచి పెద్ద చేశానే నీకు తెలుసు. అలాగే నీ పిల్లల్ని నువ్వు చూసుకోవాలి’.

‘అవునమ్మా, నన్ను పెంచి పెద్ద చేసింది నువ్వే. పెళ్ళి కూడా నువ్వే చేశావు. నువ్వే ఒక మాట చెప్పేసేయ్. నాకు చెప్పడానికి అదోలా వుంటుంది’ అంది కావేరి.

“అలా ఒళ్ళు పొగరెక్కినప్పుడు, మేం ఎదుట వున్నామని కూడా ఒళ్ళె రక్కపోతే ఎలా’ అంది మాచమ్మ.

కావేరికి చాలా సిగ్గేసింది. మాచమ్మ ఏం చూసిందోనని బోబబ్బి మీద కోపమూ వచ్చింది. మగజాతే ఇంత అని ఒళ్ళు మండింది. పిల్లలు ఏడ్చినా లేచి వెళ్ళడానికి వదలని బోబబ్బి శృంగార చేష్టలు గుర్తు వచ్చి కోపం మరింత పెరిగింది.

“నాకు మనింటిని పోస్టాఫీసు చెయ్యడమే అసలిష్టం లేదు. ఈయనకి తనే పెద్ద అఫీసరన్న గర్వం తలకెక్కినట్టుంది. ఈ నెల జీతంలో చలువ కళ్ళద్దాలు తెస్తానని అన్నారు....” అంటూ బోబబ్బిని తిట్టింది.

బోబబ్బికి ఈ రకంగా ఇతరుల కార్కుల్ని చదవడం, ఎవరికైనా ఏదైనా పుస్తకం వస్తే దాన్ని చదివి మళ్ళీ వాళ్ళకి చేర్చడం వీటి వల్ల, యాత్రికంగా వున్న పోస్టాఫీసు పనుల్లో కాస్త ఉల్లాసం కలిగించేవి. అజీజ్ కి వచ్చిన నగ్న చిత్రం చూశాక అతని కవరులో వచ్చిన కార్కులన్నీ అవేనేమో అనిపించేవి. మాన వత్రికలు, వార వత్రికలూ ఎవరికైనా వస్తే అందులో నగ్న చిత్రాలున్నాయేమోనని వెతికేవాడు.

ఈ సమయంలో బేలాయుధం అనే అతని చిరునామాకి ఓ పోస్టుకార్డు వచ్చింది. అతను కల్లంగడి మారప్పగారి దగ్గర పనిచేస్తాడు. బేలాయుధం పని పొద్దున్నే లేచి మారప్ప కాంట్రాక్టు తీసుకున్న ఈత చెట్టు కుండల్ని దింపి, కొత్త కుండల్ని కట్టడం, అతను ముసలి వాడైనందు వల్ల చెల్లెక్కే పని మానమని అందరూ చెప్పేవారు. అతను తన కుల వృత్తి అదేనని, తన ప్రాణం పోయినా అందులోనే పోవాలని చెప్పేవాడు. అతని భార్య, కూతురు పది అబచూరు దగ్గరున్న మరో వూరు మూగురు పావుకారు దగ్గర పని చేసేవారు. మూగురు అబచూరికి మూడే మైళ్ళ దూరంలో వుండడంతో బేలాయుధం తిరిక దొరగ్గానే

పెళ్ళాం పిల్లల దగ్గరకి వెళ్ళేవాడు. వెళుతూ ఓ కుండ కల్లు కూడా తీసికెళ్ళేవాడు. అక్కడ వెంటికి నూనె పాముచుకుని, స్నానం చేసి, ఎక్రాంతిగా గడిపి మళ్ళి వచ్చేవాడు.

జేలాయుధానికి వచ్చిన పుత్తరాన్ని బోబిట్ట యధాలావంగా చదివాడు.

జేలాయుధం కూతురు పద్మి అడ్డదారి పడుతోందని, వెంటనే వచ్చి పద్మిని అదుపులో పెట్టుకోమని జేలాయుధం చాలా రోజుల బట్టి పూరికి రాకపోవడంతో ఈ ఉత్తరం రాయాల్సి వచ్చిందని, మూగూరు పావుకారు దగ్గరున్న మేస్త్రీ, పద్మిని ఓ నెల రోజుల పాటు తనింట్లో పుంచుకునే పుద్దేశంతో పద్మి తల్లికి వంద రూపాయలిచ్చాడని రాసి వుంది. బోబిట్ట నిర్వికార చిత్తంతో దాన్ని చదివి, ఒక పెద్ద దేవదారు పెట్టెలోవేశాడు. వచ్చిన పుత్తరాలన్నీ అందులో వెయ్యడం అతని వద్దతి. ఉత్తరాల స్వంత దారులు తమకి వీలున్నప్పుడు వెతికి అందులో వారి వారి పుత్తరాలని తీసికెళ్ళేవారు. ఆ సందర్భంలోనే చిరునామా చూసే నెపంతో ఇతరుల పుత్తరాలని చదివేవారు. కొంతమంది తమకి వచ్చిన పుత్తరాలలో తమకి గర్వకారణమైన విషయాలేమన్న వుంటే, అది ప్రచారమవాలనే పుద్దేశంతో అక్కడే వదిలి పెట్టి వెళ్ళేవారు. ఇటుకలు చేసే జిబిట్టకి మూడిగెరెలో రాజ్యోత్సవ సందర్భంగా పాడడానికి పిలుపు వచ్చింది. జిబిట్ట దాన్ని చదివాక, అందరికీ తెలియాలనే పుద్దేశంతో అక్కడే వదిలాడు. ఎవరో ఆ పుత్తరాన్ని మర్నాడు వాళ్ళింటికి తీసికెళ్ళి ఇచ్చినప్పుడు అతనికి చిరాకేసింది. మళ్ళి పొస్టాఫీసుకి వెళ్ళి పుత్తరాలేమన్నా వున్నాయేమోనని చూసే నెపంతో దాన్ని అక్కడే వదేశాడు. ఎవరైనా వచ్చి మీకో ఉత్తరం వుంది అంటే నిరాటంకంగా ఎవరిది? ఏమిటి? అంటూ పుత్తరంలోని సారాంశాలన్నీ అడిగి తెలుసుకునే వారు.

అలాంటి దేవదారు పెట్టెలోనే జేలాయుధం పుత్తరం కూడా వేశాడు. అందులో ఇంకే పుత్తరాలూ లేవు. తోట వనుల్లో వెళ్ళడానికి బైమపుతోందని పంపించాల్సిన పుత్తరాలు అన్నిటికీ ముద్ర వేసి టపా సంచిలోవేశాడు. బిస్సుకి వంపమని భార్యతో చెప్పి చకచక బయలుదేరి పోయాడు. అతని బుర్రలో పద్మి తల్లికి వంద రూపాయ లిచ్చిన మేస్త్రీ ఎంత రసికుడై వుంటాడన్న ఆలోచనతో నిండి పోయింది. అతను బ్రహ్మచారా, పెళ్ళయినవాడా' అని ఆలోచనలో పడ్డాడు.

తోటకి వెళ్ళగానే సాయిబుగారి కుళుప మేస్త్రీని మూగూరు పావుకారు దగ్గరున్న మేస్త్రీ ఎవరు, ఏమిటి అని అడిగాడు. కుళుప తనకి తెలియదని, కావాలంటే సంత రోజు కనుక్కుని చెబుతాననీ అన్నాడు. “ఎందుకు అడుగుతున్నారు? ఏమిటి సంగతి?” అన్నాడు దానితో బోబిట్ట విషయమంతా

పూర్తిగా చెప్పాడు. కాని బోబబ్బి ఈ విషయం బహిరంగ పరచేటందుకు ముందే జనం దేవదారు పెట్టె సమక్షంలో విషయం కనుక్కుని పులకితు లయ్యారు. మొత్తంమీద ఆ పోస్టాఫీసు పట్నంలో క్యాబరే హోటల్ చేసేటంత సందడి కలిగించింది.

బేలాయుధం పూళ్ళనే లేడు. ఉత్తరం తీసుకోవడానికి అతను రానే లేడు. పెళ్ళాం దగ్గరే వున్నాడని కొందరు, ఏదో వూరు వెళ్ళాడని కొందరూ, అతని ఆరోగ్యం అసలే బాగోలేదు, కాబట్టి చచ్చిపోయాడో ఏమోనని కొందరూ శంకించారు. అతని పుత్తరం వారసులు లేకుండా పోస్టాఫీసు వారి దేవదారు పెట్టిలాంటి అపాయకరమైన బహిరంగ స్థలంలో వుంది.

రోజూ సాయంత్రాలు బోబబ్బి ఎవరికైనా పుత్తరాలు రాసే పని గాని, చదివి పెట్టే పనిగాని చేసేవాడు. నలుగురైదుగురు కూర్చుని తలో రకం అభిప్రాయం వెలిబుచ్చాక ఆ అభిప్రాయాలు కలిసొచ్చేలా కుదించి 'అయితే ఇలా రాయనా' అనడిగి అందరూ 'సరే'నని తలూపితే ఆ తరువాత రాసిచ్చేవాడు. రాయించుకునే వారి దగ్గర దానికి కావల్సిన వెనుకటి పుత్తరాలు వగైరా దాఖలాలన్నీ వుండేవి బోబబ్బి అవనరమనుకున్నప్పుడు వాటిని పరిశీలించుకుని చూసుకునే వాడు.

ఒ రోజు ఇలాంటి సమాలోచన గోష్టి జరుగుతూ వుండగా మూగూరు ప్రైమరీ స్కూలు మాస్టారు దాసబ్బిగారు వచ్చారు.

“పోస్టుమాస్టర్ గారూ, మా పూరి కేదైనా పుత్తర ముందా” అని అడిగారు బోబబ్బిని.

‘లేదండి బాబూ మీ పూరి ఉత్తరమే ఒకటుంది’.

“ఏమిటి సంగతి?”

“ఏమని చెప్పేదిలే వెళ్ళి మీరే చూడండి, తరువాత చెబుతాను.”

“అయ్యో దేవుడా, ఏ మొచ్చి పడిందో గ్రహచారం” అనుకుంటూ హడావుడిగా దేవదారు పెట్టెలో చెయ్యి పెట్టారు దాసబ్బిగారు.

“అదికాదు.... వూ.... అదే అదే....” అంటూ నిర్దేశించాడు బోబబ్బి. దాసబ్బి బ్రహ్మచారి. మూగూర్లో అతను పనిచేసే స్కూలు ప్రైమరీ స్కూలే అయినా కాస్త పెద్ద ఆడ పిల్లలూ వచ్చేవారు. దాసబ్బి మరేమీ కాకున్నా వాళ్ళ అంగాంగాల మీద చెయ్యాడించి తన చాపల్యం తీర్చుకుంటాడని అపకీర్తి తెచ్చుకున్నాడు. అతను నక్క మొహం వేసుకుని రోడ్డు మీద నడుస్తుంటే ఆడవాళ్ళు మొహం తిప్పుకునే వారు.

దాసబ్బి ఉత్తరం చదివి “అహ....భలే పసుండుగా వుందే ఈ పద్మి పని”

అంటూ వుత్తరాన్ని మళ్ళీ దేవదారు పెట్టెలో పెట్టేశాడు. మళ్ళీ బోబిట్ట వాళ్ళ సమావేశంలోకి వెళ్ళి కూర్చున్నాడు.

“ఏమండీ, దాసణ్ణగారూ, మూగురులో వుత్తరం రాయడానికి మీరు కాక ఎవరున్నారు? మీరే రాసి తెలియనట్టు నటిస్తారేం? అన్నాడు.

“ఛ!ఛ! నేను ఉత్తరం రాస్తే ఇక్కడే పోస్టు చెయ్యాలి కదా! మొన్న మా పూర్లోకి వచ్చినప్పుడు మీరే అలా చెప్పారు కదా! నేనామాట అందరితోనూ చెప్పాను. ఆ సంగతలా వుంచండి. ఉత్తరం తీసుకుని ముద్ర చూడండి, ఎక్కడుంచి వచ్చి వుంటుందో తెలుస్తుంది.” అన్నాడు. బోబిట్టకి ఇంతవరకూ ఆ ఆలోచనే రాలేదు. వెంటనే పెట్టెంచి తీసి ఎక్కడుంచి వచ్చిందోనని పరీక్షించాడు. పోస్టాఫీసు ముద్రలో తేదీ తప్పించి మరేమీ తెలియటం లేదు.

ముద్ర పరీక్షించే నెపంతో గోష్టిలో అందరూ ఆ వుత్తరాన్ని మరోసారి చదివి అనందించారు. అదులో కొందరు, బేలాయుధం పెళ్ళానికి ఈ పాడు బుద్ధులు వున్నాయట. అందుకే బేలాయుధం పెళ్ళాన్ని వదలి పెట్టి వుంటున్నాడంటారు” అంటూ గొణిగాడు.

దాసణ్ణ “ఛ ఛ! పెద్దతనం మీద పడ్డ ముసలిది. దాని కెలా వుంటా యింకా ఇలాంటివి? ఎవరూ ఒప్పుకోని మాటది,” అన్నాడు.

దానికి మొదటి వాడు “ఊ.....పూ, మీకు తెలీదు ముసలాళ్ళకుండే....” అంటూ ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వాడు. ఆ గుంపులో వున్న కొంచెం వయసు మళ్ళిన వ్యక్తి ఈ మాట తనకే అన్వయిస్తుందన్నట్లుగా, దాన్ని పొగడ్తగా భావించి గర్వంతో నవ్వాడు.

మొదట మాట్లాడిన వ్యక్తి “అలా క్కాదు, పోస్ట్ మాస్టర్ గారూ, ముసలాళ్ళకి ముసలాళ్ళమీదే చావల్యం వుంటే ఫరవాలేదు. ముసలాళ్ళకి పడుచు వాళ్ళని చూస్తేనే తెగులెక్కువ” అన్నాడు.

“అయితే ముసలాళ్ళ సాహసం కష్టమేనే. వీళ్ళ మీద ఓ కన్నేసి వుంచాలి.” అన్నాడు బోబిట్ట. అతని మాటల కుందరూ ముసిముసి నవ్వులు నవ్వారు.

వాళ్ళ గోష్టి సమాప్తమై అందరూ కదిలారు. కాని ఆ రోజు బోబిట్ట ఇంట్లో పెద్ద గొడవే జరిగింది. ముసలి వాళ్ళ గురించి యథాలాపంగా అన్న మాట బోబిట్ట అత్తకి తగిలింది.

ఇంటిని పోస్టాఫీస్ చేశాక ఉత్తరం రాయించుకోవడానికో, మరో దానికో, వచ్చే జనం. క్రమేణ క్లబ్బులో మానసోల్లాసం కోసం చేరే గుంపుల్లా తయారవడం మాచమ్మ గమనించింది. మొదట ఉత్తరాలు మాత్రమే రాసిపెడుతున్న బోబిట్ట రానురాను వుత్తరం రాయించుకోవడానికి వచ్చిన వాళ్ళతో వుత్తరాల్లోని విషయాల

గురించి కబుర్లలో పడ్డం, ఆ తరువాత ఇద్దరే చర్చించి వుత్తరం రాయించడం పోయి, అనేక మంది సమాలోచించి వుత్తరం రాయడం పరిపాటయింది. మాచమ్మ, కావేరి ఎన్నేసార్లు ఇలా గుంపు చేర్చి, పనికిమాలిన కబుర్లలో పెట్టడం బాగా లేదని హెచ్చరించినప్పుడు, పోస్టాఫీసు వ్యవహారాలు తక్కువయిపోతే పోస్టాఫీస్ మూసేస్తారని అందుకే తను ఉత్తరాలు వ్రతాలు రాయించటం కోసం ప్రోత్సహిస్తున్నానని బోబిట్ట బదులు చెప్పాడు. కాని ఇప్పుడదింకా ముందుకు పోయి, ఇతరుల వుత్తరాల గురించి పోచికోలు కబుర్లు చెప్పుకునే స్థితికి దిగజారింది. మాచమ్మ దీన్ని నహించ లేకపోయింది. కావేరిని పిలిచి “చూడు, ఆ పోకిరి దానప్పని కూర్చోబెట్టుకుని ఆ కబుర్లు చూడు. మన ఇంటి కెలాంటి గతి వట్టిందో చూడు” అంటూ వళ్ళు నూరింది. కావేరికి మతిమీరిన కోపం వచ్చింది.

బోబిట్ట ఇంట్లోకి వచ్చాడు. ఎవరూ మాట్లాడ లేదు. గత కొద్దిరోజులుగా ఇంట్లో ఈ రకమైన విగువైన వాతావరణమే వుంటోంది. అయినా కూడా బోబిట్ట కొంచెం ఎదిగిన తన కూతురితో మాట్లాడడమో, అడుకోవడమో చేసేవాడు. తల్లి ఎదురుగా వుంటే కావేరి మరింతగా విగుసుకు పోయేది. తన తల్లిని సంతోష పెట్టడం కోసం అలా వుంటోందని తెలిసి బోబిట్టకి మరింత దుఃఖం కలిగేది. ఇంట్లో అశాంతిగా వున్న వాతావరణం కొంచెమయినా తగ్గిద్దామని ప్రయత్నిస్తే అది మరింత ఇబ్బందులకి దారి తీసేది.

బోబిట్ట ఇంట్లోకి వచ్చేసరికి ఇంట్లో అంతా తమ పనుల్ని తాము చేసుకుంటూ మౌనంగా వున్నారు. బోబిట్ట కూతురు సీత వచ్చి “నాన్న, ఇక్కడ చూడు అంటూ లంగా పైకెత్తి పొట్టమీదున్న పోస్టాఫీసు ముద్ర చూపించింది.” “నువ్వు పోస్టాఫీసు పనుల్లోకి దిగావా అమ్మాయ్” అన్నాడు బోబిట్ట నవ్వుతూ.

అంతలో మాచమ్మ అడవిల్లలు అలాగ లంగా పైకెత్తడం అసభ్య మన్నట్లుగా ‘థత్’ అంటూ లంగాని కిందకి లాగి రూపొందించింది. “చాల్లే” అంటూ లోపలికి వెళ్ళింది.

బోబిట్టకి భోజనానికి కూర్చోడానిక్కూడా సిగ్గేసింది. ఇప్పటి దాకా తన తోటపని జీతం, పోస్టాఫీసు పని జీతం అన్నిటినీ ఇంటికే ఖర్చు పెట్టినా ఆ రోజు అది అతనికి తను సంపాదించిన అన్నంలా అనిపించలేదు.

కాని బోబిట్ట పోకిరి వాడు గాని, ముక్కోపి గాని, దూకుడు స్వభావం వున్నవాడు గాని కాదు. తన బ్రతుకులో ఎన్నో పూరితమైన మార్పుని అతను చూడనూ లేదు. కోరుకోనూ లేదు. ఆ కారణం చేతనే అయ్యుండవచ్చు గంభీరంగా భోంచేకాదు.

కావేరికి, బోబిల్లి తల్లికి చికాకు కలిగిస్తున్నాడన్న బాధ. బోబిల్లి మీద ఒక రకపు బలవంతమైన కసిని పెంచుకోసాగింది. బోబిల్లిని ప్రేమగా కౌగలించుకుంటే అమ్మకి ద్రోహం చేసినట్టనిపించే దామెకు. రోజూ రాత్రుల్ను ఏదో ఒక నెపంతో పొట్లాట వేసుకుని అటు తిరిగి వడుకునేది. బోబిల్లి ఎలాగో అలాగ తన కామ తృప్తి తీర్చుకుంటే చాలనుకునే మృగం కాదు. అందుకే కావేరితో ప్రేమగా వుండడానికి, ప్రేయమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించడానికి ప్రయత్నించేవాడు. ఓ రోజు కావేరి నిద్ర కళ్ళతో బోబిల్లిని కౌగలించుకుని వడుకుంది. చటుక్కున మెలకువ వచ్చి బోబిల్లిని తోసేసి దూరంగా వడుకుంది.

కావేరి ఆ రోజు, “ఆ జాలాయి దానట్టతో మీరంత సరదాగా మాట్లాడానికి ఏమిటుందనలు?” అంటూ పొట్లాడి అటు తిరిగి వడుకుంది. బోబిల్లి దుఃఖంతో చూరు వేపే చూస్తూ వడుకుని నిద్ర పొడానికి ప్రయత్నించాడు. అజీజ్ కి వచ్చిన నగ్న స్త్రీ చిత్రం ఒక దేవతలాగ, ఏదో తీరని కోరికల సంకేతంలా బోబిల్లి ఊహల్లో మెరిసింది. తాను ఇంతగా దుఃఖితుడవడానికి కారణం మాత్రం అతనికి స్ఫురించనే లేదు.

బేలాయుధం మాత్రం ఉత్తరం తీసుకోవడానికి రానే లేదు. ఎవరో అతను. ‘ఉజిరె’ కి వెళ్ళాడన చెప్పారు. ఇటు వేపు పూళ్ళని జనమంతా బేలాయుధం కూతురి విషయాన్ని భోజనంలోకి పూరగాయల్లా నంజుకున్నారు. భోజనానంతరం తాంబూలంలా సేవించారు. బోబిల్లి పొస్టాఫీసు గోష్టిలో రోజూ వద్ది సంగతి రానే వచ్చేది. ఎన్న వాళ్ళంతా ఆ ఉత్తరాన్ని పెట్టించి తీసి చదివి పర్యాలోచించే వారు. దానితో ఉత్తరం మురికి పట్టి, జీర్ణించిపోయే స్థితికి వచ్చింది. అక్షరాలన్నీ చెడిపోయే పరిస్థితిలో వున్నాయి. ఓ రోజు సాయంత్రం బోబిల్లి పొస్టాఫీసులో నలుగురూ కూర్చుని ఆ పుత్తరపు దుస్థితిని గురించి చర్చించారు.

ఒకరన్నారు: “ఆ పుత్తరం చింపి పారేస్తే ఈ బాధ తప్పుతుంది. బేలాయుధం వచ్చాక మనమే ఫలానా రకంగా పుత్తరం వచ్చిందని చెవితే నరి....” అన్నారు.

దీనికి ఆ గుంపులో వాళ్ళంతా ఒక్కుమ్మడిగా తమ అనంగీకారాన్ని అసంతృప్తిని తెలియ పరచారు.

“ఏమిటి? పొస్టాఫీసులో పని అంటే బిడి కొట్లో పని అనుకుంటున్నట్లున్నావు. పొస్టాఫీసు మొదలు పెట్టినాడు నువ్వు రాలేదనుకుంటాను. ఇది గవర్నమెంటు పని, కాస్త ఇటు - ఇటు అయిందంటే ఢిల్లీ నుంచి సిపాయిలు వస్తారు. పూళ్ళ వాళ్ళందరికీ బేడిలేసి తీసుకు పోతారు. ప్రభుత్వం అంత నమ్మకం పెట్టినపుడు బోబిల్లి అలాంటి పని చేయకూడదు.” అన్నారొకరు. ఆ మాటతో బోబిల్లికి

మంచి హుషారు వచ్చింది. దొంగసారా, దొంగ బట్టలు పట్టుకున్నప్పుడు పోలీసు వాళ్ళు ఏచారణ జరిపేటప్పుడు బోబెట్టనే పిలిచేవారు. ఈ కారణాల వల్ల బోబెట్టకి అప్పుడే పోస్ట్ మాస్టర్ ఉద్యోగం వట్ల ఒక రకమైన గౌరవం, గర్వం కలిగాయి. అంచేత,

“మరి కనిపించడం లేదా? వేలకు వేల రూపాయల సరుకుని నాకు అప్పజెప్పారే, ఎవరిస్తారలాగ?” అన్నాడు.

“మరే! కాదు మరి! అహ! లాంటి శబ్దాలు, వ్యాఖ్యానాలు గుంపులోంచి వెలువడ్డాయి.

“ఎవరు, ఎవరికి ఏదేనా రాసుకోనీ, పోస్టుమాస్టర్ డ్యూటీ అతను చేసి తీరాలి. డ్యూటీ అంటే డ్యూటీయే మరి. పోస్టు మాస్టరంటే స్కూలు మాస్టరు అనుకున్నారా ఏమిటి?” అన్నారు మరొకరు.

ఇలా ఒక్కొక్కళ్ళు ఒక్కో రకంగా పోస్టుమాస్టరు ఉద్యోగాన్ని పొగిడారు. కాని బేలాయుధం ఉత్తరాన్ని ఏం చెయ్యాలన్న విషయంలో ఎవరికీ సరియైన అభిప్రాయం ఉన్నట్టు కనిపించలేదు.

బోబెట్టకి ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు. కాని ఆ వుత్తరాన్ని చింపి పారేసి గతంలోకి సమాధి చెయ్యడాని కతను సిద్ధంగా లేదు. నగ్న చిత్రం, పద్మి ఇవన్నీ ఏదో అసంతృప్తి సాగరంలోంచి ఎరజిమ్మిన బిందువుల్లా మెరిసాయి.

ఆ రోజు బోబెట్ట బేలాయుధం వుత్తరాన్ని మరో కార్డు మీదకి నకలు రాసి బేలాయుధం ఉజిరె చిరునామా తెచ్చి దాన్ని పోస్ట్ చేశాడు. ఏదో ఒక అధ్యాయాన్ని పూర్తి చేసినట్టుగా వ్యాకుల గ్రన్టుడై వున్న బోబెట్ట ఒక్క క్షణం కర్తవ్యం నెరవేర్చిన వాడిలా తేలిగ్గా వూపిరి పీల్చుకున్నాడు. అత్త మాచమ్మ ఏదో అంటే ‘దూటీ, దూటీ’ నా దూటీ నాకు, నీ దూటీ నీకు. నా దూటీకి నువ్వద్దు రాకు. నీ దూటీకి నేనద్దురాను. అని కోపంగా అన్నాడు. కావేరికి మితిమీరిన కోపం వచ్చింది ఆ రోజు. కాని బోబెట్ట ఆ మాట లెప్పుడో మర్చి పోయాడు. రాత్రి పడుకున్నప్పుడు అలావాటు వల్లనే, ఆశవల్లనే, చాపల్యం వల్లనే బోబెట్ట చెయ్యి కావేరి మీదకి పోయింది. కావేరి బోబెట్ట చేతిన ఎసిరి కొట్టింది.

ఎన్నో రోజులుగా తట్టుకుంటున్న బోబెట్ట కోపం బయట పడింది. తనని అనవసరంగా ఏడిపిస్తూ పీడిస్తున్న శని అని కసిగా అనుకున్నాడు. అందరి ఇళ్ళల్లోనూ ఆడవాళ్ళూ ఇలాగే వుంటారా అని ప్రశ్నించుకున్నాడు. ప్రేమతో కాకున్నా రోషం చేతనయినా ఆమె మీద అత్యాచారం చెయ్యాలని ఆలోచించాడు. ఒకప్పుడు ప్రేమతో కౌగలించుకుని ముద్దాడిన ఆ శరీరాన్ని ఎలాగ శిక్షించడం అని మనసు వెనకాడింది.

“ఘాత్, దరిద్ర మొహమా! నీకు తెగులెక్కువైతే మునలిదానికి కనవడకుండా దొంగతనంగా వచ్చే దానివి. ఇప్పుడిలా చేస్తావా? బోగం వాళ్ళు నయం నీ, కన్నా. గడిబిడి చెయ్యకుండా డబ్బులుచ్చుకుని రవికలు ఎప్పుతారు.” అని ఎగిరాడు. బోబణ్ణ ఎప్పుడూ బోగం కొంపలకి వెళ్ళిన వాడేం కాదు. కావేరిని నెప్పించడానికి అలా ఉపాించుకుని అన్నాడు. కావేరికి ఈ సంగతి తెలుసు.

కావేరికి కోపం ఎక్కువయింది. “అదీ, పది చోట్లలో తొరిగొస్తేనే ఇంట్లో ఇలా వీడించుకు తినేది” అంది.

బోబణ్ణ కోపంతో ఇంకేదో అన్నాడు. అస్త్ర ప్రత్యస్త్రాల వర్షం కురిసింది. కావేరి మానంగా ఏడవసాగింది.

ఆ తరువాత పరిస్థితి రోజూ రోజుకీ విషమించసాగింది. కావేరి బోబణ్ణతో ఎక్కువ మాట్లాడేది కాదు. పొస్టాఫీసు ఒక రకమైన విషాద గృహంగా మారిపోయింది. అందరూ ఇంట్లో ఎవరో చచ్చిపోయినట్లు విషణ్ణులై మసల సాగారు.

బోబణ్ణ పట్ల కావేరికి వున్న ప్రీతి విశ్వాసాలు నశించాక ఇక అతనితో కలిసి మెలిసి వుండడం, సరస సల్లాపాలు, సంభోగం దేనికి అర్థమే లేకుండా అసంబద్ధమై పోయింది. బోబణ్ణ కామ చేష్టలు, అతనెక్క డెక్కడో చేతులు పెడితే కిత్కితలు పెట్టినట్టయ్యేది. కౌగలించుకుంటే ఒంటి మీద పురుగులు పాకినట్లయ్యేది. అదే ఒకప్పుడు కామపు జ్వాలాముఖిగా చేసేవి. బోబణ్ణ నిస్సహాయు డయ్యాడు. తను అమెకి చైతన్యాన్ని స్ఫూర్తిని కలగజెయ్య లేక పోతున్నానని పించినప్పుడు, విచ్చెక్కినట్లు అయ్యేది.

సంవత్సరపు ఆఖరి రోజులు. తోటకి కొత్త కూలీలని తీసుకోవడం; పాత కూలీలకు లెక్క చూసి మిగిలిన డబ్బులు ఇవ్వడం మొదలైంది.

ఇదే సందర్భంలో మాచమ్మ బోబణ్ణ పెళ్ళికి చేసిన అప్పుని అతనే తీర్చాలని తోట సాయిబు గారి తో విన్నవించుకుంది. అమె వాదం ఇంతే: అమె ఆ డబ్బుని బోబణ్ణ పెళ్ళికి ఖర్చు పెట్టిందే గాని, స్వంతానికి కాదు. పెళ్ళయినప్పట్నుంచి కావేరి పన్నేకి సరిగ్గా రావడం లేదు. గనుక తన సంపాదన తగ్గింది. బోబణ్ణకి పొస్టాఫీసు జీతం, తోట పని జీతం రెండూ వస్తాయి వగైరా....” అంటూ.

బోబణ్ణ ఎంత వాదించినా దాన్ని బోబణ్ణ లెక్కలోనే మినహాయించాలని తీర్మానించారు. బోబణ్ణ, అమె కూతురి పెళ్ళికి చేసిన అప్పుకి నేనెలా బాధ్యుడిని?” అనడిగితే సాయిబు గారు అమె కూతురు ఎవర్రా? నీ పెళ్ళాం కాదు? అనడిగారు.

బోబణ్ణ కోపం తట్టుకోలేక, అయితే నేను వేరు కాపురం పెడతానని ఎగిరాడు

యజమాని ఎదుట.

అప్పుడు మాచమ్మ ఇన్ని రోజులు పెంచరిది నీ వెనకాల వంపి వీధి పాలు చెయ్యడానికే కదూ, అంది వెక్కిరింతగా. కావేరి అక్కడే వుంది. మాచమ్మ అలా అన్నప్పుడు బోబిట్ట కావేరి వేపు చూశాడు. కావేరి బోబిట్ట ఎవరో అన్నట్టుగా అతని వేపు శూన్యదృష్టితో చూస్తోంది.

తను ఇల్లు వదిలిపెట్టి వెళితే దానిక్కూడా వాళ్ళు సిద్ధంగా వున్నారనిపించి బోబిట్ట హతాశుడయ్యాడు. తన బాబుని, పాపని తల్చుకున్నాడు. తన పోస్టుమాస్టర్ పదవిని తల్చుకున్నాడు. “సార్, నేనే తీరుస్తా!” అన్నాడు. అలా అంటున్నప్పుడు అతని కంఠం గద్గదమయింది.

ఆ రోజు సాయంత్రం దాకా అతను పూరికే కూర్చున్నాడు. బ్రతుకులో తను ఏ రకమైన ధోరణిని అనుసరించాలో అర్థం కావడం లేదతనికి. అన్నిటికీ “ఊ, ఉహూ!” అన్న రెండే సమాధానాలిచ్చే వాడు. ఎవరో వుత్తరం రాసి పెట్టమంటే యాంత్రికంగా రాసి ఇచ్చాడు. సాయంత్రం కరిగిపోయి చీకటి పడుతోంది. ఇంట్లోకి వెళ్దామా, వద్దా అనుకుంటూ పైకి లేచాడు.

ఆ సమయానికి సరిగ్గా దూరంగా ఎవరో మాట్లాడుకుంటూ వస్తున్నట్లు కనిపించింది. పది పదిహేను మంది వున్న గుంపు ఒకటి రోడ్డు మలుపులో కనిపించింది. ఎవరా అని చూస్తూ నుంచున్నాడు బోబిట్ట. గుంపు మెల్లిగా పోస్టాఫీసు వేపే వస్తోంది. బోబిట్ట చూస్తూనే వున్నాడు. చీకటి పడుతూ వున్నందువల్ల ఎవరయినదీ స్పష్టంగా తెలియటం లేదు. ఎవరో అడమనిషి ఎదుస్తున్నట్లు వినిపిస్తోంది. బోబిట్ట కనిపించగానే అందులో ఒకడు “ఈ తార్చుడు ముండా కొడుకులకి పోస్టుమాస్టర్ పని ఇస్తే ఇంకేటివుతుంది?” అని అరుస్తూ వచ్చాడు. అసలే బాధలో వున్న బోబిట్ట మనసు మీద మరిగే నీళ్ళు పోసినట్లయింది. గుంపు దగ్గర వుతుండగా మూగూరు తోట మేన్త్రి “ఎవడా లంజకొడుకు నా మీద లేని పోనివన్నీ కూసిన వాడు? మగాడైతే మాట్లాడరా ఇప్పుడు” అని అరిచాడు. బోబిట్ట కళ్ళకి ఆ గుంపులో వున్న బేలాయుధం, అతని భార్య, కూతురు ఒక్కొక్కరుగా కనిపించసాగారు. అందరూ కల్లు తాగి ఘుము ఘుమలాడుతున్నారు. రాగానే బోబిట్ట మీద అనుమానంతో తిట్టసాగారు. బోబిట్ట మూగూరు తోట మేన్త్రితో “ఒళ్ళు దగ్గర పెట్టుకుని మాట్లాడరా కొడకా, నీ లాటి వాళ్ళు వదిమంది నా దగ్గర పని చేస్తారు తెలుసా?” అని తిట్టాడు.

“నువ్వు నిజాయితీ వున్న వాడివయితే ఆ వుత్తరం రాసి ఒక అడవిల్ల మర్యాద తీసేసే పని ఎందుకు చేశావు?” అంది ఒ గొంతు.

“ఎవడు చేశాడో వాడినే అడగరా నా దగ్గరెందుకు చూపిస్తారు మీ పొగరు?” గుంపులోంచి వచ్చిన అశరీరవాణికి జవాబు చెప్పాడు.

బోబిట్ట అలా అనగానే, “మరెవడ్రా రాసింది? మీ బాబా? అబద్ధలాడతావట్రా?” బేలాయుధం కార్డు తీసి బోబిట్టకి చూపించాడు. బోబిట్ట చూశాడు. అది తను బేలాయుధానికి వచ్చిన పుత్తరాన్ని కావీ చేసి పంపించిన కార్డు. బోబిట్ట తనా కార్డు రాసింది నిజమేనని, కాని అది బేలాయుధానికి వచ్చిన కార్డుని కావీ చేసి పంపించిందని చెప్పాడు. కాని గుంపులో ఆ మాట ఎనడానికెవరూ సిద్ధంగా లేరు.

వాళ్ళు ఆ విషయం అబద్ధమని రుజువు చెయ్యడమనేది, ఆ ఉత్తరం రాసిన వాణ్ణి ఎలా శిక్షిస్తారన్న దానిపైన ఆధారపడింది. అంతేకాక, మూగూరు మేస్త్రి, మరి కొందరు ఈ సందర్భాన్ని వద్ద ముందు తమ గొప్పదనం ప్రదర్శించడానికి వాడుకో దలచుకున్నారు.

ఈ గొడవ విని మాచమ్మ, కావేరి బయటకొచ్చి నుంచున్నారు. బేలాయుధం జరిగినదంతా వివరించ సాగాడు. బోబిట్ట తన కూతుర్ని మూగూరు మేస్త్రి వుంచుకున్నాడని వూరంతా పుకారు లేవదియ్యడమే కాకుండా ‘ఉజిరె’కి అలాంటి పుత్తరం రాశాడని, తను ‘ఉజిరె’లో లేకపోవడంతో దాన్ని బెళ్ళంగడికి పంపారని, కాని అదక్కడకి వచ్చేసరికి తను అక్కడా లేకపోవడంతో తన కోసం దాన్ని ‘బంటవాళ’ పంపించారు. ఆ ఉత్తరం వెళ్ళిన చోటల్లా అందరూ ఆ కార్డు చదివి పంపడంతో తన బంధు వర్గంలో తన మర్యాద పూర్తిగా పోయిందని బేలాయుధం మాచమ్మకు వివరించాడు.

అతను తన కూతురికి సంబంధాలు చూడ్డానికి వెళ్ళాడని, కాని ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో ఇక తన కూతురికి పెళ్ళవడం అసాధ్యమనీ, వరుడు దొరక్క తమ జాతిలో ఎంతోమంది అడ్డదారి పట్టారనీ భోరుమని ఏడ్చాడు.

దానికి తోడు మూగూరు మేస్త్రి, బేలాయుధం తన కూతుర్ని కొట్టి చంపెయ్యబోతుంటే ఆ సంగతి తనకి తెలిసి, పరిగెత్తుకు వెళ్ళి ఓ అడవిల్ల ప్రాణం రక్షించానని తన గొప్ప చెప్పుకున్నాడు.

మాచమ్మ కూడా అతనికి వత్తానుగా “ఊరి వ్యవహారాలకి ఇతనెందుకు వెళ్ళాలి, నా’ ఇల్లు పోస్టాఫీసు చేసి నా మర్యాద మంట గలుపుతున్నాడు. ఈ పాడు పోస్టాఫీసు వచ్చి, ఈ ఊరికే అరిష్టం దాపురించిందని వాపోయింది.

బోబిట్ట వరంగా మాట్లాడే వాళ్ళెవరూ కనిపించలేదు. ఒకరిద్దరు బేలాయుధానికి వచ్చిన అసలు ఉత్తరాన్ని చూసిన వాళ్ళూ అక్కడ వున్నారు. వాళ్ళ క్కూడా బోబిట్టే ఆ పుత్తరాన్ని రాసుండాలనిపించిందో ఏమో, మాట్లాడకుండా

వాళ్ళ క్కూడా బోబట్టే ఆ పుత్తరాన్ని రాసుండానిపించిందే ఏమో, మాట్లాడకుండా పూరుకున్నారు. దానితో అక్కడ కొచ్చిన వాళ్ళంతా బోబట్టని ఎడాపెడా తిట్టి పొయ్యసాగారు.

బోబట్టకి తన తప్పేమిటో అర్థం కాక మూగ గొడ్డులా నుంచున్నాడు. అందరూ తిట్టి తిట్టి వాళ్ళే పూరుకుంటారని. అన్నిటికీ అఖరుంటూ ఒకటుంటుందని. అన్నిటి కంటే దుఃఖం కలిగించిన విషయం ఏమిటంటే కావేరి మానం. ఆమె ఒక్క మాట కూడా అడకుండా పూరికే నుంచుంది. ఈ అవమానాన్ని సహించడం కన్న మహానరకం మరొకటి లేదనిపించింది.

“చూడు బేలాయుధం, నా దూటి నేను చేశాను. నీ పుత్తరం ఇక్కడ వది పాడైపోతోంది. దాన్ని కాపీ తీసి పంపించాను. నీ కూతురెలాటిదో, నువ్వేలాంటి వాడివే నాకేం తెలుసు?” అన్నాడు.

“అవునవును, నువ్వు చాలా నిజాయితీ కలవాడినీ, పూళ్ళ వాళ్ళంతా పోకిరీ మనుషులూను. నీ ఇంటినీ, నీ పెళ్ళాన్ని ముందే జాగ్రత్త చేసుకుని, తరువాత పూళ్ళ వాళ్ళని గురించి మాట్లాడు. నిన్ను చేసుకున్న మనిషి ఎందరిళ్ళల్లో వుండి వచ్చిందో ఏమో చూసుకో.” అన్నాడు. మూగూరు మేస్త్రి బోబట్టని నొప్పించాలని.

అంతదాకా ఓర్పుతో మాట్లాడుతున్న బోబట్టకి తనీమని కోపం వచ్చింది.

మూగూరు మేస్త్రి మాటలకి అక్కడున్న వాళ్ళంతా అప్రతిభులయ్యారు. ఒక్క క్షణం అక్కడ మానం అవరించింది. బోబట్ట ఏ తప్పు చేశాడని వాళ్ళంతా అరోపించడానికి అక్కడికి వచ్చారో, అలాంటి నీచమైన పని చేశాడు మూగూరు మేస్త్రి. కాని దానికి ఎరుద్దంగా ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఎందుకంటే మూగూరు మేస్త్రి ఎవర్నీ పుద్దేశించి ఆ మాట అన్నాడో వాళ్ళ నుంచి మొదటి ప్రతిభుటనని అపేక్షించారు. బోబట్ట కావేరి వేపు చూశాడు. కావేరి కళ్ళల్లో ‘ఇదీ’ అని చెప్పడానికి ఏలేని దిగ్భూతత. ఆమె ఏమీ మాట్లాడకుండా తన తల్లి వేపు చూసింది. మాచమ్మ బోబట్ట మీద పగతో మానంగా వుండిపోయింది.

ఏళ్ళంతా తన మీద తిరస్కారంతో తమ మీది నిందని మొయ్యడానికి సిద్ధపడడం చూసి బోబట్టకి మండిపోయింది. “ఏమిటన్నావురా లంజకొడకా?” అంటూ పిడికిలి బిగించి బలంగా మూగూరి మేస్త్రి మొహం మీద గుద్దాడు. మేస్త్రి ఏకారంగా అరుస్తూ దబ్బున కింద పడ్డాడు. అతను పడిపోయిన తీరు చూసి బోబట్ట ఇంక వాడి పని అయిపోయిందనే అనుకున్నాడు. గుంపులో వున్న వాడెవడూ మూగూరు మేస్త్రికి ఉపచారం చెయ్యడానికి ముందుకి రాలేదు. అతని పరుంగా ఇంకెవరోస్తారో రానిమ్మని, బోబట్ట పిడికిలి బిగించి సిద్ధంగా

నుంచున్నాడు.

మాచమ్మ చూసింది. బోబబ్బడే పైచెయ్యి అయ్యేలా వుంది. గుంపులో వీరుడిగా బోబబ్బ పెరిగి పోతున్నాడనిపించింది. కావేరి మనసు భర్త వేపు తిరిగి పోతుందేమోనని భయమేసింది. మానంగా నుంచున్న గుంపులోకి చొరబడి. మేస్త్రీ దగ్గరకి వరుగెత్తి, “అయ్యయ్యా....చంపేశావే. నీ ఇల్లు పాడుగాను.... నీ లాంటి వాడికి పిల్ల నిచ్చి దాని నేట్లో మట్టి పోశాను రోయ్....” అంటూ శోకాలు పెట్టుసాగింది. అమెత్ బాటు మరికొందరు ముందుకొచ్చి తాము మేస్త్రీకి అప్పులన్నట్టుగా “అయ్యయ్యా చచ్చిపోయాడా ఏం కర్మ! రేపు పోలీసులొస్తారే” అంటూ అరవ సాగారు.

బోబబ్బ చూశాడు. పరిస్థితి ఎషమిస్తోందని పించింది. మూగూరు మేస్త్రీకి క్వాస అడటుం లేదని అనుమానం వేసింది. అవాచనీయంగా, అనుకోకుండా వచ్చిన పరిస్థితుల వల్ల కలిగిన అఘాతంలో ఎజ్ఞుంభించిన బోబబ్బ పిడికిలి విగి నడల సాగింది.

కావేరి నీళ్ళు తేవడానికి లోపలకి వెళ్ళింది. “చావండి. లంజ కొడుకుల్లారా” అంటూ గుంపుని తోనుకుని బయటకి వెళ్ళాడు బోబబ్బ.

“అరే ఎక్కడి కండి వెళుతున్నారు?”

“అరే, అగండి కాస్త!”

“నుంచోవయ్యా”

“ఓయ్! అవందాయన్ని....”

వగైరా మాటలు గుంపులోంచి వస్తుంటే బోబబ్బ అందర్నీ వెనక్కి నెట్టేసి వేగంగా వెళ్ళిపోయాడు.

“ఓయ్, ఓయ్, ఓయ్....అవందాయన్ని....అని అరిచి చెప్పారెవరో. ఎవరో త్రోవలో వస్తున్న మనిషి బోబబ్బని అవడానికి ప్రయత్నించాడు. బోబబ్బ ఈడ్చి అతని పొట్టలో తన్ని, పిడికిలితో మొహం మీద గుద్దాడు. అతను మరో మాట లేకుండా కింద పడిపోయాడు. అతని వెనకాల వస్తున్న మరొకతను మొదటి వాడికి పట్టిన గతి చూసి కాళ్ళకి బుద్ధి చెప్పాడు. ఇద్దరు ముగ్గురు మనుషులు రోడ్డు మీద అడ్డదిడ్డంగా పరిగెడుతుంటే ఎవర్నీ పట్టుకోవాలో ఏమో తెలిక జనం కుంగారు పడిపోయి, పూరికే నుంచుండి పోయారు. కోపావేశాలలో వుడికి పోతున్న బోబబ్బ అడ్డుగా వచ్చిన కాడెడ్డుల్లో ఒకడాని పొట్టలోకి, కడుపులో వున్నదంతా కక్కుకునేలా తన్నాడు. వాటికి ఏచెప్పిక్కి, కాడిత్ నహా గుంపు మీద కొచ్చి పడ్డాయి. నలుగురైదుగురు టవటవమని కింద పడిపోయారు. బోబబ్బ వెనుదిరిగి చూడకుండా పరిగెట్టి చీకట్లో కలసి పోయాడు.

**మర్నాడు పోస్టాఫీసు ఎధిగా మూతబడింది. కావేరి మాచమ్మతో కలిసి తోట
‘‘పనిలోకి వెళ్ళసాగింది.**

21 హ్యంగ్ వర్

జి.ఎన్.నదాశివ

శృంగార్ షాపింగ్ సెంటర్ ఎదురుగా సర్వస్వం కోల్పోయినవాడిలా నుంచున్నాడు సోము. మహాత్మా గాంధీ రోడ్డులో నడిచి వస్తున్న సోము దర్శనం అయింది నాకు. బున్....బున్ మని సిగరెట్ పొగ వదులుతూ, వెదులుగా వున్న ప్యాంట్ జేబులో ఓ చెయ్యి దోపుకుని నుంచున్న అతని తీరు జాలి గొలిపేలా వుంది. 'హల్' అన్నా. 'ఓ!' అన్నాడు ఉలిక్కిపడుతూ. నన్ను చూసి అతని మొహం చాటుంత అయింది.

“ఎవరయినా అమ్మాయి కోసం చూస్తున్నావా ?” అన్నాను. తన చిన్న నుదుటి మీద చమటను తుడుచుకుంటూ “ఛ, ఛ” అన్నాడు.

“చూడరా, కిట్టూ ” అంటూ ఏదో చెప్పబోయి “ఈ మధ్యన నువ్వు కనిపించనే లేదే ” అని మరేదో చెబుతూ, “నాకు ఏరోనాటిక్స్ లో పని దొరికింది. చేతికి అరు వందలు వస్తాయి.” అంటూ బున్ ....బున్ మని సిగరెట్ పొగ వదలసాగాడు.

కాని ఆ ప్రాణిని చూస్తే అలా కనిపించడం లేదు. ఉన్న ఓ చిన్న వుడ్డేగాన్ని కూడా పోగొట్టుకున్న, చీమిడి ముక్కులతో వున్న తొమ్మిదుగురు పిల్లల తిండికి ఏం చెయ్యాలన్న నమస్యతో కొట్టుమిట్టాడుతున్న గుమాస్తాలా కనిపిస్తున్నాడు. నాటకో వన్యానంలా అదే సంగతి చెప్పానతనికి.

“అది కాదురా....నాకు....పోనియే, నువ్వు దొరకడం మంచిదే అయింది. నేను కాస్త గుడ్డలు కొనుక్కోవాలి, సూట్ కోనాలి, కాని ఎంపిక చెయ్యలేక పోతున్నాను. ఒక కొట్టు కెళ్ళి చూశాను. అంతా బాగున్నట్టే అనిపిస్తోంది గాని ఏది తీసుకోవాలన్నదే తేల్చుకోలేక పోయాను. అరగుంట నా అవస్త గమనించి కొట్టువాడు ఎసుగుదల చూపించాడు. సరే, బయటికి వచ్చేశాను.” అంటూ తన గొడవ చెప్పుకొచ్చాడు.

గుడ్డల ఎన్నికలో నాకు మంచి టేన్ట్ వుందని సోము అభిప్రాయం. దాన్ని సమర్థించేలాగ వాడికోసం రెండు రంగురంగుల బోంబే డైయింగ్ గుడ్డలు షర్టుల కోసం తీయించాను. గ్వాలియర్ టెరీపుల్ సూట్ పీస్ తీసుకొమ్మని నూచించాను. మరీ రంగు గుడ్డల్ని అతను ఇష్టపడకపోయినా పోగ్గా తిరిగే నా ఎదుట చెబితే హాస్యం చేస్తానన్న మొహమాటుతో మారు మాట్లాడకుండా ప్యాకెట్స్ తీసుకుని వంద రూపాయల నోట్లని కొంటర్లో వదేశాడు. గుడ్డల్ని చంకలో ఇరికించుకుని డబ్బులిస్తున్నప్పుడు అతని మొహంలో ఒక రకమైన విజయ గర్వం కనిపించింది.

“చూడయ్యా కిట్టా, ఇంత డబ్బులు ఒకేసారి ఖర్చు పెట్టడం నాకుఇదే మొదటిసారి”. అన్నాడు పొంగిపోతూ. అతని మొహంలో కనిపించిన విజయగర్వానికి అర్థం. మరోసారి స్ఫురించింది.

“అది సరే, ఇంత డబ్బెక్కడిది?”

“నవ్వే మొద్దువి. పని దొరికిందని చెప్పలేదా?” అన్నాడు.

దద్దమ్మలా మొహం పెట్టుకున్న సోము కంఠంలో ఇప్పుడు చైతన్యం కనిపిస్తోంది. ఇలాంటి సోముని ఇంతకు ముందెప్పుడూ చూడలేదు నేను.

“అదేమిటి? పని ఇవ్వగానే జీతం ఇచ్చేశారా?”

“ఓహో , నీకు చెప్పనే లేదు కదూ. నాకు పనిదొరికి అప్పుడే రెండు నెలలయింది. ఇప్పుడే రెండు వందల ఏబై పోయింది. మరో రెండు వందల ఏబై వుంది. నెల ఖర్చుకి ఎడిగా పెట్టాను. ఇప్పుడు చేతిలో వుండే ఈ డబ్బు ఎందుకో తెలుసా?” వాడి కంఠంలో వినవస్తున్న సున్నితమైన తేడాని గమనించ గలిగిన నాకు ఇది కేవలం పని దొరకడం వల్ల వచ్చిన హుషారుఅని అనిపించలేదు. కళ్ళు చికిలించి, సిగరెట్ తన శక్తికి మించి పీలుస్తూ, దగ్గుతూ, కువిస్తున్న కంఠంతో మాట్లాడుతున్న సోముని చూస్తుంటే, అతని తీరు నన్ను కాస్త ఇబ్బందిలో పడేసింది.

“ఒరేయి కిట్టా, ఈ డబ్బులు నా స్వార్థితం. నువ్వేమీ ఆలోచించకు. అది మా నాన్న సోమేమీ కాదు. పద మందు కొడదా.” అన్నాడు.

వాడి మాటల జోరు సాయంత్రం విహారానికి బయలుదేరిన వాళ్ళందరినీ మా వేపు చూసేలా చెయ్యడంతో నేను మరింత ఇబ్బందిగా ఫీలయ్యాను. ఇన్ని రోజులుగా నేను చూస్తున్న సోము వేరు. అతను ఎక్కువ మాట్లాడే వాడు కాదు. తన పనేమో తనేమో అన్నట్లుండే వాడు. సత్తలాగా తనలో తనే ముడుచుకుపోయే స్వభావం అతనిది. నాకు తెలిసినంత వరకు నన్ను తప్పించి మరెవరితోనూ అతనికి ఎక్కువ స్నేహ సంపర్కాలు లేవు. నేను మందు వెయ్యడం తెలుసు అతనికి. కాని అతని సంగతే నాకు తెలీదు. ఆశ్చర్యంతో కళ్ళు పెద్దవి చేసి చూశాను. “నాక్కూడా కొద్దిగా అలవాటు వుందిరా.” అన్నాడు సిగ్గుపడుతూ.

మందు కొట్టడానికి నా అభ్యంతరం ఏమీ లేదు.

కాంటి నెంటర్‌లో ఓ మూలగా కూర్చుని రెండు ‘బీరు’ చెబుతుంటే సోము మెరుస్తున్న కళ్ళతో “నా కివాళ మానం - మద్యం రెండూ కావాలి.” అన్నాడు. “సరేనయ్యా” అన్నాను. గుడ్డలు ఎన్నిక చేసేటప్పుడు వేడికోలుగా మాట్లాడిన సోము ఇప్పుడు అర్థం చేస్తున్నట్టు మాట్లాడుతున్నాడు.

“ఏం తినుకుంటావ్?” అన్నాను. “నా కవన్నీ తెలియదు, నువ్వే చెప్పాలి” అన్నాడు. బేరర్ని పిలిచి, “ఒక ప్లేట్....” అని చెప్పబోయేటంతలో “నువ్వు తినాలి” అన్నాడు. ఇదేదో పరిస్థితి చెయ్యడాటి పోతోంది అనిపించింది.

“నేను తిననని నీకు తెలుసు. ఎందుకు మొండికేస్తావ్?” అన్నాను గదమాయిస్తూ. సోము మొహం చిన్నబోయింది. “O.K. రెండు ప్లేట్ మటన్ పలావ్” అన్నాను.

కాలి బూడిద పుతున్న సిగరెట్ కొనకి మరో సిగరెట్ తిని వెలిగిస్తున్న వాడిని చూసి ఏడొక న్యూరోటిక్ అనిపించింది. ఒకటి రెండు గుక్కలు వీరు తాగి మొహం చేదుగా పెట్టి కూర్చుండి పోయిన అతన్ని చూసి, “ఏం మద్యం రుచించలేదా?” అని అడిగాను. “నీకు హాస్యంగా వుంది కదూ, మాంసం కూడా రానియే చెబుతాను” అన్నాడు. నా మాటలకి తనేం బాధ పట్టం లేదన్నట్టుగా.

అరగంట గడిచింది. సోము గ్లాస్ లో వీరు సగం అలాగే వుంది. అతని ప్లేటులోని మాంసం కూడా చల్లారి పోతోంది. ఇంకాసేపు అగి తింటే వాంతి రావచ్చు. సోముకి వీరు తాగడంలో గాని, మాంసం తినడంలో గాని అసక్తి లేదని అర్థమైంది నాకు. సాయంత్రం నేనతడిని చూసినప్పట్నుంచి ఇప్పటి వరకు అతను అకాంతిత్ వేగుతున్నాడు. ఉద్యేగాన్ని అణచుకుంటున్నాడు, బలవంతంగా నంతోపాన్ని తెచ్చిపెట్టుకుంటున్నాడు. సుఖం కొనుక్కోవడం కోసం, బారకి వచ్చాడు. అతనికి సుఖాన్ని అందించే దలారీ పని చెయ్యడాని కొచ్చినందుకు నాకేం బాధగా లేదు. అమాయకంగా కనిపిస్తూ పక్కలో బాంబు వేసేలా కూర్చున్న సోముని చూసి నాకు ఏడిపించా లనిపించింది.

“Shoot” అన్నాను. అమెరికాలో పేరు మోసిన ప్లేబాయ్ నవలల్లో హీరో లాగ. కాని ఇంజనీరింగ్ బుక్స్ మాత్రమే చదివిన సోము కంగారు పడిపోయాడు. “ఏమిటది? చెప్పు?” అన్నాను.

“ఏం చెప్పను?”

“అదే ఏదో అలోచిస్తున్నావు.”

కోపం వచ్చిన వాడిలా గ్లాసులోని వీరు పైకెత్తి గటగట తాగేశాడు. ఒక ముక్క మాంసాన్ని గుటుక్కున మింగేశాడు. దానికి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటున్న వాడిలా రెండు దమ్ముల పొగ పీల్చి మళ్ళీ ఐదు నిమిషాలు పుట్టనే కూర్చుని వచ్చేపోయే వాళ్ళని చూడసాగాడు. ఒంటరిగా, జంటగా - నవ్వుతూ కొంతమంది, మొహం నిండా వ్యధ భారంతో కొంతమంది, మాట్లాడుతూ కొంతమంది, మాట్లాడకుండా వట్టి సైగలు చేస్తూ కొంతమంది వచ్చి నిండిపోతున్న జనాన్ని చూసి అశ్చర్యపోతున్నాడతను.

“నా డబ్బుతో నేను సుఖవద్దం తప్పా?”

“తప్పే కాదుగాని నువ్వుప్పుడు సుఖ వదుతున్నావా?” అని అడిగాను.

“అదే కష్టం రా కిట్టా. సుఖం అన్నది నాకు తెలియనే తెలియదు. ఇప్పుడు మంచి పని దొరికింది. చేతిలో నాలుగు డబ్బులున్నాయి. పోయిన నెల పూర్తిగా గదిలోనే కూర్చుని డబ్బు కూడ బెట్టాను. అరు వందలు చేతికొచ్చే సరికి ఖర్చు చేయడానికి మనసే రాలేదు. అంతే కాకుండా నానా రకాల కలలు గన్న నాకు ఏ కల మొదట తీర్చుకోవాలో తెలియలేదు. ఇవాళ సాయంత్రం హఠాత్తుగా నాకు దాన్నంతా నా సుఖానికి ఖర్చు పెట్టుకోవా లనిపించింది. తక్షణం నాకు తోచినవి రెండే, ఒకటి గుడ్డలు కొనడం, రెండేది మందు కొట్టడం. కాని సుఖవద్దం ఎలా? ....బహుశః నువ్వు నాకు కనపడక పోయుంటే నేను ఓ రెండు సిగరెట్స్ ప్యాకెట్స్ కొనుక్కుని గదికి వెళ్ళిపోయుండే వాడిని. అలాగని ఇప్పుడేం బాధ వద్దం లేదనుకో. అయినా మనసుకి ఓ రకంగా....”

సోము ఎప్పుడూ తన గురించి ఏమీ చెప్పుకున్న మినిషి కాదు. నేను మరీ గుచ్చి గుచ్చి అడిగేలాంటి కుతూహలాన్ని కలిగించలేదు. ఇంజనీరింగ్ లో ఓ రెండు సార్లు ఫెయిల్ అయ్యాడు. ఆ తరువాత ర్యాంకులే సంపాదించాడు - అంతే తెలుసు ఇంజనీరింగ్ చదివేటప్పుడు అతని పక్క గదిలోనే నేనువుండేవాణ్ణి. అప్పటి పరిచయం తరువాత స్నేహంగా మారింది. కాని అతని మనసు మూలలో ఏదన్నా దాచుకుని బాధపడు తున్నాడన్న సంగతి నాకు కొత్త.

“ఇంకో వీరు చెబుదాం” అన్నాను.

“ఎస్కీ కావాల” న్నాడు - హెటెల్ లో అన్ని రకాల ఫల హారాలనూ ఒకేసారి రుచి చూడాలనుకునే తిండిపోతులాగ.

“నేను ఎస్కీ తాగను” అన్నాను.

అతనికి తిక్క రేగింది. “ధూత్ రాస్కెల్! నువ్వు వీరు తాగితే ఫరవాలేదు. ఎస్కీ తాగితే నీ జందెం మైలవడి పోతుందా?” అన్నాడు. “Shutup!” అన్నాను.

చప్పున ఓ ముక్క మాంసం నేట్లో కుక్కుకున్నాడు. అది గొంతులో చిక్కుకుంది. వీరు తాగి దాన్ని లోపలికి తోశాడు. నేను తిట్టడం మర్చిపోయిన వాడిలా నవ్వాను.

“పల్లెలో మా నాన్న దేవస్థానపు తీర్థాన్ని పంచి పెడతాడు. వాళ్ళిచ్చిన దక్షిణ తీసుకుని రొంటిన దోపుకుంటాడు. ఇక్కడా, ఆ కుర్చీలో కూర్చున్న ఎర్రమూతి అసామి మనకి ఈ తీర్థాన్ని పంచి పెడుతున్నాడు. అతన్ని ‘ఫాదర్ ఇమేజ్’ అనెచ్చు కదా?” అన్నాడు.

“ఓర్పి, తాగుతుంటే నీ బుద్ధి చిగురిస్తోందా!” అన్నాను.

“నేను సైకాలజీ చదువుకున్నాను అబ్బాయ్ నీలాగ చీప్ ఫిక్షన్ కాదు. నాది సైంటిఫిక్ మైండ్. నేను రెండు సార్లు ఫెయిల్ అయ్యేసరికి నన్ను మొద్దు అని అనుకుంటున్నావా?.....నా పూజారి నాన్న కూడా అలాగే అనుకున్నాడు. ఇందులో ఇంకొక తమాషా ఏమిటంటే నేనూ అలాగే అనుకున్నాను. నాన్నలాగే ఎగగోచి పోసిన పంచె కట్టుకుని, పిలక పెట్టుకుని పూజ చేసుకుంటూ, ఉదయం లేచి పేడ ఎత్తుతూ, నాన్న చెప్పినట్టు, నాన్న పెళ్ళు చెప్పినట్టు ఎంటూ వుండాలి, అదే మంచిదనిపించే దప్పుడు. అలాగే చేసే వాడినే ఏమో, కాని ఓ రోజు మా నవతి తల్లి ఎదుట నన్ను తన్నాడు. నేను బెంగళూర్లో చదువుతున్న మాటే అబద్ధమన్నాడు. ఉళ్ళో అందరూ ఈ మాటలే నమ్మి నన్ను అడిపొసుకున్నారు. డబ్బు లివ్వనన్నాడు. పొలంలో నీకు జానెడు స్థలం కూడా దొరకదన్నాడు. ఆ రోజే ఇక నీ మూతి చూడనని ఇల్లు వదిలి వచ్చేశాను.”

ఎవరిదైనా జీవిత చరిత్ర ఎనాలంటే ఎసుగు నాకు. ఏదో ఒక ఏడుపు. లేదా అధిక్యత. ఇలా నా మటుకు నాకు మరొక అర్థహీనమైన బ్రతుకు గురించి ఎనడంలో బొత్తిగా అనక్తి లేదు. మరింత వీరు తాగాను. సోము మాటలు ఎంటున్న కొద్దీ నవతి తల్లి ఎంగిల్ పాత కథ చదివినట్టనిపిస్తోంది. అందులోనూ వీరు తాగి నాలుక తడబడుతోంది. ఒక్కో సారి కుంఠం హెచ్చిస్తూ తగ్గిస్తూ తన కథని మంచి మెలో డ్రామా చేస్తున్నా డనిపించింది. దానితోబాటే ఈ సాయంత్రపు అతని ప్రవర్తనకీ దీనికీ ఏదో సంబంధం వుందని అనిపించింది. శ్రద్ధగా ఎనసాగాను.

“కిట్టా నువ్వు అదృష్టవంతుడివి.” అన్నాడు. “ఎలాగ?” అనడగాలని పించినా అడగలేదు. కాని స్లేటులో పులావ్ ఇంకా అలాగే వుండటం నచ్చలేదు నాకు. “అయ్యా సోమశేఖరా, నీ అత్త వృత్తాంతం వక్కన పెట్టి స్లేటులో దాని నంగతి చూడు” అన్నాను.

మరో ముక్కని ఫోర్ముల్ గుచ్చి నేట్లో వేసుకున్నాడు. మొదట్నుంచి అతను మాంసం ముక్కల్ని నమలకుండానే మింగుతున్నాడు - మాత్రల్ని మింగినట్టు. బ్రాహ్మణ పూజారి కొడుకు మాంసం తింటున్నాడన్న అలోచన వచ్చేసరికి ఈ దృశ్యం మజాగా అనిపించింది. నైఫ్, ఫోర్క్ వాడకుం తెలిదు అతనికి. వీరు కూడా చప్పుడు చేస్తూ తాగుతాడు....

“నువ్వు హాస్యం చేసినా నరే, నువ్వొక్కడివే నాకు నిజమైన స్నేహితుడివి. అదలా వుండనీ, తమాషా ఏమిటంటే, నేను మా మేనమామ ఇంట్లో, స్కూల్లో జీతం మీద పనిచేశాను, పేడ ఎత్తాను. ఏదేదో చేసి కాలేజీ ఫీజు కట్టాను. ఆ తరువాత ఎక్కడా ఫెయిల్ కాలేదు. మా నాన్నని గురించి అలోచనా రాలేదు.” అన్నాడు.

“అది సరే, ఇప్పుడెందుకు మీ నాన్నని గురించి ఆలోచన? This is the time to forget every thing.”

ఇవాళ సాయంత్రం నుంచి నన్ను దొలుస్తున్న ప్రశ్న అదే. ఇన్ని రోజులుగా అక్కర్లేకుండా పోయిన నాన్న ఇవ్వాలెందుకొచ్చాడా అని, మనసంతా భగభగ మండుతున్నట్టు అవడంతో గదిలో నుంచి పరుగు తీశాను. నేను ఉద్యోగంలో చేరిన వారాని కల్లా మా నాన్న నుంచి ఓ ఉత్తరం వచ్చింది. మొదట ఆశ్చర్యం వేసింది. “ఉద్యోగంలో చేరావట కదా! నెలనెలా కొంత డబ్బు పంపుతూ వుండు” అంటే వుందందులో ఓ రకంగా అసహ్యం వేసింది నాకు. ఒళ్ళు మండింది. “ఒక్క పైసా పంపను.” అని రాసేశాను. ఆ తరువాత నాకు ఉద్యోగం దొరికిన సంతోషమంతా మాయమయిపోయింది....” అన్నాడు. మళ్ళీ, “అమ్మ వునురు పోసుకుని నూతిలో దూకేలా చేశాడు. ఆరేళ్ళ వయస్సులో నా చేత పేడ బుట్టలు మోయించాడు. మంత్రం నేర్పేటప్పుడు చింతబరికెలతో బాదాడు.” అంటూ తొందరతొందరగా గ్లాసులోని మద్యాన్ని తాగుతూ చెప్పాడు. “నేను డబ్బు పంపక పోవడం సరియైన దేనా? అని అడిగాడు.

“నువ్వే నిర్ణయించుకోవాలది” అన్నాను. వాడికి నిరాశ కలిగింది. నిజంగా నందిగ్గంలో వున్నాడతను. తండ్రిని ఎదిరించి బ్రతకడం పెద్ద సమస్య అవడం చూసి ఆశ్చర్యమేసింది నాకు. నైతికంగా అతనిలాంటి నందిగ్గంలో పడడమెందుకో అర్థం కాలేదు నాకు. “నువ్వు చేప్పేదాన్ని బట్టి చూస్తే మీ నాన్నకి నిన్ను డబ్బు అడిగే హక్కు లేనే లేదు” అన్నాను. అతనికి కాస్త ఓదార్పు కలగాలని,

అయినా అతని మనసు శాంతించినట్టు లేదు.

“కిట్టూ, ఓ పని చేద్దాం.”

“ఏమిటది?”

“ఓ బాటిల్ విస్కీ కొనుక్కుని మీ ఇంటికి వెళదాం ఎలాగూ ఒక్కడివే వుండి సుఖ పడుతున్నావు. ఓ రోజు నేనూ అక్కడే వుంటాను. స్పృహ కోల్పోయేదాకా తాగుదాం” అన్నాడు. మళ్ళీ వెంటనే “ఎందుకు ఒక్కడివే వుంటున్నావ్?” అడిగాడు.

“అప్పుడప్పుడు అమ్మాయిల్ని తీసికెళ్ళడానికి ఏలుగా వుంటుందని” అన్నాను.

సోము నమ్మాడు. “మొత్తం మీద నువ్వు ఏ బాదర బండి లేని అదృష్టవంతుడివి.” అన్నాడు. ఎంత అమాయకుడి ఇంజనీర్ అనుకున్నాను.

విస్కీ బాటిల్ ప్యాక్ చేయించుకుని కాంటినెంటల్ వదిలి పెట్టేసరికి పడకొండయింది.

హాల్లో టి పాయ్ మీద రెండు గ్లాసులు తెచ్చి పెట్టాను. ఇల్లంతా వరీక్షగా చూసి సోము, “నీకు నిజంగా గర్ల్ ఫ్రెండ్స్ వున్నారా?” అని అడిగాడు. శబ్దాలు కొంచెం ఎచిత్రమైన థాటిలో కష్టంగా దొర్లుతున్నాయి.

గ్లాసులోకి ఎస్కీ వంపుతూ, “చాలా మంది వున్నారు. అనూరాధ, అనుపమ, అనార్కలీ, అలకనంద, రీటా, జోసఫీన్, స్వప్న, స్వయంప్రభ....” అని చెబుతూనే వున్నాను.

“అంతంత మంది లేకపోయినా, వున్నారని అనుకోవడం లెక్కకి మంచిది కదూ.” అన్నాడు.

మందుకొట్టిన మత్తులో కూడా సోము అశ్రుర్యం గొలిపేలా చక్కగా మాట్లాడతాడనిపించింది.

“ఛానియ్, మీ నాన్న సంగతి చెప్పు.”

“అ సంగతి అయిపోయిందిగా, వదిలెయ్, ఇప్పుడు నాకు స్పృహ తప్పింది.” అంటూ రెండు మూడు స్కాచ్ ఎస్కీ గటగట తాగేశాడు.

ఎవరో తలుపు కొట్టిన చప్పుడయింది. సోము కంగారు పడ్డాడు. నేను మెల్లిగా గ్లాసు కింద పెట్టాను.

తలుపు తెరిచేసరికి ఎదురింటి చంద్రయ్య నుంచున్నాడు. వీరు, ఎస్కీ వాసన ముక్కుకి తగలగానే కాస్త తడబడి ఒక అడుగు వెనక్కి వేసి “సారీ సర్, డిప్లర్స్ చేకనేమా మిమ్మల్ని. ఏమిటో నిద్రే రాలేదు చూడండి, మా అవిడ వూళ్ళో లేదు. మీకా అనుభవం తెలీదనుకోండి, ఉన్నప్పుడే రకం, లేనప్పుడేరకం. అ లోపల మీ ఇంట్లో దీపం కనిపించింది. ఈ వారం ఖిట్టే ఏదన్నా తెచ్చారేమోనని వచ్చాను. ఎవరో ఫ్రెండ్స్ వచ్చినట్లున్నారే....” ఏదో చెబుతూనే వున్నాయన.

నామూర నిమిషానికి వదిసార్లు గిరగిర తిరుగుతున్నట్టుగా వుంది. కాళ్ళు కాస్త బలాన్ని కోల్పోయాయి. అతని మాటలు ఇప్పట్లో వూర్తి కావనిపించింది. వెంటనే అక్కడున్న ఓ పాత పేపర్ని అతని చేతిలో పెట్టేసి, “ఇదే లేటెస్ట్, థిర్టీలో కూడా రిలీజ్ కాలా.” అంటూ అతని మొహం మీదనే తలుపులు మూసేసి లోపలికి వచ్చాను.

చూస్తే అక్కడ సోము లేదు. నాకు నిజంగా మందు ప్రభావంతో ఏమీ తెలీలేదు అనిపించింది. లేకపోతే సోము ఇక్కడికి రాలేదేమో లేదా సోము నా ఆలోచనల్లో మాత్రమే వున్నాడేమో లేకపోతే తలుపు కొట్టింది వాళ్ళ నాన్నను కుని ఎక్కడన్నా దాక్కున్నాడేమో అననిపించింది. అఖరిదే రైటనుకుని. తూలుతూ టేబుల్ కింద, మంచం కింద, తలుపుతెర వెనకాల, వంటింట్లో మూల మూలా వెతికాను, బాతరూంలో చూశాను, సోము కనిపించనే లేదు./టిపాయ్ మీద ఒక్క గ్లాసే వుంది,

నిజంగా మందు బాగా తలకెక్కిందను కున్నాను. సోము ఎక్కడికైనా పారిపోయాడా? వీధి గుమ్మంలో నేను నుంచునే వున్నాను, అనుమానం వచ్చి పెరటి తలుపు తీశాను.

మురికి కాలవ అంచున గొంతుక కూర్చుని, ఎడం చేత్తో ఎస్కీగ్లాసు పట్టుకుని, కుడి చేత్తో పొట్ట పట్టుకుని సోము వ్యాక్ వ్యాక్....వ్యాక్ మంటూ వాంతి చేసుకుంటున్నాడు. వాంతిలో వుండలుండలుగా మానం ముక్కలు పడుతున్నాయి....

సోము ఉదయం పది గంటలకి నిద్రలేచాడు, తెచ్చి పెట్టుకున్న వుత్సాహంతో చురుగ్గా బాత్‌రూంకి వెళ్ళి మొహం కడుక్కున్నాడు.

“నిన్న చాలా బాగా గడిచిందయ్యా” అన్నాడు నెన్ కెఫే చేసిచ్చాను. తాగుతూ-

“కాస్త తలనొప్పిగా వుంది, నేరు చప్పగా వుంది”. అన్నాడు.

“మీ నాన్న విషయం ఏం తీర్మానించు కున్నావ్?” అన్నాను. “ఓహూ! అన్నాడు. ఓ క్షణం మౌనంగా నా వేపు చూశాడు. “నిజం ఏమిటో తెలుసా? నిన్న పూరికి 150 రూపాయలు మనియార్డర్ చేశాను. ప్లాంట్ లో దాని రసీదు వుంది చూడు. అలా పంపిన తరువాత మనసు అదేలా అయింది. నెలన్నర డబ్బు పంపకూడదని ఎలవెల బాధపడ్డాను. పంపాక అది తగ్గుతుందనుకుంటే అదీ అబద్ధమే అయింది. చూడు, డబ్బు పంపడం తప్పని నీకు అనిపించడం లేదా?”.

నా నోటి వెంట మాట లేదు.

నేను కేవలం దిగ్గుమలో వున్నాను.

22. కట్టుబాట్ల కోట బయట

రాజశేఖర వీరమాన్య

నెప్పి బాగా ఎక్కువవడంతో అలాగే కళ్ళు మూసిన నాకు హఠాత్తుగా మెలకువ వచ్చింది. కళ్ళు తెరచి చూశాను. దగ్గర ఎవరూ లేరు. పక్కకు ఒత్తిగిలి కళ్ళు మూశాను. నాన్నగారు బయట ఎవరితోనో చిన్న గొంతుతో మాట్లాడడం వినిపిస్తోంది.

ఎంటున్న వ్యక్తి అంటున్నాడు. “మీరేమైనా అనండి. ఈ జబ్బు ఇంత ముదిరే దాకా ఊరుకోకుండా వుండవలసింది”.

“నేనేం చెయ్యగలను చెప్పండి. తన జబ్బు తనకే తెలియకపోతే మిగతా వాళ్ళు మాత్రం ఏం చెయ్యగలరు? చదువుకున్నాం. అన్నీ మాకే తెలుసు అని గట్టిగా అనుకునే వాళ్ళకి మనం చెప్పగలమా? ఈ ఆలోచనలతో నిద్రాహారాలు లేవు నాకు....”

నాన్నగారి మాటలు విని ఆయన మీది జాలి ఇంకా ఎక్కువయింది. “నాన్నా, నన్ను ఈ పరిస్థితికి తెచ్చిందే నువ్వు.” అని గట్టిగా అరవాలనిపించింది. ఎప్పుడూ తన గొప్పదనాన్నే చాటుకునే నాన్న, నేను జబ్బు వద్ద ఈ సమయంలో కూడా అదే పని చేస్తున్నాడు. వుట్టినప్పట్నుంచి ఇవాల్టి దాకా నన్ను దుమ్ము కణం కంటే తక్కువగానే చూస్తూ వచ్చిన నాన్న ఈ ఆఖరి అంకంలో కూడా తన పాత్రని బాగా నటించి అందరి దగ్గర శబాష్ గిరీ కొట్టేస్తున్నాడు. ఎందుకో గాని మొదట్నుంచి నాకూ నాన్న కూ పొత్తు కుదిరేది కాదు. చిన్న వాడిగా వున్నప్పుడు బెత్తంతో కొట్టి, చెవి నులిమి, గోడకుర్చీ వేయించి, ఓనమాలు దిద్దించిన అయ్యవారి చిత్రం నా కళ్ళ ముందు మారినా నాన్న చిత్రం మారనే లేదు. అకారణమైన కోపం. ఏది చేస్తే తప్పు, ఏది చేస్తే ఒప్పు అని ప్రతి పని గురించి ఆలోచించి చేశాక కూడా అతని పై దాని పరిణామం ఇలాగే వుంటుంది. అని చెప్పడానికి వీలు లేదు. కొన్ని సార్లు పొగిడి కొండెక్కిస్తే చాలా సార్లు తిట్టి తిరస్కారంగా మాట్లాడేవాడు. కొత్తగా వచ్చిన మార్పులూ వుంటే, ఇంతకు మునుపు చిన్న వాడిని గనుక కొట్టేవాడు. ఇప్పుడు తిట్లతో నరిపెడతాడు అంతే.

నాన్నని గురించి ఇలా ఆలోచించడం నీచం అనిపిస్తుంది. ఇప్పుడు కాదు. నాకు జ్ఞానం వచ్చినప్పట్నుంచి ఈ క్షుద్రభావంతో పొరాడుతునే వున్నాను. నేను గెలవ లేదు. అత నేడిపోలేదు. “నాన్నా, నిన్న కలలో నీ శవం చూశాను” అని ఎవరో రాసిన కవిత చదివినప్పుడు, ఇలా పొరాటం జరిపిన వాడిని నేనెక్కడినే

కాదని తేలిగ్గా వూపిరి పీల్చుకున్నాను కూడా. నేను పెరిగే కొద్దీ, నా లోని నేను పెరిగే కొద్దీ ఏదైనా గొప్పదనాన్ని చూపించి, నా లోని నన్ను చిన్న బుచ్చుతాడు నన్ను. ఏదీ దొరకనప్పుడేదో ఒక తప్పు వెతికి, చదువుకుని మా కన్న గొప్ప వాళ్ళయిపోయిన వాళ్ళు కదా మీరు? అని వ్యంగ్య 'బాబు' విసురుతాడు. ఆయన కన్న నేనెక్కువ చదువుకోవడం తప్పా? ఉన్న దాన్ని చూసి సంతోషపడ్డం కన్న, లేని దాన్ని తలచుకుని వాపోవడం ఎక్కువైపోయింది....జనరల్ వార్డ్లో వున్న రోగి ఎవరో నొప్పి ఎక్కువై అరుస్తున్నాడు. నర్స్ వచ్చి టెంపరేచర్ చూసి చార్డ్లో రాసి చిరునవ్వు నవ్వి వెళ్ళింది. ఆ చిరునవ్వు కూడా వాళ్ళ డ్యూటీలో ఒక భాగంలా వుంది.

అమె నవ్వు ఏదో భావాన్ని తట్టి లేపినట్టు అయింది. అంతా ఒక వ్యాపారం. ఎందుకో గాని జ్ఞానం వచ్చినప్పట్నుంచి రోజు రోజుకీ పిరికితనం ఎక్కువవుతోంది.

నేను ఇంకా ఒకటి రెండు శతాబ్దాలు అగి పుట్టాల్సిందేమో! స్వాతంత్ర్యం లేని బ్రతుకు బ్రతికితే ఎంత చస్తే ఎంత? ఒక వ్యక్తి చుట్టూ ఎందుకిన్ని బంధనాలు? తను, తనది తన వాళ్ళు, తన వాళ్ళనుకునే వాళ్ళు ఒకటా ....రెండా....?

బయట మనుషుల సందడి, గొడవ ఎక్కువయింది. నాలుగు గంటలయ్యుండవచ్చు. ఇక రెండు గంటలు రోజువారి మామూలు జాతర. వచ్చిన జనం తమ యోగ్యతలకు తగ్గట్టు కన్నీళ్ళు కార్చి స్పందన చూపించి, తమ మంచితనానికి తామే భూతద్దం పట్టుకుని సంతోషించే శుభ యోగం....

అమ్మ తమ్ముడితో కలిసి వచ్చింది. తమ్ముడు ఫ్లాస్కు, నీళ్ళు ర్యాక్లో వుంచి, చార్డ్ చూసి "అంతా నార్మల్గా వుంది కదన్నయ్యా" అన్నాడు మెప్పుదలగా. అతను ఫైనల్ ఎం.బి.బి.యన్.

అమ్మ మామూలుగా ఒక బాల్బీడు కన్నీళ్ళు కార్చింది. నన్న అదే నెవంత్ రోజులాగ లోపలికి వచ్చి

"అపరేషన్ అంటే అంతగా భయపడలేమిటి? ఇప్పుడు గుండె అపరేషన్లే జరుగుతున్నాయట. ఇదేముంది మహా" అని ఓదార్చసాగాడు. ఆయనలో తన కొడుకు చనిపోడన్న భావం వున్నట్టుంది.

"రేపు ఉదయం ఎనిమిది గంటలకి కదన్నయ్యా అపరేషన్?" అన్నాడు తమ్ముడు.

అవునన్నట్టుగా తలూపాను.

అమ్మ కళ్ళల్లో నీళ్ళు కారుతూనే వున్నాయి.

డాక్టర్ రోజువారీ ఎజిట్ కోసం లోపలికి రాగానే పాలపొంగు మీద నీళ్ళు

చిలకరించినట్టు అమ్మ ఏడుపు తగ్గిపోయింది.

డాక్టర్ చార్జ్ చూశారు. గుండె, పొట్ట, వెన్ను అన్ని చోట్ల స్టైతస్కోపుతో చూసి తమ స్టైతస్కోపు బాగా పని చేస్తోందని ఖచ్చిత పరుచుకున్నారు.

"Tomorrow by this time you will be alright Mr...." అంటూ అమ్మకి ధైర్యం చెప్పి వెళ్ళిపోయారు.

అమ్మ ఏడుపు ఎక్కువవడంతోనే చాలా సేపు ఆస్పత్రిలో వున్నందువల్ల కలిగిన ఎనుగుదలతోనే కాని, నాన్న అమ్మని తీసుకుని ఇంటికి వెళతానని చెప్పి, తమ్ముడితో కాసేపు ఇక్కడే వుండమని సూచించి వెళ్ళిపోయాడు.

"అన్నయ్యా, వదిన వచ్చింది". కొత్త కబురు చెప్పినట్టుగా అన్నాడు తమ్ముడు.

"ఇప్పుడెందుకొచ్చింది?"

"అదేమిటన్నయ్యా అలాగంటావు? ఈ సమయంలో కాకపోతే మరెప్పుడు రావాలంటావు?"

"పెళ్ళాం చుట్టాలు - పక్కాలు అంటే చచ్చేటప్పుడు చూసిపోడం కోసమేనా ఏమిటి? నేను చచ్చిపోయానని రూఢి పరచుకుని వెళ్ళాలని...."

తమ్ముడు నేటి మీద చెయ్యి పెట్టి మాటకి అడ్డొచ్చాడు. అతనికి వెనుకటిదంతా గుర్తు వచ్చి వుండాలి. బయటకి వెళ్ళిపోయాడు.

ఎందుకోగాని ఓ రకమైన అనంద వీచిక మనసులో దూరి వెళ్ళినట్టయింది. తమ్ముడి మనసు నెప్పించినా "చూశావా ఎలా కసి తీర్చుకున్నానో" అన్న ఒక ఏకటమైన సంతోషం కలిగిందనుకుంటాను. ఆమె మీద కోపంతో తమ్ముణ్ణి నెప్పించానే అన్న బాధా కలిగింది.

అవునూ, ఇందులో నా తప్పేమిటి? నా కనిపించిన దాన్ని ఇలా మొహం మీద కొట్టినట్టు చెప్పకూడదని ఎంతగా ప్రయత్నించినా, ఎలాగో నాలో కలిగిన భావం మాటల రూపంలో బయటకి వచ్చేస్తుంది. నేను జీవిస్తున్న పరిసరాలలో నాకు ఇష్టం వచ్చినట్లు మాట్లాడానికి గాని, నడుచుకోవడానికి గాని, బ్రతకడానికి గాని వీల్లేదని తెలుసుకున్నాకే నేనీ ప్రపంచంలో బ్రతకడానికి అనర్హుడినని నిర్ణయానికి వచ్చాను.

మనసులో, హృదయంలో కలిగిన ఇష్టానిష్టాల్ని పట్టించుకోకుండా ఎవరిదో బంధనానికి లోనై ఏదో సంకోచానికి లోనై, తన వ్యక్తిత్వాన్ని కట్టుబాట్లలో బంధించి ఎవరిదో నాలుక, ఎవరివో కళ్ళు, ఏవో చెవులు. మనిషి తన స్వంత వ్యక్తిత్వాన్ని ఎంచుకు బ్రతికేవారిచే నిర్మింపబడ్డ ఈ సమాజం నా పాలిటికి ఎప్పుడో చచ్చిపోయి నట్టయింది. అందుకే చచ్చిపోయిన ఈ సమాజంలో బ్రతకడం కన్న

తరువాతైనా సజీవమైన సమాజాన్ని నిర్మించాలంటే చనిపోవడమే మంచిది....
“వదిన వస్తుందిట. మరీ నాతో అన్నట్టు దురుసుగా తనతో అనేయ కన్నయ్యా”
తమ్ముడు లోపలికి వచ్చి నాతో అన్నాడు. చిరునవ్వు నవ్వుతూ అతని వేపు
చూశాను. తన అన్నయ్య ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ అలా చెయ్యడు అన్న భరోసా ఆ
చూపులో కనిపించి వుండాలి. ఏదో మందు తెస్తానని బయటకి వెళ్ళాడు.

2

నన్ను నిర్జీవం చేస్తున్న కుట్రలో ఈ పెళ్ళాం కూడా ఒక ముఖ్య పాత్ర ధారిణి.
ప్రేమించిన మనిషిని పెళ్ళి చేసుకోలేక పోయినా, పెళ్ళి చేసుకున్న మనిషిని
ప్రేమిద్దామన్న ఉద్దేశంతో, పెళ్ళయ్యాక కొత్తలోనే నా పాత కథ ఆమె కి చెప్పాను.
ఎప్పటికైనా ఆ విషయం మా ఇద్దరి మధ్య అగాధం కాకూడదన్న ఉద్దేశంతో. కానీ
అది నేను అనుకున్నట్టు కాకుండా ప్రతికూల పరిణామానికి దారి తీసింది.
అప్పుడు వెంట్రుక వాసి కన్న తక్కువగా ప్రారంభమైన చీలిక రాను రాను పెద్దదై
ప్రపాతమై ఆమె ఆ వెడ్డునా, నేను ఈ వెడ్డునా వుండేటట్టు చేసింది. నేను
ఇప్పుడు అస్పత్రిలో వున్నాను గనుక నా చావు నీడ వంతెనగా మారి ఆమెని మళ్ళీ
ఇక్కడకి రప్పించింది. చూడాలి, ఆమె పాత్రని ఎలా నటిస్తుందో!

ఇప్పుడు ఆమెకి అఖిరి సారిగా చెప్పేస్తాను. మొదట చెప్పకూడని దానినే
చెప్పినప్పుడు, ఇప్పుడు చెప్పి తీరాల్సిన దాన్ని చెప్పకుండా, వదలి పెడితే
ఎలా? అఖిరికైనా సత్య సంగతి తెలిసి, తన యోగ్యత ఎంత అన్న విషయం కూడా
ఆమెకి తెలియాలి.

ఒసే, అడదానా. నిన్ను పెళ్ళి చేసుకున్నది నీ ముఖం, అంతస్థు చూసి కాదు.
నీ మీద ప్రేమ చేతా కాదు. నువ్వు ఈ ఇంటిలోకి అడుగు పెట్టింది. ఇంటి పెద్ద
కోడలిగానే లేక నా భార్యగానే మీ మామగారినే అడిగి చూడు. భర్తగా నా
కర్తవ్యాలన్నీ నిర్వహించాను. ‘వెనుకెప్పుడో ఎవరినో ప్రేమించాడు’ అనుకుంటూ
గుంట శబ్దం విని చొంగ కాల్చే ఫాన్లో కుక్కలాగ ‘కుయ్’ మంటూ నీ అంతట నువ్వే
ఒళ్ళు పిందుకుంటూంటే నేనేం చెయ్యగలను?

ఆమె వచ్చింది. ఒక్కతే వస్తే ఏమవుతుందోనన్న భయంతో ననుకుంటూ,
స్నేహితురాళ్ళతో కలసి వచ్చింది. వాళ్ళలో కొంతమంది నా క్లాన్ మేట్స్ కూడా
వున్నారు. సరే, ఇక మామూలు వ్యవహార మన్నట్లుగా అందరూ తమ తమ
శక్త్యానుసారం అనుకుంప, దుఃఖాలను వ్రదర్పించి ఆమె వెక్కతినే వదిలి
వెళ్ళిపోయారు. ఆమె కూడా తన కర్తవ్యం అన్నట్లుగా పక్కలో కూర్చుని, నుదుటి
మీద చెయ్యేసి జ్వరం వుండేమో చూసింది. పొట్టమీద చెయ్యి వేసి “నెప్పి చాలా
ఎక్కువగా వుందా?” అంది గర్భిణి స్త్రీలను అడిగినట్లుగా.

“అంతగా లేదు” వెంటనే చెప్పాను.

వదుకున్న నా తల నిమురుతూ కూర్చున్న మనిషి హఠాత్తుగా నా గుండెల మీద తల పెట్టి ఏడవ సాగింది. నాకు నవ్వొచ్చింది.

“ఎక్కువగా ఏడవకు. మళ్ళీ ఇంటికి వెళ్ళవలసి వస్తే స్నో, పౌడర్ రాసుకోవలసివస్తుంది.” అని చెప్పాలని పించింది. మొహం నిండా రంగు పూసుకుని సినిమాలో ఏదేమీ నాకుమారి గుర్తు వచ్చింది నాకు.

ఈ ఏడు పన్నడుందే ఇదే దైవ దత్తమైన కళ. కొంతమందికి అదే ఫేషన్. మిగతా వాళ్ళకదే రోగం.

అమ్మ రెండో జాతికి చెందినది. ఏడ్చి ఏడ్చి అంతా కన్నీళ్ళతో కరగించి వేస్తుంది. కొన్ని సార్లు నాన్న కూడా అమ్మ ఏడుపుకి కరిగిపోయి నన్ను శిక్షించకుండా వదిలెయ్యడం జరిగింది. ఈ అమ్మతో భలే గొడవ. అన్నింటిలోనూ అంతే, అమె నన్ను అంత ప్రేమగా చూసి, ముద్దు చేసి పెంచకుండా వుంటే నాలో ఇంత మొండితనం వచ్చేదే కాదేమో. నాన్న ప్రేమని, అమ్మ ప్రేమని కలిపి నరాసరి తీస్తే ఒక మనిషిలో ఎంత వుండాలో అంతకంటే ఎక్కువే వస్తుందీ ఇద్దరికీను. కాని అమ్మ ఈ విషయంలో కాపిటలిస్టు. అమె అన్నింటినీ తనమీద వేసుకున్నందు వల్లనే ఏమో, నాన్న ఎప్పుడూ కమ్యూనిస్టులా ఇంట్లో అందరికీ ఎరుద్ధంగా ఏదో గొడవ లేవదీస్తూనే వుంటాడు.

గుండెల మీద నుంచి తన మొహం పైకెత్తి నా గుండె భారాన్ని తగ్గించింది. ఏడుపు స్థాకు అయిపోయి వుండాలి. ఆలోచనల ప్రవాహంలో అమె అస్తిత్వమే కొట్టుకు పోయింది. ఈమెలో ప్రేమ - అకర్షణ, నా అంచనాకి తక్కువగానే వున్నట్టు లెక్క. మొహానికి తగిలించుకున్న ఈ ఏడుపు ముసుగు అమె వ్యక్తిత్వానికి ఎంత కళ తెచ్చిపెట్టిందో కదా అనిపించింది. అమె తల నిమిరి కన్నీళ్ళు తుడిచాను.

“ఇవ్వాలక్క రోజే, రేపు వుదయం అపరేషన్ అయితే అంతా సర్దుకుంటుంది. దీనికంతటికీ నేనే కారణం. నేను మిమ్మల్ని ఎడిచిపెట్టి వెళ్ళకపోతే మీకి పరిస్థితి వచ్చేదే కాదు...” అంది ఏడుస్తూ.

వాహ్ రే పిల్లా నిన్ను అంతగా ప్రేమిస్తున్నా అన్న భ్రమ ఎలా కలిగింది నీలో? అంతగా ప్రేమకు పాత్రురాలినన్న అహంభావమైనా వుంది కదా నీలో. ఇప్పుడు నీలో కలుగుతున్న భావాలన్నీ గుండెల్లోంచి వచ్చినవని అనుకుంటున్నావా? అది నిజమే అయితే, ‘చావు’ అన్న శబ్దం అందర్నీ కాకపోయినా కొందర్నయినా దారికి తెస్తుందన్న మాట, ఒక వేళ అపరేషన్ సక్సెస్ అయి నేను బ్రతికి బట్టకట్టి, ఈ ప్రీతి విశ్వాసాలలో ఆ తరువాత కూడా మిగిలి వుంటాయంటే నేను

బ్రతకడానికి సిద్ధమే. ఈ ఆలోచనలన్నీ నిర్వికారమైన, నిర్మలమైన మనసుతో అనుకుంటున్నదే లేక 'బ్రతకాలి' అన్న అశ గల నేను, నేనే ద్వేషిస్తున్న ఈ ప్రపంచపు గూఢచారిగా వని చేస్తున్న నా మనసు యొక్క మరొక ముఖమో అన్న ఆలోచన నా బుర్రని చెడగొట్టసాగింది.

“మిమ్మల్ని వదిలిపెట్టి ఈ రెండేళ్ళూ ఎలా గడిపానే దేవుడికే తెలియాలి. మీరు తీసికెళ్ళడానికి వస్తారని ఎదురు చూడని రోజే లేదు. నా కష్టం ఏ శ్చతువుకీ వద్దు” అంది ఏడుస్తూ.

ఈ స్త్రీ జాతే జాత. అందులో ఈ మనిషికి తన కన్నీటి ఎలువ బాగా తెలుసు. వీసినీ గొట్టు కోమటిలాగ తన కన్నీటిని ఖర్చు చేస్తుంది. నందర్భానుసారంగా అభినయం. ఆ అభినయంలో వచ్చే మాటలన్నీ తన గుండెల్లోంచే వస్తున్నట్లు చెప్పగల నేర్పు ఇవన్నీ నాకు తెలుసు.

అయినా దీనికంతా ఎరుద్దంగా ఒక మనిషి వుండేది. ఏదే పరిస్థితి వచ్చినప్పుడు నవ్వేది! అందరూ నవ్వేటప్పుడు గంభీరంగా వుండేది. బ్రతుకులో ఓ ఘట్టంలో కలుసుకుని, కొంతకాలం నా అడుగులో అడుగు వేసిన ఒక మనిషి. అప్పుడు నా వారి కోసం, మా గౌరవం, అంతస్తు కాపాడు కోవాలనుకునే వారి ఒత్తిడికి లొంగిపోయి అమెని నడివీధిలో వదిలేసి తల దాచుకున్న వాడిని నేను. లోకు ఈ ఒక్క ఎషయంలోనూ నాకు నడలింపు చూపించి వుంటే, నేను దాని బానిసగా పడి వుండడానికి సిద్ధంగా వుండే వాడిని.

తమ్ముడు లోపలికి వచ్చాడు. జాతవరకు చేసిన అభినయంలో చెడిపోయిన తన మేకప్పుని కొద్దిగా సరి చేసుకుని వాళ్ళ వదిన సర్దుకు కూర్చుంది.

“వదినా, మీ ఫ్రెండ్స్ విలుస్తున్నారు. విజిటింగ్ టైమూ అయిపోయింది. మీరు ఇంటికి వెళ్ళండి. నేను తరువాత వస్తాను” అన్నాడు. అమె లేచి.

“ఉదయం వస్తాను” అని వెళ్ళిపోయింది.

అమె వెళ్ళిపోయాక ఈ రెండేళ్ళూ తనని వదిలి పెట్టిన నంగతి ఎత్తి అమెని తిట్టాడు.

అతనెప్పుడూ తన అన్నకి ఎవరి వల్ల అన్యాయం జరిగినా సహించడు. తనూ వాళ్ళ స్థానంలో నుంచుని ఆలోచించి తనే అయితే వాళ్ళు చేసినట్టు చేసేవాడే కాదే అని ఎమర్సింతుకునే గొడవకి పోయేవాడు కాదు. ఎన్నో సార్లు దీన్ని గురించి చెప్పినప్పుడు.

“నీ కేమిటన్నయ్యా, సముద్రం లాగ వుంటావు. ఏమి ఎంత వేసినా, కనిపించకుండా మునిగి పోతుందే గాని, దాని గుర్తు కూడా బయటకి తెలియదు. తట్టుకోవడానికైనా ఓ మితి అంటూ వుండాలి. ఇవన్నీ చూస్తూ నేను మాత్రం

పూరుకోలేను మరి" అనేవాడు.

నాలో ఏం చూశాడో గాని, ఇంట్లో నాన్న మొదలుకుని అందరి మీద అధికారు చెలాయించే వీడు నాతో మాత్రం చాలా మృదువుగా నడచుకుంటాడు. తమ్ముడు మాట్లాడుతూనే వున్నాడు. ఎషయం మారుద్దామని "రవి ఎప్పుడొస్తాడుట? ఇవాళ ఆలస్యం అయిందేం? అనడిగాను.

"అవును, అన్నట్టు మరిచే పోయాను. వాళ్ళింటికి ఎవరో వచ్చారట. రావడం ఆలస్యం మవుతుందని చెప్పమన్నాడు. బజార్లో కనిపించాడు."

రాత్రి నా దగ్గర రవిగాని, తమ్ముడు గాని వుండేవారు.

"అన్నయ్యా కాస్త వనుంది. వెళ్ళి, ఎనిమిదీ ఎనిమిదిన్నర కల్లా వచ్చేస్తాను" అనుమతి తీసుకుని తమ్ముడు వెళ్ళిపోయాడు.

3

నా ఇన్ని సంవత్సరాల బ్రతుకులో ఎవరైనా నన్ను అర్థం చేసుకుని నా అంతరుంగిక మిత్రులుగా వున్నారంటే వాళ్ళలో ఒకడు రవి, మరొకరు నేను ప్రవంచానికి భయపడి దూరం చేసుకున్న ఆ ఇంకో అమ్మాయి.

ఈ రవి కూడా నాలాగే జీవితంలో చాలా కష్టాలనుభవించిన మనిషి. ఏదో మాట వట్టింపుతో ఇంట్లో వాళ్ళతో వైమనస్యం కలిగి నిండు ఇంటిని వదిలేసి వచ్చి నాతో వుండి, తన స్వంత కృషితో చదువు పూర్తి చేసుకున్నాడు. ఇప్పుడతను కాలేజీలో లెక్చరర్.

అతని దుఃఖాలని, కష్ట సుఖాల్ని చూస్తే నా కష్టాలు తృణప్రాయంగా వుంటాయి. కాని అతను దేనినీ పట్టించుకోడు. ఎప్పుడూ ప్రతి దాంట్లోను మంచి చూస్తాడు. చెడు అతని మనసులోకి రాదు. జీవితంలోని చేదుని కూడా తీసి లాగ నిండు మనసుతో స్వీకరిస్తాడు.

ఒక రకంగా అతను సుఖపురుషుడు. అతని ఉద్దేశం ప్రకారం ఇక్కడ సంభవించే అన్ని సంఘటనలూ సంభవించి తీరాలి గనుక వాటి నుంచి మనకి ఎదుడలే లేదు. ఇక్కడే వస్తుంది మా ఇద్దరి మధ్య భిన్నాభిప్రాయం.

మనం చేసే మంచి పనులు, చెడ్డపనులు అన్నింటికీ మనమే బాధ్యులం. మనకు సంబంధం లేని ఎషయాల్లో పై వాళ్ళేదో చేసి మనకి బాద్యత అంటకట్టడ మొందుకు? అన్నది నా ప్రశ్న. దానికి ఏదేదో పురాణం చెప్పి ఒప్పుకునేందుకు నా కిష్టం లేకపోయినా తన తర్కంతో ఒప్పిస్తాడు.

బ్రతుకులోని సంఘటనల్లో మా ఇద్దరికీ సామ్యం వున్నా, మానసికంగా మేమిద్దరం ఒక్కో ధృవం. అయినా ఏదో అకర్షణ శక్తి మా ఇద్దరినీ బంధించి వేసింది. అతని దారే వేరు అని ఎన్నో సార్లు అనిపించినా, డాక్టర్ మందులాగ

నా కణకణాల్లోనూ తన ప్రభావం నింపి నా లోపలి కోటను నాకు తెలియకుండానే వశపరుచుకున్నాడు. అఖిరికి ఒక రోజున అతని తర్కాల మడిలో పడి కొట్టుకు పోతానేమో అనిపించి భయం వేసింది.

అయినా ఎందుకో గాని ఒక్కసారి, అతనిలోనూ నిర్వేణిత తొంగి చూస్తూ వుంటుంది. అప్పుడు నేనే ఇతనూ నాలా అయిపోతే ఈ జారుడు బండ మీంచి నన్ను రక్షించే వాళ్ళెవరు అన్న అవ్యక్తమైన భయం చేత అనుకుంటా. అతనిలో ధైర్యం నింపి, అనివార్యమైన ఈ బ్రతుకుని వున్నన్ని రోజులు బాగా అభినయించి వెళ్ళిపోదామని చెప్పేవాడిని. ఏమయినా....

బయట సందడి ఎక్కువయింది. నా గది ముందు నుంచి వెళుతున్న నర్సు పిలిచి ఏమిటని అడిగాను. ఎవరో అమ్మాయి టిక్ -20 తీసుకుందని చెప్పింది.

“ఎవరా అమ్మాయి?”

“శ్రీ....గారి అమ్మాయి. కాలేజీలో చదువుతుందట.”

“అలాంటి శ్రీమంతుల అమ్మాయికి ఏమయిందో చావడానికి?”

“ఏమిటయ్యేది సార్, ఈ కాలంలో చనిపోవడానికి కారణాలెందు కండి? అందులో కాలేజీలో....”

“సిస్టర్....డాక్టర్ పిలుస్తున్నారు” అన్న చప్రాసి పిలుపుతో నర్సు వెళ్ళిపోయింది.

కాలేజీ అమ్మాయిలంటే మరేమిటయ్యుంటుంది? పరీక్షలో ఫెయిలయ్యుం డవచ్చు. ఫెయిలయి చనిపోయే కుర్రాళ్ళ సంఖ్య ఎక్కువయిందని విశ్వవిద్యాలయం వారు కొద్దిగా వ్రాసినా, చాలు పాన్ చేసేసి చనిపోయే వారి సంఖ్య తగ్గించడానికి ప్రయత్నిస్తున్న ఈ కాలంలోనూ చనిపోయే వాళ్ళున్నారే! ఫెయిలయితే మాత్రం ఏమిటట! ధనవంతుల అమ్మాయి కదా! అదేం రోగం! ఫెయిలవడమే అలవాటయి పోయిన వాళ్ళే చనిపోతే ఎలా?

లేకపోతే ఓ వనై వుండవచ్చు. అమె శ్రీమంతుల అమ్మాయి. పొరబాటున అందంగా కూడా వుండి వుండవచ్చు. ఓ కుర్రాడు, వీదవాడు, బుద్ధిమంతుడు. చురుగ్గా వుండి డిబేటింగ్, నాటకాలు, చదువు అన్నింటిలోనూ మొదటి వాడు. ఈమె మూర్ఖపు బుద్ధికి అతను నచ్చి వుంటాడు. సరే, ఇంకా ఏమి జరిగి వుంటుందో చెప్పనే అఖిర్లేదు.

ప్రేమించు కోవడం.

వాళ్ళ నాన్నే ప్రతి నాయకుడు.

ఎవరితోనే ఆ అమ్మాయి పెళ్ళి నిశ్చయం కావడం....అత్తహత్యకి అంతకన్న ఏం కావాలి? లేకపోతే ఈ అమ్మాయి తల్లి కాబోతోందో ఏమో. ఛ....

అలా జరిగిందదు.

ఎందుకంటే అలాంటి పరిస్థితి ధనవంతుల కుర్రాడు, పేదపిల్ల అయినప్పటికీ జరుగుతుంది. ఇద్దరూ, ప్రేమించుకుని ఆ పిల్ల తల్లి అవుతుంది. పెళ్ళి జరగదు. అప్పుడు అత్తహత్య....అదే సరి.

అయితే మా ఇద్దరిలో ఒక్కరు కూడా అలాంటి ఆలోచనలకి తావివ్వలేదే! నేనా అమ్మాయిని అలాగా పదిలేస్తే అత్తహత్య చేసుకుంటుందేమో నన్న ఆలోచనే నాకు రాలేదు ఎందుకని? కాని ఆ అమ్మాయి అత్తహత్య చేసుకునేటంత పిరికిది కాదు. అది వేరే సంగతి.

నాకు బుద్ధి వచ్చినప్పట్నుంచి ఇలాంటి బోలెడు సంఘటనలు నా ఎదుట జరిగి ఈ ప్రపంచానికి ఎరుద్దంగా, ఈ జనానికి ఎరుద్దంగా ఎల్లవం లేవదీసేలా నన్ను ప్రేరేపించాయి. ఇంత అధునికమైన జగత్తులో కూడా శిలాయుగంలో లాగ, మన ప్రతి చలన - వలనాలు బొమ్మల్లా, సూత్రబద్ధంగా వుండాలంటే ఎలా? మనిషి జీవించడానికి, అతను తన మనసుకి నచ్చినట్టు బ్రతకడానికి ప్రపంచంలోని ఏ నిబంధనా అడ్డు రాకూడదు. అలా అడ్డు వచ్చి, ఎషాన్ని క్రిమికిటకాల మీద ప్రయోగించడం కన్న ఎక్కువగా మనిషి తన మీద తనే ప్రయోగించుకునే లాటి పరిస్థితి కలిగించ కూడదు.

ఈమె అతన్ని పెళ్ళాడితే బ్రతుకుతా పేదరికులోనే గడుస్తుంది. అతనామెను పెళ్ళి చేసుకుంటే మన సంప్రదాయం, అంతస్థు హెచ్చదాలకి భంగం. మనలో వున్న లోపాలు, దోషాలు తెలిసేలా చేసే మనల్ని అవమానించినట్టు మరొకడిలో తెలివితేట లున్నాయని ఒప్పుకుంటే మన వ్యక్తిత్వపు పెరుగుదలకి అడ్డు. ఇలాంటివి ఎన్నో, ఎన్నెన్నో పూర్వ గ్రహ పీడితమైన మనసు ప్రతి యొక్క ఎషయంలోనూ పాల్లే కుక్క లాగ conditioned reflex లో బ్రతుకుతోంది.

నిజం చెప్పాలంటే నా ఎల్లవం ఇలాంటి పాల్లే కుక్కలకి ఎరుద్దంగానే కాని ఈ ప్రపంచానికి ఎరుద్దంగా కాదు. నేను ఒక మనిషిని నాకో వ్యక్తిత్వముంది. నన్ను నన్నుగానే బ్రతకనివ్వండి. నేను మంచివాడినైపోయి గాఢీ, లింకన్ లాగా గొప్పవాడిని కానక్కర్లేదు. వాళ్ళలా వున్నారూ. వీళ్ళలా వున్నారూ. కాని నాకవన్నీ అక్కర్లేదు. నేను నేనుగానే వుండాలను కుంటున్నాను. దానికి గాను బజార్లో నా కెంత వెల నిజంగా రావాలని వుందో అంతే వెల కట్టండి. అలా కాకుండా మా సరకే మంచిదని. నా మానవత్వాన్ని వెక్కిరిస్తూ గుంట శబ్దం విని చొంగ కార్మీ కుక్కలాగ ప్రవర్తించడం నరైనది కాదు. ఎందుకంటే ఇలాంటి ప్రపంచంలో బ్రతకడం నాకిష్టం లేదు. నేను మనుషులున్న ప్రపంచంలో బ్రతకాలను

కుంటున్నాను. అందుకే మిమ్మల్ని కూడా మనుషులుగా బ్రతక మంటున్నాను. అంతే కాకుండా....

“సావం ఆ పిల్ల చనిపోయింది సార్” ఇండాకటి నర్సు వచ్చి చెప్పింది.

“ఎందుకు చనిపోయింది సిస్టర్? ఏమన్నా లవ్ ....గివ్” నా నిరీక్షణ అబద్ధం కాదనుకుంటూ అడిగాను.

“అవునట సార్, అతనికి వేరే ఎక్కడో పెళ్ళి జరిగిపోయిందట అందుకే”.

“ఏళ్ళ కన్న ధనవంతుడా ఆ కుర్రాడు?”

“కాదట సార్, చాలా పేదవాళ్ళట” అందుకే ఈ అమ్మాయి నాన్న పెళ్ళికి ఒప్పుకోలేదేమో మరి.”

“అది కాదు. ఆ అమ్మాయి ఇంటి వాళ్ళందరికీ ఇష్టమేనట.”

“మరే మొచ్చింది వాడికి?”

“కాని ఈ విషయం ఆ కుర్రాడికి తెలీదట సార్, ఈ అమ్మాయేమో అతనికి తెలియకుండానే ఇంట్లో వాళ్ళని ఒప్పించిందట. దాన్ని తెలిపే రోపలే అతని పెళ్ళయి పోయిందట.”

“అంత తొందరే మొచ్చింద తడికి?”

“గుప్త ప్రేమ అంటారు కదా, అది సార్. ఒకరి కొకరు చెప్పుకోవడం జరగలేదు. పెళ్ళయ్యాక ఉత్తరం రాకాడతను. దాన్ని చూసి ఈ అమ్మాయి విషం మింగేసింది.”

“అదా సంగతి?”

మనిషి ఎప్పుడూ భావావేశానికి బలి కాకూడదు. దాని పరిణామాలే ఈ అత్కహత్యలు, యుద్ధాలు. ఎప్పుడూ హృదయం బుద్ధికి వశమై వుండాలి. హృదయం ఈ ప్రపంచం కొట్టిన దెబ్బల్ని తట్టుకునే వస్తువు మాత్రమే. ఈ దెబ్బల్ని తట్టుకుని పాటికి లొంగి పోకుండా వుండగలిగినవే బ్రతుకుతాయి. దాన్నే డార్విన్ survival of the fittest అని చెప్పాడు.

నర్సు ఎప్పుడో లైట్ వేసి వెళ్ళింది.

చాలా సేపట్నుంచి పక్కమీద వదుకుని వుండడం వల్ల ఎనుగ్గా వుంది. బయట నుంచున్న చప్రాసీని పిలిచి అతని సాయంతో లావెట్రీ వేపు నడిచాను. గదిలోనే క్యాన్ వున్నా అందులో మాత్రం ఎనర్జీంచాలని లేదు. లావెట్రీ నుంచి తిరిగి వచ్చి స్టూల్ మీద కూర్చుని, చప్రాసీకి చెప్పి దువ్వుటి మార్పించాను. అతను ఆ పని చేసి నన్ను మంచం మీద కూర్చోబెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

ఇంత సేపయినా రవి రాలేదు ఎందుకని? వాళ్ళింటికి అలాంటి ఖంధువులై వరొచ్చుంటారు? అలోచించి అలోచించి బుర్ర వేడెక్కి పోయింది.

చప్రాసి ఎవరితోనో మాట్లాడటం వినిపించింది. రవి వచ్చినట్టుంది. ఇక్కడికి వచ్చేటంత వరకు అగలేడతను నా అరోగ్యపు వివరాలన్నీ తెలుసుకునే లోపలి కొస్తాడు. ఇంకా ఎంతసేపు మాట్లాడుతూ నుంచుంటాడో ఈ మహానుభావుడు.

ఈ చప్రాసి తోవలో ఎందకు నుంచోవాలి.

మాటలు వినిపించడం లేదు. ఇటే వస్తున్నాడేమో.

“అబ్బా, అఖిరికి వచ్చావు కదా. వాడితో మాట్లాడి అటు నుంచుంటే వెళ్ళిపోతావేమో అనుకున్నాను.”

“ఎందుకట? ఎప్పుడూ లేని అవనమ్మకం ఇవాళెందుకుట?” అన్నాడు నవ్వుతూ.

“ఏం చెయ్యడం చెప్పు. ఇప్పుడు అఖిరికి నా మీద నాకున్న నమ్మకమే లేకుండా పోతుందేమోనని అనిపిస్తుంది. ఎందుకింత అలస్యమైంది? ఇంటి కెవరో చుట్టాలు వచ్చారన్నాడు తమ్ముడు. వాళ్ళ కోసమా ఈ అలస్యం?”

“వాళ్ళ కోసం కాదు, నీ కోసం.”

“నా కోసమా? నా కోసం ఎందుకయ్యా?”

“వచ్చిన వాళ్ళెవరో తెలుసా? కిరణ్, రాగానే ఇక్కడికే వస్తానని కూర్చుంది. అమెనిప్పుడొద్దని వెప్పించి, ఎక్రాంతి తీసుకోమని చెప్పి వచ్చేసరికి ఇంత అలస్యమైంది.”

అతని మాటలకి జవాబు ఏం చెప్పాలో తెలియలేదు. ఎవరినైతే ఇన్నాళ్ళూ పరదేశిగా చేసి మర్చిపోయానే, అమె ఇవాళ వచ్చిన కబురు విని నేటమాట రాకుండా వుండిపోయాను కాసేపు.

“ఎందుకు వూరుకుండి పోయావు? అమె రాకూడదు అనిపిస్తోందా?”

“అలా కాదు రవీ. అమె గురించి ఆలోచించే అధికారమే నాకు లేదు అప్పుడు నేను చేసిందే ఇవాళ నన్ను అమితమైన నీచ స్థితికి తోసేసి ఎకటంగా నవ్వుతోంది. అమె నన్ను క్షమించి వుండొచ్చు. కాని నేను దానికి అర్హుడినేనా అని నా మనసే నన్నడిగితే జవాబు ఏం చెప్పను? నీకు తెలుసు, నాకు నేను భయపడ్డట్టు మరెవరికీ భయపడనని.”

“అందులో తప్పంతా నీ ఒక్కడిదే అని అనుకోవడమే నీ భయానికి కారణం. ఎప్పుడూ అన్నీ నీ వల్లనే అయాయని ఎందుకు అనుకుంటావ్? అతిగా నీ గురించి నువ్వు అనుకోవడం మంచిది కాదంటాను.”

“నీకూ తెలుసు రవీ అలా వుండకూడదని నేను ఎంతగా ప్రయత్నం చేశానే. స్థిత ప్రజ్ఞత అందరికీ వచ్చే గుణం కాదు. నా మటుకు నా కది సాధ్యమే కాదు....”

సాయంత్రం నుంచి ఇప్పటిదాకా నాలో జరిగిన ద్వంద్వాన్ని వివరించాను. అందుకు వాడన్నాడు. “జీవితంలోని ప్రతి క్షణాన్ని నిండు మనసుతో అనుభవించాలి. అన్నది నా సిద్ధాంతం. నీ చుట్టూ ఇంతమంది వున్నా నువ్వు ఒంటరిని, దుఃఖభాగిని అనుకుంటావే, అసంఖ్యాకులైన అనాథలు ఎలా బ్రతుకుతారో నన్ను అలోచన ఎప్పుడన్నా చేశావా?”

“చూడు, నేను ఎప్పుడూ నాలో లేనిదాన్ని వుందనుకునే మూర్ఖత్వానికి పోలేదు. నువ్వు ఇన్ని కబుర్లు చెబుతావు కదా మీ నాన్న దగ్గరకి వెళ్ళి అక్కడే వుండి పితృసంగత్య సుఖాన్ని ఎందుకు అనుభవించ కూడదు?”

“నీకు తెలుసో తెలియదో ఒక చేత్తో చప్పట్లు కొట్టలేమని. నేను వేరే కులం పిల్లని పెళ్ళి చేసుకున్నాక, మా నాన్నకి మొదటే నా మీదున్న కోపం, కసి మరింత ఎక్కువయి పోయాయి. ఆయన తనకి రవి అన్న కొడుకు వున్న సంగతే మర్చిపోయారు.”

“పోనీయ్ ఎంత చెప్పుకున్నా ఒకటే ఆ సంగతులు. అన్నట్టు, కిరణ్ ఎక్కడుంచి వచ్చిందిప్పుడు? ఈ నాలుగైదేళ్ళల్లో ఆమె సంగతు లేమీ తెలియనే తెలియదు.

దానికి రవి చెప్పిన సంగతి ఇంతే. ఆమెకి పెళ్ళయి ఇప్పటికి మూడేళ్ళయింది. ఆమె భర్తకి ఆమె వెనుకటి కథ తెలిసి, విరసం ఎక్కువై, ఇప్పుడో సంవత్సరంగా భర్తని వదిలేసి వచ్చి ఏదో వూళ్ళో హైస్కూల్ టీచర్గా వుందట. ఇప్పుడు నా జబ్బు సంగతి తెలిసి వచ్చిందట....

తమ్ము డొచ్చాడు. రాత్రికి రవి ఇక్కడుంటాడని చెప్పి వాడిని ఇంటికి వంపించాను. కిరణ్ని చూడాలని మనసు అత్ర వడుతోంది. రవి నా మనసులోని భావాన్ని కనిపెట్టిన వాడిలా కిరణ్ని వంపిస్తానని చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

ఈ కిరణ్ ఇప్పుడు రావడానికి ఖదులు అరు నెల్ల క్రిందటే వచ్చుంటే, నాలో బ్రతకాలన్న ఆశ కలిగి, నా ప్రాణం నిలిచే అవకాశం వుండేదేమో. అటు చూస్తున్న వాళ్ళల్లా తెర మరుగున వుండి, అందరూ ఇప్పుడొక్కసారిగా ప్రత్యక్షమవుతున్నారు - నా అటు సామాను అంతటినీ మూటకట్టుకుని నేను ప్రయాణానికి బయలుదేరాక....

ఇప్పుడో సంవత్సరం క్రిందటే తెలిసింది నా రోగం ముదిరి పోయిందనీ, నేనింకెక్కువ రోజులు బ్రతుకననీ. అప్పుడే Radio Therapy చికిత్స చేయించుకుని వుంటే నా పేగులు కుళ్ళిపోవడాన్ని అవగలిగే వారు. బ్రతుకు నుంచి విముఖమైన మనసు, ఈ రాక్షసి వుండు పెరిగి, దాని పూర్ణమైన పెరుగుదలతో పాటు, నా బ్రతుకూ సంపూర్ణతని పొందేలా ప్రేరేపించింది.

తన భర్తతో ఎడిపోగానే కిరణ్ సంగతి నాకు తెలిసినట్లయితే ఏ బాధా వుండేది కాదు. ఈ మధ్య నాకు 'నరి' అనిపించిన దాన్ని అది అకార్య మనిపించినా సరే, సాధించే ధైర్యం పెరిగింది నాలో, అని నాకు అప్పుడప్పుడ నివీస్తోంది. ఇది ముందే వుండి వుంటే, ఈ లోకాన్ని బుతిలా తన్నేసి, అమెతో కలిసి సుఖంగా బ్రతికేవాడిని.

బహుశా రవి చెప్పేది నిజమే అయ్యుండొచ్చు. ఇక్కడ ప్రతి సంఘటనా లోతుగా వేళ్ళునుకునే సంభవం వుండుండాలి. కిరణ్ తో కలిసి బ్రతికే సుయోగం దొరికి నప్పుడు ఈ ప్రపంచాన్ని ఎదిరించే ధైర్యం నాకు లేకపోయింది. ఆ ధైర్యం వచ్చేసరికి కిరణ్ లేడు.

కిరణ్ ని ఏ ముఖం పెట్టుకుని చూడాలి? నా లాంటి వాడి ముఖం చూడడానికి అమె మనసెలా ఒప్పిందో? మోహించి ప్రేమించి, కలలుగని, అఖిరికి ఓ రోజు ఆ కలల గూటికి నిప్పు పెట్టి, అది బూడిదై పోతుంటే అమెని అందులోనే వదిలేసి తప్పించుకున్న నాకు ప్రాయశ్చిత్తమనేది వుందా? ఆ మంటల్లో అమెకు వద్ద పెద్ద మచ్చ ఇలా బ్రతుకుతా అమెని వేదించి మొత్తం బ్రతుకునే నాశనం చేసింది.

4

నాకు మెలకువ వచ్చేసరికి కిరణ్ మృదువుగా నా తల నిమురుతూ వుంది. రవి ఉదయం తొందరగా వస్తానని చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు. చాలాసేపు ఎవరూ మాట్లాడలేదు. అఖిరికి నేనే ధైర్యం తెచ్చుకుని.

“నువ్వు రాకుండా వుండాలింది కిరణ్” అంటూ మౌనాన్ని భంగం చేశాను.

“ఏం ఎందుకని? ఈ జబ్బుతో మీకేమైనా అయితే ఆ పాపం కూడా నా నెత్తిన వేద్దామను కుంటున్నారా?” నవ్వుతూ అందామె.

“చూడు, అన్నింటినీ నీ నవ్వుతో కొట్టి పారేయ్యకు. జీవితంలో ఇంత చెడు చేశాక కూడా ఒక మనిషిని క్షమించడమంటే....” మాట పెగల్లేదు.

“తప్పించుకోవడంలో ఇదే పద్ధతి! నా కన్న ముందే మిమ్మల్ని మీరు తిట్టుకుని తప్పించు కుండామనుకుంటున్నారా?” మళ్ళి అదే నవ్వు.

“నువ్వు ఇలా నన్ను చంపకు. నన్ను తిట్టు. నాతో దెబ్బలాడు. ఏమైనా చేసి నా మీద నీ కోపం తీర్చుకో”.

“అదే కుర్రతనం. అదే ముక్కుమీద కోపం. ఈ నాలుగైదేళ్ళల్లో ఏమన్నా కొంచెం షార్పు వచ్చుంటుందనుకున్నా. అతి భావుకత మంచిది కాదు. కానీని వళ్ళు తిని శాంతించుంది.”

ఈమె కూడా అంతే. ఎన్నేళ్ళయినా మారదు. ఈమె ఎదుట వాదించడం,

ఓ రాతి బండ ముందు వాదించడం రెండూ ఒకటే. ఎన్నంత సేపూ ఎని తనకి తోచినట్టుగా చేసే మనిషి.

నెప్పి కొద్దిగా తగ్గినట్టనిపించి దిళ్ళ కానుకుని కూర్చున్నాను. నీళ్ళు, పళ్ళెం తెచ్చింది. నీళ్ళతో నేరు పుక్కిలించి పుమ్మేశాక గుడ్డతో నేరు తుడిచింది. తనే పళ్ళు తినిపించి, ప్లాస్టులో పున్న పాలు ఇచ్చింది తాగాను.

మోసం, వంచన, కుటిలత, చంచలత, అనూయ ఇలాంటి ఎన్నో గుణాలను అడదాని మీద ఆరోపించారు కవులు. కాని బ్రహ్మ ఈమెని సృష్టించేటప్పుడు అడదాని ఆ మూల ద్రవ్యాలను నింపడం మర్చిపోయిందాడు....

“ఏమిటలా చూస్తున్నారు?”

“అడదాని మనసు, గుర్రపు నెలపు కనిపెట్టలేమని సామెత వుంది. నీలో దాన్ని వెతుకుతున్నాను.

“దొరికిందా?”

“ఆ సంగతి నీకే తెలియాలి. బైమొంత?”

“ఒంటి గంట.”

“ఎందుకో చాలా పుక్కగా వున్నట్టు, పూపిరి నలుపనట్టు అవుతోంది. కాస్త బయటకి తీసికెళ్తావా?”

“ఇంత చీకట్లో బయటకి వెళతారా? అందులో ఈ నెప్పితో!”

“ఇంకా నా మీద అవనమ్మకమా?”

“తమాషాగా మాట్లాడు తున్నానను కుంటున్నారా?”

మెల్లిగా మంచం మీద నుంచి పైకి లేపింది.

అసరా కోసం భుజం మీద చెయ్యి వేసి నుంచున్నాను, అలమార్లో పున్న టార్ప్ తీసుకుంది. మెల్లిగా తలుపు దాకా వచ్చాం. టార్ప్ నా చేతికిచ్చి తలుపు తెరిచింది. గది వెనకాల ఖాళీ స్థలం వుంది. టార్ప్ వెలుగులో వెళ్ళి అక్కడ కూర్చున్నాం.

అమావాస్య గడిచి రెండు మూడు రోజులై వుండవచ్చు. అన్ని చోట్లా చీకటి అలుముకుంది. అకాశం నిండా నక్షత్రాలు. అకాశంలో వెలుగు పూరేగింపుకి బయలుదేరినట్టుంది.

“హా” ఏమి నెప్పి ఇది, కడుపులో కత్తిమొన తిప్పినట్లవుతోంది.”

“నెప్పి ఎక్కువయిందా ఏమిటి? కాస్త ఎక్సాంతిగా ఇలా అనుకుని కూర్చోండి” అంటూ కిరణ్ నన్ను తన గుండెల కానించుకుంది. అలాగే వదుకుని అకాశం వేపు చూస్తున్నాను.

ఏచెక్కించేటన్ని నక్షత్రాలు. అదే పాండవుల దారి. అదే అయ్యుండవచ్చు

వర్ష వర్ష చూసిన మిల్కివే. ప్రతి రాత్రి ఎన్నెన్ని నక్షత్రాలు వుదయించి అస్తమిస్తాయో ఏమో! చీకటి కూడా ఇంత అందంగా సింగారించు కోగలదని తెలీదు నాకు. జీవితంలో ఇప్పటి దాకా అన్ని రాత్రులనూ వ్యర్థంగా గడిపేశానే. నిజం, రవి అన్నట్టు జీవితపు ప్రతి క్షణాన్నీ జీవించ లేదు. ప్రతి విషయానికి ఎరుద్ధంగా మానసికంగా ఎదురు తిరగడంతోనే అయుష్షంతా గడిచిపోయింది. కోట్ల సంవత్సరాల నుంచి క్షణాని కొక్క కొత్తదనాన్ని సంతరించుకుని వెలుగుతున్న ఈ నక్షత్రాలలాగ నేను ప్రతి క్షణంలోనూ కొత్తదనాన్ని గుర్తించాల్సింది.

“చుక్కలని చూశావా కిరణ్?”

“వాటేనే చూస్తున్నా. చనిపోయిన వాళ్ళు నక్షత్రాలవుతారట. మా అమ్మ చెప్పేదలాగ”.

“రేపు నేనూ చనిపోతే, నేను ఒక చుక్క అవుతానన్నమాట....”

“నేను అనకుండి. మనం అనండి. మీరు చనిపోతే నేను బ్రతకడం సాధ్యమని ఇంకా అనిపిస్తోందా మీకు?”

“ఇంత కష్టపెట్టినా, నాలో ఏం చూసి ఇంకా ఇలా నా మీద అక్కర పెంచుకుంటున్నావు?”

“అదేం చూశానే నాకు మాత్రం ఏం తెలుసు? అన్నీ లోతుకి పోయి వెతకడం మొదలెడితే అఖరికి దొరికేది శూన్యమే. నాకు నా జీవితంలో ఏదీ తెలియదు. తెలిసింది అంటూ వుంటే అది మీరొక్కరే....”

“కిరణ్....”

“ఊ....”

“....”

“....”

5

మెలకువ వచ్చి కళ్ళు తెరచి చూశాను. అమె గుండెల్లో మొహం దాచుకుని ఎంతసేపు పడుకున్నానే.

“చలిగా వుంది. ఇక లోపలకి వెళదాం పదండి” అంటూ మెల్లిగా నన్ను నడిపించుకుంటూ వెళ్ళి వక్క మీద కూర్చోపెట్టింది.

“రవి వరువు వుంది. వరుచుకుని పడుకో.”

ఐవాబు చెప్పకుండా నన్ను పడుకోబెట్టి, స్టూల్ మీద కూర్చుని.

“నిద్ర వస్తే పడుకుంటా లెండి” అంది.

బ్రతుకు నాతో ఎందుకిలా దాగుడు మూతలు అడింది? ఏరికి తనపు రూపంలో వేధించి కిరణ్ బ్రతుకుని మట్టిపాలు చేసింది. అదే ఏరికితనం,

అడదాని రూపంలో నా భార్యగా నిలిచి నన్ను వేధించింది. జరిగిన ఈ తప్పులన్నిటిని దిద్దుకుని బ్రతుకు కొత్తగా ప్రారంభించడానికి వీలయితే....

ఒక వేళ రేపటి అపరేషన్ సక్సెస్ అయ్యి, నేను బ్రతికి బయటపడితే తరువాత నా దారి ఏది? అఖిరికి కిరణ్ దొరికిందను కునేటంతలో 'భార్య' అనే మనిషి నా బ్రతుకు మీద గద్దలా వచ్చి వారింది. ఈమూ ఈ సారి అమెని శక్యతంగా వంపించి వెయ్యాలి. భార్య అంటూ తను ఏ కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించిందని అమెనింకా భార్యగా పరిగణించాలి?

నేను కిరణ్ ఇద్దరే బయలుదేరాం. ఎంత సేవట్టుంచి నడుస్తున్నామో తెలీదు. ఓ అడవి వచ్చింది. ఓ పాము పడగెత్తి నన్ను కాటు వయ్యేటోయేటంతలో కిరణ్ దాని పడగనే పట్టుకుంది. అది ఎలవల్లాడసాగింది. నేను దాని తోక పట్టుకున్నాను. నేలకేసి ఎసిరి కొట్టాలనుకున్నాను. అంతలో అది నా చేతుల్లోంచి జారి పులిగా మారి కిరణ్ మీదకి దూకింది. ఆ పులి మొహం నా భార్య మొహం లాగే వుంది. దాతో కలియబడాలి అనుకున్నాను గాని, విశ్వ ప్రయత్నం చేసినా చేతులు, కాళ్ళు కదవడానిక్కూడా కుదర్లేదు. అసహాయుడైనై గట్టిగా అరిచాను.

చప్పున మెలకువ వచ్చింది. భయంతో వెళ్ళంతా చెమటలు పట్టి తడిసిపోయింది. కళ్ళు తెరచి చుట్టూ చూశాను. అదే గది. స్థూలు మీద కూర్చుని, మంచం మీద తలపెట్టి అలాగే నిద్రపోయింది కిరణ్. అమె ఒక చెయ్యి నా గుండెల మీద వుంది. రెండు సార్లు ముట్టుకుని చూసి అమేనని నిశ్చయించుకున్నా. అలసిపోయినా మొహంలో ప్రశాంతత లాస్యం చేస్తోంది. ఎంతోమందిని నా వాళ్ళని అనుకున్నా. బ్రతుకంతా నాకు నువ్వేనని నన్ను నమ్ముకున్న జీవి ఇదొక్కటే. నీ లోనూ మానవత వుంది. నువ్వు, ఒక మనిషి వంటూ నన్ను నాకు పరిచయం చేసినది అమే. సమీపంలో వున్నప్పుడు నాలో నిద్రాణంగా వున్న చైతన్యాన్ని మనసు లోతుల్లోంచి పైకి లేపి, పాతాళం నుంచి లేచి గగనానికి గాలి పటంలా ఎగిరి పోతోందామె. నాతో బాటు నుంచుంటే లోకము వున్నంత వెడల్పుగా, అకాశమంత విశాలంగా విశ్వపు పొడుగు, వెడల్పులని కొలవడానికి మొదలెడుతుంది. మనసులోని వీణా ఝంకారం వెయ్యి రాగాల్ని ఒక్కసారిగా పలికిస్తుంది. మారు అశల బుద్బుదాలను సృష్టించి మనసుని పొంగింపే ఈమె, వాస్తవికత అనే నీళ్ళు జల్లి పొంగు అంచులు దాటి నేలపాలు కాకుండా కాపాడుతుంది.

కిటికీ బయటకి చూశాను. ఉదయపు శుక్ర నక్షత్రం మెరుస్తూ పైకి వస్తోంది. ప్రతి రోజు ఆ శుక్రకుడు నాలాటి బందీలెందర్ని చూస్తాడో కదా! నాలుగ్గోడల

బండనాన్ని భేదించుకుని బయటకి వెళితే బయట ఏకాల ప్రపంచానికి అవ్వదిగ్బంధనం కాచుకు కూర్చుంది. భూమ్మీద వుట్టిన ప్రతివాడికీ రక్షణ పేరుతో కట్టుబాట్లు పంజరపు బంధనం తప్పింది కాదు. ఈ కట్టుబాట్లు పంజరాని కవతల దిగుకాల వెనుక ఏముంది అని చూడాలన్న ఉత్కంఠ నిండిన కోరిక, చూడలేకపోయినా చూసిన వాళ్ళనెవరినన్నా అడగాలని ఆశ. ఈ భూమి అన్న నమాధి మీద కప్పిన అకాశపు తెరని చీల్చి చూసి భూమిలో పెరిగి నుంచుంటానెక్కోసారి. మరుక్షణంలో దుమ్ము కణమైపోతుంది నా అస్తిత్వం. చిన్న మాలని నా ఈ ప్రేయూరాలి అందమైన ముడిలో సింగారించాలన్న కోర్కె. చేతికందని దాన్ని కోసి ఇమ్మని నవ్వు మండలంతో మొరపెట్టుకుంటాను.

ఎందుకో, ఏమో గాని ఈమె తిరిగి వచ్చినప్పట్నుంచి బ్రతకాలన్న ఆశ, బ్రతుకు మీద తీసి ఎక్కువవుతోందేమోనన్న సంశయం కలుగుతోంది. అదే గాంభీర్యం, అదే కపటం లేని సౌమ్యత. వుండీ వుండనట్లు పెదవులపై చిన్న చిరునవ్వు మెరుపు మమత పొంగి పొరలింది. ఆమె చేతిని మెల్లిగా నా గుండెల మీంచి తీసి, లేచి, వెంగి మృదువుగా చుంబించాను.

మేలుకుని నర్దుకుంటూ లేచింది. గడియారం చూసుకుని.

“బదు గంటలయింది. ఇంకా నిద్రపట్టలేదా మీకు?” అంటూ నన్ను వదుకోబెట్టి కావలా కూర్చుంది. నాకు తెలికుండానే నిద్రపట్టేసింది, కళ్ళు తెరచి చూసేసరికి కిటికీ లోంచి వెలుతురు వడుతోంది. ఎదుట కిరణ్ నుంచుని వుంది. నేను మేలుకోవడం చూసి మొహం కడిగించే ఏర్పాట్లు చేయసాగింది. బయట రవి తమ్ముడితో మాట్లాడుతున్నట్టుంది. మొహం కడుక్కున్నాను. కాసేపటికల్లా అమ్మ, నాన్న, అంతే కాక స్నేహితురాళ్ళ సహితంగా నా భార్య హాజరయ్యారు. ఒక్కొక్కరే పలుకరించ సాగారు. వీళ్ళంతా ఎవరో కొత్త వాళ్ళన్నట్లుగా వుంది. ఎవరి పట్లా ఏ భావమూ కలగటం లేదు.

ఏ భావాన్ని వ్యక్తపరిస్తే మాత్రం ఏమి ప్రయోజనం? చనిపోతే సరేసరి. నా కోరిక తీరినట్లువుతుంది. లేదు, బ్రతికితే.... అంతే బ్రతుకుని ఇంకా అసంపూర్ణంగా బ్రతకాలి. జీవితపు ప్రతి యొక్క క్షణాన్ని జీవించాలి. కాని, నాలో బ్రతికి తీరాలన్న మొండితనం ఏమీ లేదు. బ్రతికిన ఇన్ని రోజుల్లోనూ చావుని గురించే ఆలోచించాను. ఇప్పుడు మిగిలిన కొన్ని క్షణాల్లో బ్రతుకు గురించి ఆలోచిస్తే తప్పేమిటి?

డాక్టరు నర్సులూ వచ్చారు. నన్ను తోపుడు మంచం (స్ట్రెచర్) మీద వదుకోబెట్టారు. అందరూ వరుసగా నుంచుని చూస్తున్నారు. అమ్మ కళ్ళు నీళ్ళతో నిండి వున్నాయి. నాన్న ఓదారుస్తున్నాడు. నా భార్య అనిపించుకున్న

మనిషి ఏవే భావాలని బలవంతంగా మొహం మీదకి తెచ్చుకుందుకు ప్రయత్నిస్తోంది. కిరణ్, రవి, తమ్ముడు అపరేషన్ థియేటర్ గుమ్మం వరకూ వచ్చారు. అయిపోయింది, ఇంకో క్షణంలో వీళ్ళందరి నుంచి దూరమై చావు బ్రతుకుల చక్ర వ్యూహంలోకి ఈ తోపుడు బండి నన్ను తోసేస్తుంది.

23. ఆఖరి దారి

విజ్ఞా

ఇవ్వాళ రోజుల్లా తిరగడమే అయిపోయింది. అబ్బా! ఎంత అకలి ఆ గోవింద మూర్తికి. ఎన్ని ఎషయాలు తెలుసుకున్నాడు 'దీన్ని' గురించి! డాక్టర్ కదూ ఛ! ఈ డాక్టర్లు మరీ గలిజా మనుషులు. మనిషి దేహాన్ని కోసి కోసి అంతా అనలైజ్ చేసి, అన్నీ చూసిన వాళ్ళు. అందుకే గోవిందమూర్తికి 'ఆ ఎషయాలు' మాట్లాడ్డంలో కొంచెం కూడా ఎగ్గులేదు. ఇదిలాగ, అదలాగ అంటూ నాకే ఎవరిస్తాడు. "లిలీ, you are a perfect woman" అన్నాడివాళ చెరువు పక్కన దిబ్బ వెనకాల కూర్చున్నప్పుడు. నన్ను గురించి నాకు అభిమానం వేసినదా? అవుననుకుంటా. ఎందుక్కాకూడదూ? నీ దేహ రచన పొందికగా వుంది, పరిపూర్ణంగా వుంది అంటే ఏ అడదానికి మాత్రం అభిమానం అనిపించదు?

కాని, ఛత్! గోవిందమూర్తితో రోజంతా తిరిగి, కూర్చుని, పడుకుని ఏం చేసినా ఒక్కసారికూడా ఒళ్ళు ఝల్లు మనిపించలేదు. ఇక ఇలాటి వాళ్ళ స్నేహం వద్దనిపిస్తోంది. వీళ్ళ వల్ల ప్రయోజనమేమీ లేదు. భయంకరమైన మనిషి ఈ గోవిందమూర్తి. తిరని దాహం అతనికి. మరో మాటకే అవకాశం ఇవ్వడు. "జీవితం వున్నదే అనుభవించడానికి లిలీ....ఇప్పుడు కాకపోతే మరెప్పుడు మనం మజాగా వుండేది? ముసలాళ్ళయ్యాక ఏముందిహా? పాపమా? పాపం వస్తుందంటావా? " అంటూ భయంకరంగా నవ్వడం ఇంకా గుర్తుంది నాకు.

"ఇటు ఎను లిలీ, పాపం - పుణ్యం అన్నీ అబద్ధాలు. నామటుకు నాకు ఇదొక్కటే నిజం, ఇదొక్కటే నిజం అంటాడతను." అతనన్నది నిజమని నాకూ అనిపించింది కదా!

ఈ గోవిందమూర్తికి, ఆ ఎనయ్ సాళకర్ కి ఎక్కడికెక్కడ పోలిక? మాట్లాడితే పాపం - పుణ్యం, morality, ethics పురాణం ఎప్పుడూదు. కాలేజీలో పిల్లలకి ఫిలాసఫీ బోధించడం అలవాటయిపోయింది అతనికి ఏం చెయ్యాలి, ఏం చెయ్యకూడదు అనే ఎషయాన్ని తర్కిస్తూనే బ్రతుకు గడిపేస్తున్నాడు ఎనయ్. ఓ సారి ఏదైనా ప్రయత్నం చేసి అతన్ని దారికి తేవాలి.

దారి? అంటే గోవిందమూర్తి దారికా? ఊహ...ఎనయ్ తో కలిసి చెప్పుకునే నీతి, నియమం, పవిత్రత, జీవితపు ఎలువలు గురించి గంటలు గంటలు మాట్లాడేటప్పుడు దొరికే ఏదో హాయిగా వుండే భావనని అనవసరంగా పొగొట్టుకోవడానికి మనస్సు రాదు. .

నిద్ర వస్తోంది, ఒళ్ళంతా నెప్పులు ....ఛా! ఆ గోవిందమూర్తి తో ఇక outingకి

పెళ్ళనే కూడదు. అతని సహవాసం చాలించాలిక. అతను నాకు కావల్సిన దానిని ఎన్నటికీ ఇవ్వలేదు.

రేపు బాన్ కి పోయిన నెల accounts అప్ప చెప్పాలి. అఫీసు వదిలాక సాయత్రం ఇంటికిరా అన్నారు నిన్న. ఎందుకు రాలేదని రేపు అడగొచ్చు. స్పష్టంగా చెప్పేస్తాను, నీ భార్య పూళ్ళో లేనప్పుడు మీ ఇంటికి రానని. ఈయనకి తన క్షయరోగపు భార్య బురఖా వేసుకుని ఏడుగురు పిల్లల్నేసుకుని పుట్టింటికి వెళ్ళినప్పుడల్లా నన్ను అఫీసు పనికోసం ఇంటికి రప్పించుకోవాలనిపిస్తుంది. అబ్బా! ఆయన గడ్డం, పొడుగాటి టోపి, మాటి, మాటికి నినదిస్తూ వుండే 'అల్లాకే కసం' వల్లవి - ఇవేవీ నాకు ఇష్టం లేదు. ఆ పుష్పాకులకర్ణి ఎలా భరిస్తోందో గాని పైపు పని పూర్తిగా వాళ్ళింట్లోనే కూర్చుని చేస్తోంది.

నేను రావడానికి కుదరదని చెప్పేస్తాను రేపు మెమో ఇస్తే ఇవ్వనీ. పనిలోంచి తీసెయ్యనీ కావాలంటే, "నీకు కావాలనప్పుడు వచ్చేసెయ్, నా ఎస్టేట్ చూసుకుంటూ వుండిపోదువుగాని, నాకు మాత్రం వేరే ఎవరున్నారు?" అన్నారు శంకర్ గౌడ, మొన్న వచ్చినప్పుడు, దేవూరు చిన్నపల్లే గాని, అయినా ఫరవాలేదు. ఈ బాన్ గారి 'అల్లాకే కసమ్' నేను భరించలేను.

(జూలై 28, 1958)

ఎసుగు....ఎసుగొచ్చేస్తోంది. ఈ బాన్ గొడవతో ఇవాళ సాయంత్రం ఆ accounts అన్నీ రాసి ముగించేదాకా నా భుజం మీది చేతులు తీయనే లేదు. మొసలాడైనా చాపల్యం తీరలేదు అతనికి. ఊ, నిజంగా వుట్టి చాపల్యమే, అంతకన్న ఎం లేదు. నేను కాదంటాననుకున్నాడేమో నేను నిరోధించక పోయేసరికి ఎంత ఆశ్చర్యపోయాడు! గోవిందమూర్తి నుంచి దొరకనిది, ఇతని వల్లనైనా దొరుకుతుందేమోనని 'ఊ', అన్నాను. కాని, ఛా! ఇతనూ పిరికి పండే. "ఏమన్నావ్ లిలీ, బిడ్డ కావాలా నీకు? తోబా, తోబా నువ్వొకా పెళ్ళికాని పిల్లవు. నా వల్ల ఇలాంటి పాపపు పని మాత్రం జరగదు." అంటూ తడబడ్డారు.

ఇతని గడ్డానికి నిప్పంటించాలి. పెళ్ళికాని పిల్లతో పడుకోవడానికి అభ్యంతరం లేదుగాని ఈ సాయ్ బుకి, ఆమె కావాలని కొరుకునే ఓ చిన్న సహాయం చెయ్యడానికి వీల్లేదట. అది పాపమట ధూత్....

గోవిందమూర్తి వల్లనే అవ్వల్సిన పని ఇది. అతను పాప పుణ్యాల గురించి తర్కిస్తూ కూర్చోడు. కాని అతను ఎప్పుడూ జాగ్రత్తలో వుండే మనిషి. నేను కావాలన్నదాన్ని కరుణించి బంధంలో చిక్కుకోనవసరం లేదని, ఇప్పటి లాగే స్వేచ్ఛగా వుండొచ్చనీ, కొంచెం కూడా ఇందులో ఇరికించననీ ఎంతగా చెప్పినా వినడు. 'లిలీ, క్షమించాలి, నన్ను ఇలాంటి జంజాటులో పెట్టకు. నువ్వు నాకు

భంధం వెయ్యక పోవచ్చు. కాని నా వల్ల నీకు పుట్టే బిడ్డ మీద నాకై నాకు మమత కలిగిందనుకో, అప్పుడు? అప్పుడిక జీవితంలోని మజా అంతా క్లోజ్ అంటాడతను.

వీళ్ళంతా లాభం లేదు.

ఎనయ్ సాళకర్నే కాస్త దారికి తెచ్చుకోవాలి.

(31 జూలై, 1958)

అఫీసు నుంచి వస్తూ తెచ్చిన చాక్లెట్‌ని తలుపు దగ్గర నుంచున్న మున్నీకి ఇస్తూంటే వాళ్ళమ్మ అడిగింది, “పిల్లలంటే మీకింత ఇష్టం కదా! తొందరగా పెళ్ళి చేసేసుకోండి.”

ఊ, పెళ్ళి.... పెళ్ళి అనగానే గుర్తుకి వచ్చేదేమిటి? ఆ సందడి, బాజా భజంత్రీలు, పసుపు.... ఆ మనిషి .... నన్ను చేపట్టిన పశువు - పతి ‘దేవుడు’ దాంతో బాటే అతని అరుపులు, త్రాగుడు, అతని ముండలు, నన్నతను పెట్టిన హింసలూ, అన్నీ గుర్తొస్తాయి.... ధూ....! వీడకల, అంతా వదిలించుకుని ఎలాగో ఇంత దూరం వచ్చాను. ఎలాగో రోజులు గడిపాను. ఎలాగ కొత్త మనిషి నయ్యానే - వీటన్నిటిని మర్చిపోగలనా?

పెళ్ళట పెళ్ళి! మరో పశువుతో....ఛీ....

“అందరు మగవాళ్ళు చెడ్డ వాళ్ళు కారు లీలా. నువ్వొకా చిన్న పిల్లవి. ఒక్కతివే వుండకూడదు. పెళ్ళి చేసుకో. నువ్వు ‘పూ’ అంటే నేను మిగతా ఏర్పాట్లు చూస్తాను.” అంటారు శంకర్‌గౌడ.

అవును శంకర్‌గౌడ లాంటి మంచి మగవాళ్ళు వుంటారు నాకు తెలుసు. ఎలాంటి మనిషి అయిన! చేసుకున్న పెళ్ళానికి పెళ్ళయి పాతికేళ్ళయినా పిల్లలు పుట్టక పోయినా నిష్టగా వున్న మనిషి. ఎవరే మడిగినా కాదనడు. ఎంత మంచి మనసాయనది! అయిన ప్రేమాభిమానాలు చూస్తుంటే చినిపోయిన నాన్న గుర్తొస్తాడు.

కాని అలాగని అయిన మాటల్ని ఎని మళ్ళి పెళ్ళి చేసుకోగలనా? ఒకసారి పడి లేచిన కూపంలో మళ్ళి పడదల్చుకో లేదు.

కాని మున్నీ ఎంత ముద్దుగా వుంది, నాకలాంటి బిడ్డకావాలి. ఎవరివల్లనైనా సరే, ఎలాగైనా సరే: కాని ఎలాగ!

మధ్యాహ్నం అఫీసులో లెక్కలు రాస్తూ దీన్ని గురించే ఆలోచిస్తుంటే ఎదుటి బల్ల దగ్గర కూర్చున్న ఎలియమ్స్ కనిపించాడు. ఇక ఎలియమ్స్‌ని నమ్ముకోవడానికి లేదు. మొన్న స్పష్టంగా చెప్పేశాడు ఇక నన్ను కలుసుకోనని, ఎందుకంటే అతని లావుపాటి బొజ్జ వున్న అంటి, అతను నన్ను కలుసుకున్నట్టు

తెలిస్తే అవిడ అస్తిలో చిల్లి గవ్వ కూడా అతనికి చెందనివ్వనని చెప్పేసిందిట. అంతే కాక ఆ అంటి కూతురు పలుచటి నడుము గల అమె ఇతనికి కజిన్, అమె ఇతనితో తన engagement కూడా break చేసుకుంటానందిట. అవన్నీ పోగొట్టుకుని అతను నన్నెందుకు కలుసుకుంటాడు. ప్రతి అదివారం పిక్చర్ కి ఎందుకు తీసికెళ్తాడు. నాతో ఎందుకు రాత్రిళ్ళు గడుపుతాడు? ఎలా మేనేజ్ చెయ్యగలడు? నీతో గడివిన మధుర క్షణాల్ని, రోజుల్ని నేనెప్పటికీ మర్చిపోలేను, లిల్లి. రోజూ నీ కోసం, నీకు మంచి జరగాలని జీసస్ కి ప్రార్థన చేస్తాను. "God bless you" అంటూ విషాదంగా తల ఎదిల్చి, చెయ్యి నెక్కి వెళ్ళిపోయాడు ఈ ఎలియమ్స్ .... ఇవాళ తల వంచుకుని కూర్చుని ఏదో గ్రాఫ్ తయార్ చేస్తున్నాడు. అతని నుదుటి మీద పడే ఉంగరాల జాట్టు పాయల్ని చాలాసేపు చూస్తూ కూర్చున్నాను.

ఎలియమ్స్ లోని ఈ ఉంగరాల జాట్టు అందమే కదూ అతను నన్ను రమ్మన్నప్పుడు నేను 'ఊ' అనడానికి కారణం? గోవిందమూర్తిలాగ అడవి మనిషి మొరటుదనం కాదు ఎలియమ్స్ ది. చాలా మృదువుగా వుండేదతని ప్రవర్తన, మరీ gentle అనెచ్చు.... ఊ, అన్ని విషయాల్లోనూ .... అతనిలా gentle గా వుండే నీలికళ్ళ, వుంగరాల జాట్టున్న బేబిని అతని వల్ల పొందవచ్చని చాలా ఆశ పెట్టుకున్నాను. మూడు నెలల శ్రమా వ్యర్థమయి పోయింది. ఎలియమ్స్ సహవాసం ఫలించక మునుపే అతను దూరమై పోయాడు. అతని కజిన్, అతని అంటి, ముఖ్యంగా ఆ అంటి అస్తి అన్నీ అతన్ని తన నుంచి దూరం చేశాయి.

మున్నీ.... మున్నీ గుర్తువస్తే తన మనసంతా అస్తవ్యస్తమైపోతుంది :.....
ఎనయ సాళకర్ తో appointment రేపు సాయంత్రం ఐదు గంటలకి అపేరాలో.

4 అగస్టు 1958

శంకర్ గౌడ ఎందుకనే ఇవాళ అదేలా వున్నారు. అరగంట కూడా వుండ లేదు. "హైబ్రిడ్ పంటకి ఎరువు కొందామని వచ్చాను. అలాగే నిన్ను చూసి పోదామని ఇటు వచ్చాను. చీకటి పడే లోపల దేవుడు చేరాలి. ఎలా వున్నావమ్మాయ్ నువ్వు?" అన్నారు.

అయన మాటల వేపు దృష్టి లేదు నాకు. అయన కొత్త ఇంపాలా చూస్తున్నాను. అరడుగుల ఎత్తు, వెడల్పాటి ఛాతి, గుబురు మీపాల శంకర్ గౌడ గారికి ఇంతకు ముందున్న ఫియట్ కన్న ఇదే ఎక్కువ నవ్వుతుంది, అనిపించింది. కాలం, దుఃఖం, వేసవి వేడి - ఇవేవీ గుట్టలూ, చెట్లూ దాటి దేవుడు చేరుకుని ఈ గౌడగారి దాకా వెళ్ళనే లేదేమో అనిపిస్తోంది. చాలా ఎళ్ళ వెనుక నేను కన్నడం స్కూల్లో చదువుకునే టప్పుడు మొదటిసారిగా నాన్న అయన్ని

ఇంటికి తిసికొచ్చి, “ఓయ్, ఏం చేస్తున్నావ్ వేయ్?” అంటూ అమ్మని పిలిచి, “చూడు, శుకరు నా జానీ దోన్ వచ్చాడు. సేమ్యా చెయ్యి”. అని చెబుతుంటే ఆ అజానుబాహువు నన్ను భుజంమీద కూర్చోబెట్టుకుని మూడు చుట్లు తిప్పినప్పుడెలా వుండే వారో అలాగే వున్నారు. ఆయన జీవితం ఎప్పుడూ ఒక్కలాగే వుంది. పక్షవాతంతో మంచం వట్టిన భార్య, ఇంట్లో నిత్య దాసోహం, లెక్కలేనన్ని కమిటీల మెంబర్షిప్, తోటకి కొత్తగా బావి, పొలానికి ట్రాక్టర్, అజోడుగుళ్ళ పిస్తాలు, అన్నీ అలాగే వున్నాయి దాంతో బాటు ఈ గౌడగారి ఎత్తు, వెడల్పు, మీసాల గుబురు కూడా అలాగే వుంది.

“నీ బ్రతుకు బాగు పడ్డం కోసం, నా ప్రాణమైనా ఇస్తాను....” అని ఎన్నిసార్లు అనలేదీయన.

అలాంటి మనిషికి ఏమి చింత పట్టుకుందో ఇవాళ మొదటిసారిగా ఆ వికాలమైన నుదుటి మీద గీతలని చూశాను. ఆయన మౌనంగా కూర్చోవడం చూస్తే చప్పున వెళ్ళి ఆయన తలని నా ఒళ్ళోకి లాక్కుని పనిపిల్లవాడిని లాలించినట్టు లాలించాలనిపించింది.

దుమ్ము రేపుతూ ఇంపాలా కనుమరుగయింది. నా గది వేపు వెళుతుంటే మున్నీ, “అంటి చాక్లెట్ తేలేదా? అంది.

ఈ మున్నీని kidnapచేసుకుపోతే ఎలా వుంటుంది....

14 అగస్ట్ 1958

ఎన్నో రోజుల తరువాత ఇవాళ వినయ్ సాళకర్ ని కలుసుకున్నాను. విషాదాంత సినిమాలో హీరోలాగా, గద్గడ స్వరంతో నన్ను తిట్టి, శపించి అతను వెళ్ళిపోయి అరు నెలలయింది.

“నిన్ను దేవతలా పూజించాను లిలీ, ఎన్నో జన్మల నుంచి నా అంతరాత్మ వెతుకుతున్న వ్యక్తివి నువ్వే అని నమ్మాను. నువ్వు లేని జీవితమే లేదనుకున్నాను.” అతని కళ్ళల్లో ఎరుపు జీరలు. “నువ్వు నా హృదయాన్ని తూట్లు పోడిచావు. నా కలల్ని నాశనం చేశావు. నా బ్రతుకులో నిప్పులు పోశావు.”

నేను మౌనంగా వుండిపోయాను. వినయ్ చెబుతున్న దాంట్లో నిజం వుండి వుండవచ్చు. ఎన్నో సార్లు అతను నా కాళ్ళ దగ్గర కూర్చుని నా పాదాలు చుంబించాడు. “నువ్వు నా సర్వస్వం” అన్నాడు. కాలేజీ వదలగానే ఇంట్లో ఇద్దరు పిల్లలతో తను వచ్చే దారి వేపే చూస్తూ ఎదురు చూసే భార్య దగ్గరకి వెళ్ళడం మానేసి తిన్నగా నా దగ్గరకి పరిగెత్తుకు వచ్చేవాడు. అన్నీ బాగానే నడిచాయి. ఇంకా కొన్ని రోజులలాగే నడిచి వుంటే, అతని సంప్రదాయపు ఆలోచనల్ని చదివి చదివి, ఆ బట్టతల లోంచి అవన్నీ బయటికి లాగేసి అతన్ని దారికి తేవడానికి

వీలయ్యేది. కాని ఆ లోపలే వినయ్ అన్నట్టుగా అతని హృదయాన్ని నేను తూట్లు పొడిచాను.

కారణం డాక్టర్ గోవిందమూర్తి తోటి స్నేహం గురించి నేనతడికి ఏమీ తెలియపరచకపోవడం. వినయ్ని మోసగించాలని నేను ఎప్పుడూ అనుకోలేదు. అయినా నేనెప్పుడూ అతనికి ఎవరి గురించి ఏమీ చెప్పలేదేందుకని?

వినయ్ ఒకేల్లో లాంటి నిజాయితీ పరుడైన ప్రేమికుడు. ప్రేమ, అత్త, జన్మజన్మల అనుబంధం వీటి గురించి అతను లెక్చర్ ఇస్తున్నప్పుడల్లా నా కది తెలుస్తూనే వుండేది. మాటల వల్ల, ఒట్టి మాటల వల్ల, అదికూడా ఎప్పుడూ ఒకటిన్నర అడుగుల దూరంలో కూర్చుని అదే మాటల వల్ల నన్ను ఆకాశంలో తేలిపోయేలా చేసే సామర్థ్యం వుండతనిలో. అలాంటి వినయ్ని అనవసరంగా పోగొట్టుకోవడమా? అతనికి గోవిందమూర్తి లాంటి 'ఫ' materialistic మనిషిని గురించి చెప్పడమా?

“అంతా అయిపోయిందిక, నేనిక వెళతాను. మంచి పాఠమే చెప్పావు. నీ నుంచి నాకు తగిలిన దెబ్బ చచ్చేదాకా నన్ను బాధిస్తూనే వుంటుందన్న పంగతి మర్చిపోకు. అయినా తప్పు నాదే. నన్నే సర్వస్వంగా నమ్ముకున్న భార్యని వదిలేసి నీ వెంట పడ్డాను. దేవుడు తగిన శిక్ష విధించాడు.” అంటూ పెద్ద పెద్ద అంగలు వేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు వినయ్, తననే స్వర్గంలా భావిస్తున్న భార్య దగ్గరికి - నువ్వే సర్వస్వం అని నన్ను అంటున్నప్పుడు మరచిపోయిన భార్య దగ్గరికి.

ఇవాళ చాలా రోజుల తరువాత “లిల్లి నిన్ను మర్చిపోలేక పోయాను. నేను జన్మలో ప్రేమించింది నిన్ను మాత్రమే. నీలో ఎలా గైనా మార్పువుండదు.” అన్నాడు. ఇదే నిజమైన ప్రేమ యొక్క లక్షణం అని వివరించాడు.

వినయ్ వల్ల ప్రయోజనం వుండొచ్చేమోనని అనిపిస్తోంది....

14 అగస్ట్ 1958

ఇవాళ మధ్యాహ్నం ఎంత హాయిగా నిద్ర పట్టింది, ఎన్నో రోజులుగా మధ్యాహ్నం పూట నిద్రపోయి ఎరుగను. ఇవాళ ఒళ్ళెరక్కుండా నిద్రపోయాను. అఫీసు బెంగలేదు. అకౌంటు గురించి బాధలేదు. ముఖ్యంగా ఆ గడ్డపు బాన్ చింత లేదు.

నేను క్షమించ మంటానని, అతను చెప్పినట్టు ఎంటానని అనుకున్నాడా సాయిబు. “ఇటు చూడు లిల్లి, నిన్ను పనిలోంచి డిన్మిన్ చేసినట్టు అర్థంబొంది జనరల్ మేనేజర్ దగ్గర్నుంచి.” అన్నాడు నన్ను తినేసేలా చూస్తూ.

వాకు తెలీదూ దాని వెనకాల జరిగిన కుట్ర ఏమిటో! నేను సరిగ్గా

వనిచేయనని, నా నడవడిక బాగోలేదని ఎవరు ఫిర్యాదు చేస్తూ రాకార్ తెలిదూ ఆమె, “అలోచించుకో లిలీ నీ ఉద్యోగం పోకుండా చూడగలను. అల్లాకే కనమ్” అన్నాడతను. నాకు అవసరం లేకపోయింది. ఈ బాన్ టి.వి.భార్య ఊరికి వెళ్ళినప్పుడల్లా అతని వడక పంచుకోడం, అందులోనూ దాని వల్ల ఏ ఉపయోగమూ లేనప్పుడు, ఉత్తి ఈ ఉద్యోగం నిలుపుకోడం కోసం అతని జీబురు గడ్డం, అతని అల్లాకే కనమ్ భరించడం నా వల్లకాదు.

జుటికొచ్చి నప్పుడు శరీరమూ మననూ అంతా బరువుగా అనిపించింది. గాఢంగా నిద్రపట్టేసింది.... కలలో ఎవరో నన్ను గట్టిగా కౌగలించుకున్నట్టు, “నేనున్నాను నీకు, ఎప్పటికీ నిన్ను వదిలి పెట్టను, నీక్కావల్సిందల్లా ఇస్తాను. వ్హా విడ్డల్ని కూడా! ఎంతమంది కావాలి? చెప్పు, ఒకరా? నలుగురా?” అన్నట్టు ....

ఎవరిదా విగి కౌగిలి? ఎవరివా బలమైన భుజాలు?

ఆ కలలోనే ఎంత సేపున్నానే నా చుట్టూరా చిన్న చిన్న పిల్లలు. భలే ముద్దుగా పున్నారు.... అందరూ నా పిల్లలే.... నా పిల్లలే.... నాపిల్లలే.... వాళ్ళ మధ్య ఆ పిల్లల్ని నాకిచ్చిన వెడల్పాటి ఛాతిగల పురుషుడు.

ఎవరది?

చప్పున మెలకువ వచ్చేసింది.

20 అగస్ట్ 1958

ఛా! ఎనయ్ సాళకర్ మరీ పిరికి పంద, బొత్తిగా లాభం లేదు. అతని ఫిలాసఫే, అతని ఫ్లేటోనిక్ లవ్, అతని వాదం, అంతా బోగన్.

ఎంత అశగా వెళ్ళానతని దగ్గరకి? నా మీద అతనికున్న ప్రేమ గురించి అంతగా మాట్లాడతాడు గాని, నాకో చిన్న ఉపకారం చెయ్యమంటే చెయ్యలేకపోయాడు కదా, ఎలా అదిరిపడ్డాడు నా మాట ఎని పాముని తొక్కిన వాడిలాగ!

“ఛా! లిలీ, ఇలాంటి మాట కలలో కూడా ఆలోచించోద్దు, మనిద్దరిదీ ఆత్మ గత బంధం. దైహిక మోహంతో మన ఆత్మలనుబంధాన్ని కలుషితం చెయ్యకూడదు, దైహిక వ్యామోహం క్షణికం .... ఆ క్షణికమైన వ్యామోహం కోసం శాశ్వతమైన అనుబంధాన్ని అపవిత్రం చెయ్యకూడదు....” అంటూ లేక్చరిచ్చాడు.

ఎనయ్ నన్ను ఎప్పటికీ అర్థం చేసుకోలేదు....ఎప్పటికీ.... ఎప్పటికీ సాధ్యం కాదు. “దేవుడు మనిద్దరినీ ఈ జన్మలో కలుపలేదు లిలీ, బహుశ : దూరంగా వుండి, దుఃఖాన్ని అనుభవించి ఇంకా మన ప్రేమ గట్టిపడాలని

అనుకుని వుండవచ్చు. నేను దేవుడి ఇచ్చుకు ఎరుద్దంగా నడవలేను. నేను దూరంగానే వుంటాను. మన ఫ్లేట్‌నిక్ ప్రేమని ఇలాగే వుండనియి, పెరగనియ్యి. వచ్చే జన్మలో మాత్రమే మనం....

24 ఆగస్ట్ 1958

సాయంత్రం అయిదు గంటలయింది.

అన్నీ సిద్ధంగా వున్నాయి. నా గుడ్డలు వుస్తకాలతో నింపిన సూట్‌కేస్, గది అద్దె, పాల లెక్క, మున్నీకి అఖరి సారి చాక్‌లెట్ అన్నీ ఇవ్వడం అయింది. బయట వున్నది ఈ డైరీ ఒక్కటే.

ఉదయం గుమ్మం దగ్గర నుంచున్నప్పుడు స్పీడుగా వచ్చిన శుకర్‌గౌడగారి ఇంపాలా తక్కున అగింది.

“లీలా....”

నేను మౌనంగా వున్నాను.

“లీలా నీ ఉత్తరం అందింది.”

అప్పటికీ నేను మౌనంగానే వున్నాను.

“కాస్త మార్కెట్‌లో పని వుంది. చూసుకుని వస్తాను. సాయంత్రం ఐదుగంటలూ ఆ మధ్యన.... సిద్ధంగా వుండు. వెళదాం.”

....

-కారు వచ్చినంత వేగంగా వెనక్కి వెళ్ళింది.

-నాకు తెలుసు.

ఎప్పుడూ, దేని కోసమూ, ఎవరికైనా సరే లేదన్న వారు కాదాయన.

నా దేహం గాలిలో తేలిపోతున్నంత హాయిగా వుంది. కళ్ళనిండా మొన్న మధ్యాహ్నం కన్న కల....

ఓ హోర్న్....

24. సంబంధం

శ్రీకృష్ణ అలనహళి

ఎవరితమైన ఎండ, తల పగిలిపోతుందేమో అన్నంత భయంకరమైన ఎండలో నడిచి వచ్చి గదిలో కూర్చోగానే మనసుకి కాస్త ప్రశాంతత కలిగింది. ఎప్రిల్ నెలలోని క్రూరమైన ఎండ వేడిమికి అడ్డుగా, నా గది కప్పు వేపు వారి నుంచుని తన చల్లటి నీడనుదిస్తున్న పెద్ద సంవంగి చెట్టు నిశ్చలంగా వుంది. గది కిటికీలన్నీ తెరిచాను. గాలెయ్యటం లేదు. చెమటతో తడిసిన గుడ్డల్ని ఎప్పాను. సిమెంట్ నేలమీద హాయిగా దొర్లాను. ఒళ్ళు చల్లబడినా లోపల మంటగా వుంది. కడుపులో ఓ రకమైన గుబులు. నీళ్ళ గదిలోకి వెళ్ళి జోరుగా కుళాయి తిప్పి దాని కింద నుంచున్నాను. ఇంక చాలనిపించే వరకు అలాగే కూర్చున్నాను. తరువాత బయటికి వచ్చి పడుకుని సిగరెట్ వెలిగించాను. వరీక్ష ఇంకో నెల మాత్రమే వుందన్న జ్ఞాపకం గుచ్చుకున్నట్టు అయింది. టేబుల్ మీదున్న "Problems of Philosophy" తిసి నాలుగు పేజీలు తిప్పాను. బోర్గా అనిపించి దాన్ని ఎనిరేశాను. ఇవాళెందుకిలా అనిపిస్తోంది? ఉంగరాలుగా పొగ వదిలాను. అయిపోయింది. మరొకటి వెలిగించాను. పొగవీల్చాను. లోపలి మంట ఆరలేదు. మట్టి కూజాలోని నీళ్ళని గట గట త్రాగాను. చల్లబడలేదు. ఎందుకిలా? ఎండవేడిమి వల్లనా? లేక అనిరీక్షితంగా లలితని కలుసుకోవడమా? ఎనిమిదేళ్ళ తరువాత అకస్మాత్తుగా కళ్ళెదుట వచ్చి నిలిచిన లలిత - నా మానసిక అస్వస్థతకి కారణమా?

ఇంతకీ లలిత నాకు ఎమవుతుందని? చిన్నప్పటినుంచి కలిసి, అడుకుని, చదువుకుని పెరిగినా ఒకే ఒక్క రోజు కూడా వాళ్ళింటి హాలు దాటి నట్టింట్లోకి కాలుపెట్టిన గుర్తు లేదు. చుట్టు పక్కల అన్నీ శుద్ధుల ఇళ్ళే అయినా, వూరి కొకటే బ్రాహ్మణుల ఇల్లైనా లలిత తండ్రి బ్రాహ్మణత్వం కించిత్తు కూడా మైల బడలేదు. అడవికి మేతకి వెళ్ళిన పశువు చీకటి పడినా ఇంటికి రాకపోతే తాతయ్య నన్ను పిలిచి లలితా వాళ్ళ నాన్న దగ్గర మంత్రం చేయించుకురమ్మనే వాడు. అయిన మంత్రం చేశారంటే ఇక తప్పిపోయిన మా పశువు తన ఇంటి ముందుకు వచ్చినా సరే పులిగాని, చిరుత గాని ఇక తినలేదు. పశువు ఇంటికి వచ్చేకాక అయిన కట్టినకట్టు ఎప్పేస్తారట. అంతే కాకుండా మా ఇంటి పిల్లలకి జ్వరం వస్తే ఎఘూది మంత్రించి ఇవ్వడం కూడా లలితా వాళ్ళ నాన్నగారి పనే. నేను వెళ్ళినప్పుడు అయిన స్నానం చేసి వచ్చి ఎర్రటి పట్టుబట్ట చుట్టుకుని నట్టింట్లోకి వెళ్ళి గంట వాయిస్తూ మంత్రం చెప్పేవారు. లలిత చెప్పేది, వాళ్ళ నాన్నగారు మంత్రం చేసేటప్పుడు దేవుడితో మాట్లాడతారని. ఎప్పుడైనా ఓ సారి

దొంగతనంగా చూసేయ్యాలని మహా అనిపించేది నాకు. మారమ్మ వండుగలో మా కెళగల వారి సిద్దే గాడు మీద దేవుడు వూనాడని అందరూ ధూపం వేసేవారు. కళ్ళు ఎర్రగా చేసుకుని వాళ్ళు వెలిగించి ఇచ్చిన కర్పూరపు విళ్ళలని అరటిపండు మింగినట్టు మింగేవాడు. నాకు ఒకటే ఆశ్చర్యం. కాని లలిత మాత్రం, “మీ సిద్దేగాడు వంటి మీద వచ్చేది దేవుడు కాదుట. అదే రకం గాలి. దేవుడు గాడు జాతి వాళ్ళ మీదకిరాడట. మా నాన్నయ్య చెప్పారు” అనేది. అయితే లలిత ఇంటి దేవుడు ఎలా వున్నాడో మరి, చూడాలికసారి. లలిత వాళ్ళింట్లో ఎక్కువమంది లేరు. వాళ్ళ పిన్ని, అమ్మ, నాన్న, ఎప్పుడూ గొణుగుతూ వుండే ఒక అవ్వ. ఓ రోజు విబూది మంత్రించుకు రావడాని కెళితే ఆ అవ్వ, లలిత ఎవరూ కనిపించ లేదు. లలిత వాళ్ళ నాన్న పూజకి వెళ్ళగానే నేను నెమ్మదిగా లేచి నుంచున్నాను. ఒక్కొక్క అడుగే వేస్తూ, ఇవాళ ఎలాగైనా వీళ్ళ దేవుణ్ణి చూసేయ్యాలన్న ఉద్దేశంతో, దొంగ లాగా ఇంక గడవడాటాలి. ఎక్కడుండే ఆ ముసలి మామ్మ, “అయ్యో, అయ్యో, శూద్ర ముండా వాడా, లోపలి కొచ్చేస్తున్నావేమిటా....” అని అరుస్తూ నా వెనకాలే వచ్చి, చంకలో పెట్టుకున్న కర్రతో ఒక్కటిచ్చుకుంది. నేను ఏడుస్తూ హాల్లోకి వెళ్ళాను. ఇంట్లో వాళ్ళంతా గుమిగూడారు. అందరి వేపూ చూశాను. అందరూ నేను అవరాధినన్నట్లుగా చూస్తున్నారు. సిగ్గుతో, భయంతో వణకి పోయాను. లలిత పరిగెడుతూ వచ్చి, నా పరిస్థితికి సానుభూతి చూపుతున్నట్లుగా చూసింది. వాళ్ళమ్మ “పోనియ్యండి పాపం, ఏమీ తెలిసి కుర్రాడు” అంటుండగానే ముసలమ్మ “మీకో కట్టుబాటు, సాడు లేదు. శూద్రముండా వాళ్ళు. రేపు మీ తాతయ్యని రానీయ్. నీ పని చెబుతాను”. అనగానే నా పై ప్రాణాలు పైనే పోయాయి. చేట నెత్తుకుని బయలుదేరాను. లలిత నాన్న ‘వుండరా’ అంటూ విభూది తెచ్చి చేటలో వేశారు. చేట ఎత్తుకుని వెళుతూ వాళ్ళింటి మెట్లు దిగేటప్పుడు తిరిగి చూశాను. నా వెనకాలే వచ్చి నుంచున్న లలిత మొహంలోనూ ఏడుపు. అమె కళ్ళల్లోనూ నీళ్ళు నిండాయి.

అదే మొహం ఇవ్వాలి అనుపత్రిలో కనిపించింది. మెడమీద ఎక్కువవుతున్న తామర దద్దుర్లని చూపించుకుందామని వెడితే, అక్కడ లలిత కనిపించింది. మొదట చూడగానే గుర్తు పట్టలేక పోయాను. నా ముందొచ్చి నిలబడి, నేను లలితని గుర్తులేదా అనేసరికి చెంపపెట్టు పెట్టినట్లుగా అనిపించింది. మూడేళ్ళ తన కూతుర్ని చంకనేసుకుని నుంచున్న లలిత చాలా మారిపోయింది. నా బాల్యపు నేస్తం, బంగారు బొమ్మలాంటి లలిత...ఎంత చెడ్డ మరుపు నాకు. ఎనిమిదేళ్ళు మాత్రమే అయిందామెను చూసి. కాని మా ఇద్దరి మధ్యన ఎలాంటి

కందకం....

లలితని అఖరిసారిగా చూసింది ఎనిమిదేళ్ళ క్రితం. మా ఇంట్లో దానం ఇచ్చి దేవుడి పూజ పెట్టుకున్న రోజు, అవాళిటి రాత్రి ఇంకా కళ్ళకి కట్టినట్లుగా వుంది. మా ఇంటికి ఆ రోజు కావల్సిన వాళ్ళంతా వచ్చారు. మైసూర్ నుంచి నేనూ వెళ్ళాను. లలితా వాళ్ళ నాన్న, మామ్మ, అమ్మ అందరూ వచ్చి కూర్చున్నారు. లలిత మాత్రం రాలేదు. చిన్నతనం నాటి మా చదువు పూర్తయ్యాక, నేను మైసూరు వెళ్ళినా, లలిత అక్కడే ఇంటి దగ్గరే వున్నా. నేను వూరికి వెళ్ళినప్పుడల్లా ఏదో ఒక నెపంతో మా ఇంటి దగ్గరకి వచ్చి నాతో మాట్లాడి వెళ్ళేది. ఇవాళెందుకు రాలేదా అనుకుంటూ వాళ్ళింటికి వెళ్ళాను. తలుపు తోస్తూ 'లలితా' అన్నాను. లలిత లోపల చిన్న తమ్ముణ్ణి ఉయ్యాల్లో వేసి వూపుతోంది. "ఎవరూ?" అంది.

వెలిగించిన ప్రమిద వెలుగులో అదే మొదటి సారిగా లలిత చీర కట్టుకుని నుంచోవడాన్ని చూశాను. చాలా పెద్ద పిల్లయిపోయింది. తనకి ఏదేదో చెప్పాలని వచ్చాను. లలిత మొదటిలా నన్ను చూడగానే ఒక్క గంతులో నా దగ్గరకొచ్చి పలుకరించకుండా మానంగా నుంచుంది. దగ్గర కెళ్ళి మా ఇంటికెందుకు రాలేదు లలితా? అన్నాను. లలిత, "ఇకమీదట నేనెక్కడికీ వెళ్ళకూడదట". అంది. అమె మాటల్లో భావం నా కర్ణం కాలేదు. బయలు దేరుతూ మరొకసారి అమె వేపు చూశాను. లలిత చాలా అందంగా కనిపించింది. తన పెద్ద కళ్ళతో నా వేపు తినేసేలా చూస్తోంది. "మామ్మ నాన్న వస్తారేమో" అంది. నేను నవ్వు బయటకు వచ్చేకాక లోపల గడియ పెట్టుకుంది. ఇంటి కొచ్చాను. కథ ఎంటూ నిద్రపోయాను. ఉదయం మైసూరికి వచ్చేశాను. కొద్ది రోజుల్లోనే మా మామయ్య కొడుకు మైసూరు వచ్చినప్పుడు లలితకి 'పెళ్ళయిన సంగతి చెప్పాడు. అతడామాట చెపుతుంటే నాలో దేన్నో పొగొట్టుకున్న అనుభవం కలిగింది.

లలితతో బాటు అసువత్రి ముందున్న పెద్ద చెట్టు క్రిందున్న రాతి బెంచి మీద కూర్చున్నాను. లలిత కళ్ళ చుట్టూ గీతలు. నిస్తేజమైన ముఖం. ఉత్సాహం పురకలు వేసేలా వుండే లలిత ఎండి శల్యమైపోయింది. తన పక్కన కూతుర్ని కూర్చోబెట్టుకుంటూ "నా మూడో కూతురు" అంది. లెక్క వేస్తున్నాను. "ఇంకో మగపిల్లాడు పుట్టి పోయాడు, దీని కంటే చిన్న పాప మరొకటి వుంది." అంది. దిగ్భ్రమ కలిగింది. స్థూలంగా తన కథ చెప్పింది. దగ్గరగా చూస్తుంటే ఆ రోజు అఖరిసారిగా వాళ్ళింట్లో చీర కట్టుకుని నుంచున్న, యవ్వనం నిండిన సుందర దేహం. వీల్చి పిప్పి చేసిన చెరుకులా నిస్సారమై పోయింది. రంగు వెలసిన చీర, బిడ్డకి చిరిగిన లంగా, జాకెట్. చాలా దుఃఖం కలిగింది. ఎనిమిదేళ్ళకే అమె

బ్రతుకులోంచి వసంతం తొలిగిపోయింది. అమె వయసే గల అడవిల్లలు వేలమంది, ఇంకా పెళ్ళి కాకుండా సుఖ స్వప్నాలకి నిలయం అయిన కాలేజీల్లో నాత్ బాటు చదువుకోవడం లేదా? లలిత ఎంత తొందరగా గృహిణి అయిపోయింది. గుమాస్తా మొగుడితో కడుపు, కనడం, మళ్ళి పూరు మార్పు, మళ్ళి కడుపు, కాన్పు....లలిత పూర్తిగా లోతుగా కూరుకుపోయింది.

లలిత తన లాగే అందంగా, తనలాగే కృశించిపోయి వున్న బుల్లిపాప లంగా పక్కకి జరిపి, “చూడండి వారం రోజుల క్రితం ఎక్కడో అడుకుంటూంటే కుక్క కరిచిందట. అది పిచ్చి కుక్కేమోనని భయం.” అంది. గాయం వాచింది. ఇవాళ ఇంజక్షన్ గుచ్చుతారని ఆ పిల్లకి భయంతో కళ్ళల్లో నీళ్ళొస్తున్నాయి. డాక్టరు, ‘మరో రెండు రోజులు చూద్దాం తరువాత బెంగళూరు వెళ్ళాల్సిస్తుందేమో’ నంటున్నారు అంది. ఇప్పుడు కుక్క కరిస్తే పెద్ద ప్రమాదం ఏమీ లేదు. నయమవుతుంది అన్నాను. “అంతా నా కర్మ” అని వేదాంతం మాట్లాడింది. అమెతో బాటు నేనూ వెళ్ళి డాక్టరుతో మాట్లాడాను.

అయన, “పిచ్చికుక్కే అయ్యుండొచ్చు. పిల్ల మాటల్లో ఇంకా తేడా కనిపించడం లేదు. చూద్దాం.” అన్నారు.

బయటకి వచ్చి లలిత వద్దన్నా ఎనకుండా బండి మాట్లాడాను. నడిచే వెడతాను అంటున్న లలిత వేపు చూశాను. ఇంజక్షన్ నొప్పికి వెక్కుతున్న పాపని భుజం మీద వేసుకుంది. బండిలో ఎక్కి కూర్చున్నాక లలిత చాముండీపురంలో తన ఇంటి గుర్తు చెప్పింది. “తీరికైనప్పుడు రండి” అంది. పాపకి ఏమీ ఇవ్వలేదన్న సంగతి గుర్తు వచ్చి, జేబులో వున్న డబ్బు తీసి ఆ పాప ఒళ్ళో పెట్టి “పిల్లల కేదైనా తిండానికి తీసికెళ్ళు లలితా” అన్నాను. లలిత వెద్దొద్దు అన్నా నేను ఎనలేదు. రేపు మళ్ళి ఇక్కడే కలుస్తాను అన్నాను. లలిత నా వేపేచూస్తోంది. బండివాడు గుర్రాన్ని తోలాడు. బరువుగా అడుగులు వేసుకుంటూ గదివేపు నడిచాను. కుక్క కరిచిన నొప్పితో ఎదుస్తున్న పాపని, బీదతనంతో కృశించిన పాపని, నిస్సత్తువగా వున్న లలిత ఎత్తుకుని అంత దూరం వుట్టి కాళ్ళతో ఈ మండుటెండలో ఎలా వెళుతుంది అని తలచుకుంటే కడుపులో దేవినట్టయింది.

x

x

x

మర్నాడు వుదయం ఏదో పని బడి అసుపత్రికి వెళ్ళలేకపోయాను. వస్తానని వెళ్ళలేక పోయినందుకు తనేమనుకుందో, సాయంత్రం వాకింగ్కి బదులు వాళ్ళిల్లు వెతుక్కుంటూ వెళితే సరి అనుకున్నాను.

వోళ్ళు ఎరుచుకుంటూ లేచి గది తలుపులు తెరిచాను. సంపంగి చెట్టుమీద

పదిరకాల పక్షులు కిచకిచ లాడుతున్నాయి. రోడ్డు మీద చిన్న చిన్న పిల్లలు కళ్ళు చెదిరేలాంటి గుడ్డలు వేసుకుని గెంతుతున్నారు. మొహం కడక్కుని బయలుదేరాను. తోప పొడుగునా మనసులోనే నేను చూడని లలిత భర్త రూపాన్ని పూహించుకుంటూ వెళ్ళాను. కాసేపు వెతికాక చాముండీ పురంలోని మురికి సందులో వున్న లలిత ఇల్లు కనుక్కున్నాను.

నాలుగారు ఇళ్ళు ఒకటికొకటి అతికినట్లు వున్న ఆ లోగిట్లోకి అడుగు పెట్టాను. ' అక్కడే ఓ మూల వున్న కుళాయి దగ్గర నలుగురైదుగురు అడవాళ్ళు బిందెలు పట్టుకుని నుంచున్నారు. అందరి కళ్ళూ నా వేపు తిరిగాయి. నన్ను చూడగానే లలిత బిందె అక్కడే వున్న రాతి మీద పెట్టి "రండి" అంటూ ఓ సందులోంచి రెండే గదులున్న ఇంట్లోకి తీసికెళ్ళింది. ఒకటి వంట గది. మరొకటి సామాన్లతో నిండిన, అందరూ కూర్చునే పడుకునే గది. అస్తవ్యస్తంగా వున్న ఆ ఇంట్లోకి అడుగు పెడుతూ వుండగానే లలిత రక్త మాంసాలని పంచుకున్న నాలుగు జీవులు నా వేపు గుడ్లప్పగించి చూడసాగారు. ఈ పిల్లకేమన్నా తిండానికి తేవల్సింది అనుకున్నాను. నుంచోనే వున్న నా వేపు మడత పెట్టిన పాత కుర్చీని తీసి వేస్తూ కూర్చోండి. అంటూ కుళాయి వేపు వెళ్ళింది లలిత. ఇల్లంతా పరికించాను. నాలుగు వేపులా వీడతనం తాండవ మాడుతోంది.

నీళ్ళు నిండిన బిందె వంట గది లో పెట్టి వచ్చిన లలిత "ఇల్లంతా ఎంత సర్దినా చెత్త చేసేస్తారు పిల్లలు" అంది. ఓ చిన్న కిటికీ మాత్రమే వున్న, గాలి అడని ఆ గదిలో అరు జీవాలెలా పూపిరి పీల్చుకుంటాయోనని ఆలోచించాను. బయట వెలుగున్నా లోపల చీకటి కమ్ముకుంది. లలిత లైటు వేసి వంటింట్లోకి వెళ్ళింది. "కాఫీ గీఫీ ఏమీ వద్దు లలితా" అన్నాను. లలిత ఎనలేదు. కాసేపట్లో కాఫీ తెచ్చిచ్చింది. అమె తృప్తి కోసం తాగాను. అమె కుక్క కరిచిన పాప పక్కన కూర్చుంటూ, అయనా వచ్చే వేళయింది; అంది. "ఉదయం అనుప్రతికి రాలేకపోయాను లలితా" అన్నాను.

"డాక్టరు ఏ సంగతి రేపు ఖచ్చితంగా చెబుతానన్నారు" అంది. చిరుగుల చాప మీద పడుకున్న పిల్ల నిన్నటి కంటే నీరసంగా కనిపిస్తోంది. ఆ పిల్లకన్న కొంచెం పెద్దపిల్ల చంటి పాపని ఒళ్ళో వేసుకుని మా మాటలు ఎంటూ కూర్చుంది. మరో కుర్రాడు ఎక్కాలు వల్లెవేయడం ఆపి కూర్చున్నాడు.

లలితతో వాళ్ళ నాన్నగార్ని గురించి మాట్లాడాను. లలిత మొగుడికీ, అయనకీ ఏదో విషయంలో గొడవ జరగడం, నువ్వు చచ్చినా దాన్ని నీ ఇంటి గడప తొక్కునియ్యనని ఇతడు పంతం పట్టడం - ఇలా కొన్ని విషయాలు చెప్పింది. అమె

మాటల వల్ల అమె భర్త మంచివాడులా అనిపించలేదు.

కాసేవల్లోనే అమె భర్త వచ్చాడు. పొట్టమీదకి వెదులుగా వున్న ప్యాంటుని బెల్టుతో బిగించాడు. అతను రాగానే చప్పున లేచి నుంచుని లలిత నన్ను వరిచయం చేసింది. అతను లలితలా గాని, అమె పిల్లల్లాగ కాని బలహీనంగా లేడు. దృఢంగా వున్నాడు. నాతో ఒకటి రెండు మాటలు మాట్లాడి, వదులు ప్యాంటుని, షర్టుని దండెం మీద వేసి నా వేపు చూడకుండా ఒక తువ్వాయి భుజం మీద వేసుకుని బయట వున్న నీళ్ళ గది వేపు నడిచాడు.

“వెళతాను లలితా. రేపు ఆస్పత్రికి వస్తాను” అన్నాను. “ఏమీ అనుకోకండి, ఆయన తీరే అంత.” అంది. జాలేసింది - అతను తిరిగొచ్చాడు. రోమాలు నిండిన తొడల్ని తుడుచుకుంటూ, “మా ఇల్లు ఇక్కడుందని ఎలా తెలిసింది?” అన్నాడు. నిన్న ఆస్పత్రిలో లలిత కనిపించి చెప్పిందని అన్నాను.

వంటింట్లోకి వెళ్ళాడు. లలితనేదో అంటున్నాడు. నాకు స్పష్టంగా వినిపించలేదు. లేచి నుంచున్నాను. అతను బయటకి వచ్చి గడుసుగా “ఏళ్ళ నాన్నకి మేము ఇక్కడుంటున్నామని చెప్పకండి” అన్నాడు. “అలాగే” అన్నాను. అతని వెనకాల మొహం వేలాడేసుకుని నిలబడింది లలిత. “వస్తాను” అనేసి చక చక బయటపడ్డాను.

x

x

x

డాక్టరు “ఇంకో రెండురోజుల్లో బెంగుళూరికి తీసికెళ్ళండి, లేకపోతే ప్రమాదం” అన్నారు. లలిత ఏడుపు మొహంతో నుంచుండి పోయింది. నేను అలాగే సర్ అన్నాను. లలితని బయట ఓ రాతి బెంచి మీద కూర్చోమని, నాకు బాగా తెలిసిన డాక్టర్‌ని చూద్దానికి లోపలికెళ్ళాను. ఆయన నా స్నేహితుడు కూడా. ఆయన్ని వెతికి పట్టుకుని విషయం అంతా చెప్పాను. ఆయనకి ఇబ్బంది కలిగినా చేస్తున్న పని వదిలి పెట్టి వచ్చి R.M.O. గారి దగ్గర్నుంచి ఓ కాయితం రాయించి ఇచ్చారు. ఆ కాయితం లలిత చేతుల్లో పెడుతూ “ఇవాళ సాయంత్రమే బెంగళూరు వెళ్ళి పాపని ఆస్పత్రిలో చేర్పించు. ఈ ఉత్తరం చూపిస్తే బాగా చూస్తారు” అన్నాను. లలిత మాట్లాడలేదు.

ఇంజక్షన్ నొప్పి తో బాధపడుతూ లలిత భుజం మీద నిస్తేజంగా వదుకుంది పాప. ఆ పాప నెత్తుకుని మెట్లు దిగడానికి ప్రయాసపడుతోంది లలిత. నేను అమె పాప నెత్తుకుని “నెమ్మదిగా దిగు లలితా” అన్నాను. లలిత నెమ్మదిగా దిగినా అలసి పోయింది. “ఏదైనా కూల్‌డింక్స్ తాగి వెడదాం రా లలితా” అన్నాను. లలిత ఒప్పుకోలేదు. “ఇంట్లో పిల్లలు బాగా గొడవ చేస్తుంటారు.” అంటూ పాప నెత్తుకుంది. “ఇక్కడే నుంచో లలితా బండి తెస్తాను”. అని

బయలుదేరాను. “ఒద్దు” అంది. అంత కష్టంలోనూ స్వాభిమానం. దుష్టుడైన భర్త, అయినా కించిత్తు కోపం లేదు. ప్రేమే తప్ప.

బండిలో కూర్చున్న లలిత మొన్నటిలా “ఇంటివేపు రండి” అని పిలవలేదు. నేనే “మూడు నాలుగు రోజులు అగి వస్తాను. ఆలోపున అడ్కిట్ చేసి వస్తారుగా” అన్నాను.

ఏమి చెప్పాలనుకుందో చెప్పలేక మూగగా, బాధగా నా వేపు చూసింది. పొంగి వస్తున్న దుఃఖం అసహాయత అమె కళ్ళల్లో గూడు కట్టుకుంది.

బండి బయలుదేరింది.

నేను నుంచునే వున్నాను. నాకు తెలియకుండానే నా కళ్ళు చెమర్చాయి. గుండె బరువెక్కింది.

X

X

X

కాలేజి ముందు వున్న పార్కులో కూర్చున్నాను. చెట్టు చేమా చిగిర్చి, అకువచ్చ, ఎరుపు రంగుల్లో మిలమిల మెరుస్తున్నాయి. నేల మాత్రం ఎండి బీటలు వారింది. ఈ ఏప్రిల్ నెలలో మాడ్రేసే ఎండల్లో కూడా చెట్లు చిగిర్చి కళకళాడ్డాన్ని చూసి విస్మయం కలిగింది. ఈ సృష్టి వైచిత్ర్యాన్ని గురించి ఆలోచించ సాగాను. అలాగే లలిత గుర్తొచ్చింది. లలితకు నేను, నాకు లలితా ఏమవుతామన్న ప్రశ్న ఇప్పుడు నన్ను వేధించ లేదు. వీస్తున్న గాలికి, జ్ఞాపకాల పుటలు చక చక తెరుచుకున్నాయి.

ఎనిమిదేళ్ళుగా నేను లలితా ఒకర్నొకరు చూసుకోలేదు. మేమిద్దరం పూర్తిగా భిన్న సంస్కారాలలో పుట్టి పెరిగిన వాళ్ళమైనా ఏదో తంతు బాల్యంలో మా హృదయాలని కలిపింది. మేమిద్దరం కలిసి అడుతూ పాడిన రోజులు గుర్తొచ్చాయి. దూరంగా వున్న పల్లెకి నేనూ - లలిత కలిసే వెళ్ళే వాళ్ళం. నేను తీసికెళ్ళే భోజనం లలిత ఎప్పుడూ తినేదే కాదు. వాళ్ళింటి నుంచి తెస్తున్న రుచిరుచిగా వుండే పదార్థాలని నాకు పెట్టకుండా లలిత ఎప్పుడూ తినేది కాదు. మా ఇంట్లో ఏదైనా ప్రత్యేకంగా చేసి ఇచ్చిన నాడు “కొంచెం తిను లలితా ఏమీ అవదులే” అనేవాడిని. లలిత మాత్రం “మా బామ్మగారు చెప్పతారు, మేం బ్రాహ్మలం కదా, శుద్ధుల ఇంటి తిండి తింటే నరకానికి పోతామట” అనేది. మా తాతయ్య నేట్లోంచి అప్పుడప్పుడు నరకపు వర్ణన ఎన్న నేను ఇక మాట్లాడలేక పూరుకునే వాడిని.

దీపావళి పండుగ వచ్చిందంటే చాలు - వూళ్ళో మరెక్కడా దొరకని డేలియా పూలు మా తోటలో రాశులు రాశులుగా పూసేవి. మా మామయ్య మైసూరు నుంచి విత్తనాలు తెచ్చి పెంచాడు. పండుగ రోజున అందరిళ్ళల్లోనూ పశువుల

మెడకి, అడవాళ్ళ తల్లీకి వెట్టి బంతిపూలు మాత్రమే గతి. మాకు మాత్రం రంగురంగుల డేలియా పూలు. పండుగ ముందు రోజు సాయంత్రమే నాతో బాటు వచ్చి లలిత మొయ్యలేనన్ని పూలు కోసుకుని మోసుకెళ్ళేది. మా కందరికీ కొత్త బట్టలు దొరికేది ఇలాంటి పండుగల్లో మాత్రమే. నేనూ కొత్త బట్టలు తొడుక్కుని దేవాలయం వేపు పరుగు తీసేవాడిని. లలిత కూడా కొత్త బట్టలు కట్టుకుని సంభ్రమంతో వచ్చేది. “దేవుడి వాహనాన్ని పూరేగింపు కోసం అలంకరించటాన్ని మా యింటి నౌకర్లు అవాళ వస్తేకి రాకుండా దేవస్థానం ఎదుట అవేశంతో డప్పు మ్రోగించడాన్ని చూస్తూ మమ్మల్ని మేమే మరిచిపోయేవాళ్ళం.

పాత జ్ఞాపకాలు కళ్ళముందు నిలిచాయి. మనసు తేలిక పడింది.

వీధి దీపాలు వెలగసాగాయి. లేచి గదివేపు బయలుదేరాను.

x   x   x

నమయం మూడు గంటలయింది. లలిత పాప సంగతేమయిందో తెలుసుకుందామని వాళ్ళింటి వేపు వెళ్ళాను. ఎండ తగ్గు ముఖం పడుతోంది. లలిత భర్త అనాదరణ గుర్తొచ్చింది. అతని అసభ్య ప్రవర్తన గుర్తొచ్చింది. లలిత ఏం పాపం చేసిందని ఇలాంటి భర్త దొరికాడోనని పించింది. లోగిట్లోకి అడుగు పెడుతుండగానే నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చేసేలా క్షీణంగా అరుస్తున్న లలిత కూతురి కంఠం వినిపించి గుండె ఆగినంత పనయింది. ఒక్క క్షణం అక్కడే నిలబడి, తెరచి వున్న తలుపు సందులోంచి లోపలికి తొంగి చూశాను. మూల మూలుగుతూ అరుస్తున్న కూతురి వేపు చూస్తూ, తనని అతుక్కున్న చంటి బిడ్డకి చన్ను అందించి దిక్కు తోచనిదానిలా కూర్చున్న లలితని చూశాను. దీర్ఘంగా నిట్టూర్చాను. లలిత కళ్ళు గుంటలు పడ్డాయి. “లలితా బెంగళూరికి వెళ్ళనే లేదా? అన్నాను. లలిత వెక్కి వెక్కి ఏడవసాగింది. పాలు త్రాగడం మానేసి చంటిపాప కెవ్వన అరిచింది. ఆ పాపని ఓదారుస్తూ లలిత కళ్ళు తుడుచుకుంది. “ఏమిటి లలితా, ఏమిటయిందనలు?” అన్నాను కంగారుగా. లలిత మౌనంగా వుంది. “నీ భర్త ఏమన్నాడు?” అన్నాను. కాసేపయ్యాక లలిత వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ జరిగిన సంగతి చెప్పింది. అతనన్నట్టు అంత డబ్బు ఎక్కడుంచి తేగలం? అలా అరుస్తూ అరుస్తూ అదే తగ్గిపోతుంది అన్నాడట. పల్లెటూరి అమాయకురాలిని రాక్షసుళ్ళా వీల్చి విప్పి చేస్తూనే వున్నాడు. అతని మృగ ప్రవృత్తికి అసహ్యం వేసింది.

అక్కడుంచి తిన్నగా గదికి వచ్చాను. పాన్‌బుక్ తీసుకుని తిన్నగా కాలేజీ సొసైటీకి వెళ్ళాను. అప్పుడే అకౌంట్ క్లోజయింది. పరిచయమున్న మ్యానేజర్ నా పరిస్థితిని అర్థం చేసుకుని, “రేపటి తేదీకి చెక్ రాసివ్వండి సర్. నా సొంత

దబ్బుంది ఇస్తాను” అన్నాడు. దబ్బు తీసుకుని సైకి లెక్కి లలితా నాళ్ళింటికి వెళ్ళాను.

లలిత ముందు దబ్బుంచాను. “ఈ సాయంత్రం బన్నుకి తీసికెళ్ళు లలితా” అన్నాను. అరచి అరచి నీరసంతో ఆ పాప నిద్రపోయింది. లలిత మౌనంగా వుంది. దుఃఖాన్ని దిగ్గ్రమింగి దిగ్గ్రమింగి రోజురోజుకి మౌనపు ముద్దలా తయారవుతున్న లలితని చూడలేక పోయాను. కడుపులో చెప్పలేని బాధ కలిగింది. కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. గదికి తిరిగి వచ్చేశాను. కళ్ళముందు చీకటే మిగిలింది. అంతా శున్యంగా అనిపించింది.

ఒక్కోసారి ఇదంతా ఎందుకొచ్చిన గొడవ అనిపించినా అమ్మ చెబుతున్న మాటలు గుర్తొచ్చాయి. “మనిషి అన్నాక దుఃఖంలో ఒకరికొకరు కాకపోతే ఇక మనిషిగా పుట్టి ఏం ప్రయోజనం? మనం ఒకరికి చేస్తే మనకే మరొకరు చేస్తారు. “ఇలా ఇప్పటికీ అమ్మ చెబుతున్న మాటలూ చెవిలో గింగురు మంటాయి. ఆలోచించి చెప్పినవి గాని, రాసిన మాటలు గాని కావని. అంతఃకరణలోంచి వచ్చిన మాటలవి.

నన్ను గురించి, ఈ ప్రపంచాన్ని గురించి లోతుగా తెలుసుకోవాలి. తెలుసుకుని బ్రతకాలి అన్న ఉత్సృష్టమైన అకాంక్ష వల్ల ఫిలాసఫీని ఎన్నుకున్నాను. చదువులో ఎంతోమంది తాత్వికులు రాసిన వందలాది పుస్తకాలు చదివాను. అర్థం చేసుకుని, మధించి, అందులోని సారాన్ని గ్రహించడానికి పగలు, రాత్రి, శ్రమపడ్డాను.

కొద్ది కాలంలోనే కొంత గ్రహించాను. ఆలోచనా పరుణ్ణి అయ్యానను కున్నాను. మా పూరికి వెళ్లాను. అమ్మ, అర్థికంగా చితికిపోయి వచ్చిన కూతుర్ని, ఆమె భర్తని, పిల్లల్ని అందర్నీ ఇంట్లో పెట్టుకుంది. నాకు నచ్చలేదా పని. కోవగించాను. అమ్మ ఆరోజు చెప్పిన మాటలు ఇంకా నా గుండెల్ని చీలుస్తూనే వున్నాయి. ఎన్నోసార్లు నేనెలాంటి హృదయ హీనుణ్ణి, పశువుని అని నన్ను నేను శపించుకున్నాను.

మా అక్క గురించి నేనాడిన మాటలు విని ఆ రోజు మా అమ్మ కార్చిన కన్నీరు నన్నింకా కాలుస్తూనే వుంది. మానవీయతలేని విజ్ఞానం, విద్య, సంపద ఎంత వున్నా నిరర్థకమని ఇప్పుడే అర్థమవుతోంది నాకు.

X

X

X

అవును, ఇవాళిటికి పదిహేను రోజులయింది. లలిత పాపకి ఈ పాటికి నయమయి వుండవచ్చు. పిచ్చి కుక్క కరిస్తే నయం కావడం ఈ రోజుల్లో విమంతుల కష్టం కాదు. మళ్ళీ లలిత భర్త ఏం చేసి వుంటాడో నన్న అనుమానం.

లలిత ఇంటివేపు బయలుదేరాను. పొద్దుగూకే వేళ. పెద్ద పెద్ద చెట్లక్రింద నల్లటి తారు రోడ్డు. చెట్లు చీకటిని కక్కుతున్నాయి. నలుపు రంగు అరిష్టానికి సంకేతం కదూ, ఏదో మనసుకి భ్రమ అనుకుంటూ లలిత ఇల్లు చేరాను.

బయట గుమ్మం ముందు ఇద్దరాడవాళ్ళు నుంచున్నారు. అందులో ఒకామెని, “లలిత బెంగళూర్నించి రాలేదా?” అని అడిగాను. ఆమె, లలిత బెంగళూరికి వెళ్ళలేదు, ఎక్కడకీ వెళ్ళలేదు. ఆ పాప రాత్రి - పగలు అరచి అరచి నాలుగు రోజుల క్రితం చచ్చిపోయింది.” అంది. కడుపు తరుక్కు పోయింది నాకు. “లలితమ్మ ఏమవుతుంది మీకు?” అన్నది మరొకామె. “మీరేదో పెద్దమనుషుల్లా వున్నారు. ఆ మొగుడికి పెద్ద రోగం. దేవతలాంటి లలితమ్మని చచ్చేలా కొట్టాడు. మేం లేకపోతే చంపేసేవాడేమో. మమ్మల్ని చెడ్డగా ఏదో అన్నాడు. వాడినేట్లో పురుగుల పడ....” ఆమె బూతులు తిడుతూనే వుంది.

వెనక్కి వెళ్ళిపోదామని ఒకడుగు వేశాను. ఆమె మళ్ళీ అంది, “అడు లేదు. ఆయమ్మని మీరోసారి చూసి పొండి....” అంది. కడుపులో నిప్పులు పోసినట్లయినా. కాళ్ళిద్దుకుంటూ లలిత ఇంటి ముందు నుంచున్నాను. తలుపు సగమే తెరచి వుంది. కంపిస్తున్న కంఠంతో “లలితా” అన్నాను. కాసేపయ్యాక నెమ్మదిగా ఎవరూ?” అన్న నిర్జీవమైన కంఠం వినిపించింది. తలుపుతోసి లోపలకి వెళ్ళి, “లలితా, నేను” అన్నాను. లలిత మొహం తెల్లగా పారిపోయింది. నుదుటి మీద ఓ చోట గాయానికి పొడర్ అద్దింది. లేచి కూర్చోవడానికి శక్తి లేదు. చంటిపాప ఆమెని అతుక్కునే వుంది.

లలిత మాట్లాడ లేదు. ఆమె కళ్ళల్లో వెలుగే లేదు. చెంపల్లో ఎముకలు బయటకి పొడుచుకొచ్చాయి. రాక్షసుడు ఆమె వెళ్ళు హానం చేసేశాడు. “మాట్లాడు లలితా అన్నాను.” మానం భరించలేనంత భయంకరంగా వుంది. వణకి పోయాను. లలిత పుల్లల్లాంటి చేతులతో స్థాండు వేపు చూపించింది. నేనిచ్చిన డబ్బు, డాక్టరు చేత రాయించిచ్చిన కాగితం అక్కడే వున్నాయి. లలితని ఈ పరిస్థితిలో వుంచడానికి కారణమయిన ఆ డబ్బుని చేతుల్లోకి తీసుకుని నలిపేశాను. లలిత దగ్గరగా వెళ్ళి, వెంగుని “నీకు అన్యాయం చేశాను లలితా?” అన్నాను. లలిత నీరసంగా ‘లేదు’ అని అడ్డంగా తలవూపింది. కళ్ళు లోతుకి పోయినా కన్నీరు పొంగుతూనే వుంది. లలిత లేవడానికి ప్రయత్నించింది. “లేవకు, లలితా పడుకో” అన్నాను.

దిక్కు తోచలేదు నాకు. ఇదే అఖిరిసారి అన్నట్టుగా లలితని హృదయం నిండా నింపుకున్నాను. “నేనిక వెళ్ళిరానా లలితా?” అన్నాను. లలిత చాలా

సేపు మానంగానే వుండిపోయింది. అమె జవాబు కోసం నేను కాచుకు నుంచునే వున్నాను. మానం గడ్డకడుతోంది.

25. అమాస

దేవనూర మహాదేవ

అమాస అన్నది అమాసుడి పేరు. అతను నల్లగా వున్నందు వల్లనే, అమావాస్య రోజున పుట్టినందు వల్లనే అతనికి ఆ పేరే నిలిచిపోయింది. అమాస అన్న పేరు ఎందుకు వచ్చిందని అతని అమ్మ, నాన్న బ్రతికి వుంటే అడగడానికి వీలుండేది. కానీ అతను పుట్టాకే, నడక వచ్చే వేళకే, కన్న తల్లి, పుట్టించిన వాడు రకరకాల కారణాల వల్ల దైవాధీనులయ్యారు. ఇంక అమాస పని ఏమయిందంటే, మారెమ్మ గుడి, అమాసుడు ఒక్కటే అన్నట్టుగా అయిపోయింది. మారెమ్మ గుడి అన్నంత మాత్రాన దిక్కు దివాణం లేదని అర్థం కాదు. అమాస లాంటి ఎంతోమందికి మారెమ్మ గుడి ఆశ్రయమిస్తూ వచ్చింది. వేసవిలో మరీను. ఎండని భరించలేని జనం జాతరలా వుంటారక్కడ. అదలా వుంచి అక్కడ అమాస కాకుండా మరో పాత తలకాయ నివాస మేర్పరుచుకుంది. పాత తలకాయ అంటే అతని వేళ్ళు చేతులు, తల అని కాకుండా జాట్టున్నంత మేరా తెల్లగా పండిపోయి, అతని దేహమూ జీర్ణించిపోయింది. ఇంతవరకు అతను కూర్చున్న చోటనుంచి లేవడాన్ని ఎవరూ చూడలేదు. మారెమ్మ గుళ్ళో ఒక మూల, పాతకాలపు నల్ల కంబళి ఒక దాన్ని పరచుకొని, దాని మీద కాళ్ళు జాపుకునే, పక్కస్థంబాన్నానుకొనే, లేదా చేతులు వెనక్కి కట్టుకునే కూర్చునే వుంటాడు. అతనికి ఇలాంటి మూడు నాలుగు భంగిమలు తప్పించి వేరే ఏదీ ఉన్నట్టు లేదు. అతనలా కూర్చున్నప్పుడల్లా సగం కళ్ళు మూసుకుని కూర్చోవడం మొదలుపెట్టించి ఎలాగో అలవాటయిపోయింది. అలాకాకుండా మరో రకంగా అతనెప్పుడూ కూర్చోడు. అతడినా స్థితిలో చూస్తే దేని గురించో తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నట్టు అనిపిస్తుంది. ముడతలు పడ్డ అతని మొహం కూడా అతనలా కనపడ్డానికి కారణం కావచ్చు. లేదా ఆ ముడతల మొహానికి నప్పేలాగ మెడ దాకా దిగజారిన ఇంత లావు తెల్లటి మీసమూ కారణం కావచ్చు. మొత్తం మీద అతనేదో తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నట్టే కనిపిస్తుంది. అక్కడతని ప్రక్కగా అనుకుని మనిషెత్తు వెదురు కర్ర ఎప్పుడూ ఉండనే వుంటుంది. అతడటూ ఇటూ తిరగవలసి వచ్చినప్పుడల్లా అమాస చేతి ఆసరా వుండడం వల్ల ఆ వెదురు కర్ర అంతగా వాడ బడటం లేదు. కాని కోడి, గొర్రె, మేక - ఏమన్నా దగ్గరకొస్తే వాటిని అదిలించడానికి అది అప్పుడప్పుడు అవసరం వస్తుంది. ఇన్ని విషయాలూ చెప్పి అతని పేరే చెప్పలేదు. చిన్న వాళ్ళ నుంచి పెద్ద వాళ్ళదాకా అతన్ని కురియయ్య (కురి = గొర్రె), కురియయ్య అనే పిలుస్తారు. అదేమన్నా అతని

అసలు పేరా? ఆ ప్రశ్న మాకూ వద్దు మీకూ వద్దు. ఈ మాత్రం అందరికీ తెలిసినదే. అతనికి జ్ఞాపం వచ్చినప్పట్నుంచి అతని తొడలు నడక కోల్పోయే వరకూ ఆ పూరి గొడు గారి పాకల్ గ్రెల్లి మేపుతూ వుండేవాడు. ఇప్పుడు కూడా అతనలా సగం కళ్ళు మూసుకుని కూర్చున్నప్పుడు వేలితో ఒక్కో గ్రెల్లి లెక్క పెడుతున్నట్టుగా అల్లాడిస్తూ తనలో తనే ఏదో గొణుక్కుంటూ వుంటాడు. రోజులో ఆ రేడు సార్లు ఇది తప్పదు. అంతేకాదు, ఏ రోజూ ఈ పద్ధతి తప్పదు. అమాస కురియయ్య అశ్రయంలో పెరగసాగాడు. ఇప్పుడతనికి పదేళ్ళో, పదకొండేళ్ళో వుంటాయి. కురియయ్య “అమాసా” అనగానే ‘అఁ’ అని బదులు పలకడం అతని పగటి డ్యూటీ అయింది.

ఊరిని చీకటి అలుముకోవడం మొదలెట్టగానే అమాస, కురియయ్య మఠం గంట ఎప్పుడు మ్రోగుతుందా అని ఎదురు చూస్తూ వుండేవాడు. మఠం గంట మ్రోగగానే అమాస కురియయ్య పక్కనున్న కంచము, గ్లాసు తీసుకుని పరిగెత్తేవాడు. అప్పుడు పరిగెత్తడం కనిపించేది కాదు. కళ్ళు చించుకుని చూస్తే అతని పరుగు వేగానికి చీకటి అల్లాడుతున్నట్టు తోస్తుంది. అలా వెళ్లిన వాడు ఎప్పుడొచ్చాడన్నదీ తెలియదు. వచ్చిన వాడు ‘అయ్య’ అనడం చీకటిని చీలుస్తూ వినిపించినపుడే తెలిసేది. అప్పుడు గనుక కురియయ్య పడుకునుంటే లేచి కూర్చుంటాడు. అలవాటు చొప్పున ఆ చీకట్లోనే మఠం వాళ్ళ సంగటి ముద్ద, చారు తిని తరువాత అమాస పడుకునే వాడు. ఆ పాటికి అలుముకున్న చీకటితో బాటు పూరుండా మాటుమణిగి పడుకున్నా అక్కడక్కడ కుక్కల మొరుగుళ్ళు, గుడ్లగూబ ‘గూక్కూ’ ధ్వని వినిపిస్తూనే వుంటుంది. ముసలతనికి నిద్ర రాక పోవడంతో కళ్ళు తెరచి కంటికానినంత మేరా చూస్తూనే, మెలకువగా వున్నంత సేపూ తనలో తనే మాట్లాడుకుంటూ వుండి ‘అమాసా’ ‘అమాసా’ అని రెండు సార్లు విలిచి బదులు రాక తనూ పడుకునే వాడు.

2

ఆ చుట్టుప్రక్కల అన్ని పూళ్ళల్లో ప్రతి సంవత్సరం వచ్చేలాగే ఈ పూరికూడా మారెమ్మ పండుగ వస్తుంది. అప్పుడు మాత్రం కురియయ్య తన నివాసాన్ని వేరు వేరు చోట్లకి మార్చాల్సి వుంటుంది. అప్పుడు గుడికి దుమ్ము, ధూళి దులిపి, తుడిచి, సున్నం కొట్టి, ఎర్రమట్టి రంగు గీతలు తీర్చి, కళ్ళకి నదురుగా కనిపించేలా అలంకరిస్తారు. ఇప్పుడు సున్నం, ఎర్రమన్ను పట్టిలు తీర్చడం పూర్తయి, లేత ఎండలోంచి పట్టిలు మెరుస్తున్నాయి. కురియయ్య చుట్టు ప్రక్కల మాత్రం అలాగే వుండిపోయి, మిగతా చోట్లంతా సున్నం కొట్టి తెల్లగా మెరుస్తూ వుండటం వల్ల, అక్కడ మరీ నల్లగా కనిపిస్తోంది. అక్కడ

మండువాలో చాలా మంది అటూ ఇటూ తిరుగుతూ కాగడాలు సిద్ధం చెయ్యడం, రంగురంగుల కాగితాలు కత్తిరించి ముంగిట్లో అలంకరించడం మొదలైన పనులు చేస్తున్నారు. అక్కడందరూ ఇంచుమించు తెల్లటి కొత్త గుడ్డలు కట్టుకోవడంతో మారెమ్మ గుడి నిండా మొత్తానికి తెలుపు మెరుపుతో నిండిపోయింది. అక్కడున్న బసెట్టు అన్నతను ఒకడు ఫ్రెంచి షీసం పెంచి, నల్లగా పొట్టిగా వున్నాడు. అతడూ తెల్లగుడ్డలు కట్టుకోవడంతో మరింత నల్లగా మెరుస్తున్నాడు. అతను నేరు తెరవక పోయినా అతని పాచి పట్టిన పళ్ళు తెల్ల గుడ్డల కారణంగా మెరుస్తూ బయటే వున్నాయి. అతని చేతిలో ఓ చీపురు వుంది. బసెట్టు దడ దడ అడుగులు వేస్తూ కురియయ్య వున్న మూలకి వచ్చి 'అయ్యా', అని గట్టిగా అరిచాడు. ఎవరైనా నరే కురియయ్యని రెండు సార్లైనా పిలిస్తే తప్ప అతను 'అ' అనేవాడు కాదు గనుక అందరూ మొదటే గట్టిగా అరుస్తూ మాట్లాడేవారు. బసెట్టు పిలుపుకి కురియయ్య మెల్లిగా కళ్ళు తెరచి అతని వేపు చూశాడు. అతను తన ఎదుట తెల్లగా తిరుగుతున్న అకారాల్ని చూస్తునే వున్నాడు. అలా చూస్తుంటే అతనికి వెనుకటి జ్ఞాపకాలు కళ్ళ ముందు తిరుగుతున్నట్టుగా వున్నాయి. మారెమ్మ పండుగ అంటే పులి వేషం వెయ్యాలంటే అతనే. అతను వయసులో వున్నప్పుడు అతని పులి వేషం లేకుండా సంబరమే లేదు. పులి వేషం అతని కళ్ళెదుట గుంతులెయ్య సాగింది. దప్పుల చప్పుడు చెవిలో వినిపించ సాగింది. అప్పుడు పెద్ద గొడు గారు బతికున్నంత కాలం - కురియయ్య అమాస వయసులో వుండేవాడేమో, గొడు గారు కురియయ్య పులివేషపు ధాటికి మెప్పుదలగా తలూపేవారు. చొక్కా గుడ్డ బహుమతిగా ఇస్తూ "నువ్వున్నంత కాలం మా ఇంట్లో వుండు. భోజనం చెయ్యి, బట్టలు కట్టుకో. గ్రైరెలు మేపు అంతే చాలు" అన్నారు. అతని ముడతల మొహంలోని ప్రతి ముడతా మారెమ్మ గుడి తెల్లరంగు వల్లనే, అక్కడున్న గుంపు కట్టుకున్న తెల్ల గుడ్డల వల్లనే తెల్లగా వెడల్పుగా విచ్చుకోసాగింది. బసెట్టు మరోసారి గట్టిగా 'అయ్యా' అన్నాడు. కురియయ్య తలెత్తి అతని వేపు చూశాడు. బసెట్టు నుంచున్న తీవ్ర చూడగానే అతనికి కారణం తెలిసిపోయింది. కురియయ్య కుడి చేత్తో వెదురు కర్ర పట్టుకుని మరో చెయ్యి అసరా కోసం పైకి చాపాడు. చాచిన చేతిని బసెట్టు పట్టుకోగానే దాని మీద భారం మోపి లేచి నుంచుని, వెదురు కర్ర అసరాతో నడుస్తూ, మరో మూలకి నడిచి అక్కడ కూర్చున్నాడు. అక్కడున్న కుంబళిని బసెట్టు బాగా దులిపి కురియయ్య కూర్చున్న మూలకి తెచ్చి పరిచాడు. కుంబళి బాగా రుూడించి దులవడంతో దానిలో పేరుకున్న దుమ్ము, చెత్త అంతా ఎండలోకి ఎగిరి ఈడ సాగాయి. కుంబళి పరచి వున్న ఆ కాస్త మేరా అరచేతి మందు

బూడిద రంగులో వున్న దుమ్ము, చెత్త - చెదారం నిండి వుంది. దాని మీద కూడా అప్పుడు లేత ఎండ పడి దానికూడా తెల్ల రంగు వేసినట్టుగా వుంది.

అటు అడుకోవడానికని ఎక్కడికో వెళ్ళిన అమాస మధ్యాహ్నం తరువాత మారెమ్మ గుడికి వచ్చాడు. పచ్చి చూస్తే కళ్ళు చెదిరేలా ఏమేమో నిండి వుందక్కడ. పచ్చి సున్నం, ఎర్రమన్ను, నేల అలికిన పేడ వాసన అన్నీ కలిసి ఒకదాని తరువాతొకటి ముక్కుకి ముసురుకుంటూ మారెమ్మ గుడి వాసనే అదో రకంగా వుంది. కురియయ్య ఈ మూల నుంచి ఆ మూలకి స్థాన చలనం చేసి మొదటిలా కూర్చున్నాడు. వసారా మధ్యలో గుండ్రంగా కొందరు గుంపు కూడి దేన్నే నిక్కినిక్కి చూస్తున్నారు. గుంపులో ఒకడేదో చేస్తున్నాడు. చటుక్కున అమాస అటు వెళ్ళి తొంగి చూశాడు. చూస్తే రంగు రంగుల కాగితాల్లో గండ భేరుండ కిరీటం మొదలైన అలంకారాలన్నీ చేస్తున్నాడు. అక్కడ చేసినవన్నీ కళ్ళకింపుగా వున్నాయి. అక్కడ అతను బొమ్మ తయారు చేస్తుంటే చుట్టూ వున్న వాళ్ళు అలా వుండాలి, ఇలా వుండాలి, భేష్! అంటూ తలో రకంగా మాట్లాడుతున్నారు. వాటిని తృప్తిగా చూశాక అమాస అక్కడ్నుంచి ఛెంగున దూకి కురియయ్య పక్కన చేరాడు. ఎదుటి లోగిట్లో గోడకి అనుకున్నట్టుగా ఎరుపు, తెలుపు రంగుల్లో వున్న పెద్ద పెద్ద ఛత్ర చామరాలని బయటకి తీసి, ఎండలో వేసి వరుసగా నిలబెట్టారు. వాటి దగ్గరగా మూలన అకాశం అంటుతున్నట్టుగా కొబ్బరి చెట్టు తలెత్తి నుంచుని వుంది. దాని వేపు కళ్ళు తిప్పి అమాస చూపు అనినంత మేరా దృష్టి సారించాడు. అరేడు గెలల కాయల భారంతో చెట్టు వాలిపోతోంది. చెట్టు మొదట్లోకి చూస్తే అక్కడ దానికూడా సున్నం, ఎర్రమన్ను రాశారు శుభ్రంగా. దాన్ని చూసి అమాస కురియయ్య పక్కకి మరింత దగ్గరగా జరుగుతూ 'అయ్యా' అన్నాడు. 'ఏమిటన్నట్టు చూశాడు కురియయ్య. "చూడయ్యా, చూడయ్యా నీ కొబ్బరి చెట్టుకెవరో సున్నమూ రంగూ పూశారు" అన్నాడు. కురియయ్య చూడబోతే కాస్త దూరం కనిపించింది. గాని, తరువాత మసగ్గా అలుక్కుపోయిందంతా అతనిక్కనిపించింది. చేతబడి చేసి ఎవరో న్నశానంలో కొబ్బరికాయ పూడ్చి పెట్టడం, అది మొలకెత్తి భూమిని చీల్చుకు రావడం, దాన్ని తెచ్చి 'తనది' అంటూ ఒకటుందనీ అనుకుంటూ మారెమ్మ గుడి మూల నాటడం అది తన కళ్ళెదుటే చిగురించి, పురి ఎప్పుకుంటూ, మట్టలు వేస్తూ, అవి రాలిన చోట్ల గుర్తులు మిగులుస్తూ, పెరిగి పెరిగి పైపైకి ఎదిగి నుంచుంది.

వచ్చి వూళ్ళో దిగడం ఎక్కువైంది. వచ్చిన వాళ్ళు అనవాయితి ప్రకారం మారెమ్మ గుడికి వెళ్ళొచ్చి తరువాత మిగతా పనులు చేసేవారు. కొందరు అక్కడే కూర్చుని అన్నీ మరిచిపోయి కబుర్లలో లీనమయ్యేవారు. వాళ్ళవాళ్ళ వూళ్ళల్లో జరిగిన ఎప్పటివో పొట్లాటల్ని గురించి అదెలా జరిగింది, ఎందుకు జరిగింది. ఎవరాలన్నీ లాగి లాగి చర్చించటం మొదలెట్టారు. అప్పుడే బయట జొన్న గడ్డితో మంట చేసి బసణ్ణ డప్పు వేడి చేస్తూ దాని ధ్వని విగిస్తున్నాడు. అతని చుట్టూ వానర సేనలా పిల్లా జెల్లా మూగి వున్నారు. వాళ్ళల్లో అమాస కూడా వున్నాడు. బసణ్ణ డప్పు పట్టుకుని “చడ చడ నకుననకున” అంటూ పుల్లతో కొట్టగానే దాని ధ్వని కంచుమీద కొట్టినట్టుగా వూళ్ళో నాలుగు మూలలకీ వినిపించ సాగింది. చుట్టూ వున్న కుర్రగుంపు వూరుకోక గెంతడం మొదలెట్టారు. బసణ్ణకి కూడా ఉత్సాహం పొంగి అతనూ డంగుడంగు డంగ్ డంగుమని పుల్లతో కొడుతూ తనూ గెంతసాగాడు. అదికుర్రాళ్ళకి అడుగులెయ్యడానికి అనువుగా వుండటంతో బసణ్ణ, కుర్రాళ్ళు డప్పు చప్పుడుకి అనుగుణంగా అడుగులెయ్య సాగారు. అమాసకెవరు నేర్పారో గాని అందరికన్న బాగా అడుగు లేస్తున్నాడు. అందరూ ఆశ్చర్యంతో ‘అరెరె, ఎంత బాగా చేస్తున్నాడో కదా’ అని చూడసాగారు. అపాటికి చూడ్డానికి అడవాళ్ళు కూడా వచ్చి చేరారు. బంగారి అమాసుడి మీంచి కళ్ళు తిప్పలేక పోయింది. అమాసని చూస్తూ చూస్తూ అమె మనసులో అలాంటి బుల్లిబాబు కావాలన్న తీవ్రమైన కోరిక కలిగింది. అమెకి పెళ్ళయి అరే డేళ్ళు గడిచినా ఇంతవరకూ తల్లి కాలేదు. వాళ్ళు వీళ్ళు అనే మాటలు భరించలేక ఆ మంటతో నలుగురైదు గురితో సంబంధం పెట్టుకుంది. అయినా ఫలించ లేదు. బాబాల దగ్గర కెళ్ళడానికి వీరతనం అడ్డొచ్చింది. అమె తోటి వాళ్ళు ముప్పయ్యేళ్ళకే ముసలితనం తెచ్చుకున్నా బంగారి మాత్రం పెళ్ళి కూతుర్లా అలాగే వుంది. అమెని చూసినవాళ్ళు అరక్షణం అయినా ఆశపడేలాంటి లావణ్యం, వయ్యారం ఉందామెలో. అదలా వుండనిద్దాం. అయినా ఫలితం కనిపించలేదు. కాని అలా కూడా చాలా రోజులు జరగలేదు. రాత్రయిందంటే గుడిసె మీద గాళ్ళు పడసాగాయి. అమె మొగుడు బంగారి వీపు సాపు చేసి తల బాదుకుని, బయట మొహం చూపించలేక లోపల కూర్చున్నాడు. ఆ తరువాత గాళ్ళు పడటం ఆగిపోయి, ఇప్పుడు మర్చిపోయేటంత కాలమయి పోయింది. అమె కళ్ళెదుట అమాసవేసే రక రకాల గంతులు కనిపిస్తున్నాయి.

ఆ సమయంలో ఇద్దరు పెద్దలు బాగా బలిసిన రెండు మేక పిల్లల్ని అక్కడికి లాక్కొచ్చారు. అప్పుడు అక్కడున్న గుంపు రెండుగా చీలింది. కుర్రమూక

అటా - ఇటా సర్దుకున్నారు. మేకలు డప్పుల చప్పుడికి ఎటు వడితే అటు లాగ సాగాయి. అప్పుడు మరొక ఇద్దరు కలిసి వాటిని కదవకుండా పట్టుకుని మారెమ్మ గుడి ఎదుట తెచ్చి నిలబెట్టారు. బయట డప్పు జోరుగా మ్రోగుతోంది మేకలు కదలక మెదలక కళ్ళని మాత్రం చుట్టూ తిప్పుతున్నాయి. ఎదుట గుడి తలుపులు తెరచి వుండి, లోవల వెండి ప్రతిమ మెరుస్తూ వుంది. గుడి లోవల్నుంచి అగరు వత్తుల పొగ దట్టంగా బయటకి తేలి వస్తోంది. మోకాలి పైకి వంచె కట్టుకున్న ఒకతను తీర్థమూ, చారెడు పూలూ తెచ్చి మేకల ముందు నుంచుని కళ్ళు మూసుకుని, పెదవులు కదిలిస్తూ పటపటమని ప్రారంభించాడు. అతని దేహం నల్లగా వుండి నరాలు పొంగి కనిపిస్తున్నాయి. పటపట మంటుంటే నరాలు పైకి కిందకి పొంగి కుంగుతున్నాయి. తరువాత అతను పూల దండని రెండు ముక్కలు చేసి మేకల మెదలకి చుట్టాడు. ఆ తరువాత ఎడి పూలని వాటి తలల మీద పెట్టాడు. తీర్థాన్ని వాటి వెంటి మీద జల్లి, చేతులు జోడించి, "ఏవనా తప్పులుంటే కడుపులో దాచుకోమ్మా, మమ్మల్ని చమించి అన ఇవ్వు తల్లీ" అన్నాడు. అతని కీచు గొంతు మారెమ్మ గుడిలో ప్రతిధ్వనించింది. దూరంగా గలాభా తప్పించి, మారెమ్మ గుడిలో అందరూ పూపిరి బిగవట్టి నుంచున్నారు. వాళ్ళలా నుంచోవడం, మేకలు చుట్టూ కళ్ళు తిప్పడం కాసేపు జరిగింది. ఆ తరువాత మేకలు ఏకబిగిన ఒళ్ళు, తల ఎదిలించడం మొదలెట్టాయి. ఆ తరువాత మేకల్ని పట్టుకున్న వాళ్ళు వాటిని బర బర బయటికి లాక్కెళ్ళారు. డప్పు చప్పుడు అక్కడ మొదలుపుతున్న గుస గుస చప్పుట్టి మించి ఎనిపించసాగింది. అలా బయటకి వెళుతున్న వాళ్ళతో కుర్రమూక బయలుదేరింది. వాళ్ళలో అమాసా వున్నాడు. పెద్దవాళ్ళు కోప్పడ్డా, వాళ్ళ కన్ను గప్పి వెళ్ళారు. అలా వెళ్ళి పెరట్లోకి చేరుకున్నారు. అక్కడ బలంగా వున్న ఒకతను కత్తిని అవలీలగా పట్టుకుని నుంచున్నాడు. అందరి ధ్యాసా ఒకే వేపు వుండటంతో దూర దూరంగా వున్న కుర్రమూక దగ్గరగా వచ్చి మూగడాన్ని గమనించలేదు. ఇద్దరు మేక వెనక కాళ్ళు, ముందు కాళ్ళు పట్టుకొని దాని మెడని దిమ్మ మీద పెట్టగానే దాని కోసమే కాచుకున్న కత్తిమనిషి చకమని మెడమీద కత్తితో ఒక దెబ్బవేసి 'చ....వ' అనిపించగానే తల, మొండెం రెండు భాగాలయ్యాయి. తెగి ఒక వేపు వడిన తల తాలాకు నేట్లో ఒకడు నీళ్ళు పోశాడు. ఒకటి రెండు సార్లు నేరు పకపకమని మూసుకుంది. అటు మొండెం ఎలవిల్లాడుతోంది. తల మాత్రం కళ్ళు పైకెత్తి బిగుసుకుంది. ఎలవిల్లాడుతున్న మొండెం నుంచి రక్తం నలనల చిమ్ముతూ తొణతొణమని నేల మీద పడి చుట్టూ రక్తమణ్ణి మయింది. ఎవరో కుర్రాడొకడు చప్పున పరుగెత్తి మేక మెడకి చుట్టిన

రక్తం కారుతున్న పూల దండని తీసుకొచ్చాడు. తెచ్చిన వాడు పూరుకోక దాన్ని అమాసుడి మెళ్ళో వేసి 'గెంతు' అన్నాడు. అమాసకి మెడ చుట్టూ చల్లగా అయి, అతని మెడనుంచి కూడా రక్తం బొట్లు కారుతున్నట్లయితే వాడు బెదిరి అక్కడ్నుంచి పారిపోయాడు. ఇంకా కొంతమంది అలాగే పారిపోయారు. పడుకున్నా కూడా అదృశ్యమే అమాస కళ్ళముందు మెదలుతోంది. చాలా సార్లు నిద్రలో బెదురుతూ లేచి కూర్చున్నాడు. ఆ రోజు రాతంతా లైట్లు వెలుగుతున్నాయి. పొరుగుగూళ్ళ వాళ్ళు చాలా మంది ఇంచుమించు తెల్ల దుప్పట్లు కప్పుకుని మారెమ్మ గుడి నిండా వరుసగా పడుకున్నారు. దానితో మారెమ్మ గుడంతా తెల్లటి తెలుపుగా కనిపిస్తోంది.

అవాళ రాత్రి రైల్వే గాంగ్మన్ సిద్ధప్ప ఓవర్గా కడుపునిండా వరమాత్ముడిని సేవించి వచ్చాడు. అతని తప్పు కాకపోయినా అది ఆ రాత్రి అతన్ని చాలా ఇబ్బంది పెడుతోంది. కళ్ళు మూసుకుంటే ప్రళయం కనిపిస్తోంది. అందుకే అతను కళ్ళు మూసుకోకుండా అల్లల్లాడుతున్న వీధిలో, చేతిలో కర్ర అసరాతో అటూ ఇటూ పూగుతూ నడుస్తున్నాడు. అలా నడుస్తున్నప్పుడు వెలిగే లైటు స్థంభం కనిపిస్తే రోషం ముంచు కొచ్చింది. దాన్ని రూపొందించి తన్ని కర్రతో కొట్టేవాడు. ఆ చప్పుడు చుట్టూ వక్కల ప్రదేశాల్ని వణికించేది. అప్పటికీ తృప్తి కలగకపోతే 'హెహహెహ' మని అరుస్తూ ఒక రాజకీయ వాదినే, కంట్రాక్టర్, రైల్వే బాన్సే, వడ్డీకి అప్పులిచ్చే మాదప్పనే అన్నట్టుగా, ధూ! లంజకొడకా, తెల్ల గుడ్డలేసుకుని దేశాలు తిరిగి పెద్దవాడి వవుతావా? నన్ను చూసి ముక్కు మూసుకుంటావా? మేమంటే దిక్కులేని వాళ్ళం. ఎక్కడో అక్కడ వీధిలో పడుంటాం (నే....అని పెద్దగా గొంతెత్తి 'గోలో'మని ఏడ్చాడు. మళ్ళీ జోరుగా మాట్లాడసాగాడు) "మీ కారు మా మీదకి వదలకుండయ్యా! నా మాటిని నవ్వుతూ చూడండయ్యా! నవ్వరా.....! నవ్వు ..... నవు..... నీకు నవ్వే కాలం ఏం చేస్తావు నవ్వక? నవ్వరా కొడకా! పేదోళ్ళని ఉద్ధరించే వాడివి నువ్వు. నవ్వు కొడకా! కమ్యూనిసం రావాల, అప్పుడు నీ నవ్వు అగాల. అప్పటి దాకా నవ్వుతావ్..... నవ్వయ్యా.....నవ్వు" అల్లకల్లోలం రేపుతూ, అతని మాటలు, నవ్వు, అన్నీ వీధి నిండా నిండిపోయి, ఆ చలిరాత్రి చీకట్లో ఎలవిల్లాడుతున్నాయి. ఆ మాటలు, నవ్వు నిద్రపట్టని అమాసుడిని చెదర గొడుతున్నాయి. ఇలా చాలా సేపు జరిగాక సిద్ధప్ప శరీరం ఎక్కడ పడిందో, ఎలా పడిందో ఏమో గాని అతని మాటలూ నవ్వు అగిపోయాయి.

అరుగు మీద చూసినా జనమే. ఇంతకీ ఎంతోమంది ఇంకా నిద్ర లేవలేదు. ఉదా: సిద్ధప్ప, మధ్యాహ్న మవగానే పులి వేషాల గుంపు మారెమ్మ గుడి దగ్గరకి వచ్చింది. గొడు గారి నౌకరు వచ్చి గొడు గారింటి కొబ్బరికాయలు కావాలట అన్నాడు. కురియయ్య కోసుకో అనగానే వాడు నిమిషాల మీద చెట్టెక్కి కాయల్ని దులిపి పట్టుకుపోయాడు. అక్కడ ఇళ్ళల్లో అడవాళ్ళు లక్షణంగా తలలు దువ్వుకొని, పూలు పెట్టుకుని, బయటకీ లోపలకీ తిరుగుతున్నారు. వయసు కుర్రాళ్ళు అప్పుడప్పుడు అమ్మాయి లేచిపోయి వాళ్ళ చేత తిట్లు తింటున్నారు.

మారెమ్మ గుళ్ళ పులివేషపు డప్పుల చప్పుడు అందర్నీ అటువేపే లాగుతోంది. అందరూ వచ్చే పులుల కోసమే కాచుకునున్నారు. ఒక్కసారిగా పులి వేషాల వాళ్ళున్న తలుపు తెరచుకుంది. అందరి చూపులు అటే మళ్ళాయి. ఒక పెద్ద పులి నిమ్మకాయని నేటితో కరచుకుని లోపల్నుంచి ఒక్క గంతుతో బయట కొచ్చింది. రాగానే జనమంతా బెదిరి పక్కకి జరగటంతో అక్కడే గుండ్రంగా చోటు ఏర్పడింది. ఆ తరువాత నాలుగారు పెద్దపులులు, తోడేలు, కొంటే కోణంగి, ఒకటి తరువాతోకటి బయటకొచ్చాయి. వచ్చిన వాటిలో ఒక పులి పిల్ల కూడా వుంది. అంతా వచ్చాక వరుసగా నుంచుని దేవుడికి చేతులు జోడించి తీర్థం తీసుకున్నారు. తరువాత అక్కడుంచే “అట” ప్రారంభం అయింది. నిమిగి అందరికన్న జోరుగా వుండి, భేషుగ్గా, అతని వేషం బలే భేషుగ్గా కుదిరింది. మేక పిల్లని అవలీలగా తెగ్గోసిన వాడే వాడు. అతను డప్పుల చప్పుడుకి అనుగుణంగా గంతులేస్తూ వచ్చాడంటే జనం ఫర్లాంగు దూరం వెనక్కి గెంతేవారు. పులివేషాలు వీధిలోకి వచ్చాయంటే అడవాళ్ళు, పిల్లలు అరుగు దిగకుండానే ప్రాణాలుగ్గ బట్టుకుని చూసేవారు. వేషాల వాళ్ళు అడుగులేస్తూ వాళ్ళ వేపు వచ్చారంటే చాలు ధడక్కన లోపలకి వెళ్ళి తలుపు లేసుకునే వారు. చిన్న పిల్లలు దూరదూరంగా వుంటూనే పులి వేషాల్ని వెంబడిస్తున్నారు. అలా గంతులేసుకుంటూ కాపుల వాడకి వచ్చి అక్కడ చావడి ముందు తమ వేషాన్ని ప్రదర్శించారు. పులి వేషం చూడ్డానికి గొడు గారు, కరణం మొదలయిన వాళ్ళంతా చేరారు. వాళ్ళంతా పులి వేషం వేసి అడిసిన వాళ్ళ కల్లా తమ స్థాయికి తగ్గట్టు కానుకలిచ్చి శభాష్ గిరి పుచ్చుకున్నారు. చీకటి పడి ‘అట’ ముగిసినా పూరివాళ్ళ కళ్ళల్లో పులివేషమే. కళ్ళు మూసుకున్నా, పులివేషమే, “ధంగు ధంగు ధంగు చుక్కి” డప్పుల చప్పుడుతో సహా కనిపిస్తోంది.

గొడు పడుకున్నా నిద్ర పట్టక పోవడంతో బయట కొచ్చి పచార్లు మొదలెట్టారు. వాళ్ళింటి జీతగాడు మెలకువగానే వుండటంతో గొడుగారు

బయటకి రాగానే లేచి కూర్చున్నాడు. అయన వీడి నేట్లో పెట్టుకుని పుల్ల గియ్యగానే ఆ వెలుతురు ఆ చీకట్లో వాళ్ళ మొహం ఎర్రగా కనిపించి ఆరిపోయింది. గౌడు గారు పొగ పీలుస్తూ వుండిపోయి, తరువాత జీతగాడి వేపు తిరిగి, “అరే పులి పిల్ల వేషం వేసిన కుర్రాడెవర్రా?” అన్నాడు. జీతగాడు, “అదేనండి, అమానుడని” అన్నాడు. “అమానుడుంటే?” అని మళ్ళీ రెట్టించి అడిగారు. “అదేనండి ఆ కురియయ్యతో బాటు ఓ కుర్రాడు, తల్లి దండ్రులేని కుర్రాడు వున్నాడు కదా, వాడే” అన్నాడు. గౌడు గారు ఎనగానే “ఎంత అశృర్యం” అన్నారు. అరే, వాడా? “అంత పెద్ద కుర్రాడయ్యాడా అప్పుడే?” అన్నారు. గౌడు కళ్ళ ముందు అమాన పులివేషం వేసుకుని రకరకాలుగా గొంతుతూ కనిపించసాగాడు....

కథకుల సంక్షిప్త పరిచయం

1. పంజె మంగేశరావు (కవి శిష్యు)

జననం : ఫిబ్రవరి 22, 1874. మరణం: అక్టోబరు 25, 1937
దక్షిణ కన్నడ జిల్లా సుబ్రహ్మణ్యానికి సమీపంలో వున్న పంజ వారి పూర్వీకుల
ఊరు. మంగుళూరు తాలుకా ఒంటవాళ వారు పుట్టిన ఊరు. బి.ఎ(1904)
ఎల్.టి(1905) కన్నడ ఫండితులుగా, విద్యాశాఖలో ఇన్స్పెక్టర్ గా ట్రైనింగ్
కాలేజీ ముఖ్యోధ్యాపకులుగా, అఖిరికి మడికేరి హైస్కూలు ముఖ్యోపాధ్యాయులుగా
వుండి నివృత్తులైనారు. చిన్న కథల జన్మకారకులు రాయచూరులో
జరిగిన కన్నడ సాహిత్య సమ్మేళనానికి అధ్యక్షులుగా వున్నారు.(1934 లో)
పంజెగారి శతాబ్ది ఉత్సవానికి(1973లో) ఓరియంటల్ లాంగ్ మాన్ లిమిటెడ్
ప్రకాశన సంస్థ ఆయన రచనలన్నిటినీ నాలుగు సంపుటాలాగా ప్రకటించింది.

2. డా.. మాస్తి వెంకటేశ అయ్యంగార్ (శ్రీనివాస)

జననం: జూన్ 6, 1891 కోలూరు జిల్లా మాలూరు తాలుకా మాస్తిలో.
ఇప్పుడు బెంగుళూరులోని గవిపురం ఎక్స్టెంషన్ లో నివాసం. మద్రాసులో
ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో చదివి కొంతకాలం అక్కడే అధ్యాపక వృత్తి చేశారు.
తరువాత సివిల్ సర్వీసు పరీక్షలో ప్రప్రథమంగా ఉత్తీర్ణులై అసిస్టెంట్
కమిషనర్ గా వున్నారు. బెళగావిలో జరిగిన సాహిత్య సమ్మేళనానికి అధ్యక్షత
వహించారు(1929) కర్నాటక విశ్వవిద్యాలయం నుంచి గౌరవ డాక్టరేట్, కేంద్ర
సాహిత్య అకాడెమీ నుంచి చిన్న "కథలు", కథా సంకలనాలకి 1968
వసంవత్సరపు బహుమతి 1970 లో. కేంద్ర అకాడమీ 'ఫెలో' పదవి(1974)
1984 'జ్ఞానపీఠ' గౌరవం - ఇవి ఆయన పొందిన గౌరవాలు, బహుమతులు.
కావ్యం, నాటకం, నవల, విమర్శ, జీవితచరిత్ర మొదలైన సాహిత్య ప్రక్రియల్లో
కూడా కృషి చేశారు.

3. ఎ.ఆర్.క్రిష్ణశాస్త్రి (శ్రీవతి) ,

జననం: ఫిబ్రవరి 12, 1890 మైసూరు. మరణం : ఫిబ్రవరి 1,
1968. మైసూరు విశ్వవిద్యాలయంలో బి.ఎ., మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో
ఎం.ఎ., పట్టా తీసుకున్నారు. విశ్వవిద్యాలయంలో కన్నడ ప్రొఫెసర్ గా పనిచేసి,
ముఖ్యస్థులుగా వుండి నివృత్తులయ్యారు. (1939-1946) హైదరాబాదులో

జరిగిన కన్నడ సాహిత్య సమ్మేళనానికి అధ్యక్షత(1941), మైసూర్ విశ్వవిద్యాలయం నుంచి గౌరవ డాక్టరేట్(196), కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ నుంచి ' బంకిం చంద్ర' విమర్శ గ్రంథానికి బహుమతి (1961) - ఇవి ఆయన పొందిన గౌరవాలు, బహుమతులు. వచన భారతం, భాసకవి, సంస్కృత నాటకం, బంకిం చంద్ర- వారి కొన్ని గ్రంథాలు. 'శ్రీపతియ కథెగళు' వారి ఏకైక కథాసంకలనం

4 . అజ్ఞంపుర సీతారామ్ (అనంద)

జననం: ఆగస్ట్ 22, 1902 మరణం : నవంబర్ 17, 1963. అజ్ఞంపుర వారి పూర్వీకుల పూరు. పుట్టినది - శివమొగ్గ జిల్లా, సారబతాలుకా అనవట్టిలో. జంతుశాస్త్రం, వృక్షశాస్త్ర విషయాలలో బి.ఎన్.సి. పట్టా పుచ్చుకున్నారు. కొంతకాలం మైసూరు ప్రభుత్వ పట్టు వ్యవసాయశాఖలో వుండి, చివరికి రచననే తమ వృత్తిగా చేసుకున్నారు. 'చంద్రగ్రహణ', సంసార శిల్ప, మాటగాతి, స్వప్నజీవి, జోయిసర చౌడి - ఇవి కథా సంకలనాలు. నాటక, ప్రబంధ, అనువాద ప్రక్రియల్లో కూడ ప్రవేశించారు.

5. డా.కె.వి. పుట్టప్ప (కువెంపు)

జననం : డిశంబర్ 29, 1904. ఊరు శివమొగ్గ జిల్లా తిర్థహళ్ళి తాలుకా కుప్పళ్ళిలో. ఇప్పుడు మైసూర్లో దాణివిలాస పురంలో 'ఉదయరవి' లో నివాసం. కన్నడ ప్రొఫెసర్ గా, ముఖ్యస్థులుగా వుండి (1946) తరువాత మైసూరు విశ్వవిద్యాలయం ఉపకులపతి (1956 - 1960) గా వుండి నివృత్తులయ్యారు. శ్రీ రామాయణ దర్శనం కావ్యకృతికి కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ బహుమతి (1955), తరువాత 1967 వ సంవత్సరపు జ్ఞానపీఠ అవార్డ్ (1968 లో) రాష్ట్రపతి నుంచి పద్మభూషణ (1958), రాష్ట్రప్రభుత్వంచే 'రాష్ట్రకవి' (1964 లో).

6. కొదవళ్ళి అశ్వత్థనారాయణరావు (అశ్వత్థ)

జననం : జూన్ 16, 1912. చిక్కమగళూరు జిల్లా కొదవళ్ళిలో. పూర్వీకులు శివమొగ్గ జిల్లా తిర్థహళ్ళికి చెందినవారు. ఇప్పుడు మైసూరు సరస్వతిపురంలో నివాసం. సిమ్లాలో మిలటరీ ఇంజనీరింగ్ సర్వీసులో వుండి, తరువాత మిలటరీ ఫ్యాక్టరీన్ ఎక్స్ ప్లెన్షన్ డైరెక్టర్ గా వుండి, ఆ తరువాత బెనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో సివిల్ ఇంజనీరింగ్ రీడర్ గా వుండి నివృత్తులైనారు.

జీవన, జయంతి, నేవు - నలివు, అగ్నిసాక్షి, పట్టన్న హెండతి, దూరద కాశియల్లి, అభినయ జగత్తు మొదలైన 13 కథా సంకలనాలు, నవల, నాటకం, ప్రబంధం, ఖండకావ్యం మొదలైన ప్రక్రియల్లోను గ్రంథాలు ప్రకటించారు.

7. ఎ.సుబ్రహ్మణ్య రాజ అరసు (చదురంగ)

జననం : జనవరి 1, 1916 మైసూర్ జిల్లా హుణసూరు తాలూకా కల్లహళ్ళి. ఇప్పుడు మైసూరు వాణి ఎలాస పురంలో నివాసం. రాజవంశానికి చెందిన వారై వుండి కూడా స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. స్వప్నసుందరి, ఇణికు నేట, శవద మనె, మీనిన హెజ్జె, బంగారద గెజ్జె ఇత్యాది కథా సంకలనాలు; కుమార రామ, ఇలిబోను నాటకాలు ; సర్వమంగళ, ఉయ్యాలె నవలలు; రెండు నవలలూ సినిమా తియ్యబడి మొదటి సినిమాని నిర్దేశించారు.

8. బసవరాజ కట్టిమని

జననం : అక్టోబర్ 5, 1919. బెళగావి జిల్లా గోకాక, తండ్రి గారి వూరు. అదే తాలూకా శిరూరు. ఇప్పుడు ధారవాడలో నివాసం. పత్రికోద్యమకారిగా ఏడేనిమిది దిన, వార, మాస పత్రికలలో పని చేశారు. 'ఉషా' మాసపత్రిక ప్రగతిశీల సాహిత్యానికి, లేఖకులకూ ప్రోత్సాహకరంగా వుండేది. 1942 వ సం. ఉద్యమంలో చేరి 9 నెలలు జైలు వాసం, శాసన సభ్య పదవి, ఇచ్చి రాష్ట్రవభుత్వం సాహిత్య సేవని గౌరవించింది (1968-73). సుమారు 35 నవలలు. 'జ్వాలా ముఖియ మేలె' (1951) నవలకి సోవియట్ ల్యాండ్ నెహ్రూ బహుమతి (1968) కారవాన్, అగస్ట్ తొమ్మిది, జోళద బెళెయ నడువె, గులాబిహూ, సైనికన హెండతి మొదలైన కథాసంకలనాలు. సోవియట్ దేశ ప్రవాసం చేసి వచ్చారు (1969).

9. తళుకిన రామస్వామయ్య సుబ్బరావ్ (త.రా.సు)

జననం : ఏప్రిల్ 4, 1920. ఊరు చిత్రదుర్గం జిల్లా చళ్ళకెరె తాలూకా తళకు. ఇప్పుడు మైసూర్ యాదవగిరిలో "గిరికన్యకా" యందు నివాసం. స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో చేరి జైలు వాసం. సుమారు వంద గ్రంథాలు. అందులో సుమారు డెబ్బై నవలలు, తొట్టలు తూగితు, రూపసి, గిరిమల్లిగెయ నందనదల్లి మొదలైన కథా సంకలనాలు, నాటకం, జీవిత చరిత్ర, అనువాదాలు - ఇతర ప్రక్రియలు. పూర్వజర్మనీ పర్యటన చేసి వచ్చారు.

10. కె.ఎస్. నిరంజన (నిరంజన)

జననం : 1923 దక్షిణ కన్నడ జిల్లా కుళకుంద. ప్రస్తుతం బెంగళూరు జయనగర్ 5 వ బ్లాక్ 515, 'కథ' లో నివాసం. : ఆయన మొదటి నవల 'ఎమోచన' రష్యన్ భాషలోకి అనువదించబడి ప్రకటితమైన మొదటి కన్నడ నవల. 1974 లో సోవియట్ ల్యాండ్ నెహ్రూ పురస్కారం 'చిరస్మరణ' నవలకు లభించింది. ఏడు సంపుటాలుగా వెలువడిన జ్ఞాన గంగోత్రి కి (పిల్లల విశ్వకోశం) ప్రధాన సంపాదకులుగా వున్నారు. గ్రంథాలు : 'నాస్తిక కొట్ట దేవదు' 'ఒంటి నక్షత్ర నక్కితు', 'అన్నపూర్ణ', 'రక్త సరోవర', 'వారద హుడుగ' మొదలైన కథా సంకలనాలు; అభయశ్రమ, చిరస్మరణ, దూరద నక్షత్ర, రంగమ్మన వఠార మొదలైనవి నవలలు.

11. బి.సి. రామచంద్ర శర్మ

జననం: 1925, బెంగళూరు. బాల్యం - బొంబాయి, బెంగళూరు. బెంగళూర్ సెంట్రల్ కాలేజీ, లండన్ యూనివర్సిటీలలో విద్యాభ్యాసం. గ్రంథాలు : మందార కుసుమ, ఏళనె జీవ, బెళగాయతు - కథాసంకలనాలు; సెరగిన కెండ, నెరళు (నాటకాలు) : ఏళుసుత్తిన కోటె, హృదయగీత, హేసరగత్తె (కవన సంకలనాలు). ఎలాసం: హెడ్; సైకాలజికల్ నర్సిస్, మినిస్ట్రి ఆఫ్ ఎడ్యుకేషన్, పి.బి.ఆర్.డబ్ల్యు 93, రిడ్జివే, లుసాకా, యూనైటెడ్ (అఫ్రికా).

12. యశవంత చిత్తల

జననం : అగస్టు 3, 1928. ఉత్తర కన్నడ జిల్లా హనే హళ్ళి, ఇప్పుడు బొంబాయిలో మార్కెటింగ్ ఒకెలాయిట్ హైలామ్ లిమిటెడ్లో జనరల్ మ్యానేజర్. బి.ఎన్.సి (ఆనర్స్) బి.ఎన్.సి (టెక్) అమెరికా ఎమ్.ఇ. (కెమ్) - పదవులు. గ్రంథాలు : సందర్శన, అబోలిన, అట (కథాసంకలనాలు); మూరు దారిగళు (నవల) చిరునామా: 2, బ్యాండ్ స్ట్యాండ్ అపార్ట్మెంట్స్, 212-ఎ, బ్యాండ్ స్ట్యాండ్, బాంద్రా, బొంబాయి - 400050.

13. డా.. ఎ.కె.రామానుజన్

జననం 1929, మైసూరు. మైసూరు విశ్వవిద్యాలయం, పూనా డెక్కన్ కాలేజీలలో విద్యాభ్యాసం. ఇండియానా విశ్వవిద్యాలయం వారి పిహెచ్.డి పట్టా 1963. ఇప్పుడు చికాగో విశ్వవిద్యాలయంలో ద్రావిడ భాషాధ్యయనంలో

ప్రాధ్యాపకులు. హెరాక్యుళల్లి హూవిల్ల (కవితా సంకలనం), హళదిమీను (అనువాద నవల) సామెతలు - కన్నడ గ్రంథాలు, The strides, Relation (కవితా సంకలనాలు), Speaking of Shiva, The Interior Landscape - మరికొన్ని ఇంగ్లీష్ రచనలు.

14. డా.. శాంతినాథ దేశాయి

జననం : జూలై, 22 1929, ఉత్తర కన్నడ జిల్లా హళియాళ. బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం.ఎ., పిహెచ్.డి, ఇప్పుడు శివాజీ విశ్వవిద్యాలయంలో (కొల్హాపూర్, మహారాష్ట్ర) ఇంగ్లీష్ ప్రొఫెసర్, మరియు ఆ విభాగపు ముఖ్యస్థులు. ఇంతకు ముందు కర్నాటక విశ్వవిద్యాలయంలో రీడర్గా వుండేవారు. గ్రంథాలు : మంజుగడ్డె, క్షితజ దండె (కథాసంకలనాలు) ముక్తి, ఎక్షేప (నవలలు); Experimentation with Language in Indian Writing in English (Fiction) - సంపాదిత గ్రంథం. Critical Essays in Indian Writing in English, The Image of Indian in Western Creative Writing - ఇతరులతో కలసి రాసిన సంపాదిత గ్రంథాలు.

15. యు.ఆర్. అనంతమూర్తి

జననం : డిసెంబర్ 21, 1932, ఊరు - శివమొగ్గ జిల్లా తీర్థహళ్ళి తాలుకా చేగువళ్ళి. మైసూర్ విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం.ఎ (ఇంగ్లీషు). బర్మింగ్హామ్ లో రిచర్డ్ హాగర్డ్ గారి నాయకత్వాన పిహెచ్.డి ; మైసూర్ విశ్వవిద్యాలయం, మానస గంగోత్రి (స్నాతకోత్తర) విభాగంలో ఇంగ్లీషు రీడర్గా వున్నారు. 1972-74 లో హెరామి బాబా ఫెలోషిప్ వచ్చింది. అయోవాలో జరిగిన World Writers Meet లో ప్రొఫెసర్గా అరు నెలల కాలం ఆహ్వానితులుగా వెళ్ళారు. గ్రంథాలు : ఎందెందూ ముగియద కథె, ప్రశ్నె, మౌని (కథా సంకలనాలు) సంస్కార (రాష్ట్రపతి బహుమతి పొందిన సినిమా కథ), భారతీపుర - నవలలు. ప్రజ్ఞ మత్తు పరిసర, సన్నివేశ - విమర్శా గ్రంథాలు. ఒక నాటకం, ఒక కవితా సంకలనం, నేషనల్ బుక్ ట్రస్ట్ ఇండియా ప్రకటించిన కన్నడ కావ్య సంగ్రహం (సంకలనం 1973).

16. రాఘవేంద్ర ఖాసనీస

జననం: మార్చి 2, 1933. బీజాపూర్ జిల్లా ఇండిల్. బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం.ఎ (ఇంగ్లీష్), డిప్లొమా ఇన్ లైబ్రేరియన్ షిప్ పొందారు.

ఇప్పుడు బెంగళూరు విశ్వవిద్యాలయంలో అసిస్టెంట్ లైబ్రేరియన్. పనిచేసిన ఇతర స్థలాలు: బొంబాయి, పూనా, వల్లభ విద్యానగర - అనంద.

17. కే. సదాశివ

జననం: మే 1934. చిక్క మంగళూరు జిల్లా. మైసూరు విశ్వవిద్యాలయంలో జంతుశాస్త్రంలో ఎం.ఎన్ సీ పట్టా పొందారు. ఇప్పుడు మైసూర్ జి.ఎన్.ఎన్ కాలేజీలో జంతుశాస్త్ర విభాగంలో రీడర్, మరియు ముఖ్యస్థులుగా వున్నారు. నల్లియల్లి నీరు బంతు (1957), అపరిచితరు (1971) కథా సంకలనాలు. అఖరి సంకలనానికి 1972లో రాజ్య ప్రశస్తి. నల్లియల్లి నీరు బండితు పూనా ఫిల్మ్ ఇన్స్టిట్యూట్ వారు చలన చిత్రంగా రూపొందించారు.

18. టి.జి.రాఘవ

జననం: మార్చి 28, 1935. ఇప్పుడు బెంగళూరు మల్లేశ్వరంలో ఎం.ఇ.ఎన్. కాలేజీలో ఇంగ్లీష్ అధ్యాపకులు. కర్నాటక విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం.ఎ.(ఇంగ్లీష్ భాషా విజ్ఞానం) పట్టా (1967). కొంతకాలం “విశ్వ కర్నాటక” దిన పత్రిక ఉప సంపాదకులుగా(1955) వున్నారు. మైసూర్ జె.ఎన్.ఎన్. కాలేజీలో ఇంగ్లీష్ అధ్యాపకులుగా వుండేవారు (1967-71). జ్యాలె అరితు కథాసంకలనం.

19. పి. లంకేశ్

జననం: 1935. శివమొగ్గ జిల్లా కొనగన హళ్ళి. మైసూర్ విశ్వవిద్యాలయంలో ఇంగ్లీష్ అధ్యాపకులు. గ్రంథాలు: కెరయ నీరను కెరెగె చెల్లి, నానల్లి, ఉమాపతియ స్కాలర్ షిప్ యాత్ర (కథా సంకలనాలు), బిచ్చు, తలెమారు (కవితా సంకలనాలు), బిరుకు (నవల), ఏళు నాటకగళు, సంక్రాంతి (నాటకాలు) ప్రస్తుత (విమర్శాగ్రంథం) మొదలైనవి.

20. పూర్ణ చంద్ర తేజస్వి

జననం: 1939 మైసూర్. మైసూర్ విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం.ఎ.(కన్నడం) 1961లో. ఇప్పుడు చిక్కమంగళూరు జిల్లా మూడిగెరె తాలుకా చిత్రకూటంలో నివాసం. గ్రంథాలు: హులియూరిన సరహద్దు, అబచూరిన పోస్టాఫీసు (కథాసంకలనాలు) స్వరూప (నవల) యమళ ప్రశ్న (నాటకం) బృహన్నళె,